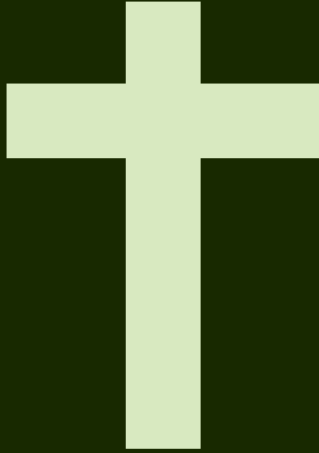

Gagek Mewis

The New Testament in the Central/Mapos dialect of the Buang
language of Papua New Guinea

Gagek Mewis
The New Testament in the Central/Mapos dialect of the Buang
language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Buang Mapos long Niugini

Copyright © 2003 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Buang, Central/Mapos (Buang)

Dialect: Central/Mapos

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020
18a972db-abcc-5dc3-9031-f1d4455b33c3

Contents

MATAI	1
MARKUS	57
LUKAS	93
JON	152
SINARĚ	192
ROM	244
1 KORINT	271
2 KORINT	295
GALATA	311
EPESUS	320
PILIPI	329
KOLOSI	335
1 TESALONIKA	341
2 TESALONIKA	346
1 TIMOTI	349
2 TIMOTI	356
TITUS	361
PILEMON	364
HIBRU	366
YAKOBUS	387
1 PITA	394
2 PITA	402
1 JON	407
2 JON	414
3 JON	415
YUT	416
NEBĚ PESEPSĚN	419

YESU KERISI YI BENGÖ NIVESA SËN MATAI KEVU

Yesu Kerisi Yi Degwa
(Lk 3:23-38)

¹ Yesu Kerisi yi degwa lo sënë: Yesu saga sën Davit* yi mewis, geDavit saga sën Abraham yi mewis.

² Abraham ҡo Isaak, gIsaak ҡo Yakop, geYakop saga sën ҡo Yuda losho ari lo.

³ GeYuda ҡo Peres luho avëhnö Sera, geluho ataj Tamar. GePeres ҡo Hesron.

Ga, Hesron ҡo Ram.

⁴ Ga, Ram ҡo Aminadap, gAminadap ҡo Nason, geNason ҡo Salmon.

⁵ GeSalmon ҡo Boas, gata Rahap.

GeBoas ҡo Obet, gata Rut.

Ga, Obet ҡo Yese, ⁶ geYese ҡo Mehö-los-bengö Davit, geDavit ҡo Solomon, gata sën Uria venë wirek lo.

⁷ Loga, Solomon ҡo Rehoboam, geRehoboam ҡo Abiya, gAbiya ҡo Asa.

⁸ Ga, Asa ҡo Yosapat, geYosapat ҡo Yoram, geYoram ҡo Usia.

⁹ Ga, Usia ҡo Yotam, geYotam ҡo Ahas ga, Ahas ҡo Hesekia.

¹⁰ Ga, Hesekia ҡo Manase, geManase ҡo Amos, gAmos ҡo Yosia.

¹¹ GeYosia ҡo Yekonia losho ari lo, lob loҡ buk saga alam Babulon* deduu alam Israel vahi medeķo sir ya denedo hir nyëg.

¹² Deya denedo nyëg böp Babulon* lom Yekonia ҡo nalu Sealtiel.

Lob Sealtiel ҡo Serubabel, ¹³ lob Serubabel ҡo Abiut, gAbiut ҡo Eliakim, gEliakim ҡo Asor.

¹⁴ GASor ҡo Sadok, geSadok ҡo Akim, gAkim ҡo Eliut.

¹⁵ GEliut ҡo Eleasar, gEleasar ҡo Matan, geMatan ҡo Yakop ngwë.

¹⁶ GeYakop sënë ҡo Yosep sën Maria regga, lob Maria saga sën ҡo Yesu, sën denenër bē Kerisi* lo.

¹⁷ Nebë saga lob sir pin Abraham yi mewis sir, beyam verup loķ Davit saga, besir yu nemadluho-bevidek-lubeluu. Gevu Davit beyam verup loķ buk sën deķo sir ya denedo nyëg böp Babulon*, saga sir yu nemadluho-bevidek-lubeluu. Lob vu buk sën deķo sir ya denedo nyëg böp Babulon* beverup loķ Kerisi*, og sir yu nemadluho-bevidek-lubeluu nebë saga ving.

Maria Ko Yesu Kerisi
(Lk 2:1-7)

¹⁸ Yesu ata ҡo yi lo degwa nebë sënë: Deggooin ata Maria raķ in jaķ yu Yosep, rëķ luho yō nahën denedo, log Maria nalu loķ raķ Anon Vabuung.

¹⁹ Yosep sën deggooin raķ bē natu regga lo, yi mehö netetuu aggata niröp, lob su bē rëķ nanër avëh yi gageķ nimumsën rangah vu alam pin rë. Gaķ vongin bē bepul Maria vunsën. ²⁰ Yosep nahën kwa nevo nebë sënë, loķ Mehöböp yi angër yam vu yi loķ pesepsën benër vu bē, “Davit* yi mewis Yosep-e! Gwengo! Su nim dëlin Maria! Gaķ gweķo nöķ natu venën. Hurmahen sën loķ nare ayo lo, saga Anon Vabuung vong vu yi. ²¹ Rëķ geķo nalu aguu lom ġenanër arë nabë Yesu. In rëķ geķo yi alam vër in hir nipaya nyëvewen.”

²² Ngaa pin sënë anon raḡ yoh vu gägek sën Mehöböp vong verup mehö-nenër-gägek-rangahsën Yesaya avi lo nebë:

²³ “Ham gwengo rë! Rëḡ avëh avö nalu doḡ, lom geḡo nalu aguü. Lob rëḡ genanër arë nabë Emanuel.”

Arë sënë degwa nebë ‘Anutu nedo ving hil’.

²⁴ Lob Yosep ggëp mepesep ggovek gekedi raḡ, lom vong yoh vu sën Mehöböp yi angër nër vu yi lo. Ya beḡo avëh netu venë, ²⁵ rëḡ su neya aggata ving yi rë, gema rot, beya verup loḡ buk sën venë ḡo nalu aguü lo. Lob tahi ggev raḡ nebë Yesu.

2

Alam Los Kwaj Böp Vu Alam-yu-ngwë Yam Delë Yesu

¹ Maria ḡo Yesu vu Betlehem ggëp Yudea loḡ buk sën Herot* tu mehö-los-bengö menedo. Ḳo ggovek, lom alam kwaj böp la vu nyëḡ mala neverup bedeyam Yerusalem medeloḡ tepëḡ bë, ² “Alam Yuda hir mehö-los-bengö hurmahen mewis sën lo tena? He halë yi betuheng verup ggëp sën nyëḡ mala neverup, lom he yam in bë ḡaḡo arë jaḡ.” ³ Mehö-los-bengö Herot* ngo hir gägek saga, lob lëḡ anon, balam Yerusalem pin delëḡ ving. ⁴ Lob tahi alam-deneḡo-seriveng hir ggev los alam-horek-yi pin ya vu yi beloḡ tepëḡ in sir bë, “Kerisi* ata geḡo yi ḡëp tena?” ⁵ Lob denër yah bë, “Ata geḡo yi ḡëp Betlehem vu distrik Yudea, in mehö-nenër-gägek-rangahsën kevu gägek meneggëp nebë:

⁶ ‘Hong Betlehem vu nyëḡ Yuda,

su getu nyëḡ Yuda yi beggang-bu mahen tamusën rë, ḡaḡ gekwesuu. In ggev böp ti rëḡ berup doḡ hong, lob ḡëḡin salam Israel.’ ”

⁷ Herot* ngo nebë saga lob vun yi metahi alam los kwaj böp saga yam, beloḡ tepëḡ in sir in bë jaḡ ni niröp nabë betuheng saga verup loḡ buk tena. ⁸ Log vong sir ya Betlehem genër vu sir bë, “Ham na sero hurmahen saga niwëëḡ ata, lob bë ham natöḡ vu yi, og ham gwëḡo gägek nom vu sa, in senök ḡaḡo arë jaḡ geving.”

⁹ Dengo mehö-los-bengö yi gägek saga ggovek log deya. Lob betuheng sën delë neggëp nyëḡ mala neverup lo, muḡin beya nare ya valeḡ nyëḡ sën hurmahen neggëp lok lo. ¹⁰ Delë betuheng lom kwaj vesa rot. ¹¹ Lob deloḡ ya beggang ayo bedelë hurmahen luho ata Maria, lob deyun lusej vu los deḡo yi raḡ. Gedeggoo kupeḡ la loḡ hir keröng yoh vu sir bedevo vu yi. Goor, geḡele niḡegwi reggu nivesa sën denenër arëḡ nebë praginsëḡ* los mur*. ¹² Log Anutu vo pesepsën vu sir loḡ buk bë su nah deberup vu Herot*, lom deyoh aggata ngwë medeyah medeya bej.

Yosep Ḳo Venë Lu Nalu Raḡ Medeluk Medeya Ejep

¹³ Deya ggovek, log Mehöböp yi angër ti yam vu Yosep benër vu yi loḡ pesepsën bë, “Kwedi gwëḡo hurmahen luho ata jaḡ, megebeya megena Ejep. In Herot* vongin sero hurmahen bengis yi nadiik.” ¹⁴ Lob Yosep kedi meko hurmahen luho ata raḡ lok buk beya Ejep. ¹⁵ Lob ya denedo sago rot beya verup loḡ buk sën Herot* diik. Devong nebë saga lob gägek sën Mehöböp vong verup mehö-nenër-gägek-rangahsën avi lo anon raḡ nebë:

“Sa tahi nalug vu Ejep yam.”

Herot Sis Hurmahen Ngahiseḡë Medediik*

16 Rêk Herot* raḵ ni bê alam los kwaj böp saga dekuung in yi, lob ahê sengên pangsên rot, bevong alam la deya Betlehem los nyëg mahen mahen sên neggëp dus vu lo, bedesis hurmahen maluh pin bedediik. Sir sên ataj nahên neḵo sir lo rot, beya verup loḵ sên hir ngebek netu luu raḵ lo, yoh vu buk sên alam los kwaj böp denër vu Herot* bê delê betuheng nyëdahis lo. 17 Lom mehö-nenër-gägek-rangahsên Yeremia yi gägek sên kevu meneggëp lo anon raḵ. Sênë nebë:

18 “Aye ti dedun vu nyëg Rama.

Nesu los nengeek böpata.

Rakel nesu in nalu lo,

medenahubin yi, rêk ma gesu yoh vu rë.

In nalu lo su denedo rë, gaḵ malaj ma.”

Yosep Lööho Venë Lu Nalu Vu Ejep Medeyom

19 Herot* diik ggovek, lom mêm Mehöböp yi angër ti yam tato yi vu Yosep ggëp Ejep loḵ pesepsên, 20 menër vu yi bê, “Kwedi gweḵo hurmahen luho ata jaḵ megenah Israel hir dob. In alam sên bê dengis hurmahen lo dediik.”

21 Lob Yosep kedî meḵo hurmahen luho ata raḵ, beyah Israel hir dob.

22 Rêk ngo bê Arkelaus loḵ yah ama Herot* ben betu alam Yudea hir mehö-los-bengö lob ggöneng in yi besu ya sagu rë. Rêk Anutu vo pesepsên vu Yosep in tato aggata vu yi, lob ya los distrik Galilea. 23 Ya nedo nyëg ti arë nebë Nasaret. Lom alam-denenër-gägek-rangahsên hir gägek lo anon raḵ. Sên denër bê:

“Rêk denanër yi nabë yi Nasaret ti.”

3

Mehö-neripek-alam Jon Nër Gägek

(Mk 1:2-8; Lk 3:1-18; Jn 1:19-28)

1 Vu buk saga mehö-neripek-alam Jon verup nedo nyëg-yumeris ggëp Yudea hir dob, benenër gägek bê, 2 “Ham gwegin ham in Nyëg-yägek-yi vongin anon jaḵ.” 3 Jon saga sên Anutu vong gägek raḵ yi verup mehö-nenër-gägek-rangahsên Yesaya avi nebë:

“Mehöti aye nerak loḵ nyëg-yumeris bê,

‘Ham bolinin Mehöböp yi aggata,

meham sesor begëp niröp.’”

4 Jon sênë neröp röpröp ading sên denevasu raḵ kamër niviiis lo, genevêh kabi neggëp balo. Genegga sepaak los nenum beggoh netu yi nos. 5 Lob alam Yerusalem losho alam nyëg Yudea pin, galam pin sên denedo dus vu bêl Yordan lo deneya vu yi. 6 Bedenër hir ngaa nipaya rangah geJon neripek sir luḵ bêl Yordan. 7 Loḵ Jon lê bê alam Parisai* los alam Sadukai* ngahi deyam vu yi in bê dejipek bêl geving, lom nër vu sir bê, “Nyël nalu ham! Re nër vu ham bê ham beya in nyëvewen sên rêk natök vu ham vu buk tamusên agi? 8 Ham gwevong ngaa niröp noh vu sên ham wërin ayomin lo, in tato nabë ham wërin ham yönon. 9 Ham su kwamin bo megweḵo gägek jaḵ nah menanër nabë Abraham yi mewis ham. Gaḵ sa nanër vu ham nabë Anutu yoh vu bê gevong gelöng sênë denatu Abraham yi mewis. 10 Yönon, in ḵoov nevu nevaleḵ kele gëga meneggëp vorot, in kele pin sên su denesis anoj nivesa rë lo, saga rêk dengap bedegeté jaḵ na nengwah.

¹¹ Sa naripek ham raḱ bël mu, in bē ham gwërin ham. Gaḱ mehō los niwëek ti kesuu sa rëḱ tamuın sa menam, lob sa su mehō nig vesa yoh vu in bē sa natu yi hur ti menaḱah vaha suu vër rë. Mehō sënë rëḱ basuh ham begevong Anon Vabuung vu ham vahi gegevong benengwah ga ham vahi. ¹² Jom yi savor loḱ ya nema vorot in tetëhin ḱale ḱale na in yi wit* gahis, gengupin jaḱ na jök-wit-yi. Gaḱ ḱale ḱale saga, og rëḱ besi jaḱ na nengwah sën medo netum degwata lo.”

Jon Ripek Yesu

(Mk 1:9-11; Lk 3:21-22)

¹³ Nebë sënë lob Yesu vu Galilea meluḱ meya bël Yordan vu Jon, in bē Jon jipek yi. ¹⁴ Rëḱ Jon nërin yi bē, “Bë gejipek sa og mëm nivesa, ma nebë va sën geyam vu sa-ë?” ¹⁵ Rëḱ Yesu nër yah vu yi bē, “Genaköök galu dahun hil gesepa dok Anutu yi aggata nabë sënë rë loḱ mëm.” Lob Jon yogekin yi gägek beripek yi.

¹⁶ Yesu ripek bël ggovek geraḱ yom roneḱ, lob pevis beyagek tateḱin yi, gelë Anutu yi Anon Vabuung ni nebë soḱ nuung ti beluḱ yam nare raḱ yi. ¹⁷ Log gägek ti yam vu yagek bē, “Yiḱ sa naluḱ sënë sën sahëḱ neving yi los halë yi nivesa lo!”

4

Satan Pelëpin Yesu Vu Nyëg-yumeris

(Mk 1:12-13; Lk 4:1-13)

¹ Ggovek saga log Anon Vabuung li Yesu raḱ meya nyëg-yumeris in Satan pelëpin yi. ² Yesu su gga nos rë genedo meris buk gerangah mehōdahis luu, lom diiḱahë. ³ Lob mehō-pelëpinsën-ala ya menër vu yi bē, “Bë Anutu nalu hong, og genanër gelong sënë denatu brët!” ⁴ Rëḱ Yesu nër yah vu bē, “Gägek neggëp loḱ Anutu-yi-ḱapiya bē: ‘Nos mu su yoh vu bē gevong bemehönon demedo vesaj rë, gaḱ yiḱ gägek pin sën neverup raḱ Anutu avi lo nejom ahon ving.’”

⁵ Loḱ Satan ḱo yi beluho deya nyëg vabuung Yerusalem, beḱo yi raḱ ya dub-vabuung-böp yu vavunë, log nër vu yi bē, ⁶ “Bë Anutu Nalu hong, og gwetë hong na dob, in gägek neggëp loḱ Anutu-yi-ḱapiya bē: ‘Rëḱ gevong yi angër lo nam degeḱin hong nivesa.’

Log gägek ngwë nër bē:

‘Rëḱ detabuu hong dok nemaj gesu rëḱ gengis vaham jaḱ gelong rë.’”

⁷ Loḱ Yesu nër yah vu yi bē, “Gägek ngwë neggëp loḱ Anutu-yi-ḱapiya ving nebë:

‘Su geseggi Mehöböp sën hong Anutu.’”

⁸ Loḱ tum Satan ḱo yi meluho deya ḱedu ading ti, beya tato nyëḱ dob pin los mehönon pin gehir ngaa nivesa vesa pin vu yi, ⁹ log nër vu bē, “Bë gëgun lup vu sa los gwëḱo sarëḱ jaḱ, og sëḱ dëein ngaa los arë arë pin sënë nöḱ vu hong!” ¹⁰ Rëḱ Yesu nër yah vu bē, “Satan! Gwëḱo hong jaḱ megena! Gägek neggëp loḱ Anutu-yi-ḱapiya nebë:

‘Yiḱ gwëḱo Mehöböp sën hong Anutu lo jaḱ, begegurek yi yö timu babu!’”

¹¹ Lob Satan vey a in Yesu meya, gangër yam deneloḱ vu yi.

Yesu Vong Huk Muginsën Vu Galilea

(Mk 1:14-15; Lk 4:14-15)

¹² Deduu Mehö-neripek-alam Jon ahon beya nedo ḱarabus, beYesu ngo bengö lom tah yi yah distrik Galilea. ¹³ Loḱ vuu Nasaret geya nedo

Kapernaum sën neggëp ngaggee böp Galilea nenga beneggëp ya los alam Sebulon los Naptali hir dob lo. ¹⁴ Ya saga lob gagek sën mehö-nenër-gagek-rangahsën Yesaya nër lo anon raḵ nebë:

¹⁵ “Alam Sebulon los alam Naptali hir dob, ggëp aggata sën neya los ngaggee Galilea vu bël Yordan nenga vahi sāgu.

GeGalilea hir dob vahi sën alam dahis yam denedo loḵ lo.

¹⁶ Nengwah-tumsën böpata jëh raḵ alam sën denedo loḵ malakenu ayo lo!

Denedo loḵ nyëḡ malakenu sagi bebë denadiḵ bemalaj nama na, loḵ Rangah raḵ in sir!”

¹⁷ Vu buk saga Yesu ḵo yi huk raḵ benër gagek rangah bë, “Ham gwegin ham! In Nyëḡ-yagek-yi vongin anon jak.”

Yesu Ggoin Yi Hur Maluh Lubeluu Raḵ

(Mk 1:16-20; Lk 5:1-11)

¹⁸ Yesu neyoh ngaggee böp Galilea nenga, lom töḵ vu Simon sën denenër arë ngwë nebë Pita lo luho ari Andreas, geluho medo denetë leḵ luḵ ya ngaggee in bë degeḵo gël, in yiḵ luho yö hir huk sagi. ¹⁹ Lob Yesu nër vu luho bë, “Melu nam sepa sa natu sa hur besa tahu meluu in melu gwëḵo mehönon denam vu sa nabë sën melu neḵo gël agi.” ²⁰ Lob pevis beluho devuu hir leḵ geya desepa yi melööho deya.

²¹ Lööho deya beya deverup, lob lë mehöti luho ari, Yakobus luho ari Jon sën Sebedi nalu luho. Luho raḵ denedo yaḡ ving amaj Sebedi, medenejoo hir leḵ vepulsën yah. Loḵ Yesu tahi luho, ²² lob luho devuu amaj los yaḡ ya pevis geya desepa yi.

Yesu Nër Gagek Loḵ Dub-supinsën-yi

(Lk 6:17-19)

²³ Log Yesu yoh vu distrik Galilea pin benër gagek vu alam loḵ dub-supinsën-yi. Nër Bengö Nivesa raḵ Anutu-yi-nyëḡ, gevong balam hir niraksën aggagga pin nivesa raḵ. ²⁴ Lob Yesu bengö ya meyoh vu distrik Suria pin, lom deḵo alam sën nij raḵ aggagga los alam sën nij nesang lo, galam sën memö nipaya nevong sir lo, galam sën bedo nevesi sir lo, galam sën seḵëj neselöngin lo pin, medeya vu yi mevong benijvesa nerak. ²⁵ Lob alam ngahiseḵë vu distrik Galilea los Beggang-bu-nemadluho gevu nyëḡ böp Yerusalem los distrik Yudea pin, gevu bël Yordan vahi yi, bedesepa yi medeya.

5

Yesu Nër Gagek Ggëp Këdu

¹ Yesu lë alam ngahiseḵë denesupin sir, lom raḵ ya këdu ti meto nedo, geyi hur maluh deya vu yi, ² lom tateḵin gagek vu sir nebë sënë:

Yesu Nër Mehönon Nebë Sënë Sën Kwaj Vesa

(Lk 6:20-23)

³ “Alam sën derak ni bë su nijvesa rë lo, kwaj vesa, in detu Anutu-yi-alam berëḵ demedo nivesa doḵ yi nyëḡ.

⁴ Alam sën ayoj maggin in ngaa nipaya sën nedo dob lo, kwaj vesa, in Anutu rëḵ gevong mayoj nivesa.

⁵ Alam sën denedahun arëj lo, kwaj vesa, in rëḵ dob ala sir.

⁶ Alam sën ahëj ving rot bë degevang ngaa niröp mu nebë sën alam dediikahëj in nos lo, kwaj vesa, in Anutu rëk gevong banon jak benajom sir ahon.

⁷ Alam sën kwaj paya in alam vahi bedeneloḵ vu sir lo, kwaj vesa, in Anutu rëk gevong doḵ nah vu sir nabë.

⁸ Alam sën ayoj neggëp niröp rot lo, kwaj vesa, in rëk degelë Anutu.

⁹ Alam sën denevang in bë dedahun begö na lo, kwaj vesa, in Anutu rëk nanër nabë nalu sir.

¹⁰ Alam sën deneko maggin in denesepa loḵ ngaa niröp los yohvu lo, kwaj vesa, in detu Anutu-yi-alam berëk demedo nivesa doḵ yi nyëg.

¹¹ Alam rëk depelë ham gedegevang rii jak ham gedenanër gägek nipaya kuungsën aggagga jak ham in denelë bë sa alam ham, rëk mu mëm ham kwamin vesa. ¹² Ham ayomin nivesa bekwamin vesa anon, in ham nyëvewen rëk gëp yägek, in denevang nebë saga vu alam-denenër-gägek-rangahsën wirek.”

*Yesu Nër Gägek Peggirinsën Raḵ Mamireng Los Rangah
(Mk 9:50; Lk 14:34-35)*

¹³ “Ham nebë dob sënë yi mamireng. Rëk mamireng bë nimök jak, og rëk hil gevong benengën jak nah nabë va? Mamireng nebë saga hen huk ma, om hil getë na balam debakë duk dob. ¹⁴ Geham nebë dob sënë yi rangah. Nyëg ti bë medo jak kedu, og su yoh vu bë bun yi rë. ¹⁵ Gemehöti su netaggi loḵ ram menetung ggevek ya dëg ayo rë. Ma rot. Gaḵ mu netung raḵ nedo reek vavunë in bë natum jak alam pin sën denedo beggang ayo lo. ¹⁶ Om ham najëh jak alam pin malaj nabë saga, lob rëk degelë ngaa nivesa sën ham nevang lo, lob rëk degeḵo ham Amamin sën nedo yägek lo arë jak.”

Yesu Nër Gägek Raḵ Horek

¹⁷ “Ham su kwamin bo nabë seyam in dahun Moses yi horek los alam-denenër-gägek-rangahsën hir gägek na. Gaḵ ma. Sa su yam in bë dahun na rë, gaḵ seyam in bë tatekin degwa begevang banon jak. ¹⁸ Sa nanër vu ham yonon nabë Anutu su rëk dëëin gägek metes teka, ma nyë dus ti sën neggëp loḵ horek-ë, begeto megëp rë. Gaḵ yö rëk gëp nabë sënë rot, bena berup doḵ buk sën yägek los dob nama na, gAnutu yi gägek pin anon jak rë. ¹⁹ Om bë mehöti keyëh gägek dus ti doḵ horek sënë betahu alam bedegevang noh vu sën nër lo, og Anutu rëk nanër yi gëp Nyëg-yägek-yi nabë mehö tamusën verök-yi. Gaḵ alam sën denesepa loḵ horek sënë bedenetatekin vu alam medenero lo, og rëk Anutu nanër sir vu Nyëg-yägek-yi nabë sir böp. ²⁰ Om sa nanër vu ham nabë: Bë ham su sepa doḵ Anutu yi horek bekwesuu alam-horek-yi los alam Parisai* rë, og ham su yoh vu bë rëk doḵ na Nyëg-yägek-yi rë.”

*Yesu Nër Gägek Raḵ Ngaa Ahë-sengën-yi
(Lk 12:57-59)*

²¹ “Ham ngo gägek sën neggëp vu alam hib wirek lo ggovek nebë, ‘Su gengis mehönon denadiik’. Mehöti bë ngis mehö ngwë menadiik, og rëk geḵo nyëvewen doḵ nah. ²² Gaḵ sa, og sa nanër vu ham nabë: Mehöti bë ahë sengën vu ari, og rëk geḵo nyëvewen doḵ nah. Log bë mehöti nanër gägek nipaya jak ari, og rëk bare kaunsor mala in debo nyëvewen vu yi

doḵ nah. Log mehōti bē nanēr ngwē nabē, ‘Kwam ma!’ og rēḵ duk na nengwah vu Nyēg-nipaya megeḵo nyēvewen doḵ nah.

²³ Nebē saga lob bē gweḵo hong seriveng in gwetung jaḵ na jepō gēp dub vabuung, loḵ kwam bo nabē melu arim ham gāgēk ti neggēp, ²⁴ og gwevuu hong seriveng bemedo jepō degwa, gegena vu arim bemelu semu gāgēk govek rē, loḵ mēm genom gwetung hong seriveng vu Anutu. ²⁵ Mehōti bē gevong gāgēk vu hong, lob melu nahēn neyōk aggata, meneya vu jaas sēn nengo gāgēk lo, og gepevis bemelu semu gāgēk doḵ ti. In rēḵ getung hong doḵ na jaas nema, lob jaas getung hong doḵ na ahēvavu nemaj, lob ahēvavu degetung hong doḵ na ḵarabus. ²⁶ Sa nanēr vu hong yōnon nabē su rēḵ gwetah hong vēr in ḵarabus pevis rē, gaḵ rēḵ gemedo rot bena berup doḵ buk sēn hong nyēvewen govek na los dahis lo.”

Yesu Nēr Bē Su Gwevong Baggēb

²⁷ “Ham ngo gāgēk sēn neggēp wirek nebē, ‘Su gwevong baggēb’. ²⁸ Gaḵ sa, og sa nanēr vu ham nabē: Bē maluh ti gelē avēh ti bayo gurekin yi, og saga nebē nevong baggēb vu avēh saga loḵ ayo ggovek ya.

²⁹ Om nabē malam ḡahis vesa gevong bengaa nipaya kepē hong, og maam geselupek vēr megwetē na. Nabē navim len timu mala nama, og mēm nivesa, in su degetē navim pin doḵ na Nyēg-nengwah-yi. ³⁰ Log nabē nemam vesa vong bengaa nipaya kepē hong, og maam kwetōv megwetē na. Nabē navim len timu mala nama, og mēm nivesa, in su degetē navim pin doḵ na Nyēg-nengwah-yi.”

*Yesu Nēr Bē Maluh Los Venēj Su Debepul Sir
(Mt 19:9; Mk 10:11-12; Lk 16:18)*

³¹ “Alam hib wirek hir gāgēk ngwē neggēp nebē, ‘Nabē mehōti nidēlin venē, og bo ḵapiya-vepulsēn-yi vu yi’. ³² Gaḵ sa, og sa nanēr vu ham nabē: Avēh ti su nevong baggēb rē rēḵ regga nidēlin yi, og mehō saga vong bevenē vong baggēb, om degwa neggēp vu yi. Gemehōti bē geḵo avēh sēn regga nilēlin yi lo, og mehō saga vong baggēb vu avēh sēn.”

Yesu Nēr Bē Su Genanēr Yōnon Vavunē

³³ “Log ham ngo gāgēk ngwē neggēp vu alam hib wirek nebē, ‘Nabē ham nanēr gāgēk los nanēr yōnon vavunē geving, og ham su gwekuung jaḵ, gaḵ ham gwevong noh vu gēp Anutu mala’. ³⁴ Gaḵ sa, og sa nanēr vu ham nabē: Ham su nanēr yōnon vavunē. Ma rot. Geham su tato yaḡek in alam dejaḵ ham gāgēk ni nabē yōnon! Gaḵ yō nama rot, in gāgēk saga luho yōnon vavunē neggēp ti. In yaḡek saga og yīḵ vong bē Anutu yi sēa sēn nedo raḵ lo. ³⁵ Geham su tato dob in alam dejaḵ ham gāgēk ni nabē yōnon, gaḵ yō nama rot, in gāgēk saga luho yōnon vavunē neggēp ti. Gedob og yīḵ vong bē Anutu yi sēa mahen sēn nebē vaha raḵ lo. Geham su tato nyēḡ bōp Yerusalem in alam dejaḵ ham gāgēk ni nabē yōnon! Gaḵ yō nama rot, in gāgēk saga luho yōnon vavunē neggēp ti. GeYerusalem saga og yīḵ Mehōbōp-los-bengō yi nyēḡ. ³⁶ Gesu getato yum in alam dejaḵ hong gāgēk ni nabē yōnon, gaḵ yō nama rot, in gāgēk saga luho yōnon vavunē neggēp ti. In su geyoh vu bē gwevong yum viis ti natu veroo ma veriik jaḵ rē. ³⁷ Om nabē gengoḡekin ngaa, og gengoḡekin nirōp, rēḵ mu nabē kwam bo nabē ‘Ma!’, og genanēr rangah nabē ‘Ma!’ Beyīḵ ggovek. Gaḵ bē ham nanēr yōnon vavunē geving, og sakaḵ Mehō Nipaya yi ngaa.”

*Yesu Nër Bë Su Gebo Doḵ Nipaya Nyëvewen
(Lk 6:29-30)*

³⁸“Ham ngo gagek sënë neggëp wirek nebë, ‘Bë mehöti selupek malam vër, og geselupek hen vahi doḵ nah, genabë mehöti getur neyum vër, og gwetur hen ti doḵ nah’. ³⁹ Gaḵ sa, og sa nanër vu ham nabë: Mehöti bë gevonḡ paya vu ham, og ham su bo doḵ nah vu yi. Ti bë petap hong doḵ nengam vesa, og gepeggirin nengam këj bepetap geving. ⁴⁰ Genabë mehöti vongin bë geḵo hong na vu jaas sën genḡo gagek lo, in nakah hong röpröp vër, og gebo hong röpröp-ayööng-yi vu yi geving. ⁴¹ Genabë mehö los arë ti nanër vu hong nabë gweḵo yi kupek bemelu na aggata dus ti rë, og gweḵo meḡena dus ngwë geving. ⁴² Nabë mehöti ketaḡ ngaa ti vu hong, og gebo vu. Gemehöti bë ketaḡ nabë geḵo hong ngaa ti mena rëḵ geḵo nom, og su gweruu demim vu yi.”

*Yesu Nër Bë Hil Ahëd Geving Alam Sën Denelë Hil Paya Lo
(Lk 6:27-28, 32-36)*

⁴³“Ham ngo gagek sënë neggëp wirek nebë, ‘Ham ahëmin geving ham alam, geham ngis begö vu alam sën denesis begö vu ham lo’. ⁴⁴ Gaḵ sa, og sa nanër vu ham nabë: Ham ahëmin geving alam sën denesis begö vu ham lo, geham najom jaḵ in alam sën denedeginengin ngaa maggin raḵ ham lo. ⁴⁵ Ham gwevonḡ nabë saga in tato nabë ham Amamin sën nedo yaḡek lo nalu ham. Yi sën nevonḡ beyi hes netum raḵ alam nij paya los alam nijvesa pin, genevonḡ hob neto vu alam yohvu los alam sevök sevök lo. ⁴⁶ Bë ham ahëmin geving alam sën ahëj neving ham lo mu, og ham su rëḵ gweḵo nyëvewen jaḵ rë. Ma! In ngaa nebë saga og yik alam nij paya pin lo denevonḡ. ⁴⁷ Genabë ham ngo bengwëḡ in ham arimin lo mu, og yik alam dahis pin denevonḡ nebë saga medenedo, om ham vong ngaa böp tena kesuu sir-a? ⁴⁸ Om ham ngo medo yö niröp anon, nabë sën ham Amamin vu yaḡek yö nedo niröp anon.”

6

Yesu Nër Bë Gedoḵ Vu Mehönon

¹“Ham gweḡin ham. Ham su gwevonḡ ham ngaa nivesa vesa jaḵ alam malaj medegelë. Bë ham gwevonḡ nabë saga, og ham Amamin sën nedo yaḡek lo su rëḵ gevonḡ nyëvewen vu ham rë. ² Bë gedoḵ vu alam sën deneraḵ vu in ngaa lo, og su gwevonḡ mehönon degevē avuuk los degeḵo kapah medenamugin log ḡetamu nabë alam kwaj luu sën denevonḡ loḵ dub-supinsën-yi los aggata in bë alam degeḵo arëj jaḵ lo. Sa nanër vu ham yönon nabë deko hir nyëvewen ggovek ya raḵ saga, gaḵ su rëḵ denatök vu nyëvewen ngwë vu tamusën rë. ³ Nabë gedoḵ vu alam-kupek-masën, og nemam këj su jaḵ ngaa sën nemam vesa nevonḡ lo ni, ⁴ gaḵ gedoḵ vu sir yö ḡëp vunsën. GAmam vu yaḡek neraḵ ngaa sën neggëp vunsën lo ni, om rëḵ bo doḵ nah nyëvewen vu hong.”

*Yesu Tateḵin Bë Hil Najom Jaḵ Nabë Sënë
(Lk 11:2-4)*

⁵“Log nabë ham najom jaḵ, og ham su gwevonḡ nabë alam kwaj luu rë. Ahëj neving pangsën bë denajom jaḵ doḵ dub-supinsën-yi ayo los aggata böp nenga ḵetu, in alam degelë sir. Sa nanër vu ham yönon nabë deko hir nyëvewen ggovek ya raḵ saga, gaḵ su rëḵ denatök jaḵ nyëvewen ngwë vu tamusën rë. ⁶ Gaḵ bë genajom jaḵ, og gedoḵ na beggang ayo beḡebhii

veluung avi, log mēm genajom jak vu Amam sēn nedo loḵ nyēg vunsēn saga. Amam saga nedo yagek menelē ngaa pin sēn neggēp vunsēn lo, om rēḵ bo doḵ nah nyēvewen vu hong. ⁷ Log bē ham najom jak, og ham su nanēr gagek meris meris mu nabē alam dahis. Denekuung bē denanēr gagek ngahisekē, og mēm Anutu rēḵ gengo sir. ⁸ Ham su gwevong nabē sēnē. Gaḵ ham Amamin vu yagek raḵ ngaa pin sēn ham nerak vu in lo ni. Yōnon, ham ngo nahēn geham su kwetag vu yi rē, log yō raḵ ni vorot. ⁹ Om ham najom jak nabē sēnē:

‘He Amamin sēn nedo yagek,

mehōnon debo vabuung in arēm.

¹⁰ Genam genatu he Mehōbōp noh vu nyēg pin, gemehōnon pin degevong noh vu kwam gēp dob nabē sēn angēr denevong ggēp yagek lo.

¹¹ Gebo nos vu he vu pehi sēnē.

¹² Lob gedahun he ngaa nipaya na nabē sēn he nedahun ngaa nipaya sēn mehōnon denevong vu he lo ya.

¹³ Su gweli he na vu pelēpinsēn, gaḵ mu gweḵo he vēr in ngaa nipaya pin.

(In hong Nyēg og Nyēg anon, gehong Anutu los niwēek, garēm og bōpata rot kesuu ngaa pin, neggēp degwata los degwata. Yōnon!)

¹⁴ Kē! Nabē ham dahun mehōnon hir ngaa nipaya na, og rēḵ ham Amamin vu yagek dahun ham ngaa nipaya na geving nabē saga. ¹⁵ Gaḵ nabē ham su dahun mehōnon hir ngaa nipaya na rē, og ham Amamin vu yagek su rēḵ dahun ham ngaa nipaya na rē gerēḵ nama.”

Yesu Nēr Gagek Raḵ Sēn Ayej Ggērin Nos

¹⁶ “Bē ham ayemin gērin nos geham su gwa rē, og ham su malamin seluh nabē alam kwaj luu sēn malaj neseluh in bē alam dejak ni nabē ayej ggērin nos lo. Sa nanēr vu ham yōnon nabē deḵo hir nyēvewen ggovek ya raḵ saga, gaḵ su rēḵ denatōḵ jak nyēvewen ngwē vu tamusēn rē. ¹⁷ Gaḵ bē ayam gērin nos, og gwetung wēl* jak yum, geḵeḵpek malam, ¹⁸ in alam su dejak ni nabē ayam ggērin nos. GAMAM sēn nedo vunsēn lo yō timu jak ni. Amam vu yagek nelē ngaa sēn neggēp vunsēn lo, om rēḵ bo doḵ nah nyēvewen vu hong.”

*Yesu Nēr Gagek Raḵ Kupek Nivesa
(Lk 12:33-34)*

¹⁹ “Ham su ngupin ham kupek nivesa vesa vu dob sēnē. In vu dob sēnē og ngaa nemoneḵ los jeluj neloḵ benipaya nerak, galam hodeḵ denekevoh wes geneggodeḵ ya. ²⁰ Gaḵ ham ngupin ham ngaa nivesa vu yagek. In vu yagek og ngaa su nemoneḵ rē, gejeluj su neloḵ menipaya nerak rē, galam hodeḵ su denekevoh wes gedeneḵodeḵ ya rē. ²¹ Nyēg sēn ham supin ham kupek menedo loḵ lo, og ham su rēḵ kwamin birekin nyēg saga rē.”

*Yesu Nēr Bē Malam Tu Navim Yi Rangah
(Lk 11:34-36)*

²² “Malam tu navim yi ram. Bē malam natum in ngaa nivesa, og rangah rēḵ gegwang na navim pin los dahis. ²³ Gaḵ nabē malam natum in

ngaa nipaya, og rëk navim pin malakenu dok. Log ayom malakenu bë pemëgin rangah na, og rëk malakenu natu böpata jak.”

*Yesu Nër Gagek Rak Ala Luu, Anutu Los Kupek
(Lk 16:31)*

²⁴ “Hur ti su yoh vu bë gevong huk vu ala luu dok ti rë. In rëk nidëlin ngwë, gahë geving ngwë, ma rëk ayo napiik vu ngwë genitebö in ngwë. Ham su yoh vu bë gwevong huk vu Anutu los monë dok ti rë.”

*Yesu Nër Bë Hil Su Newad Jak los Kwad Na Ngahi
(Lk 12:22-31)*

²⁵ “Om sën sa bë nanër vu ham nabë ham su newamin jak in ham medok tepëk nabë, ‘Hil rëk aga va? Ma hil rëk nanum va?’ Geham su newamin jak in navimin nabë, ‘Hil rëk kebu navid jak va?’ In hil anod kesuu nos gehil navid kesuu tob. ²⁶ Ham kwamin bo sok sën denevëeng medeneyoh yagek babu lo rë. Su denehin nos gahis rë, gesu denerur anon bedenesupin rak ya beggang rë, rëk ham Amamin vu yagek nevet sir. Gak ham mehönon, og ham kwesuu sok sënë. ²⁷ Nabë ham ti kwa bo nabë geço yi buk sën medo mala vesa lo seggi berup na teka geving, og mak yoh vu bë rëk gevong-a? Ma! ²⁸ Om ham su newamin jak in tob! Ham kwamin bo sesik talohek sën nekwek pahup ayo lo rë. Su denevong huk los denevasu tob rë, ²⁹ log sa nanër vu ham nabë wirek Solomon* los yi vunëk-vunëk nikapiik neggërin yi, rëk ti su nivesa nebë sesik sënë rë. ³⁰ Yönon, Anutu negin nivesa vos sën nare gwëbeng, gerëk dekesik neheng bedebesi jak na nengwah. Om nebë va sën ham su ayomin neya timu vu Anutu rë-ë? Ham jak ni nabë Anutu rëk gegin ham geving bekesuu saga. ³¹ Om ham su newamin jak menanër nabë, ‘He rëk aga va? Ma nanum va? Ma ajöp va?’ ³² In alam dahis vu dob yik kwaj nevo ngaa pin sënë pangsën bë denatök vu. Gak ham Amamin vu yagek rak ngaa pin sën ham nerak vu in lo ni ggovek ya. ³³ Om ham malam sepa Anutu namugin nabë nam gegin ham geham gwevong ngaa niröp noh vu kwa, loğ mëm ngaa pin saga og rëk gevong vu ham geving. ³⁴ Ham su kwamin bo ngaa maggin neheng yi benewamin jak pehi. Gak ngaa neheng yi, og neheng rëk ham kwamin bo. Ngaa maggin neggëp loğ buk pin, om ham kwamin bo buk ti ti yö yi maggin dok buk saga lo beggovek.”

7

*Yesu Nër Bë Su Geseggi Mehö Ngwë Hir Gagek Degwa
(Lk 6:37-38, 41-42)*

¹ “Ham su seggi mehö ngwë dok ayomin nabë mehö nipaya, in lob Anutu su seggi ham benanër ham nabë ham alam nimin paya. ² In Anutu rëk seggi ham gagek nabë sën ham neseggi mehö ngwë hir gagek lo. Gerëk gevong dok nah vu ham nabë sën ham nevong vu mehö ngwë lo. ³ Ma nebë va sën genelë kale mahen teka sën negga rak arim mala lo, log su genelë gang dus ti sën neggëp loğ malam aga rë-ë? ⁴ Ma nebë va sën genër vu arim bë, ‘Köök gesa hevong kale vër in malam gahis rë.’ Gwelë rë, gang dus ti neggëp loğ ngo malam gahis. ⁵ Hong mehö kwam luu! Gwevong gang dus ti saga vër in malam govek rë, loğ mëm rëk gwelë ngaa mahen teka sën neggëp loğ arim mala aga nivesa megebo vër.

⁶ Ham su gwevong Anutu yi ngaa vabuung vu anöö! Geham su gwetë ham ngaa vuneksën sën ham nebago rak monë böp lo na vu böök. In rëk debakë duk dob jak vahaj, log depekwë medega ham.”

Yesu Nër Gagek Rak Sën Hil Ketag Ngaa Vu Anutu
(Lk 11:9-13)

⁷ “Bë ham kwetag ngaa vu Anutu og rëk bo vu ham, bë ham sero ngaa, og ham rëk natök jak, bë ham pepa jak reping, og Anutu rëk tahinin vu ham. ⁸ In alam sën deneketag ngaa vu Anutu lo, og nevo vu sir, log alam sën denesero ngaa lo, og denetök rak, galam sën denepepa rak reping lo, og netahinin vu sir.

⁹ Bë ham ti nalu ketag nos vu ama, og rëk bo gelöng vu yi? Ma! ¹⁰ Log bë mehöti nalu ketag yi in gël ti, og ama rëk bo nyël ti vu yi? Ma rot! ¹¹ Ham alam nimin paya vu dob sënë, rëk ham kwamin nevo nalumin lo menevong ngaa nivesa vu sir, om ham jak ni borot nabë ham Amamin sën nedo yağek lo nevong ngaa nivesa rot kesuu ham, om rëk gevong ngaa nivesa vesa vu alam sën deneketag vu yi lo. ¹² Ngaa pin sën ham ahëmin neving bë alam degevong vu ham lo, og ham gwevong vu sir namugin. Horek los alam denenër-gagek-rangahsën hir gagek lo degwa nebë sënë.”

Yesu Nër Gagek Rak Sën Hil Adok Na Aggata Mahen Mala-tumsën-yi
(Lk 13:24)

¹³ “Ham dok na aggata avi mahen in aggata sënë neya Nyëg Mala-tumsën-yi. Gağ aggata sën neya Nyëg Nipaya lo, og böpata beneggëp tatekinsën, lob alam ngahisekë deneyoh ya saga rot. ¹⁴ Gağ aggata sën neya Nyëg Mala-tumsën-yi lo, og mahen teka, behuk böp, lob alam ti ti mu denetök rak medenelok ya.”

Yesu Nër Bë Hil Gegin Hil Vu Alam-Gagek-Kuungsën
(Lk 6:43-44)

¹⁵ “Ham gwegin ham vu alam-gagek-kuungsën. In alam saga nebë mehönon dekebu sir rak sipsip navij gedenelok yök vu ham in bë ham gwekuung nabë sir alam nijvesa. Rëk mu ayoj peggo nipaya nebë anöö bemën sën vongin dega ham. ¹⁶ Ham ngo rëk jak nij jak hir huk sën degevong lo. In mehöti su nerur vud anon rak aggis niggin ti jes rë, gemehöti su nerur mori anon rak jajap rë gema. ¹⁷ Kele nivesa pin yö nesis anon nivesa, gekele nipaya yö nesis anon nipaya. ¹⁸ Kele nivesa su yoh vu bë ngis anon nipaya rë, gekele nipaya su yoh vu bë ngis anon nivesa rë. ¹⁹ Kele pin sën su nesis anon nivesa rë lo, og denevuv medenetë rak ya nengwah. ²⁰ Om ham gwelë alam-gagek-kuungsën hir huk, beham jak nij nabë saga.”

Yesu Rëk Nanër Vu Alam La Nabë Su Rak Nij Rë

²¹ “Alam pin sën ayej nelok sa bë ‘Mehöböp! Mehöböp!’ lo, saga sir pin su rëk dedok na Nyëg-yağek-yi medenatu Anutu-yi-alam rë, gağ yik alam sën denesepa lok Amag yi gagek lo sën rëk dedok na Nyëg-yağek-yi medenatu yi alam. ²² Vu Buk-tamusën og alam ngahisekë rëk ayej dok sa nabë, ‘Mehöböp! Mehöböp! He nër gagek rangah rak arëm, los hetii memö to deya in mehönon rak arëm, gehe hevong ngaa böp ngahisekë rak arëm!’ ²³ Rëk ma gesëk nanër vu sir nabë, ‘Sa su rak ham nimin rë. Ham alam nimin paya, ham jak na nenga in sa!’ ”

Yesu Nër Gagek Peggirinsën Raḵ Beggang Luu
(Lk 6:47-49)

²⁴ “Alam sën degenḡ sa gagek bedesepa doḡ lo, og sir nebë mehö los kwa sën lev yi beggang raḵ nedo gelöng böp. ²⁵ Lob hob to raḵ mebël vaar böp gesang böp vë beggang saga, rëḡ su kevoh ya rë, in beggang saga yi mudeng luk ya gelöng meving ahon niwëëk. ²⁶ Gaḡ alam pin sën degenḡ sa gagek pin rëḡ su desepa doḡ rë lo, og sir nebë mehö kwa masën, sën lev yi beggang raḵ nedo raggër. ²⁷ Lob hob to raḵ, mebël vaar böp, gesang böp vë beggang saga, lob kevoh pevis bekevoh ya veröḡ yi in raggër niyes.”

²⁸ Yesu nër gagek sënë ggovek, lob alam yu böpata saga delëk bavij töḡ in yi gagek, ²⁹ in su nenër vu sir nebë alam-horek-yi lo rë. Gaḡ nenër nebë mehö los niwëëk ti.

8

Yesu Vong Mehö Nisevuuk Benivesa Raḵ
(Mk 1:40-44; Lk 5:12-14)

¹ Yesu vu ḡedu meluḡ meya, lob alam ngahiseḡë detamuin yi. ² Lob mehöti los nisevuuk yam dus vu yi bepetev meneggëp loḡ vaha genër bë, “Mehöböp! Nabë ahëm geving og ḡeyoh vu bë gwevong mesa nig veseek jaḡ!” ³ Lom Yesu bë nema raḡ yi genër bë, “Sahëḡ ving! Om nim veseek jaḡ!” Lob yik sevuuk saga mehor ya pevis. ⁴ Lob Yesu nër vu yi bë, “Gweḡin hong! Su gena genanër ngaa sënë vu mehö la. Gaḡ mëm gena ḡetato hong vu mehö-neḡo-seriveng gegwetung seriveng noh vu sën Moses nër wirek bë hil gevong lo, in alam pin deḡaḡ ni nabë nim veseek raḡ.”

Yesu Vong Rom Ti Sën Negin Alam-begö-yi Lo Yi Hur Nivesa Raḵ
(Lk 7:1-10)

⁵ Yesu loḡ ya Kapernaum, lob alam-begö-yi vu Rom yu ti yoh vu mehödahis nemadvahi hir ggev nedo, lob ya vu yi meketag bë doḡ vu yi. ⁶ Ketag bë, “Mehöböp! Sa hur nirak meneggëp beggang ayo; sekë selöngin benesang pangsën rot.” ⁷ Lom Yesu nër bë, “Sëḡ nöḡ gevong benivesa jaḡ.” ⁸ Rëḡ mehö negin alam-begö-yi nër yah bë, “Mehöböp, sa su mehö nig vesa yoh vu bë gedoḡ na sa beggang rë. Om yik genanër jaḡ avim mu gesa hur nivesa jaḡ. ⁹ Gaḡ yik sa mehö los nig wëëk ti ving. Sa nahurek sa alag sën negin sa menevo huk vu sa lo babu, log sengo salam-begö-yi sën sa nehegin sir lo deneggurek sa babug ving nebë saga. Bë sa nanër vu sir ti nabë, ‘Gena!’ og rëḡ na, gesa nanër vu ngwë nabë, ‘Genam!’ og rëḡ nam. Gesa nanër vu sa hur nabë, ‘Gwevong ngaa sënë!’ og rëḡ gevong. Om yik genanër jaḡ avim mu og yik yoh vu.”

¹⁰ Yesu ngo, lom ranga nema genër vu alam sën denetamuin yi lo bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë sa su töḡ vu Israel ti gayo neyam timu vu sa nebë sënë rë. ¹¹ Gesa nanër vu ham nabë alam ngahiseḡë vu nyëḡ mala neverup los nemasuseḡ ya yö rëḡ dena bemedo dega nos doḡ Nyëḡ-yagek-yi geving Abraham lööho Isaak lu Yakop. ¹² Gaḡ alam Yuda og Anutu rëḡ ḡetii vahi na nyëḡ malakenu dobnë medengu medegeköö nyëḡ, gesu rëḡ dedoḡ na demedo Nyëḡ-yagek-yi rë. ¹³ Lob Yesu nër vu mehö negin alam-begö-yi bë, “Genah megena böm, gerëḡ anon jaḡ vu hong noh vu hong gagek sën gevong ving agi.” Lob nahën nenër log mehö negin alam-begö-yi lo yi hur nivesa raḡ pevis.

Yesu Vong BePita Ggen Avëh Nivesa Raḵ

(Mk 1:29-31; Lk 4:38-39)

¹⁴ Yesu raḵ ya Pita yi beggang, lob lë Pita ggen avëh nivanë meneggëp beggang ayo. ¹⁵ Lom Yesu jom loḵ nema, lob nikul ya gekedi rak menevong nos vu Yesu.

Yesu Vong Alam Ngahisekë Nijvesa Raḵ

(Mk 1:32-34; Lk 4:40-41)

¹⁶ Log sehuksën lom deko alam ngahisekë sën memö denegwang ya sir lo medeyam vu yi, lob tii memö rak avi mu meto deya, gevong balam hir niraksën aggagga pin nivesa raḵ. ¹⁷ Vong ngaa sënë lob mehö-nenërgägek-rangahsën Yesaya yi gägek anon raḵ. Sën nër nebë:

“Yö ti vo hil niraksën vër,
geko hil nivanë aggagga raḵ yah yi.”

Gägek Raḵ Sën Hil Tamuin Yesu

(Lk 9:57-62)

¹⁸ Yesu lë alam ngahisekë yam detetup yi, lob nër vu yi hur maluh bë dejak yaḡ medena ngaggee böp nenga vahi. ¹⁹ Lob alam-horek-yi ti ya vu yi menër bë, “Tatovaha! Nyëḡ pin sën gena lo, og sëḵ sepa hong bona geving.” ²⁰ Rëḵ Yesu nër yah vu bë, “Anöösik lej neggëp, gesoḵ newisej nedo, gaḵ Mehönon Nalu og ben sën gëp doḵ lo ma!” ²¹ Log yi hur maluh lo ngwë nër bë, “Mehöböp! Amag nadiiḵ besedev rë, loḵ mëm senök tamuin hong.” ²² Lok Yesu nër yah vu bë, “Getamuin sa, galam-diiḵsën yö rëḵ dedev hir heljäng.”

Yesu Vong Sang Los Ngaggee Bahë Yes Raḵ

(Mk 4:35-41; Lk 8:22-25)

²³ Yesu raḵ ya nedo yaḡ geyi hur maluh derak ya ving. ²⁴ Derak meto deya ngaggee vuheng, lob pevis besang yam böp bevong ngaggee sis bevongin dahun yaḡ. Rëḵ Yesuḵ ggëp yiing. ²⁵ Lok yi hur maluh ya deggee vu yi gedenër bë, “Mehöböp! Gedoḵ vu hil! Hil hevongin nadiiḵ bermalad nama!” ²⁶ Lok nër yah vu sir bë, “Ham newamin nerak in-a? Ham su ayomin neyam timu vu sa yönon rë!” Nër bë saga log kedi petupek rak sang los ngaggee, lob ahë yes raḵ bededun ma geneggëp. ²⁷ Lom sir pin delëḵ mederanga nemaj gedenër bë, “Mehö sënë nebë va? Om sën sang los ngaggee denḡo aye-è!”

Yesu Tii Memö Ya In Mehö Luu

(Mk 5:1-20; Lk 8:26-39)

²⁸ Lok tum Yesu ya verup Gadara hir nyëḡ vu ngaggee nenga vahi, lob töḵ raḵ mehö luu, geluho vu waak sën denebë mehönon sekëj lok lo avi medetöḵ to. Memö nedo lok luho beluho nij wëëḵ ata, lob alam deneggönengin luho gesu deneyoh aggata saga rë. ²⁹ Lob luho pevis bedengeek bë, “Anutu Nalu hong! Bë gwevong va vu he? Buk yö nahën, log geyam sënë in bë gebo vanë vu he namugin-a?” ³⁰ Lob böök yu ti vare deneruuk rak kedu sënë medenare ading teka. ³¹ Lob memö deketag vu Yesu bë, “Nabë gwetii he na, og gwevong he na madoḵ na böök yu ti sagu!”

³² Lob Yesu nër vu sir bë, “Ham na!” Nebë saga lob to deya meya deloḵ ya böök, lob böök pin saga deserög niwëëḵ beya depesong ya nyëḡ vaha degwa ti, bedeluk ya ngaggee berehöö sir pin bermalaj maya veröḵ yi.

³³ Log alam sën denegin böök lo deveya medeya nyëg böp beya denër gägek pin rangah vu hir alam, los memö yi gägek ving. ³⁴ Lom alam pin vu nyëg saga deyah medeya denesero Yesu. Detök vu yi lom deketag vu yi bë gevuu hir nyëg gena.

9

Yesu Vong Mehö Nema Los Vaha Nipaya Nivesa Rak
(Mk 2:1-12; Lk 5:17-26)

¹ Yesu rak yah yag beyah los ngaggee nenga vahi betök ya yi nyëg. ² Lob mehö la devaku mehöti sekë selöngin rak reek medeya vu yi. Yesu lë bë ayoj neya timu vu yi, lom nër vu mehö sekë selönginsën bë, “Nalug-e! Ayom sepëp jak! In sa dahun hong ngaa nipaya ya.”

³ Lob tum alam-horek-yi vahi dengo bekwaj nevo lok ayoj bë, “Mehö sënë ko yi rak besevök Anutu!” ⁴ Rëk Yesu rak ngaa sën kwaj nevo lok ayoj lo ni, lom nër vu sir bë, “Ham kwamin nevo gägek nipaya nebë sënë lok ham ayomin in va? ⁵ Ham kwamin nevo gägek sën senër bë, ‘Sa dahun hong ngaa nipaya ya’ agi lo bë anon ma? In re yoh vu bë gelë nabë dahun ya yönon-a? Rëk mu mëm nabë sa nanër vu yi nabë, ‘Kwedi jak megena’, og mëm ham rëk jak ni nabë sa nanër gägek los anon. ⁶ Om sa bë ham jak ni nabë Mehönon Nalu niwëek yoh vu bë dahun ngaa nipaya na vu dob—”; log peggin menër vu mehö sekë selönginsën bë, “Kwedi gweko hong reek jak megenah böm!” ⁷ Lob mehö lo kedi rak meyah ben. ⁸ Galam delë ngaa sënë lom deggöneng rot, gedeko Anutu arë rak in vong niwëek nebë sënë vu mehönon in bë dedok vu mehönon vahi.

Yesu Tahi Matai
(Mk 2:13-17; Lk 5:27-32)

⁹ Lob Yesu kedi rak vu saga meya, lom lë mehöti nedo rak beggang-takës-yi, arë nebë Matai. Lom nër vu yi bë, “Genam getamuin sa!” Lob Matai kedi rak meya tamuin yi.

¹⁰ Lok tum Yesu medo negga nos lok Matai ben, lob alam-deneko-takës* losho alam-nijpaya ngahisekë yam denedo medenegga nos ving losho yi hur maluh. ¹¹ Alam Parisai* la delë nebë saga lom denër vu yi hur maluh bë, “Nebë va sën ham tatovaha negga nos ving alam-deneko-takës* losho alam-nijpaya-ë?”

¹² Rëk Yesu ngo hir gägek menër yah vu sir bë, “Alam nijvesa su deneya vu dokta rë, gak alam nijraksën mu yö deneya vu. ¹³ Om ham nah bekwamin bo gägek sën neggëp lok Anutu-yi-kapiya lo degwa rë. Sën nenër bë: ‘Sa su hevongin bë gaço seriveng sën ham nevesi vu sa lo rë.’ Gak sahëg ving bë ham kwamin paya in alam beham dok vu sir. In sa su yam in bë tahi alam yohvu rë, gak seyam in bë tahi alam sën ngaa nipaya neggëp vu sir lo.”

Tepëk Rak Alam Sën Su Ayej Neggërin Nos Rë
(Mk 2:18-22; Lk 5:33-39)

¹⁴ Lob buk ngwë lom mehö-neripek-alam Jon yi hur maluh deya vu Yesu medelok tepëk in yi bë, “He los alam Parisai* ayemin neggërin nos buk ngahisekë gehe su naha rë, log hong hur maluh og su denvong rë in va?”

¹⁵ Lok Yesu peggin gägek rak mehö sën neko avëh lo benër yah bë, “Ham kwamin bo rë, nabë mehöti medo geving yi alam geluho avëh ti denajom nemaj. Bë nabë sënë og yi alam sënë su rëk ayoj maggin medengu rë. Rëk mëm buk sën debo mehö sën geço avëh lo vër, besu

medo geving yi alam rë, og mëm yi alam rëk ayoj maggin gayej gërin nos doḵ buk saga.

¹⁶ Log mehöti su neḵo tob mewis sën su deneripek rë lo len ti meneduu tob muḡeng sën nekweëk lo raḵ rë. Nabë gevong nabë saga, og rëk de-jipek lob tob mewis sënë najul menom, getob muḡeng sënë rëk nakweëk gökin belen böpata rot. ¹⁷ Gemehöti su netöö wain* mewis loḵ memëk-navi muḡeng rë. Bë gevong nabë sënë og rëk wain ngol navi muḡeng sën bebepul gekeseh geto mena meris, gememëk-navi nipaya jaḵ geving. Gaḵ mëm denatöö wain* mewis doḵ na memëk-navi mewis, og mëm luho rëk demedo nivesa doḵ ti.”

Ggev Nalu Avëh Vesa Loḵ Gavëh Ngwë Nivesa Raḵ
(Mk 5:21-43; Lk 8:40-56)

¹⁸ Yesu nahën nenër gaḡek sënë vu sir, lob alam Yuda hir dub-supinsën-yi ala ti yam vu Yesu beyun lus vu yi log nër bë, “Sa nalug avëh nahën nediiḵ gwëbengko, om ḡenam gwëbë nemam jaḵ yi in vesa doḵ nah.”

¹⁹ Lob Yesu kedi tamuin yi beya, lob yi hur maluh kedi deya ving yi.

²⁰ Log avëh ti niköḵ neyam ata yoh vu ngebek nemadluho-mevidek-luu, lob verup ggëp Yesu demi bebë nema raḵ Yesu yi tob nyë. ²¹ In kwa nevo ggëp ayo nebë, “Bë sa ḡebë nemaḡ jaḵ yi tob mu, og sëḵ nig vesa jaḵ.”

²² Lom Yesu ggërin melë avëh lom nër vu yi bë, “Nalug-e, kwam vesa! In ayom yam timu vu sa lob vong benimvesa raḵ.” Lob pevis bavëh nivesa rak.

²³ Lob Yesu ya verup dub ala lo yi beggang. Lom ngo alam denevë gevëëḡ apel heljëḡ yi los denevong dedun böp, loḵ nër vu sir bë, ²⁴ “Ham jaḵ na! Avëh mahen su diik rë, gaḵ mu neggëp yiiḡ!” Rëk denöp raḵ yi. ²⁵ Lob Yesu tii sir beto deyah dobnë, geloḵ ya bejom loḵ avëh mahen nema bekedi raḵ. ²⁶ Lob gaḡek lo bengö ya meyoh vu nyëḡ saga pin meya.

Yesu Vong Kenod Luu Gengengöleng Ti Menij Vesa Raḵ

²⁷ Log Yesu kedi vu nyëḡ saga meya, lom mehö luu malaj kenod detamuin yi, bedetahi bë, “Davit* yi Mewis-e! Kwam gevongin aluu!”

²⁸ Yesu ya verup loḵ ya beggang ayo, loḵ luho deyam vu yi, lob loḵ tepëḵ in luho bë, “Melu vong ving bë seyoh vu bë gevong melu malamin nivesa jaḵ, ma ma?” Loḵ luho deyogek bë, “Ëë-ë, Mehöböp. Geyoh vu.” ²⁹ Lob Yesu bë nema raḵ luho malaj genër bë, “Om anon jaḵ noh vu sën melu ayomin nam vu sa agi!” ³⁰ Lob luho malaj tum yah, log Yesu vo ḵoin luho bë, “Melu su na nanër ngaa sënë vu mehö la.” ³¹ Rëḵ ma geluho to deya lob denër Yesu bengö ya meyoh vu nyëḡ saga pin.

³² Luho to deneya log alam deḵo mehöti verup, sën su yoh vu bë bengwëḡ rë in memö kwa-ngengöleng-yi nedo loḵ yi. ³³ Lob Yesu tii memö saga to meya log mëm nevengwëḡ. Lob alam ngahiseḵë saga kwaj ya ngahi mederanga nemaj gedenër bë, “Wirek hil su halë ngaa ti nebë sënë ggëp Israel rë!” ³⁴ Rëḵ alam Parisai* denër bë, “Netii memö to deneya raḵ memö alaj niwëëk.”

Yesu Kwa Vongin Alam

³⁵ Lob Yesu ya meyoh vu nyëḡ böp los mahen pin, betateḵin gaḡek vu sir loḵ hir dub-supinsën-yi ayo yoh vu nyëḡ. Benër Bengö Nivesa raḵ Anutu-yi-nyëḡ, gevong alam los niraksën aggagga gengaa maggin sën neggëp navij lo pin benijvesa raḵ. ³⁶ Lë alam ngahiseḵë saga, lom kwa vongin sir. In medo deneketul loḵ gedenedo paya rot nebë sipsip sën

alaj main sir lo. ³⁷ Nebë saga lob peggirin gagek menër vu yi hur maluh bë, “Nos ngahisekë anon lok menedo huk anon, rëk alam sën deketöv medengupin lo su ngahi rë. ³⁸ Om ham kwetäg vu huk ala nabë gevong yi hur na debo yi nos medengupin nom!”

10

Yesu Ggoin Yi Hur Neadluho-bevidek-luu Rak
(Mk 3:13-19; Lk 6:12-16)

¹ Yesu tahi yi hur maluh neadluho-bevidek-luu yam bevo niwëek vu sir bë degetii memö geto dena los degevang balam sën niraksën aggagga pin tok vu sir lo nijvesa jak, jak arë. ² Sinarë neadluho-bevidek-luu sënë arëj sënë: Mehö muginsën Simon (sën denenër arë ngwë nebë Pita) log ari Andreas, geYakobus luho ari Jon sën Sebedi nalu luho, ³ lob Pilip geBartolomai, Tomas geMatai, sën yi mehö-neko-takës*. Log Yakobus ngwë sën Alpeus nalu, geTadaius. ⁴ Log Simon sën yi mehö-neruuk-alam-Rom, luho Yudas Iskariot sën rëk nanër Yesu tato vu alam-begö-yi lo.

Yesu Vong Horek Vu Yi Hur Maluh Gevang Sir Ya Huk
(Mk 6:7-13; Lk 9:1-6)

⁵ Lob Yesu vong yi hur maluh neadluho-bevidek-luu sënë ya, log nër gagek vu sir ving bë, “Ham su na vu alam-yu-ngwë. Geham su dok na alam Samaria* hir nyëg. ⁶ Gağ ham na vu sipsip Israel sën deneketul loğ bevongin malaj nama lo. ⁷ Ham na nanër vu sir nabë sënë: ‘Nyëg-yagek-yi vongin anon jak!’ ⁸ Ham gwevang balam nijraksën nijvesa jak, geham gwevang beheljëng vesaj dok. Ham gwevang balam nij sevuuknij veseek jak, geham gwetii memö geto dena in alam. Sevo nig wëek yök vu ham nyëmasën gemonë ma, om ham gwevang meris vu sir geham su gwëko monë jak. ⁹ Ham su gwëko monë goor ma seriva, ma monë kōk sepa dok ham keggis. ¹⁰ Geham su gweje vahek sepa mena aggata, beham su gwëko röpröp luu luu, beham su gwëko suu ngwë geving, beham su natohin atoheng. Gağ yö nama rot! In alam sën ham nanër gagek vu sir gedok vu sir lo rëk dedok vu ham medebo nos lu ngaa vu ham. ¹¹ Sën ham na nyëg böp ti ma beggang-bu mahen ti lo, og ham dok tepëk in alam nijvesa in degegin ham, lob mëm ham medo geving sir rot beham na jak.

¹² Lob nabë ham dok na beggang ti ayo, og ham nanër gagek semusën vu alam saga. ¹³ Nabë sir alam nijvesa, og ham gagek semusën rëk na vu sir. Gağ nabë sir alam nijpaya, og ham gagek semusën rëk pekwë menom vu ham. ¹⁴ Log nabë mehö la su degegin ham nivesa gëp hir beggang ma hir nyëg rë, besu degengo ham gagek rë, og ham tetëhin kebus in ham vahamin in dejak ni nabë devong paya, gegwevu beggang ma nyëg saga geham na. ¹⁵ Sa nanër vu ham yönon nabë, vu Buk-tamusën, sën Anutu gengo mehönon hir gagek lo, og rëk alam vu nyëg saga denatok vu nyëwewen böpata rot kesuu Sodom los Gomora.”

Maggin Aggagga Rëk Berup
(Mk 13:9-13; Lk 21:12-27)

¹⁶ “Ham gwengö rë, sa nehevong ham ya nebë sën sipsip denelok ya anöo bemën avij. Om ham kwamin bo namugin begwevang ham ngaa los kwamin nabë sën hil nanër nyël bë denevang ngaa los kwaj lo. Geham malamin yes nabë sën hil nanër nuung bë malaj yes lo. ¹⁷ Ham gwegin ham in mehönon. In rëk degeko ham na gagek vu kaunsor bedebeek ham

doḵ hir dub-supinsën-yi. ¹⁸ Log rëḵ degeḵo ham na bare doḵ kiap böp los alam-los-bengöj böp lo malaj, in salam ham, lob ham rëḵ nanër sa rangah vu sir gevu alam dahis. ¹⁹ Nabë degeḵo ham na gägeḵ, og ham su newamin jak nabë, ‘Mak hil rëḵ nanër gägeḵ nah nabë va? Ma hil rëḵ nanër gägeḵ re?’ Gaḵ doḵ buk saga og Anutu yö rëḵ gevong gägeḵ sën ham nanër vu sir lo vu ham. ²⁰ In ham su ngo rëḵ nanër gägeḵ saga rë, gaḵ ham Amamin yi Anon Vabuung yö rëḵ nanër gägeḵ berup ham avimin. ²¹ Alam rëḵ degevong arij lo doḵ na alam-begö-yi nemaj bedengis sir medenadiiḵ. Log amaj rëḵ degevong nabë saga vu naluj. Log hurmahen rëḵ degelë amaj lu ataj paya medenanër sir rangah bedengis sir medenadiiḵ.

²² Lob rëḵ alam pin degelë ham paya in salam ham. Gaḵ alam sën denajom sir ahon rot, bena berup doḵ buk sën denadiiḵ lo, saga rëḵ Anutu geḵo sir nom vu yi. ²³ Lob nabë degevong paya vu ham vu nyëḵ la, og ham beya mena nyëḵ ngwë. Sa nanër vu ham yönon nabë ham nahën gesu rëḵ semu huk na gëp nyëḵ Israel pin rë, log Mehönon Nalu rëḵ nom. ²⁴ Hur maluh ti su kesuu yi tatovaha rë, log hur-huk-meris-yi ti su kesuu ala rë. ²⁵ Nabë hur maluh arëj böp jak nabë hir tatovaha, og ggovek. Genabë hur-huk-meris-yi arëj böp jak nabë alaj, og yoh vu. Nabë denanër Belsebul* jak beggang ala, og rëḵ denanër yi hur nabë saga los denanër ggev nipaya la jak sir geving.”

Mehönon Degönengin Anutu

(Lk 12:2-7)

²⁶ “Om ham su gönengin mehönon. Ngaa pin sën neggëp vunsën gwëbeng rëḵ natök nam rangah vu tamusën. Gengaa pin sën debom meneggëp loḵ gobeng gwëbeng agi, og nahub rëḵ alam pin dejak ni. ²⁷ Gägeḵ sën sa nanër vu ham vunsën lo, og ham nanër na rangah. Gegägeḵ sën sa nepatereng loḵ ya ham nengamin lo, saga ham bare jak telig getahi na rangah. ²⁸ Ham su gönengin alam sën dengis ham navimin mu menadiiḵ lo, in su deyoh vu bë rëḵ dengis ham anomin geving rë. Gaḵ mëm ham göneng in Mehö sën yoh vu bë kevoh ham navimin los anomin doḵ Nyëḵ-nengwah-yi lo. ²⁹ Ham yoh vu bë bago sok mahen luu jak toea timu, rëḵ sok saga ti su rëḵ mala nama vunsën geham Amamin dugin rë. ³⁰ Gaḵ ham og Anutu tevin ham yumin viis pin los dahis beneraḵ ni. ³¹ Om ham su gönengin ham, in kwa nevo ham kesuu sok ngahiseḵë menengin ham.”

Hil Nanër Rangah Nabë Yesu Yi Alam Hil

(Lk 12:8-9)

³² “Mehöti bë nanër yi rangah vu mehönon nabë sa alam yi, og sëḵ nanër yi rangah nabë saga vu Amag sën nedo yageḵ lo. ³³ Log bë mehöti dah sarëḵ vun in mehönon nabë su sa alam yi rë, og sëḵ dah arë vun in Amag sën nedo yageḵ lo.”

Yesu Yam In Begö Berup

(Lk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ “Ham su gwekuung nabë seyam in gevong mamer vu dob. Ma! Sa su yam in mamer rë, gaḵ seyam in begö berup. ³⁵ Seyam in gevong gägeḵ-begö-yi berup galam degelë sir paya in sa los sa gägeḵ. Mehönon losho amaj ahëj sengën vu sir. Log avëh losho ataj ahëj sengën vu sir,

gavëh atov losho ggej denapëëng sir,

³⁶ galam sën denedo rak beggang timu lo depemëgin sir.

³⁷ Mehöti bë ahë geving ama ma ata rot kesuu sa, og su yoh vu bë rëk natu sa alam rë. Log bë mehöti ahë geving nalu maluh ma avëh kesuu sa, og su yoh vu bë rëk natu sa alam rë. ³⁸ Log mehöti bë su bër yi kelepeko* jak metamuin sa rë, og su yoh vu bë rëk natu sa alam rë. ³⁹ Mehöti bë kwa bo yi, og su rëk medo mala-tumsën rë. Gağ mehöti bë kwa bo sa gekwa birek in yi, og rëk medo mala-tumsën.”

Alam Sën Rëk Degeko Nyëvewen Lo

(Mk 9:41)

⁴⁰ “Mehöti bë gevong nivesa vu ham, og vong nivesa vu sa. Gemehöti bë gevong nivesa vu sa, og vong nivesa vu Mehö sën vong sa meseyam lo ving. ⁴¹ Mehöti bë geço mehö-nenër-gagek-rangahsën ti jak in yi mehö-nenër-gagek-rangahsën, og luhoho rëk degeko hir nyëvewen gëp ti. Gemehöti bë geço mehö niröp ti jak in yi mehö niröp, og luhoho rëk degeko hir nyëvewen gëp ti. ⁴² Log mehöti bë geço bël kul mebo vu sa mehö meris ti menanum in rak ni bë sa hur, og sa nanër vu ham yönon nabë, mehö sënë yi nyë vewen neggëp vu yagek.”

11

Mehö-neripek-alam Jon Vong Yi Hur Maluh Deya Vu Yesu

(Lk 7:18-35)

¹ Yesu nër gagek saga vu yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu ggovek, log kedi rak beya beggang-bu sën deneggëp dus vu nyëg saga in bë tatekin gagek vu sir.

² Log Mehö-neripek-alam Jon nedo karabus gengo ngaa böp sën Kerisi* nevong lo bengö, lob vong yi hur maluh la deya vu Yesu in bë dedok tepëk in yi nabë, ³ “Mağ hong mehö sën Jon nër bengöm bë rëk genam lo sënë, ma he rëk medo gëgin yi rë?”

⁴ Lob Yesu nër yah vu sir bë, “Ham nah mena nanër ngaa sën ham ngo los ham lë lo vu Jon nabë, ⁵ alam malaj kenod denelë nyëg ggökin, galam vahaj paya deneya aggata, galam nij sevuuk nij veseek nerağ galam nengaj mir denengo gagek, galam sën denediik lo vesaj nelok yah, log alam sën denedo paya in ngaa navij yi lo denengo Bengö Nivesa. ⁶ Mehöti sën su kwa luu luu in sa rë lo, og kwa vesa!”

Yesu Vong Tepëk Rak Ngaa Ngahisekë In Jon

⁷ Lob Jon yi hur maluh deyah loğ mëm Yesu yom nër Jon degwa vu alam yu böpata saga nebë, “Wirek ham ya nyëg-yumeris in bë ham gwelë mehö nebë va? Ham bë gwelë ayööng neko dee menekepë yah geneyoma? ⁸ Ma ham ya in bë gwelë mehö nebë va? Ham bë gwelë mehöti neröp tob niyes mala ngeri ngeri? Ma! Alam sën deneröp tob niyes nebë saga, og denedo alam-los-bengöj bej. ⁹ Ma ham ya in bë gwelë mehö nebë va? Mehö-nenër-gagek-rangahsën ti? Èë, om mëm sa nanër vu ham nabë mëm yi mehö-nenër-gagek-rangahsën bekesuu alam-denenër-gagek-rangahsën lo pin. ¹⁰ Yik mehö saga sën dekevu gagek rak yi loğ Anutu-yi-kapiya nebë:

‘Gwengo rë! Sëk gevong sa hur ti namugin,
mena negetongin aggata in hong!’

¹¹ Sa nanër vu ham yõnon nabë Mehö-neripek-alam Jon arë böp rot kesuu alam pin sën ataj neko sir vu dob agi. Rëk mu alam sën denesepa lok sa bedenetu Anutu-yi-alam lo pin, og rëk dekesuu Jon. ¹² Lok buk sën Mehö-neripek-alam Jon yam dob lo, lob ngaa maggin vongin bë kepë Nyëg-yagek-yi beyam verup gwëbeng, galam nijpaya denesis begö vu Nyëg-yagek-yi niwëek ata benij wëek rot in bë deduk na medegeko. ¹³ Gagek pin sën alam-denenër-gagek-rangahsën dekevu lo los horek pin, neggëp in mala negët Jon sënë. ¹⁴ Lob ham bë jak ni nabë saga, og ham gwevong geving mehö sënë lo nabë Elia sën denenër bë rëk nom lo. ¹⁵ Mehöti bë nenga neggëp, og gengo sa gagek. ¹⁶ Ma sëk tatekin ham alam buk sënë jak va? Ham nebë hurmahen sën ggëp deneggök telig bedenetahi hurmahen vahi bë:

¹⁷ 'He nasis ggageng rëk ma
geham su nelöo rë.

Gehe nasu kwamin paya paya,

rëk ham su nesu menepengah ham rë.'

¹⁸ In Mehö-neripek-alam Jon yam, lob su negga nos los nenum wain rë, rëk ham nër yi nebë, 'Memö nelok vu yi!' ¹⁹ Lob Mehönon Nalu yam benegga los nenum, lob ham nër yi bë, 'Ham gwelë mehö sënë! Mehö ahëta los nenum wain pangsën, alam-deneko-takës* losho alam nijpaya hir mehö yi!' Rëk mu nabë hil galë Anutu yi huk og hil ajaç ni nabë yi mehö los kwa."

Yesu Kwa Pesivin Alam Sën Su Denevong Ving Rë

(Lk 10:13-15)

²⁰ Log Yesu vong gagek rak nyëg vahi sën nevong ngaa böp ngahisekë lok rëk su deneggërin sir yah vu Anutu rë lo nebë, ²¹ "Wöp-o! Ham Korasin! Gëp in ham! Ham Betsaida! Gëp in ham! Bë mehöti gevong ngaa böp gëp alam Ture los Sidon hir nyëg nabë sën sa hevong lok ham nyëg agi, og rëk ayoj maggin in devong ngaa nipaya medegërin sir nom, medegeyeh vahek duum gededev tamut jak sir gedemedo dok vewev degwa. ²² Om sa nanër vu ham nabë, dok Buk-nyëvewen-yi, og ham rëk gwëko maggin böpata rot kesuu alam Ture los Sidon. ²³ Geham alam Kapernaum, ham bë kwerë ham jak na vavunë? Ma! Rëk ham duk na Nyëg-nengwah-yi. Bë mehöti gevong ngaa böp gëp Sodom nabë sën sa hevong ggëp ham nyëg lo, og rëk Sodom nahën medo rot beberup dok buk sënë. ²⁴ Om sa nanër vu ham nabë dok Buk-nyëvewen-yi, og ham rëk gwëko maggin böpata rot kesuu Sodom hir maggin!"

Yesu Nër Bë, "Ham Nam Vu Sa Mesewah"

(Lk 10:21-22)

²⁵ Vu buk saga Yesu jom rak bë, "O Amag! Hong Mehöböp vu yagek los dob. Sahëg nivesa rot vu hong in ngaa pin sënë neggëp vunsën in alam los kwaj, gaç getato vu alam sën su deluk dub böp rë lo. ²⁶ Yõnon Amag! In yik ngo kwam nevo bë gwevong nabë saga in nivesa." ²⁷ Log nër ving bë, "Amag vo ngaa pin lok yam sa nemag ggovek ya. Gemehöti su rak Nalu ni rë, gaç Ama yõ timu rak ni. Gemehöti su rak Ama ni rë, gaç yik Nalu yõ timu rak ni. Galam sën Nalu tato Ama vu sir lo, og derak ni ving. ²⁸ Ham sën nekwerë ngaa maggin, beham nevimengin menedo lo, ham pin nam vu sa, in sa gaço maggin vër in ham geham sewah. ²⁹ Ham natu sa hur, beham gwëko kwa vu sa. In sa mehö malaç yes, gesa su nehaço sa rak lok ayog rë, lob ham ayomin rëk geto megëp revuh. ³⁰ Kë! Huk sën sebo

vu ham lo saga su rëk deginengin ham rë, gengaa maggin sën sëk gevong
vu ham in ham kwerë lo, saga yik sepëp!”

12

Tepëk Raḵ Buk-sewahsën-yi*

(Mk 2:23-28; Lk 6:1-5)

¹ Buk-sewahsën-yi* ti lob Yesu losho yi hur maluh deyoh ya huk wit* ti ayo, lob yi hur maluh derur nos sënë anon mededah in dediikahëj.
² Loḵ alam Parisai* delë lob denër vu Yesu bë, “Gelë! Hong hur maluh dekeyëh horek Buk-sewahsën-yi*!” ³ Rëḵ loḵ tepëḵ yah vu sir bë, “Maḵ ham su tevin gagek sën Davit diikahë wirek lo rë? ⁴ Diikahë lob losho alam sën denesepa yi lo deloḵ ya Anutu yi dub bedegga brët vabuung sën denetung netu seriveng benedo ggëp Anutu mala lo. Nos sën alam meris nebë Davit su deyoh vu bë dega rë lo, gaḵ alam-deneḵo-seriveng mu yö denegga, (rëḵ mu dediikahëj lom degga lob saga su devong paya rë). ⁵ Log maḵ ham su raḵ gagek sën neggëp loḵ horek lo ni rë? Sënë nebë alam-deneḵo-seriveng denevong huk loḵ dub ayo loḵ Buk-sewahsën-yi* lob dekeyëh horek ving nebë saga, rëḵ su devong paya rë. ⁶ Rëḵ sa nanër vu ham nabë ngaa sën nedo agi, sën böpata kesuu dub-vabuung-böp. ⁷ Bë ham jaḵ gagek sën neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo ni, og ham su rëḵ bo maggin vu sir rë. Gagek sënë nebë: ‘Sa su nehevongin bë gaḵo seriveng sën ham nevesi vu sa lo rë, gaḵ sahëg neving bë ham kwamin paya in alam beham doḵ vu sir.’ Om su devong paya rë. ⁸ In Mehönon Nalu tu Buk-sewahsën-yi* ala.”

Yesu Vong Mehö Nema Nipaya Nivesa Raḵ

(Mk 3:1-6; Lk 6:6-11)

⁹ Yesu vu nyëḡ saga beya meloḵ ya alam Parisai* saga hir dub-supinsën-yi. ¹⁰ Lob mehö sekë belooinsën ti nedo. Lom alam la bë denanër gagek jaḵ Yesu, lob deloḵ tepëḵ in yi bë, “Maḵ yoh vu bë hil gevong alam nijraksën nijvesa jaḵ doḵ Buk-sewahsën-yi* ma ma?” ¹¹ Loḵ Yesu nër yah vu sir bë, “Bë ham ti yi sipsip perurek timu, lob duḵ söv doḵ Buk-sewahsën-yi*, og maḵ mehö saga su rëḵ najom jaḵ nom vavunë rë? Gaḵ rëḵ najom jaḵ nom! ¹² Rëḵ mu mehönon dekesuu sipsip yönon. Om sën hil ayoh vu bë adoḵ vu mehönon doḵ Buk-sewahsën-yi*.” ¹³ Log nër vu mehö sënë bë, “Getelo sekëm nam!” Lom telo sekë ya, lob nivesa raḵ nebë vahi. ¹⁴ Lob alam Parisai* to deyah dobnë medesupin sir medevengwëḡ raḵ aggata bë dengis Yesu menadiik.

Anutu Yi Mehö-huk-yi Yesu

¹⁵ Loḵ Yesu raḵ ni, lob vuu nyëḡ saga geya. Lob alam ngahiseḵë detamuin yi, lob vong alam nijraksën pin benijvesa raḵ. ¹⁶ Log vo ḵoo vu sir bë su denanër yi rangah, ¹⁷ lob gagek sën wirek Anutu nër verup mehö-nenër-gagek-rangahsën Yesaya avi lo anon raḵ. ¹⁸ Nebë: “Sa hur sënë, sehoo in yi raḵ,

sahëg neving yi, gesa halë yi nivesa kesuu alam vahi pin.

Rëḵ sa getung sa Anon Vabuung jaḵ yi,

lob rëḵ tateḵin sa gagek anon degwa vu alam-yu-ngwë.

¹⁹ Losho mehönon su rëḵ denanër sir rë, gesu rëḵ gengeek rë,
gesu rëḵ degengo gegevong paang gëp telig rë.

20 Gagwëk sën keyëh meneggëp neko ahon lo, og sa hur su rëk keyëh na verök yi rë.

Log ram yi wik sën ggëp nelëlek teka lo, og sa hur su rëk napuv na verök yi rë.

Rëk medo gevong huk in rot begägek niröpsën anon jak bekesuu ngaa nipaya pin.

21 Lob alam-yu-ngwë rëk medo debo kwaj in yi nabë rëk dok vu sir.”

Denër Bë Yesu Vong Huk Raq Satan Niwëëk

(Mk 3:20-30; Lk 11:14-23)

22 Lob deko mehöti yam vu yi. Memö nedo loq yi bemala kenod los su yoh vu bë bengwëng rë. Lob Yesu vong benivesa raq, betum nevengwëng genelë nyëg. 23 Lob alam yu böpata saga delëk anon bedenër bë, “Mehö sënëk mak yik Davit* yi mewis sën lo?” 24 Rëk alam Parisai* dengo, lob denër bë, “Netii memö to deneya raq memö alaj Belsebul* niwëëk.” 25 Rëk Yesu raq ayoj ni, lob nër vu sir bë, “Nabë alam dob timu debasuh sir bedengis sir, og dob saga rëk nabumeng na. Log nabë nyëg böp ti ma alam degwa ti debasuh sir na yu luu bedengis sir, og rëk nyëg ma alam degwa ti saga su rëk demedo rë. 26 Om nabë Satan getii yi hur memö geto dena, og losho yi hur rëk debasuh sir, lom yi nyëg rëk medo niwëëk nabë va? 27 Rëk mu nabë Belsebul* nelok vu sa yönon besa nehetii memö to deneya, og mak re nelok vu ham alam besën denetii memö to deneya agi? Om ham alam saga degengo ham gägek sagi medeseggi rë. 28 Gaq bë Anutu yi Anon Vabuung loq vu sa, besa hetii memö beto deneya, og ham jak ni nabë Anutu yam vu ham ggovek ya in bë gegin ham. 29 Mehöti su yoh vu bë dok na Mehö Nipaya los niwëëk saga yi beggang mebo yi kupek pin vër rë. Nabë naduu mehö niwëëk saga govek, og mëm godek yi kupek pin sën nedo loq yi beggang ayo lo. 30 Mehöti sën su sa alam yi rë lo, og nesis begö vu sa. Gemehöti sën su nelok vu sa menesupin sipsip ving rë lo, og netii sir meya denepalët lok. 31 Om sa nanër vu ham nabë Anutu yoh vu bë dahun mehönon hir ngaa nipaya los gägek pelësën pin sën denevong lo na. Gaq gägek pelësën sën denenër raq Anon Vabuung lo, og su rëk Anutu dahun na rë.

32 Log mehöti bë nanër gägek nipaya ti jak Mehönon Nalu, og rëk Anutu dahun yi nipaya sënë na. Gaq nabë mehöti nanër gägek nipaya ti jak Anon Vabuung, og su rëk Anutu dahun yi nipaya sënë na rë. Gaq rëk nama, vu gwëbeng gevu tamusën geving.”

Kele Nipaya Nevuuk Anon Nipaya

(Lk 6:43-45)

33 “Nabë ham baroh kele nivesa, og yö rëk ngis anon nivesa. Nabë ham baroh kele nipaya, og yö rëk ngis anon nipaya. In hil nehalë kele anon rëk mëm hil narak ni nebë kele nivesa ma nipaya. 34 Nyël nalu ham! Ham su yoh vu bë nanër gägek nivesa rë, in ham alam nimin paya. Yönon, ham nenër gägek verup avimin yoh vu ngaa sën ham kwamin nevo loq ayomin lo. 35 Om mehö nivesa neko ngaa nivesa vër loq ngaa nivesa sën nesupin meneggëp loq ayo lo, menenër yam rangah, log mehö nipaya neko ngaa nipaya vër loq ngaa nipaya sën nesupin meneggëp loq ayo lo, menenër yam rangah. 36 Om sën sa nanër vu ham nabë gägek jeggin jeggin pin sën alam denenër lo, og rëk Anutu gevong nyëvewen dok nah vu sir dok buk sën gengo alam pin hir gägek lo. 37 In hong gägek rëk nanër

hong nabë hong mehö nim vesa ma rëk nanër hong nabë hong mehö nim paya.”

Alam La Deketag Vu Yesu Bë Degelë Ngaa Böp

(Mk 8:11-12; Lk 11:29-32)

³⁸ Nër saga ggovek lob alam-horek-yi la los alam Parisai* la denër vu yi bë, “Tatovaha, he hevongin bë gwevong ngaa böp ti behe galë.”

³⁹ Lom nër yah vu sir bë, “Ham alam sën nedo dob-ë, ham alam nimin paya. Ham nebë avëh baggëb, om sën ham nekwetag bë ham gwelë ngaa böp. Rëk mu sa su rëk gevong ngaa böp vu ham rë. Gağ sëk gevong ngaa böp nabë sën mehö-nenër-gagek-rangahsën Yona yi ngaa böp lo mu vu ham beggovek. ⁴⁰ Wirek Yona neggëp loğ gël böp ayo yoh vu rangah löö gebuk löö, lom Mehönon Nalu rëk gëp doğ dob ayo noh vu rangah löö gebuk löö nabë saga. ⁴¹ Log vu Buk-tamusën og Anutu rëk seggi mehönon hir gagek, lob rëk alam Nineve kedi debare medenanër gagek jak alam vu buk sënë nabë denevong ngaa nipaya. In alam Nineve denço Yona aye bedeggërin sir yah vu Anutu. Gağ Mehö sën nedo agi kesuu Yona, rëk ham su wërin ham rë. ⁴² Log vu Buk-tamusën og Anutu rëk seggi mehönon hir gagek, lob rëk avëh-los-bengö vu dob nyë sën sang-neverup lo kedi bare menanër gagek jak alam vu buk sënë nabë denevong ngaa nipaya. In avëh-los-bengö sënë yam vu dob nyë in bë gengo Solomon* yi gagek los kwa böp. Gağ Mehö sën nedo agi og kesuu Solomon*, rëk ham su ngo aye rë.”

Memö Yom Ggökin

(Lk 11:24-26)

⁴³ “Memö nipaya sën to meya in mehönon ti lo, og to meya medo neyoh nyëg nivevo benesero nyëg len ti in bë sewah doğ, rëk su netöğ rağ rë. ⁴⁴ Lom nër bë, ‘Maam sağ nah mena galë beggang sën sa nado loğ wirek lo rë!’ Lob yah verup rëk nelë bë desekee beggang sën lo bedevunëk vu benedo meris. ⁴⁵ Lob rengö yi beyah ko memö nemadvahi-bevidek-luu sën denevong ngaa nipaya rot medenekesuu yi lo, beyom denedo loğ beggang sënë. Lob mehö sën nedo paya wirek lo mëm nedo paya ya veröğ yi rot. Om ngaa nipaya nabë sënë rëk natöğ vu alam nij paya sën denedo gwëbeng agi nabë saga.”

Yesu Ata Lo Ari Lo

(Mk 3:31-35; Lk 8:19-21)

⁴⁶ Yesu nahën nenër gagek nebë sënë vu alam, log ata gari lo yam denare dobnë in bë losho debengwëng. ⁴⁷ Lob mehöti nër vu bë, “Gelë, atam losho arim lo yam denare dobnë in bë ham los bengwëng.” ⁴⁸ Lob Yesu nër gagek yah vu mehö sënë bë, “Satağ re? Gesarig re lo?” ⁴⁹ Lob tato yi hur lo rağ nema genër bë, “Gwelë! Atag lo arig lo sënë. ⁵⁰ Alam sën denesepa loğ Amağ vu yagek kwa lo, og sir saga mëm detu sarig lo, savëhnöğ lo, satağ lo!”

13

Mehö Netetëhin Nos Gahis Vu Huk

(Mk 4:1-9; Lk 8:4-8)

¹ Vu buk saga Yesu vu beggang ayo meto meya dobnë, beya nedo dus vu ngaggee böp nenga. ² Loğ alam yu böpata deya vu yi, lob Yesu rağ ya nedo yağ ti, galam pin denare ngaggee nenga. ³ Log nër gagek peğgirinsën

ngahisekë vu sir bë, “Ham gwengo rè! Mehö netetëhin nos gahis ti to meya huk anon in bë tetëhin yi nos gahis.

⁴Netetëhin nos gahis, lob vahi to nedo loḵ aggata sën neyoh huk vuheng lo, lom soḵ yam degga pevis. ⁵Log gahis la to meraḵ nedo dob mahen teka sën raḵ neggëp gelöng vavunë lo, om kip pevis in dob mahen teka mu, ⁶lob hes tum beveg raḵ lom meran ya, in gëga su luḵ ya dob gebinë rè. ⁷Log gahis vahi to meloḵ ya nedo vos niggin ggin ayo, lob vos niggin ggin sënë kip merig meggök nos bevong paya. ⁸Log gahis la to meluḵ ya nedo dob jeji, lob rig besis anon nivesa. La sis anon mehödahis nemadvahi, gela sis anon mehödahis löö, gela sis anon mehödahis ti benemadluho. ⁹Mehöti bë nenga neggëp, og gengo gägek sënë.”

Yesu Nër Gägek Peggirinsën Degwa Rangah

(Mk 4:10-12; Lk 8:9-10)

¹⁰Lob yi hur maluh ya deloḵ tepëḵ in yi bë, “Genër gägek pin netu gägek peggirinsën vu sir in va?” ¹¹Loḵ nër yah vu sir bë, “In Anutu tateḵin Nyëg-yägek-yi yi gägek vunsën degwa vu ham, gaḵ su tateḵin vu alam sënë rè. ¹²Mehöti sën neraḵ gägek degwa ni lo, og rëḵ jaḵ la degwa ni geving rot, gemehöti sën su neraḵ gägek degwa ni rè lo, og rëḵ kwa birekin teka sën neraḵ ni lo benama na veröḵ yi. ¹³Senër gägek peggirinsën vu sir in bë rëḵ degelë mu gesu dejaḵ ni rè, log degengo mu gesu denatöḵ jaḵ gägek degwa rè. ¹⁴Om mehö-nenër-gägek-rangahsën Yesaya yi gägek anon raḵ, sën nër nebë:

‘Ham nengamin rëḵ gengo, rëḵ ham kwamin su rëḵ natöḵ jaḵ rè.
Ham malamin rëḵ gelë, rëḵ ham su rëḵ jaḵ degwa ni rè.’

¹⁵GeYesaya nër raḵ sir ving bë:

‘Nabë saga, in alam sënë ayoj niwëëk,
medemir nengaj gedekebu malaj
in bë malaj rëḵ gelë genengaj rëḵ gengo,

lob dejaḵ ni medegërin sir lob sa gevong benijvesa jak.’

¹⁶Gaḵ mu hameḵ kwamin vesa in ham malamin nelë sa los ham nengamin nengo sayeg. ¹⁷Sa nanër vu ham yönon nabë: Wirek alam-denenër-gägek-rangahsën los alam yohvu ngahisekë denetung malaj in bë degelë ngaa sën ham nelë agi, rëḵ su denelë rè. Log denebë nengaj in bë degengo gägek sën ham nengo agi, rëḵ su denengo rè.”

Gägek Peggirinsën Raḵ Mehö Netetëhin Gahis Lo Yi Degwa

(Mk 4:13-20; Lk 8:11-15)

¹⁸“Om ham gwengo gägek peggirinsën raḵ mehö netetëhin gahis lo degwa rè. ¹⁹Alam sën denengo Nyëg-yägek-yi yi gägek rëḵ su kwaj netöḵ raḵ degwa rè lo, og sir nebë gahis sën to nedo loḵ aggata, in Mehö Nipaya lo yam neseapos gägek lo vër in ayoj. ²⁰Log gahis sën to nedo raḵ gelöng vavunë lo, nebë alam sën denengo gägek medeḵo raḵ pevis mekwaj vesa in. ²¹Rëḵ mu sir nebë nos gëga sën neraḵ vu gelöng lo, lob su denedo hus ading rè. Bë ngaa maggin ti natöḵ jaḵ sir, ma mehö la denanër sir in desepa loḵ sa gägek, og rëḵ dedëin na pevis. ²²Log gahis sën to meloḵ ya vos niggin ggin ayo lo, nebë alam sën denengo gägek, loḵ newaj neraḵ in ngaa dob yi lo. Gahëj ving monë lu ngaa rot ggök ya gägek, lom diiḵ gesu sis anon rè. ²³Log gahis sën to meluḵ ya dob jeji lo nebë alam sën denengo gägek bedetöḵ raḵ degwa bedenevong ving bedenevong banon raḵ lo. La

denesis anon mehödahis nemadvahi, gela denesis anon mehödahis löö, gela denesis anon mehödahis ti benemadluho.”

Gagek Peggirinsën Raḵ Vos Nipaya Kip Loḵ Huk

²⁴ Loḵ nër gagek peggirinsën ngwë ggökin vu sir bë, “Sën Nyëg-yagek-yi anon jaḵ lo, og yik nebë mehõnon ti tetëhin nos gahis nivesa loḵ yi huk. ²⁵ Lob neggëp ying buk, log mehõ sën nelë yi paya lo, tetëhin vos nipaya gahis ggök ya nos gahis lo vavunë geneya. ²⁶ Lob gahis lo kip meböp raḵ ggovek bebë ngis anon, loḵ delë vos nipaya lo kip merivin loḵ ving. ²⁷ Lob yi hur ya denër vu yi bë, ‘Mehõ böp, maḵ getetëhin gahis nivesa loḵ hong huk, log vos nipaya sën kip agu yam vu tena?’ ²⁸ Loḵ nër vu sir bë, ‘Mehõ sën nelë sa paya lo vong ngaa sënë!’ Lom yi hur deloḵ tepëḵ in yi bë, ‘Om he na bepul vos sënë na?’ ²⁹ Rëḵ nër yah bë, ‘Ma! Bë ham bepul vos na, og maḵ ham rëḵ bepul nos la geving. ³⁰ Om ham naḵöök geluho desarömin sir medebare gebuk sën hil abo nos anon lo rë. Lob doḵ buk saga og sëḵ nanër vu alam sën debo nos anon lo nabë dengap vos nipaya jaḵ bun namugin bena degetë jaḵ na nengwah, log mëm dengupin nos anon jaḵ na sa jök.’”

Gagek Peggirinsën Raḵ Gahis Mahen Teka

(Mk 4:31-32; Lk 13:18-21)

³¹ Loḵ Yesu nër gagek peggirinsën ngwë vu sir ggökin bë, “Sën Nyëg-yagek-yi anon jaḵ lo, og yik nebë mastet* gahis sën mehõti ḵo meya mehin loḵ yi huk. ³² Nos gahis saga mahen teka genos gahis pin kesuu, rëḵ tum nekip lob böp neraḵ benekesuu nos pin geya netu ḵele, besoḵ sën denevëeng medeneya agi yam denejegwi newisej loḵ nema.”

³³ Log nër gagek peggirinsën ngwë vu sir nebë, “Sën Nyëg-yagek-yi anon jaḵ lo, og yik nebë yiiit* sën nevonḡ bebrët nerig lo. Avëh ti ḵo meya sarömin ving parawa ḵetuḵ löö loḵ gabum, lom yiiit* köd parawa pin sënë merig.”

Yesu Nër Gagek Peggirinsën

(Mk 4:33-34)

³⁴ Yesu nër gagek peggirinsën pin saga gesu nër ti rangah rë, gaḵ nër tu gagek peggirinsën mu vu alam yu böpata saga. ³⁵ In mehõ-nenër-gagek-rangahsën Yesaya yi gagek sënë anon jaḵ. Sën nebë: ‘Sëḵ nanër vu sir jaḵ gagek peggirinsën.

Gesëḵ nanër gagek sën nevun yi loḵ buk sën Anutu tung yagek los dob meneggëp rot meverup gwëbeng agi vu sir.’

Gagek Peggirinsën Raḵ Vos Nipaya Lo Degwa

³⁶ Yesu nër ggovek, log vuu alam yu böpata saga ya, geloḵ yah beggang ayo, lob yi hur maluh ya deloḵ tepëḵ in yi bë, “Genanër gagek peggirinsën sën vos nipaya kip loḵ huk anon lo degwa rangah vu he rë.”

³⁷ Lob nër yah vu sir bë, “Mehõ sën nevaroh nos gahis nivesa saga og Mehõnon Nalu. ³⁸ Gedob pin sënë nebë huk, genos gahis nivesa saga nebë alam sën detu Anutu yi hur, gevos nipaya saga nebë Mehõ Nipaya Satan yi hur lo. ³⁹ Log mehõ netetëhin vos nipaya gahis lo, saga Satan. Log buk sën dengupin nos lo, saga og buk sën dob los yagek nama na lo. Galam sën dengupin nos lo, sagaḵ angër lo. ⁴⁰ Log sën dengupin vos nipaya mena debesi pin jaḵ nengwah lo, og yik rëḵ degevong nabë sënë doḵ Buk-tamusën. ⁴¹ Doḵ buk saga Mehõnon Nalu rëḵ gevong yi angër na dengupin

alam nij paya pin sën depelëpin alam-vongvingsën-yi lo geving alam pin sën denevong ngaa nipaya lo, bedegeko sir vër in Anutu-yi-Nyëg. ⁴² Lob rëk degetë sir doḵ na nengwah, bedengu los degeköö nyëj. ⁴³ Lob vu buk saga Anutu-yi-alam rëk denajëh nabë hes gëp Amaj-yi-Nyëg. Mehöti bë nenga neggëp og genḡo gaḡek sënë!”

Gagek Peggirinsën Raḡ Mehö Nesero Yi Monë Loḡ Huk Anon

⁴⁴ “Log sën Nyëg-yagek-yi anon jaḡ lo, og yik nebë kupeḡ nivesa sën mehöti vun meneggëp loḡ dob bemehö ngwë töḡ vu, log vun yah ggökin. Kwa vesa rot geya nevonḡ yi ngaa pin balam debaḡo beḡo monë raḡ pin, lom yah baḡo dob len ti sënë betu yi ngaa.”

Gagek Peggirinsën Raḡ Kumḡum

⁴⁵ “Log sën Nyëg-yagek-yi anon jaḡ lo, og yik nebë mehö-nebaḡo-ngaa nesero kumḡum nivesa in bë baḡo. ⁴⁶ Töḡ vu kumḡum ti bemalangeri rot beyi monë böpata rot. Lom ya mevonḡ yi kupeḡ pin balam debaḡo, lob ḡo monë raḡ betum yah baḡo kumḡum malangeri sënë raḡ betu yi ngaa.”

Gagek Peggirinsën Raḡ Lek-gël-yi

⁴⁷ “Log gaḡek peggirinsën ngwë nebë sënë: Sën Nyëg-yagek-yi anon jaḡ lo, og yik nebë lek-gël-yi ti sën denetë luḡ ya loo beggërin gël aggagga loḡ. ⁴⁸ Lek pup lom dedadii raḡ yam roneḡ, bedeggooḡin gël nivesa loḡ ya gabum, gedetë nipaya ya. ⁴⁹ Lob buk sën yagek los dob nama na lo, og rëḡ nabë sënë. Angër rëḡ nam degeḡo alam nij paya vër doḡ alam nijvesa vuheng, ⁵⁰ bena degetë sir doḡ na nengwah, bedengu los degeköö nyëj.”

Gagek Peggirinsën Raḡ Mehöti Los Yi Kupeḡ Mewis Los Muḡeng

⁵¹ Log Yesu loḡ tepëḡ in sir bë, “Maḡ ham raḡ gaḡek mewis pin sënë degwa ni?” Lom deyogek bë, “Eë-ë!” ⁵² Lob nër yah vu sir bë, “Mehö-horek-yi sën nengö gaḡek raḡ Nyëg-yagek-yi venuh ggovek lo, saga nebë beggang ala ti. Loḡ ya yi beggang-kupeḡ-yi ayo beḡo yi kupeḡ mewis los muḡeng loḡ ti beluḡ yom.”

Alam Nasaret Deruu Demij Vu Yesu

(Mk 6:1-6; Lk 4:16-30)

⁵³ Yesu nër gaḡek peggirinsën saga vu sir ggovek log vuu hir nyëḡ ya, ⁵⁴ geyah ben menenër Anutu yi gaḡek vu yi alam loḡ hir dub-supinsën-yi. Lom avij töḡ medenër bë, “Mehö sënë ḡo kwa los ngaa böp böp sënë vu tena? ⁵⁵ Yosep sën mehö nelev beggang lo nalu yi! Gata Maria! Gemak ari lo sën Yakobus geYosep geSimon geYudas lo? ⁵⁶ Gavëhnö lo sën denedo ving hil-ë! Log maḡ ḡo ngaa pin sënë vu tena?” ⁵⁷ Denër nebë sënë, log denelë yi paya. Rëḡ Yesu nër vu sir bë, “Alam vu nyëḡ pin deneko mehö-nenër-gaḡek-rangahsën arëj raḡ, gaḡ yö hir alam, gesir sën losho beggang-bu timu lo, og ma!” ⁵⁸ Lob su vonḡ ngaa böp ngahiseḡë vu nyëḡ saga rë, in su ayoj neya timu vu yi rë.

14

Degwa Sën Herot* Kuung Bë Jon In Yesu Lo

(Mk 6:14-29; Lk 9:7-9)

¹ Vu buk saga Herot* tu distrik Galilea ala menedo, bengo Yesu bengö. ² Lob nër vu yi alam sën denengo gägek ggëp avi lo bē, “Yik Mehö-neripek-alam Jon lo sënē! Kedi rak ggökin vu bedub, om sën nevong ngaa los niwëek ata nebë agi.”

³ Herot* nër bē saga in jom Mehö-neripek-alam Jon beduu yi ahon wirek betung yi ya karabus. Herot* vong rak ari Pilip venë Herodias sën ggodek yah tu venë lo. ⁴ In Jon nër vu Herot* bē, “Su geko avëh sënë niröp rē!” ⁵ Lom Herot* bē ngis yi menadiik rëk ggönengin alam Yuda in kwaj nevo Jon bē yi mehö-nenër-gägek-rangahsën ti. ⁶ Betum buk sën Herot* kwa vo yi buk sën ata ko yi wirek lo, lob vong nos böp balam la desupin sir ving yi, geHerodias nalu avëh yam nelöö loḵ malaj.

⁷ Lob Herot* lë bahë nivesa rot in yi, lob nër yönon rot vu avëh avö sënë getato nema ya vavunë bē, “Bë genanër ngaa ti vu sa, og sëḵ bo nök vu hong yönon!” ⁸ Lob Herodias loḵ nalu avëh ahë bemëm nër vu Herot* bē, “Gwetung Mehö-neripek-alam Jon yu doḵ gabum ti megebo vu sa pehi sënē!” ⁹ Nër nebë sënë lom mehö-los-bengö Herot* ayo maggin, rëk kwa vo gägek sën nër yönon getato nema ya vavunë lo, in neggönengin alam vatëveḵ sën deyam in yi nos böp lo denḡo. Lob nër bē degevang noh vu saga. ¹⁰ Lom vong mehöti ya beggang karabus ayo meketöv Jon kwa. ¹¹ Lob deḡo yu loḵ gabum ti beyam devo vu avëh avö sënë, beḡo meyah vo vu ata. ¹² GeJon yi hur maluh yam deḡo anon meya delev. Delev ggovek, log ya denër vu Yesu.

Yesu Vet Alam 5,000

(Mk 6:30-44; Lk 9:10-17; Jn 6:1-14)

¹³ Yesu ngo gägek sënë lob vuu nyëḡ saga gerak yaḡ meya nyëḡ-yumeris tahsën ti. Loḵ alam denḡo lom devuu nyëḡ böp gedeyoh roneḵ bedesepa yi medeya. ¹⁴ Lob Yesu ya verup merak yah roneḵ vu nyëḡ-yumeris, lob lë alam ngahiseḡe saga bekwa vongin sir, lob vong behir alam nijraksën nijvesa rak.

¹⁵ Log sehuk luḵ lob yi hur maluh ya denër vu yi bē, “Nyëḡ-yumeris tahsën sënë behes mala ya ggovek, om gwevong alam sënë deketëḡin sir medena denoh vu beggang-bu ti ti in debaḡo hir nos.” ¹⁶ Rëḵ Yesu nër vu sir bē, “O, su dena! Gaḵ ham bet sir!” ¹⁷ Rëḵ denër yah vu yi bē, “Rëḵ mu hil hed brët nemadvahi gegël luu mu-o!” ¹⁸ Rëḵ nër yah bē, “Ham gweḡo nam vu sa rē!”

¹⁹ Lom nër vu alam bē degeto demedo jak pahup, log ko brët nemadvahi gegël luu lo rak, log varah mala rak yaḡek gejom rak in los kwa vesa ya vu Anutu. Log mëm deḡo bevo vu yi hur maluh beya devo ggelek alam saga. ²⁰ Lob sir pin degga meyhoh vu sir, log desupin vahi sën nahën nedo lo loḵ sap nemadluho-bevidek-luu. ²¹ Alam sën degga nos lo sir maluh yoh vu 5,000, gesu detevin avëh los hurmahën ving rë.

Yesu Vare Neya Rak Ngaggee Vavunë

(Mk 6:45-52; Jn 6:15-21)

²² Ggovek log Yesu vong yi hur maluh bē dejak na yaḡ bedena ngaggee nenga vahi namugin, gegevang alam bedenah bej rë. ²³ Vong alam deya ggovek, log yö ti ya los keḡu in bē najom jak, lob nahën ya nedo keḡu gebuk loḵ. ²⁴ Geyag to meya ngaggee vuheng rot, lom sang dü niwëëḵ yam ggëp yaḡ neru, lob ngaggee tēḡ luk ya yaḡ rot. ²⁵ Lob dus rak in bē nyëḡ geheng, log Yesu vare neya rak ngaggee vavunë betök ya vu

sir. ²⁶ Delê bë vare neya raḵ ngaggee vavunë, lom delêk mekenuj verup medenër bë, “Alam diiksën kenuj ti!”, gedeggöneng medengeek. ²⁷ Rêḵ Yesu pevis benër ya vu sir bë, “Ham su newamin jaḵ! Yiḵ sa sënë om ham su göneng.”

²⁸ Lom Pita nër yah vu bë, “Mehöböp! Nabë hong saga, og genanër gesa bare jaḵ ngaggee vavunë benök vu hong!” ²⁹ Lom Yesu nër bë, “Genam!” Lob Pita vuu yaḡ geto meya nare raḵ ngaggee vavunë meya vu Yesu, ³⁰ rêḵ ngo sang dedun, lom ggöneng bevongin bë duk na ngaggee bengaggee jehöo yi. Lob ngeek in Yesu bë, “Mehöböp, genajom sa jaḵ!”

³¹ Lom Yesu pevis bejom Pita raḵ genër vu yi bë, “Su ayom neyam timu vu sa yönon rë! Ayom luu luu in-a?” ³² Lob luho derak yah yaḡ, log sang maya avuti. ³³ Lob alam sën denedo raḵ yaḡ lo depetev medeneggëp lok vaha gedenër bë, “Anutu nalu hong yönon rot!”

Yesu Vong Alam Niraksën Ngahiseḵë Vu Genesaret* Menijvesa Raḵ
(Mk 6:53-56)

³⁴ Ggovek, lok ya deverup ngaggee vahi beya detök ya Genesaret*, ³⁵ lob alam vu nyëḡ sagu derak ni bë Yesu, lob devong gagek ya nyëḡ dus dus pin bedeko alam nijraksën pin yam vu yi. ³⁶ Gedeketaḡ vu yi bë yiḵ alam nijraksën degebë nemaj jaḵ yi röprüp nyë mu. Lob sir pin sën denebë nemaj raḵ lo og nijvesa nerak.

15

Anutu Yi Horek Kesuu Hil Kenud Hir Horek
(Mk 7:1-13)

¹ Parisai* la losho alam-horek-yi la vu Yerusalem bedeyam vu Yesu bedenër bë, ² “Tum hong hur maluh denekeyëh alam hib wirek hen hir horek sën devong vu hil agi lo in-a? Su deneripek nemaj mugin rêḵ mëm denegga nos rë!” ³ Rêḵ Yesu nër yah vu sir bë, “Log yiḵ ham nebë saga! Nebë va sën ham ngo nesepa lok alam hib wirek hen hir horek geham nekweyëh Anutu yi horek-ë?” ⁴ Anutu nër bë, ‘Gegurek amam lu atam babuj’ genër ving bë, ‘Mehöti bë nanër gagek nipaya jaḵ ama ma ata, og ham tengwa yi menadiik’. ⁵ Rêḵ ham nenër bë, ‘Mehöti yi monë lu ngaa neggëp in bë dok vu ama ma ata jaḵ, rêḵ mu nanër vu yi nabë, “Sa bë dok vu meluu megevong sa ngaa sënë nöḵ vu meluu, rêḵ mu rêḵ nama, in sehoo in raḵ ggovek in bë natu seriveng vu Anutu”, ⁶ og ggovek, mehö saga su dok vu ama lu ata jaḵ.’ Rêḵ mu ham nedahun Anutu yi gagek rak ngaa nebë saga in bë ham ngo sepa dok alam hib wirek hen hir gagek. ⁷ Ham alam kwamin luu! Mehö-nenër-gagek-rangahsën Yesaya nër gagek sënë raḵ ham niröp nebë:

⁸ ‘Alam sënë deneko sarëḡ raḵ verup avij,
rêḵ mu ayoj yö neggëp ading in sa.

⁹ Yö denenër mehönon hir horek gedenenër bë, “Anutu yi horek sënë!”
lob deneko sa raḵ meris mu.’”

Ngaa Sën Nevong Mehöhon Benij Paya Nerak
(Mk 7:14-23)

¹⁰ Lob Yesu supin alam deyam vu yi benër vu sir bë, “Ham gwengo beham jaḵ ni. ¹¹ Ngaa sën nelok ya mehönon avij lo, og su nevong benij paya nerak rë. Gaḵ mëm ngaa sën nedo lok mehönon ayoj berak neverup avij lo mu, sën nevong benij paya nerak.”

¹² Lob yi hur maluh ya denër vu yi bë, “Alam Parisai* dengo hong gagek saga lob ayoj nipaya. Ma gerak ni?” ¹³ Rëk Yesu nër yah bë, “Nгаа pin sën Amag vu yagek su nevaroh rë lo, og rëk bepul los gega na. ¹⁴ Ham naköök geyö hir nгаа! Alam malaj kenod lob dekuung bë detato aggata vu alam malaj kenod ngwë. Bë mehö mala kenod ngwë tato aggata vu mehö mala kenod ngwë, og rëk luhoho debës lii dok ti.”

¹⁵ Lom Pita nër yah vu Yesu bë, “Om genanër gagek peggirinsën sënë degwa behe gango rë!” ¹⁶ Rëk Yesu nër bë, “Om ham ngo nahën geham su nerak ni rë? ¹⁷ Mak ham su rak nгаа pin sën hil naha lo ni bë nelok ya hil avid beya nare lok hil ahëd kevus, lok tum to neluk ya asoreng rë? ¹⁸ Gak nгаа sën rak neverup mehönon avij beto neyam rangah lo, sën yam ggëp ayoj. Lob nгаа nebë sënë sën nevonng bemehönon nij paya nerak. ¹⁹ In nгаа sën neverup ayoj lo nebë sënë: Kwaj nevo nгаа nipaya, denesis mehönon medenediik, deneggodek alam venëj ma reggaj, magëm los avö deneggodek sir, deneggodek nгаа, denenër gagek kuungsën, denenër gagek pelësën. ²⁰ Nгаа pin sënë nevonng bemehönon nij paya nerak. Gak bë mehönon dega nos besu dejipek nemaj namugin rë, og saga su nevonng benij paya nerak rë.”

*Kanaan Avëh Vong Ving Yesu Anon Rot
(Mk 7:24-30)*

²¹ Lob Yesu kedi rak lok nyëg saga beya distrik Ture los Sidon. ²² Lob avëh-yu-ngwë ti vu Kanaan nedo sagu beyam tahi bë, “O Mehöböp! Davit* yi Mewis hong! Kwam gevong in sa! Memö nipaya ti gwang ya sa nalug avëh ayo benevasap yi rot!” ²³ Rëk Yesu su nër gagek ti lok yah vu yi rë. Lob yi hur maluh deyam vu yi medenër bë, “Avëh sënë tahi megejiin hil rot, om gwevong nah!” ²⁴ Rëk Yesu nër yah bë, “Anutu vong sa meseyam in sedok vu sipsip mala-masën vu Israel mu!” ²⁵ Rëk avëh yam dus bepetev meneggëp lok vaha genër bë, “Mehöböp gedok vu sa!”

²⁶ Lok Yesu nër rak gagek peggirinsën yah vu yi bë, “Su yoh vu bë hil gakö hurmahen hir nos vër begetë na vu anöö rë!” ²⁷ Rëk avëh nër bë, “Mehöböp, sagak yönon, gak mëm anöö denepatu nos metes sën alaj denevong meneluk ya reek len lo!” ²⁸ Nër nebë sënë, lom Yesu nër yah vu yi bë, “O avëh! Ayom neyam timu vu sa yönon rot, om nгаа sën genevongin lo rëk anon jak vu hong.” Lom lok hes mala saga avëh nalu nivesa rak yah ggökin.

Yesu Vong Balam Niraksën Nghahisekë Nijvesa Rak

²⁹ Log Yesu ya rak beya metök ya ngaggee böp Galilea nenga. Besepa meya teka lok mëm rak ya kedu ti beto nedo. ³⁰ Lob alam nghahisekë desupin sir medeyam vu yi. Lob deko alam vahaj nipaya, sekëj vegguu, malaj kenod, kwaj ngengöleng, geniraksën vahi ving, bedeyam vu yi. Bedebë sir lok Yesu vaha, lob vong benijvesa rak. ³¹ Lob alam saga kenuj ya in denelë alam kwaj ngengöleng denevengwëng, galam sekëj vegguu sekëj nesesor yi, galam vahaj nipaya deneya aggata, galam malaj kenod denelë nyëg. Lob deko Israel hir Anutu arë rak.

*Yesu Vet Alam 4,000
(Mk 8:1-10)*

³² Lob Yesu supin yi hur maluh lo benër vu sir bë, “Sa kwag paya in alam sënë, in denedo buk löö ving sa benos main sir. Lob sa su hevongin bë gevong sir na rë, in meyip rëk gevong sir bemalaj pebilin gëp aggata

bedebës.”³³ Loḵ yi hur maluh denër vu yi bē, “Nyëg-yumeris sënē, om hil rëḵ gaḵo nos vu tena mabet alam yu böpata sënē jaḵ-a?”³⁴ Rëḵ Yesu nër yah vu sir bē, “Ham brët va la neggëp vu ham-a?” Lom denër yah bē, “He hömin brët nemadvahi-bevidek-luu gegël mahen luu.”³⁵ Lob Yesu nër vu alam beto denedo dob.³⁶ Log ḵo brët nemadvahi-bevidek-luu, gegël luu lo raḵ, gejom raḵ in los kwa vesa ya vu Anutu, log dego bevo vu yi hur maluh, beya devo ggelek alam.³⁷ Degga beyoh vu sir, log vahi nedo bedesupin loḵ jebeng nemadvahi-mevidek-luu.³⁸ Log alam sën degga nos lo sir yoh vu 4,000, gesu detevin avëh los hurmahen ving rë.³⁹ Log mëm Yesu vong medeketëḵin sir medeya, log raḵ yaḵ meya los Magadan.

16

Alam Parisai los Sadukai* Detahi Bë Degelë Ngaa Böp
(Mk 8:11-13; Lk 12:54-56)*

¹ Alam Parisai* los Sadukai* deyam in bē deseggi Yesu, lob denër bē gevong ngaa böp yagek yi ti bedegelë.² Rëḵ nër yah vu sir bē, “Ham nelë bē gerub nevarah sehuksën lob ham nenër bē, ‘Gerub varah sehuksën, om nyëg rëḵ gevang neheng.’³ Log ham nelë ḵeḵup nekebu monbuk, lom ham nenër bē, ‘Ḵeḵup kebu monbuk genyëḡ malakenu rot, om vongin ayöong los hob nam!’ Ngaa nebë sënë netato vu ham beham ngo neraḵ ni, rëḵ ham su neraḵ ngaa sën neggëp ham malamin gwëbeng-ë ni rë!”⁴ Ham alam nimin paya, ham nebë avëh baggëb, om sën ham kwetaḡ bē ham gwelë ngaa böp. Rëḵ mu sa su rëḵ gevong ngaa böp ti beham gwelë rë. Gaḵ sëḵ tato ngaa böp nabë sën Yona yi ngaa böp lo vu ham mu beggovek.” Log Yesu vuu sir geya.

Gagek Peggirinsën Raḵ Alam Parisai Los Sadukai* Hir Yüst* Sën Nevong Brët Menerig Lo
(Mk 8:14-21)*

⁵ Yi hur maluh derak yaḡ ving yi medeya ngaggee nenga vahi, rëḵ kwaj virekin nos gesu deḵo la sepa rë.⁶ Loḵ Yesu nër vu sir bē, “Ham gwegin ham in alam Parisai* los Sadukai* hir yüst*!”⁷ Lob yö denër vu sir bē, “Hil su haḵo nos la sepa rë, om sën nenër aga!”⁸ Yesu raḵ ni lob nër bē, “Ham su ayomin neyam timu vu sa yönon rë! Ma nebë va sën ham nesap ham raḵ bē ham su ḵo nos la sepa rë-ë?”⁹ Ma ham nahën geham su raḵ ni rë? Maḵ ham su kwamin nevo brët nemadvahi sën alam 5,000 degga gesap va la sën ham supin loḵ lo rë?¹⁰ Log maḵ ham su kwamin nevo brët nemadvahi-bevidek-luu sën alam 4,000 degga geham supin loḵ jebeng va la lo rë?¹¹ Ma ham su raḵ ni rë? Sa su nanër nos vu ham rë! Gaḵ senër vu ham bē ham gwegin ham vu Parisai* los Sadukai* hir yüst*!”¹² Lob mëm derak ni bē su nër rak yüst* sën brët yi lo rë. Gaḵ nenër bē degegin sir vu Parisai* los Sadukai* hir gagek.

*Pita Nër Yesu Rangah Bë Mehö Sën Anutu Ggooin Raḵ In Bë Geḵo Hil Nah
(Mk 8:27-30; Lk 9:18-21)*

¹³ Yesu ya los Sisarea vu distrik Pilipi, lob loḵ tepëḵ in yi hur maluh bē, “Alam denenër Mehönon Nalu bē yi re?”¹⁴ Lob denër yah bē, “Mehö la denenër bē Mehö-neripek-alam Jon. Log la denenër bē Elia. Log la denenër bē Yeremia, ma mehö-nenër-gagek-rangahsën wirek hen ti.”¹⁵ Loḵ Yesu

loḵ tepëḵ yah vu sir bê, “Gaḵ hameḵ nenër bê sa re?” ¹⁶ Loḵ Simon Pita nër yah bê, “Hong Kerisi*! Anutu mala-tumsën Nalu hong!”

¹⁷ Lom Yesu nër yah vu yi bê, “Jon* nalu Simon! Kwam vesa anon! Alam dob sënë ti su tateḵin gageḵ sënë vu hong rë. Gaḵ Amag sën nedo yageḵ lo yö tateḵin vu hong. ¹⁸ Om sa nanër vu hong nabë hong Pita (sënë degwa nebë gelöng), lob sëḵ dev sa dub jaḵ medo gelöng sënë, geNyëḡ Nipaya su yoh vu bê bare megedu begö jaḵ dub sënë rë. ¹⁹ Sëḵ bo kii Nyëḡ-yageḵ-yi vu hong. Gengaa sën genanërin vu dob lo, og Anutu rëḵ nanërin vu yageḵ geving. Gengaa sën gengogëkin vu dob lo, og Anutu rëḵ bo veyovin gëp yageḵ geving.” ²⁰ Log Yesu nër niwëëḵ vu yi hur maluh bê su na denanër vu mehö la nabë yi Kerisi*.

Yesu Nër Yi Maggin Rangah Bë Rëḵ Nadiiḵ Gekedi Jaḵ Nah
(Mk 8:31-9:1; Lk 8:22-27)

²¹ Log Yesu nër rangah muḡin vu yi hur maluh loḵ buk saga bê rëḵ na Yerusalem, lob alam-teta loḵo alam-deneḵo-seriveng hir ggev, galam-horek-yi rëḵ debo vanë ngahiseḵë vu yi, gedengis yi menadiiḵ, gebuk natu löö rëḵ mëm kedi jaḵ nah gökin.

²² Lob Pita ḵo yi meya nenga bevong gageḵ rak yi bê, “Mehöböp, su rëḵ nabë saga rë! Ngaa sënë su rëḵ natöḵ vu hong rë!” ²³ Loḵ Yesu ggërin yah benër vu Pita bê, “Satan! Gebare nah sa demig, in genewërin sa aggata! Su kwam töḵ rak Anutu kwa rë, gaḵ kwam nevo ngaa nebë sën mehönon yö kwaj nevo lo!”

²⁴ Log Yesu nër vu yi hur maluh bê, “Mehöti bê natu sa hur, og kwa birek in yi geḵerë yi kelepeḵo* betamuin sa. ²⁵ In mehöti bê kwa bo yi beḡegin nivesa, og rëḵ anon mala nama. Gaḵ mehöti bê kwa birekin yi benadiiḵ in sa, og rëḵ medo mala-tumsën. ²⁶ Nabë mehöti yö geḵo yi jaḵ in ngaa dob yi pin bemedo loḵ nadiiḵ, og yi ngaa sënë rëḵ doḵ vu yi nabë va? Ma mehönon rëḵ debaḡo Anutu jaḵ va in gevong bedemedo malaj-tumsën-a? Ma! ²⁷ Mehönon Nalu rëḵ nam los Ama yö niwëëḵ geyi vunëḵ vunëḵ yageḵ yi geyi angër lo, lob doḵ buk sënë og rëḵ bo nyëvewen doḵ nah ngaa pin sën mehönon denevong lo vu sir. ²⁸ Sa nanër vu ham yönon nabë ham sën nare agi vahi su rëḵ denadiiḵ rë, gaḵ rëḵ demedo medegelë geMehönon Nalu nom nabë mehö-los-bengö in gegin hil.”

17

Hur Maluh Löö Delë Bë Yesu Navi Agga Ngwë Rak
(Mk 9:2-13; Lk 9:28-36)

¹ Buk nemadvahi-bevideḵ-ti ya ggoveḵ, log Yesu ḵo Pita geYakobus luho ari Jon bederaḵ ḵedu ading ti, beyö ya denedo. ² Lob delë bê Yesu navi agga ngwë rak, bemala netum nebë hes, geyi tob veroo meris nebë davës. ³ Lob delë Moses lu Elia detöḵ yam medenevengwëng ving yi. ⁴ Pita lë lob nër vu Yesu bê, “Mehöböp, he nado mehalë ngaa sënë om mëm nivesa rot. Bë ahëm geving, og sedev numeng löö gëp sënë, ti vu hong, ngwë vu Moses, gengwë vu Elia.”

⁵ Nahën nevengwëng, log beggob veroo ti yam bom Yesu lööho, log gageḵ ti yam loḵ beggob ayo nebë, “Sa Naluḡ yik sënë, sën saḡëḡ neving yi los halë yi nivesa lo. Ham gwebë nengamin vu yi!” ⁶ Yi hur maluh denḡo sënë, lob deggöneng bedepetev beyuj ya dob.

⁷ Loḵ Yesu yam vu sir bebë nema rak sir genër bê, “Ham su göneng rë, ham kwedi jaḵ!” ⁸ Lob devër malaj rak rëḵ su denelë mehöti ving rë, gaḵ

yiḵ Yesu yō timu nare. ⁹ Sir vu ḵedu menahën deneluḵ medeneyah, lob Yesu nër niwëek vu sir bê, “Nḡaa sën ham lë agi, og ham su na nanër vu mehō la. Rot bemëm Mehōnon Nalu kedi jaḵ nah gökin ḡep bedub rë, loḵ mëm.”

¹⁰ Lom yi hur maluh deloḵ tepëḵ in yi bê, “Loḵ nebë va sën alam-horek-yi denenër bê Elia rëḵ nom namuḡin lo?” ¹¹ Loḵ mëm tateḵin yah vu sir bê, “Yōnon, Elia rëḵ nom namuḡin besemu nḡaa pin rë. ¹² Rëḵ mu sa nanër vu ham nabë Elia yam ḡgovek ya, rëḵ alam su deraḵ ni rë, gedevong paya vu yi yoh vu yō kwaj. Gerëḵ debo vanë vu Mehōnon Nalu nabë saga geving.” ¹³ Yesu nër nebë sënë, lob yi hur maluh deraḵ ni bê nenër Mehōneripek-alam Jon vu sir.

Yesu Vong Hurmahen Ti Los Memö Benivesa Raḵ
(Mk 9:14-29; Lk 9:37-43)

¹⁴ Loḵ yah to detōḵ vu alam yu böpata, lob mehōti verup vu Yesu beyun lus vu yi, ¹⁵ genër bê, “Mehöböp! Kwam gevongin sa nalug. Bado nevong yi benavi nipaya raḵ rot. Nevesi yi raḵ nengwah los nevës bêl beron nḡahiseḵë. ¹⁶ Lob sa haḵo yam vu hong hur maluh lo rëḵ su deyoh vu bê degevong benivesa jaḵ rë.”

¹⁷ Lob Yesu nër yah vu yi bê, “Oo, ham alam dahis! Ham su vong ving rë! Sëḵ medo buk va la geving ham-a? Gesëḵ medo ḵerë ham maggin noh vu kwev va la geving-a? Maam ham ḡweḵo hurmahen nam vu sa rë!” ¹⁸ Lob Yesu petupek raḵ memö, lob lëëin hurmahen geto meya, log bado maya in yi pevis.

¹⁹ Loḵ Yesu loḡo yi hur maluh meris yō denedo, lob deloḵ tepëḵ vu yi bê, “Nebë va sën he su ayoh vu bê getii memö sënë geto mena rë-ë?” ²⁰ Rëḵ Yesu nër vu sir bê, “Ham su nevong ving niwëek rë, om sën ham su yoh vu rë! Kë! Sa nanër vu ham yōnon nabë: Bë ham vongvingsën mahen teka mu nabë mastet* ḡahis, og ham rëḵ nanër vu ḵedu sënë nabë ‘Kwedi jaḵ meḡena sagu!’, og rëḵ na. Bë ham ḡwevong geving yōnon, og ham yoh vu bê rëḵ ḡwevong nḡaa pin. ²¹ [Su agḡata ngwë negḡep in bê hil getii memö nabë sënë geto dena rë. Ḡaḵ hil ayed ḡerin nos gehil najom jaḵ mu og mëm.]”

Yesu Nër Gageḵ Netu Luu Bë Rëḵ Nadiiḵ Gekedi Jaḵ Gökin
(Mk 9:30-32; Lk 9:43-45)

²² Yah denedo Galilea lob buk ti lob Yesu nër vu yi hur maluh bê, “Rëḵ debo Mehōnon Nalu doḵ na mehōnon nemaj. ²³ Lob rëḵ dengis yi menadiiḵ, loḵ buk natu löo lob kedi jaḵ nah gökin.” Lob yi hur maluh ayoj maggin rot.

Yesu Bago Takës-dub-vabuung-yi

²⁴ Lob ya deverup Kapernaum, galam sën deneko takës-dub-vabuung-böp-yi lo ya deverup vu Pita bedeloḵ tepëḵ vu yi bê, “Maḵ ham tatovaha netung takës-dub-vabuung-yi ving-a?” ²⁵ Lob Pita yogek bê, “Ëë-ë, netung lo!” Log loḵ ya begḡang ayo, loḵ Yesu tum loḵ tepëḵ in yi muḡin bê, “Simon! Kwam nevo bê? Alam-los-bengöj vu dob sënë, deneko takës-ḵupeḵ-yi los deneko vu mehōnon tena? Maḵ yō deneko vu hir alam, ma deneko vu alam-yu-ngwë?”

²⁶ Lob Pita nër yah bê, “Deneko vu alam-yu-ngwë!” Lom Yesu nër bê, “Nebë saga, om hir alam su deḡetë takës ḡeḡep! ²⁷ Rëḵ mu alu su gevong bahëj sengën. Om ḡena ḡeseyu ḡwaḵ ḡep nḡagḡee nenga, lob ḡël ti sën

rëk berup namugin begweko jak lo, og gebasuh avi lob rëk genatok vu monë ti dok. Lob mëm gweko monë saga megena gwetë natu alu hed takës.”

18

Re Böp Vu Anutu-yi-nyëg-a?

(Mk 9:33-37; Lk 9:46-48)

¹ Vu buk saga Yesu yi hur maluh ya deverup vu yi bedelok tepëk in yi bë, “Mehö re tu muginsën vu Nyëg-yagek-yi kesuu alam pin-a?”

² Lob Yesu ko hurmahen ti yam bevarah lok malaj, ³ genër vu sir bë, “Sa nanër vu ham yonon nabë: Bë ham su gwërin ham gedahun ham nabë hurmahen nebë sënë rë, og ham su yoh vu bë rëk dok na Nyëg-yagek-yi rë. ⁴ Mehöti bë dahun yi rot nabë hurmahen sënë, og rëk natu muginsën vu Nyëg-yagek-yi kesuu alam pin. ⁵ Log mehöti bë kwa bo sa bedok vu hurmahen nabë sënë ti, og sagak lok vu sa.”

Nгаа Nipaya Sën Nevong Paya Vu Mehönon Besu Denevong Ving Rë

(Mk 9:42-48; Lk 17:1-2)

⁶ “Gak bë mehöti geli sa alam sën ayoj neya timu vu sa mahen teka mu lo ti, begevong ngaa nipaya, og rëk geko nyëvewen böpata rot vu tamsën, gak nabë deseyu gelong böpata dok kwa gedegetë duk na loo vuheng namugin bemala nama, og mëm nivesa, in su kepë mehönon la. ⁷ Gëp in alam vu dob sënë in ngaa nipaya neggëp merëk kepë sir. Yonon! Ngaa nipaya rëk berup, rëk mu gëp in alam sën denekepë mehönon ngwë rak ngaa nipaya lo.

⁸ Lob nabë nemam ma vaham bë gevong bengaa nipaya kepë hong, og maam kwetöv megwetë na. Geyik nemam vahi timu ma vaham vahi timu, in mëm gemedo malam-tumsën degwata. In rëk nemam luu gevaham luu lob degetë hong dok na nengwah sën netum yoh vu buk los rangah lo.

⁹ Log nabë malam gahis vahi bë gevong bengaa nipaya kepë hong, og maam geselupek vër begwetë na. Geyik malam vahi mu medo in mëm gemedo malam-tumsën degwata. In rëk malam gahis luu lom degetë hong dok na nengwah sën neggëp Nyëg-nengwah-yi lo.”

Gagek Peggirinsën Rak Sipsip Ti Mala Ma

(Lk 15:1-7)

¹⁰ “Ham gwegin ham! In rëk ham gwekuung nabë hurmahen maluh los avëh nebë sënë sir ngaa meris. Ma! Sa nanër vu ham nabë hir angër vu yagek sën denegin sir lo vare denelë Amag sën nedo yagek lo yoh vu buk. ¹¹ [In Mehönon Nalu luk yam in bë gecko alam malaj masën nah gökin.] ¹² Ham kwamin bo rë. Bë mehöti yi sipsip 100, lob bë ti mala nama, og rëk na sero ma rëk nama? Gak rëk gevuu 99 bedebare kedu gena sero ti sën mala ma lo. ¹³ Sa nanër vu ham yonon nabë: Bë natok vu sipsip ti saga, og rëk kwa vesa in rot kesuu sën kwa vesa in 99 lo. ¹⁴ Nebë sënë, om ham Amamin vu yagek nilël bë hurmahen nebë sënë ti su mala nama.”

Yesu Nër Gagek Rak Sën Hil Gango Arid Hir Ngaa Nipaya Degwa Lo

(Lk 17:3)

¹⁵ “Bë arim gevong ngaa nipaya vu hong, og ngo ti gena genanër yi nipaya tato vu yi rë. Lob nabë gengo ayem, og saga nebë gecko yi yom vu

hong. ¹⁶ Rêk nabë su ngo ayem rë, og gweko mehöti ma mehö luu geving bemelöö nah doḱ ti in meluu ma melöö nanër gagek rangah, og mêm ham rêk semu. ¹⁷ Rêk nabë su ngo melöö ayemin rë, og genanër vu sa alam pin. Rêk nabë su gengo sa alam ayej geving rë, og ham gwelë yi nabë yi alam-yu-ngwë ti, meyi mehö-neko-takës*. ¹⁸ Sa nanër vu ham yönon nabë ngaa sën ham nanërin vu dob lo, og rêk Anutu nanërin gëp yagek geving. Gengaa pin sën ham ngogek in vu dob lo, og Anutu rêk ngogek in gëp yagek geving.

¹⁹ Log sa nanër vu ham yönon gökin nabë: Bë ham mehö luu ayoj timu in ngaa ti vu dob sënë beluho deketag in vu Amag, og Amag sën nedo yagek lo, rêk gevong banon jak. ²⁰ Kë, log nabë mehö luu ma mehö löö kwaj bo sarëg bedengupin sir doḱ ti, og sëk nam medo geving sir.”

Gagek Peggirinsën Raḱ Hur Sën Su Nevo Loḱ Monë Nyëvewen Rë

²¹ Loḱ buk saga Pita ya verup vu Yesu benër vu yi bë, “Mehöböp, arig gevong nipaya beron va la vu sa loḱ mêm sa dahun yi ngaa nipaya na? Maḱ noh vu beron nemadvahi-bevidek-luu-a?”

²² Loḱ Yesu nër yah vu yi bë, “Sa su rêk nanër vu hong nabë beron nemadvahi-bevidek-luu mu rë. Gaḱ sa nanër vu hong nabë gedahun yi ngaa nipaya na noh vu 70 natu beron nemadvahi-vidék-luu.” (Nër bë sënë in bë tato nabë hil dahun mehönon hir ngaa nipaya sën denevong vu hil lo pin na.)

²³ Log nër ving bë, “Sën Nyëg-yagek-yi anon jak lo, og yik nebë mehö-los-bengö ti vongin bë yi hur debo doḱ nah yi monë. ²⁴ Lob deko ti ya verup vu yi, geyi nyëvewen böpata rot yoh vu 10 milion kina. ²⁵ Rêk yi monë su yoh vu bë bo doḱ rë. Lob mehö-los-bengö nër bë mehö la debago mehö sënë losho venë lo nalu lo, geyi ngaa pin, bedenatu hur-huk-merisi in doḱ nah yi nyëvewen böpata sënë. ²⁶ Lob yi hur maluh saga petev meneggëp loḱ vaha gesu bë, ‘Genaköök rë, rêk mêm sëk bo doḱ nah hong monë!’ ²⁷ Lob ala kwa vongin yi, benër bë ggovek gesu bo doḱ nah, log vong yi yah.

²⁸ Lob hur maluh sënë to meya dobnë, lob tök raḱ hur maluh ngwë sën vo yi monë yik mahen mu vu wirek yoh vu K100 benyëvewen nahën neggëp vu yi lo. Lob jom yi ahon niwëek begibek nema loḱ kwa genër bë, ‘Gebo doḱ nah sa monë!’

²⁹ Lob hur maluh ngwë sënë petev meneggëp loḱ vaha geketag vu yi bë, ‘Genaköök rë, rêk mêm sëk bo doḱ nah hong monë!’ ³⁰ Rêk su ngo aye rë, getung yi ya karabus in bë mêm bo doḱ yi nyëvewen rë, lob mêm degeko yi vër. ³¹ Hur maluh vahi delë ngaa sënë, lom ayoj maggin rot, lob ya denër gagek sënë pin rangah vu alaj.

³² Lob alaj tahi yi hur maluh saga yah benër vu yi bë, ‘Hong hur nipaya! Muginsën gesu vu sa, lob sa dahun hong nyëvewen böpata saga ya meris. ³³ Sa kwag vongin hong, rêk su kwam vongin hur maluh ngwë saga rë in-a?’ ³⁴ Lob ala ahë sengën, lom tung yi loḱ ya karabus in debo maggin vu yi bemedo, bemêm bo doḱ nah yi nyëvewen böpata saga los dahis lob mêm. ³⁵ Om nabë ham su dahun arimin hir ngaa nipaya na yönon rë, og Amag sën nedo yagek lo rêk gevong nabë sënë vu ham.”

19

Yesu Nër Gagek Raḵ Sën Maluh Los Veněj Denevepul Sir Lo
(Mk 10:1-12; Lk 16:18)

¹ Yesu nër gagek pin sënë ggovek, log vuu distrik Galilea geya los distrik Yudea hir dob sën neggëp bël Yordan vahi yi. ² Lob alam ngahisekë detamuin yi bedeya sagu, lob vong behir niraḵsën nemaya benijvesa nerak.

³ Lob alam Parisai* la deyam vu yi bedeloḵ tepëḵ bedeseggi yi bē, “Yoh vu bē mehōti bepul venē jaḵ gagek meris meris mahen ti ma ma?”

⁴ Lob Yesu nër yah bē, “Maḵ ham su tevin gagek sën neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo rē? Gagek sënë nebē Anutu tung mehōnon vu nyēdahis, og tung mehōnon maluh los avēh! ⁵ Log nër bē, ‘Nebē saga om maluh rēḵ gevuu ama lu ata, log geḵo venē, lob luho denatu anon timu!’ ⁶ Om luho su rēḵ nabē luho luu gökin rē, gaḵ luho detu anon timu. Om ngaa sën Anutu duu ahon ggovek ya lo, og mehōnon su debepul.”

⁷ Lob alam Parisai* denër vu yi bē, “Log nebē va sën Moses vo horek vu hil benër bē mehōnon dekevu ḵapiya-vepulsën-yi bedebo vu veněj gedejuuk sir na-ē?”

⁸ Loḵ Yesu nër yah vu sir bē, “Ham ayomin niggoh om sën Moses yogekin bē ham bepul venēmin nah. Rēḵ su nebē saga vu nyēdahis rē. ⁹ Om sa nanër vu ham nabē: Bē mehōti venē su vong baggëb rē, rēḵ regga vuu yi geḵo avēh ngwē, og mehō saga vong baggëb.”

¹⁰ Lob yi hur maluh denër bē, “Bē ngaa nabē sënë gëp vu maluh los veněj, og maam mehōnon su degeḵo sir.”

¹¹ Lob nër yah vu sir bē, “Alam pin su deyoh vu bē degevang noh vu gagek sën denatu timu agi rē, gaḵ alam vahi sën Anutu duu sir niwëëḵ revuh ti lo, og sir saga mu sën deyoh vu bē desepa doḵ. ¹² Alam aggagga su deyoh vu bē rēḵ degeḵo avēh rē. In mehō la og ataj yō ḵo sir nebē saga. Log alam denevang paya vu mehō la besu denēḵo avēh rē. Log alam la kwaj nevo Nyëḡ-yageḵ-yi, lob ayoj ni nelël bē su degeḵo veněj. Mehōti yoh vu bē gevong noh vu gagek sënë og gevong.”

Yesu Jom Raḵ Hurmahen
(Mk 10:13-16; Lk 18:15-17)

¹³ Lob alam deḵo hurmahen la medeya vu Yesu in bē gebē nema jaḵ sir genajom jaḵ sir. Rēḵ yi hur maluh deruuk loḵo ataj. ¹⁴ Loḵ Yesu nër bē, “Ham gwevang hurmahen denam vu sa. Ham su gwërin sir, in alam sën ayoj neyam timu vu sa nebē hurmahen, og alam Nyëḡ-yageḵ-yi sir.”

¹⁵ Log bē nema raḵ sir log ya raḵ.

Mehō Magëm Ti Yi Kupeḵ Ngahisekë
(Mk 10:17-31; Lk 18:18-30)

¹⁶ Lob mehō magëm ti ya verup vu Yesu beloḵ tepëḵ vu yi bē, “Tato-vaha! Mëm sa gevong va ti nivesa in mëm sa medo malag tumsën degwata los degwata?”

¹⁷ Lob Yesu nër yah vu yi bē, “Gelok tepëḵ in sa in ngaa nivesa in va? Yiḵ Mehō timu nedo beyi mehō nivesa! Kwam nevo bē gemedo malam-tumsën, og gesepa doḵ Anutu yi horek pin!” ¹⁸ Rēḵ loḵ tepëḵ yah ggökin bē, “Horek tena?” Lom Yesu nër yah vu bē, “Horek nebē sënë: Su gengis mehōnon medenadiiḵ! Su gwevang baggëb! Su gegodeḵ ngaa! Su genanër gagek kuungsën jaḵ mehō ngwē! ¹⁹ Gegurek amam lu atam

babuj! Log ahëm geving alam sën denedo dus vu hong lo nabë sën ngo ahëm neving hong!”

²⁰ Lob mehö magëm sënë nër yah vu yi bë, “Sa nesepa loḵ horek pin sënë ggovek ya. Rëḵ mu sa gevong va ngwë geving-a?”

²¹ Lob Yesu nër vu bë, “Bë genatu mehö yohvu, og gwevong hong kupek pin balam debago, lob gebo monë sën gweko jaḵ hong ngaa pin lo vu alam sën deneraḵ vu in ngaa lo, log mëm genam getamuin sa, gemëm hong kupek nivesa rëḵ gëp vu yagek.” ²² Rëḵ mehö magëm ngo gagek sënë, lob ya los ayo maggin rot, in yi kupek ngahisekë rot.

²³ Lob Yesu nër vu yi hur maluh bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë mehö-los-bengö-ggoreksën bë doḵ na Nyëg-yagek-yi, og rëḵ bimengin rot. ²⁴ Sa nanër gökin vu ham nabë kamer ti bë gurek na rureḵ len, og yiḵ huk böpata rot, rëḵ mu nabë mehö-los-bengö-ggoreksën gevongin nabë doḵ na Anutu yi nyëg, og sagaḵ huk böpata rot kesuu.”

²⁵ Lom yi hur maluh denḡo gagek sënë lom delëk bedenër bë, “Om mak re yoh vu bë rëḵ medo mala-tumsën degwata?”

²⁶ Lob Yesu gët sir genër vu sir bë, “Mehönon su deyoh vu bë degevang beyö demedo malaj-tumsën rë, gaḵ Anutu yö yoh vu bë gevong bedemedo malaj-tumsën. In Anutu yoh vu bë gevong ngaa pin.”

²⁷ Nër bë sënë lob Pita nër yah vu bë, “Gwelë! He hevu he ngaa pin ya gehe yam medo nesepa hong, om he rëḵ gaḵo va nivesa jaḵ sënë?”

²⁸ Lob mëm Yesu nër vu sir bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë vu Buk-tumüsën gengaa pin pekwë yi natu mewis, geMehönon Nalu jaḵ medo mehö-los-bengö yi sëa malangeri belos arë, og mëm vu buk saga ham sën netamuin sa agi rëḵ jaḵ medo sëa-los-arëj nemadluho-bevidek-luu geving sa. Lob ham rëḵ gwengö alam Israel degwaj nemadluho-bevidek-luu hir gagek. ²⁹ Log alam pin sën kwaj nevo sarëg bedenevu hir beggang, ma arij, ma avëhnöj, ma amaj, ma ataj, ma naluj, ma hir dob lo, og rëḵ degeḵo nyëvewen mehödahis jaḵ gëp alam nemadvahi doḵ nah sënë, log demedo malaj-tumsën degwata los degwata. ³⁰ Rëḵ mu alam ngahijsekë vu muḡinsën rëḵ nom denatu alam tamusën, log alam ngahijsekë vu tamusën rëḵ nah denatu alam muḡinsën.”

20

Gagek Peggirinsën Raḵ Mehö Nebago Yi Hur-huk-yi Lo

¹ “Kë”! Sën Nyëg-yagek-yi anon jaḵ lo, og yiḵ nebë mehöti sën kedi rak loḵ monbuk anon meya nesero alam in degevang huk in yi wain. ² Lob vengwëng ving hur la, bedeyogekin bë degeḵo kina ti doḵ buk saga og ggovek, log mëm vong sir medeya denevang yi huk wain. ³ Loḵ yah verup loḵ 9 krök, lob lë alam la gedenare meris mu raḵ telig, in huk main sir. ⁴ Lob nër vu sir bë, ‘Ham na gwevong sa huk wain geving, log sëḵ bago ham nivesa.’ Lob deya huk.

⁵ Log hes vuheng raḵ 12 krök los 3 krök, lob yah to bevong nebë sënë ggökin. ⁶ Log 5 krök sehuksën, lob yah to belë bë alam la denare, lob nër vu sir bë, ‘Ham nare sënë yoh vu hes mala pin in va?’ ⁷ Loḵ denër yah bë, ‘Huk main he!’ Lob nër bë, ‘Om ham na gwevong sa huk wain geving!’

⁸ Lob buk loḵ, lob huk wain ala nër vu mehö sën negin alam huk yi lo bë, ‘Getahi hur nam begebago sir. Gebago gëp alam sën deyam huk tamusën lo, bona natök na alam sën deyam muḡin lo!’

⁹ Lob alam sën deneya huk rak 5 krök sehuksën lo denare yam, besir ti ti deneko monë kina ti ti. ¹⁰ Galam sën deyam huk muginsën lo denare yam, gekwaj nevo bë rëk degeko monë ngahisekë rot. Rëk ma! Yik deneko kina ti ti nebë saga ving. ¹¹ Deko monë, rëk mu devong ayej nipaya vu huk ala medenër bë, ¹² ‘Alam sënë deyam tamusën, bedevong huk sehuksën mu, rëk gebago sir nebë he. Gaḅ he nehevong huk böpata hes ading rot, behes negga he rot.’

¹³ Denenër nebë sënë, lob nër yah vu sir ti bë, ‘Sa mehö-e! Sa su hevong nipaya vu ham rë! Hil ajoo gagek mugin bë sëḅ baḅo hong jaḅ monë kina ti, ¹⁴ om gweko hong monë begena. Monë sën sevo vu hong lo, og sa bë geving vu alam tamusën geving nabë saga. ¹⁵ Bë sa gevong ngaa ti jaḅ sengo sa monë sënë, og maḅ sënë su yoh vu rë? Sa hevong nivesa rëḅ ahëm nevongin sënë in va?’ ¹⁶ Om alam vu tamusën rëḅ nah denatu alam muginsën galam vu muginsën rëḅ nom denatu alam tamusën nabë saga.”

*Yesu Nër Gagek Netu Beron Löö Bë Rëḅ Nadiik Gekedi Jaḅ Nah Gökin
(Mk 10:32-34; Lk 18:31-34)*

¹⁷ Lob Yesu neya in bë na Yerusalem, lob yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu desepa yi medeneya ving. Nahën denetuu aggata medeneya, lob Yesu ko sir yah nenga menër vu sir bë, ¹⁸ “Ham ngo? Gwëbeng hil narak menaya Yerusalem, lob rëḅ degetung Mehönon Nalu dok na alam-deneko-seriveng hir ggev lo los alam-horek-yi lo nemaj. Lob rëḅ denanër gagek venuh nabë dengis yi nadiik. ¹⁹ Log rëḅ debo yi dok na alam dahis nemaj, in denanër gagek pelësën jaḅ yi los debeek yi gedengis brëm na yi betii kelepeko*. Gebuk natu löo loḅ kedi jaḅ nah gökin.”

*Sebedi Venë Ko Nalu Luho Beya Vu Yesu
(Mk 10:35-45)*

²⁰ Lob Sebedi venë ko nalu luho sepa beya vu Yesu, lom petev meneggëp loḅ vaha in bë ketag ngaa ti vu. ²¹ Lob Yesu nër vu yi bë, “Geyam in va?” Lob nër yah vu bë, “Genanër nabë sa nalug luho denatu hong gadu gëp hong Nyëḅ. Ngwë medo gëp nemam vesa gengwë medo gëp nemam këj.”

²² Nër bë sënë, loḅ Yesu nër yah vu nalu luho bë, “Melu su rak ngaa sën melu nekwetaḅ in vu sa agi ni rë. Ma melu yoh vu bë melu rëḅ nanum dok kap* sën sëḅ nanum dok lo?” Rëḅ luho denër yah bë, “Alu ayoh vu!”

²³ Lob Yesu nër vu luho bë, “Yönon, melu rëḅ nanum dok sa kap! Rëḅ mu mehö sën rëḅ medo gëp sa nemaḅ vesa gemehö sën rëḅ medo gëp sa nemaḅ këj lo, og su neggëp vu sa rë. Gaḅ alam sën Amaḅ yö ggooin sir rak lo, sën rëḅ demedo dok.”

²⁴ Lob sir nemadluho denḅo luho hir gagek sënë, lob ahëj sengën vu luho ari. ²⁵ Rëḅ Yesu supin sir yam benër vu sir bë, “Ham rak ni! Alam dahis hir alam sën denegin sir lo, og deneko sir rak vu hir alam. Gehir alam böp denedeginengin hir alam rak horek ngahi. ²⁶ Rëḅ mu ham, og ham su gwevong nabë saga! Gaḅ mehöti bë gevongin nabë natu ham mehö böp ti, og gevong ngaa nabë sën tu ham hur in dok vu ham. ²⁷ Log bë mehöti gevongin nabë natu ham mehö muginsën ti, og gevong ngaa nabë sën yi mehö meris lo begevong huk nyëmasën vu ham. In Mehönon Nalu yik nebë saga. ²⁸ Su yam in bë alam degevong huk vu yi rë. Gaḅ

yam in bë gevong huk vu mehönon genadiik doḵ nah alam ngahiseḵë bej in geḵo sir nah vu Anutu.”

*Yesu Ro Ḷenod Luu Malaj Betum Yah
(Mk 10:46-52; Lk 18:35-43)*

²⁹ Log dekedu vu Yeriko bedeya lob alam ngahiseḵë detamuin Yesu. ³⁰ Lob mehö mala kenod luu denedo loḵ aggata nenga. Luho denḡo gaḡek bë Yesu to neyam, lob luho detahi niwëëḵ bë, “Mehöböp, Davit* yi Mewis hong! Kwam gevongin aluu!” ³¹ Lob alam saga depetupek raḵ luho bë luho ayej nama, rëḵ ma geluho pasang detahi böpata rot bë, “Mehöböp! Davit* yi Mewis hong! Kwam gevongin aluu!”

³² Lob Yesu nare betahi luho benër bë, “Melu vongin bë sa gevong va vu meluu-a?” ³³ Lob luho denër yah vu bë, “Mehöböp, alu hevong in bë gwevong balu malamin nivesa jaḵ nah.”

³⁴ Lob Yesu kwa vongin luho mebë nema raḵ luho malaj, lob pevis beluho malaj tum medelë nyëḡ ggökin, geluho detamuin yi bedeya.

21

*Yesu Loḵ Ya Yerusalem Nebë Mehö Los Bengö Ti
(Mk 11:1-11; Lk 19:28-38; Jn 12:12-19)*

¹ Ya deverup dus raḵ Yerusalem, lob detöḵ ya Betpage vu Ḷedu Ḷele-oliv. Lob Yesu vong hur maluh luu deya, ² log nër vu luho bë, “Melu doḵ na beggang-bu ti sën melu malamin neya agu, lob pevis bemelu rëḵ gwelë dogi ti gedeseyu menare genalu nare ving. Lob melu kwevelekin begweḵo luho nom vu sa. ³ Lob nabë mehöti nanër gaḡek jaḵ meluu, og melu nanër nabë Mehöböp bë jaḵ mena. Lob rëḵ gevong luho nam pevis.” ⁴ Vong ngaa sënë in gaḡek sën mehö-nenër-gaḡek-rangahsën nër lo anon jaḵ nabë:

⁵ “Ham nanër vu nyëḡ Sion* yi alam nabë sënë:

‘Ham gwelë ham mehö-los-bengö neyök vu ham.

Yi mehö mala yes ti, lob raḵ nedo dogi beneyam.

Raḵ nedo dogi-ḵupeḵ-yi nalu ti beneyök.’ ”

⁶ Lob hur maluh luho ya devong yoh vu sën Yesu nër vu luho lo. ⁷ Luho deḵo dogi ata ving nalu, lob delah hir röpröp ayööng yi raḵ ya dogi luho demij, beYesu raḵ nedo. ⁸ Galam ngahiseḵë dekah hir röpröp ayööng yi bedevah negḡëp aggata. Log la denesap ḵapah medenebë negḡëp aggata ving. ⁹ Lob alam vahi sën denemuḡin gevahi sën denetamuin yi lo denepisekin medenetahi bë:

“Hosana, Oo Davit* Nalu!

Anutu gevong semusemu vu mehö sën neyam los Mehöböp niwëëḵ!

Hil gaḵo Anutu arë jaḵ na vavunë rot!”

¹⁰ Mëm Yesu loḵ ya Yerusalem, lob alam pin detahi bedevong nyëḡ dedun raḵ log sir vahi denelok tepëḵ vu sir bë, “Mehö re sënë?” ¹¹ Lob alam sën deneya ving yi lo denër yah bë, “Mehö-nenër-gaḡek-rangahsën Yesu vu Nasaret ggëp distrik Galilea!”

*Yesu Tii Alam Sën Denebago Ngaa Loḵ Dub Ayo
(Mk 11:15-19; Lk 19:45-48; Jn 2:13-22)*

¹² Lob Yesu loḵ ya dub-vabuung-böp ayo betii alam pin sën denedo loḵ medenebago ngaa los alam sën denetung ngaa in mehö ngwë bago

lo. Log keyovekin tevor pin sën denepekwë* monë raḵ lo ving alam sën denetung nuung lo hir sëa.

¹³ Log nër vu sir bë, “Găgek neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya nebë, ‘Sa beggang og rëḵ denanër nabë beggang jom-raksën-yi. Rëḵ ham vong beyah tu alam hodeḵ bej waak vunsën raḵ.’” ¹⁴ Yesu nedo loḵ dub-vabuung-böp lob vong alam malaj ḵenod la gevahaj nipaya la, benijvesa raḵ. ¹⁵ Alam-deneḵo-seriveng hir ggev los alam-horek-yi ahëj sengën raḵ in delë bë nevong ngaa böp böp nebë saga, log denḵo hurmahen bë denepisekin loḵ dub ayo nebë, “Hosana vu Davit* yi Mewis!” lob denër vu yi bë, ¹⁶ “Maḵ su gengo găgek sën denenër-ë rë?” Loḵ Yesu nër yah vu sir bë, “Ëë-ë, sa hango! Gaḵ ham su tevin găgek sën neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo rë? Nebë:

‘Getahu hurmahen sën nahën denevengwëng paya paya los sën ataj nahën denevo rur vu sir lo, gedegeko arëm jaḵ niröp anon.’”

¹⁷ Log vuu sir geto meya beyah Betania beya neggëp sagu.

Yesu Nër Lob Ḵele Pik* Meran Ya
(Mk 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Heng to, lob Yesu kedi meyah nyëḵ böp lob diiḵahë, ¹⁹ lob lë kele pik* ti nare loḵ aggata nenga beya in, rëḵ anon ma geris meris. Lob nër vu kele pik* sënë bë, “Su gengis anom gökin genama na veröḵ yi!” Lob pevis beḵele pik* lo meran ya.

²⁰ Yi hur maluh delë nebë sënë, lob delëḵ beḵenuj ya gedenër bë, “Nebë va sën kele pik* meran ya pevis-ë?”

²¹ Loḵ Yesu nër yah vu sir bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë: Bë ham gwevong geving anon, geham su kwamin luu luu rë, og rëḵ ham gwevong ngaa nabë sën sa hevong vu kele pik* agi. Lob ham su rëḵ gwevong sënë mu rë. Gaḵ bë ham nanër vu kedu sagu nabë, ‘Kwedi gwetë hong duḵ na loo vuheng!’ og rëḵ anon jaḵ. ²² Log bë ham gwevong geving benajom jaḵ in ngaa ti, og ngaa pin sën ham nekwetag in bë gweḵo lo, og saga ham rëḵ gweko.”

Alam Yuda Deloḵ Tepëḵin Yesu Bë Re Ggoin Yi Raḵ
(Mk 11:27-33; Lk 20:1-8)

²³ Log Yesu loḵ ya dub-vabuung-böp betatekin găgek vu alam. Lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev los Israel hir alam teta deverup vu yi bedenër bë, “Re vo niwëëḵ vu hong benër bë gwevong huk nabë sënë? Re ggoin hong raḵ-a?”

²⁴ Loḵ Yesu nër yah vu sir bë, “Kë”, om sa bë doḵ tepëḵ in găgek ti nöḵ vu ham rë, loḵ nabë ham nanër nom, og mëm sëḵ nanër mehö sën ggoin sa raḵ in bë sa gevong huk agi nöḵ vu ham. ²⁵ Sën Mehö-neripek-alam Jon neripek alam lo, og maḵ degwa vu tena? Maḵ yam vu yaḵek ma sepa loḵ mehönon vu dob kwaj?” Lob tum yah denesap sir raḵ medenenër bë, “Bë hil nanër nabë yam vu yaḵek, og rëḵ doḵ tepëḵ nom vu hil nabë, ‘Rëḵ nebë va sën ham su vong ving yi rë-ë?’” ²⁶ Log nabë hil nanër nabë sepa loḵ mehönon vu dob kwaj, og hil rëḵ agönengin alam sën denare-ë. In sir pin kwaj nevo Jon bë yi mehö-nenër-găgek-rangahsën ti yönon.”

²⁷ Lob denër yah vu Yesu bë, “He duḵin degwa-o!” Lob Yesu nër yah vu sir bë, “Nebë saga, om sa su rëḵ nanër mehö sën ggoin sa raḵ lo vu ham rë!”

Yesu Tahu Alam Yu Luu Raḵ Hurmahen Luu

²⁸ “Rëḵ ham kwamin vo bē? Mehōti nalu luu denedo, lob ya vu nalu aguu benēr vu bē, ‘Naluḡ-e, pehi sēnē gena gwevong sa huk wain!’ ²⁹ Loḵ nalu nēr yah vu bē, ‘Sa niḡ lēl!’ Loḵ yom ggēr in ayo geya mevong huk wain. ³⁰ Log yik ama ya menēr vu nalu amon nebē saga, lob yoḡek bē ‘Ēē, amag! Sēḵ na!’ Rëḵ su ya rē. ³¹ Lom nalu ngwē tena sēn ngo ama aye?” Rëḵ denēr yah bē, “Nalu aguu!” Lob Yesu nēr yah vu sir bē, “Om sa nanēr vu ham yōnon nabē alam-deneḵo-takēs* losho avēh baggēb denevong ving bedeneloḵ ya Anutu yi Nyēḡ in ham. ³² In Mehō-neripek-alam Jon yam betateḵin aggata nirōpsēn vu ham, rëḵ ham su vong ving yi rē. Gaḵ alam-deneḵo-takēs* gavēh baggēb lo yō denevong ving yi. Beham lē sir ggovek ya, rëḵ ma geham su wēr in ham bevong ving yi rē.”

*Yesu Nēr Gagek Peggirinsēn Raḵ Alam Nij Paya Denegin Huk Wain
(Mk 12:1-12; Lk 20:9-19)*

³³ “Ham gwengo gagek peggirinsēn ngwē agi rē! Mehōti los yi dob bōpata bevaroh huk wain bengō ti. Gejegin gelōng netu heek beggēr in, gesemu nyēḡ gelev asoreng ti in denapip wain anon doḵ, belev beggang ading ti sēn debare jaḵ medemalajin huk wain lo ving. Lob vo huk sēnē loḵ ya mehō la nemaj in bē degegin ganon vahi natu yi yi gevahi natu hej, log tah yi ya nyēḡ ngwē. ³⁴ Gebuk sēn wain anon nemoneḵ lo dus raḵ, lob vong yi hur la deya vu alam sēn denegin huk lo in bē degeḵo yi wain anon vahi. ³⁵ Rëḵ alam sēn denegin huk lo dejom yi hur lo ahon bedeneveek la, gedenezis la medenediik, gedenetengwa la raḵ gelōng. ³⁶ Loḵ huk ala vong hur la deyah ggōkin. Vong alam ngahiseḵē kesuu sēn vong ya mugin lo, rëḵ alam sēn denegin yi huk lo yik devong nebē saga vu sir ving. ³⁷ Log vong nalu ya vu sir raḵ neggēp hus. In kwa nevo bē, ‘Rëḵ degurek babu!’ ³⁸ Rëḵ alam sēn denegin huk wain lo delē nalu lob yō denēr vu sir bē, ‘Mehō sēnē rëḵ doḵ nah ama ben vu tamusēn begeḵo yi ngaa pin. Om ham-o! Hil angis yi benadiik log mēm yi huk sēnē natu hil ngaa!’ ³⁹ Lob dejom ahon mederot yi yah dobnē, gedesis mediik.” ⁴⁰ Lom Yesu loḵ tepēḵ bē, “Om ham kwamin nevo bē? Nahub rëḵ huk wain ala nam, og rëḵ gevong nabē va vu alam sēn denegin yi huk lo?”

⁴¹ Lob denēr yah vu yi bē, “Rëḵ ngis alam nij paya sēnē beyuj kataḵ jaḵ. Gerēḵ bo huk wain saga vu alam mewis la bedegegin, rëḵ mēm buk sēn dejur anon lo, og mēm debo vahi vu yi!” ⁴² Lob Yesu nēr vu sir bē, “Maḵ ham su tevin gagek sēn neggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo rē? Nebē:

‘Alam sēn denelev beggang lo, nij lēlin gelōng ti sēnē.

Rëḵ mu sēnē netu gelōng niwēek beggang nyēḵetu-yi.

Mehōbop vong sēnē lob he halē bē nivesa rot.’

⁴³ Om sa nanēr vu ham nabē rëḵ Anutu geḵo yi Nyēḡ vēr in ham, gebo vu alam sēn degevong banon jaḵ lo. ⁴⁴ [Lob mehōti bē bēs bengis yi jaḵ gelōng sēnē, og rëḵ metes jaḵ. Ma bē gelōng sēnē geto mejaḵ gēp mehōti, og rëḵ kataḵ jaḵ.]” ⁴⁵ Alam-deneḵo-seriveng hir ggev los alam Parisai* dengo gagek peggirinsēn sēn Yesu nēr agi, lob derak ni bē nenēr raḵ sir. ⁴⁶ Lob bē denajom yi ahon, rëḵ deneggōnengin alam sēn yam denare lo in kwaj nevo Yesu bē yi mehō-nenēr-gagek-rangahsēn ti.

22

Gagek Peggirinsën Raḵ Nos Sën Maluh Ti Lu Venë Denejom Nemaj Mewis

(Lk 14:15-24)

¹ Log Yesu nër gagek peggirinsën ngwë ggökin bē: ² “Sën Nyëg-yageki anon jak lo, og yik nebë sën mehō-los-bengō ti bē getung avèh na vu nalu, lob vong nos böpata. ³ Wirek vong dik ya in alam la in bē denam dega nos sën nalu lu venë rëḵ denajom nemaj lo, lob loḵ buk sën bē dega nos lo, lob vong yi hur la yah denër vu sir. Rëḵ su deyam rë, genij nelël medenedo. ⁴ Lob vong hur la yah ggökin genër vu sir bē, ‘Ham na vu alam sën sa hevong dik ya in sir wirek lo, beham nanër vu sir nabë sa hero nos ggovek menedo. Sa hevong medesis burmakau böp böp los nalu tuvek sën jeji lo ggovek ya. Besa semu ngaa pin ggovek benedo. Ham nam in gwa nos böp sën nalug lu venë denejom nemaj!’

⁵ Yi hur ya denër gagek sënë vu sir, rëḵ nij tebō besu debë nengaj vu rë, gedeya jeggin jeggin. Ti ya yi huk, gengwë ya nevong yi huk stewa, ⁶ gesir vahi dejom mehō-los-bengō yi hur ahon medenevasap sir, gedenezis sir medenediik. ⁷ Lob mehō-los-bengō ahë sengën rot bevong yi alam-begō-yi ya desis alam sën desis yi hur medediik lo pin bermalaj maya, gedevesi loḵ hir nyëg ving. ⁸ Log mehō-los-bengō nër vu yi hur lo bē, ‘Nos böp sën nalug lu venë denejom nemaj lo nöḵ ggovek ya menedo, rëḵ alam sën sa hevong dik ya in sir wirek lo, sir mehōnon nij paya besu deyoh vu bē dega rë. ⁹ Om ham na menoh vu aggata böp sën nevasuh yi lo pin, lob alam pin sën ham natōḵ vu gëp sagu, og ham nanër vu sir nabë nam dega nos sën nalug lu venë denejom nemaj agi!’ ¹⁰ Nër nebë sënë, log yi hur deyoh vu aggata pin bedesupin alam pin sën denetōḵ vu sir lo, alam nijvesa losho alam nij paya pin. Beyam denedo beggang sën maluh lu venë denejom nemaj lo bepup. ¹¹ To denedo gemehō-los-bengō loḵ ya in bē gelë sir. Lob lë mehōti gesu röp röpröp nebë sën vo vu yi vatëveḵ pin mederöp lo rë, gema. ¹² Lob mehō-los-bengō nër vu yi bē, ‘Sa mehō-e! Geyoh tena megelok yam sënë gesu geröp röpröp rë?’ Rëḵ mehō sënë su nër gagek ti rë. ¹³ Lom mehō-los-bengō nër vu yi hur lo bē, ‘Ham naduu nema los vaha gegwetë yi geto mena dobnë, bena medo malakenu sagu, bengu megekō nyë!’ ” ¹⁴ Lob Yesu nër bē, “Kë”, Anutu nevong dik ya vu alam ngahisekë, rëḵ neggooin ti ti mu raḵ in dedok na!”

Delok Tepëḵ In Yesu In Takës Sën Denetung Vu Alam Rom Hir Mehō-los-bengō Sisar*

(Mk 12:13-17; Lk 20:20-26)

¹⁵ Lob alam Parisai* yō yah denër vu sir bē, “Hil natōḵ vu gagek ti tena in hil naduu Yesu?” In sir bē denaduu Yesu nabë sën mehōnon denesis soḵ loḵ lek lo. ¹⁶ Lob devong hir hur maluh lo ving Herot* yi alam beya denër vu Yesu bē, “Tatovaha! He naraḵ ni bē hong mehō niröp! Lob genetatekin Anutu yi aggata vu alam los anon. Su genehōnengin alam malaj rë, gaḵ genenër gagek neggëp ti vu alam meris gevu alam los arëj ving. ¹⁷ Om genanër vu he rë, nabë yoh vu bē hil getung takës vu alam Rom hir mehō-los-bengō Sisar* ma nama?” ¹⁸ Rëḵ Yesu raḵ nij bē sir alam kwaj luu lob nër bē, “Ham alam kwamin luu! Ham bē seggi sa? ¹⁹ Maam ham tato monë-takës-yi ti vu sa rë!” Lob deḵo monë gahis ti yam vu yi, ²⁰ lob loḵ tepëḵ in sir bē, “Re kënu los arë sën raḵ neggëp agi?” ²¹ Lob denër yah bē, “Sisar*!” Lob nër yah vu sir bē, “Om ham gwevong Sisar* yi

ngaa nah vu Sisar*, log Anutu yi ngaa og ham bo nah vu Anutu!” ²² Dengo gagek sënë lob delëk bekenuj ya. Lob devuu yi gedeya.

Delok Tepëk In Yesu In Sën Mehönon Denadiik Gedekedi Jak Lo
(Mk 12:18-27; Lk 20:27-40)

²³ Alam Sadukai* denenër bë alam-diiksën og su rëk dekedi jak nah rë. Lob sir la deya vu Yesu yik lok buk saga bedelok tepëk in yi bë, ²⁴ “Tatovaha! Moses nër bë, ‘Bë mehöti nalu nama log nadiik, og ari geko yi alov beluho degeko naluj vu ari.’ ²⁵ Lob mehöti losho ari lo, sir nemadvahi-bevidek-luu denedo ving he wirek. Lob arij aguu ko avëh lob diik, genalu ma. Lob ari amon ko yi alov, ²⁶ lok ari amon diik nebë saga, lob gwee nebë saga beya meto arij meggi. ²⁷ Sir pin naluj ma gedediik, log avëh diik rak neggëp hus. ²⁸ Om genanër nabë najeeng sën mehönon diiksën dekedi jak nah lo, og avëh sënë rëk natu arij ti tena venë? In sir pin deko avëh timu saga netu venëj.”

²⁹ Lok Yesu nër yah vu sir bë, “Ham su rak Anutu yi gagek sën neggëp lok yi kapiya lo ni rë! Beham su rak Anutu niwëek ni ving rë! Om sën ham nekuung rak in ham rot. ³⁰ Vu buk sën mehönon diiksën dekedi jak nah lo, og maluh su rëk degeko avëh rë, gavëh su rëk dejak maluh rë, gak rëk nama. Gak rëk demedo nabë angër lo vu yagek. ³¹ Rëk gagek sën mehönon diiksën bë dekedi jak nah lo! Mağ ham su tevin gagek sën Anutu nër vu ham meneggëp lok yi kapiya lo rë? Sën nër nebë, ³² ‘Sa Abraham yi Anutu sa, gIsaak yi Anutu sa, geYakop yi Anutu sa.’ Nabë mehönon denadiik bemalaj nama na verök yi, og su yoh vu bë nanër nabë lööho hir Anutu yi rë, gak lööho denedo malaj-tumsën, in Anutu og alam malaj vesa los malaj-tumsën hir Anutu yi.” ³³ Lob alam pin sën dengo gagek agi lo delëk bekenuj ya.

Anutu Yi Horek Ti Sënë Kesuu Vahi Pin
(Mk 12:28-34; Lk 10:25-28)

³⁴ Lok alam Parisai* dengo bë Yesu yi gagek saga vong Sadukai* bededuj ma, lob desupin sir ya vu yi ³⁵ in bë deseggi yi, lob hir mehöhorek-yi ti lok tepëk in yi bë, ³⁶ “Tatovaha! Horek ti tena kesuu horek vahi pin-a?”

³⁷ Lob Yesu nër vu yi bë, “Ahëm geving Mehöböp hong Anutu los ayom dahis, bekenum los dahis, gekwam los dahis na vu yi timu. ³⁸ Horek dus ti sënë böpata rot bekesuu vahi pin. ³⁹ Lob horek böp ngwë netu luu nebë saga nebë, ‘Ahëm geving alam sën denedo dus vu hong nabë sën ngo ahëm neving hong lo.’ ⁴⁰ In Horek pin los alam-denenër-gagek-rangahsën hir gagek pin lo degwaj neggëp lok horek luu sënë.”

Yesu Lok Tepëk In Kerisi* Vu Alam Parisai*
(Mk 12:35-37; Lk 20:41-44)

⁴¹ Alam Parisai* desupin sir benahën denedo, lob Yesu lok tepëk in sir bë, ⁴² “Ham kwamin nevo Mehö sën Anutu ggooin rak in bë geko hil nah lo bë mağ degwa vu re?” Lok denër yah vu yi bë, “Degwa vu Davit*.”

⁴³ Lob nër yah vu sir bë, “Rëk nebë va sën Anon Vabuung vo kwa vu Davit benër Mehöböp rak Kerisi-ë? ⁴⁴ Sën nër bë: ‘Mehöböp nër vu sa Mehöböp nebë:

“Gemedo sa nemağ vesa.

Gevu tamusën og sëk getung alam sën denelë hong paya lo dedok na vaham gebinë.”’

45 Yi degwa vu Davit*, loḵ nebë tena sën Davit nër yi bë yi Mehöböp-ë?”

46 Lob mehöti su yoh vu bë nanër gagek ti doḵ nah vu Yesu rë. Lob deggönengin yi gagek loḵ buk sënë, besu deneloḵ tepëḵ vu yi ggökin yah rë.

23

Alam-horek-yi Los Parisai Hir Aggata*

(Lk 11:37)

¹ Lob Yesu nër gagek vu alam yu böpata saga losho yi hur maluh lo bë, ² “Alam-horek-yi los alam Parisai* deneloḵ yah Moses ben, ³ om gagek sën devo vu ham lo, og ham gwengö beham sepa doḵ. Rëḵ ngaa sën denevong lo, og saga ham su sepa doḵ. In deneggoin horek ngahisekë raḵ rëḵ su denevong yoh vu rë. ⁴ Deneduu ngaa maggin bedenetelë raḵ ya mehönnon kwaj, rëḵ sir og nij nelël gesu denevër nemaj in bë dedoḵ vu sir teka rë. ⁵ Ngaa pin sën denevong lo, og sagak denevong in bë alam degelë. Log denekevu Anutu yi horek la loḵ ḵapiya medebom loḵ gongeng gedenevaḵu vil dabaj kesuu alam vahi gedenesemu hir röpröp nyë vetevek menare soo soo. ⁶ Gahëj neving bë jaḵ na dega nos namugin gëp nyëg-nos-böp-yi, gedemedo lël mala gëp dub-supinsën-yi. ⁷ Log ahëj neving bë alam debengwëng vu sir bedegeko sir jaḵ doḵ alam tabaak los denanër sir nabë Tatovaha. ⁸ Rëḵ mu ham og alam su denanër ham nabë Tatovaha! Gaḵ yik Mehö timu tu ham tatovaha, gaḵ ham pin arimin ham mu.

⁹ Log ham su nanër ham mehöti vu dob sënë nabë ham Amamin yi. Gaḵ yik ham Amamin timu nedo, yik Yi sën nedo yagek. ¹⁰ Log su denanër ham nabë Alaj ham. Gaḵ yik ham Alamin timu sënë, yik Kerisi*. ¹¹ Rëḵ mu mehö sën bë kesuu ham benatu ham mehö böp lo, og natu ham hur rë. ¹² Mehöti bë geko yö arë jaḵ, og rëḵ arë nama. Log mehöti bë dahun arë, og rëḵ arë böp jaḵ.”

Yesu Nër Gagek Raḵ Alam-horek-yi Hir Ngaa Nipaya Sën Denevong Lo

(Mk 12:38-40)

¹³ “Wöp-o! Ham alam-horek-yi los alam Parisai*-e! Gëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham nevehii Nyëg-yagek-yi yi veluung avi in mehönnon pin! Log ham ngo su neloḵ ya rë, geham newërin alam sën denevong in bë dedoḵ na lo ving.

¹⁴ Wöp-o! Ham alam-horek-yi galam Parisai*-e, gëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham neko avëh alov hir beggang lu ngaa vër in sir, log ham nejom raḵ hus adingsekë in bë kebu jaḵ ham ngaa nipaya saga. Om rëḵ ham gweko nipaya böpata doḵ nah nyëvewen.

¹⁵ Wöp-o! Ham alam-horek-yi los alam Parisai*-e! Gëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham neko loḵ loo los dob pin in bë natok vu mehöti begërin yi natu ham hur. Lob mehö nebë sënë netu ham hur ggovek, lob tum ham nevong yi netu mehö nipaya kesuu ham berëḵ na Nyëg-nengwah-yi geving ham.”

Yesu Nër Alam Parisai In Deruu Demij Vu Ngaa Vabuung Böp Gedeko Ngaa Mahen Raḵ*

(Lk 11:37-52; 20:45-47)

¹⁶ “Wöp-o! Gëpin ham! Ham mehönnon malamin kenod sën ham bë tato aggata vu mehönnon! Ham nenër bë, ‘Bë mehöti nanër dub-vabuung-böp arë genanër yönnon vavunë, og sagak ngaa meris. Gaḵ mehöti bë nanër

dub-vabuung-böp yi goor, genanër yönnon vavunë, og su rëk gekuung jak rë, gaḵ rëk gevong noh vu sën nër lo.’ ¹⁷ Ham mehönnon kwamin ma, gemalamin kenod! Ngaa tena kesuu-a? Maḵ goor kesuu-a? Ma! Dub-vabuung-böp sën vong begoor netu vabuung lo, om saga kesuu! ¹⁸ Log ham nenër bë, ‘Bë mehöti nanër jepö gëp dub-vabuung-böp genanër yönnon vavune, og sagak ngaa meris. Gaḵ bë nanër seriveng sën raḵ nedo jepö lo, genanër yönnon vavunë, og su rëk gekuung jak rë, gaḵ rëk gevong noh vu sën nër lo.’ ¹⁹ Ham mehönnon malamin kenod! Ngaa tena kesuu-a? Maḵ seriveng kesuu-a? Ma! Jepö sën nevonḡ beseriveng netu vabuung lo, om saga kesuu! ²⁰ Om mehöti bë nanër jepö genanër yönnon vavunë, og nevonḡ niwëek vu yi gagek raḵ jepö los ngaa pin sën raḵ nedo lo ving. ²¹ Gemehöti bë nanër dub-vabuung-böp genanër yönnon vavunë, og nevonḡ niwëek vu yi gagek raḵ dub-vabuung ving Mehö sën nedo loḵ dub ayo lo. ²² Log mehöti bë nanër yagek genanër yönnon vavunë, og nevonḡ niwëek vu yi raḵ Anutu yi sëa los Mehö sën raḵ nedo lo ving.

²³ Wöp-o! Ham alam-horek-yi los alam Parisai*! Gëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham nos pin vu huk saga sën ham neḵo anon ti ti ggëp sën netu nemadluho lo, beham netung netu seriveng vu Anutu. Ham netung nos böp los mahen mahen pin nebë jemejeng los yesek gemajëj ving, rëḵ ham vuu horek yi gagek böp böp vahi pin ya. Sën nenër bë alam degevong ngaa niröp mu, los kwaj pesivin mehönnon mededok vu sir gayoj na timu vu Anutu lo. Horek sën nebë hil abo ngaa sën netu nemadluho natu seriveng vu Anutu lo, og hil su rëḵ gevuu sënë na rë. Rëḵ mu mëm hil sepa dok ngaa böp sënë namuḡin. ²⁴ Ham mehönnon malamin kenod sën ham bë tato aggata vu mehönnon! Ham nesepa loḵ horek mahen mahen geham su nesepa loḵ horek böp böp rë, lob sënë nebë sën ham seruuin ngemek vër in bël kul, geham num kamer los dahis ving bël loḵ ya ham ayomin.

²⁵ Wöp-o! Ham alam-horek-yi los alam Parisai*, gëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham neripek kap los perë navi mu, geham nesupin ngaa hodeḵ nipaya paya los ngaa jeggin jeggin loḵ ayo peggo. ²⁶ Ham Parisai* malamin kenod! Ham jipek kap ayo namuḡin rë, loḵ mëm navi rëḵ niveseek jak gevong.

²⁷ Wöp-o! Ham alam-horek-yi los alam Parisai*, gëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham nebë bedub avi sën dekevu hevek veroo rak. Hil halë ggëp vavunë bë malangeri, rëḵ ayo peggo og heljëng sekëj los ngaa ningöhek pin pup beneggëp. ²⁸ Lom ham nebë saga. Alam denelë ham navimin mu, lob denekuung bë ham nimin vesa. Rëḵ mu gagek kuungsën los ngaa nipaya pup ham ayomin.”

Yesu Nër Alam-horek-yi Bë Rëḵ Degeḵo Nipaya Nyëvewen

²⁹ “Wöp-o! Ham alam-horek-yi los alam Parisai*, gëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham nelev beggang-bedub-yi nivesa vesa raḵ nedo waak sën denebë alam-denenër-gagek-rangahsën sekëj loḵ wirek lo, geham nevunek vu alam-yohvu hir bedub. ³⁰ Geham nenër bë, ‘Bë he medo wirek dok he kenumin lo hir buk, og su rëḵ he dok vu sir bangis alam-denenër-gagek-rangahsën sënë rë.’ ³¹ Om saga og ham ngo nenër ham degwa rangah bë alam sën denesis alam-denenër-gagek-rangahsën bedenediik lo hir mewis ham. ³² Maam ham ngo tahu dok nah ham kenumin lo vahaj!

³³ Ham nyë! Beggëv nalu ham! Ham su yoh vu bë rëk beya in Nyëg-nengwah-yi rë! ³⁴ Om sa nanër vu ham nabë sëk gevong alam-denenër-gagek-rangahsën la, galam los kwaj nivesa la, galam-horek-yi la, benök deberup vu ham, lob ham rëk ngis sir la medenediik, geham ngis la jak na kelepëko*, geham beek la doḱ ham dub-supinsën-yi. Log ham rëk juuk sir begwetii sir medoḱ vahaj medena nyëg ngwë. ³⁵ Om rëk denanër alam sën denesis sir medenediik vu nyëdahis lo, gesën vu buk agi pin degwa gëp vu ham nabë ham sis sir ving. Kë. Loḱ mehö-yohvu Abel, beyam verup loḱ Barakia nalu Sakaria sën desis mediik loḱ dub-böp ayo vabuung los jepö vuheng atov lo, og ngaa pin sënë degwa rëk gëp vu ham. ³⁶ Sa nanër vu ham yönon nabë ngaa pin sënë nyëvewen rëk natöḱ vu alam vu buk sënë.”

Yesu Su Rak Nyëg Böp Yerusalem

(Lk 13:34-35)

³⁷ “Yerusalem, Yerusalem! Hong mehö genesis alam-denenër-gagek-rangahsën medenediik, log genetengwa Anutu-yi-alam sën nevong sir yök vu hong lo rak gelöng medenediik! Sa nehevong beron in bë ngupin nalum lo nabë sën kökrëeh ata nesupin nalu lo loḱ yah babu lo, rëk nim lël. ³⁸ Om ham gwengo rë! Anutu vuu ham ya ggovek ya beham nyëg rëk nabumeng na. ³⁹ Om sa nanër vu ham nabë ham su rëk malamin jak sa gökin nah rë, rot bena berup doḱ buk sën ham nanër nabë: ‘Anutu gevong semusemu vu Mehö sën vong yam los niwëek lo!’ ”

24

Yesu Nër Gagek Rak Dub-vabuung-böp Bë Rëk Kevoh Na

(Mk 13:1-2; Lk 21:5-6)

¹ Yesu vu dub-vabuung-böp ayo beto meya, lob yi hur maluh deya vu yi bedetato dub-vabuung yi beggang pin vu yi. ² Rëk nër yah vu sir bë, “Ham lë ngaa pin sënë? Sa nanër vu ham yönon nabë: Su rëk degönengin gelöng ti gejak medo ngwë vavunë rë. Gaḱ rëk dekevoh pin bedebetë geto jeggin jeggin.”

Yesu Nër Rangah Bë Maggin Rëk Berup

(Mk 13:3-13; Lk 21:7-19)

³ Yesu ya nedo Kedu Kele-oliv, lob yi hur maluh meris yö deya vu yi bedenër bë, “Genanër vu he nabë gagek sën genër lo rëk anon jak doḱ buk tena? Geva rëk tato vu he nabë vongin geduḱ nom dob, log dob los yagek hir buk nama na?”

⁴ Lob Yesu nër yah vu sir bë, “Ham gwegin ham! ⁵ In rëk mehö la degekuungin ham. Alam ngahisekë rëk denam bedenanër sarëg jak nah sir nabë, ‘Yik Kerisi* sa sënë!’ Lob rëk detetuhin alam ngahisekë medenah vu sir. ⁶ Log ham rëk gwengo begö bengö, galam denanër jeggin jeggin nabë vongin berup, og ham su newamin jak! In ngaa nebë sënë yö rëk nam, gaḱ Buk-tamusënek yö rëk nahën. ⁷ Alam dob ngwë rëk dekedi belosho alam nyëg ngwë dengis sir. Log mehö-los-bengö ngwë losho yi alam rëk dekedi belosho mehö-los-bengö ngwë losho yi alam dengis sir. Log meyip rëk natöḱ vu nyëg vahi, gejemapi gee jak dob la. ⁸ Ngaa pin sënë og yik nebë nivanë sën nevong avëh mugin in bë degeko naluj lo. ⁹ Doḱ buk sënë rëk alam degeko ham in debo vanë los maggin vu ham, dengis ham nadiik. Log alam pin rëk degelë ham paya in sa alam ham.

10 Lob rëk alam ngahisekë nij dëlin sa gedegërin sir nah, bedegelë sir paya, lob degetung hir alam dok na alam-begö-yi nemaj. 11 Lob alam-gagek-kuungsën ngahisekë rëk kedi degekuungin alam ngahisekë. 12 Ngaa nipaya nam meböpata jak, lob alam ngahisekë su rëk ahëj geving sir rë. 13 Gağ mehönon sën denajom sa ahon medemedo los nij wëëk rot menatök na buk sën denadiik lo, og rëk Anutu geko sir nah vu yi. 14 Lob rëk alam denanër Bengö Nivesa jak Anutu-yi-Nyëg na menoh vu dob pin balam pin degengo, log mëm yağek los dob hir buk govek na.”

*Yesu Nër Bë Ngaa Los Maggin Rot Rëk Berup
(Mk 13:14-23; Lk 21:20-24)*

15 “Lob ham rëk gwelë nabë ngaa vabuung degwa nipaya sën mehönenër-gagek-rangahsën Daniel nër wirek lo bare dok nyëg vabuung Yerusalem begevong paya vu-bë mehöti natevin sënë, og kwa bo gagek sënë mejak ni rë. 16 og mëm dok buk saga alam sën demedo distrik Yudea lo rëk debeya bedena los kedu. 17 Lob mehöti bë jak na sewah jak yi beggang yu tamangsën vavunë megeko ayööng dok buk saga, og su rëk dok nah geko yi ngaa vu beggang ayo rë, gağ rëk beya mena pevis. 18 Log mehöti bë medo dok huk anon, og su rëk serög benah geko yi röpröp-ayööng-yi gëp beggang rë, gağ rëk beya mena pevis. 19 Gëp in avëh sën naluj nare lok ayoj lo, los sën nahën denevo rur vu naluj lok buk agi. 20 Ham najom jak nabë ngaa sënë su natök vu ham dok kwev-ayööng-nikul-yi, ma dok Buk-sewahsën-yi* rë. 21 Yönon, dok buk sënë og rëk maggin böpata rot. Maggin nabë sënë su neggëp wirek vu buk sën Anutu tung dob lo rë rot beverup gwëbeng sënë. Log su rëk maggin nabë sënë berup vu dob sënë gökin nah vu tamusën rë. 22 Lob nabë Mehöböp su kwa bo nabë bepul buk saga dus rë, og mehöti su rëk medo vesa rë. Rëk mu kwa nevo yi alam sën ggooin sir rak lo, om rëk bepul buk los maggin saga dus.

23 Dok buk sënë bë mehöti nanër vu ham nabë, ‘Ham lë! Yik Kerisi* sënë!’, ma nanër nabë, ‘Yi sagu!’, og ham su gwevong geving hir gagek. 24 Rëk Kerisi-kuungsën la los alam-gagek-kuungsën la rëk dekedi be-degevong huk los niwëëk aggagga gedegevong ngaa böp böp. Yönon, lob nabë deyoh vu, og rëk degeko alam sën Anutu ggooin sir rak lo nah vu sir. Rëk mu su deyoh vu rë. 25 Ham ngo? Senër sënë mugin vu ham! 26 Om nabë denanër vu ham nabë, ‘Ham gwelë! Nedo nyëg-yumeris saga!’, og ham su na sagu. Ma denanër nabë, ‘Ham gwelë! Vun yi menedo lok beggang ayo!’, og ham su gwevong geving sir, 27 in Mehönon Nalu rëk nam nabë sën davës nevër ggëp nyëg mala neverup beya netök nyëg mala nemasusek lo, balam pin degelë. 28 Vu nyëg sën heljëng deneggëp lo, og kadanii denesup sir ya in bë dega.”

*Yesu Nër Bë Nahub Rëk Mehönon Nalu Nom
(Mk 13:24-27; Lk 21:25-28)*

29 “Maggin buk sënë yi govek na rë, log rëk pevis ‘benyëg malakenu dok,
gekwev su rëk natum rë,
log betuheng rëk geto in yağek.

Gengaa los niwëëk pin vu yağek rëk desasukin sir.”

30 Lob vu buk saga, mëm ngaa ti rëk berup gëp yağek babu in bër ham kwamin beham jak ni nabë Mehönon Nalu vingin duk nom, lob rëk

mehönon pin vu dob dengu medengis sir. Log rëk degelë Mehönon Nalu doḱ medo beggob yaḱek yi, benam los niwëëḱ gevunëḱ vunëḱ yaḱek yi malangeri rot. ³¹ Lob avuuk rëḱ ngu bededun böpata, log gevong yi angër na dengupin alam sën yö ggooin sir raḱ tu yi alam lo noh vu nyëḱ pin. Vu dob vuheng atov mena menoh vu dob nenga lubeluu.”

Yesu Tatekin Gagek Raḱ Go*
(Mk 13:28-31; Lk 21:29-33)

³² “Ham kwamin bo jaḱ go* rë. Buk sën bë purpur berup ngu lo, og ham neraḱ ni bë go* vongin nabung beham dev jaḱ na jök. ³³ Om nabë ham gwelë ngaa pin sënë anon jaḱ, og ham jaḱ ni nabë Mehönon Nalu yam dus raḱ benar aggata avi. ³⁴ Sa nanër vu ham yönon nabë mehönon pin su rëḱ malaj nama na verök yi rë, log ngaa pin sën agi rëḱ anon jaḱ. ³⁵ Yaḱek los dob rëḱ nama na, gaḱ sa gaḱek, og su rëḱ nama na rë.”

Yesu Nër Bë Mehöti Su Raḱ Buk Los Ngebek Saga Ni Rë
(Mk 13:32-37; Lk 17:26-30, 34-36)

³⁶ “Rëḱ mehöti su raḱ buk los hes mala saga ni rë. Angër vu yaḱek su derak ni rë. GeNalu su raḱ ni rë. Gaḱ Ama yö timu raḱ ni. ³⁷ Mehönon Nalu bë nom, og alam rëḱ medo degevong ngaa nabë sën denevong loḱ Noa yi buk wirek lo. ³⁸ Wirek sën bël su vuuk rë lo, og mehönon medo denegga los denenum, gemaluh denëḱ venëḱ, gavëh denerak reggaj rot, beya verup loḱ buk sën Noa loḱ ya yaḱ ayo. ³⁹ Log alam saga su derak ni bë ngaa ti vongin natök vu sir rë, log bël vuuk verup pevis berehöö sir pin. Lob buk sën Mehönon Nalu nom lo rëḱ nabë saga. ⁴⁰ Lob bë maluh luu demedo huk anon, og Anutu rëḱ geḱo ngwë na gegevuu ngwë bemedo. ⁴¹ Lob bë avëh luu medo degebil nos, og Anutu rëḱ geḱo ngwë na gegevuu ngwë bemedo. ⁴² Om ham medo malamin natum, in ham duḱin buk sën ham Mehöböp rëḱ nom lo. ⁴³ Ham kwamin bo ngaa sënë rë: Bë beggang ala gengo hes mala sën mehö hodeḱ rëḱ nam doḱ buk begodeḱ yi ngaa lo, og su yoh vu bë rëḱ gelë mehö saga mu gedoḱ na yi beggang ayo rë. ⁴⁴ Nebë saga, om ham gwero ham bemedo, in Mehönon Nalu rëḱ nom doḱ buk ti, log ham duḱin.”

Yesu Nër Gagek Peggirinsën Raḱ Alam-huk-yi Nivesa Los Nipaya
(Lk 12:41-46)

⁴⁵ “Maḱ hur ti tena nedo beyi mehö los kwa benevong yi huk niröp-a? Og mëm ala rëḱ gooin yi jaḱ in gegin yi hur vahi pin bebo nos gelek sir niröp doḱ buk sën degeḱo nos lo. ⁴⁶ Gevu tamusën nabë ala na genom berup, lob gelë nabë yi hur nevong huk yoh vu sën nër lo, og yi hur sënë rëḱ kwa vesa. ⁴⁷ Log sa nanër vu ham yönon nabë ala rëḱ gevong yi ngaa pin doḱ na nema in gegin. ⁴⁸ Gaḱ hur nipaya ti og rëḱ kwa bo doḱ ayo nabë, ‘Sa alag su yoh vu bë rëḱ nom pevis rë!’ ⁴⁹ Lob geveek hur-huk-yi vahi, gega los nanum geving alam sën denenum bël mengëës bedenekeyevin lo. ⁵⁰ Log ala rëḱ nom doḱ buk ti sën yi hur su negin yi loḱ lo rë, gaḱ rëḱ nom doḱ hes mala ti sën yi duḱin lo. ⁵¹ Lob rëḱ ala ngis yi rot mebasap yi, log getë na medo geving alam kwaj luu, bedegeḱo nyëvewen gëp ti. Vu nyëḱ sagu og rëḱ dengu medegeköö nyëḱ.”

25

Yesu Nër Gagek Peggirinsën Raḱ Avëh Avö Nemadluho

¹ Log Yesu tatekin vu sir bê, “Sên Nyëg-yagek-yi anon jak lo, og yik rëk nabë sên avëh avö nemadluho deko hir ram rak beya denebuu maluh sên nahën neko avëh lo ggëp aggata. ² Lob sir nemadvahi kwaj ma, genemadvahi los kwaj. ³ Avëh kwaj masën deko hir ram bedeyam, rëk su deko wël* sepa rë. ⁴ Gağ avëh los kwaj deko hir ram rak bedetöo wël* la lok buayo ving bedeko sepa. ⁵ Rëk mehö sên ko avëh lo su yam pevis rë, lob avëh pin malaj neggëp, lob deggëp ying.

⁶ Lob buk vuheng rak lok köök ti yam bê, ‘Mehö sên ko avëh lo yam rak. Ham na gwebuu yi vu aggata begweko menam!’ ⁷ Lob avëh avö pin dekedi rak bedesemu lok hir ram. ⁸ Lob avëh kwaj masën denër vu avëh los kwaj bê, ‘Ham bo hömin wël* teka vu he rë, in he hömin ram vongin nakul!’ ⁹ Rëk avëh los kwaj denër yah vu sir bê, ‘Ma! Wël* teka sënë su rëk noh vu hil pin rë. Om maam ham ngo na bağo hömin vu setuwa!’ ¹⁰ Lob dekedi rak benahën medo deneyök aggata, log mehö sên ko avëh lo to. Lob avëh sên desemu sir ggovek medenedo lo delok ya beggang ayo ving yi in dega nos böp sên maluh lu venë denejom nemaj lo. Log devehii reping yah.

¹¹ Log avëh avö nemadvahi sên kwaj ma lo yom deverup lob denër bê, ‘Mehö böp, mehö böp! Getahinin reping in he!’ ¹² Rëk nër yah vu sir bê, ‘Sa nanër vu ham yönon nabë sa duğin ham!’

¹³ Om sa nanër vu ham nabë ham medo malamin natum, in ham su rak buk los hes mala ni rë.”

*Yesu Nër Gagek Peggirinsën Rak Hur Löö
(Lk 19:12-27)*

¹⁴ “Log sên Nyëg-yagek-yi anon jak lo, og yik nebë mehö ti neya vatëvek nyëg ngwë, log supin yi hur bevo yi monë ggelek sir in degegin. ¹⁵ Kwa vo hir huk los nij wëek ti ti lo, lob vo ggelek lok yah sir. Ti ko K5000, gengwë ko K2000, log ngwë ko K1000. Vong nebë sënë log ya rak. ¹⁶ Ya ggovek, log mehö sên ko K5000 lo pevis bevong huk bagosën rak, lob ko K5000 sevök ya ving. ¹⁷ Log mehö sên ko K2000 lo vong huk bagosën rak ving beko K2000 sevök ya ving nebë saga. ¹⁸ Gağ mehö sên ko K1000 lo, og ko monë sên ala vo vu yi lo beya melev söv gevun luk ya.

¹⁹ Nahub gebuk sên alaj yom verup lo, lob vongin bê gengo monë sên vo vu sir lo. ²⁰ Lob mehö sên ko K5000 lo verup, lob ko K5000 ving K5000 sên ala vo vu yi lo, genër bê, ‘Mehö böp! Gwelë! Gevo K5000 sënë vu sa, log sa hevong huk bagosën rak behako K5000 sënë ving.’ ²¹ Lob ala nër vu yi bê, ‘Hong hur nivesa megevong yoh vu. Gevong nivesa rot! Genegin ngaa mahen mahen pin nivesa nebë saga, om mëm sa gevong hong begwegin ngaa ngahisekë. Genam balu kwad vesa dok ti.’

²² Log mehö sên ko K2000 lo verup ving benër bê, ‘Mehö böp! Gevo K2000 vu sa wirek, log sa hevong huk bagosën rak, lob sa hako K2000 ving.’ ²³ Lob ala nër vu yi bê, ‘Hong hur nivesa, megevong yoh vu! Genegin ngaa teka teka nivesa nebë saga, om mëm sa gevong hong begwegin ngaa ngahisekë. Genam balu kwad vesa dok ti.’

²⁴ Log tum mehö sên ko K1000 lo verup benër bê, ‘Mehö böp! Sengo rak nim ggovek ya bê hong mehö los nim wëek. Mehö ngwë denevaroh nos gengo geneko anon. Log mehö ngwë denevong huk, lob ngo geneko hir nyë-sevöksën. ²⁵ Nebë saga om sên sehöneng, lob hevun hong monë K1000 sënë menedo lok dob. Hong ngaa sënë, om gweko nökl!’ ²⁶ Rëk ala nër yah vu yi bê, ‘Hong hur nipaya rot! Benim tebö ata! Mağ yönon, gerağ ni bê sa

nehako nos sën mehö ngwë denevaroh lo, gesa nehako nyë-sevöksën rak sën mehönon ngwë denevong huk in lo? ²⁷ Bë nabë saga, og gwetung sa monë na beggang-monë-yi, in nabë senom berup nabë sënë, og sa gako sa ngaa los yi sevöksën geving. ²⁸ Om ham bo K1000 sënë vër in mehö sënë geham bo vu mehö sën ko la ving metu K10,000 lo. ²⁹ In alam pin sën hir ngaa neggëp lo, og rëk degeko la geving, gehir ngaa la rëk berup geving mekesuu. Gak mehöti sën yi ngaa su neggëp rë lo, og mahen teka sën neggëp vu yi lo rëk nama na verök yi. ³⁰ Lob ham gwetë hur sehëb sënë dok na nyëg malakenu sën alam denesu los deneköö nyëj lo.’ ”

Yesu Nër Bë Rëk Mehönon Nalu Gengo Alam Pin Hir Gagëk

³¹ “Nahub rëk Mehönon Nalu nam los niwëek gevunëk vunëk yagek-yi, gangër pin denam geving yi, og vu buk sënë rëk jak medo yi sëa malangeri los vunëk vunëk yagek-yi. ³² Log mehönon pin rëk dengupin sir na debare mala. Lob rëk basuh sir na yu luu nabë sën sipsip ala ggooin sipsip rak yu ngwë, gememëk rak yu ngwë. ³³ Rëk gevong sipsip na nema vesa, gememëk na nema kēj. ³⁴ Nabë sënë lob Mehö-los-bengö rëk nanër vu alam sën denare nema vesa lo nabë, ‘Ham nam! Ham sën Amag vong semusemu vu ham lo. Ham dok na nyëg sën tongin vu ham wirek lok buk sën netung yagek los dob meneggëp lo. ³⁵ In wirek sediikahëg, rëk ham vo nos vu sa. Sayog vev in bël kul, rëk ham vo bël kul mesenum. Sa mehö nyëg ngwë rëk ham ko sa ya ham beggang. ³⁶ Ham lë sa navig meris, lob ham vo tob vu sa. Sa nig rak, rëk ham gin sa nivesa. Sa nado karabus, rëk ham yok lë sa kesii.’

³⁷ Lok tum alam yohvu saga rëk dedok tepëk nah vu yi nabë, ‘Mehöböp! He halë lok buk tena bë gediikahëm lob he vo nos vu hong-a? Log he halë bë ayom vev in bël lok buk tena lob he vo vu hong-a? ³⁸ Log he halë bë hong mehö nyëg ngwë lok buk tena, lob he hako hong ya he beggang-a? Log genare navim meris lok buk tena lob he vo tob vu hong-a? ³⁹ Gehe halë bë nim rak ma genedo karabus lok buk tena, lob he yok halë hong kesii-a?’

⁴⁰ Lob Mehö-los-bengö rëk nanër vu sir nabë, ‘Sa nanër vu ham yönon nabë ngaa sën ham nevong vu arig lo nij paya paya sën su los bengöj vu dob rë lo, og ngaa pin sënë ham nevong vu sa.’

⁴¹ Log rëk nanër alam sën demedo nema kēj lo nabë, ‘Ham alam nimin paya! Ham su bare sa malağ. Ham na medok na nyëg sën devong vu Satan losho yi angër lo. Sën nengwah netum yoh vu buk los buk lo. ⁴² In wirek sediikahëg, rëk ham su vo nos vu sa rë. Sayog vev in bël kul, rëk ham su vo bël kul vu sa rë. ⁴³ Sa mehö nyëg ngwë, rëk ham su ko sa ya ham beggang rë. Sa nig rak los sa nado karabus, rëk ham su yam lë sa kesii rë.’

⁴⁴ Lob rëk denanër nah vu yi nabë, ‘Mehöböp! Vu buk tena he halë bë gediikahëm, ma ayom vev in bël, ma hong mehö nyëg ngwë, ma navim meris, ma nim rak los genedo karabus rëk he su halë hong nivesa rë?’

⁴⁵ Lok rëk nanër nah vu sir nabë, ‘Sa nanër vu ham yönon nabë ngaa sën ham nehulin in arig lo nij paya paya vu dob lo, og ham nehulin ngaa pin sënë in sa ving.’ ⁴⁶ Lob alam sënë rëk denatök vu nipaya nyëvewen dok nah degwata los degwata. Gak alam yohvu rëk demedo malaj-tumsën degwata los degwata.”

26

*Alam Ggev Devengwëng Rak Yesu Bë Dengis Yi Nadiik
(Mk 14:1-2; Lk 22:1-2; Jn 11:45-53)*

¹ Yesu nër gagek pin sënë ggevek ya, log mëm nër vu yi hur maluh bë, ² “Ham rak ni bë buk luu mu nahën lob Buk-ggöksën-yi* berup, lob mëm rëk denanër Mehönon Nalu rangah bedengis yi jak kelepeko*.”

³ Vu buk sënë alam-deneko-seriveng hir ggev los alam teta desupin sir rak alam-deneko-seriveng hir ggev böp Kayapas yi beggang, ⁴ bedejoo gagek bë denadëgek bedenajom Yesu ahon gedengis yi menadiik. ⁵ Rëk denër bë, “Hil su gevong dok buk nos yi sënë in alam rëk degevong dedun.”

*Avëh Keseh Ngaa Reggu Nivesa Rak Yesu Yu
(Mk 14:3-9; Jn 12:1-8)*

⁶ Yesu nedo loḵ mehö sevuuknyë Simon yi beggang vu Betania. ⁷ Medo negga nos, lob avëh ti ḵo ngaa reggu nivesa loḵ buayo gelöng veroo sën denenër arë nebë alabasta* lo ti, beya keseh rak Yesu yu. Alam Yuda debago ngaa reggu nivesa sënë rak monë böpata bedenerikin rak heljëng. ⁸ Rëk yi hur maluh delë ngaa sënë, lob ahëj sengën gedenër bë, “Nevasap ngaa reggu nivesa sënë in va? ⁹ Bë hil gevong balam debago, og hil rëk gaḵo monë böpata jak, lob hil adok vu alam-kupek-masën jak.” ¹⁰ Rëk Yesu rak hir gagek sënë ni, lob nër vu sir bë, “Ham nër avëh in va? Yö semu sa rak ngaa nivesa! ¹¹ Alam-kupek-masën rëk demedo geving ham gesu rëk nama na rë. Gaḵ saḵ su rëk medo hus ading geving ham rë. ¹² Avëh keseh ngaa reggu nivesa sënë rak sa vorot in gero sa navig namugin in sëḵ nadiik mededev sa. ¹³ Sa nanër vu ham yönon nabë rëk denanër Bengö Nivesa rangah na menoh vu dob pin bedenanër ngaa sën avëh vong vu sa agi geving, in alam pin degengo bekwaj bo.”

*Yudas Yogek Bë Rëk Nanër Yesu Rangah
(Mk 14:10-11; Lk 22:3-6)*

¹⁴ Lob yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu ti sën arë nebë Yudas Iskariot lo ya vu alam-deneko-seriveng hir ggev, ¹⁵ belok tepëḵ in sir bë, “Ham rëḵ bo va vu sa log mëm sa gevong Yesu dok na ham nemamin-a?” Lom devo monë seriva mehödahis ti benemadluho vu yi. ¹⁶ Lob vu buk saga Yudas medo mekwa nesero buk los aggata in bë gevong Yesu dok na nemaj.

*Yesu Gga Nos-ggöksën-yi Ving Yi Hur Maluh
(Mk 14:12-21; Lk 22:7-14, 21-23; Jn 13:21-30)*

¹⁷ Lob buk vabuung sën alam Yuda denegga brët sën yüst* nema in lo yi buk muginsën verup, lob yi hur maluh deya vu yi bedenër bë, “He na gero nyëḡ vu tena in gegwa nos los reggu ggöksën-yi dok-a?” ¹⁸ Lob nër vu sir bë, “Ham na nyëḡ böp Yerusalem beham na vu mehö sën lo, beham nanër vu yi nabë, ‘Tatovaha nër bë, ‘Sa buk dus rak, om sa bë ga nos los reggu ggöksën-yi geving sa hur maluh jak hong beggang.’ ” ¹⁹ Lob yi hur maluh devong yoh vu sën Yesu nër vu sir lo, bedesemu nos los reggu ggöksën-yi lok.

²⁰ Loḵ sheuksën lob medo negga nos los reggu ving yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu. ²¹ Medo denegga, lob nër vu sir bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë: Ham sënë ti rëḵ gevong sa dok na alam Yuda nemaj.” ²² Lob ayoj maggin rot, gesir ti ti delok tepëḵ in yi bë, “Mehöböḵ, maḵ sa?”

²³ Rêk nêr yah vu sir bê, “Mehö sên nema loḵ ya gabum in nos ving sa lo rêk gevong sa doḵ na alam sên denelê sa paya lo nemaj. ²⁴ Kê! Mehönon Nalu rêk nadiik nabê sên dekevu meneggêp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo. Rêk mu gêpin mehö sên rêk nanêr Mehönon Nalu rangah vu alam bedengis yi lo, ko nabê ata su geḵo yi!” ²⁵ Log Yudas mehö sên rêk nanêr yi rangah lo, nêr ving bê, “Tatovaha, maḵ sa?” Rêk Yesu nêr yah vu yi bê, “Yiḵ ngo genêr yoh vu!”

Yesu Vo Pasa Vu Yi Hur Maluh
(Mk 14:22-26; Lk 22:15-20; 1 Kr 11:23-25)

²⁶ Medo denegga nos los reggu, lob Yesu ḵo brêt gejom raḵ in los kwa vesa ya vu Anutu, log debu mevo ggelek yoh vu yi hur maluh pin genêr bê, “Ham gweḵo nöḵ begwa! Sa reggos sênê!” ²⁷ Log ḵo wain kap ti raḵ, gejom raḵ in los kwa vesa ya vu Anutu gevo vu sir genêr bê, “Ham pin nanum doḵ sênê!” ²⁸ Sa ḵök sênê in tato sa gagek mewis sên sejo in doḵ vu ham lo nabê rêk anon jaḵ! Sa ḵeseh in alam ngahiseḵê in bê dahun hir ngaa nipaya na. ²⁹ Sa nanêr vu ham nabê sa su rêk nanum wain nabê sênê gökin nah rê. Rot bena berup doḵ buk sên hil nanum wain agga ngwê doḵ ti doḵ Amaḡ yi Nyêḡ.”

³⁰ Log devong raro ti beggovek, log to deyah dobnê bedeya Ḷedu Ḷele-oliv.

Yesu Nêr Bê Pita Rêk Geruu Demi Vu Yi
(Mk 14:27-31; Lk 22:31-34; Jn 13:36-38)

³¹ Lob Yesu nêr vu sir bê, “Ham pin rêk gwevu sa geham beya mena in sa pehi buk sênê. In dekevu wirek meneggêp loḵ Anutu-yi-ḵapiya nebê: ‘Sa Anutu sêḵ ngis sipsip alaj,

log sipsip lo degevu talê medena jeggin jeggin.’

³² Om rêk nabê saga, loḵ sêḵ ḵedi jaḵ nah gökin, lob sêḵ namugin mena distrik Galilea, geham tamu in sa.” ³³ Lob Pita nêr yah vu yi bê, “Sir pin sênê og maḵ rêk degevu hong bedebeya medena, gaḵ saḵ su rêk gevong nabê sênê rê!” ³⁴ Lom Yesu nêr yah vu yi bê, “Sa nanêr vu hong yönon nabê: Pehi sênê og ḵökrêeh su rêk ngu rê, log rêk gedah sa vun natu beron löö!” ³⁵ Rêk Pita nêr yah vu yi bê, “Seyoh vu bê sêḵ nadiik geving hong, gaḵ sa su rêk dah hong vun rê, gerêḵ nama veröḵ yi!” Lob yi hur maluh pin denêr nebê saga.

Yesu Jom Raḵ Ggêp Getsemane
(Mk 14:32-42; Lk 22:39-46)

³⁶ Lob Yesu ya nyêḡ sên denenêr arê nebê Getsemane lo, ving yi hur maluh lo, lob nêr vu sir bê, “Ham medo sênê gesena najom jaḵ vu sugu!” ³⁷ Lob ḵo Pita ving Sebedi nalu luho. Lob ayo maggin rot gekwa ketuin yi. ³⁸ Lob nêr vu sir bê, “Sayog maggin rot bevongin bê sa nadiik. Om melöö naḵöök medo sênê bemedo malamin natum begadu sa. ³⁹ Log tah ya teka, lob petev meneggêp dob, log jom raḵ meketag bê, “O Amaḡ! Bê yoh vu og gweḵo ngaa maggin sênê bêr in sa! Rêk mu su gesepa doḵ sa gagek, gaḵ ngo kwam!”

⁴⁰ Log yah to vu lööho, rêk lê gedeneḡḡp yiing. Lob loḵ tepêḵ vu Pita bê, “Nebê va? Melöö su yoh vu bê rêk medo malamin natum dus ti geving sa rê?” ⁴¹ Melöö malamin medo natum bemelöö najom jaḵ, in ngaa ti su kepê ham! Êê-ê yönon! Ham ayomin niyes rêk mu navimin ni tebö!”

⁴² Lob yah nejom rak beron netu luu bë, “Oo Amag! Bë ngaa maggin sënë natök vu sa gesu yoh vu bë noh nenga in sa rë, og ggovek, sa gevong noh vu kwam.” ⁴³ Loḵ yom to ggökin, rëḵ lë bë deneggëp yiing yah, in malaj neggëp lo.

⁴⁴ Lob denedo geyah meya nejom rak netu beron löö, lob yik nër gagek lo ggökin yah.

⁴⁵ Log yah to vu yi hur maluh benër vu sir bë, “Ham sewah bengo nahën newëp-a? Ham lë! Buk sën Anutu tung in debo Mehönon Nalu dok na alam nij paya nemaj lo verup ggovek ya, ⁴⁶ om ham kwedi jak behil ana. Ham lë? Mehö sën gevong sa dok na nemaj lo yam dus rak!”

Yudas Vo Yesu Lok Ya Alam-begö-yi Nemaj
(Mk 14:43-50; Lk 22:47-53; Jn 18:3-12)

⁴⁷ Yesu nahën medo nenër bë saga, log Yudas verup. Yi sën hur maluh nemadluho-mevidek-luu lo ti, lob ḵo alam yu böpata ti medeyam los paëp yu anil gebegö. Alam-deneḵo-seriveng hir ggev los Israel hir alam-teta devong sir yam. ⁴⁸ Lob mehö sën bë tato Yesu rangah vu sir lo, nër vu sir vorot bë, “Sëḵ tato Yesu vu ham nabë sënë, nabë sa gemul* mehöti, og ham najom yi ahon.”

⁴⁹ Lob Yudas ya verup sesor meya vu Yesu pevis benër bë, “Buk Tatovaha!” Log mul* yi. ⁵⁰ Rëḵ Yesu nër yah vu yi bë, “Sa mehö! Ngaa sën geyam in bë gwevong lo, og gwevong pevis!” Lob deyam dus bedejom Yesu ahon. ⁵¹ Rëḵ alam sën denare ving Yesu lo ti nema loḵ yah dadii yi paëp-yu-anil vër in newis, besap alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp yi hur ti nenga ris vahi ya. ⁵² Rëḵ Yesu nër vu bë, “Gejöp hong paëp dok nah newis. In alam sën denevong begö lo, og mehö ngwë rëḵ dengis sir dok nah nyëvewen medenadiik. ⁵³ Bë sa ḵetaḵ na vu Amag nabë gevong yi angër ngahiseḵë rot denam pevis mededok vu sa, og gekuung bë su rëḵ gevong nam rë? ⁵⁴ Rëḵ bë sa gevong nabë sënë, og su rëḵ Anutu yi gagek anon jak rë. Sën dekevu meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bë ngaa nabë sënë rëḵ natök vu sa lo.”

⁵⁵ Log Yesu nër vu alam sënë bë, “Ham yam in bë sero mehö-begö-hodek-yi om sën ham ḵo paëp-yu-anil los begö meyam in bë najom ahon-a? Sa netatekin gagek vu ham loḵ dub-vabuung-böp yoh vu buk, rëḵ ham su nejom sa ahon rë? ⁵⁶ Rëḵ mu ngaa pin sënë netök vu sa in gagek sën alam-denenër-gagek-rangahsën dekevu meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo anon jak.” Nebë saga lob yi hur maluh pin devuu yi gedeveya medeya.

Devong Gagek Vu Yesu Benare Kayapas Mala
(Mk 14:53-65; Lk 22:54-55, 63-71; Jn 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Dejom Yesu ahon bedeko ya alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp Kayapas yi beggang. Galam-horek-yi los alam-teta desupin sir bedenedo ggovek ya. ⁵⁸ Lom Pita tamuin sir beneya, rëḵ nevun yi geneyam ggëp ading. Lob ya beloḵ ya alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp yi beggang tete ayo, beya nare telig ving ahëvavu sën denare medenemalajin nyëḵ lo, in bë jak gagek lo degwa ni.

⁵⁹ Lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev los kaunsor pin denesero mehö la in bë denanër gagek kuungsën jak Yesu in lob dengis yi menadiik. ⁶⁰ Lob alam ngahiseḵë denër gagek kuungsën rak yi, rëḵ su detök vu degwa ti in bë dengis yi menadiik rë. Loḵ mëm mehö luu deverup, ⁶¹ lob

luho denër bë, “Mehö sënë nër bë, ‘Seyoh vu bë sa kevoh Anutu yi dub-vabuung-böp na gesedev nah buk löö mu!’ ”

⁶² Lob alam-deneko-seriveng hir ggev böp kedi nare gelok tepëk vu Yesu bë, “Su genenër gagek ti yom rë? Denenër gagek va sën raq hong-ë?” ⁶³ Rëk Yesu su nër gagek ti yah rë. Lok alam-deneko-seriveng hir ggev böp lok tepëk vu yi ggökin bë, “Selok tepëk in hong yönon rak Anutu mala-tumsën arë, om genanër vu he nabë hong Kerisi*, Anutu nalu hong ma ma?”

⁶⁴ Lok Yesu nër yah bë, “Genër yoh vu! Rëk mu sa nanër vu ham nabë: Nahub rëk ham gwelë Mehönon Nalu gemedo gëp Mehö Niwëek nema vesa, gerëk jak medo beggob vu yagek benom!” ⁶⁵ Lob alam-deneko-seriveng hir ggev böp kweek yi röpröp ading getahi bë, “Ko yi raq besevök Anutu! Ma hil medo nesero mehönon sën denanër gagek jak yi lo in va? Ham ngo bë ko yi raq besevök Anutu! ⁶⁶ Om ham kwamin nevo bë?” Lob denër yah niwëek vu yi bë, “Vong paya om nadiik!”

⁶⁷ Log depesuv nyëj kos raq mala gedepëeng yi, gela depetap nenga, ⁶⁸ gedenër bë, “Hong Kerisi*? Om genanër rangah vu he nabë re sis hong-a?”

Pita Lah Yesu Vun

(Mk 14:66-72; Lk 22:56-62; Jn 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Log Pita nedo raq telig, lob Kayapas yi hur avëh ti yam dus vu yi benër bë, “Hong sënëk melu Yesu sën vu Galilea lo nesepa ham.” ⁷⁰ Rëk Pita lah yi vun raq alam pin malaj bë, “Sa dugin gagek sën genër aga!” ⁷¹ Log to meya nare ya tete avi, lob hur avëh ngwë lë yi ggökin, lob nër vu alam sën denedo lo bë, “Mehö sënë nedo ving Yesu Nasaret!” ⁷² Rëk Pita lah yi vun ggökin bë, “Yönon vavunë, sa dugin mehö sënë!” ⁷³ Lob nedo teka, lok alam sën denare dus vu yi yam denër vu bë, “Yönon rot, alam sagu hir ti sën hong agi. In ayem yö tato hong rangah bë hong Galilea ti!” ⁷⁴ Lob Pita du gagek in yi benër niwëek rot neggëp Anutu mala bë, “Yönon vavunë, sa dugin mehö sënë! Bë sa gekuung jak og Anutu ngis sa mesa nadiik!” Nër ggovek log kökrëeh su. ⁷⁵ Lob Pita kwa vo yah gagek sën Yesu nër lo bë, “Kökrëeh su rëk ngu rë, log rëk gedah sa vun natu beron löö.” Lob Pita to meyah dobnë beya mesu böpata rot.

27

Alam-deneko-seriveng Hir Ggev Deko Yesu Ya Vu Pilatus

(Mk 15:1; Lk 23:1-2; Jn 18:28-32)

¹ Monbuk anon lob Israel hir alam-deneko-seriveng hir ggev los alam-teta lo pin devengwëng raq Yesu ggovek bë dengis yi menadiik. ² Log deduu yi gedeko meya devong lok ya kiap böp Pilatus nema.

Yudas Vaku Kwa

(Sn 1:18-19)

³ Lob Yudas, mehö sën nër Yesu rangah lo, lë bë dejoo gagek bë Yesu nadiik, lob yom ayo maggin vu yi, lom ko monë seriva mehödahis benemadluho sën lo yah vu alam-deneko-seriveng hir ggev los alam-teta, ⁴ genër bë, “Sa hevong ngaa nipaya! Senër mehö sën nipaya su neggëp vu yi rë lo rangah, bevongin dengis yi menadiik.” Rëk denër yah bë, “Su he ngaa rë, gak ngo hong ngaa!” ⁵ Lob Yudas pengah monë sënë ya dub-vabuung-böp ayo, log to meya vaku kwa bediik.

⁶ Lob alam-deneḱo-seriveng hir ggev depatu monë seriva sënë raḱ, rëḱ denër bē, “Monë hel ḱōḱ sënë, om hil su ayoh vu bē ḱetung na geving Anutu yi monë seriveng rē!” ⁷ Lob denër ḱāḱek ti venuh, lob debāḱo dob len ti vu mehō sën nesemu dēḱ lu ḱāḱ raḱ ḱāḱek lo raḱ monë sënë, in bē dedev alam-yu-ngwē hir heljēḱ dok. ⁸ Om sën denër dob len ti sënë arē nebē Dob-hel-ḱōḱ, meneggēp nebē saga begwēbeng. ⁹ Lob ḱāḱek sën Anutu vong verup mehō-nenër-ḱāḱek-rangahsën Yeremia avi wirek lo anon raḱ. Sën nēr bē, “Alam Israel denër vorot bē rëḱ degevang monë seriva mehōdahis ti benemadluho in mehō los arē sënë, lob deḱo monë sën deggōoin raḱ in bē debāḱo yi ḱāḱ āḱi, ¹⁰ bedebāḱo mehō sën nesemu dēḱ lu ḱāḱ raḱ ḱāḱek lo yi dob len ti raḱ, yoh vu ḱāḱek sën Anutu nēr vu sa lo.”

Rom Ti Sën Tu Kiap Bōp Lo Pilatus Loḱ Tepēḱ In Yesu
(Mk 15:2-5; Lk 23:3-5; Jn 18:33-38)

¹¹ Devarah Yesu ya kiap bōp mala, lob loḱ tepēḱ in yi bē, “Alam Yuda hir mehō-los-bengō hong-a?” Loḱ Yesu nēr yah bē, “Genēr ya meyoh vu!” ¹² Lob alam-deneḱo-seriveng hir ggev los alam-teta denër ḱāḱek raḱ yi, rëḱ su nēr ḱāḱek ti loḱ yah rē. ¹³ Nebē saga lom Pilatus nēr vu yi bē, “Maḱ su gengo ḱāḱek pin sën denër raḱ hong-ē rē?” ¹⁴ Rëḱ Yesu su nēr ḱāḱek ti loḱ yah rē, lom kiap bōp kwa ya ḱāḱi.

Kiap Bōp Pilatus Nēr Bē Dengis Yesu Jaḱ Kelepeḱo
(Mk 15:6-15; Lk 23:13-25; Jn 18:39-19:16)

¹⁵ Alam Yuda hir Buk-ggōksën-yi* lob hir aggata neggēp nebē sënë: Neyoh vu ḱēbek pin, og kiap bōp nevong alam ḱarabus ti ti vēr. Bē alam detahi mehōti arē, og Pilatus nelēēin mehō timu saga neyah vu sir. ¹⁶ Vu buk saga mehōti nedo ḱarabus, arē nebē Barabas, galam pin denḱo bengō bē mehō nevun alam kwaj. ¹⁷ Lob alam ḱāḱiseḱē yam desupin sir, lob Pilatus loḱ tepēḱ in sir bē, “Ham vongin mehō ḱāḱ tena bē sa ḱāḱo yi bēr nōḱ vu ham-a? Barabas, ma Yesu sën denenēr arē nebē Kerisi* lo?” ¹⁸ In yō raḱ ni rot bē alam-deneḱo-seriveng ahēḱ nevong medenelē Yesu paya, besën devo yi loḱ ya nema.

¹⁹ Lob Pilatus raḱ nedo yi sēa-ḱāḱek-yi in bē gengo yi ḱāḱek, rëḱ venē vong ḱāḱek ya vu yi bē, “Su gwēvong ḱāḱ ti vu mehō nirōp saga, in sa halē pesepsën raḱ yi gwēbeng, lob sa newaḱ raḱ rot.”

²⁰ Loḱ alam-deneḱo-seriveng hir ggev los alam-teta deloḱ alam ahēḱ bedetahi ya vu Pilatus bē dēēin Barabas bēr vu sir gengis Yesu menadiiḱ. ²¹ Rëḱ kiap bōp Pilatus loḱ tepēḱ yah vu sir bē, “Ham vongin mehō luu sënë ḱāḱ tena bē sa ḱāḱo bēr nōḱ vu ham-a?” Loḱ denēr yah bē, “Barabas!” ²² Rëḱ Pilatus loḱ tepēḱ yah vu sir ggōkin bē, “Om sēḱ gevang nabē va vu Yesu, mehō sën denenēr yi nebē Kerisi* lo?” Lom detahi yah bē, “Gengis yi ḱāḱ na kelepeḱo*!” ²³ Loḱ Pilatus loḱ tepēḱ bē, “In va? Mehō sënë vong va paya?” Rëḱ detahi niwēēk rot bē, “Gengis yi ḱāḱ na kelepeḱo*!”

²⁴ Lom Pilatus raḱ ni bē su debē nengaj vu yi ḱāḱek rē, ḱāḱ newaj raḱ gebegō bōpata vongin berup. Om ḱo bēl beripek nema raḱ alam pin malaj genēr bē, “Bē ham ḱāḱ mehō nirōp sënë menadiiḱ, og su degwa neggēp vu sa rē! Gaḱ ham ḱāḱo ham ḱāḱ!”

²⁵ Lob alam pin detahi yah bë, “Degwa yö gëp vu he los he mewis!”
²⁶ Lob Pilatus lëein Barabas yah vu sir. Log nër balam-begö-yi deveek Yesu gedeko medeya in dengis yi jak na kelepeko*.

Alam-begö-yi Denër Pelësën Raq Yesu

(Mk 15:16-20; Jn 19:2-3)

²⁷ Kiap böp yi alam-begö-yi deko Yesu lok ya kiap böp yi beggang sën denenër arë nebë Prëtoryam lo, log desupin alam-begö-yi yu böpata pin ya detetup yi. ²⁸ Lob dekah yi tob vër, gederöp röpröp kök ti lok yah yi medetahu mehö-los-bengö raq yi. ²⁹ Debuu aggis niggin ggin tahu alam-los-bengöj hir madub gedetung raq yu, gedevu ngesing lok nema vesa, log deneyun lusej vu yi gedepelë yi bë, “Alam Yuda hir mehö-los-bengö hong, mehö böp los gayeheng!” ³⁰ Gedepesuv nyëj kos raq yi, gedevu ngesing vër bedesis yu raq. ³¹ Depelë yi ggovek, log dekah tob sënë vër in yi, gederöp yö yi tob lok yah yi, gedeko yi bedeya in dengis yi jak na kelepeko*.

Desis Yesu Raq Ya Kelepeko

(Mk 15:21-32; Lk 23:26-43; Jn 19:17-27)

³² Deya lob detök vu alam Kurene ti, arë nebë Simon. Lob denër niwëek bë, “Kwerë kelepeko*!” ³³ Lob ya deverup kedu ti arë nebë Golgota. Arë sën degwa nebë ‘Nyëg-yusekë’. ³⁴ Lob desarömin marasin nimengëes ving wain bedevu vu Yesu in bë nanum. Lob tep beseggi rëk nilëlin gesu num rë. ³⁵ Desis yi raq ya kelepeko* ggovek, log yom detë gelöng mahen teka la in bë gooin sir ti ti jak bedegeko yi tob. ³⁶ Ggovek log medo denemalajin yi. ³⁷ Lob dekevu yi gagek sën mehönon denër raq yi lo raq neggëp kelepeko* yu nebë:

ALAM YUDA HIR MEHÖ-LOS-BENGÖ YESU SËNË.

³⁸ Log desis alam-begö-hodek luu raq kelepeko* ving. Ngwë nare ggëp nema vesa gengwë nare ggëp nema këj. ³⁹ Lob alam sën deneyah gedeneyom lo denenër pelë raq yi gedenevarah nemaj vu yi ⁴⁰ gedenenër bë, “Hongëk-o! Genër bë kwevodh Anutu yi dub-vabuung-böp na, gegedev nah buk löö mu lo, om ngo gedok vu hong! Bë Anutu Nalu hong, og ngo geduk vu kelepeko* megenam!” ⁴¹ Log alam deneko-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi ving alam-teta denenër pelë raq yi nebë saga ving. ⁴² Denenër bë, “Nelok vu alam, gak su yoh vu bë yö dok vu yi rë! Alam Israel hir mehö-los-bengö! Nabë dëein kelepeko* geduk menam, og mëm rëk hil gevong geving yi. ⁴³ Nevong ving Anutu? Om nabë Anutu ahë ving yi yönon, og nam dok vu yi! In nër bë Anutu Nalu yi.” ⁴⁴ Lob alam-begö-hodek luu sën desis luho nare Yesu vahi vahi lo denër pelë raq Yesu ving nebë saga.

Yesu Diik Ya

(Mk 15:33-41; Lk 23:44-49; Jn 19:28-30)

⁴⁵ Log hes vuheng raq, log malakenu lok beyoh vu dob pin beya meto 3 krök sehuksën.

⁴⁶ Lob dus raq in bë 3 krök lob Yesu ngeek böpata bë, “Eli, Eli, lama sabaktani?” Sënë degwa nebë, “O sa Anutu, sa Anutu, nebë va sën gwevu sa ya-ë?” ⁴⁷ Lob alam sën denare dus vu yi lo vahi dengo lob denër bë, “Mehö sënë netahi Elia!” ⁴⁸ Log pevis besir ti serög beya meko ngaa ayo sovinsën sën nedo lok loo lo ti, bedagoo luk wain ahëggin sën arë nebë vinegga lo geduu ya vetii ngesing, gevo ya verup lok Yesu avi in bë

sesuvin. ⁴⁹ Rêk sir vahi denër bê, “Genaqöök gehil galë rê, nabë Elia rêk nam doq vu yi ma rêk nama?” ⁵⁰ Rêk Yesu ngeek böpata ggökin log lëein anon ya.

⁵¹ Lob pevis betob böp sën neruu dub-vabuung-böp ayo vabuung lo kweek rak luu ggöp vavu beya metök ahu. Log dob ggee gegelöng böp böp dego. ⁵² Gebedub avi tatekin yi gAnutu-yi-alam sën dediik ggovek lo ngahisekë vesaj loq, bedekedi rak los navij dahis. ⁵³ Dekedi rak loq mêm Yesu kedi rak yah ggökin, log mêm to deyam medelok ya nyëg vabuung Yerusalem. Balam ngahisekë delë sir. ⁵⁴ Log mehö negin alam-begö-yi ving yi alam-begö-yi sën medo denegin Yesu lo dengo gejemapi ggee, gedelë ngaa vahi nebë saga, lob kenuj verup, gedenër bê, “Yönon rot! Mehö sënëk Anutu nalu yi!”

⁵⁵ Lob avëh sën denetamuin Yesu vu Galilea bedeyam in bê dedok vu yi lo ngahisekë denare ading teka bevare denelë. ⁵⁶ Sir ti arë nebë Maria vu Magdala. Log Maria ngwë sën Yakobus lu Yosep ataj. Log avëh ti sën Sebedi nalu luho ataj.

Debë Yesu Navi Loq Gelöng Len

(Mk 15:42-47; Lk 23:50-56; Jn 19:38-42)

⁵⁷ Log sehuk luk lob mehö-los-bengö-ggoreksën ti vu Arimatea beverup. Arë nebë Yosep. Yik Yesu yi hur maluh ti yi ving, bemedo nesepa loq Yesu yi gagek. ⁵⁸ Ya verup belok tepëk vu Pilatus bê geko Yesu nihil. Lob Pilatus nër bedevo vu yi. ⁵⁹ Lob Yosep ko nihil bebom loq tob veroo mewis ti. ⁶⁰ Log ya mebë loq ya yö yi bedub mewis sën nahën denesap loq gelöng meris lo. Log tetolin gelöng böpata ti ggërin avi. Vong ggovek log ya. ⁶¹ Lob Maria vu Magdala luho arë ngwë denedo bemedo malaj neya waak bedub saga.

Alam-begö-yi Ggöp Denegin Bedub

⁶² Buk sën alam Yuda denero sir in bê dega nos Buk-ggöksën-yi* lo ggovek ya geheng to, loq mêm alam-deneko-seriveng los alam Parisai* yah denër vu Pilatus bê, ⁶³ “Mehö böp! He kwamin nevo gagek sën mehö gagek kuungsën saga nedo mala vesa genër lo bê, ‘Buk löö na govek rê, loq sëk kedi jak nah!’ ⁶⁴ Om genanër bedegegin bedub avi noh vu buk löö. In rêk yi hur maluh degodek yi na gedenanër vu alam nabë kedi rak ggökin vu bedub. Lob gagek kuungsën vu tamusën rêk kesuu sën muginsën.” ⁶⁵ Lom Pilatus nër vu sir bê, “Ham gweko alam-begö-yi la in degegin, beham behii bedub avi niwëek ata!” ⁶⁶ Lob ya dekepa bedub avi niwëek gedejegwi keke nikegwi* teka rak gelöng nenga ya vetii waak avi ving, gedetung alam-begö-yi medo denegin.

28

Yesu Kedi Rak Ggökin

(Mk 16:1-10; Lk 24:1-12; Jn 20:1-10)

¹ Lob Buk-sewachsën-yi* ggovek ya, geheng to loq Soda monbuk, lob Maria vu Magdala luho Maria ngwë kedi deya in bê degelë bedub. ² Lob pevis bejemapi ggee böpata, in Mehöböp yi angër ti vu yagek meluk yam tetolin gelöng vër in waak avi gerak nedo. ³ Mala netum nebë davës, geyi tob veroo meris nebë beggob. ⁴ Alam-begö-yi sën denegin bedub lo delë, lom kenuj verup in yi, benij loq ti nebë alam-diiksën. ⁵ Rêk angër nër vu avëh luho bê, “Melu su göneng! Seraq ni bê melu yam nesero Yesu, mehö

sën desis yi raḵ kepepeḵo* lo. ⁶Rëḵ mu su neggëp sënë rë! Gaḵ kedi raḵ yoh vu sën nër wirek lo! Om melu nam gwelë nyëḡ sën neggëp loḵ veseveng lo. ⁷Log melu nah mena pevis, bena nanër vu yi hur maluh lo nabë kedi raḵ ggökin vu bedub bemuḡin meya distrik Galilea, geham rëḵ na gwelë yi vu sagu. Yik senër vu meluu ggovek saga!”

⁸Lob avëh luho deggöneng rot, rëḵ kwaj vesa böpata, lob pevis beluhu deserög bedeneyah in bë denanër vu yi hur maluh lo. ⁹Loḵ Yesu töḵ vu luho vu aggata benër bë, “Monbuk!” Lob luho deya dus vu bedepetev medeneggëp gedejom loḵ vaha medeḵo arë raḵ. ¹⁰Lob Yesu nër vu luho bë, “Melu su göneng! Melu nah mena nanër vu arig lo nabë dena distrik Galilea, lob rëḵ degelë sa gëp sagu.”

Gagek Raḵ Alam Sën Denegin Bedub Avi

¹¹Avëh luho nahën deneyök aggata galam-begö-yi sën denegin bedub lo deyah medeya nyëḡ böp Yerusalem pevis bedenër ngaa pin sën töḵ vu sir ggëp bedub lo vu alam-deneḵo-seriveng hir ggev. ¹²Lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev ving alam-teta bedevengwëng raḵ gagek ti, lob devo monë ngahisekë vu alam-begö-yi saga, ¹³gedevo koo vu sir bë, “Ham na nanër nabë sënë, ‘Yi hur maluh deyam buk, gehe hëp yiing, log deggodeḵ ya.’ ¹⁴Lob nabë kiap böp gengo gagek sënë, og he rëḵ semu gagek vu yi, lob su rëḵ gevong gagek vu ham rë.” ¹⁵Nebë saga lob alam-begö-yi deḵo monë geya devong yoh vu gagek sën alam Yuda hir ggev denër vu sir lo. Lob gagek sënë ya meyoh vu alam Yuda pin, lob nahën denesepa loḵ hir gagek sënë bedenener nebë sënë rot begwëbeng.

Yesu Vo Huk Vu Yi Hur Maluh

(Mk 16:14-18; Lk 24:36-49; Jn 20:19-23; Sn 1:6-8)

¹⁶Log hur maluh nemadluho-bevidek-ti lo detetuu aggata medeya Galilea, beya deverup kedu sën Yesu nër tato vu sir lo. ¹⁷Lob delë Yesu, lob depetev medeneggëp loḵ vaha gedeko arë raḵ, rëḵ sir vahi kwaj luu luu. ¹⁸Lob Yesu yam dus benër gagek vu sir bë, “Anutu vo niwëek pin vu sa bë sa gëgin yagek los dob. ¹⁹Om ham na gwevong mehönon pin denatu sa hur maluh los avëh. Lob ham jipek sir jaḵ Ama arë, geNalu arë, bAnon Vabuung arë. ²⁰Log ham tahu sir doḵ gagek pin sën sa netateḵin vu ham lo in desepa doḵ. Ham gwengö rë! Serëḵ medo geving ham noh vu buk pin rot bedob los yagek hir buk govek na.”

Yesu Kerisi Yi Bengö Nivesa Sën Markus Kevu

*Mehö-neripek-alam Jon Nër Yi Gagek Rangah
(Mt 3:1-12; Lk 3:1-18; Jn 1:19-30)*

¹ Anutu nalu Yesu Kerisi yi Bengö Nivesa degwa muginsën: ² Nebë sën mehö-nenër-gagek-rangahsën Yesaya kevu loḵ Anutu-yi-ḵapiya wirek meneggëp nebë:

“Gwengö rë! Sëḵ gevong sa hur ti namugin mena negetongin hong aggata.”

³ “Gemehöti aye neraḵ loḵ nyëḡ-yumeris bë, ‘Ham bolinin Mehöböp yi aggata meham sesor megëp niröp.’”

⁴ Nebë sënë, loḵ Mehö-neripek-alam Jon yam vu nyëḡ-yumeris meyam nenër gagek rangah nebë, “Ham gwevuu ham ngaa nipaya na, geham gwërin ham nom vu Anutu, lom mëm sejipek ham jaḵ bël, gAnutu rëḵ dahun ham ngaa nipaya na.” ⁵ Nër bë saga, lob alam vu distrik Yudea los alam Yerusalem pin deneya vu yi. Denenër hir ngaa nipaya pin rangah vu, log mëm neripek sir luḵ bël Yordan.

⁶ Jon röp yi röpröp ading sën denevasu raḵ kamer niviis lo, log nevëh ḵabi neggëp balo, genegga sepaak los nenum beggoh netu yi nos. ⁷ Lob yam nenër Anutu yi gagek rangah nebë, “Mehö los niwëëḵ ti kesuu sa rëḵ tamuin sa menam. Gesa su mehö nig vesa yoh vu in bë sa natu yi hur ti meḵevelekin vaha suu rë. ⁸ Sën seripek ham lo, og sengo hetung bël meris mu raḵ ham, gaḵ mëm yi sën rëḵ nam getung Anon Vabuung jaḵ ham.”

*Yesu Ripek Bël
(Mt 3:13-17; Lk 3:21-22)*

⁹ Vu buk saga Yesu vu Nasaret ggëp distrik Galilea meya vu Jon, beJon ripek yi luḵ bël Yordan. ¹⁰ Ripek, log Yesu nahën neraḵ yom roneḵ, loḵ lë geyagek Tatekin ya gAnon Vabuung ni nebë soḵ nuung ti meto megwang ya Yesu ayo. ¹¹ Log gagek ti yam vu yagek bë, “Sa nalug hong! Sahëḡ neving hong besa halë hong nivesa.”

*Satan Seggi Yesu
(Mt 4:1-11; Lk 4:1-13)*

¹² Ggovek saga lob Anon Vabuung ggee loḵ ayo bë na nyëḡ-yumeris ti. ¹³ Ya nyëḡ-yumeris ti sën saḡ hir nyëḡ lo beya nedo buk mehödahis luu, geSatan ya medo nepelëpin yi vu sugu. Lom Satan vuu yi ya gemëm angër yam deneloḵ vu yi.

*Yesu Neko Yi Huk Rak Vu Galilea
(Mt 4:12-17; Lk 4:14-15)*

¹⁴ Deduu Mehö-neripek-alam Jon beya nedo ḵarabus, loḵ mëm Yesu ya distrik Galilea menër Anutu yi Bengö Nivesa rangah nebë, ¹⁵ “Anutu tung buk vorot lob töḵ yam, om gwëbeng sënë Anutu-yi-nyëḡ vongin anon jaḵ, om ham gwevuu ham ngaa nipaya na, geham gwërin ham nom vu Anutu, beham gwevong geving Anutu yi Bengö Nivesa sënë.”

Yesu Tahi Alam-gël-yi Lubeluu

(Mt 4:18-22; Lk 5:1-11)

¹⁶ Buk ti lob Yesu medo neseпа loḵ ngaggee böp Galilea nenga, lob tök vu Simon lu ari Andreas geluho medo denetë lek luḵ ya ngaggee in bë degeḵo gël, in yiḵ luho yö hir huk sagi. ¹⁷ Lob Yesu nër vu luho bë, “Melu nam sepa sa natu sa hur besa tahu meluu in gweḵo mehönön denam vu sa nabë sën melu neḵo gël gwëbeng agi lo.” ¹⁸ Lob pevis beluho devuu lek ya geya desepa yi melööho deya.

¹⁹ Log lööho deya dus ti beya deverup, loḵ Yesu lë Sebedi nalu luho, Yakobus lu ari Jon, geluho rak denedo yaḡ ti medeneduu hir lek vepulsën yah. Lë luho lob pevis metahi luho. ²⁰ Lom luho devuu amaj Sebedi losho yi hur-huk-yi lo berak denedo yaḡ geluho ya desepa Yesu medeya.

Mehöti Los Memö Nipaya Ti

²¹ Sir sënë ya detöḵ ya Kapernaum, log yiḵ Yudea hir Buk-sewahsën-yi* ti, lom Yesu luḵ ya dub-supinsën-yi menetateḵin gägeḵ vu alam sën denedo loḵ lo. ²² Nenër gägeḵ vu sir, lob ḵenuj ya rot in su nenër nebë mehö-horeḵ-yi rë, gaḵ nenër gägeḵ nebë mehö los niwëëḵ ti.

²³ Nebë saga, lom mehöti to nare loḵ dub ayo gememö nipaya ti nedo loḵ ayo. ²⁴ Lom ngeëḵ bë, “Yesu vu Nasaret! Bë gwevong va vu he? Mak geyam in bë kwevoh he? Serak nim nebë Anutu yi Mehö Vabuung hong!” ²⁵ Loḵ Yesu petupeḵ rak bë, “Ayem nama! Gegweto gena in mehö saga!” ²⁶ Lob memö sesö yi loḵ mehö lo ayo gengeëḵ böpata, log vuu yi geto meya. ²⁷ Lob alam pin saga delëḵ anon, gedaneloḵ tepëḵ vu sir bë, “Va ti sënë? Mak gägeḵ mewis ma va? Mehö sënë nenër vu memö nijpaya lo ving nebë yi mehö los niwëëḵ ti, om nengaj yes geto deneya!” ²⁸ Lom pevis medenenër Yesu arë ya meyoh vu distrik Galilea pin.

Yesu Vong Pita Ggen Avëh Menivesa Rak

(Mt 8:14-15; Lk 4:38-39)

²⁹ Ggoveḵ saga log tur vu dub-supinsën-yi ayo, lob lööho Jon lu Yakobus ya derak ya Simon Pita luho Andreas hir beggang. ³⁰ Lob pevis medenër Simon Pita ggen avëh vu bë nivanë rot meneggëp. ³¹ Lob mëm Yesu ya mejom loḵ nema beḵo yi rak, lom nikul ya pevis, lob mëm neyeh nos bevo vu sir.

Sehuksën Lob Yesu Vong Alam Ngahiseḵë Nij Vesa Rak

(Mt 8:16-17; Lk 4:40-41)

³² Ggoveḵ log sehuksën behes luḵ ya, lob denëḵo alam nijraksën meya deverup vu Yesu, medenëḵo alam sën memö denegwang ya ayoj ving. ³³ Alam pin vu beggang-bu ti saga ya denëḵebu sir loḵ veluung avi. ³⁴ Loḵ mëm Yesu nevong alam ngahiseḵë sën niraksën aggagga nevong sir agi benijvesa nerak, genetii memö ngahiseḵë to deneya in mehönön. Log nër in memö pin bë su denanër yi rangah, in denerak ni bë Anutu Nalu yi.

Yesu Neko Loḵ Nyëḡ Menër Yi Gägeḵ Rangah

(Lk 4:42-44)

³⁵ Nyëḡ yö nahën gesu heng rë, log Yesu kedi rak buk meya nedo nyëḡ-yumeris tahsën in bë najom jak na vu Anutu. ³⁶ Loḵ Simon losho alam sën denedo ving yi lo ya desero ³⁷ bedetöḵ rak lob denër vu bë, “Alam pin medo denesero hong!” ³⁸ Loḵ Yesu nër vu sir bë, “Hil ana beggang bu böp böp sën nedo dus agi in sa nanër Anutu yi gägeḵ rangah vu sir geving. In

seyam in bê sa gevong nabë sënë.”³⁹ Lom mëm neko loḵ distrik Galilea beneluḵ ya dub-supinsën-yi pin menenër Anutu yi gagek rangah vu alam pin. Genetii memö to deneya in mehõnon ving.

Yesu Vong Mehöti Los Nisevuuk Benivesa Raḵ
(Mt 8:2-4; Lk 5:12-16)

⁴⁰ Buk ti lob mehöti los nisevuuk ya vu yi metung lus luḵ geketaḡ vu yi bê, “Nabë ahëm geving, og geyoh vu bê gwevong besa nig veseek jak.”⁴¹ Lob Yesu kwa pesivin yi mebe nema rak yi genër vu yi bê, “Sa ahëḡ ving! Om nim veseek jak!”⁴² Lob yik sevuuk saga mehor ya pevis.⁴³ Lob Yesu vo kooïn niwëek gevong yi ya pevis. Nër vu yi nebë, “Gwegin hong besu gena genanër ngaa sënë vu mehõ la.”⁴⁴ Gaḵ mëm gena getato hong vu mehõ-neko-seriveng gegwetung seriveng in nim veseek rak. Noh vu sën Moses nër wirek bê hil gevong lo, in alam pin dejak ni nabë nim veseek rak.”⁴⁵ Rëḵ ma gemehõ lo to meya meya medo neturin yi gagek sënë rangah vu mehõnon pin medengõ, lob Yesu su yoh vu bê na tato yi rangah vu beggang-bu ti rë gema. Geyõ ya nedo tahsën loḵ mëm alam yoh vu nyëḡ pin medo deneya vu yi.

2

Yesu Vong Mehõ Sekë Selõngin Ti Benivesa Raḵ
(Mt 9:1-8; Lk 5:17-26)

¹ Buk la ggovek ya, loḵ Yesu yah meya nedo Kapernaum, loḵ alam dengo bê yah nedo ben.² Lob desup sir ya beyi beggang pup. Gedeggërin veluung avi ving, belen ti su ggëp netõḵ rë. GeYesu nenër Anutu yi gagek nivesa rangah vu sir.³ Medo nenër vu sir log deḵo mehõ sekë selõngin ti medeverup. Sir lubeluu devaku medeyam vu Yesu.⁴ Derak vu mehõnon pin saga besu deyoh vu bê degeto denam Yesu mala rë, lom derak ya beggang vavunë medekehe beggang demi valeḵ sën Yesu nare lo. Dekehe ggovek ya geggëp netõḵ, log mëm deseyesin reek los mehõ sekë selõnginsën lo to meluḵ ya beggang ayo.⁵ Nebë sënë lob Yesu lë bê ayoj neya timu vu yi, lom nër vu mehõ sekë selõnginsën bê, “Naluḡ-e! Sa dahun hong ngaa nipaya ya!”

⁶ Log alam-horek-yi la loḵ denedo beggang ayo sën ving Yesu bekwaj nevo loḵ ayoj bê,⁷ “Nenër gagek va ti sënë? Ko yi rak besevõḵ Anutu! Mehöti su yoh vu bê dahun ngaa nipaya na rë, gaḵ Anutu yõ timu yoh vu!”⁸ Loḵ Yesu rak ni loḵ ayo bê kwaj nevo nebë sënë, lom nër vu sir bê, “Ham ayomin neya ngahi nebë sënë in va?”⁹ Ham kwamin nevo gagek sën senër agi bê, “Sa dahun hong ngaa nipaya ya’ lo bê anon ma, in re yoh vu bê gelë nabë dahun ya yõnon-a? Rëḵ mu mëm nabë sa nanër vu yi nabë, ‘Kwedi jak megena’, og mëm ham rëḵ jak ni nabë sa nanër gagek los anon.¹⁰ Rëḵ sa bê ham jak ni nabë sa Mehõnon Nalu sën seyoh vu bê dahun ngaa nipaya na gëp dob, om...” log peggin menër vu mehõ sekë selõnginsën bê,¹¹ “Sa nanër nõk vu hong nabë: Kwedi gwëḵo hong reek jak megenah böm!”¹² Lob kedi rak pevis beḵo yi reek rak meya, gesir pin vare denelë. Delë, bavij tõḵ rot gedëḵo Anutu arë rak medenenër bê, “Hil su halë ngaa ti nëbë sënë wirek rë!”

Yesu Tahi Levi
(Mt 9:9-13; Lk 5:27-32)

¹³ Ggovek log Yesu to meyah dobnë meyah meya ngaggee böp Galilea nenga, loḵ mēm alam pin deneya vu yi benetateḵin gageḵ vu sir. ¹⁴ Ggovek, log ya raḵ meya meto metōḵ vu Alpeus nalu Levi* gelōḵ nedo beggang-takēs-yi, lob nēr vu yi bē, “Genam medo gesepa sa!” Lob Levi kedi raḵ mesepa yi meya.

¹⁵ Lok Yesu losho alam ngahisekē sēn denetamuin yi lo ya denegga nos loḵ Levi ben. Alam-deneḵo-takēs* losho alam nijpaya sēn denekeyēh horek lo geyi hur maluh, sir pin ya denegga nos ving yi. ¹⁶ Loḵ tum Parisai* hir alam-horek-yi lo delē bē losho alam nijpaya sēn galam-deneḵo-takēs* lo denegga nos loḵ ti, lob delōḵ tepēḵ vu yi hur maluh bē, “Nebē va sēn negga nos ving alam-deneḵo-takēs* losho alam nijpaya agi-ē?” ¹⁷ Rēḵ Yesu ngo lob nēr vu sir bē, “Alam nijvesa su deneya vu dokta rē, gaḵ alam nijraksēn mu yō deneya vu. Om sesu yam in bē tahi alam yohvu rē; gaḵ mu seyam in bē tahi alam sēn ngaa nipaya neggēp vu sir lo.”

Delōḵ Tepēḵ In Alam Sēn Ayej Neggērin Nos Lo
(Mt 9:14-17; Lk 5:33-39)

¹⁸ Log buk ngwē, lob Mehō-neripek-alam Jon yi hur maluh losho alam Parisai* pin devongin bē degeḵo Anutu arē jaḵ, lom ayej ggērin nos besu degga rē, lok tum mehō la ya delōḵ tepēḵ vu Yesu bē, “Jon yi hur maluh losho Parisai* hir hur maluh ayej neggērin nos besu denegga rē, log tum hong hur maluh denegga nos gesu ayej neggērin rē in va?” ¹⁹ Lom Yesu peggirin gageḵ rak mehō sēn neḵo avēh lo, benēr yah vu sir bē, “Ham kwamin bo rē, nabē mehōti medo geving yi alam geluho avēh ti denajom nemaj! Bē nabē sēnē og yi alam sēnē su deyoh vu bē rēḵ ayej gērin nos rē! Gaḵ mu mehōti sēn bē geḵo avēh lo nedo ving sir, om rēḵ kwaj nivesa medega nos gesu deyoh vu bē rēḵ ayej gērin rē. ²⁰ Rēḵ mēm buk sēn debo mehō sēn geḵo avēh lo vēr besu medo geving yi alam rē, og mēm yi alam rēḵ ayoj maggin bayej gērin nos doḵ buk saga.”

²¹ Log Yesu nēr vu sir ving bē, “Mehōti su neḵo tob mewis sēn su deneripek rē lo len ti menepeḵa tob muḡeng sēn nekweek lo len raḵ rē. Nabē gevong nabē sēnē, og rēḵ dejipek, lob tob mewis sēnē najul menom getob muḡeng sēnē rēḵ nakweek gökin melen böpata rot. ²² Gemehōti su netōō wain* mewis loḵ ya memēk-navi muḡeng rē. Gaḵ bē mehōti gevong nabē sēnē, og rēḵ wain ngol navi mebepul, gewain keseh geto mena bebasap wain los memēk-navi doḵ ti. Gaḵ denetōō wain mewis loḵ ya memēk-navi mewis mu!”

Yi Hur Maluh Derur Nos Loḵ Buk-sewahsēn-yi*
(Mt 12:1-8; Lk 6:1-5)

²³ Lob Buk-sewahsēn-yi* ti, lob Yesu yi hur maluh deyoh ya huk wit* ti, lob yi hur maluh derur anon mededah. ²⁴ Lom Parisai* lo delē medelōḵ tepēḵ vu yi nebē, “Gwelē! Nebē va sēn hong hur maluh dekeyēh horek Buk-sewahsēn-yi-ē?”

²⁵ Rēḵ Yesu loḵ tepēḵ yah vu sir bē, “Maḵ ham su tevin gageḵ raḵ ngaa sēn Davit vong wirek lo rē? Nos main mediikahē, ²⁶ lob losho alam sēn denesepa yi lo delōḵ ya Anutu yi dub-vabuung. Alam-deneḵo-seriveng hir ggev Abiatar neḡin Anutu yi dub-vabuung loḵ buk saga, lob deluḵ ya medegga brēt vabuung sēn denetung netu seriveng benedo ggēp Anutu

* **2:14:** Levi sēnē arē ngwē nebē Matai. Su Yakob nalu rē, gaḵ yik mehō ngwē.

mala lo. Nos sën alam meris su deyoh vu bë dega rë lo, gaḥ alam-deneḳo-seriveng mu yō denegga. Rëḥ mëm mehō meris sën Davit gga, gevo vu alam meris sën denesepa yi lo bedegga ving. (Rëḥ su devong paya rë, gaḥ dediikahëj om degga, lob yik sa hur maluh sënë nebë).”

²⁷ Lok Yesu nër vu sir ggökin yah nebë, “Anutu su tung Buk-sewahsën-yi* in bë deginengin mehōnon rë, gaḥ tung in bë doḥ vu sir. ²⁸ Om Mehōnon Nalu tu Buk-sewahsën-yi* ala.”

3

Mehō Sekë Beloin

(Mt 12:9-14; Lk 6:6-11)

¹ Buk ngwë rë, lob luk yah dub-supinsën-yi ggök yahin, galam sën lok denedo dub ayo lo ti sekë beloin. ² Log alam vahi sën denelë Yesu paya lo medo malaj nesepa yi, in bë degelë nabë rëḥ gevong benema nivesa jaḥ doḥ Buk-sewahsën-yi* ma rëḥ nama. Nabë gevong, og mëm denanër gageḥ jaḥ yi nabë keyëh horek.*

³ Lom Yesu nër vu mehōti sën sekë beloin lo bë, “Kwedi jaḥ megenam gebare doḥ he malamin vuheng atov!” ⁴ Lob loḥ tepëḥ vu sir pin bë, “Maḥ hil horek nër bë hil gevong ngaa nivesa doḥ Buk-sewahsën-yi*, ma hil gevong ngaa nipaya? Maḥ nër bë hil adoḥ vu mehōnon in demedo vesaj, ma hil nid dël jaḥ sir in denadiik?” Dengo rëḥ ayej ma rot geti su vengwëng rë. ⁵ Lom Yesu vare mala neḳo loḥ menelë sir gahë sengën vu sir gayo maggin rot vu sir, in su kwaj nevongin mehōti sënë rë, gayoj niwëëk. Loḥ nër vu mehō sekë beloin bë, “Getelo sekëm nam!” Lom mehō lo telo nema ya, lom nivesa raḥ pevis. ⁶ Rëḥ Parisai* lo deluḥ yom dobnë, lob losho Herot* yi alam desap sir medenesero aggata in bë dengis Yesu menadiik.

Alam Yu Böpata Desupin Sir Ggëp Ngaggee Böp Nenga

⁷ Lob Yesu losho yi hur maluh detah sir meya denedo ngaggee böp nenga, lom alam ngahisekë rot vu distrik Galilea denetamuin sir. Galam vu distrik Yudea ving. ⁸ Galam vu nyëḡ böp Yerusalem, galam vu distrik Idumea, galam vu bël Yordan vahi-yi. Galam sën denedo dus vu nyëḡ böp Ture los Sidon, besir ngahisekë deyam. Sir pin denengo ngaa pin sën nevong lo, lom deneya vu yi. ⁹ Lom nër vu yi hur maluh bë na degeḳo yaḡ ti, in alam ngahisekë deneyam rot om rëḥ degeving in yi. ¹⁰ In vong sir ngahisekë benijvesa raḥ, om alam nijraksën denepëka raḥ yi rot in bë degebë nemaj jaḥ yi. ¹¹ Log memō sën denegwang ya mehōnon medenevong lo, denelë yi lom denepetev deneggëp loḥ vaha gedenengeek bë, “Anutu nalu hong!” ¹² Lob nevo ḳoo vu sir niwëëk bë su denanër yi rangah.

Yesu Ggoin Sinarë Nemaḍluho-bevidek-luu Raḥ

(Mt 10:1-4; Lk 6:12-16)

¹³ Lok tum ya nyëḡ ti los ḳedu betahi alam sën kwa nevo sir lo bë dena vu yi. ¹⁴ Log ggoin maluh nemaḍluho-bevidek-luu raḥ in bë desepa yi geyō rëḥ gevong sir mena denanër yi gageḥ rangah. ¹⁵ Vo niwëëk vu

* **3:2:** Alam Parisai* denelë sën Yesu nevong mehōnon benijvesa neraḥ lo nebë nevong huk ti, om nabë gevong doḥ Buk-sewahsën-yi og nekeyëh horek Buk-sewah-sën-yi. Rëḥ Yesu nër bë Anutu tung Buk-sewahsën-yi in doḥ vu mehōnon, om nabë doḥ vu mehōnon benijvesa jaḥ doḥ Buk-sewahsën-yi og yik yoh vu, gaḥ su keyëh horek rë. Rëḥ alam Parisai* delë Yesu paya in ngaa sënë bedenevongin bë dengis yi.

sir ving in degetii memö sën denegwang ya mehönnon ayoj lo geto dena. ¹⁶ Ggootin Simon, lob nër ggev ngwë raḡ nebë Pita. ¹⁷ Lob ggootin Yakobus luho ari Jon sën Sebedi nalu luho raḡ, benër ggev ngwë raḡ luho nebë Boanerges, (degwa nebë luho nij wëëk nebë vakuvek). ¹⁸ Lob ggootin Andreas luho Pilip ga, Bartolomai luho Matai, geTomas ga, Alpeus nalu Yakobus, geTadaius, geSimon sën yi mehö-neruuk-alam-Rom ti, ¹⁹ geYudas Iskariot ving, sën rëḡ nanër Yesu rangah lo.

Yesu Luho Belsebul*

(Mt 12:24-32; Lk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Yesu yah meya ben lob mehönnon ngahisekë yom desupin sir ggökin yah, lom Yesu losho yi hur maluh su deyoh vu bë dega nos rë, in mehönnon ngahisekë medeggërin sir. ²¹ Loḡ Yesu yi alam denedo bej gedengo bë alam deggërin sir rot, lob denër bë, “Maḡ yu vong paya!” Lom deya in bë denajom yi nah.

²² Log alam-horek-yi la deyam vu Yerusalem medenenër bë, “Memö alaj Belsebul* nevong yi!” Gedenenër ving bë, “Netii memö to deneya raḡ memö alaj niwëëk!” ²³ Loḡ mëm Yesu supin sir yam dus getateḡin vu sir bë, “Satan rëḡ getii yö yi hur memö geto dena nabë va? ²⁴ Nabë alam dob timu debasuh sir bedengis sir, og alam sënë su rëḡ demedo los nij wëëk rë. ²⁵ Log nabë alam degwa timu debasuh sir medengis sir, og alam sënë su rëḡ demedo los nij wëëk rë. ²⁶ Om nabë Satan losho yi alam debasuh sir medengis sir, og su rëḡ demedo rë, gaḡ rëḡ malaj nama na.

²⁷ Log hil su ayoh vu bë agök Mehö Nipaya los niwëëk saga ben vavunë gabo yi ngaa vër rë. Mëm nabë hil naduu Mehö los niwëëk sënë ahon, og mëm hil rëḡ abo yi ngaa pin vër menama na veröḡ yi.”

²⁸⁻³⁰ Alam sënë denenër bë Yesu nevong ngaa nebë sënë in memö nipaya ti nevong yi, loḡ Yesu nër yah vu sir bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë Anutu yoh vu bë dahun mehönnon hir ngaa nipaya pin na, ngaa nipaya los gagek pelësën sën denanër jaḡ Anutu lo. Gaḡ nabë mehöti nanër gagek pelësën jaḡ Anon Vabuung (nabë yik sëëḡ memö nipaya ti), og Anutu su rëḡ dahun yi gagek sënë na rë, gaḡ yö rëḡ gëp vu yi degwata.”

Yesu Ata Losho Ari Lo

(Mt 12:46-50; Lk 8:19-21)

³¹ Lob ata losho ari lo yam denare dobnë gedevong gagek ya vu yi bë duk na vu sir. ³² Gelosho mehönnon ngahisekë denedo, lom denër vu yi bë, “Atam garim lo avëhnöm lo yam denare dobnë medeneloḡ tepëḡ in hong!” ³³ Rëḡ loḡ tepëḡ yah vu sir nebë, “Ataḡ lo arig re lo?” ³⁴ Log mala neḡo loḡ beggang ayo menelë alam pin sën detebuu yi lo genër vu sir bë, “Sataḡ lo sarig lo sënë! ³⁵ Alam sën denesepa loḡ Anutu kwa lo, og sir saga mëm detu sarig lo, savëhnög lo, sataḡ lo.”

4

Yesu Nër Gagek Peggirinsën Raḡ Mehö Sën Netetëhin Nos Gahis

(Mt 13:1-9; Lk 8:4-8)

¹ Buk ngwë rë, loḡ Yesu yah meya ngaggee böp lo nenga, lom tateḡin gagek vu mehönnon ggökin yah. Mehönnon ngahisekë rot desup sir medeneteking raḡ sir, lom raḡ ya nedo yaḡ ti raḡ ngaggee vavunë galam pin denedo ngaggee nenga.

² Lom mëm nenër gagek peggirinsën ngahisekë vu sir, genër bë, ³ “Ham gwengö rë! Mehö netetëhin nos gahis ti to meya huk anon in bë tetëhin

yi nos gahis. ⁴ Netetëhin nos gahis, lob vahi to nedo loḵ aggata sën neyoh huk vuheng lo, lob soḵ yam pevis medegga. ⁵ Log gahis vahi to merak nedo dob mahen teka sën rak neggëp gelöng vavunë lo, om kip pevis in dob mahen teka mu. ⁶ Lob hes verup netum bever rak, lob meran ya pevis in gëga su luḵ ya dob rë. ⁷ Log gahis vahi to melok ya nedo vos niggîn ggin ayo, lob vos niggîn ggin sënë kip merig, lob ggök nos besu sis anon rë gema. ⁸ Log gahis vahi to meluḵ ya nedo dob jeji lob kip verup merig mesis anon. Vahi sis dahis ti benemadluho, gevahi sis dahis löö, gevahi sis dahis nemadvahi.” ⁹ Log nër ving bë, “Mehöti bë nenga neggëp, og gëngo gageḵ sënë.”

Yesu Nenër Gageḵ Peggirinsën In Va?

(Mt 13:10-17; Lk 8:9-10)

¹⁰ Ya nedo tahsën, loḵ yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu sën losho alam sën denesepa yi lo, yam deloḵ tepëḵ vu yi bë, “Gageḵ peggirinsën sën genër-ë degwa nebë va?” ¹¹ Loḵ nër yah vu sir bë, “Anutu netateḵin gageḵ vunsën rak yi nyëḡ degwa vu ham, gaḵ alam vahi sën denedo nenga lo, og Anutu nenër vu sir loḵ gageḵ peggirinsën mu, ¹² ‘in bë su rëḵ degërin sir nah vu Anutu mekevoh hir ngaa nipaya na rë. Gaḵ degelë mu gesu deḵaḵ ni rë, log degëngo mu gesu denatöḵ jaḵ gageḵ degwa rë.’”

Yesu Tateḵin Mehö Sën Netetëhin Nos Gahis Lo Yi Gageḵ

(Mt 13:18-23; Lk 8:11-15)

¹³ Lob loḵ tepëḵ yah vu sir nebë, “Ma ham su rak gageḵ peggirinsën sënë degwa ni rë? Om maḵ ham rëḵ jaḵ gageḵ peggirinsën pin ni nabë va? ¹⁴ Mehöti sën netetëhin nos gahis lo nebë mehö nenër Anutu yi gageḵ. ¹⁵ Log gahis vahi sën to nedo loḵ aggata lo nebë alam sën denego Anutu yi gageḵ ggovek, loḵ tum Satan yam pevis meḵo vër in ayoj lo. ¹⁶ Gegahis vahi sën to merak nedo dob los gelöng lo nebë mehönon vahi sën denego Anutu yi gageḵ log ahëj nivesa medeḵo rak pevis. ¹⁷ Rëḵ mu sir nebë nos gëga sën neraḵ vu gelöng lo om denedo teka, loḵ ngaa maggin töḵ vu sir, ma, alam denenër pelësën rak sir in denesepa loḵ Anutu yi gageḵ, lom tum delëëin pevis. ¹⁸ Log gahis vahi sën loḵ nedo vos niggîn ggin ayo lo nebë alam sën denego Anutu yi gageḵ ggovek lo. ¹⁹ Loḵ newaj neraḵ in ngaa-dob-yi rot gahëj neving monë bedenelev vahaj in kupeḵ lu ngaa, lob mëm ngaa pin sënë neggök Anutu yi gageḵ banon nema. ²⁰ Log gahis sën to meluḵ ya dob jeji lo nebë alam sën denego yi gageḵ medevasu loḵ ayoj medenevong yoh vu banon neraḵ lo. Sënë nebë nos rig menesis anon nivesa; vahi nesis dahis ti benemadluho, gevahi nesis dahis löö, gevahi nesis dahis nemadvahi.”

Yesu Nër Bë Hil Su Abun Ram Gevek Na Reek Gebinë

(Lk 8:16-18)

²¹ Lob nër vu sir bë, “Bë hil gelu doḵ ram buk, og maḵ yoh vu bë hil abun duk na dëḡ ayo ti, ma, hil getung duk na reek gebinë? Ma! Hil getung jaḵ medo reek vavunë in natum nivesa behil galë nyëḡ jaḵ. ²² Lob ngaa pin sën neggëp vunsën lo, najeeng rëḵ tato yi rangah, gengaa pin sën debom meneggëp loḵ gobeng gwëbeng agi, og najeeng rëḵ alam pin deḵaḵ ni. ²³ Bë ham nengamin neggëp, og ham gwëngo gageḵ sënë meham kwamin bo!”

²⁴ Loḵ nër vu sir ggökîn bë, “Ham kwamin bo gageḵ sën ham nengo lo nivesa rë. Ngaa sën ham nevong vu mehö ngwë lo, og rëḵ Anutu bo doḵ

nah vu ham nabë, gebo la geving mesevök. ²⁵ Mehöti sën neraç gägek degwa ni lo, og rëç jaç la degwa ni geving rot. Gemehöti sën su neraç gägek degwa ni rë lo, og rëç kwa birekin teka sën neraç ni lo benama na verök yi.”

Yesu Nër Gägek Peggirinsën Raç Nos Gahis Nebë Nekip Nebë Sënë

²⁶ Log nër bë, “Sën Anutu yi Nyëg anon jaç lo, og yik nebë mehöti tetëhin nos gahis luç ya dob. ²⁷ Lom neggëp buk genekedi raç monbuk benedo yoh vu buk ngahi, log nos gahis lo kip berig ge yi duçin degwa sën nos nerig raç lo. ²⁸ Gahis yö kip verup dob. Neru verup muçinsën, lob tung ris raç genema ggol rak, lom mëm vuuç anon. ²⁹ Lok nelë bë anon lok beris nebung, lob mëm neço paggëpek beketöv anon in anon loç ggovek lo. Kë! Lob Anutu yi Nyëg anon neraç nebë sënë.”

Yesu Nër Gägek Peggirinsën Raç Mastet* Gahis

(Mt 13:31-32; Lk 13:18-19)

³⁰ Log nër ggökin yah bë, “Hil nanër nabë Anutu negin hil nebë va? Gehil nanër gägek peggirinsën jaç yi nyëg nabë anon neraç nebë va? ³¹ Hil nanër nabë: Sën yi Nyëg anon jaç lo, og yik nebë mastet* gahis sën hil nehehin lo. Mastet* gahis sënë og mahen teka rot genos gahis pin kesuu. ³² Loç nabë hil gehin, og nakip bejig böpata bekesuu jojeng pin, bemëm nema böp gol doç og sok sën denevëëng medeneya agi rëç nam dejegwi newisej doç nema gedejivin kuu. Kë! Lob Anutu yi Nyëg anon neraç nebë sënë!”

Yesu Nenër Gägek Peggirinsën

(Mt 13:34-35)

³³ Yesu nenër vu sir loç gägek peggirinsën ngahi yoh vu sën bë deçak ni. ³⁴ Nenër yi gägek vu mehönon pin loç gägek peggirinsën nebë sënë, rëç mëm loşo yi hur maluh yö ya denedo tahsën, log netatekin gägek sën pin rangah vu sir.

Yesu Nevong Mesang Ahë Yes Raç

(Mt 8:23-27; Lk 8:22-25)

³⁵ Loç buk timu saga, lob nyëg luç ya, lob nër vu yi hur maluh nebë, “Hil ana ngaggee vahi sagu rë.” ³⁶ Yesu raç nedo yaç lo vorot, lom yi hur maluh deraç ya ving medeya, gedevuu alam saga lo ya. Gelosho yaç vahi desepa sir medeya. ³⁷ Lob sang böpata nevë gengaggee nesis böp meneluç ya yaç ayo bevuuç lok, bevongin bë napup. ³⁸ GeYesu bë kwa raç ngadoheng dus ti meneggëp yiing ggëp yaç hus, lok mëm yi hur maluh deggee vu yi medenër vu bë, “Tatovaha! Su kwam nevo hil bë vongin hil malad nama rë?” ³⁹ Lom kedi raç pevis bepetupek raç sang los ngaggee bë, “Ggovek ya! Ahëm yes jaç!” Lom sang ahë yes raç pevis gededun ma geneggëp. ⁴⁰ Lob mëm nër vu sir bë, “Ham newamin raç in-a? Mak su ham ayomin neyam timu vu sa rë?” ⁴¹ Lom kenuj ya rot gedaneloç tepëç vu sir nebë, “Maç mehö sënë yi nebë va? Om sën sang los ngaggee denço aye-ë?”

5

Memö To Meya in Garasa Maluh Ti

(Mt 8:28-34; Lk 8:26-39)

¹ Nebë saga, lom ya detoç ya ngaggee nenga vahi, sën alam Garasa hir nyëg lo. ² Lob Yesu raç nedo yaç meya pesöng ya roneç, lob mehöti

kedi ggëp waak sën denebë mehõnon sekëj loḵ lo meluḵ to vu yi, lob memõ nipaya nedo loḵ ayo. ³ Mehõ sënë ben loḵ neggëp waak ving mehõnon sekëj gemehõti su yoh vu bẽ naduu yi ahon jak sêng ma ngaa ti rë gema. ⁴ Gaḵ deneduu nema los vaha rak sêng wirek wirek, loḵ nevpul sêng in nema genekelugin sêng benepepõõ in vaha, gemehõti su yoh vu bẽ gevong bemala yes jak rë. ⁵ Nedo nyëg heljeng los kedu, log medo nengeek buk los rangah genesis yi rak gelong.

⁶ Mehõ sën nahën nedo adingnë menelë Yesu, loḵ serög meyam petev neggëp loḵ Yesu vaha, ⁷ gengeek bẽ, “Yesu, Anutu Vavunë nalu hong. Geyam in-a? Bẽ gwevong va vu sa? Sa ketag yök vu hong niwëek neggëp Anutu mala nebë su gebasap sa!” ⁸ In Yesu nër vu memõ sënë bẽ, “Memõ nipaya-e! Gwevuu mehõ sënë na gegweto gena!” ⁹ Lob mëm Yesu loḵ tepëḵ ya vu mehõ sënë bẽ, “Arëm re?” Rëḵ bẽ, “Sarëg nebë Mehõmehõ in he ngahisekë.” ¹⁰ Loḵ mëm pasang neketag vu Yesu nebë Yesu su getii sir na gedegevuuy nyëg sagi.

¹¹ Log böök yu ti vare deneruuk rak kedu sënë vewen, ¹² lom tum memõ deketag vu yi bẽ, “Gwevong he mehe na gegwang na böök sagu ayoj.” ¹³ Lob yoḡekin bẽ yoh vu bẽ degegwang na, lom mëm memõ nipaya sën devuu mehõ lo ya geto deya degwang ya böök; lob böök saga sir 2,000, lob mëm deserög meya deluḵ nyëg vaha degwa ti meya devës ya ngaggee bengaggee rehõõ sir pin bemalaj maya verõḵ yi.

¹⁴ Lob alam sën denegin böök lo deveya meya denër ngaa sënë rangah vu alam pin sën denedo loḵ nyëg böp los mahen mahen lo ving. Lob alam saga deyah in bẽ degelë ngaa sën to meya lo. ¹⁵ Lob deyah vu Yesu medelë mehõ sën memõ to deya in yi lo. Delë mehõ sën Mehõmehõ gwang ya yi wirek lo vëh tob benedo nivesa gekwa nevo ngaa nivesa, loḵ tum deneggõnengin sir rot. ¹⁶ Lob alam sën delë ngaa agi rak malaj lo, denetatekin ngaa pin sën tõḵ vu mehõ los memõ nipaya gebõök lo pin vu sir ving. ¹⁷ Lom mëm alam pin deketag vu Yesu bẽ gevuuy hir nyëg gena. ¹⁸ Lom Yesu nahën nerak yah yaḡ, log mehõ sën memõ to deya in yi lo ya ketag vu yi bẽ na geving yi. ¹⁹ Rëḵ Yesu vong yi yah genër vu yi bẽ, “Mu genah megena vu hong alam megena genanër ngaa böp sën Mehõböp vong vu hong los kwa pesivin hong lo rangah vu sir.” ²⁰ Lob yah meya medo nenër gagek sënë rangah vu alam ggëp nyëg sën denenër arë nebë Beggang-bu-nemadluho lo nebë Yesu vong ngaa böp sën sënë vu yi, lom tum alam pin avij netõḵ.

*Gagek Rak Yairus Nalu Avëh Luho Avëh Sën Bẽ Nema Rak Yesu Yi Tob
(Mt 9:18-26; Lk 8:40-56)*

²¹ Yesu rak yaḡ meyah meya ngaggee vahi galam ngahisekë desupin sir meyam detetup yi loḵ ngaggee nenga. ²² Nahën nedo ngaggee böp nenga lob dub-supinsën-yi ala ti, arë nebë Yairus, to metõḵ vu yi, lob petev meto neggëp loḵ vaha, ²³ log ketag niwëek vu yi bẽ, “Sa nalug avëh dus rak in nadiik. Om genam gwebë nemam jak yi in vesa doḵ benedo.” ²⁴ Lom Yesu ya ving yi beluho deya, lob alam ngahisekë rot desepa luho medepeka rak yi medeya ving.

²⁵ Lob avëh ti nikõḵ medo neyam yoh vu ta nemadluho-bevidek-luu. ²⁶ Yi sënë neya vu dokta ngahisekë in bẽ degevong benivesa jak, rëḵ ma gesu deyoh vu rë, geneḵo vanë rot. Bago sir rak yi monë los yi ngaa pin bemaya verõḵ yi, rëḵ su nivesa nerak rë genikõḵ neyam ata. ²⁷ Avëh sënë

lo nengo Yesu bengö nebë nevang mehönon benijvesa nerak, lob mêm sepa yi begwang ya alam ngahisekë sënë lo vuheng atov, beyam to nare Yesu dema gebë nema rak yi tob, in kwa nevo loq ayo nebë,²⁸ “Nabë sa gebë nemaq jak yi tob mu, og rëk sa nig kelök jak.”²⁹ Kwa vo loq ayo nebë sënë, gebë nema rak tob genengo lok ayo nebë nikök tewii ya benivesa rak pevis.³⁰ Lob Yesu ngo bë niwëek la to meya in yi, loq peggirin yi pevis loq alam sagi lo vuheng atov melok tepëk vu sir nebë, “Re bë nema rak sa tob-a?”³¹ Rëk yi hur maluh denër yah vu yi bë, “Genelë bë alam ngahi sën denepeka rak hong rot, loq gelok tepëk bë re bë nema rak hong in va?”³² Rëk Yesu mala neko loq menelë sir in bë jak mehöti sën vong nebë agi ni.³³ Loq avëh rak ngaa sën tök vu yi lo ni, om ggöneng menelëk, lom yam petev meneggëp loq Yesu vaha genër yi gagek pin sënë rangah vu yi.³⁴ Lob Yesu nër yah vu yi bë, “Nalug-e! Ayom yam timu vu sa, lob vong benim vesa rak, om gena los ayom sepëp genim raksën sënë rëk nama na verök yi.

³⁵ Yesu nahën nevangwëng vu avëh sënë, log mehö la deko gagek ggëp dub ala Yairus yi beggang beyam denër vu dub ala sënë bë, “Nalum diik ya gwëbeng, om su gwëko Tatovaha mala seggi rë.”³⁶ Loq Yesu su bë nenga vu hir gagek rë, genër vu dub-supinsën-yi ala bë, “Su newam jak! Gak ayom nam timu vu sa!”³⁷ Lob nërin alam pin saga bedenedo, geyik losho Pita geYakobus luho ari Jon, gavëh avö sën diik lo ama, medeya.³⁸ Ya deto dub ala sënë yi beggang, lob mêm nelë bë alam ngahisekë denedo genengo bë denevang dedun böpata gedenesu medenesis sir rot.³⁹ Nebë sënë rëk Yesu loq ya beggang ayo benër vu sir bë, “Ham nevang dedun böpata los ham nesu rot nebë sënë in va? Hurmahen sënë su diik rë, gak neggëp yying mu!”⁴⁰ Loq denöp rak yi, lom tii sir pin to deya dobnë gemëm losho hurmahen sënë ama lu ata, geyi hur maluh lööho sën deya ving yi lo, medelok ya beggang ayo sën hur avëh diik meneggëp loq lo,⁴¹ lob jom loq nema genër vu loq ayej bë, “*Talita kumi!*” (Degwa nebë, “Avëh mahen-e! Kwedi jak!”)⁴² Lom mêm avëh mahen lo kedi rak pevis meneggee meneya, in yi ta nemadluho-bevidek-luu. Gemem sir pin kenuj ya rot in.⁴³ Log Yesu vo koo vu sir bë su dena denanër ngaa sënë rangah vu mehö la, genër ving bë degevong nos vu avëh mahen sënë.

6

Alam Nasaret Depelë Yesu (Mt 13:53-58; Lk 4:16-30)

¹ Ggovek log Yesu yah meya yi nyëg, lom yi hur maluh deya ving yi.
² Lob Buk-sewahsën-yi* lom luk ya dub-supinsën-yi menetahu alam. Sir ngahi denedo, lom dengo aye bavij tök medenër vu sir nebë, “Mehö sënë neko gagek sënë vu tena? Mak re vong gagek los kwa sënë vu yi? Re lok vu yi om sën nevang ngaa böp böp nebë agi?”³ Sënëk yik Maria nalu, mehö sën nelev beggang lo? Gari lo sën Yakobus luho Yoses geYudas lu Simon agi lo? Gavëhnö lo sën yik nahën denedo ving hil-ë lo?” Lom denelë yi paya.⁴ Nebë sënë lob Yesu nër vu sir bë, “Alam vu nyëg pin deneko mehönenër-gagek-rangahsën arëj rak, gak yö hir alam, gehir degwa, gesir sën losho beggang-bu timu lo, og ma!”⁵ Lom Yesu su yoh vu bë gevong ngaa böp vu saga rë. Gak yik nebë nema rak alam nijraksën ti ti mu benijvesa nerak.⁶ Lob avi tök meranga nema in su denevang ving yi rë gema. Lom

ya neko loḵ beggang-bu sën denedo dus raḵ lo metateḵin Anutu yi gägek vu sir.

Yesu Vong Yi Hur Maluh Nemaḍluho-bevidek-luu Sën Deya Raḵ
(Mt 10:5-15; Lk 9:1-6)

⁷ Lob supin yi hur maluh nemaḍluho-bevidek-luu sën lo genër vu sir bē dena jak. Nevong sir luu luu ya genër vu sir bē degetii memō nipaya lo geto dena. ⁸ Lob nēr gägek vu sir ving bē denatohin atoheng mu gedena meris. Su degeko nos sepa, gevahek los monē gēp. ⁹ Gaḵ yik dejöp suu beröpröp ading timu gesu degeko ngwē sepa. ¹⁰ Log yik nēr yah vu sir ggökin bē, “Bē mehōti geḵo ham luu luu sënë doḵ na yi beggang megegin ham, og ham naḵöök doḵ beggang saga rot beham na jak. ¹¹ Rēḵ nabē beggang-bu ti su degegin ham los degengo ham gägek nivesa rē, og ham tetēhin kebus in vahamin, in dejak ni nabē devong paya, log ham gwevuu beggang ti saga na geham na jak. ¹² Lob mēm deya raḵ meya denēr Anutu yi gägek sënë rangah vu mehōnon bē degevuu hir ngaa nipaya na gedegerin sir nom vu Anutu. ¹³ Gedenetii memō ngahisekē to deneya, gedenerikin wēl* ḵele-oliv* raḵ mehōnon ngahisekē sën nij neraḵ lo ving, benijvesa neraḵ.

Mehō-neripek-alam Jon Diik Nebē Sënë
(Mt 14:1-12; Lk 3:19-20; 9:7-9)

¹⁴ Alam pin dengo Yesu bengō medenēr ya meyoh vu alam pin, be-Mehō-los-bengō Herot* ngo ving bē nevong ngaa böp nebē sënë, lom alam vahi denenēr bē yik sënëḵ Mehō-neripek-alam Jon sën diik lo rēḵ vesa loḵ yah, om sën nevong huk los niwēēk nebē agi. ¹⁵ Rēḵ mu alam vahi denenēr bē, “Mu maḵ Elia.” Galam vahi denenēr bē, “Mu mehō-nenēr-gägek-rangahsën ti nebē alam sën denenēr gägek rangah wirek lo.” ¹⁶ Rēḵ mu Herot* nengo bengō nebē sënë lob nēr bē, “Mu yik Jon sën sa ḵetöv kwa lo sën kedi raḵ yah.”

¹⁷ In wirek og Herot* yō vong mehō la ya dejom Mehō-neripek-alam Jon ahon medetung loḵ ya ḵarabus raḵ degwa nebē sënë: Herot* ggodeḵ ari Pilip venē Herodias, betum neko netu venē, ¹⁸ lom Jon nēr vu Herot* bē, “Gehodeḵ arim avēh, sënë su yoh vu rē, gekweyēh horek!” ¹⁹ Lob Herodias ahē sengen vu Jon bebē ngis yi nadiik rēḵ ma, gaggata su neggēp rē, in Herot* neggönengin Jon. ²⁰ In neraḵ ni bē su nevong ngaa nipaya ti rē, gaḵ yi mehō yohvu beyi vabuung, lom negin yi nivesa. Nengo Jon yi gägek lom kwa neya ngahi gayo maggin, rēḵ ahē neving pangsen bē gengo yi gägek rot.

²¹ Nebē sënë geHerodias yō medo mekwa nevo bē buk ti rē. Lob mēm buk ti, lob Herot* kwa vo yi buk sën ata ḵo yi wirek lo, lob nevong nos böpata ti vu yi ggev losho yi alam sën denegin begō lo hir ggev, gevu alam böp böp vu distrik Galilea pin. ²² Medo denegga nos sënë geHerodias nalu avēh avō ti lo ya nelöo loḵ malaj, geHerot* losho yi vatēvek sën ahēj nivesa rot vu yi, lom Mehō-los-bengō Herot* nēr vu bē, “Genanēr ngaa ti sën ahēm neving rot lo rangah vu sa, lob sēḵ bo nöḵ vu hong.” ²³ Lom tato nema ya vavunē genēr yönnon rot bē, “Ngaa ti sën genanēr vu sa lo, og yik sēḵ bo noh vu nöḵ vu hong. Gaḵ bē genanēr sa ngaa pin sënë vewen, og sa su rēḵ gulin rē.”

²⁴ Lob avēh avō to meyah dobnē beya meloḵ tepēḵ vu ata bē, “Senah mena nanēr va?” Rēḵ bē, “Mehō-neripek-alam Jon yu!” ²⁵ Lom pevis melok yah humek ayo menewa newa meneya vu mehō-los-bengō menēr vu yi

bë, “Sa bë gwevong Mehö-neripek-alam Jon yu vu sa! Gwetung dok medo gabum ti megebo vu sa pevis.”²⁶ Lob mehö-los-bengö ayo maggin rot, rëk ggöneng vu gagek sën nër rangah vu avëh lo, lob su bë rëk keyëh gagek rë in nër yönon getato nema ya vavunë, beyi alam vatëvek pin dengo.²⁷ Lom pevis mevong alam-begö-yi ti ya in Jon yu loḵ karabus ayo. Lob ketöv Jon kwa,²⁸ betung loḵ gabum ti, beḵo yom vu avëh avö sënë lo, loḵ mëm ḵo meyah vo vu ata.

²⁹ Ggovek saga lob Jon yi hur maluh dengo bengö bë desis yi mediik, lob ya deḵo meya debë loḵ waak heljeng yi ti.

Yesu Vet Alam 5,000

(Mt 14:13-21; Lk 9:10-17; Jn 6:1-13)

³⁰ Lob sinarë sën Yesu vong sir ya lo yom deverup vu yi, bedenër huk sën denevong lo los gagek pin sën denenër vu alam lo vu yi. ³¹ Galam ngahiseḵe deneyah gedenyom vu sir besu deyoh vu bë dega nos rë, lom Yesu nër vu yi hur maluh lo bë, “Ham nam hil ngo ana medo nyëḡ-yumeris tahsën geham sewah teka rë!”

³² Lom mëm sir yö anon derak ya yaḡ medeya nyëḡ-yumeris tahsën ti. ³³ Rëḵ alam ngahi delë bë deneya rak, lob derak nyëḡ sën bë dena lo ni, lob alam vu nyëḡ böp pin saga deneserög medeneyoh roneḵ medenemuḡin meya denegin Yesu losho yi hur maluh vu ngaggee böp nenga vahi sagu. ³⁴ Yesu pesong ya roneḵ loḵ lë bë sir ngahiseḵe, lob kwa vongin sir rot, in sir nebë sipsip sën alaj main sir, lom mëm tatekin gagek ngahiseḵe vu sir rot, ³⁵ besehuk luḵ, lom yi hur maluh ya denër vu yi bë, “Sënëḵ nyëḡ-yumeris tahsën sënë genyëḡ ggovek ya, ³⁶ om gwevong sir medenah medena beggang-bu ti ti sën neggëp dus agi medebago hir nos.” ³⁷ Loḵ nër yah vu sir bë, “Mu ham ngo gwevong nos vu sir!” Loḵ deloḵ tepëḵ yah vu bë, “Gemonë K200 tena in he na bago brët noh vu sir medega?” ³⁸ Lom mëm loḵ tepëḵ vu sir bë, “Ham brët va la neggëp-a? Ham nah gwelë rë!” Lob yah delë beyom denër vu bë, “Brët nemadvahi, gegël luu!”

³⁹ Nebë saga, lob mëm nër vu alam pin bë, “Ham gweto medo yu ti ti jak pahup sën nimewis aga, beham medo rë!” ⁴⁰ Lob to denedo yu yu rak neggëp alam mehödahis nemadvahi vahi, gerak neggëp alam mehödahis löö löö. ⁴¹ Ggovek ya, lob mëm nejom brët nemadvahi saga gegël luu lo rak, bemëm varah mala rak yaḡek gejom rak in los ahë nivesa ya vu Anutu, log mëm dego brët bevo vu yi hur maluh bemëm ya devo ggelek yoh vu alam pin. Lob heḵ gël mevo yoh vu sir pin nebë saga ving. ⁴² Lom degga beyoh vu sir pin bahëj pup ya. ⁴³ Degga ggovek, log desupin brët los gël sën nedo lo loḵ sap nemadluho-bevidek-luu bepup ya. ⁴⁴ Log alam sën degga nos lo, sir maluh 5,000.

Yesu Vare Neggök Ngaggee Vavunë

(Mt 14:22-33; Jn 6:15-21)

⁴⁵ Ggovek ya log Yesu vong yi hur maluh bë dejak na yaḡ medenamugin medena ngaggee vahi medena Betsaida, geyik medo megevong alam pin sën deketëkin medena rë. ⁴⁶ Lob vong sir ya, log ya los ḵedu in bë najom jak. ⁴⁷ Nebë saga lob sehuk luḵ geyag to meya ngaggee vuheng atov geYesu yö ti nahën nedo ḵedu. ⁴⁸ Loḵ nelë bë denevimengin yaḡ rot in sang neruuk sir los yaḡ yom. Loḵ nyëḡ neggovek in bë geheng, lob Yesu vare neya rak ngaggee vavunë beya meto vu sir bevong in bë kesuu sir gena. ⁴⁹ Rëḵ delë bë vare neya rak ngaggee vavunë meneya, lob dekuung

bë alam-diiksën kenuj ti, lom dengeek. ⁵⁰ In sir pin delë medeggönengin yi medelëk rot, rëk Yesu vengwëng ya vu sir pevis bë, “Ham su newamin jak! Yik sa sënë, om ham su göneng!” ⁵¹ Lom rak ya yag ving sir, log sang maya avuti, lom tum avij netök mederanga nemaj ⁵² in su kwaj nevo brët sën vet alam rak lo rë gema. In nahën gesu kwaj tøk rak degwa rë.

Yesu Nevong Alam Genesaret La Menij Vesa Rak
(Mt 14:34-36)*

⁵³ Lob derak yag medetök ya Genesaret*, lom mëm deseyu yag ahon ya ngaggee nenga menedo. ⁵⁴ Log depesöng mederak ya ronek, lom alam vu nyëg sagi delë Yesu mederak ni pevis. ⁵⁵ Lom mëm deneserög medeneyoh vu nyëg saga pin medenevaku alam nijraksën lok hir kanyë medeneya nyëg sën denengo bë Yesu ya meto nedo lo. ⁵⁶ Vu beggang yu böp geyu mahen geyoh vu nyëg sën Yesu neyoh lo pin, og denebë alam nijraksën ya deneggëp telig, log deneketag vu yi bë yoh vu bë degebë nemaj jak yi röpröp ading nenga mu. Lom alam pin sënë sën denebë nemaj rak yi tob lo, og nijvesa nerak.

7

*Alam Hib Wirek Hir Gagek Mugeng
(Mt 15:1-9)*

¹ Parisai* galam-horek-yi la vu Yerusalem desupin sir medeya vu Yesu. ² Lob delë bë yi hur maluh vahi denegga nos los nemaj nipaya-sënë nebë su deneripek nemaj yoh vu alam Yuda hir horek mugin rë gema. ³ Denër nebë sënë in Parisai* ving alam Yuda pin denesepa lok alam hib wirek hir gagek sën nebë: Su dejipek nemaj namugin rë, og su rëk dega nos. ⁴ Gengaa pin sën debago vu maket lo, og deneripek rë, lok mëm denegga. Gemedo denesepa alam hib wirek hir gagek mugeng ngahisekë nebë sënë ving, bedeneripek kap gegabum gedëg aën los ngaa pin. ⁵ Denevong nebë sënë, om sën Parisai* losho alam-horek-yi delok tepëk vu Yesu bë, “Hong hur maluh dekeyëh horek medenegga nos los nemaj nipaya gesu denesepa lok alam hib wirek hir gagek rë in va?” ⁶ Lob nër yah vu sir bë, “Mehö-nenër-gagek-rangahsën Yesaya nër valek ham yönon bë ham ayomin luu. Kevu wirek meneggëp nebë sënë:

‘Alam sënë deneko sarëg rak rak avij meris mu,
gak ayoj nilëlin sa.

⁷ Yö denenër mehönon hir horek mu, log denenër nebë “Anutu yi gagek sënë!”

Log deneko sarëg rak meris mu.’

⁸ Ham lëein Anutu yi horek ya, geham nejom mehönon hir gagek mugeng ahon.”

⁹ Lok nër vu sir ggökin bë, “O yönon! Mak ham mehönon los kwamin, om sën ham neruu demimin vu Anutu yi horek geham ngo nesepa lok alam hib wirek hir gagek-ë? ¹⁰ In Moses nër wirek meneggëp bë, ‘Gegurek amam lu atam babuj!’ genër ving bë, ‘Bë mehöti nanër gagek nipaya jak ama ma ata, og ham tengwa yi menadiik.’ ¹¹ Lok ham nenër bë, ‘Bë mehöti yi monë lu ngaa neggëp in bë dok vu ama ma ata jak, rëk mu nanër vu luho nabë, “Sa bë dok vu meluu megevong sa ngaa sënë nök vu meluu, rëk mu rëk nama in sehoo in rak gvovek netu Korban (sënë nër bë tu Anutu yi seriveng).” ’ ¹² Nenër nebë saga, lob ham nevo veyovin bë, ‘Yik gvovek, su dok vu ama lu ata!’ ¹³ Lob sënë og ham nekweyëh

Anutu yi horek meham nenër bē ngaa meris, geham nesepa loḵ alam hib wirek hen hir gāgek menenër bē ngaa anon. Beham netahu nalumin lo loḵ ving. Geham nevong ngaa ngahisekē nebē sēnē.”

*Ngaa Sēn Nevong Mehōnon Menij Paya Nerak
(Mt 15:10-20)*

¹⁴ Ggovek, loḵ supin alam ggök yahin menër vu sir bē, “Ham pin gwengō sa gāgek bejak ni venuh! ¹⁵ Ngaa pin sēn hil naha lo su yoh vu bē duk na mehōti ayo megevong benipaya jak rē. Gaḵ mu ngaa sēn nedo loḵ ayo merak neverup avi lo mu sēn nevong benipaya nerak. ¹⁶ [Bē mehōti nenga neggēp og genḡo mekwa bo rē!]”

¹⁷ Nēr gāgek sēnē ggovek, log vuu alam saga gerak ya beggang, loḵ mēm yi hur maluh ya delok tepēk vu yi in gāgek peggirinsēn sēnē. ¹⁸ Lob loḵ tepēk yah vu sir bē, “Ma ham nahēn geham su nerak ni rē? Mak ham su rak ni bē ngaa pin sēn hil naha menelok ya hil ayod lo, og su yoh vu bē gevong mehōti benipaya jak rē? ¹⁹ In ngaa nebē sēnē su negwang ya mehōnon ayoj rē, gaḵ neluk ya ahēj kevus mu, loḵ tum to neluk ya asoreng.” Yesu nēr vu hil loḵ gāgek sēnē nebē nos los reggu aggagga pin og nivesa. ²⁰ Log mēm nēr vu sir bē, “Ngaa sēn nedo loḵ mehōnon ayoj meneverup avij lo, sēn nevong bemehōnon nij paya nerak. ²¹ In ngaa sēn neggēp loḵ mehōnon ayoj merak neverup avij lo nebē sēnē: Kwaj nevo ngaa nipaya, denevong baggēb, deneggodeḵ ngaa, denesis mehōnon medenediik, ²² deneggodeḵ mehō ngwē venēj ma reggaj, malaj anonin mehō ngwē yi ngaa, denevong ngaa nipaya aggagga, denetetuhin mehō ngwē, kwaj nevo ngaa nipaya yoh vu buk pin netu hir ngaanon, ahēj sengēn, denenēr gāgek pelēsēn rak mehōnon, denēḡo sir rak, denevong jeggin jeggin. ²³ Ngaa nipaya pin sēnē loḵ neggēp mehōnon ayoj, besēn rak neverup avij menevong benij paya nerak.”

*Ponisia Avēh Ti Vong Ving Yesu
(Mt 15:21-28)*

²⁴ Lob Yesu kedi rak loḵ saga meya Ture los Sidon hir nyēḡ, beya nedo loḵ beggang ti. Vongin bē bun yi, rēḡ ma gesu yoh vu bē dah bengō vun rē. ²⁵ Lok avēh ti vu sagu ngo bē Yesu nedo, lom ya vu yi pevis. In memō nipaya ti gwang ya nalu avēh ayo menevong yi, lom ya pevis mepetev meneggēp loḵ Yesu vaha. ²⁶ Avēh sēnē og avēh yu ngwē, ata Grik avēh beḡo yi vu Ponisia vu distrik Suria benedo, lob ya ketag vu Yesu bē getii memō geto mena in nalu.

²⁷ Lob Yesu nēr rak gāgek peggirinsēn yah vu yi bē, “Hil abet hurmahen namuḡin rē, in su yoh vu bē hil gaḡo hurmahen hir nos vēr megetē na vu anōō rē!”

²⁸ Lok avēh sepa loḵ yi gāgek menēr yah vu yi nebē, “Ēē-ē, Mehōbōp yōnon! Gaḵ mēm hurmahen hir nos sēn denegga gemetes to neluk ya reek len lo, og mēm anōō yam denepatu medenegga.”

²⁹ Lom mēm Yesu nēr yah vu yi bē, “Genēr gāgek los kwam saga, om genah megena bōm in memō nipaya vuu nalum geto meya gwēbeng!” ³⁰ Lom yah meya ben genalu rak neggēp ḡanyē gememō to meya verōḡ yi yoh vu sēn Yesu nēr lo.

Yesu Vong Bemehō Nenga Mir Gekwa Ngengōleng Ti Nivesa Rak

³¹ Lob Yesu vu Ture hir nyëg meyoh ya Sidon meneya ngaggee böp Galilea nenga meya neko loq nyëg sën denenër arë nebë Beggang-bu-nemadluho lo hir dob. ³² Lob deko mehöti nenga mir gekwa ngengöleng bedeya vu yi medeketag bë gebë nema jak yi. ³³ Mehönon ngahisekë denedo saga, lom li yi meya nenga tahsën, loq mëm gelu nema deggis loq ya mehö lo nenga len, log pesuv nyë kos metung rak daggen. ³⁴ Yesu mala ya yagek gerov saheng in kwa pesivin mehö sënë lo, log nër vu bë, “*Epata!*” (Degwa nebë “Nengam natök!”). ³⁵ Lom nenga tök mengo gagek gedaggen neggee menevengwëng nivesa. ³⁶ Lob mëm Yesu vo koo vu sir pin saga bë su dena denanër gagek sënë rangah vu mehö la. Yesu vo koo vu sir niwëek, rëk ma gedekeyëh aye genij wëek beya denër rangah. ³⁷ Alam dengo lob kenuj ya rot medenër bë, “Mehö sënë nevong ngaa pin nivesa. Om sën nevong balam nengaj mirsën denengo gagek, genevong balam kwaj ngengöleng denevengwëng nivesa.”

8

Yesu Vet Alam 4,000

(Mt 15:32-39)

¹ Loq buk saga alam ngahisekë desupin sir ya vu yi ggökin benos main sir, lom supin yi hur maluh menër vu sir bë, ² “Sa kwaq nevongin alam sënë in hil nado buk löö genos main sir. ³ Sir vahi deyam vu nyëg ading, om nabë sa gevong sir medenah bej los ahëj meyip, og rëk nök denadiik aggatata.” ⁴ Lom yi hur maluh delok tepëk yah vu yi bë, “Hil nado nyëgyumeris tahsën sënë, om hil rëk gaço nos vu tena in hil abet mehönon sënë jak-a?” ⁵ Lob Yesu loq tepëk yah vu sir bë, “Ham ko brët va la?” Loq denër yah vu yi bë, “Nemadvahi-bevidek-luu!”

⁶ Lom mëm nër vu mehönon pin beto denedo dob, log ko brët nemadvahi-bevidek-luu sënë rak gejom rak in los kwa vesa ya vu Anutu, log debu bevo vu yi hur maluh in bë debo gelek noh vu alam pin, lom mëm devo ggelek yoh vu sir. ⁷ Gegël mahen luu neggëp ving, lob nejom rak yah vu Anutu los kwa vesa in, genër vu yi hur maluh bë debo gelek noh vu alam pin geving. ⁸ Lob degga meyoh vu sir pin beggovek ya, log vahi nedo bedesupin loq jebeng nemadvahi-bevidek-luu mepup. ⁹ Log alam sën degga nos lo, sir yoh vu 4,000. Log mëm Yesu vong sir ya, ¹⁰ log pevis belosho yi hur maluh derak ya yag ti medeya nyëg Dalmanuta.

Parisai Deseggi Yesu Yi Huk Niwëek*

(Mt 16:1-4; Lk 12:54-56)

¹¹ Lob Parisai* la kwaj nevo bë depelë Yesu, lom ya deto vu bedeseggi yi bë, “Gwevong ngaa böp yagek yi ti in he galë nabë Anutu vong hong yam!” ¹² Lob Yesu ayo maggin berov saheng genër vu sir bë, “Ham sën ham nedo dob-ë, ham vongin bë sa gevong ngaa böp in bë tato nabë Anutu vong sa meseyam in va? Rëk mu sa nanër vu ham yönon nabë sesu rëk gevong ngaa böp ti beham gwelë rë, gaq rëk nama!” ¹³ Lob vuu sir gerak yah nedo yag ggökin meyah meya ngaggee vahi.

Degegin Sir In Parisai Losho Herot* Hir Gagek*

(Mt 16:5-12)

¹⁴ Yi hur maluh kwaj virekin nos gesu deko la sepa rë, geyik brët perurek timu rak nedo yag. ¹⁵ Lob Yesu nër vu sir loq gagek peggirinsën bë, “Arë! Ham gwegin ham vu Parisai* hir yiist*, gevu Herot* yiyi

geving.”¹⁶ Lom kwaj nevo yi gagek medenesap sir rak medenër vu sir bê, “Hil su haço brèt la sepa rë, om sën maç nenër aga!”¹⁷ Loç Yesu rak ni, lom nër vu sir bê, “Nebë va sën ham nesap ham rak bê ham su ço brèt la sepa rë-ë? Maç ham duğın degwa? Ma maç ham ayomin yö nahën niwëek-a?”¹⁸ Ham malamin neggëp rëç ham su nelë rë? Geham nengamin neggëp rëç ham su nengo rë? Ma ham su kwamin nevo¹⁹ sën sa debu brèt nemadvahi vu alam 5,000 geham supin vahi loç ya sap va la mepup lo rë?” Rëç denër yah vu bê, “Nemadluho-bevidek-luu!”²⁰ Rëç bê, “Log sën sa dego brèt nemadvahi-bevidek-luu vu alam 4,000 lo, og ham supin vahi loç ya jebeng va la mepup-a?” Loç denër bê, “Nemadvahi-bevidek-luu!”²¹ Loç tum loç tepëç bê, “Rëç ham ngo nahën geham su rak degwa ni rë?”

Yesu Vong Bemehö Los Mala Kenod Ti Vu Betsaida Nivesa Rak

²² Loç tum yah deverup Betsaida, lob alam la deli mehö mala kenod ti yam vu Yesu bedeketag vu yi bê gebë nema jaç yi.²³ Lob Yesu jom loç nema geli yi meluhu deya beggang telig nenga, loç mëm pesuv nyë køs loç ya mala gahis gebë nema rak yi, log loç tepëç vu nebë, “Gëlë ngaa la?”²⁴ Lob vër mala rak menër bê, “Sa nehalë mehönon, rëç mu sa halë ahëj kënu nebë kele, rëç mëm vare deneggee medeneya!”²⁵ Lob mëm Yesu bê nema rak yah mala gahis ggökin, lob mëm mehö lo mala tum niwëek menelë nyëg, bemala nivesa rak genelë ngaa pin neggëp rangah.²⁶ Lob nër vu mehö sënë bê, “Su gedok nah beggang-bu ti sënë pehi gökin bedegelë hong!” Log vong yi yah ben.

Pita Nër Yesu Arë Rangah

(Mt 16:13-20; Lk 9:18-21)

²⁷ Log Yesu losho yi hur maluh ya medo deneko loç beggang-bu ti ti sën neggëp dus rak Sisarea vu distrik Pilipi lo. Nahën deneyök aggata log loç tepëç vu yi hur maluh bê, “Alam denenër sa bê sa re?”²⁸ Loç denër yah vu yi bê, “Alam vahi denenër bê Mehö-neripek-alam Jon hong, gevahi denenër bê hong Elia, gevahi denenër bê hong mehö-nenër-gagek-rangahsën wirek hen ti!”²⁹ Loç yik loç tepëç yah vu sir bê, “Log hamek? Ham nenër bê sa re?” Loç Pita nër yah vu yi bê, “Hong Kerisi*. Mehö sën Anutu ggooin rak in bê geço he nah lo.”³⁰ Lob vo køoin niwëek vu sir bê, “Om ham su na nanër sa nabë sënë vu mehöti!”

Yesu Nër Rangah Bë Rëç Nadiik Nabë Sënë

(Mt 16:21-28; Lk 9:22-27)

³¹ Lob mëm nër ngaa sën rëç natok vu yi lo rangah vu sir bê alam böp böp galam-deneko-seriveng hir ggev rëç debo vanë vu Mehönon Nalu rot, galam-horek-yi rëç degeruu demij vu yi, lob dengis yi menadiik gebuk natu löo loç kedi jaç nah gökin.³² Nenër vu sir nebë sënë, lob Pita li yi meya nenga mevong gagek rak yi bê, “Su genanër gagek nabë sënë!”³³ Loç Yesu peggin melë yi hur maluh pin, genër Pita bê, “Hong Satan! Gwevu sa gegena! In su kwam tøk rak Anutu kwa rë, gaç mu kwam nevo ngaa nebë sën mehönon yö kwaj nevo lo.”

³⁴ Lob supin alam yi böpata saga deyam ving yi hur maluh benër vu sir bê, “Mehöti bê natu sa hur, og kwa birekin yi gekerë yi kelepeço* metamuin sa.”³⁵ Mehöti bê kwa bo yi beğgin nivesa, og rëç anon mala nama, gaç mehöti bê kwa birek in yi benadiik in sa los Bengö Nivesa, og rëç medo mala-tumsën.³⁶ Gaç nabë mehöti yö geço yi jaç in ngaa dob

yi pin bemedo loḵ nadiik, og yi ngaa sënë rēḵ doḵ vu yi nabē va? ³⁷ Ma mehōnon rēḵ debago Anutu jaḵ va in gevong bedemedo malaj-tumsēna? Ma! ³⁸ Alam sēn denedo dob agi sir mehōnon nij paya los deneruu demij vu Anutu, om nabē sir ti ninamum in sa los sa gageḵ vu dob sënë, og vu Buk-tamusēn sēn Mehōnon Nalu nom los Ama yō niwēēḵ geyi vuneḵ vuneḵ yageḵ yi geyi angēr vabuung lo, og rēḵ ninamum in mehō saga doḵ nah.”

9

¹ Lob Yesu nēr vu sir ving bē, “Sa nanēr vu ham yōnon nabē: Ham sēn nare agi vahi su rēḵ denadiik rē, gaḵ rēḵ nahēn demedo medegelē gAnutu yi nyēḡ anon jaḵ los niwēēḵ.”

Yesu Navi Agga Ngwē Raḵ
(Mt 17:1-13; Lk 9:28-36)

² Nahub gebuk nemadivahi-bevidek-ti ya ggovek rē, loḵ Yesu ḵo Pita lōōho Yakobus lu Jon beli lōōho belosho deya ḵedu ading ti beyō ya denedo. Lob Yesu nare loḵ lōōho malaj, lom lōōho delē genavi agga ngwē rak, ³ geyi tob veroo meris genepelibin, mehōti su yoh vu bē jipek tob ti meveroo jaḵ nabē sënë rē. ⁴ Lob delē Elia luho Moses yam denare ving yi gelōōho denevengwēng. ⁵ Lom Pita nēr vu Yesu bē, “Sa alag-e! He nado mehalē ngaa sënë om mēm nivesa rot, om he dev numeng lōō, ti vu hong, gengwē vu Moses ga, ngwē vu Elia.” ⁶ Lōōho deneggōneng in sir rot, om sēn Pita vengwēng pevis benēr nebē saga gesu kwa vo nivesa rē. ⁷ Loḵ pevis bebeggob ti yam ggēr in sir, log aye ti yam loḵ beggob lo ayo bē, “Sa nalug yik sënë sēn sahēḡ neving yi lo, om ham gwēbē nengamin vu yi.” ⁸ Nebē saga loḵ pevis belōōho malaj neḵo loḵ nyēḡ rēḵ su delē mehōti rē. Gaḵ Yesu perurek timu yō nare ving sir.

⁹ Lob nahēn denelūḵ medeneyam vu ḵedu genēr niwēēḵ vu lōōho bē su denanēr ngaa sēn delē lo rangah. Gaḵ yō gēp rot bemēm Mehōnon Nalu kedi jaḵ nah vu bedub rē, loḵ mēm. ¹⁰ Lom devong yoh vu yi gageḵ sënë, loḵ yō yom medo denesap sir rak medenēr bē, “Kedi jaḵ nah vu bedub sēn nabē va?” ¹¹ Lom deloḵ tepēḵ vu yi bē, “Rēḵ nebē va sēn alam-horek-yi denēr bē Elia namugin menom dob-ē?” ¹² Lob Yesu nēr yah vu sir bē, “Yōnon, Elia namugin menom in gero ngaa pin nah. Loḵ maḵ gageḵ va ti sënë sēn dekevu meneggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bē mehōnon rēḵ debo vanē vu Mehōnon Nalu bedegeruu demij vu yi-ē? ¹³ Om mēm sa nanēr vu ham nabē Elia yom ggovek, rēḵ mehōnon devong ngaa nipaya vu yi yoh vu yō kwaj, nebē sēn dekevu wirek meneggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo.”

Yesu Vong Memō To Meyā In Hurmahen Ti
(Mt 17:14-21; Lk 9:37-43)

¹⁴ Lob yah deto vu yi hur maluh vahi lo, lob delē gemehōnon ngahiseḵē ya detetup sir, gelosho alam-horek-yi denemehoo sir. ¹⁵ Ya meto detōḵ vu sir, lob alam pin delē Yesu bedelēḵ in yi, lom pevis medeserōḡ medeya vu yi in bē denajom nema. ¹⁶ Lob loḵ tepēḵ vu sir bē, “Ham hōḵ ham in gageḵ re?” ¹⁷ Loḵ sir ti aye rak menēr yah vu bē, “Tatovaha! Sa haḵo nalug ti sēn yam vu hong in memō kwa ngengōleng ti gwang ya ayo, lom su nevengwēng rē. ¹⁸ Loḵ buk sēn memō negwang ya yi, og nepengah yi rak dob, log nyē ḵataḵ netung genevu nengiteḵ geni nekōpeḵ, om sēn sa haḵo meyam. Sa ḵetaḡ vu hong hur maluh sēnē bē degetii memō geto mena in, rēḵ ma gesu deyoh vu rē.”

¹⁹ Lob Yesu nêr yah vu sir bê, “O ham mehônnon sên nedo dob-ë! Ham su nevonng ving sa rë! Om maḡ sêḡ medo geving ham buk va la geving-a? Gesêḡ medo kerë ham maggin nôh vu kwev va la geving-a? Om maam ham gweko hurmahen nam vu sa rë!” ²⁰ Lob deko maluh mahen sênë ya vu yi, lob memö nelë Yesu, lob pevis mevong behurmahen vës meto nesap nyëḡ meggëp neyon yi genyë kataḡ netung.

²¹ Loḡ Yesu loḡ tepëḡ vu ama bê, “Nḡaa sênë tōḡ vu yi nangërek-a?” Rëḡ bê, “Yö nahën niḡōḡ lob vong, genevong menesepa loḡ rot. ²² Nevesi yi raḡ nengwah los netë yi luḡ ya bêl beron ngahiseḡë bebë nadiik. Rëḡ mêm nabë geyoh vu, og mêm kwam paya in aluu megedoḡ vu.” ²³ Loḡ Yesu nêr yah vu yi bê, “Mu nabë nḡo geyoh vu, og mêm! In alam sên ayoj neya timu vu Anutu lo, og deyoh vu bê degevong nḡaa pin.” ²⁴ Lob ama pevis besu bê, “Yiḡ sayog neyōḡ vu hong mahen teka mu, rëḡ mu nabë mêm gedoḡ vu sa, og sêḡ ayog nōḡ timu vu hong pangšën.” ²⁵ Yesu lë bê alam ngahiseḡë desupin sir ya vu yi rot, lom pevis menêr memö nipaya sên lo bê, “Hong memö kwam ngengöleng los malam ḡenod! Sa nanêr vu hong nabë: Gwevuu hurmahen sênë gegweto ḡena, gesu gedoḡ nah gökin!” ²⁶ Lob memö nḡeeḡ gesesö yi rot loḡ hurmahen, log mêm to meya gehurmahen nikōpeḡ meneggëp nebë heljëḡḡ, lom alam ngahiseḡë denêr bê, “Diik ya verōḡ yi!” ²⁷ Rëḡ Yesu jom loḡ nema beḡo yi raḡ gemëm kedi raḡ.

²⁸ Log Yesu raḡ yah beggang belosho yi hur maluh yö denedo, lob deloḡ tepëḡ vu yi bê, “Nebë va sên he su ayoh vu bê ḡetii memö sênë ḡeto mena rë-ë?” ²⁹ Loḡ nêr yah vu sir bê, “Su aggata ngwë neggëp in bê hil ḡetii memö nabë sênë ḡeto dena rë, gaḡ hil najom jaḡ mu og mêm!”

Yesu Nêr Ggökin Bë Rëḡ Nadiik Nabë Sênë
(Mt 17:22-23; Lk 9:43-45)

³⁰ Ggovek gedekedi vu nyëḡ saga bedeya raḡ meya deneḡo loḡ distrik Galilea, lom vun yi in bê alam su dejaḡ nyëḡ sên nedo loḡ lo ni. ³¹ In netateḡin ḡaḡek vu yi hur maluh benenêr vu sir bê, “Rëḡ deḡetung Mehônnon Nalu doḡ na mehônnon nemaj, log dengis yi menadiik. Dengis yi menadiik govek gebuk löö jaḡ, loḡ mêm kedi jaḡ nah gökin.” ³² Lob sir duḡin ḡaḡek sênë rëḡ deneggöneng gesu deneloḡ tepëḡ in vu yi rë.

Deloḡ Tepëḡ Bë Re Rëḡ Natu Ggev-a?
(Mt 18:1-5; Lk 9:46-48)

³³ Lob yah deverup Kapernaum medelok ya beggang ayo ggovek, loḡ mêm loḡ tepëḡ vu yi hur maluh lo bê, “Sên hil nahën netetuu aggata menayam lo, log ham nevonngwëḡḡ raḡ va?” ³⁴ Loḡ ayej ma rot in ḡaḡek sên denesap sir raḡ lo. In denenêr bê sir ti tena maḡ yi böp kesuu sir vahi. ³⁵ Loḡ to nedo gesupin sir nemadluho-bevidek-luu lo yam benêr vu sir bê, “Bë ham ti gevongin nabë natu ham mehō böp ti beḡegin ham, og mehō saga dahun yi benah natu mehō meris bedoḡ vu alam pin loḡ mêm.” ³⁶ Lob ḡo hurmahen ti bevarah yi loḡ sir vuheng atov gelah nema loḡ yi genêr vu sir bê, ³⁷ “Nabë mehōti kwa bo sa beḡevong nivesa vu hurmahen nabë ti sênë, og sênëḡ vong vu sa; log bê mehōti gevong nivesa vu sa, og su vong vu sa mu rë, gaḡ vong vu Mehō sên vong sa meseyam lo ving.”

Mehōti Sên Su Nelë Hil Paya Rë Lo, Og Neloḡ Vu Hil
(Lk 9:49-50)

“Moses nêr bê yoh vu bê mehöti kevu kapiya-vepulsên-yi ti nabê ‘Su sa venêg hong rê!’ log mêm juuk venê na.” ⁵ Loğ Yesu nêr vu sir bê, “Ham ayomin niwêek, om sên Moses vu horek ti sên vu ham. ⁶ Gağ Anutu tung maluh gavêh vu nyêdahis sên netung dob los ngaa pin lo. ⁷ Om maluh rêk gevuu ama lu ata, log geğo venê, lob luho denatu anon timu. ⁸ Yönon, luho denatu anon timu. Luho su rêk nabê luho luu gökin rê, gağ denatu anon timu. ⁹ Om ngaa sên Anutu duu ahon ggovek lo, og mehönon su debepul.”

¹⁰ Lok mêm derak yah hir beggang vavunê, lob yi hur maluh delok tepêk yah vu yi in gagek sênê ggökin. ¹¹ Lom mêm nêr vu sir bê, “Bê maluh ti nidêlin venê gegeko avêh ngwê natu venê, og mehö sênê nevonğ baggêb bevong paya vu venê soğek. ¹² Log bê avêh ti nidêlin regga megevuu na, log na meğak vu maluh ngwê natu regga, og avêh sênê nevonğ baggêb.”

*Yesu Jom Rak In Hurmahan
(Mt 19:13-15; Lk 18:15-17)*

¹³ Lob mehö la deko hurmahan mahen medeyam vu yi in bê gebê nema jak sir, loğ yi hur maluh deruuk sir. ¹⁴ Loğ Yesu lê bê denevonğ nebê sênê, lom ahê sengên genêr vu sir bê, “Ham gwevonğ hurmahan denam vu sa, ham su gwêrin sir! In alam sên ayoj neyam timu vu sa nebê hurmahan, og rêk demedo doğ Anutu-yi-nyêg. ¹⁵ Sa nanêr vu ham yönon nabê: Bê mehöti sên su ayo na timu vu Anutu-yi-nyêg nabê hurmahan rê lo, og su yoh vu bê doğ na rê.” ¹⁶ Lom mêm neko hurmahan rak menetabuu sir, log bê nema rak sir gejom rak vu Anutu in sir bê semu sir.

*Mehö Los Bengö-ggoreksên Ti
(Mt 19:16-30; Lk 18:18-30)*

¹⁷ Yesu kedi in bê na jak, loğ mehöti seröğ meyam ggêrin yi geyun lus vu yi, log loğ tepêk in bê, “Tatovaha! Hong mehö nim vesa anon! Sa gevong nabê va in sa medo malag-tumsên degwata los degwata?” ¹⁸ Lok Yesu loğ tepêk yah vu yi bê, “Gênêr sa bê sa nig vesa in va? Yik Anutu yö timu nivesa! ¹⁹ Gerak Anutu yi horek sênê ni nebê: Su gengis mehönon medenadiik! Su gwevonğ baggêb! Su gegodek ngaa! Su genanêr gagek kuungsên jak mehö ngwê! Su gwekuung in mehönon gegebo hir ngaa vêr! Gegurek amam lu atam babuj!” ²⁰ Lob mehö sênê nêr yah vu Yesu bê, “Tatovaha! Sênêk sengo nahên hurmahan log sa nesepa loğ horek pin sênê, rot beverup gwêbeng sagi.” ²¹ Lob Yesu lê yi bahê ving yi, lob nêr vu yi bê, “Gengaa ti nahên! Gena gwevonğ hong kupek pin na bemehönon debago, lob gwevonğ monê sên gwêko jak lo na vu alam sên denerak vu in ngaa lo. Gwevonğ nabê sênê, log mêm genam gesepa sa, gemêm hong kupek nivesa rêk gêp vu yagek.” ²² Mehö sênê ngo gagek sênê, lom mala seluh geyah meya los ayo maggin in yi kupek ngahisekê rot.

²³ Lom Yesu mala ko loğ sir, log nêr vu yi hur maluh bê, “Alam sên hir kupek ngahisekê lo bê dedok na Anutu-yi-nyêg, og rêk debimengin.” ²⁴ Lob yi hur maluh delêk mederanga nemaj in yi gagek sênê, loğ Yesu nêr yah ggökin vu sir bê, “Nalug lo! Alam bê dedok na Anutu-yi-nyêg, og rêk huk böp vu sir. ²⁵ Nabê kamer ti gurek na rurek len, og yik huk böpata rot, rêk mu nabê mehö-los-bengö-ggoreksên ti gevongin nabê doğ na Anutu-yi-nyêg, og sakağ huk böpata rot kesuu.” ²⁶ Lob yi hur maluh kenuj ya in, geyö delok tepêk vu sir bê, “Om mak re yoh vu bê rêk na medo mala-tumsên-a?” ²⁷ Lob Yesu gêt sir genêr bê, “Mehönon su deyoh

vu bë degevang beyö demedo malaj-tumsën rë, gaḵ Anutu yö yoh vu bë gevang. In Anutu yoh vu bë gevang ngaa pin.”

²⁸ Loḵ Pita nër yah vu yi bë, “Gwelé! He hevuu he ngaa pin ya gehë yam medo nesepa hong!” ²⁹ Lob Yesu nër bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë mehöti sën gevuu ben gari losho avëhnö lo, gata losho ama genalu lo geyi dob, in sa los sa Bengö Nivesa sënë lo, ³⁰ og vu buk sënë rëḵ geḵo mehödahis jaḵ gëp alam nemadvahi doḵ nah yi beggang gari lo avëhnö lo, ata lo nalu lo, geyi dob. Log rëḵ geḵo vanë geving, gevu Buk-tamusën rëḵ medo mala-tumsën degwata los degwata. ³¹ Rëḵ mu alam ngahijsekë vu muḡinsën, rëḵ nom denatu alam tamusën, galam ngahijsekë vu tamusën rëḵ nah denatu muḡinsën.”

Yesu Nër Netu Beron Löö Bë Rëḵ Nadiiḵ Nabë Sënë
(Mt 20:17-19; Lk 18:31-34)

³² Lob detetuu aggata beya deverup in bë dena Yerusalem. Yesu muḡin meya, lob yi hur maluh newaj neraḵ, galam sën denesepa yi lo deneggöneng in sir. Loḵ Yesu supin sir nemadluho-bevidek-luu lo ggök yahin benër ngaa sën rëḵ natöḵ vu yi lo rangah vu sir. ³³ Bë, “Ham ngo! Gwëbeng hil naraḵ menaya Yerusalem, lom mëm rëḵ degetung Mehönon Nalu doḵ na alam-deneḵo-seriveng hir ggev lo los alam-horek-yi lo nemaj, lom rëḵ degevang gagek vu yi bedenaner nabë nadiiḵ, log degevang doḵ na alam-yu-ngwë nemaj ³⁴ in depelë yi gedepesuv nyëḵ kos jaḵ yi gedebeek yi jaḵ aggis, log mëm dengis yi menadiiḵ. Gebuk natu löö loḵ kedi jaḵ nah gökin.”

Yakobus Luho Jon Hir Tepëḵ
(Mt 20:20-28)

³⁵ Lob Sebedi nalu Yakobus luho Jon verup deya vu Yesu medeloḵ tepëḵ vu bë, “Tatovaha! Alu bë ketag gagek ti vu hong in gwevang vu aluu.”

³⁶ Loḵ Yesu loḵ tepëḵ yah vu luho bë, “Melu kwamin nevo bë sa gevang nabë va vu meluu-a?”

³⁷ Loḵ luho denër yah bë, “Genaner vu aluu in tamusën sën rëḵ gemedo los nim wëëḵ böpata gevunëḵ vunëḵ yagek yi lo, og mëm alu natu hong gadu bemedo kwebem vahi vahi. Aluu ngwë medo nemam vesa, gengwë medo nemam këj.” ³⁸ Rëḵ Yesu nër yah vu luho bë, “Meluu dugin gagek sën melu nekwetag in vu sa-ë degwa! Ma melu yoh vu bë melu rëḵ nanum doḵ kap* sën sëḵ nanum doḵ lo? Ma melu yöh vu bë rëḵ jipek bël* nabë sën sëḵ jipek doḵ lo?”

³⁹ Loḵ luho deyoḡekin bë, “Alu ayoh vu!”

Lob mëm Yesu nër vu luho bë, “Melu nër yönon! Kap* sën sëḵ nanum doḵ lo, og melu rëḵ nanum doḵ, gemelu rëḵ jipek bël nabë sën sëḵ jipek lo. ⁴⁰ Rëḵ mu mehö sën rëḵ medo gëp sa nemag vesa, gemehö sën rëḵ medo sa nemag këj lo, og su neggëp vu sa rë. Gaḵ alam sën Amag yö ggoo in sir raḵ lo, sën rëḵ demedo doḵ.”

⁴¹ Lob sir nemadluho denḡo luho hir gagek sënë, lob ahëḵ sengën vu Yakobus luho ari Jon. ⁴² Rëḵ Yesu supin sir genër vu sir bë, “Ham raḵ alam dahis nij bë hir alam sën denegin sir lo, og deneḵo sir raḵ vu hir alam, gehir alam böp denedeginengin hir alam raḵ horek ngahi. ⁴³ Rëḵ mu ham, og ham su gwevang nabë sënë. Gaḵ bë ham ti gevangin nabë natu ham mehö böp ti, og gevang ngaa nabë sën tu ham hur in doḵ vu ham,

* **10:38:** Yesu nër maggin sën vongin natöḵ vu yi, rëḵ peggin gagek raḵ ripeksën bël.

44 log bē ham ti gevongin nabē natu ham mehō muginsēn ti, og gevong ngāa nabē sēn yi mehō meris lo, begevong huk nyēmasēn vu ham pin. 45 In Mehōnon Nalu yik nebē sēnē. Su yam in bē mehōnon pin degevong huk mededok vu yi rē, gak yam in bē gevong huk vu mehōnon pin los nadiik dok nah alam ngahisekē bej in geko sir nah vu Anutu.

Mehō Mala Kenod Bartimaius Mala Nivesa Raḳ
(Mt 20:29-34; Lk 18:35-43)

46 Yesu losho yi hur maluh ya detōḳ ya Yeriko gedekesuu medeneya. Geyi hur maluh losho alam ngahisekē deneya ving yi. Loḳ ya verup detōḳ vu Timaius nalu Bartimaius malā kenod menedo loḳ aggata nenga, bemedo neketag monē lu ngāa vu alam bē dedok vu yi. 47 Lob ngo Yesu Nasaret bengō nebē verup, lob tahi ya niwēek bē, “Yesu! Davit*-yi-mewis hong! Kwam gevongin sa!” 48 Loḳ alam pin saga depetupek raḳ yi medenēr bē aye nama. Rēḳ ma gepasang netahi niwēek rot bē, “Davit*-yi-mewis! Kwam gevongin sa!” 49 Lob Yesu nare benēr vu sir bē, “Nabē nam!” Lob detahi yam bedenēr vu bē, “Ayom sepēp jaḳ! Tahi hong, om kwedi jaḳ megena vu!” 50 Lob selevekin yi rōprōp sēn bom yi loḳ lo ya, gekedi pesōng meya vu Yesu. 51 Loḳ Yesu loḳ tepēḳ vu yi bē, “Gevongin bē sa gevong va vu hong-a?” Loḳ mehō sēn mala kenod lo nēr yah vu bē, “Mehōbōp! Sa bē gwevong sa malag natum in sa galē nyēg gökin!” 52 Lom mēm Yesu nēr vu yi bē, “Om gena! Ayom yam timu vu sa, om vong bemalam nivesa raḳ!” Lob pevis menelē nyēg, loḳ mēm tetuu aggata metamuin Yesu.

11

Yesu Lok Ya Yerusalem Lob Alam Deḳo Yi Raḳ
(Mt 21:1-11; Lk 19:28-40; Jn 12:12-19)

1 Lob ya deverup dus vu Yerusalem meya deto Betpage los Betania ggēp Kedu Kele-oliv, lob vong yi hur maluh luu deya, 2 genēr vu luho bē, “Melu na beggang-bu ti sēn melu malamin neya agu. Lob melu na berup aggatavi loḳ melu rēḳ gwelē nabē deseyu dogi nalu ti menare loḳ sagu. Dogi nalu ti sēn su mehōti raḳ wirek rē geyō nahēn nare, lob melu kwevelekin begweli nom. 3 Genabē mehōti bare gelē meluu, bedok tepēḳ vu meluu nabē, ‘Melu nevong va saga?’ og melu nanēr nah vu nabē, ‘Mehōbōp bē jaḳ mena!’ lob mēm rēḳ gevong nam pevis.” Nēr vu luho nebē saga, log vong luho ya. 4 Luho deya lob detōḳ vu dogi nalu yoh vu sēn nēr lo. Deseyu meloḳ nare aggatavi benare rangah loḳ aggata bōp, lom luho dekevelekin. 5 Galam vare denelē luho, lob deloḳ tepēḳ vu luho bē, “Melu gwevong va vu dogi nalu saga sēn melu nekwevelekin-ē?” 6 Rēḳ luho denēr Yesu aye vu sir, lom mēm delēein dogi ya vu luho. 7 Lob luho deli dogi nalu yah verup vu Yesu, log delah hir rōprōp raḳ demi, log mēm Yesu raḳ ya nedo. 8 Lob alam ngahisekē dekah hir tob medevah loḳ aggata, gesir vahi deneserōg medeneya aggata vahi vahi medenesap ḳapah medenevah aggatata ving, geYesu neraḳ dogi meneggōk. 9 Lob alam sēn denemugin gesēn denetamuin yi lo denepisek in medenetahi bē,
“Hosana!

Anutu gevong semusemu vu mehō sēn neyam los Mehōbōp niwēek.

10 Anutu semu hil kenud Davit yi buk sēnē, sēn vongin nom berup vu hil gökin.

Om hil gaḁo Anutu arē jaḁ na vavunē!”

¹¹ Lob Yesu ya metōḁ ya Yerusalem beloḁ ya Anutu yi dub-vabuung-böp beḁo loḁ belē ngāa pin, loḁ hes mala ggovek ya lom losho yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu lo to deyah dobnē medeyah medeya Betania.

Yesu Terot Kele Pik*

(Mt 21:18-19)

¹² Heng to lob sir vu Betania medeyam lom diikahē, ¹³ lob nelē kele pik* ti nare adingnē geris ngahiseḁ rot, lob ya dus in bē sero anon. Ya deverup vu lom lē rēḁ ris meris ganon ma, in yi buk nahēn gesu nesis anon rē. ¹⁴ Lob nēr vu kele bē, “Su rēḁ gengis anom bemehōnon dega gök nahin rē!” Geyi hur maluh vare denengo nebē sēnē.

Yesu Tii Alam Sēn Denebago Ngāa Loḁ Dub-vabuung-böp Lo

(Mt 21:12-17; Lk 19:45-48; Jn 2:13-22)

¹⁵ Yah deverup Yerusalem, lob lok yah Anutu yi dub-vabuung-böp ggökin, lob tii alam sēn denevong huk bagosēn loḁ lo. Log keyoveḁin alam sēn denepkwē* monē lo hir tevor, los alam sēn denetung nuung in bē alam debago bedebesi natu hir seriveng lo hir sēa. ¹⁶ Log nērin mehōnon pin bē su degeḁo hir ngāa medenah medenom nabē aggata doḁ dub vabuung. ¹⁷ Log nēr vu sir bē, “Gāḁek neggēp loḁ Anutu-yi-ḁapiya nebē:

‘Sa beggang og rēḁ denanēr nabē beggang-jom-raksēn-yi in mehōnon vu dob pin denajom jaḁ dok.’

Rēḁ ham vong beyah tu alam hodeḁ bej waḁ vunsēn rak.”

¹⁸ Lob alam-deneḁo-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi sēn denngo bē Yesu nēr gāḁek nebē sēnē lob desero aggata in bē dengis yi menadiiḁ. In deneggōneng in yi, in alam pin avij netōḁ in yi gāḁek bemedo denengō.

¹⁹ Nebē saga lob hes luḁ ya lob devuu Yerusalem ya gedeyah.

Yesu Nēr Gāḁek Rak Kele Pik* Meransēn

(Mt 21:20-22)

²⁰ Lob monbuk loḁ yom deverup, loḁ delē kele pik* sēnē bē meran ya. Ris meran geḁēga gilin gebebov ya. ²¹ Lob Pita kwa vo Yesu yi gāḁek menēr vu bē, “Tatovaha! Gwelē! Kele pik* sēn geterot lo meran bebebov ya!” ²² Loḁ Yesu nēr yah vu sir bē, “Ham gwevong geving Anutu!” ²³ Sa nanēr vu ham yōnon nabē: Bē mehōti nanēr vu ḁedu sēnē nabē, ‘Kwedi gwetē hong duḁ na loo vuheng!’ gesu medo ayo luu luu rē, gaḁ gevong geving nabē yi gāḁek sēnē rēḁ anon jaḁ, og rēḁ anon jaḁ. ²⁴ Om sa nanēr vu ham nabē: Ngāa sēn genejom rak megenekwetag in vu Anutu lo, og gwevong geving yi nabē rēḁ gweḁo anon, og rēḁ bo vu hong yōnon.

²⁵ Log nabē ham bare najom jaḁ na vu Anutu, rēḁ ham ahēmin sengēn neggēp vu mehō la, beham kwamin nevo nebē devong ngāa nipaya vu ham, og ham dahun hir ngāa nipaya sēn lo na benama na verōḁ yi, geham su kwamin bo gök nahin. Ham gwevong nabē saga, og mēm ham Amamin sēn nedo yāḁek lo rēḁ dahun ham hōmin ngāa nipaya na geving. ²⁶ [Gaḁ nabē ham su dahun hir ngāa nipaya na rē, og ham Amamin sēn nedo yāḁek lo su rēḁ dahun ham ngāa nipaya na rē, gaḁ yō rēḁ ḁep vu ham.]”

Deloḁ Tepēḁ Bē Re Vo Arē Böp Los Niwēēk Vu Yesu

(Mt 21:23-27; Lk 20:1-8)

²⁷ Lob ya detök yah Yerusalem lob neko loğ Anutu yi dub-vabuung-böp lo ggökin, lob alam-deneko-seriveng hir ggev, galam-horek-yi los alam teta detök vu yi. ²⁸ Lob delok tepëk vu yi bē, “Re vo niwëek vu hong benër bē gwevong huk nabë sënë? Re ggooin hong rak-a?”

²⁹ Loğ Yesu nër yah vu sir bē, “Kē, om sa bē doğ tepëk in gägek ti nök vu ham rē, loğ nabë ham nanër nom, og mēm sək nanër mehō sën ggooin sa rak in bē sa gevong huk agi nök vu ham. ³⁰ Ham nanër gägek sënë vu sa rē nabë: Jon neripek alam, og yam vu yagek, ma, sepa loğ mehōnon vu dob kwaj?” ³¹ Lom yō yah denesap sir rak medenenër vu sir nebë, “Bē hil nanër nabë yam vu yagek, og rëk doğ tepëk nom nabë, ‘Rëk nebë va sën ham su vong ving yi rē-ë?’ ³² Log nabë hil nanër nabë sepa loğ mehōnon vu dob kwaj...?” Rëk su yoh vu bē denanër gägek sënë rē, in deneggōneng in alam sën vare denengo lo bē rëk dengis sir. In alam pin kwaj nevo Jon bē yi mehō-nenër-gägek-rangahsën ti yōnon.

³³ Lom denër yah vu Yesu bē, “He dugin degwa-o!” Loğ Yesu nër yah vu sir bē, “Nebë saga, om sa su rëk nanër mehō sën ggooin sa rak lo vu ham rē!”

12

Yesu Peggirin Gägek Rak Alam Nij Paya Denegin Huk Wain (Mt 21:33-46; Lk 20:9-19)

¹ Lob Yesu nër gägek peggirinsën ti vu sir bē, “Mehöti varoh huk wain ti, gejegin gelöng netu heek, log semu nyëg ti in napip wain anon doğ. Log lev beggang ading ti sën debare jak medemalajin wain lo. Lok tum vo huk sënë loğ ya mehō la nemaj in bē degegin, loğ mēm anon vahi natu yiyi gevahi natu hej. Ggovek log tah yi ya meya nyëg ading ti meya nedo.

² Gebuk sën wain anon nemonek lo dus rak, lob huk ala sënë nevong yi hur ti ya vu mehōnon sën denegin huk lo, in bē geço yi wain anon vahi.

³ Rëk dejom yi ahon medeveek yi gedevong yi yah meya nema meris.

⁴ Loğ huk wain ala lo vong yi hur ngwë yah ggökin, loğ desis yu rak begö, bedevong paya vu yi rot. ⁵ Lom yik vong hur ngwë ya, loğ desis yi mediik ya; genevong yi hur ngahisekë deya ggök ggökin nebë saga, lob deneveek vahi, gedenesis vahi medenediik. ⁶ Nebë saga lob yi hur pin maya geyik nalu perurek timu sën ahë neving yi rot lo nahën nedo ving yi. Lom kwa vo nebë, ‘Sa nalug sënë, om rëk degurek babu!’ lom vong yi ya rak neggëp hus.

⁷ Rëk alam sën denegin yi huk lo, yō denër vu sir nebë, ‘Mehō sënë rëk doğ nah ama ben begeço yi ngaa pin, om ham-o! Hil angis yi menadiik gehuk sënë natu hil ngaa!’ ⁸ Lom dejom yi ahon medesis mediik, log detë yah dobnë.

⁹ Nebë saga, om huk wain ala sënë mak rëk gevong nabë va vu sir-a? Rëk na bekevoh alam sën denegin yi huk lo bermalaj nama na verök yi, log mēm gevong huk sënë vu alam mewis la medegegin. ¹⁰ Ma mak ham su tevin gägek sën neggëp loğ Anutu-yi-kapiya lo rë? Nebë:

‘Alam sën denelev beggang lo nij lëlin gelöng ti sënë.

Rëk mu sënë netu gelöng niwëek beggang nyëketu yi.

¹¹ Mehöböp vong sënë

lom he halë bē nivesa rot!’ ”

¹² Lob alam Yuda hir ggev derak ni bē nenër gägek peggirinsën rak sir, lom devong in bē denaduu yi na karabus, rëk deggōneng in alam ngahisekë sën denedo lo, lom devuu yi gedeyah medeya.

Yesu Vong Gagek Raḵ Alam Rom Hir Mehö-los-bengö Sisar* Yi Monë-takës-yi

(Mt 22:15-22; Lk 20:20-26)

¹³ Lob devong Parisai* la losho Herot* yi alam la to deya vu Yesu in bë deseggi yi, in bë nabë nanër gagek ti paya, og denajom yi ahon nabë sën mehõnon denesis soḵ loḵ lek lo. ¹⁴ Ya deto vu yi lom deloḵ tepëḵ vu bë, “Tatovaha! He raḵ nim bë hong mehõ niröp, gesu genehõneng in mehõnon megenër gagek yah nenga rë! Gesu genehõneng in alam malaj rë, gaḵ genenër gagek neggëp ti vu alam meris gevu alam los arëj ving, log genatatekin Anutu yi gagek vu alam los anon mu. Om genanër vu he rë nabë hil getë takës na vu alam Rom hir mehõ-los-bengö Sisar* ma nama? Hil rëḵ getung ma hil su rëḵ getung rë?” ¹⁵ Rëḵ Yesu raḵ nij bë kwaj luu, lom nër vu sir bë, “Ham neseggi sa in va? Ham gweḵo monë gahis ti nam sa galë rë!”

¹⁶ Lom deḵo ti ya vu, loḵ loḵ tepëḵ vu sir bë, “Re ḵenu los arë sën raḵ neggëp agi?” Rëḵ bë, “Sisar*!” ¹⁷ Lom Yesu nër vu sir bë, “Om ham gwevong Sisar* yi ngaa nah vu Sisar*, log Anutu yi ngaa og ham bo nah vu Anutu!” Lob tum delëḵ rot gavij netoḵ in nër gagek sënë los kwa.

Hil Medo Malad-Tumsën Nabë Va?

(Mt 22:23-33; Lk 20:27-40)

¹⁸ Alam Sadukai* denenër bë alam-diiḵsën og su rëḵ dekededi jaḵ nah rë. Lob sir la deya vu Yesu medeloḵ tepëḵ vu yi bë, ¹⁹ “Tatovaha! Moses kevu horek sënë vu hil meneggëp bë, ‘Bë mehõti ari ti nadiiḵ geyi alov nedo, rëḵ mu luho su deḵo naluj rë, og mëm ari geḵo yi alov natu venë meluho degeḵo naluj vu ari sën diiḵ lo’. ²⁰ Lob hur magëm ti losho ari lo, sir nemadvahi-bevidek-luu denedo, lob arij aguu ḵo avëh, ²¹ loḵ diiḵ geluho su deḵo naluj rë. Lom tum ari amon ḵo yi alov, rëḵ luho su deḵo naluj rë, log amon diiḵ ving. Log gwee nebë saga, ḵo alov rëḵ diiḵ geluho naluj ma. Beyiḵ sir pin devong nebë sënë metoḵ ya arij meggi, gesir pin naluj ma. ²² Log avëh sënë diiḵ raḵ neggëp hus. ²³ Om genanër nabë najeeng sën mehõnon diiḵsën dekededi jaḵ nah lo, og avëh sënë rëḵ natu arij ti tena venë? In sir pin deḵo avëh timu saga netu venëj.”

²⁴ Loḵ Yesu nër yah vu sir bë, “Ham dugin Anutu yi gagek sën neggëp loḵ yi ḵapiya lo, geham dugin Anutu niwëëḵ ving. ²⁵ Vu Buk-tamusën sën mehõnon diiḵsën dekededi jaḵ nah lo, og maluh su rëḵ degeḵo avëh rë, gavëh su rëḵ dejak maluh rë. Gaḵ rëḵ demedo nabë angër lo vu yaḵek. ²⁶ Gagek sën mehõnon diiḵsën dekededi jaḵ nah lo, maḵ ham su tevin ḵapiya sën Moses kevu lo rë? Sën nengwah medo netum loḵ ḵele yu dabun ti log Anutu nër vu Moses bë, ‘Sa Abraham yi Anutu sa, gIsaak yi Anutu sa, geYakop yi Anutu sa!’ ²⁷ Nabë alam-diiḵsën denadiiḵ bermalaj nama na veroḵ yi, og su yoh vu bë nanër nabë löõho hir Anutu yi rë. Gaḵ löõho denedo malaj-tumsën, in Anutu og alam malaj vesa los malaj-tumsën hir Anutu yi. Rëḵ ham nekwetul loḵ.”

Horek Böp Sën Kesuu

(Mt 22:34-40)

²⁸ Lob alam-horek-yi ti verup mengo bë denesap sir nebë sënë, lob nengo bë Yesu nër gagek los kwa vu sir lom loḵ tepëḵ vu yi bë, “Horek ti tena sën kesuu horek vahi pin-a?” ²⁹ Loḵ Yesu nër yah bë, “Horek sën kesuu lo nebë: Hong Israel! Gwengö rë! Anutu sën hil Mehöböp lo, yiḵ Mehöböp perurek timu, ³⁰ om ahëm geving Mehöböp hong Anutu los

ayom dahis. Kenum natu yi ngaa, gekwam los dahis na vu yi timu, gahëm geving yi los nim wëëk pin. ³¹ Lob horek böp ngwë sën netu luu nebë: Ahëm geving alam sën denedo dus vu hong nabë sën ngo ahëm neving hong lo. Behorek ngwë su kesuu horek luu sënë rë!”

³² Loḵ mehö-horek-yi sënë nër yah vu yi bë, “Genër niröp, tatovaha! Genër yönon nebë Anutu yö timu, gAnutu ngwë su nedo rë. ³³ Log bë hil ahëd geving yi los ayod dahis gehil kwad los dahis na vu yi timu, gehil ahëd geving yi los nid wëëk, log hil ahëd geving alam sën denedo dus vu hil lo nabë sën hil ngo ahëd neving hil, og mëm ngaa sënë kesuu seriveng sën hil nehetung medenevesi vu Anutu lo los seriveng vahi pin.”

³⁴ Lom Yesu ngo bë mehö sënë nër gägek los kwa lom nër vu bë, “Su genedo ading in Anutu-yi-nyëg rë!” Lob tum alam pin deggöneng in sir gesu deloḵ tepëḵ yah vu Yesu in gägek ngwë rë.

Yesu Loḵ Tepëḵ In Davit Nalu

(Mt 22:41-46; Lk 20:41-44)

³⁵ Loḵ tum Yesu medo nenër gägek vu mehönon loḵ Anutu yi dubvabuung-böp, loḵ loḵ tepëḵ bë, “Nebë va sën alam-horek-yi denenër Mehö sën Anutu ggooin raḵ in bë geḵo hil nah lo bë degwa vu Davit*-ë?”

³⁶ Anon Vabuung vo kwa vu Davit menër bë:

‘Mehöböp nër vu sa Mehöböp nebë,

“Gemedo sa nemaḡ vesa gevu tamusën
og sëḵ getung alam sën denelë hong paya lo
dedoḵ na vaham gebinë!” ’

³⁷ Yi degwa vu Davit*, loḵ nebë tena sën Davit nër yi bë yi Mehöböp-ë?” Lob alam ngahiseḵë rot denengo yi gägek bekwaj vesa.

Yesu Nër Alam Horek Yi

(Mt 23:1-36; Lk 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Lob lev horek vu sir bë, “Ham gwegin ham in alam-horek-yi. In ahëj neving bë dejöp tob ading nivesa vesa, log ahëj neving bë alam debengwëng vu sir bedegeḵo arëj jaḵ doḵ alam tabaak, ³⁹ gahëj neving bë demedo lël mala doḵ dub-supinsën-yi los jaḵ na dega nos namugin gëp nyëg-nos-böp-yi. ⁴⁰ Alam sënë su kwaj nevingin avëh alov rë, gaḵ deneggodeḵ hir ngaa, log denejom raḵ hus ading meris mu raḵ alam malaj. Om nyëvewen rëḵ natöḵ vu sir mekesuu rot.”

Avëh Alov Ti Tung Seriveng

(Lk 21:1-4)

⁴¹ Log Yesu to nedo dus vu keröng sën denetung monë seriveng loḵ vu Anutu lo, benelë alam sën denetung lo. Lob lë mehönon los bengöj-ggoreksën ngahiseḵë gedenetung monë böpata loḵ ya keröng, ⁴² log avëh alov ti hen monë ma, lob yiḵ ḵo monë mahen ḵöḵ luu mu beto metung luḵ ya ving. Monë ḵöḵ luu sënë yoh vu bë nah natu toea ti. ⁴³ Lob Yesu supin yi hur maluh lo ya menër vu sir bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë: Avëh alov ti sënë tung seriveng böpata rot kesuu seriveng pin sën alam denetung loḵ ya keröng-seriveng-yi lo. ⁴⁴ Senër nebë sënë in sir mehönon los bengöj-ggoreksën behir ngaa ngahiseḵë nedo vu sir, gaḵ sën denetung lo og yiḵ metes. Gaḵ avëh sënë og su hen vahi nedo rë, rëḵ yö keyoveḵin keröng ahë degwa raḵ metung yi ngaa pin tu seriveng gehen monë nos yi ma.”

13

Yesu Nër Bë Dub Vabuung Rëk Kevoh Na
(Mt 24:1-2; Lk 21:5-6)

¹ Yesu vu dub-vabuung-böp ayo meluk yom, lob yi hur maluh ti nër vu yi bë, “Gwelë, tatovaha! Delev dub sënë rak gelöng malangeri gedub böpata benivesa rot!” ² Lob Yesu nër vu bë, “Gëlë beggang böp böp sën delev rak gelöng agi? Su rëk degönengin gelöng ti gejak medo ngwë vavunë rë. Gağ rëk dekevoh pin medegetë geto jeggin jeggin.”

Nivanë Nyëmuğinsën
(Mt 24:3-14; Lk 21:7-19)

³ Yesu ya nedo rak Kedu Kele-oliv, gAnutu yi dub-vabuung-böp nedo vahi yi, lok Pita losho Yakobus lu Jon gAndreas bedeya vu yi medelok tepëk bë, ⁴ “Genanër vu he nabë ngaa sën genër lo rëk anon jak dok buk tena? Geva rëk tato vu he nabë ngaa sënë vongin natök nam-a?”

⁵ Lob Yesu nër vu sir bë, “Ham gwegin ham in mehö la rëk detetuhin ham! ⁶ Alam ngahisekë rëk denam medenanër sarëg jak nah sir nabë, ‘Mehö sën lo, yik sa sënë!’ Lob rëk detetuhin alam ngahisekë medenah vu sir.

⁷ Log ham rëk gwengo begö bengö galam denanër jeggin jeggin nabë vongin berup, og ham su newamin jak, in ngaa nebë sënë yö rëk nam, gağ Buk-tamusënek yö rëk nahën. ⁸ Lob alam dob ngwë rëk dekedi belosho alam dob ngwë dengis sir, gemehö-los-bengö ngwë losho yi alam rëk dekedi belosho mehö-los-bengö ngwë losho yi alam dengis sir. Log jemapi rëk gee jak dob la, gemeyip gevong mehönon vu dob la. Ngaa sënë nebë nivanë sën avëh denevimeng in degeko naluj lo. ⁹ Om ham gwegin ham nivesa. In rëk degetung ham dok na kaunsor lo nemaj, gedebeek ham dok dub-supinsën-yi, geham rëk bare kiap böp losho alam-los-bengöj böp malaj in sa alam ham, lob ham nanër sa rangah vu sir, ¹⁰ geham nanër Bengö Nivesa rangah na menoh vu mehönon pin sën denedo dob-ë namugin rë, lok mëm buk govek na.

¹¹ Lob bë denaduu ham medegeli ham na qarabus medegevong ham bare kot, og ham su newamin jak pevis nabë, ‘Sëk nanër nabë va?’ Ma! Gağ dok buk saga ham rëk nanër noh vu gagek sën Anutu yö rëk gevong vu ham lo. In ham su ngo rëk kwamin bo gagek sënë benanër rë, gağ Anon Vabuung yö rëk gevong gagek sënë vu ham beham nanër. ¹² Lob alam rëk degevong arij lo dok na alam-begö-yi nemaj medengis sir medenadiik, log amaj rëk degevong naluj nabë, gehurmahen rëk degevong amaj los ataj dok na hir alam-begö-yi nemaj medengis sir nadiik, log alam pin rëk ahëj sengën vu ham in sa alam ham. ¹³ Log mehönon sën denajom sa ahon medemedo los nij wëek rot menatök na buk sën denadiik lo, og rëk Anutu geğo sir nah vu yi.”

Yesu Nër Bë Nivanë Böpata Rot Rëk Berup
(Mt 24:15-28; Lk 21:20-24)

¹⁴ “Lob bë ham gwelë ngaa vabuung degwa nipaya bare dok nyëg ti sën su yoh vu bë bare dok rë lo begevong paya vu, og alam sën denedo distrik Yudea lo debeya medena kedu pevis. (Bë mehöti natevin kapiya sënë, og yö kwa bo gagek sënë mejak ni rël). ¹⁵ Bë mehöti jak na sewah jak yi beggang yu tamangsën vavunë megeko ayöng dok buk saga, og su rëk dok nah geğo yi kupek lu ngaa dok beggang ayo rë, gağ rëk beya

mena pevis. ¹⁶ Log bë mehöti na medo huk anon, og su rëk pekwë menah beggang in geço yi röpröp ayööng yi lu ngaa rë, gaḅ rëk beya mena pevis! ¹⁷ Log gëpin avëh sën naluj nare loḅ ayoj lo, gesir sën nahën denevo rur vu naluj lo doḅ buk saga. ¹⁸ Om ham najom jak nabë ngaa sënë su natöḅ vu ham doḅ kwev-ayööng-nikul-yi. ¹⁹ Yönon, doḅ buk saga og rëk maggin böpata rot. Maggin nebë sënë su neggëp wirek vu buk sën Anutu tung ngaa pin lo rë, rot beberup gwëbeng sagi. Log su rëk maggin nabë sënë berup vu dob sënë gökin nah vu tamusën rë. ²⁰ Lob nabë Mehöböp su kwa bo nabë bepul buk saga dus rë, og mehöti su rëk medo vesa rë. Rëk mu kwa nevo yi alam sën ggooin sir raḅ lo, om rëk bepul buk los maggin saga dus.

²¹ Doḅ buk saga nabë mehö ngwë nanër vu ham nabë, ‘Ham lë! Yik Kerisi* sënë!’ ma nanër nabë, ‘Gwelë! Yi saga!’ og ham su gwëvong geving hir gagek. ²² In Kerisi-kuungsën la los alam denenër gagek kuungsën rangah la yö rëk dekedı bedegevong huk los niwëek aggagga, gedegevong ngaa böp böp, lob nabë deyoh vu og rëk degeço alam sën Anutu ggooin sir raḅ lo nah vu sir. Rëk mu su deyoh vu rë.”

Yesu Nër Bë Mehönon Nalu Rëk Nom Dob
(Mt 24:29-31; Lk 21:25-28)

²³ “Om ham gwëgin ham. Senër gagek sënë pin muḅin vu ham in bë ham jak ni bekwamin bo. ²⁴ Ngaa maggin saga govek na rë, loḅ mëm ‘hes malakenu doḅ

gekwev su rëk natum rë,

²⁵ gebetuheng rëk geto in yagek,

gengaa los niwëek pin vu yagek rëk desasukin sir.”

²⁶ Lom doḅ buk saga rëk degelë Mehönon Nalu medo doḅ beggob ayo menom los niwëek böpata gevunek vunek yagek yi. ²⁷ Lob rëk gevong beyi angër dena dengupin yi alam sën ggooin sir raḅ tu yi alam lo noh vu nyëḅ pin. Vu dob vuheng atov mena menoh vu dob nenga lubeluu.”

Yesu Tatekin Gagek Raḅ Go*
(Mt 24:32-35; Lk 21:29-33)

²⁸ “Ham kwamin bo jak go* rë. Bë purpur berup ngu, og ham neraḅ ni bë go* vongin nabung beham dev jak na jök. ²⁹ Om nabë ham gwelë ngaa pin sënë anon jak, og mëm ham jak ni nabë Mehönon Nalu yam dus raḅ benare aggata avi. ³⁰ Sa nanër vu ham yönon nabë: Mehönon pin su rëk malaj nama na veröḅ yi rë, log ngaa pin sën agi rëk anon jak. ³¹ Yagek los dob rëk mala nama, gaḅ mu sa gagek su rëk mala nama na rë, yö rëk gëp degwata.”

Yesu Nër Bë Su Mehöti Raḅ Yi Buk Ni Rë
(Mt 24:36-44; Lk 17:26-30, 34-36)

³² “Rëk mu ngaa sënë yi buk gehes mala, og mehönon pin duḅin. Angër vu yagek duḅin, geNalu duḅin ving. Gaḅ Ama yö timu rak ni. ³³ Om ham gwëgin ham, bemalamin medo natum, in ham duḅin buk sën rëk nam natöḅ vu ham lo. ³⁴ Gagek sënë nebë mehöti kedi rak beya nyëḅ ading ti, log nër vu yi hur bë degegin yi ngaa pin, log ya raḅ. Vong huk ggelek yoh vu sir ti ti genër vu mehö sën negin veluung avi lo bë bare gëgin nivesa, gesu gëp. ³⁵ Lob rëk ham nabë. Ham medo malamin natum in ham duḅin buk sën beggang ala rëk nom lo. Rëk nom geto raggita, ma buk vuheng, ma sën kökrëeh nahën nesu lo, ma nyëḅ hengsën. ³⁶ In rëk

nom pevis menatök vu ham geham gwöp. ³⁷ Gagek sën senër vu ham agi, og yik senër vu alam pin bë ham medo malamin natum!”

14

Ggev Desap Sir Raq Bë Dengis Yesu
(Mt 26:1-5; Lk 22:1-2; Jn 11:45-53)

¹ Lob yik buk luu mu nahën in bë alam Yuda hir buk-vabuung-ggöksën-yi sën denegga brët sën yiist* nema in lo. Lob alam-deneko-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi denesero aggata rot in bë denadëgek medenajom yi ahon. Denvong in bë denaduu yi gedengis menadiik. ² Loq denër bë, “Hil su gevong dok alam sën denegga nos böp agi malaj, in rëk dedun böpata.”

Avëh Ti Rikin Marasin Raq Yesu Vu Betania
(Mt 26:6-13; Jn 12:1-8)

³ Log Yesu ya verup Betania benedo mehö sevuuqnyë Simon ben. Denedo bemedo denegga nos, loq avëh ti ko buayo ti beya beggang ayo vu sir. Dero buayo sënë raq gelông alabasta* gewël reggu nivesa loq nare. Wël nart sënë sën denerikin raq heljêng beyi monë böpata rot, rëk avëh saga ko melok ya vu beberöp buayo raq gekeseh raq Yesu yu. ⁴ Rëk alam la sën denedo ving sir lo ahëj sengën meyö denër vu sir bë, “Nevasap wël nivesa sënë in va? ⁵ Gak nabë mëm mehöti bago wël sagi jak K300 vu hil og mëm, in hil adok vu alam-kupek-masën jak!” Gedenër avëh saga rot. ⁶ Rëk Yesu nër vu sir bë, “Gëpin! Ham su nanër yi! Yö semu sa rak ngaa nivesa. ⁷ Gak alam-kupek-masën og rëk demedo noh vu buk geving ham gesu rëk nama na rë, lob bë ham kwamin bo nabë ham dok vu sir, og mëm ham yoh vu. Gak sak su rëk medo geving ham hus ading rë. ⁸ Huk sënë yoh vu avëh sënë bë gevong. Rikin marasin sënë raq sa vorot in gero sa navig namugin in sëk nadiik mededev sa. ⁹ Gesa nanër vu ham yonon nabë: Rëk denanër Bengö Nivesa rangah na menoh vu dob pin bedenanër ngaa sën avëh vong vu sa agi geving, in alam pin degengo mekwaj bo.”

Yudas Nër Gagek Ya Nare Vorot Bë Rëk Gevong Yesu Dok Na Alam Yuda Nemaj

(Mt 26:14-16; Lk 22:3-6)

¹⁰ Lob Yudas Iskariot sën sir nemadluho-bevidek-luu lo ti ya vu alam-deneko-seriveng hir ggev in bë nanër Yesu rangah begevong dok na nemaj. ¹¹ Dengo yi gagek sënë, lob ahëj nivesa medenër bë rëk debago yi, lom mëm Yudas kwa nesero buk los aggata sën bë gevong Yesu dok na nemaj lo.

Yesu Losho Yi Hur Maluh Degga Nos Buk-ggöksën-yi*
(Mt 26:17-25; Lk 22:7-14, 21-23; Jn 13:21-30)

¹² Log buk vabuung sën alam Yuda denegga brët sën yiist* nema in lo yi buk muginsën verup ggovek ya. Yik buk sën denesis sipsip nalu ggöksën-yi loq lo sënë, lob Yesu yi hur maluh ya delok tepëk vu yi bë, “He na gero nyëg vu tena in gegwa nos los reggu ggöksën-yi dok-a?” ¹³ Lob vong yi hur maluh luu ya genër vu luho bë, “Melu dok na nyëg böp Yerusalem, og mëm melu rëk natök vu mehöti genakud bël dok dëg ti, lom melu tamu in mena. ¹⁴ Lob jak na beggang ti, og melu nanër vu beggang saga ala nabë, “Tatovaha nër bë, “Sa beggang ayo vatëvek yi tena in sa los sa hur maluh

lo aga nos los reggu ggöksën-yi dok-a?”¹⁵ Loḵ rēḵ tato ayo böp ti sën detongin medero ggovek ggëp vavunë lo vu meluu, lom melu gwero nos los reggu vu hil dok saga.”¹⁶ Nër vu luho nebë saga, log luho deya rak medeloḵ ya Yerusalem meya detök vu ngaa pin yoh vu sën nër lo, lob mëm luho dero nos los reggu ggöksën-yi loḵ beggang ayo ti saga.

¹⁷ Ggovek, log sehuksën lob Yesu losho yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu lo verup deya beggang ti saga. ¹⁸ Lob nahën denegga nos los reggu, loḵ Yesu nër vu sir bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë ham sën newa nos ving sa agi ti rēḵ gevong sa dok na alam sën denelë sa paya lo nemaj.” ¹⁹ Lom ayoj maggin mesir ti ti deneloḵ tepëḵ in yi mesepa loḵ bë, “Maḵ sa?” ²⁰ Loḵ nër yah vu sir bë, “Yiḵ ham nemadluho-bevidek-luu sënë ti. Ham sën hil nedagoo brët loḵ gabum agi lo ti. ²¹ Mehönon Nalu rēḵ nadiik nabë sën dekevu meneggëp loḵ Anutu-yi-kapiya wirek lo, rēḵ mu gëp in mehöti sën rēḵ nanër Mehönon Nalu rangah vu alam bedengis yi lo. Ko nabë ata su geḵo yi-ḵa?”

Yesu Vo Pasa Mewis Vu Yi Hur Nyë Muginsën
(Mt 26:26-30; Lk 22:15-20; 1 Kr 11:23-25)

²² Nahën medo denegga nos, loḵ Yesu ḵo brët raḵ gejom raḵ in los ahë nivesa ya vu Anutu. Log debu bevo ggelek yoh vu sir genër bë, “Ham gwëḵo nöḵ gwa! Sa reggos sënë!”

²³ Log ḵo wain kap ti rak, gejom raḵ in los ahë nivesa ya vu Anutu, log vo vu sir pin medenum. ²⁴ Log nër vu sir bë, “Sa köḵ sënë, sën sa keseh loḵ yah mehönon ngahiseḵë in bë tato nabë gagek mewis sën sejoo in dok vu sir lo rēḵ anon jak. ²⁵ Sa nanër vu ham yönon nabë sa su rēḵ nanum wain nabë sënë gökin nah rë, rot bena berup dok buk sën sëḵ nanum wain agga ngwë dok Anutu-yi-nyëḡ.”

²⁶ Ggovek log devong raro ti, log to deyah dobnë medeyah Ḵedu Ḵele-oliv.

Yesu Nër Bë Pita Rēḵ Dah Yi Vun
(Mt 26:31-35; Lk 22:31-34; Jn 13:36-38)

²⁷ Deya rak lob Yesu nër vu sir bë, “Ham pin rēḵ gwevuu sa geham beya mena. In dekevu wirek meneggëp loḵ Anutu-yi-kapiya nebë:

‘Sa Anutu, sëḵ ngis sipsip alaj

log sipsip lo degevu talë medena jeggin jeggin.’

²⁸ Om rēḵ nabë saga, loḵ sëḵ ḵedi jak nah gökin, lob sëḵ namugin mena distrik Galilea, loḵ ham rēḵ tamuin sa.” ²⁹ Lom Pita nër yah bë, “Sir pin sënë og maḵ rēḵ degevu hong gedebeya medena, gaḵ saḵ su rēḵ gevong nabë sënë rë!” ³⁰ Lob Yesu nër yah vu yi bë, “Sa nanër vu hong yönon nabë pehi sënë og köḵrëeh su rēḵ ngu beron luu rë, log rēḵ gedah sa vun beron löö!” ³¹ Loḵ Pita nër niwëëḵ bë, “Seyoh vu bë sëḵ nadiik geving hong, gaḵ sesu rēḵ dah hong vun rë, gerëḵ nama verök yi!” Lob yiḵ sir pin denër nebë sënë.

Yesu Jom Raḵ Loḵ Huk Ti Ggëp Getsemane
(Mt 26:36-46; Lk 22:39-46)

³² Lob Yesu losho yi hur maluh ya deverup nyëḡ ti sën denenër arë nebë Getsemane lo, lob nër vu sir bë, “Ham medo sënë, gesena najom jak rë!”

³³ Lob ḵo Pita geYakobus luho Jon medetah ya teka, loḵ ayo maggin rot gekwa ketuin yi. ³⁴ Lob nër vu lööho bë, “Sayog maggin rot vongin bë sa nadiik, om melöö naḵöök medo sënë bemedo malamun natum begadu

sa.”³⁵ Log tah teka, lob petev meneggëp dob, log jom rak meketag bë yoh vu, og Anutu gevong buk-maggin-yi sënë noh nenga in yi.³⁶ Lob nër bë, “Aba-e! nebë Amag-e! Geyoh vu bë gwevong ngaa pin, om gweko ngaa maggin sënë vër in sa. Rëk mu su gesepa dok sa gagek, gak ngo kwam!”

³⁷ Loḵ yah meya vu lööho melë gedeneggëp ying, lob nër vu Pita bë, “Simon, gëëwëp-a? Su geyoh vu bë medo malam natum dus ti rë? ³⁸ Ham gwegin ham, beham malamin natum geham najom jak nabë ngaa ti su kepë ham. Yönon, ham ayomin niyes rak, rëk mu navimin ni tebó!”

³⁹ Lob yah meya ketag vu Anutu beron ngwë ggökin menër gagek timu nebë sën nër mugin lo. ⁴⁰ Loḵ yom to vu sir ggök yahin belë bë deneggëp yah, in malaj neggëp lo. Lom su deyoh vu bë denanër gagek ti nah vu yi rë.

⁴¹ Lom nevong nebë saga netu beron löö, loḵ nër vu sir bë, “Ham ngo nahën newëp geham yu malamin netum rë? Maam yik ggovek, in sa buk yam tök vu sa ggovek ya! Devo Mehönon Nalu loḵ ya alam nij paya lo nemaj yönon! ⁴² Om ham kwedi jak mehil ana! Ham lë! Mehöti sën gevong sa dok na nemaj lo yam dus rak!”

Yudas Nër Yesu Rangah Mededuu Yi

(Mt 26:47-56; Lk 22:47-53; Jn 18:3-12)

⁴³ Yesu nahën medo nenër bë saga log Yudas verup. Yi sën sir nemadluho-bevidek-luu lo ti, lob ko alam yu böpata ti medeyam los paëp-yu-anil bebegö. Alam-deneḵo-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi, galam teta devong sir yam. ⁴⁴ Lob mehö sën bë tato yi rangah lo nër vu sir vorot bë, “Sëk tato Yesu vu ham nabë sënë: Nabë sa gemul* mehöti, og ham najom yi ahon beham gwegin yi nivesa megweko mena.”

⁴⁵ Lob Yudas ya verup sesor meya vu Yesu pevis menër bë, “Tatovaha!” log mul* yi. ⁴⁶ Lob dejom yi ahon bededuu.

⁴⁷ Lob alam sën denare ving Yesu lo ti dadii yi paëp-yu-anil vër in newis besap alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp yi hur ti nenga ris vahi ya. ⁴⁸ Lom Yesu loḵ tepëk vu sir bë, “Ham yam in bë sero mehö-begö-hodeḵ-yi, om sën ham ko paëp-yu-anil los begö meyam in bë najom ahon-ë? ⁴⁹ Sa netatekin gagek vu ham loḵ dub-vabuung-böp yoh vu buk, rëk ham su nejom sa ahon rë! Rëk maam Anutu yi gagek sën dekevu wirek meneggëp lo anon jak rë!” ⁵⁰ Lom yi hur maluh pin devuu yi gedeveya medeya.

Magëm Ti Veya Meya

⁵¹ Loḵ hur magëm ti sepa Yesu meya. Bom yi loḵ tob meris ti gesepa, lom dejom loḵ tob in bë denajom yi ahon. ⁵² Rëk vuu tob loḵ nemaj geveya meya ahë töksën.

Yesu Nare Loḵ Kaunsor Mala

(Mt 26:57-68; Lk 22:54-55, 63-71; Jn 18:13-14, 19-24)

⁵³ Log deḵo Yesu ya vu alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp, geggev pin losho alam teta galam-horek-yi pin denesupin sir. ⁵⁴ Lob Pita tamu in sir meneya, rëk nevun yi in sir menyam ggëp ading, meya verup alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp yi beggang belok ya tete ayo menedo telig. Lob medo nevenguh nengwah ving ahëvavu sën denare medenemalajin nyëg lo.

⁵⁵ Lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev losho kaunsor pin denesero mehö la in bë denanër gagek jak Yesu gemëm dengis yi menadiik, rëk ma gesu detök vu rë. ⁵⁶ Alam ngahisekë denenër gagek tetuhinsën rak yi,

rëk ma gedenenër jeggîn jeggîn, gehir gâgek su neggëp ti rë. ⁵⁷ Gesir vahi kedi denër gâgek tetuhinsën raq yi bë, ⁵⁸ “He hangö bë yi sënë nër bë, ‘Sëk kevoh Anutu yi dub-vabuung-böp sën mehönön delev raq nemaj lo na, loq buk natu löö lob sëk dev ngwë sën mehönön su denelev raq nemaj rë lo bebare nah.’ ” ⁵⁹ Rëk ma gehir gâgek sën denër agi su neggëp ti ving rë.

⁶⁰ Lob alam-deneqo-seriveng hir ggev böp kedi nare loq sir vuheng atov gelok tepëk ya vu Yesu bë, “Su gënër gâgek ti yom rë? Mehönön sënë denenër gâgek va sën raq hong-ë?” ⁶¹ Rëk Yesu aye ma gesu nër gâgek ti yah rë. Loq alam-deneqo-seriveng hir ggev böp loq tepëk vu yi ggökin bë, “Hong Kerisi* ma ma? Mehö sën hil nehaqo arë raq lo nalu hong-a? Genanër!”

⁶² Loq Yesu nër yah bë, “Yik sa lo sënë! Lob ham rëk gwelë Mehönön Nalu gemedo gëp Mehö Niwëek nema vesa, gerëk jak medo beggob vu yagek menom.” ⁶³ Lob alam-deneqo-seriveng hir ggev böp kweek yi röpröp ading getahi bë, “Hil medo nesero mehönön sën denanër gâgek jak yi lo in va? ⁶⁴ Ham ngo bë qo yi raq besevök Anutu? Om ham kwamin nevo bë?” Loq sir pin denër bë vong paya om nadiik.

⁶⁵ Lob depevus nyëj qos raq yi gedevaku tob ggërin mala gedepëeng yi gedelok tepëk in bë, “Re sis hong-a? Genanër!” Lob ahëvavu sën denegin yi lo depetap yi ving.

Pita Lah Yesu Vun

(Mt 26:69-75; Lk 22:56-62; Jn 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Log Pita nahën nedo raq telig, log alam-deneqo-seriveng hir ggev böp yi hur avëh ti yam to vu sir ⁶⁷ belë bë Pita medo nevenguh nengwah, lob gët yi pangsën genër bë, “Hong sënëk melu Yesu Nasaret nesepa ham!” ⁶⁸ Rëk lah yi vun bë, “Ma! Sa su raq ni rë! Sa dugin hong gâgek sënë.” Lob kedi raq meyah nare loq tete avi, log kökrëeh ti su. ⁶⁹ Loq hur avëh ti sën lo lë yi ggökin genare loq tete avi, lom nër vu alam sën denare dus vu yi lo bë, “Mehö saga yik sir ti saga!” ⁷⁰ Rëk nër ggökin yah bë, “Ma!”

Lob nare teka rë, loq alam sën denaregu lo denër vu Pita ggökin bë, “Yönon rot! Yik hir mehöti sën hong-ë! In hong Galilea ti!” ⁷¹ Rëk Pita du gâgek in yi benër niwëek rot neggëp Anutu mala bë, “Yönon vavunë! Sa dugin mehöti sën ham nenër agi! Bë sa gekuung jak og Anutu ngis sa mesa nadiik.” ⁷² Log pevis bekökrëeh su netu beron luu, lob Pita kwa vo yah Yesu yi gâgek sën nër lo bë, “Kökrëeh su rëk ngu beron luu rë, log rëk gedah sa vun beron löö.” Pita kwa vo lob kwa paya besu rot.

15

Yesu Nare Lok Kiap Böp Pilatus Mala

(Mt 27:1-2, 11-14; Lk 23:1-5; Jn 18:28-38)

¹ Monbuk anon lob alam-deneqo-seriveng hir ggev losho alam teta, galam-horek-yi, gekaunsor pin bedevengwëng raq Yesu, log mëm deduu yah meya devo loq ya Pilatus nema. ² Lob Pilatus loq tepëk vu yi bë, “Alam Yuda hir mehö-los-bengö hong-a?” Loq nër yah vu bë, “Genër ya meyoh vu!” ³ Lob alam-deneqo-seriveng hir ggev denër gâgek ngahisekë raq yi. ⁴ Lom Pilatus loq tepëk ggök yahin bë, “Su gënër gâgek ti yom rë? Gengö bë denenër gâgek ngahisekë raq hong-a?” ⁵ Rëk Yesu su nenër gâgek ti yah rë gema, lom Pilatus kwa ya ngahi rot.

Denër Bë Yesu Nadiik

(Mt 27:15-26; Lk 23:13-25; Jn 18:39–19:16)

⁶ Alam Yuda hir Buk-ggöksën-yi* lob hir aggata neggëp nebë sënë neyoh vu ngebek pin bë Pilatus nelëein qarabus ti ti vër. Bë detahi mehöti arë, og Pilatus nelëein mehö timu saga neyah vu sir. ⁷ Lob vu buk saga alam sën denesis begö vu gavman, gesir vahi sën denesis mehö la medenediik beya denedo qarabus lo, lob sir ti arë nebë Barabas. ⁸ Lob alam yu böpata verup deya vu Pilatus medeketag vu bë, “Gwevong nabë sën genevong yoh vu ta lo!” ⁹ Loq Pilatus nër yah vu sir bë, “Ham vongin bë sa kevelekin alam Yuda hir mehö-los-bengö sënë lo vër nök vu ham ma ma?” ¹⁰ In rak ni bë alam-deneko-seriveng hir ggev ahëj nevong medenelë Yesu paya, om sën devo yi loq ya nema. ¹¹ Rëk alam-deneko-seriveng hir ggev delok alam pin ahëj bë denanër vu Pilatus bekevelekin Barabas vër. ¹² Loq Pilatus loq tepëk yah vu sir ggökin bë, “Log sëk gevong va vu mehö sënë, sën ham nenër yi bë alam Yuda hir mehö-los-bengö lo?” ¹³ Rëk detahi yah vu bë, “Gengis yi jak na kelepeko*!” ¹⁴ Lom Pilatus loq tepëk vu sir bë, “In va? Mehö sënë vong va paya?” Rëk pasang detahi ya nikelap bë, “Gengis yi jak na kelepeko*!” ¹⁵ Lob mëm Pilatus ngo hir gagek bevongin bë alam ahëj niveza jak, lom kevelekin Barabas vër, gevong Yesu ya in bë alam-begö-yi debeek yi, loq mëm dengis yi jak na kelepeko*.

Alam-begö-yi Denër Pelësën Rak Yesu

(Mt 27:27-31; Jn 19:2-3)

¹⁶ Lob alam-begö-yi vahi deko Yesu medelok ya Pilatus yi beggang-gagek-yi ayo ti (Rom ayëj nebë Prëtoryam), log detahi alam-begö-yi vahi bedesupin sir ya ving. ¹⁷ Lob deröp tob mala sagap ti loq Yesu gedebuu aggis niggin ggin tahu alam-los-bengöj hir madub gedetung rak yu. ¹⁸ Log depelë yi gedesis nemaj vu gedenër bë, “Alam Yuda hir mehö-los-bengö hong, mehö böp los gayeheng!” ¹⁹ Log desis yu rak atoheng ngesing gedepesuv nyëj kos rak yi gedeyun lusej vu yi. ²⁰ Denër pelësën rak yi ggovek, log dekah tob mala sagap sën vër gederöp yö yi tob loq yah, log deko yi yah meya dobnë in dengis yi jak na kelepeko*.

Yesu Nare Rak Kelepeko

(Mt 27:32-44; Lk 23:26-43; Jn 19:17-27)

²¹ Deko medeya lob detök vu mehöti loq aggata geverup. Simon vu Kurene, sën Aleksander lu Rupus amaj lo, verup in bë dok na nyëg böp Yerusalem, lob alam-begö-yi dejom yi ahon gedenër bë, “Kwerë kelepeko*!”

²² Lob deko Yesu medeya nyëg ti sënë arë nebë Golgota (sënë nebë Nyëg-yusekë). ²³ Lob dekeseh mur* teka loq ya wain medeggee loq gedevo vu, rëk nilëlin gesu num rë. ²⁴ Lob desis yi rak ya kelepeko*, log detë gelöng mahen teka la in bë gooin sir ti ti jak bedegeko yi tob.

²⁵ Log 9 krök monbuk lob desis yi rak ya kelepeko*. ²⁶ Gedekevu yi gagek sën mehönon denenër rak yi lo rak neggëp kelepeko* yu nebë: **ALAM YUDA HIR MEHÖ-LOS-BENGÖ SËNË!** ²⁷ Log desis alam begö hodek luu rak kelepeko* ving. Ngwë nare ggëp nema vesa gengwë nare ggëp nema këj. ²⁸ [Nebë saga lob Anutu yi gagek wirek hen lo anon rak, sën nebë: “Detevin yi ving alam nij paya sën denekeyëh horek lo.”]

²⁹ Lob alam sën deneyah gedeneyom lo, denenër pelë rak yi gedenevarah nemaj vu yi gedenenër bë, “Hongëk-o! Genër bë kwevoh

Anutu yi dub-vabuung-böp na, gegedev nah buk löö mu? ³⁰ Om ngo gedok vu hong megeduk vu kelepeko* megenam!” ³¹ Galam-deneko-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi denenër pelë rak yi ving bedenenër vu sir bê, “Nelok vu alam, gak su yoh vu bê yô dok vu yi rë. ³² Nabë yi Kerisi, balam Israel hir mehö-los-bengö yonon, og gevuu kelepeko* geduk menam. Hil galë nabë saga lok mëm hil gevong geving yi!” Gemehö luu sën desis luho nare rak kelepeko* vahi vahi lo denepelë yi ving.

Yesu Diik

(Mt 27:45-56; Lk 23:44-49; Jn 19:28-30)

³³ Log hes vuheng rak, lok malakenu lok beyoh vu dob pin beyam to 3 krök sehuksën. ³⁴ Lob 3 krök sehuksën lob mëm Yesu ngeek böpata bê, “Eloi, Eloi, lama sabaktani!” —sënë degwa nebë: “*Sa Anutu! Sa Anutu! Nebë va sën gevuu say-a-ë?*” ³⁵ Lob alam sën denare dus vu yi lo vahi dengo lob denër bê, “Ham ngo! Netahi Elia!” ³⁶ Lok mehöti tup meko ngaa ayo sovinsën sën nedo lok loo lo ti bedagoo lok wain ahëggin sën arë nebë vinegga lo, geduu rak gagwëk gevo ya verup lok Yesu avi in bê sesuvin, lok mehö sënë nër bê, “Ham naköök! Hil galë rë nabë Elia rëk nam geço yi vër in kelepeko* ma rëk nama!” ³⁷ Lob Yesu ngeek böpata log diik ya, ³⁸ lob tob böp sën neruu dub-vabuung-böp ayo vabuung lo kweek rak luu ggëp vavu beya metök ahu.

³⁹ Lob Rom hir alam-begö-yi hir ggev ti sën nare Yesu mala lo lë bê diik ya, lom nër bê, “Mehö sënë og Anutu Nalu yonon rot!” ⁴⁰ Gavëh la denare ading teka mevare denelë. Sir lo sënë Maria vu Magdala, geMaria ngwë sën Yakobus mahen luho Yoses ataj, geSalome. ⁴¹ Vu buk sën Yesu nahën nedo Galilea lo, lom lööho sënë denesepa yi medenelok vu yi. Gavëh vahi sën denesepa yi belosho derak medeya Yerusalem lo denare ving.

Debë Yesu Lok Waak-heljëng-yi

(Mt 27:57-61; Lk 23:50-55; Jn 19:38-42)

⁴² Log hes ggovek in bê duk na, lom alam Yuda kwaj nevo bê degero sir in dega nos dok Buk-sewahsën-yi* monbuk. ⁴³ Lom Yosep vu Arimatea sën kaunsor böp ti los arë, beyi mehö sën medo netung mala in buk sën Anutu-yi-nyëg anon jak lo. Sën kedi rak los niwëek meya vu Pilatus meketag vu yi bê juh Yesu nihil vër in kelepeko*. ⁴⁴ Lob Pilatus lëk in, gekwa vo bê mak diik pevis ma va? Lom vong gagek ya vu alam-begö-yi hir ggev yam, belok tepëk vu bê, “Mehö sënë lo diik ya verök yi ma ma?” ⁴⁵ Rëk alam-begö-yi hir ggev vong gagek yom vu, lob rak ni bê diik ya verök yi, lob mëm nër vu Yosep bê juh heljëng vër begeko mena. ⁴⁶ Lom Yosep bago tob veroo nivesa ti, beruh Yesu nihil vër in kelepeko* mebom lok, gebë lok ya waak ti sën yô desap lok gelöng meris, log tetolin gelöng böpata yah ggërin avi. ⁴⁷ GeMaria vu Magdala, geMaria sën Yoses ata lo, luho delë nyëg sën debë heljëng lok ya neggëp lo.

16

Yesu Kedi Rak Yah

(Mt 28:1-8; Lk 24:1-12; Jn 20:1-10)

¹ Log Buk-sewahsën-yi* saga ggevek ya, lob Maria vu Magdala lööho Maria ngwë sën Yakobus ata lo, geSalome, belööho ya debago marasin reggu nivesa in bê dejikin jak Yesu nihil vu bedub. ² Buk-sewahsën-yi

ggovek ya geheng to, loḵ Soda monbuk anon, lob dekedi raḵ medeya bedub, loḵ mēm hes mala tōk. ³ Nahēn deneyōk aggata gedenenēr vu sir bē, “Maḵ re rēḵ tetolin gelōng bōpata ti sēn nare ggērīn waaḵ avi lo na vu hil-a?” ⁴ Loḵ devēr malaj raḵ medelē loḵ bē gelōng bōpata sēn lo tetolin meya nare ya nenga vorot. ⁵ Lob lōōho deluḵ ya waaḵ ayo lom delē gemagēm ti nedo ggēp lōōho nemaj vesa. Yi tob veroo adingsekē, lom delēk mekenuj ya.

⁶ Lob angēr sēnē nēr vu sir bē, “Ham su ḵenumin na! Ham yam nesero Yesu Nasaret sēn desis yi raḵ ḵelepeḵo lo. Rēḵ mu su neggēp sēnē rē, gaḵ kedi raḵ meya. Melōō lē! Nyēg sēn debē yi loḵ lo neggēp meris. ⁷ Om melōō nah mena nanēr vu yi hur maluh, gevu Pita geving, nabē: Mugin meya distrik Galilea om ham tamuin. Ham rēḵ gwelē yi vu sagu noh vu gagek sēn yō nēr vu ham wirek lo.”

⁸ Lob lōōho vu waaḵ ayo meto deyom dobnē pevis medeveya medeyah. Denelēk rot gavij netōḵ gedeneggōneng in sir, lom su denēr rangah vu mehōti rē.

*Yesu Tato Yi Vu Maria
(Jn 20:11-18)*

⁹ [Yesu kedi raḵ loḵ Soda monbuk anon, lom tato yi vu Maria vu Magdala mugin. Yi sēn Yesu tii memō nemadvahi-bevidek-luu to deya in yi wirek lo. ¹⁰ Avēh sēnē yah meya menēr bengō vu alam sēn denesepa Yesu benahēn medo denesu medenesis sir lo. ¹¹ Nēr bedengo bē kedi raḵ menedo mala vesa metōḵ vu yi, rēḵ ma gesu debē nengaj vu aye rē.

*Yesu Tato Yi Vu Yi Hur Maluh Luu
(Lk 24:13-35)*

¹² Ggovek ya loḵ sir luu medo denetetu aggata medeneya vuheng ti, lom Yesu tōḵ vu luho rēḵ ni agga ngwē raḵ. ¹³ Lom luho deyah meya denēr bengō rangah vu sir vahi, rēḵ su devong ving luho ving rē.

*Yesu Vo Huk Vu Sir Nemaḵluho-bevidek-ti
(Mt 28:16-20; Lk 24:36-49; Jn 20:19-23)*

¹⁴ Ggovek loḵ mēm yi hur maluh nemaḵluho-bevidek-ti sēnē medo denegga nos loḵ beggang ayo ti, lom ya meto metōḵ vu sir medelē yi, lom nēr sir in su devong ving yi rē gayoj niwēēk. Nenēr sir nebē sēnē in su devong ving alam sēn delē bē kedi raḵ yah lo hir gagek rē. ¹⁵ Loḵ mēm nēr vu sir bē, “Ham na menoh vu dob pin, beham nanēr Bengō Nivesa rangah vu mehōnon pin. ¹⁶ Mehō sēn ayo neyam timu vu sa geripek bēl lo, og sēḵ gaḵo yi nom vu sa berēḵ medo mala-tumsēn degwata. Gaḵ mehō sēn su ayo neyam timu vu sa rē lo, og rēḵ medo los yi ngaa nipaya menatōḵ jak nyēvewen bemala nama. ¹⁷ Alam sēn ayoj neyam timu vu sa lo, og deyoh vu bē rēḵ degevang ngaa bōp nabē sēnē: Rēḵ degetii memō geto dena jaḵ sarēg, log debengwēng doḵ nyēg ngwē ayej, ¹⁸ log nabē denajom nyēl, ma, denanum bēl diiksēn, og su rēḵ denadiiḵ rē. Gerēḵ degebē nemaj jaḵ alam nijraḵsēn benijvesa jaḵ.”

*Yesu Raḵ Yah Yagek
(Lk 24:50-53; Sn 1:9-11)*

¹⁹ Mehōbōp Yesu nēr vu sir nebē saga ggovek ya, log Anutu ḵo yi raḵ yah yagek benedo nema vesa. ²⁰ Geyi hur maluh deya rak beya denenēr yi Bengō Nivesa rangah ya meyoh vu nyēg pin, geMehōbōp nedo ving sir

menelok vu sir, genevong ngaa böp los niwëek yoh vu gagek sën nër vu sir lo.]

Yesu Kerisi Yi Bengö Nivesa Sën Lukas Kevu

Lukas Kevu Kapiya Sënë Vu Teopilus

¹ Oo mehö böp Teopilus*, serak ni bë alam ngahi kwaj nevo ngaa sën tok vu he lo, bedekevu lok ya kapiya vorot. ² Desepa lok alam sën denelë ngaa pin agi rak malaj vu muginsën lo ayej, bedekevu yoh vu. Alam sënë hir huk bë denanër Anutu yi gagek rangah, om deturin vu he. ³ Rëk mu sa kwag nevo ving bë mak mëm sëk kevu niröp rot begevong nök vu hong, in sa nado ving sir hus ading beselok tepëk in ngaa pin sën yö vu agu meyam lo degwa mehero vu sir. ⁴ Nebë saga in bë gejak gagek sën detahu hong lok lo ni nivesa nabë sënëk yönon rot.

Angër Nër Vu Sakaria Bë Venë Rëk Geço Nalu Jon

⁵ Mehö-neko-seriveng ti nedo lok buk sën Herot* tu alam Yuda hir mehö-los-bengö lo. Arë nebë Sakaria, balam sën Abia negin sir lo ti yi. Gevenë arë nebë Elisabet, geyi degwa vu Aaron. ⁶ Luho denevong ngaa niröp ggëp Anutu mala. Denesepa lok horek los Anutu yi gagek pin gesu denevu ti rë. Ngaa nipaya ti su neggëp vu luho rë. ⁷ Rëk luho naluj ma, gElisabet nare babu sëkë, beluho atov ya.

⁸ Lob yah verup Abia yi alam hir buk bë degegin huk dub-vabuung ayo, lob Sakaria yi buk bë gevong, lob ko rak menevong menare Anutu mala. ⁹ Yik deggooin yi rak lok alam-deneko-seriveng vahi yoh vu sën denevong lo, in bë dok na Mehöböp yi dub ayo vabuung mebesi ngaa bereggu nivesa berup na vu Anutu. ¹⁰ Alam ngahisekë desup sir meyam vare denejom rak ggëp dob, log lok ya nevesi ngaa reggu nivesa verup neya. ¹¹ Lob Sakaria lë geMehöböp yi angër ti verup nare jepö sën ngaa reggu nivesa yi lo nenga vesa. ¹² Lë angër, lob lëk mekeny ya, geggöneng rot. ¹³ Rëk angër nër vu yi bë, “Sakaria, su gegöneng! Anutu ngo hong vengevsën ggovek ya, om venëm Elisabet rëk geço hurmahen maluh ti vu hong. Lob getahi ggev jak yi nabë Jon. ¹⁴ Rëk ayom nivesa, gekwam vesa rot. Ata rëk geço yi, lob alam ngahisekë rëk kwaj vesa rot in yi medenapisek in. ¹⁵ Lob rëk natu ggev mebare Mehöböp mala. Su rëk nanum wain los bël niwëek rë, gak yö rëk nahën dok bare ata ayo, log Anon Vabuung rëk dok nam gërin ayo. ¹⁶ Lob rëk gërin alam Israel ngahisekë denom vu hir Anutu sën hir Mehöböp lo. ¹⁷ Rëk natu mehö niwëek los gayeheng nabë sën Elia wirek lo benamugin, lok mëm Mehöböp tamu in yi menam. Rëk gevong mamer, lob alam hib los hurmahen degelë sir nivesa. Log rëk gërin alam-gagek-keyëhsën ayoj bedesepa dok alam-yohvu kwaj nivesa. Log rëk gevong huk in mehönon borot medegero sir in Mehöböp rëk nam.”

¹⁸ Lob Sakaria nër yah vu angër bë, “Sëk jak gagek sënë ni nabë yönon nabë va? Sa atov ya, besa venëg atov ya ving.”

¹⁹ Lok angër nër yah vu bë, “Sa Gabriel, besa nare Anutu mala, bAnutu yö vong sa yam niröp in bë sa nanër vu hong, megevong bengö nivesa sënë nök vu hong. ²⁰ Om gwengo rë! Sa gagek sënë rëk anon jak dok buk sën Anutu ggooin rak vorot lo. Rëk su gevong ving sayeg rë, om rëk gengoo jak kwam, gesu rëk gebengwëng rë, rot bena berup dok buk sën ngaa pin agi anon jak lo, lom mëm.”

²¹ Log alam medo denegin Sakaria hus ading rot, lob kwaj ya ngahi, in ya nedo rot loḵ dub ayo vabuung. ²² Loḵ loḵ yom, lob su yoh vu bē bengwēng rē. Lom derak ni bē tōḵ vu ngaa agga ti loḵ dub ayo vabuung. Lom yik netato ngaa rak nema mu vu sir, in avi mir. ²³ Loḵ Sakaria ggovek yi huk, log yah meya ben.

²⁴ Ggovek, loḵ mēm venē Elisabet nalu loḵ, beyō neggēp beggang ayo yoh vu kwev nemadvahi beggēp neko Mehōbōp arē rak bē, ²⁵ “Mehōbōp vong nebē sēnē vu sa. Sa naluḡ ma besa niḡ nemum, rēḵ ma geMehōbōp kwa vo sa besemu sa.

Angēr Nēr Vu Maria Bē Rēḵ Gēḵo Nalu Yesu

²⁶ Elisabet nalu loḵ bekwev nemadvahi bevidek ti ggovek ya, loḵ mēm Anutu vong angēr Gabriel ya distrik Galilea nyēḡ bōp ti arē nebē Nasaret. ²⁷ Ya vu avēh avō ti sēn deggoin yi rak ggovek menedo vu mehōti arē nebē Yosep. Yi degwa vu Davit*. Gavēh avō arē nebē Maria. ²⁸ Gabriel ya vu yi benēr bē, “Hong-e! Anutu kwa vongin hong, menelē hong nivesa. Mehōbōp nedo ving hong.”

²⁹ Maria ngo gāḡek sēnē, lob ayo ya ngahi rot, gekwa nevo bē, “Maḵ gāḡek va ti sēnē?”

³⁰ Loḵ angēr nēr vu yi bē, “Maria, su newam jaḵ. Anutu ahē nivesa vu hong. ³¹ Om gwengō rē! Rēḵ nalum doḵ, lob gwēko nalum maluh ti. Lob ḡetahi ggev jaḵ nabē Yesu. ³² Rēḵ natu Mehōbōp los bengō, lob denanēr yi nabē Anutu Kesusēsēn nalu. Log Anutu rēḵ gevong yi natu mehō-los-bengō doḵ nah yi degwa Davit ben. ³³ Rēḵ natu Yakop yi mewis lo hir mehō-los-bengō degwata. Lob rēḵ natu alaj meḡegin sir degwata los degwata.”

³⁴ Loḵ Maria loḵ tepēḵ yah vu angēr bē, “Ngaa sēnē rēḵ anon jaḵ nabē va, in sengo nahēn nado gesa su rak maluh ti rē?”

³⁵ Loḵ angēr nēr yah bē, “Anon Vabuung rēḵ jaḵ nōk hong, ḡAnutu Vavunē Kesusēsēn niwēēk rēḵ gebom hong. Om rēḵ denanēr hurmahen sēn gwēko agi vu tamusēn nabē vabuung, los denanēr nabē Anutu Nalu. ³⁶ Om gwengō agi rē! Hong ngwē Elisabet atov ya, rēḵ nalu aguu loḵ nare ahē. Wirek og alam denenēr yi bē nare babu seḵē, rēḵ gwēbeng og nalu loḵ bekwev nemadvahi-bevidek-ti ggovek ya. ³⁷ In Anutu yoh vu bē gevong ngaa pin.”

³⁸ Loḵ Maria nēr bē, “Mehōbōp yi hur avēh sa, om yō gevong noh vu sēn genēr aga.” Lob mēm nedo gangēr ya.

Maria Ya Nelē Elisabet

³⁹ Maria kedi loḵ buk saga bepevis meya beggang-bu ti ggēp Yuda hir nyēḡ ḵedu, ⁴⁰ beya meloḵ ya Sakaria yi beggang benēr hes vuheng rak Elisabet. ⁴¹ Hurmahen nare loḵ Elisabet ayo, ḡElisabet ngo Maria aye, lob hurmahen neggee loḵ ayo rot. Lob Anon Vabuung loḵ yam ggēr in Elisabet ayo, ⁴² lob tahi niwēēk bē, “Anutu semu hong kesuu avēh pin. Besemu hurmahen sēn nare loḵ ayom aga ving. ⁴³ Sa nebē va om sēn Mehōbōp ata yam vu sa-ē? ⁴⁴ Om gwengō rē, sa hanḡo ayem loḵ ya nengāḡ, lob hurmahen sēn loḵ nare sayog agi kwa vesa beggee. ⁴⁵ Yōnon, Mehōbōp rēḵ semu hong in ḡevong ving gāḡek sēn nēr vu hong lo.”

Maria Yi Raro

⁴⁶ Lob Maria nēr bē:
“Sa nehaḵo Mehōbōp arē rak loḵ ayog.

47 Lob sanog nepisek in Anutu sën ƙo sa yah vu yi lo.

48 In sa og nġaa meris,
rëƙ setu yi hur avëh besemu sa.

Om vu gwëbeng sënë gevu tamusën, og alam pin rëƙ denanër nabë Anutu semu sa.

49 In Anutu Mehö Niwëëk ata vong nġaa böpata rot vu sa, garë tu vabuung.

50 Yi semusemu neggëp ving alam sën denegjurek babu lo,
geneseпа loƙ naluj lo meneya meneya rot.

51 Nema nevong huk niwëëk,
log netii alam sën deneƙo sir raƙ loƙ ayoj lo, meya denepalët loƙ.

52 Nedahun alam-los-bengöj niwëëk wëëk,
geneƙo alam sën su los arëj rë lo raƙ.

53 Nevo nġaa nivesa vesa vu alam sën deneraƙ vu in nġaa lo, bedeneƙo beggovek,

rëƙ alam sën los bengöj-ggoreksën lo, og netii sir yah los nemaj meris.

54 Nelok vu yi hur Israel,
in yö nahën kwa nevo yi gägek

55 sën nër wirek vu hil dohahë Abraham lo bë
rëƙ kwa gevingin yi losho yi mewis sën rëƙ deberup vu tamusën lo,
beyö gëp degwata.”

56 Lob Maria nedo ving Elisabet yoh vu kwev löö, loƙ yah meya ben.

Elisabet Ƙo Nalu Jon

57 Lob Elisabet yi buk ggovek ya bë geƙo nalu, lob ƙo nalu aguu. 58 Lob yi alam sën sir beggang-bu ti lo losho alam sën sir degwa ti lo denġo bë Mehöböp semu yi böpata rot, lob kwaj vesa ving yi.

59 Log buk nemadvahi-bevidek-luu ggovek ya, geti netu löö, lob deyam in bë degerah* hurmahen navi. Devongin bë detahi ama arë Sakaria jaƙ yi, 60 rëƙ hurmahen ata nër bë, “Ma! Hil tahi Jon jaƙ yi.” 61 Loƙ denër yah vu yi bë, “Rëƙ mu hong alam ti su arë nebë saga rë-o.” 62 Rëƙ ma, lob detato raƙ nemaj vu ama bë vongin bë tahi ggev re jaƙ nalu, 63 lob tato bedeƙo taperë mahen ti yam bekevu raƙ bë: “Arë nabë Jon.” Lob kwaj ya ngahiseƙë rot.

64 Lob mëm Sakaria kwa nivesa loƙ yah pevis, bemëm daggen sepëp raƙ benevengwëng, beneko Anutu arë raƙ. 65 Lob alam sën sir beggang-bu ti lo deggöneng rot, beya denër nġaa pin sënë ya meyoh vu distrik Yudea nyëg ƙedu pin. 66 Lob alam pin sën denġo bengö lo debë loƙ ya yuj, bemedo mekwaj nevo, medenenër vu sir bë, “Maƙ hurmahen sënë rëƙ jig lob geving nabë va?” Lob Mehöböp nemalain yi menegin.

Sakaria Yi Raro

67 Lob Anon Vabuung loƙ yam ggërin ama Sakaria ayo bevong menër gägek rangah nebë:

68 “Hil gaƙo Mehöböp arë jaƙ, hil Israel hil Anutu.

In yam vu yi alam in bë doƙ vu sir begeƙo sir vër in hir nġaa nipaya nyëvewen.

69 Genevong mehö niwëëk ti verup loƙ yi hur Davit* yi mewis in bë geƙo hil nom vu yi.

70 Yoh vu gägek sën nevong verup yi alam vabuung lo avij bedenenër rangah yö vu agu rot beyam lo.

71 Bë: Rëƙ geƙo hil vër in alam sën denesis begö vu hil los alam sën denelë hil paya lo nemaj.

- 72 Nevong yam in bë gagek kwa-vonginsën sën nër vu hil kenud lo lo anon jak,
genevong in bë gagek vabuung sën joo vu sir wirek lo anon jak.
- 73 Gagek sën nenër los yönon vavunë vu hil dobahë Abraham nebë:
- 74-75 Rëk geķo hil vër in alam sën denesis begö vu hil lo pin nemaj gehil su rëk agönengin sir rë,
loķ mëm hil bare mala menatu yi alam vabuung los yohvu megaķo arë jak noh vu buk pin vu dob.
- 76 Log hong, hur mahen-e! Alam rëk denanër hong nabë Mehöböp los gayeheng yi mehö-nenër-gagek-rangahsën ti hong.
In rëk genamuģin megwetongin Mehöböp yi aggata,
- 77 lob Anutu-yi-alam deķaķ ni nabë vongin kevoh hir ngaa nipaya na, geķeķo sir nah vu yi.
- 78 Ngaa sënë rëķ berup in hil Anutu kwa vongin hil,
lom rëķ gevong Mehö-rangah-yi nam vu hil nabë sën hes neverup monbuk menetum raķ hil.
- 79 Rëķ nam in gevong berangah jak in alam sën denedo loķ malakenu bevongin denadiik lo,
gerëķ geķo hil vahi betato aggata vu hil in hil medo nivesa los ayod gëp revuh.”
- 80 Loķ hurmahen sënë rig meböp raķ, lob töķ vu kwa besepa loķ ngaa nivesa. Loķ mëm ya nedo nyëģ-yumeris rot beya verup loķ buk sën töķ yam tato yi vu alam Israel.

2

Maria Ko Yesu (Mt 1:18-25)

¹ Lob vu buk saga alam Rom hir mehö-los-bengö Sisar* Augustus vong gagek ya vu alam pin nebë vongin gevong sensas ti bekevu alam pin arëj. ² Kwirinius tu kiap böp menegin distrik Suria loķ buk saga, lob vong sensas nyëdahis sënë.

³ Lob alam pin deneya medeneya bej in bë dekevu arëj.

⁴ Lob Yosep vu Nasaret ggëp distrik Galilea merak meyah Davit yi nyëģ Betlehem ggëp distrik Yudea, in Davit* yi mewis yi, beyi degwa vu Davit*.
⁵ Luho venë Maria sën deli vu yi in bë luho denajom nemaj lo, deya in bë kiap kevu luho arëj doķ ti. GeMaria nalu loķ nare ayo.

⁶ Lob luho ya verup denedo Betlehem, log Maria yi buk ggovek ya bë geķo nalu.

⁷ Lob ķo nalu aģuu mebom yi loķ tob mebö loķ neggëp reggu hir gabum-nos-yi, in vatëveķ bej pup ya genyëģ len ti su neggëp rë.

Angër Nër Bengö Vu Sipsip Alaj

⁸ Lob sipsip alaj denedo dus vu nyëģ Betlehem saga bedeneģin hir sip-sip buk ggëp pahup ayo. ⁹ Lob Anutu yi angër ti yam vu sir, benikapik los vunek vunek yaģek yi jëh raķ sir nebë nengwah böpata, lom deggöneng rot. ¹⁰ Loķ angër nër vu sir bë, “Ham su newamin jak! Gaķ ham gwengö rë! Sa haķo Bengö Nivesa yam vu ham, gevu alam pin sën denedo dobë, in bë degengo bekwaģ vesa rot. ¹¹ In gwëbeng sënë avëh ti ķo nalu vu Davit yi nyëģ böp Betlehem. Yiķ yi Mehöböp Kerisi*. Yi saga sën yam in bë geķo alam vër in hir ngaa nipaya nyëvewen. ¹² Geham rëķ gwelë jak sënë nabë debom yi loķ tob meneggëp loķ reggu hir gabum-nos-yi.”

13 Lob pevis bangër ngahisekë vu yagek medeyam ving angër ti sënë medepisek in Anutu medeko arë rak nebë,

14 “Hil gaço Anutu arë jak na vavunë!

Galam pin ayoj gëp revuh in Anutu nelë sir nivesa.”

Sipsip Alaj Ya Delë Yesu

15 Angër deyah medeya yagek, log sipsip alaj lo yom denër vu sir bë, “Ham-o! Hil ana Betlehem megalë ngaa sën anon rak agu, sën gwëbeng Mehöböp nër tato vu hil lo.” 16 Log dekedu rak pevis medeya. Ya deverup, lob detök rak Maria luho Yosep gedenedo, gehurmahen neggëp loḵ reggu hir gabum-nos-yi. 17 Delë ggovek, log denër gagek sën denḵo rak hurmahen lo rangah. 18 Lob alam pin sën denḵo sipsip alaj hir gagek lo kenuj ya rot. 19 Rëḵ mu Maria, og jelë gagek pin sënë loḵ ya yu bemedo mekwa nevo. 20 Log sipsip alaj lo deyah medeya, gedeneḵo Anutu arë rak. Kwaj vesa vu Anutu in ngaa pin sën denḵo los delë lo, yoh vu sën angër nër vu sir lo.

Detahi Ggev Rak Hurmahen

21 Neggëp gebuk nemadvahi-bevidek-löö rak, loḵ mëm derah* navi, log detahi ggev rak yi bë Yesu. Su loḵ nare ata ayo rë geyö nahën, log angër tahi ggev sënë rak yi vorot.

Simeon Luho Ana Delë Yesu Loḵ Dub Ayo

22 Buk sën avëh los naluj deneggëp rot meneggovek gedaneluḵ yah dub ayo ggökin in bë nij veseek jak lo ggovek ya yoh vu sën Moses nër lo, lob Yesu ata lu ama deko yi medeya Yerusalem in bë degetung yi dok na Mehöböp nema. 23 Sënë yoh vu Mehöböp yi gagek sën neggëp loḵ yi ḵapiya lo bë: Avëh degeḵo naluj muginsën, benabë agu, og ham gwevong bedenatu Mehöböp yi ngaa vabuung. 24 Log luho bë debesi seriveng geving, noh vu sën Mehöböp yi horek nër lo bë: Vevop nivesa luu ma, nuung nalu mewis luu.

25 Lob mehöti arë nebë Simeon nedo Yerusalem. Yi mehö niröp menesepa loḵ Anutu yönon, log negin mehö semusën sën rëḵ dok vu Israel lo. GAnon Vabuung nedo ving yi. 26 GAnon Vabuung tatekin vu yi vorot bë su rëḵ nadiik pevis rë, gaḵ rëḵ gelë Mehöböp yi Kerisi* jak mala rë, loḵ mëm. 27 Lob mëm Anon Vabuung kehe ayo beloḵ ya dub-vabuung-böp ayo, loḵ Yesu ata lu ama deḵo yi verup loḵ ya in bë degevong noh vu sën horek nër lo. 28 Lom Simeon ḵo hurmahen ya betabuu gepisek in Anutu meḵo arë rak bë:

29 “O Mehöböp, mëm sëḵ nadiik los ahëḡ nivesa,

in gwëbeng sënë gagek sën genër wirek lo anon rak.

30 Sa malag rak mehö sën gevong in bë gwëḵo he nöḵ vu hong lo.

31 Lom gevong ngaa sënë ggëp mehönon pin malaj.

32 Mehö sënë nebë rangah, om rëḵ najëh rangah jak alam dahis pin, lob geḵo hong alam Israel lo arëḡ jak rot.”

33 Yosep luho venë kwaj ya ngahi in gagek sën Simeon nër rak luho naluj agi. 34 Loḵ Simeon jom rak vu Anutu bë semu luho, log nër vu hurmahen ata Maria bë, “Gwengo rë, hurmahen sënë rëḵ gevong balam Israel ngahisekë rëḵ malaj nama, log rëḵ gevong besir ngahisekë denom vu Anutu. Yam in tato aggata vu hil, rëḵ mu alam ngahisekë rëḵ nij dëlin yi. 35 Rëḵ nabë sënë in mëm alam ngahisekë kwaj sën yö neggëp vu sir lo

natök rangah. Rêk mu ngo rêk ayom maggin rot geving berêk nabê sên paëp-yu-anil ti negelu newam.”

³⁶ Log tum avêh-nenêr-gâgek-rangahsên ti nedo, arê nebê Ana. Panuel nalu yi, geyi degwa vu Aser, rêk yi atov rot. Yi avô gerak regga beluhu denedo wirek yoh vu ngebek nemadvahi-bevidek-luu, ³⁷ loğ regga diik, genedo alov rot beyi nyöbek 84 rak loğ buk sênê. Rêk su nevuub dub-vabuung-böp ya rê, gağ yô neya rot. Buk ngahi og aye ggêrin nos genejom rak menedo mu, benevong Anutu yi huk buk gerangah. ³⁸ Lob Yesu lööho ama lu ata nahên denare loğ buk sênê, log Ana verup ving bepisek in Anutu, log nêr gâgek rak hurmahen sênê vu alam pin sên denegin bê Anutu geğo alam Yerusalem nah vu yi lo.

Yosep Yah Nasaret

³⁹ Devong ngaa pin sênê yoh vu sên Mehöböp yi horek nêr lo, log deyah medeya distrik Galilea vu hir nyêg böp Nasaret lo. ⁴⁰ Log hurmahen rig beniwêek rak. Beyi mehö los kwa nivesa, bAnutu yi semusemu neggêp vu yi.

Yesu Böp Rak Meya Dub-vabuung-böp

⁴¹ Yesu ama lu ata denerak medeneya Yerusalem yoh vu ta pin medenelê buk vabuung böp sên denenêr bê Buk-ggöksên-yi* lo. ⁴² Lob Yesu yi ta nemadluho-bevidek-luu rak, log yik devong nebê saga med-erak medeya Yerusalem in bê degelê Buk-ggöksên-yi*. ⁴³ Lob Buk-ggöksên-yi* ggovek ya, beyi buk pin maya, log deneyah medeneya bej. Gağ Yesu og nedo Yerusalem, gama lu ata dugin. ⁴⁴ Luho dekuung bê ya ving yi mehö la medeneya. Rot besehuk luğ, loğ luho denesero yi beya denesero vu alam sên losho degwa ti lo, genij papu lo. ⁴⁵ Luho desero medenesero rêk ma. Lom luho deyah medeya denesero yi vu Yerusalem. ⁴⁶ Luho medo denesero yi yoh vu buk löö, loğ mêm luho detök vu yi loğ dub-vabuung-böp ayo, genedo ving alam tatovaha lo, benengo hir gâgek, genelok tepêk in degwa ving. ⁴⁷ Lob alam pin sên vare denengo yi tepêk lo kenuj ya in kwa los yi gâgek sên nenêr yah vu sir lo. ⁴⁸ Ama lu ata delê yi, lob delêk anon mederanga nemaj. Lob ata nêr vu yi bê, “Aguu-e? Gevasap aluu in-a? Alu amam ayomin maggin rot in alu medo nesero hong rot.” ⁴⁹ Loğ nêr yah vu luho bê, “Melu nesero sa in va? Mağ melu su kwamin nevo bê sêk medo dok Amag yi beggang rê?” ⁵⁰ Rêk luho su kwaj tøk rak yi gâgek sên nêr agi degwa rê.

⁵¹ Ggovek log mêm yah ving luho belööho deyah Nasaret, lob yö nenga yes yes vu ama lu ata ayej. Lob ata jelê gâgek pin sênê loğ ya yu bemedo mekwa nevo. ⁵² GeYesu rig meböp rak, lob yi Mehö los kwa nivesa rot. Lob Anutu losho mehönon denelê yi nivesa, mekwaj vesa in.

3

Mehö-neripek-alam Jon Nenêr Gâgek

(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Jn 1:19-28)

¹ Tiberius tu alam Rom hir Sisar* menedo yoh vu ta nemadluho men-eadvahi vorot, lob vong bePontius Pilatus tu kiap pin vu distrik Yudea hir yusekê benegin sir. Log Herot* tu yusekê menegin distrik Galilea, gari Pilip tu yusekê menegin alam ggêp distrik Ituraya los Trakonitis. Log Lusanius tu yusekê menegin distrik Abilene, ² gAnas luho Kayapas detu

alam-deneko-seriveng hir ggev böp. Lob Sakaria nalu Jon nedo nyëg-yumeris loḵ buk saga, bAnutu yi gageḵ neyam vu yi. ³ Nebë saga, lob neyoh vu beggang-bu pin sën nedo dus vu bël Yordan, benenër gageḵ vu alam bë degërin sir medejipeḵ bël, lob mëm Anutu rëḵ kevoh hir ngaa nipaya sën neggëp vu sir lo na. ⁴ Sënë yoh vu gageḵ sën mehö-nenër-gageḵ-rangahsën Yesaya nër meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo bë:

“Mehöti aye nerak loḵ nyëg-yumeris bë:

‘Ham bolinin Mehöböḵ yi aggata,
meham sesor begëp niröp.

⁵ Debahu lii ayo böḵ böḵ na,
gededev ḵedu böḵ böḵ los mahen medegerurin geto geving.

Gaggata pin sën neggëp bejusën lo,
og dedev gguu beniverök jak.

⁶ In alam pin degelë ngaa sën Anutu gevong in geḵo hil nah vu yi lo.’ ”

⁷ Lob alam ngahiseḵë deya vu yi in bë deḵipeḵ bël jak nema, loḵ nër vu sir bë, “Nyël nalu ham! Re nër vu ham bë ham beya in nyëvewen sën rëḵ natök vu ham vu Buk-tamusën agi? ⁸ Ham gwevong ngaa niröp noh vu sën ham wërin ayomin lo, in tato nabë ham wërin ham yönon. Gaḵ ham su kwamin bo megweḵo gageḵ jak nah menanër nabë Abraham yi mewis ham. Gaḵ sa nanër vu ham nabë Anutu yoh vu bë gevong gelöng sënë denatu Abraham yi mewis. ⁹ Yönon, in ḵoov nevu nevaleḵ ḵele gëga meneggëp vorot. In ḵele pin sën su denesis anoj nivesa rë lo, og rëḵ buv mebesi jak na nengwah.”

¹⁰ Nër nebë sënë, lob alam pin denelok tepëḵ in yi bë, “Om he rëḵ gevong nabë va?” ¹¹ Loḵ nër yah vu sir bë, “Mehöti sën yi röpröp luu neggëp vu yi lo, og bo ngwë vu mehö ngwë sën nerak vu in lo. Gemehöti sën yi nos neggëp lo, yiḵ gevong nabë saga geving.”

¹² Log alam sën deneko takës* lo la deyam ving in bë deḵipeḵ bël, lob delok tepëḵ vu yi bë, “Tatovaha, log heḵ rëḵ gevong nabë va?” ¹³ Loḵ nër yah vu sir bë, “Ham gwëḵo monë takës niröp noh vu sën gavman nër vu ham lo, gaḵ ham su godeḵ la sevök na geving rë.”

¹⁴ Log alam-begö-yi la delok tepëḵ in sir vu yi bë, “Log heḵ rëḵ gevong nabë va?” Loḵ nër yah vu sir bë, “Ham su ngis mehönön jeggin jeggin los nanër gageḵ kuungsën jak sir in nabë ham godeḵ hir monë lu ngaa, gaḵ yiḵ ham gwëḵo ham monë sën ggev denebago ham lo niröp los ahëmin nivesa beggoveḵ.”

¹⁵ Alam dengo gageḵ sënë, lob kwaj vo ya niwëëḵ loḵ ayoj bë, “Maḵ Jon sënë yiḵ maḵ yi Mehö sën Anutu ggooin raḵ in bë geḵo hil nah lo ma ma?”

¹⁶ Nebë sënë, lob Jon nër yah vu sir bë, “Sa naripeḵ ham raḵ bël. Rëḵ mëm mehö los niwëëḵ ti kesuu sa rëḵ tamuin sa menam, log sa su mehö nig vesa yoh vu in bë sa natu yi hur beḵevelekin vaha suu rë. Yi saga sën rëḵ basuh ham begevong Anon Vabuung vu ham vahi begevong benengwah ga ham vahi. ¹⁷ Jom yi savor loḵ ya nema vorot in tetëhin ḵale ḵale na in yi wit*, gengupin wit* anon jak na yi jök-wit-yi. Gaḵ ḵale ḵale saga og rëḵ besi jak na nengwah sën yö medo netum degwata lo.”

¹⁸ Jon nenër bengö nivesa vu alam genenër gageḵ ngahiseḵë ving in bë gelu ayoj medegërin sir.

Herot* Ko Jon Ya Karabus
(Mt 14:3-4; Mk 6:17-18)

¹⁹ Rêk Jon vo gagek raḡ hir yuseḡ Herot*, in ggodeḡ ari avèh Herodias log nevong ngaa nipaya vahi ving. ²⁰ Genevong ngaa nipaya ti sènè ggökin ving: Tung Jon ya ḡarabus.

Jon Ripek Yesu

(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)

²¹ Log alam pin deneripek bël, lob Yesu ripek bël ving. Ripek bël ggovek gevare nejom raḡ, lob yagek tateḡin yi ²² gAnon Vabuung ni nebè soḡ nuung beluḡ yam raḡ ya yi. Log gagek ti yam vu yagek bè, “Sa nalug hong. Sahèḡ neving hong besa halè hong nivesa.”

Yesu Yi Degwa Lo

(Mt 1:1-17)

²³ Yesu yi ta mehödahis-menemadluho raḡ, lob mèm ḡo yi huk raḡ. Loḡ alam kwaj nevo yi bè yik Yosep nalu yi.

Log yik Yosep ama Heli. ²⁴ Ga, Heli ama Matat, geMatat ama Levi* ga, Levi* ama Melki.

Ga, Melki ama Yanai ga, Yanai ama Yosep (sènèḡ yò ngwè).

²⁵ Ga, Yosep ama Matatias ga, Matatias ama Amos.

Ga, Amos ama Naum ga, Naum ama Esli.

Ga, Esli ama Nagai. ²⁶ Ga, Nagai ama Maat.

Ga, Maat ama Matatias (sènèḡ yò ngwè), ga, Matatias ama Semein.

Ga, Semein ama Yosek ga, Yosek ama Yoda.

²⁷ Ga, Yoda ama Yoanan ga, Yoanan ama Resa.

Ga, Resa ama Serubabel ga, Serubabel ama Sealtiel.

Ga, Sealtiel ama Neri. ²⁸ Ga, Neri ama Melki, (sènèḡ yò ngwè).

Ga, Melki ama Adi ga, Adi ama Kosam.

Ga, Kosam ama Elmadam ga, Elmadam ama Er.

²⁹ Ga, Er ama Yosua ga, Yosua ama Elieser.

Ga, Elieser ama Yorim ga, Yorim ama Matat (sènèḡ yò ngwè).

Ga, Matat ama Levi (sènèḡ yò ngwè). ³⁰ Ga, Levi ama Simeon.

Ga, Simeon ama Yuda ga, Yuda ama Yosep (sènèḡ yò ngwè).

Ga, Yosep ama Yonam ga, Yonam ama Eliakim.

³¹ Ga, Eliakim ama Melea ga, Melea ama Mena.

Ga, Mena ama Matata ga, Matata ama Natan.

Ga, Natan ama Davit. ³² Ga, Davit ama Yese.

Ga, Yese ama Obet ga, Obet ama Boas.

Ga, Boas ama Salmon ga, Salmon ama Nason.

³³ Ga, Nason ama Aminadap ga, Aminadap ama Admin ga, Admin ama Arni.

Ga, Arni ama Hesron ga, Hesron ama Peres.

Ga, Peres ama Yuda (sènèḡ yò ngwè). ³⁴ Ga, Yuda ama Yakop.

Ga, Yakop ama Isaak ga, Isaak ama Abraham.

Ga, Abraham ama Tera ga, Tera ama Nahor.

³⁵ Ga, Nahor ama Seruk ga, Seruk ama Reyu.

Ga, Reyu ama Pelek ga, Pelek ama Eber.

Ga, Eber ama Sela. ³⁶ Ga, Sela ama Kainan.

Ga, Kainan ama Arpaksat ga, Arpaksat ama Sem.

Ga, Sem ama Noa ga, Noa ama Lamek.

³⁷ Ga, Lamek ama Metusala ga, Metusala ama Enok.

Ga, Enok ama Yaret ga, Yaret ama Mahalalel.

Ga, Mahalalel ama Kainan (sènèḡ yò ngwè). ³⁸ Ga, Kainan ama Enos.

Ga, Enos ama Set ga, Set ama Adam.
Ga, Adam og yik Anutu nalu in tung yi.

4

Satan Seggi Yesu

(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

¹ Anon Vabuung loḵ yam ggërin Yesu ayo, lob yi vu bël Yordan meneyah, lob Anon Vabuung li yi meya nyëg-yumeris. ² Beya nedo nyëg-yumeris yoh vu buk mehödahis luu, lob Satan pelëpin yi.

Yesu su negga nos lok buk saga rë, genedo meris yoh vu buk pin sënë beggovek ya loḵ tum diikahë. ³ Lob Satan nër vu yi bë, “Bë Anutu nalu hong, og genanër megelöng sënë natu brët.” ⁴ Loḵ Yesu nër yah vu bë, “Gagek neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bë: Nos mu su yoh vu bë gevong bemehönon demedo vesaj rë.”

⁵ Loḵ Satan ḵo yi merak ya kedu ading, lob pevis betato alam pin sën denedo dob lo los hir nyëg pin vu Yesu, ⁶ genër vu yi bë, “Sëḵ bo ngaa nivesa vesa los niwëëk sënë pin vu hong barëm böp jaḵ kesuu mehönon pin. In ngaa pin sënë tu sa ngaa. Om nabë sebo vu mehöti, og sëḵ bo vu yi benatu yi ngaa. ⁷ Om nabë genadudeḵ vu sa megweḵo sa jaḵ, og ngaa pin sënë rëḵ nök natu hong ngaa.” ⁸ Loḵ Yesu nër yah vu yi bë, “Gagek neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya nebë: Yik gwëḵo Mehöböp sën hong Anutu lo jaḵ, begegurek yi yö timu babu.”

⁹ Loḵ Satan ḵo Yesu ggökin beya nyëg böp Yerusalem metung yi raḵ ya Dub-vabuung-böp yu vavunë rot, genër vu yi bë, “Bë Anutu Nalu hong, og gwetë hong na dob, ¹⁰ in gagek neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bë:
Rëḵ gevong yi angër lo

nam degegin hong nivesa.

¹¹ Log nër ving bë:

Rëḵ detabuu hong doḵ nemaj,
gesu rëḵ gëngis vaham jaḵ gelöng rë.”

¹² Loḵ Yesu nër yah vu yi bë,

“Gagek neggëp ving bë: Su geseggi hong Mehöböp Anutu.”

¹³ Satan seggi yi raḵ ngaa sënë ggovek, log ya gekwa vo bë maam buk ngwë rë.

Yesu Ḵo Huk Raḵ Nyëdahis Ggëp Galilea

(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

¹⁴ Yesu ḵo niwëëk vu Anon Vabuung beyah meya distrik Galilea, lob bengö ya meyoh vu distrik saga los dahis. ¹⁵ Lob netateḵin gagek vu alam loḵ hir dub-supinsën-yi pin, lob alam pin deḵo arë raḵ.

Alam Nasaret Deruu Demij Vu Yesu

(Mt 13:53-58; Mk 6:1-6)

¹⁶ Lob Yesu yah verup Nasaret sën wirek yi mahen genedo merig loḵ lo, log Buk-sewahsën-yi*, lob loḵ ya dub-supinsën-yi nebë sën yö nevong yoh vu soda pin lo. Lob kedi nare in bë natevin Anutu yi gagek. ¹⁷ Lob devo mehö-nenër-gagek-rangahsën Yesaya yi ḵapiya loḵ nema bepuh, lob töḵ raḵ len teka sën dekevu meneggëp bë:

¹⁸ “Mehöböp yi Anon Vabuung loḵ yam ggërin sayog.

In yö ggooin sa raḵ

in bë sa nanër Bengö Nivesa vu alam sën deneraḵ vu in ngaa lo.

Vong sa yam in bê sa nanër gagek rangah vu alam sên denedo loḵ ḵarabus ayo lo nabë ggovek ya gedegetah sir vër.

Gesa bê nanër vu alam malaj ḵenod lo nabë malaj natum gökin medegelë nyëḡ.

Gevong sa yam in bê sa gaḵo alam sên ngaa maggin deginengin sir lo vër,

¹⁹ gesa nanër rangah nabë ngebek sên Mehöböp gelë mehönon nivesa lo töḵ yam ggovek.”

²⁰ Yesu tevin gagek dus ti sênë ggovek medengo, lob vevir ḵapiya yah bevo yah vu ala geto nedo. Log alam sên denedo loḵ dub-supinsên-yi ayo lo pin yik malaj neya timu vu yi.

²¹ Lob mêm ḵo gagek lo rak menër vu sir bê, “Anutu yi gagek sên ham nahën nengo agi lo anon rak gwëbeng.” ²² Lob deḵo arë rak, loḵ kwaj neya ngahi in yi gagek nivesa vesa sên nenër verup avi lo, medenër bê, “In va gemu sênëḵ Yosep nalu-ë lo?”

²³ Lob nër vu sir bê, “Yönon, maḵ ham rëḵ nanër alam hib hir gagek ti sênë jaḵ sa nabë, ‘Dokta! Ngo gwevong benim vesa jaḵ namugin rë. Om gwevong ngaa nabë sên he hango bê gevong ggëp Kapernaum lo doḵ ngo hong nyëḡ sênë geving loḵ mêm.’ ” ²⁴ Loḵ nër ggökin bê, “Sa nanër yönon vu ham nabë: Alam su denebë nengaj vu mehö-nenër-gagek-rangahsên ti ggëp yö yi beggang degwa rë. ²⁵ Rëḵ mu sa nanër yönon vu ham nabë: Loḵ Elia yi buk og avëh alov ngahiseḵë denedo Israel. Lob beggob kehe ya gebamöö veriik, behob su neto rë yoh vu ngebek löö bekwev nemadvahimevidek-ti. Gemeyip böpata yoh vu nyëḡ. ²⁶ Rëḵ Anutu su vong Elia ya vu alov la vu Israel in bê doḵ vu sir rë. Gaḵ mêm yik vong yi meya nyëḡ ngwë vu Sarepat ggëp distrik Sidon mu in doḵ vu avëh alov ti vu sagu. ²⁷ Log yik alam nij sevuuk ngahiseḵë denedo Israel loḵ mehö-nenër-gagek-rangahsên Elisa yi buk nebë saga ving. Rëḵ sir ti su nivesa nerak loḵ sir len rë. Gaḵ yik mehö-yu-ngwë Naaman vu dob Suria yö timu sên nivesa rak.”

²⁸ Loḵ alam pin sên denedo dub-supinsên-yi agi denego gagek sênë, lob ahëj sengën böpata rot. ²⁹ Lob dekedi deruuk Yesu to meya in nyëḡ saga. Delev hir nyëḡ sagi benedo rak nyëḡ ḵedu ti, lob deḵo yi medeya peḵë in bê dejos na. ³⁰ Rëḵ ma geyoh sir vuheng atov beto meya.

*Yesu Tii Memö To Meya In Mehöti
(Mk 1:21-28)*

³¹ Loḵ tum ya meto distrik Galilea yi nyëḡ böp ngwë sên Kapernaum. Log Buk-sewahsên-yi*, lob nenër gagek vu alam. ³² Denego yi gagek, lob avij töḵ mederanga nemaj in nenër gagek nebë mehö los niwëëḵ ti. ³³ Loḵ memö ti nedo loḵ mehö ti benedo loḵ dub-supinsên-yi saga ving, lob ngeek bê, ³⁴ “O! Yesu vu Nasaret, bê gwevong va vu he? Maḵ geyam in bê kvevoh he? Seraḵ nim bê Anutu yi mehö vabuung hong.”

³⁵ Rëḵ Yesu petupek rak bê, “Ayem nama! Gegweto gena in mehö saga!” Lob memö sênë tē mehö lo to neggëp dob loḵ sir vuheng, log to meya, rëḵ su vong paya vu yi rë. ³⁶ Lob alam pin delëḵ anon gedenenër vu sir bê, “Sênëḵ maḵ gagek re? Mehö sênë nenër vu memö nebë yi mehö niwëëḵ los bengö ti, om denengo aye meto deneya in mehönon.” ³⁷ Yesu vong nebë sênë, lob bengö ya meyoḵ vu nyëḡ pin vu sagu.

Yesu Vong MePita Ggen Avëh Nivesa Raḳ

(Mt 8:14-15; Mk 1:29-31)

³⁸ Yesu vu dub-supinsën-yi ayo meluk yom, lom ya melok ya Simon yi beggang, geSimon ggen avëh nivanë böpata meneggëp. Lob deketaḡ vu Yesu bë dok vu yi. ³⁹ To meya nare dus mekepë yi ya vu, log petupek raḳ nivanë, lob nikul ya. Log avëh kedi raḳ pevis beneyeh nos in losho dega.

Yesu Ro Alam Ngahiseḳë Menij Vesa Raḳ

(Mt 8:16-17; Mk 1:32-34)

⁴⁰ Hes ggovek in bë duk na, lob alam deko hir alam sën nij neraḳ lo medeya vu yi. Lob nebë nema raḳ sir pin ti ti benevong benijvesa neraḳ. ⁴¹ Gememö to deneya in alam ngahiseḳë, gedenengeek bë, “Anutu Nalu hong.” Rëḳ petupek raḳ sir bë ayej nama. In derak ni bë yi Mehö sën Anutu ggooin raḳ in bë geḳo hil nah lo.

Yesu Nevong Huk Meneya Nyëḡ Böp La

(Mk 1:35-39)

⁴² Log monbuk anon, lob kedi raḳ beya nyëḡ-yumeris tahsën ti. Lok alam desero yi medeya vu yi bedevongin bë denanërin yi in su gevuu sir gena nyëḡ ngwë. ⁴³ Rëḳ nër vu sir bë, “Sa naya in nanër Anutu-yi-nyëḡ yi Bengö Nivesa rangah vu nyëḡ vahi geving. In Anutu vong sa meseyam in bë gevang huk sënë.” ⁴⁴ Lob ya nenër loḳ distrik Yudea hir dub-supinsën-yi pin.

5

Yesu Tebë Pita, Lom Ko Gël Ngahiseḳë

(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)

¹ Buk ti, lob nare ngaggee böp Genesaret* nenga, lob alam ngahiseḳë ya detetup yi medahis raḳ, in bë degengo Anutu yi gagek. ² Lob lë geyag mahen luu nedo meris yam ngaggee nenga galam-gël-yi deluk medeneripek lek. ³ Lob raḳ ya yaḡ ngwë sën Simon yiyi, benër vu yi lob ko yaḡ to meya vuheng teka, log mëm nedo raḳ genetateḳin gagek vu sir.

⁴ Nër gagek vu sir ggovek, log nër vu Simon bë, “Gwetee hong yaḡ geto mena ngaggee sën luk ya ading teka loḳ mëm ham gwetë lek duk na in ham gwëḳo gël.” ⁵ Loḳ Simon nër yah bë, “Alaḡ, he hevong huk böpata gwëbeng buk ading rot, rëḳ he su haḳo gël la rë. Rëḳ maam genër om sak getë lek duk nah gökin rë.” ⁶ Devong nebë sënë, lob devasu gël ngahiseḳë rot beleḳ vongin bë bepul. ⁷ Lob detahi sir vahi sën denedo raḳ yaḡ ngwë lo bë na dedok vu sir. Lob mëm deya bedeko gël raḳ yaḡ luhoho, rëḳ gël vevii bevongin bë duk na ngaggee. ⁸ Simon Pita lë nebë sënë, lob yun lus loḳ Yesu vaha genër bë, “Oo-o, Mehöbö! Gedëein sa gegena! In sak ngaa nipaya neggëp vu sa.” ⁹ In losho yi alam sën denedo loḳ yaḡ delë gël pin sën deko lo, lob kenuj ya in. ¹⁰ Log Sebedi nalu Yakobus luho ari Jon sën yik losho Simon denevong huk timu lo, kenuj ya in ving. Rëḳ Yesu nër vu Simon bë, “Su newam jak, in rëḳ gwëḳo mehönon nabë saga.” ¹¹ Lob dedadii yaḡ ya roneḳ, lob devuu ngaa pin ya gedetamuin yi, belosho deya.

Yesu Vong Bemehöti Yi Sevuuk Mehor

(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)

¹² Yesu nedo nyëḡ böp ti, lob mehöti nedo sagu, besevuuk vunin navi pin. Mehö sënë lë Yesu, lob petev meneggëp loḳ vaha geketaḡ vu yi bë,

“Mehöböp! Nabë ahëm geving, og geyoh vu bë gwevong mesa nig veseek jak.” ¹³ Lob Yesu bë nema rak yi genër bë, “Sahëg ving, om nim veseek jak!” Lob yik seuuuk saga mehoh ya pevis. ¹⁴ Log Yesu vo kooïn bë, “Su gena genanër vu mehöti. Gak mëm gena getato navim vu mehö-neko-seriveng, gegwetung seriveng* in nim veseek rak. Noh vu sën Moses nër wirek bë hil gevong lo. In alam pin dejak ni nabë nim veseek rak.” ¹⁵ Rëk ma geYesu yi ngaa pin sën nevong lo bengö tup luk nyëg meya. Lob alam ngahisekë dengo medeyam vu yi in bë degengo yi gägek gegevong hir niraksën nama na. ¹⁶ Rëk buk la og netah yi ya nyëg-yumeris menejom rak.

*Yesu Vong Bemehö Nema Los Vaha Nipaya Ti Nivesa Rak
(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)*

¹⁷ Buk ti, lob medo nenër gägek vu mehö la, galam Parisai* la losho alam-horek-yi la denedo ving. Deyam ggëp nyëg neru ti ti lo pin. Vu distrik Galilea, gevu distrik Yudea gevu nyëg böp Yerusalem. Lob Mehöböp vo niwëek vu Yesu in bë gero alam nijraksën benijvesa jak. ¹⁸ Lob mehö la devaku mehö ti rak reek medeya vu in sekë pin selöngin. Lob devaku medeya in bë na degebë dok Yesu mala gëp beggang ayo, ¹⁹ rëk nyëg mir in alam ngahisekë, gesu aggata neggëp in bë debaku dok na rë. Nebë saga, lob derak ya beggang demi tamangsën medekehe beggang demi gedeseluhin mehö sënë los reek luk ya alam vuheng atov beya meto neggëp lok Yesu mala. ²⁰ Yesu lë berak ni bë ayoj neya timu vu yi, lob nër vu mehö sënë bë, “Sa mehö-e! Sa dahun hong ngaa nipaya ya.”

²¹ Lob alam Parisai* losho alam-horek-yi yö kwaj neya ngahi bë, “Mehö re sagi, sën neko yi rak besevök Anutu-ë? Mehöti su yoh vu bë dahun ngaa nipaya na rë, gak Anutu yö timu yoh vu.” ²² Rëk Yesu rak ayoj ni, lob nër yah vu sir bë, “Ham ayomin neya ngahi in va? ²³ Ham kwamin nevo gägek sën senër agi bë, ‘Sa dahun hong ngaa nipaya ya’ lo bë anon ma, in re yoh vu bë gelë nabë dahun ya yönon-a? Rëk mu mëm nabë sa nanër vu yi nabë, ‘Kwedi jak megena!’ og mëm ham rëk jak ni nabë sa nanër gägek los anon. ²⁴ Rëk sa bë ham jak ni nabë Mehönon Nalu yoh vu bë dahun ngaa nipaya na vu dob.” Log peggin menër vu mehö sën sekë selöngin lo bë, “Sa nanër nök vu hong nabë: Kwedi gweko hong reek jak megenah böm.” ²⁵ Nër nebë sënë, lob yik kedi rak avuti rak alam pin saga malaj, bekerë ngaa sën devaku rak lo beneyah ben, geneko Anutu arë rak. ²⁶ Lob alam pin saga kenuj ya gederanga nemaj. Lob deko Anutu arë rak, gedeggöneng medenenër bë, “Ngaa ti sën hil halë gwëbeng agi yö agga ti.”

*Yesu Tahi Levi
(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)*

²⁷ Ggovek, geYesu to meyah dobnë meneya, lok lë gemehö sën neko takës* lo ti lok nedo beggang-takës-yi. Arë nebë Levi.* Lob nër vu yi bë, “Genam gesepa sa.” ²⁸ Lob vuu ngaa pin menedo, gekedi meya sepa Yesu meluho deya.

²⁹ Lob Levi vong Yesu yi nos böp ti lok yi beggang, balam sën deneko takës* lo ngahisekë losho alam vahi deyam ving luho belosho denegga. ³⁰ Rëk alam Parisai* losho hir alam-horek-yi delë, lom denër gägek

* **5:27:** Levi sënë arë ngwë nebë Matai. Su Yakob nalu rë, gak yik mehö ngwë.

ngahisekë rak Yesu vu yi hur maluh lo bë, “Nebë va sën ham los alam-deneko-takës* losho alam sën denevong ngaa nipaya lo newa nos loḵ ti-ë?”³¹ Loḵ Yesu nër yah vu sir bë, “Alam nijvesa su deneya vu dokta rë. Gaḵ yik alam nijraksën mu yö deneya vu.³² Om sa su yam in bë tahi alam-yohvu rë. Gaḵ seyam in bë tahi alam sën ngaa nipaya neggëp vu sir lo in degërin ayoj.”

Yesu Tahu Yi Rak Mehö Sën Neḵo Avëh Lo
(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)

³³ Lok deloḵ tepëḵ vu Yesu ggökin bë, “Jon yi hur maluh ayej deneggërin nos gedenejom rak beron beron, balam Parisai* hir hur maluh denevong nebë saga ving. Rëḵ hong hur maluh, og yö medo denegga gedenenum mu.”³⁴ Loḵ Yesu peggirin gagek rak mehö sën neḵo avëh lo benër yah vu sir bë, “Ham kwamin bo rë, nabë mehöti medo geving yi alam geluho avëh ti denajom nemaj. Bë nabë sënë, og yi alam sënë su deyoh vu bë ayej gërin nos rë.³⁵ Rëḵ mëm buk sën debo mehö sën ḵo avëh lo vër, besu medo geving yi alam rë, og mëm yi alam rëḵ ayoj maggin bayej gërin nos doḵ buk saga.”

Yesu Tahu Yi Gagek Rak Tob Los Wain Gememëk Navi

³⁶ Loḵ Yesu nër gagek peggirinsën ngwë vu sir ggökin bë, “Mehöti su nekweek tob mewis ti len teka menepeḵa muḡeng ngwë sën nekweek lo len rak rë. Bë mehöti gevong nabë saga, og rëḵ gevong paya vu tob mewis saga, gemewis len ti sën lo su luho tob muḡeng rëḵ gëp ti rë.³⁷ Log mehöti su netöö wain* mewis loḵ memëk navi muḡeng rë. Bë mehöti gevong nabë sënë, og wain rëḵ ngol memëk navi mebepul gewain keseh geto mena. Gememëk navi nipaya jaḵ geving.³⁸ Gaḵ yik alam yö denetöö wain mewis loḵ ya memëk navi mewis og mëm.³⁹ Log alam sën yö denenum wain muḡeng lo, og su ahëj neving wain mewis rë. Gaḵ denenër bë, ‘Wain muḡeng mëm nivesa.’”

6

Gagek Rak Sën Hil Su Gevong Huk Doḵ Buk-sewahsën-yi
(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)

¹ Buk-sewahsën-yi* ti, lob Yesu losho yi hur maluh deyoh ya huk wit* ti ayo medeya. Lob yi hur maluh derur wit* anon la mederii rak nemaj mededah. ² Rëḵ alam Parisai* la delë medenër bë, “Nebë va sën ham kweyëh horek Buk-sewahsën-yi-ë?” ³ Loḵ Yesu loḵ tepëḵ yah vu sir bë, “Maḵ ham su tevin gagek rak ngaa sën Davit vong wirek lo rë? Sën losho yi hur dediikahëj lo, ⁴ lob loḵ ya Anutu yi dub beḵo brët vabuung sën denetung netu seriveng benedo ggëp Anutu mala lo. Alam-deneko-seriveng mu yö deyoh vu bë dega brët saga, gaḵ alam meris nebë Davit og ma. Rëḵ gga gevo vu yi hur medegga ving.” ⁵ Log Yesu nër ving bë, “Mehönon Nalu tu Buk-sewahsën-yi* ala.”

Yesu Vong Mehö-sekë-paya Ti Menivesa Rak Loḵ Buk-sewahsën-yi
(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

⁶ Log Buk-sewahsën-yi* ngwë, lob loḵ ya dub-supinsën-yi menetateḵin gagek vu alam. Log mehöti nema vesa belooin benedo. ⁷ Alam-horek-yi losho alam Parisai* medo malaj nesepa Yesu in bë degelë nabë rëḵ gevong benema nivesa jaḵ doḵ Buk-sewahsën-yi*, ma rëḵ nama! In denesero aggata in bë denanër gagek jaḵ Yesu nabë keyëh horek. ⁸ Rëḵ yö

raḡ ayoj ni. Lob nēr vu mehō sēn sekē paya lo bē, “Kwedi genam gebare doḡ vuheng atov.” Lob kedi meya nare. ⁹ Log Yesu nēr vu sir bē, “Sa bē doḡ tepēk in ḡagek ti vu ham nabē: Maḡ horek nēr bē hil ḡevong nḡaa nipaya? Maḡ nēr bē hil adok vu alam in demedo vesaj, ma hil nid dēl jak sir in malaj nama?” ¹⁰ Log mala neḡo loḡ menelē sir pin, log nēr vu mehō lo bē, “Getelo sekēm nam!” Telo sekē ya, lob nivesa loḡ ḡḡokin. ¹¹ Rēḡ alam saga ahēj sengēn bōpata rot, ḡeyah desap sir raḡ bē deḡevong nabē va vu Yesu!

Yesu Vong Yi Hur Maluh Denetu Sinarē

(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)

¹² Loḡ buk sēnē, Yesu tah yi ya kedu ti in bē najom jaḡ, lob medo mejom raḡ vu Anutu buk ading rot menyēḡ heng ya. ¹³ Log hes mala verup, lob supin yi hur maluh ya vu yi, betum ḡḡoin sir nemadluho-mevidek-luu lo raḡ benēr sir bē Sinarē. ¹⁴ Alam lo sēnē: Simon sēn Yesu tahi ḡḡev ngwē raḡ bē Pita lo. Ga, ari Andreas. Ga, Yakobus lu Jon. Ga, Pilip lu Bartolomai. ¹⁵ Ga, Matai lu Tomas. Ga, Yakobus sēn Alpeus nalu. Ga, Simon sēn yi mehō-neruuk-alam-Rom lo. ¹⁶ Ga, Yudas sēn Yakobus nalu lo, log Yudas Iskariot sēn rēḡ nanēr Yesu rangah vu alam-begō-yi lo.

Yesu Vong Huk Raḡ Alam Ngahiseḡē

(Mt 4:23-25)

¹⁷ Lob Yesu luḡ meya ving sir beya nare nyēḡ neggumeng ti ving yi hur maluh yu bōpata. Galam ngahiseḡē deyam vu nyēḡ bōp Yerusalem, ḡesir sēn distrik Yudea pin, galam loo sēn dus vu Ture los Sidon lo beyam desupin sir medenedo. ¹⁸ Deyam in bē deḡengo yi ḡagek, log ḡevong behir niraksēn nama na. Galam sēn memō nevasap sir lo, og Yesu nevonḡ menjvesa neraḡ ving. ¹⁹ Galam pin denedu sir in bē deḡebē nemaj jak yi. In yi niwēēk ya nevonḡ balam pin nijvesa neraḡ.

Yesu Nēr Bē Mehōnon Deyoh Vu Bē Kwaj Vesa, Gedeyoh Vu Bē Dengu

(Mt 5:1-12)

²⁰ Loḡ Yesu vēr mala raḡ menelē yi hur maluh lo, lom nēr bē: “Ham sēn neraḡ vu in nḡaa dob-yi lo, ham kwamin vesa.

In ham tu Anutu-yi-alam beham rēḡ medo nivesa doḡ yi nyēḡ.

²¹ Ham sēn nediikahēmin agi, ham kwamin vesa.

In ham su rēḡ jak vu in nḡaa nivesa ti vu tamusēn rē.

Ham sēn nesu menedo agi, ham kwamin vesa.

In ham rēḡ kwamin vesa menanōp vu tamusēn.

²² Alam rēḡ degelē ḡeham sepa doḡ Mehōnon Nalu,

lob rēḡ degelē ham paya,

bedeḡetii ham, gedepelē ham,

gedenanēr ham nabē ham nimin paya,

rēḡ mu ham kwamin vesa in nḡaa saga.

²³ Nabē deḡevong nabē sēnē vu ham, og ham kwamin vesa, ḡeham napisek in rot, in ham nyēvewen sēn negḡēp yagek lo, og bōpata rot. In wirek og ḡenuj lo denevonḡ nebē sēnē vu alam-denenēr-ḡagek-rangahsēn lo ving.

²⁴ Gaḡ ham sēn los bengōmin-ḡḡoreksēn lo, og ḡēpin ham!

In ham nedo raḡ nḡaa sēn nivesa vesa lo vorot.

²⁵ ḡeham sēn newa nos bōp bahēmin nepup agi, ḡēpin ham!

In ham rēḡ jak vu in nḡaa vu tamusēn.

Geham sën nenöp gwëbeng agi, gëpin ham!

In ham rëk ngu mengis ham vu tamusën bemalamin ruk keseh.

²⁶ Nabë alam pin degeko ham arëmin jak, og gëpin ham!

In kenuj lo denevong nebë saga wirek vu alam-gagek-kuungsën lo.”

*Yesu Nër Bë Hil Ahëd Geving Alam Sën Denelë Hil Paya Lo
(Mt 5:38-48)*

²⁷ “Rëk sa bë nanër vu ham sën nengo sa gagek agi nabë: Ham kwamin pesivin alam sën denesis begö vu ham lo. Geham gwevong nivesa vu alam sën degelë ham paya lo. ²⁸ Geham najom jak in alam sën deneterot ham lo nabë Anutu semu sir. Geham bengev jak in alam sën denenër pelë rak ham lo nabë Anutu dok vu sir. ²⁹ Nabë mehöti petap nengam vahi, og hongek gegwërin vahi bepetap geving. Genabë mehöti ngoo dok hong röpröp-ayöong-yi, og genakah hong röpröp ngwë geving, gak su gegulin. ³⁰ Nabë mehöti ketag ngaa ti vu hong, og gebo vu yi. Genabë mehöti sepos hong ngaa vër in hong, og su genanër vu nabë bo nom. ³¹ Ngaa sën ham ahëmin neving bë alam degevong vu ham lo, og yik ham gwevong nabë saga vu sir namugin.

³² Nabë yik ham ngo ahëmin geving alam sën ahëj neving ham lo mu, og alam rëk degeko ham arëmin jak in degwa tena? Gak yik alam pin og denevong nebë sënë, bahëj neving alam sën ahëj neving sir lo. ³³ Log nabë ham dok vu alam sën denelok vu ham lo mu, og alam rëk degeko ham arëmin jak in degwa tena? Gak yik alam pin og denevong nebë sënë ving. ³⁴ Log nabë ham bo ngaa vu alam gekwamin bo nabë rëk debo dok nah vu ham, og alam rëk degeko ham arëmin jak in degwa tena? Gak yik alam pin og denevo ngaa vu sir vahi, in bë degeko hir ngaa vahi dok nah nyëvewen. ³⁵ Gak mëm ham ahëmin geving alam sën denesis begö vu ham lo. Geham dok vu mehönon pin. Ham bo ngaa vu alam, gak ham su kwamin bo nabë rëk debo ngaa ti nom vu ham dok nah nyëvewen. Ham gwevong nabë saga, log vu tamusën, og ham rëk natök vu ham nyëvewen böpata rot benatu Anutu Vavunë nalu lo. In nevong semusën vu alam sën su kwaj vesa in yi rë lo, losho alam nij paya. ³⁶ Om ham kwamin gevingin alam medok vu sir nabë sën ham Amamin Anutu nevong lo.”

*Yesu Nër Bë Su Geseggi Mehö Ngwë Hir Gagek Nabë Getu Ala
(Mt 7:1-5)*

³⁷ “Ham su seggi mehö ngwë dok ayomin nabë yi mehö nipaya. In lob Anutu su seggi ham benanër ham nabë ham alam nimin paya. Log ham su nanër mehö ngwë nabë degeko nyëvewen dok nah hir ngaa nipaya. In lob Anutu su nanër ham nabë ham gweko nyëvewen dok nah ham ngaa nipaya. Gak ham dahun ngaa nipaya sën mehönon denevong vu ham lo na, in lob Anutu dahun ham ngaa nipaya na geving. ³⁸ Ham bo ngaa vu mehönon, og Anutu rëk bo dok nah vu ham rot, beham dëg napup avi, beham deginengin gesesin jak beduk na, genam gök gökin megerurin geto. In yik ngaa sën ham nevong vu mehönon lo, og Anutu rëk gevong nabë saga dok nah vu ham.”

³⁹ Log Yesu nër gagek peggirinsën ti vu sir bë, “Mak mehö mala kenod ti yoh vu bë tato aggata vu mehö mala kenod ngwë? Ma! Bë nabë sënë, og luho rëk debës söv dok ti. ⁴⁰ Hur maluh ti su kesuu yi tatovaha rë. Bë tatovaha tahu yi govek mejak ni, og mëm luho ala rëk degëp ti.

⁴¹ Ma genelë kale mahen teka sën negga raḡ arim mala lo, log su kwam nevo gang dus ti sën neggëp loḡ malam aga rë? ⁴² Ma nebë va sën genër vu arim bë, ‘Ari-e! Kōōk gesa hevong kale vër in malam gahis rë.’ Gwelë rë! Hong mehō kwam luu! In gang neggëp lok ngo malam gahis! Ngo gwevong gang dus ti sënë vër in malam govek rë, loḡ mēm rëḡ gwelë ngaa mahen teka sën neggëp loḡ arim mala aga nivesa megebo vër.”

Yesu Nër Bë Kele Nipaya Yö Nesis Anon Nipaya
(Mt 7:17-20; 12:33-35)

⁴³ “Kele nivesa su nesis anon nipaya rë. Log kele nipaya su yoh vu bë rëḡ ngis anon nivesa rë. ⁴⁴ Om mehōnon degelë kele anon, loḡ mēm dejak ni nabë kele nivesa, ma nipaya. In mehōti su nerur mori anon raḡ aggis niggin ti jes rë. Log mehōti su nerur vud anon raḡ kele niggin nipaya ti agga rë. ⁴⁵ Om mehō nivesa neḡo ngaa nivesa vër loḡ ngaa nivesa sën nesupin meneggëp loḡ ayo lo, menenër yam rangah. Log mehō nipaya neḡo ngaa nipaya vër loḡ ngaa nipaya sën nesupin meneggëp loḡ ayo lo, menenër yam rangah. Mehōnon avij nenër gagek sën neggëp loḡ ayoj lo, meneyam rangah.”

Yesu Tahu Gagek Raḡ Sën Hil Adev Beggang Lo
(Mt 7:24-27)

⁴⁶ “Ham ayemin neloḡ sa bë, ‘Mehöböp, Mehöböp!’ rëḡ ham su nengo sayeg rë in va? ⁴⁷ Alam sën denam vu sa bedengengo sa gagek bedesepa doḡ lo ⁴⁸ og sir nebë mehö sën lev yi beggang raḡ nedo gelong böp, belev mudeng len luk ya rot. Log bël vaar böpata beya mevuv raḡ beggang lo, rëḡ su yoh vu bë kevoḡ rë. In mehö sënë yö lev niwëek mero. ⁴⁹ Gaḡ alam sën degengo sa gagek rëḡ su desepa doḡ rë lo, og sir nebë mehö sën lev yi beggang raḡ nedo dob vavunë mu lo. Su lev mudeng luk ya gebinë rë, om bël vaar beya mevuv raḡ beggang saga, lob kevoḡ ya pevis, benipaya raḡ ya veröḡ yi.”

7

Yesu Vong Balam-begö-yi Vu Rom Hir Ggev Yi Hur Nivesa Rak
(Mt 8:5-13)

¹ Yesu nër gagek sënë vu alam ggovek, log ya raḡ beya meluḡ ya Kapernaum. ² Alam-begö-yi vu Rom yu ti yoh vu mehödahis nemadvahi (100) hir ggev nedo, beyi hur ti nedo, lob ahë neving yi rot, rëḡ hur töḡ vu niraksën, bedus raḡ bë nadiik. ³ Loḡ alam-begö-yi hir ggev sënë ngo bë Yesu ya verup nedo, lob vong Yuda hir ggev la deya vu yi in bë na denanër vu benam gevong beyi hur nivesa jak. ⁴ Ya deverup vu Yesu, lob deketaḡ niwëek vu bë, “Mehö sënë yi mehö nivesa, om yoh vu bë gedoḡ vu yi. ⁵ Ahë neving hil Yuda, beyö lev hil Yuda hil dub-supinsën-yi ti.”

⁶ Lob losho Yesu deyah, beya deverup dus raḡ beggang, loḡ alam-begö-yi hir ggev vo gagek vu yi mehö la medeko medeya vu Yesu bë, “Mehöböp, su gebasap hong, in saḡ su mehö niḡ vesa yoh vu in bë gedoḡ na sa beggang rë. ⁷ Log sa su niḡ vesa in bë senök vu hong geving rë. Om yikḡ genanër jaḡ avim mu, gesa hur rëḡ nivesa jak. ⁸ Gaḡ yikḡ sa mehö los niḡ wëek ti ving. Sa nahurek sa alaḡ babu, log sengo sa alam-begö-yi sën sa nehegin sir lo deneggurek sa babuḡ ving nebë saga. Bë sa nanër vu sir ti nabë, ‘Genal’, og rëḡ na. Log bë sa nanër vu ngwë nabë, ‘Genam!’, og

rək nam. Log bē sa nanēr vu sa hur nabē, ‘Gwevong huk sēnē!’, og rək gevong. Om yik genanēr jaḵ avim mu og yik yoh vu.”

⁹ Yesu ngo gagek sēnē, lob ranga nema geggērin yah vu alam yu böpata sēn losho denesepa sir medeneya lo bē, “Sa nanēr vu ham yōnon nabē sa su tōḵ vu Israel ti gayo neyam timu vu sa nebē sēnē rē.” ¹⁰ Log alam sēn alam-begō-yi hir ggev vong sir ya lo yah deverup beggang loḵ delē bē hur lo nivesa loḵ menedo.

Yesu Vong Balam Nain Magēm Ti Vesa Lok

¹¹ Heng to, lob Yesu ya nyēg böp ti arē nebē Nain. Lob yi hur maluh losho alam ngahisekē rot deya ving yi. ¹² Lob ya deto dus nyēg böp saga ya aggata avi, loḵ alam devaku heljēng ti meya verup deneya bedub. Heljēng sēnē ata yam ving. In yik nalu aḡuu perurek timu sēn diiḵ agi, geyi avēh alov. Log alam ngahisekē vu nyēg saga desepa sir medeyam ving. ¹³ Lob Yesu lē avēh saga mekwa paya in rot, lob nēr vu bē, “Su gengu!” ¹⁴ Lob to meya dus bebē nema rak reek sēn devaku heljēng loḵ lo, lom denare. Log Yesu nēr bē, “Hur magēm-e! Sa nanēr vu hong nabē kwedi jaḵ!” ¹⁵ Lob heljēng lo kedi rak menedo benevengwēng. Log mēm Yesu vong yi yah vu ata. ¹⁶ Nebē sēnē, lob alam pin deggōneng bemēm deḵo Anutu arē rak medenēr bē, “Mehō-nenēr-gagek-rangahsēn böpata ti sēn verup nare loḵ hil vuheng atov agi.” Gedenēr ving bē, “Anutu yam in doḵ vu yi alam.” ¹⁷ Lob denēr Yesu bengō sēnē ya meyoh vu distrik Yudea los nyēg vahi pin.

*Jon Vong Hur Maluh Luu Ya Vu Yesu
(Mt 11:2-6)*

¹⁸ Mehō-neripek-alam Jon yi hur maluh denēr ngaa pin sēn Yesu nevong lo vu yi. ¹⁹ Lob Jon tahi yi hur maluh luu ya vu yi bevong luho ya in bē dedoḵ tepēḵ vu Mehōböp nabē, “Yik hong mehō sēn denenēr bē rək nam lo sēnē, ma he rək medo gēgin yi rē?” ²⁰ Lob luho ya deverup vu Yesu medenēr bē, “Mehō-neripek-alam Jon vong aluu yam vu hong genēr bē, ‘Maḵ yik hong mehō sēn denenēr bē rək nam lo sēnē, ma he rək medo gēgin yi rē?’ ”

²¹ Lob loḵ buk sēnē, Yesu medo nevong alam niraksēn aggagga meni-jvesa neraḵ. Netii memō to deneya in sir, genevong balam malaj ḵenod denelē nyēg ggōkin. ²² Lob Yesu nēr yah vu luho bē, “Melu nah mena nanēr ngaa sēn melu nelē los nengo agi vu Jon nabē: Alam malaj ḵenod denelē nyēg, galam vahaj paya deneya aggata, galam nij sevuuk nij veseek neraḵ, galam nengaj mir denengo gagek, galam sēn denediik lo vesaj neloḵ yah, log alam sēn denedo paya in ngaa navij yi lo denengo Bengō Nivesa. ²³ Om mehō sēn su kwa neya luu luu in sa rē lo, og kwa vesa.”

*Yesu Vong Tepēḵ Rak Ngaa Ngahisekē In Jon
(Mt 11:7-19)*

²⁴ Jon yi hur luho deyah, loḵ mēm Yesu nēr Jon yi degwa vu alam bē, “Wirek ham ya nyēg-yumeris in bē ham gwele mehō nebē va? Maḵ ham ya in bē gwelē nabē ayōōng neḵo dee ti menekepē ya geneyom-a? ²⁵ Ma ham ya in bē gwelē mehō nebē va? Maḵ ham bē gwelē mehōti nerōp tob niyes mala ngeri ngeri? Ma. Alam sēn denerōp tob niyes los denedo rak ngaa nivesa vesa lo, og sir sagaḵ yō denedo ggēp alam-los-bengōj bej. ²⁶ Ma ham ya in bē gwelē mehō nebē va? Mehō-nenēr-gagek-rangahsēn

ti? Ëë-ë, om mëm sa nanër vu ham nabë, mëm yi mehö-nenër-gägek-rangahsën, bekesuu alam denenër-gägek-rangahsën pin. ²⁷ Yik mehö saga sën gägek raḡ yi loḡ Anutu-yi-ḡapiya lo bē: Gwengö rē, sēḡ gevong sa hur ti namugin

mena negetongin aggata in hong.

²⁸ Om sa nanër vu ham nabë: Jon arē böp rot kesuu alam pin sën ataj neḡo sir vu dob agi. Rēḡ mu alam sën denesepa loḡ sa bedenetu Anutu-yi-alam lo pin, og rēḡ dekesuu Jon.”

²⁹ Dengo gägek sënë ggovek, log alam pin losho alam sën denēko takēs* lo denēr bē, “Yōnon. Anutu nevongŋŋaa niröp.” In deneripek bēl raḡ Jon nema. ³⁰ Rēḡ alam Parisai* losho alam-horek-yi, og su deyam bejon ripek sir rē, gak deruu demij vu aggata nivesa sën Anutu bē tatekin vu sir lo.

³¹ Log Yesu nēr bē, “Om maḡ sēḡ tatekin ham alam buk sënë jaḡ va? Maḡ ham nebē va? ³² Ham nebē hurmahen sën ggēp deneggök telig medenetahi vu sir vewen bē:

‘He nasis ggaḡeng,

rēḡ ma geham su nelöo rē.

Gehe nasu kwamin paya paya,

rēḡ ham su nesu menepengah ham ving rē.’

³³ In mehö neripek alam Jon yam, lom su negga nos los nenum wain rē. Loḡ ham nenēr bē, ‘Memö nelok vu yi.’ ³⁴ Log Mehönon Nalu yam, lob negga los nenum, loḡ ham nēr yi bē, ‘Ham gwelē, mehö saguḡ mehö ahēta, gemehö sën yō nenum wain pangsën. Galam sën denēko takēs* lo, losho alam sën denevongŋŋaa nipaya lo vahi hir mehö yi.’ ³⁵ Rēḡ mu hil galē Anutu yi huk los kwa, lob mëm hil ajaḡ ni nabë mehö los kwa ti.”

Avēh Ti Sën Ngaa Nipaya Neggēp Vu Yi Lo Ripek Yesu Vaha Raḡ Wēl

³⁶ Alam Parisai* ti tahi Yesu bē na mega nos geving yi, lob ya ben bemedo negga nos. ³⁷ Lob avēh nipaya ti nedo nyēḡ sagu, lob ngo bē Yesu medo negga nos loḡ Parisai* sënë yi beggang. Lob ḡo wēl reggu malangeri loḡ buayo gelong alabasta* veroo ti beya vu. ³⁸ Ya verup nare loḡ Yesu demi dus vu vaha gemedo nesu, lob mala ruḡ töö raḡ Yesu vaha, log revu raḡ vu viis. Log mul Yesu vaha, gekeseh wēl merikin raḡ vaha. ³⁹ Rēḡ Parisai* sën tahi Yesu meya negga nos ving yi lo lēŋŋaa sënë, lob kwa nevo bē, “Yōnon, bē mehö sënë yi mehö-nenēr-gägek-rangahsën, og rēḡ jaḡ avēh sën nema raḡ yi agi ni, gejaḡ ni geving nabē avēh nipaya.”

⁴⁰ Nebē sënë loḡ Yesu raḡ ni benēr yah vu yi bē, “Simon, sa kwaḡ nevo gägek ti, om sa bē nanēr vu hong.” Loḡ Simon nēr bē, “Tatovaha, genanēr nam.” ⁴¹ Lob Yesu nēr bē, “Mehöti voŋŋaa vu mehö luu meya neggēp vu luho, geluho su devo loḡ rē. Ngwē yi K500, gengwē yik hen K50 mu. ⁴² Rēḡ luho su deyoh vu bē debo doḡ nah rē, lob mehö sënë nilēl raḡ luho. Om mehö ngwē tena sën rēḡ ahē geving yi rot-a?”

⁴³ Lok Simon nēr yah bē, “Sa kwaḡ nevo bē mehö sën yi nyēvewen böpata mesevök lo maḡ ahē neving monē ala rot mekesuu.” Lob Yesu nēr vu bē, “Genēr yoh vu.”

⁴⁴ Loḡ Yesu ggērin yah vu avēh sënë genēr vu Simon bē, “Gwelē avēh sënë? Seyam hong beggang ayo, rēḡ su gevo bēl vu sa in bē sejipek vahag rē. Rēḡ avēh sënë og ripek sa vahag raḡ mala ruḡ gerevu raḡ vu viis. ⁴⁵ Log seloḡ yök beggang ayo rēḡ su gemul* sa rē, rēḡ avēh sënë og yō medo nemul* sa vahag rot. ⁴⁶ Log su ḡerikin wēl teka raḡ sa yug rē, rēḡ avēh sënë loḡ wēl nivesa rot sagi raḡ sa vahag. ⁴⁷ Om sa nanēr vu hong

yönon nabë: Avëh sënë ahë neving Anutu pangсэн rot in yi ngaa nipaya ngahisekë rot, rëk ma gAnutu dahun ya bemaya. Gaḵ mehö sën ngaa nipaya mahen mu neggëp vu yi, lob Anutu dahun ya lo, og yik ahë neving yi mahen teka mu.”⁴⁸ Log Yesu nër vu avëh bë, “Sa dahun hong ngaa nipaya ya vorot.”⁴⁹ Lob alam sën losho medo denegga nos lo kedi denër yah meyom vu sir bë, “Mehö sënë maḵ yi re om sën bë dahun ngaa nipaya na-ë?”⁵⁰ Log Yesu nër vu avëh lo bë, “Ayom neyam timu vu sa, om Anutu ḵo hong yom vu yi vorot. Kwam vesa megena los ayom sepëp.”

8

Avëh La Detamuin Yesu Medeya

¹ Ggovek loḵ Yesu ya neḵo loḵ nyëḡ böp böp los beggang-bu mahen mahen, benenër Bengö Nivesa rangah vu sir raḵ Anutu-yi-nyëḡ. Lob yi hur maluh nemadluho-mevidek-luu lo deya ving yi.² Gavëh la sën wirek Yesu netii memö in sir los nevo niraksën vër in sir lo deya ving. Sir sënë: Maria sën denenër bë Maria vu Magdala, beYesu tii memö nemadvahi-bevidek-luu to deya in yi wirek lo.³ Ga, Kusa sën neḡin Herot* yi beggang lo venë Yoana, ga, Susana, gavëh vahi ving, melosho deya. Avëh pin sënë deneloḵ vu Yesu losho yi hur maluh lo raḵ hir monë lu ngaa.

Mehöti Netetëhin Nos Gahis Loḵ Huk Anon

(Mt 13:1-9; Mk 4:1-9)

⁴ Alam yu böpata desupin sir medenedo galam vu nyëḡ pin deyam vu Yesu, lob nër gagek peḡgirinsën ti sënë vu sir bë,⁵ “Mehö netetëhin nos gahis ti to meya huk anon in bë tetëhin yi nos gahis. Netetëhin nos gahis, lob vahi to nedo loḵ aggata sën neyoh huk vuheng lo, lob mehönon denevakë gesok yam degga.⁶ Ga, gahis la to meraḵ nedo dob mahen teka sën raḵ neggëp gelöng vavunë, lob kip rëk bël ma, lob meran mediik ya.⁷ Log gahis la to meloḵ ya nedo vos nigginggin ayo, lob vos nigginggin sënë kip berig, lob ggök nos bevong paya.⁸ Log mëm gahis la to meluḵ ya nedo dob jeji, lob kip merig basis anon nivesa. Nesis dahis nemadvahi vahi.” Log nër bë, “Bë mehöti nenga neggëp, og genḡo gagek sënë.”

Yesu Nenër Gagek Peḡgirinsën Degwa

(Mt 13:10-17; Mk 4:10-12)

⁹ Lob yi hur maluh deloḵ tepëḵ vu yi in gagek peḡgirinsën sënë degwa.¹⁰ Loḵ nër bë, “Anutu yö tateḵin yi nyëḡ yi gagek vunsën degwa vu ham, beham rëḵ jaḵ ni. Rëḵ alam vahi og degengo gagek peḡgirinsën mu, ‘in malaj rëḵ gelë, rëḵ mu su rëḵ dejak ni rë.

Log rëḵ degengo gagek, rëḵ mu su rëḵ dejak degwa ni rë.’ ”

Yesu Tateḵin Nos Gahis Lo Yi Degwa

(Mt 13:18-23; Mk 4:13-20)

¹¹ “Gagek peḡgirinsën sagi degwa nebë: Nos gahis sënë yik Anutu yi gagek.¹² Log gahis la sën to nedo loḵ aggata lo, yik alam sën denengo gagek, loḵ Satan ya neḵo vër in ayoj in bë rëḵ degevonḡ geving lob Anutu geḵo sir nah lo.¹³ Log gahis la sën to nedo loḵ nyëḡ gelöng lo, yik alam sën denḡo gagek bekwaj vesa in lo, rëḵ mu su luḵ ya ayoj rë. Gaḵ yik devonḡ ving dus teka, loḵ seggisën töḵ vu sir lom delëëin ya.¹⁴ Log gahis la sën to meloḵ ya vos nigginggin ayo lo, og yik alam sën denḡo gagek medeya medeya, loḵ tum newaj raḵ in maggin aggagga, gemonë los ngaa-dob-yi sën nesemu hil navid lo pin ggök ya, lom su anon raḵ rë geḡiik ya.

¹⁵ Gaḵ gahis sën to meluḵ ya dob jeji lo, og alam sën denḡo gageḵ medejom ahon bayoj neya niröp beneggëp nivesa, gedenedo niwëëḵ medenevong banon neraḵ lo.”

Yesu Nër Bë Hil Su Abun Ram
(Mk 4:21-25)

¹⁶ “Mehöti su netaggi loḵ ram genekeyoveḵin dëḡ raḵ, ma netung ggevek ya reek len rë. Gaḵ netung raḵ ya vavunë, in bë alam sën dedoḵ na beggang ayo lo degelë nyëḡ. ¹⁷ Lob nḡaa pin sën neggëp vunsën gwëbeng agi rëḵ natöḵ nam rangah. Gengaa pin sën mehönön deneloḵ kesii in lo, rëḵ natöḵ nam rangah vu tamusën balam pin dejak ni.

¹⁸ Ham gwebë nengamin, in ham gwengö gageḵ megwero. Mehöti sën neraḵ gageḵ la degwa ni bekwa nevo lo, og rëḵ jak la degwa ni geving rot. Gemehöti sën su neraḵ gageḵ degwa ni rë lo, og rëḵ kwa birekin teka sën neraḵ ni lo benama na veröḵ yi.”

Yesu Ata Lo Ari Lo
(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

¹⁹ Loḵ buk saga Yesu ata lo ari lo deya in bë degelë yi, rëḵ alam yu böpata desup sir medenedo, lob su deyoh vu bë dedoḵ na vu yi rë. ²⁰ Loḵ mehö la denër ya vu yi bë, “Atam losho arim lo verup denare dobnë. Deyam in bë degelë hong.” ²¹ Loḵ nër yah vu sir bë, “Alam sën denengö Anutu yi gageḵ medenesepa loḵ lo, og sir saga sën sa atag lo arig lo.”

Yesu Nër Lob Sang Ahë Yes Raḵ
(Mt 8:23-27; Mk 4:35-40)

²² Buk ti lob Yesu losho yi hur maluh derak ya yaḡ, lom nër vu sir bë, “Hil ajaḵ mana ngaggee nenga vahi.” Lom deya. ²³ Yaḡ neya geYesuḵ ggëp yiiḡ. Log sang böpata ti verup, lob vong bengaggee neluḵ ya yaḡ ayo bevuḵ loḵ bedus raḵ bë malaj nama. ²⁴ Lob ya deggee vu Yesu gedener vu bë, “Tatovaha! Hil hevongin malad nama!” Lob kedi petupek raḵ sang los ngaggee sën netëë lo, lob sang los ngaggee ahë yes raḵ, gededun ma geneggëp. ²⁵ Log nër vu sir bë, “Ham su ayomin neyam timu vu sa yönön rë!” Lom deggöneng gekwaj ya ngahi medenenër vu sir bë, “Maḵ mehö sënë yi nebë va, om sën nër vu sang los bël, lob denḡo aye-ë?”

Yesu Tii Memö To Meya In Mehöti
(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

²⁶ Loḵ ya deverup Gadara hir dob ga, distrik Galilea neggëp ngaggee nenga vahi yi, genyëḡ sënë neggëp vahi. ²⁷ Lob Yesu vu yaḡ mepesöḡ ya roneḵ, loḵ alam nyëḡ sënë ti verup vu yi. Memö la denedo loḵ mehö sënë meyo medo neya ahë töksën yö wirek la, lob su nedo loḵ beggang rë, gak yö ya neggëp loḵ waak sën denebë mehönön seḵëj loḵ lo. ²⁸ Mehö sënë lë Yesu, lob ngeek geto petev meneggëp loḵ vaha. Log ngeek böpata bë, “Yesu! Anutu Vavunë Nalu hong! Bë gwevong va vu sa? Sa ḵetaḡ vu hong nabë su gebasap sa!”

²⁹ Nër bë sënë in Yesu nër vu memö bë geto mena in mehö sënë, in memö sënë nejom yi ahon beron ngahiseḵë. Lob yi alam malaj nesepa yi medeneduu rak sëḡ los aën buk ngahi, rëḵ ma genevapul sëḡ lu nḡaa pin. Gememö sënë netë meneya nyëḡ-yumeris.

³⁰ Lob Yesu loḵ tepëḵ vu yi bë, “Arëm re?” Loḵ nër yah bë, “Mehömehö.” In degwa nebë memö ngahiseḵë denedo loḵ yi. ³¹ Lob memö pin saga

detahi ya vu Yesu bë, “Su gwetii he doḵ na asoreng böpata sën adingsekë rot lo!”

³² Log böök yu ti vare deneruuk raḵ kedu dus vu sir, lob memö lo deketag vu Yesu bë, “Mëm gwevong he na vu böök sagu!” Lob Yesu vong sir ya. ³³ Lob memö lo to deya in mehö sënë beya deloḵ ya böök yu ti sënë. Lob pevis geböök pin deserög rot beya devës ya nyëg vaha degwa, bedelüḵ ya ngaggee merehöö sir bemalaj maya veröḵ yi.

³⁴ Lob alam sën denegin böök lo delë, lob deveya medeya, beya denër ngaa sënë vu alam nyëg böp los mahen mahen pin. ³⁵ Lob alam saga deya in bë degelë ngaa sën to meya lo. Yah deverup vu Yesu bedelë mehö sën memö to deya in yi lo, gevëh tob gekwa nevo ngaa nivesa, genedo loḵ Yesu vaha. Loḵ tum deneggöneng in sir rot. ³⁶ Loḵ mëm alam sën delë ngaa agi raḵ malaj lo deturin ngaa sën Yesu vong vu mehö sën memö neloḵ vu yi wirek loḵ nivesa raḵ agi medero. ³⁷ Lob alam pin vu Gadara denër vu Yesu bë kedi jaḵ mena, gesu medo hir nyëg. In deneggöneng rot. Lob Yesu raḵ yah yaḡ meyah meya. ³⁸ Loḵ mehö sën memö to deya in yi lo ketag vu Yesu bë na geving yi. Rëḵ Yesu vong yi yah genër vu bë, ³⁹ “Genah megena böm, megena genanër ngaa pin sën Anutu vong vu hong lo vu hong alam.” Lob mehö lo yah meya menër ngaa pin sënë vu alam ggëp yi nyëg.

Yesu Vong Ggev Nalu Avëh Vesa Lok, Gevong Avëh Sën Jom Loḵ Yi Tob Lo Nivesa Rak

(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)

⁴⁰ Yesu yah to, lob alam pin kwaj vesa in yi, in medo denegin yi geyah to. ⁴¹ Loḵ mehöti arë nebë Yairus ya verup. Dub-supinsën-yi ala ti yi, lob ya verup petev meneggëp loḵ Yesu vaha, geketag vu yi bë na yi beggang. ⁴² In yik nalu mewing timu beyi ta nemadluho-bevidek-luu raḵ, lob dus rak bë nadiik.

Lob Yesu neya raḵ, loḵ alam ngahisekë depeka raḵ yi rot belosho deneya. ⁴³ Lob avëh ti neya ving. Nikök yö medo neyam yoh vu ngebek nemadluho-bevidek-luu, rëḵ mehöti su yoh vu bë gevong menivesa jaḵ nah rë. ⁴⁴ Avëh sënë verup ya nare dus loḵ Yesu demi gebë nema raḵ Yesu yi tob nyë. Vong nebë sënë, lob nikök tewii ya avuti gesu neyom ggökin rë. ⁴⁵ Loḵ Yesu loḵ tepëḵ bë, “Re bë nema raḵ sa?” Loḵ sir pin denenër yah vu bë sireḵ ma. Log Pita nër bë, “Sa alag-e! Yik alam ngahisekë sën denare tetup hong meyök depeka raḵ hong aga.” ⁴⁶ Loḵ Yesu nër bë, “Ma! Lok sir ti bë nema raḵ sa, mesa hango bë sa nig wëëk la ya vu yi.” ⁴⁷ Lob avëh sënë raḵ ni bë ngaa sën vong lo töḵ yam rangah, om nelëḵ rot, lob verup ya mepetev meneggëp loḵ vaha, genër sën bë nema raḵ yi tob lo degwa rangah vu raḵ alam pin malaj benër ving bë yi niraksën maya avuti. ⁴⁸ Lob Yesu nër vu yi bë, “Nalug-e, ayom yam timu vu sa, om vong benim vesa raḵ. Om genah megena los ayom sepëp.”

⁴⁹ Yesu nahën nevengwëng vu avëh, log mehöti vu dub ala ben meverup nër vu dub ala sënë bë, “Nalum diik ya, om su gweko Tatovaha mala seggi!” ⁵⁰ Yesu ngo gagek sënë rëḵ nër yah bë, “Su newam jaḵ, gaḵ ayom nam timu vu sa mu, loḵ mëm nalum rëḵ vesa doḵ nah.” ⁵¹ Lob Yesu töḵ ya ggev lo ben, lob nërin alam pin bë su dedoḵ na beggang ayo geving yi. Gaḵ yik ko Pita lööho Jon lu Yakobus ving hurmahen ama lu ata mu bedeloḵ ya. ⁵² Galam yö medo denesu medenesis sir in, loḵ Yesu nër vu sir bë, “Ham su ngu. In sënëḵ su diik rë, gaḵ yik neggëp yiing mu.” ⁵³ Loḵ

denöp raḡ yi, in deraḡ ni bë diiḡ ya veröḡ yi. ⁵⁴ Rëḡ Yesu jom loḡ avëh mahen nema getahi bë, “Avëh mahen-e, kwedi jaḡ!” ⁵⁵ Lob avëh mahen lo anon to meloḡ yah, log kedi raḡ pevis. Lob Yesu nër vu sir bë, “Ham bo nos la vu yi mega.” ⁵⁶ Lob avëh mahen ata lu ama ḡenuj ya mederanga nemaj. Loḡ Yesu vo ḡoo vu luho bë luho su na denanër ngaa sënë vu mehöti.

9

Yesu Vo Huk Vu Sinarë Nemaḡluho-mevidek-luu
(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)

¹ Log tahi hur maluh nemaḡluho-bevidek-luu lo deyam vu yi bevo niwëëḡ vu sir in bë denoh vu bedegeti memö geto dena, gedegevong meniraksën nama na. ² Log vong sir ya in bë denanër gaḡek jaḡ Anutu-yi-nyëḡ, gedegevong balam nijraksën nijvesa jaḡ nah. ³ Log nër vu sir bë, “Ham na, rëḡ mu ham su gweḡo ḡupeḡ sepa ham. Ham su natohin atoheng, ga, gweje vahek, ma gweḡo nos, ma monë sepa. Geham su gweḡo röpröp luu luu sepa. ⁴ Log nabë mehöti geḡo ham luu luu sënë doḡ na yi beggang megeḡin ham, og ham naḡöök doḡ beggang timu saga rot beham nom jaḡ. ⁵ Gaḡ nabë su degeḡo ham doḡ na hir beggang rë, og ham tetëhin kebus in vahamin in deḡaḡ ni nabë devong paya, log ham na jaḡ.” ⁶ Nër nebë sënë ggovek, log ya deyoh vu nyëḡ pin. Bedenenër Bengö Nivesa rangah, gedenevong balam nijraksën nijvesa neraḡ yoh vu nyëḡ pin.

Herot* Ngo Yesu Bengö
(Mt 14:1-2; Mk 6:14-16)

⁷ Log dob ala Herot* ngo ngaa pin sën Yesu nevong lo bengö, lob kwa neya ngahi in mehö la denenër bë Jon kedi vu bedub ggökin. ⁸ Log la denenër bë Elia yom verup. Log la denenër bë alam sën denenër gaḡek rangah wirek lo ti kedi raḡ yah ggökin. ⁹ Rëḡ Herot* nër bë, “Joneḡ sa ketöv kwa lo. Gaḡ maḡ mehö re sën sa nehango bengö nebë aḡi?” Lob kwa nevo bë gelë yi jaḡ mala.

Yesu Vet Alam 5,000
(Mt 14:13-21; Mk 6:30-34; Jn 6:1-13)

¹⁰ Sinarë lo deya geyom deverup, lob denër ngaa pin sën devong lo vu Yesu. Lob ḡo sir raḡ belosho yö detah sir ya nyëḡ-yumeris ti dus vu Betsaida. ¹¹ Loḡ alam saga deraḡ ni lob desepa yi medeya. Ya detöḡ vu yi, lob vengwëḡ vu sir los kwa vesa, benër Bengö Nivesa rak sën Anutu bë natu ala megeḡin sir lo. Genevong balam nijraksën nijvesa neraḡ ving. ¹² Log sehuk luḡ, lob yi hur maluh nemaḡluho-bevidek-luu lo ya denër vu yi bë, “Gwevong alam sënë dena in dedoḡ na beggang-bu böp los mahen sën denedo dus dus lo bena degëp, in denatöḡ vu nos lu ngaa rë. In hil nado sënëḡ nyëḡ-yumeris tahsën.” ¹³ Rëḡ Yesu nër yah vu sir bë, “Ham ngo rëḡ bet sir.” Loḡ denër yah bë, “Nos ngahi su nedo vu he rë. Gaḡ yik brët nemaḡvahi ga, gël luu mu nedo. Ma he yoh vu bë ana bago nos in alam pin sënë?” ¹⁴ In alam ngahi rot denedo bemaluh yoh vu 5,000.

Loḡ Yesu nër yah vu yi hur maluh lo bë, “Ham nanër vu sir nabë sir mehödahis luu menemaḡluho demedo jaḡ yu ti ti.” ¹⁵ Yi hur maluh devong nebë sënë balam pin to denedo. ¹⁶ Log Yesu ḡo brët nemaḡvahi ga, gël luu lo raḡ, gevarah mala raḡ yaḡek gejom raḡ in los kwa vesa ya vu Anutu; log debu bevo vu yi hur maluh lo bë na debo gelek alam. ¹⁷ Lob sir

pin degga meyoh vu, log desupin vahi sën nedo lo loḵ ya sap nemadluho-bevidek-luu.

Pita Nër Yesu Rangah Bë Yi Mehö Sën Anutu Ggoin Raḵ In Bë Geḵo Hil Nah

(Mt 16:13-19; Mk 8:27-29)

¹⁸ Lob buk ti rë lob Yesu medo nejom raḵ, geyi hur maluh denedo ving yi, lob loḵ tepëḵ in sir bë, “Alam denenër sa bë sa re?” ¹⁹ Loḵ denër yah vu yi bë, “Sir la denenër hong bë Mehö-neripek-alam Jon. Gela denenër hong bë Elia. Gela denenër bë alam-denenër-gägek-rangahsën wirek ti kedi raḵ yah ggökin.” ²⁰ Loḵ loḵ tepëḵ in sir ggökin bë, “Gaḵ hameḵ nenër bë sa re?” Loḵ Pita nër yah bë, “Anutu yi Kerisi* hong.”

Yesu Nër Rangah Bë Rëḵ Nadiik Gekedi Jaḵ Nah

(Mt 16:20-28; Mk 8:30-9:1)

²¹ Lob Yesu vo ḵooin niwëëḵ vu sir bë, “Om ham su na nanër gägek sënë rangah vu mehöti.” ²² Log nër ving bë, “Mehönon Nalu rëḵ geḵo maggin ngahiseḵë, galam-deneḵo-seriveng hir ggev loḵo alam-horek-yi lo rëḵ degeruu demij vu yi, gerëḵ dengis yi menadiik, gebuk natu löö loḵ kedi jaḵ nah gökin.”

²³ Log nër vu sir pin bë, “Mehöti bë natu sa hur, og kwa birek in yi gekerë yi kelepeḵo* noh vu buk metamuin sa. ²⁴ Mehöti bë kwa bo yi begegin nivesa, og rëḵ anon mala nama. Gaḵ mehöti bë kwa birek in yi menadiik in sa, og rëḵ na medo mala-tumsën. ²⁵ Gaḵ nabë mehöti yö geḵo yi jak in ngaa dob yi pin bemedo loḵ nadiik, og yi ngaa sënë rëḵ doḵ vu yi nabë va? ²⁶ Log nabë mehöti göneng in mehönon bedah sa los sa gägek vun, og Mehönon Nalu rëḵ dah yi vun doḵ buk sën nom los Ama yö niwëëḵ garë böpata, gelos angër vabuung nij wëëḵ gevunëḵ vunëḵ yageḵ yi lo. ²⁷ Sa nanër vu ham yönon nabë alam sën denare agi vahi su rëḵ denadiik rë, gaḵ rëḵ nahën demedo medegelë gAnutu nam in gegin hil.”

Yesu Navi Agga Ngwë Raḵ

(Mt 17:1-13; Mk 9:2-13)

²⁸ Yesu nër gägek sënë ggovek bebuk nemadvahi-mevidek-löö ya ggovek, loḵ ḵo Pita lööho Jon lu Yakobus medeya ḵedu, in bë najom jaḵ. ²⁹ Medo nejom raḵ, lob mala agga ngwë raḵ, geyi röprüp veroo meris nebë davës. ³⁰ Log pevis bemehö luu yam vare denevengwëng ving yi. Yiḵ Moses lu Elia. ³¹ Luho deyam los nij ḵapiik, meyam denenër ngaa pin sën Yesu rëḵ gevong gëp Yerusalem begovek genah mena lo tato vu yi. ³² Pita lööho malaj neggëp pangsën rot bë degëp yiing. Rëḵ su deneggëp yiing rë, lob delë Yesu nikapiik ving mehö luu sën lööho denare lo. ³³ Lob luho bë degevuu Yesu gedenah jaḵ, lob Pita nër vu Yesu bë, “Sa alag-e! He nado mehalë ngaa sënë om mëm nivesa rot. Om he dev numeng löö: Ti vu hong, gengwë vu Moses, gengwë vu Elia.” Pita su kwa vo mero rë, gaḵ newa raḵ om pevis menër nebë sënë.

³⁴ Nahën nenër gägek sënë, log beggob ti yam kebu sir. Loḵ yam rot beggërin sir, lob newaj raḵ rot. ³⁵ Log gägek ti yam loḵ beggob ayo bë, “Sënëḵ sa nalug. Sehooi yi raḵ ggovek ya. Om ham gwebë nengamin vu yi.” ³⁶ Dengo gägek sënë ggovek, log delë bë Yesu yö ti nedo. Lob ayej ma gesu denër ngaa sën delë agi lo vu mehöti loḵ buk saga rë.

Yesu Vong Behurmahen Ti Sën Memö Negwang Ya Yi Lo Nivesa Raḵ Yah
(Mt 17:14-21; Mk 9:14-29)

³⁷ Log heng to, lob sir vu kedu bayah deto, loḵ alam yu böpata ti yam debuu Yesu ggëp aggata. ³⁸ Lob sir ti pevis metahi ya bë, “Tatovaha, sa ketaḡ vu hong nabë gwelë sa nalug aguu sënë. In yik sa nalug perurek anon timu. ³⁹ Rëḵ memö nipaya ti nepesong rak yi pevis avuti, lob nengeek böpata. Log memö sënë nesesein rak yi pangsen rot lob nyë katak netung. Beyö nevasap yi rot, gesu nevu yu pevis rë. ⁴⁰ Lob sa verup su vu hong hur maluh lo bë degetii memö nipaya sënë geto mena, rëḵ ma gesu deyoh vu rë.”

⁴¹ Loḵ Yesu nër yah bë, “Oo ham alam vu buk sënë, ham ayomin su neyam timu rë, log ham ayomin su neggëp niröp rë. Om sëḵ nahën medo geving ham buk va la geving mekerë ham maggin-a? Maam gweḵo nalum nam.” ⁴² Hurmahen sënë nahën neya vu Yesu, log memö lo të yi to mesap nyëḡ, genesesein rak yi pangsen. Loḵ Yesu petupek rak memö lo, gevong behurmahen nivesa rak, log vong yah vu ama. ⁴³ Lob alam pin delë Anutu niwëek sënë, lob delëk anon mederanga nemaj.

Yesu Nër Netu Beron Luu Bë Rëḵ Nadiik

(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)

Nahën medo mekwaj neya ngahi in ngaa pin sën Yesu nevang agi, log Yesu nër vu yi hur maluh lo bë, ⁴⁴ “Ham gwebë nengamin vu gagek sënë megwero! Nahub rëḵ rëḵ debo Mehönon Nalu doḵ na mehönon nemaj.” ⁴⁵ Rëḵ su derak gagek sënë ni rë. Gagek sënë degwa vun yi in sir, besu kwaj töḵ vu rë. Rëḵ deggöneng in yi gesu deloḵ tepëḵ in degwa rë.

Hur Maluh Yö Deloḵ Tepëḵ In Sir Bë Re Böp Kesuu-a?

(Mt 18:1-5; Mk 9:33-37)

⁴⁶ Log yi hur maluh deḵo gagek ti rak medemehoo sir in bë sir ti tena böp kesuu sir vahi. ⁴⁷ Loḵ Yesu rak gagek sën kwaj nevo loḵ ayoḵ lo ni, lob ḵo hurmahen ti yam nare ving yi ⁴⁸ genër vu sir bë, “Mehöti bë kwa bo sa begevong nivesa vu hurmahen teka nabë sënë, og nevang nivesa vu sa. Log mehöti sën gevong nivesa vu sa lo, og nevang nivesa vu yi sën vong sa meseyam lo. Om ham ti sën dahun yi benevang nivesa vu ham pin lo, og tu böp vorot ggëp Anutu mala.

Mehöti Bë Su Ngis Begö Vu Ham Rë, Og Ham Alam Yi

(Mk 9:38-40)

⁴⁹ Loḵ Jon nër yah vu yi bë, “Sa alag-e! He halë mehöti genenër arëm los niwëek benetii memö to deneya, loḵ he nërin yi in hil los su nesepa hil rë.” ⁵⁰ Rëḵ Yesu nër yah vu sir bë, “Ham su nanërin yi, in mehöti sën su nelë ham paya rë lo, og neloḵ vu ham.”

Samaria* La Deggërin Nyëḡ Gedetii Yesu

⁵¹ Buk sën Anutu geḵo Yesu jak nah yagek lo dus rak, lob Yesu kwa veröḵ rak bë na Yerusalem. ⁵² Lob vong yi hur maluh luu medeḵo gagek mugin meya deloḵ ya Samaria* hir nyëḡ ti in bë degero ngaa vu yi. ⁵³ Rëḵ alam vu nyëḡ sagu nij lël bë su rëḵ degeḵo Yesu doḵ na hir beggang rë. In derak ni bë yö rëḵ berup na Yerusalem. ⁵⁴ Hur maluh luu sënë, Jon lu Yakobus, delë ngaa sënë, lob luho denër bë, “Mehöböḵ, maḵ hil tahi nengwah vu yagek duk nam ga alam sënë?” ⁵⁵ Loḵ Yesu ggërin yah bevong gagek rak luho. ⁵⁶ Log deya rak medeya beggang-bu ngwë.

Alam Sën Denevangin Bë Desepa Yesu Lo

(Mt 8:19-22)

⁵⁷ Nahën medo deneyök aggata, lob mehöti nër vu Yesu bë, “Nyëg pin sën gena lo, og sək sepa hong mena geving.” ⁵⁸ Loḵ Yesu nër yah vu bë, “Anöösik lej neggëp, gesoḵ newisej nedo, gaḵ Mehönon Nalu, og ben sën gëp doḵ lo ma.” ⁵⁹ Log nër vu mehö ngwë bë, “Genam gesepa sa.” Loḵ nër bë, “Amag nadiik besedev rë loḵ mëm.” ⁶⁰ Loḵ Yesu nër vu bë, “Alam diiksën yö rëḵ dedev hir heljëng. Gaḵ hong, og gena genanër gaḵek jaḵ sën Anutu natu ala megegin hil lo.”

⁶¹ Loḵ mehö ngwë nër vu yi bë, “Mehöböp, sa hevongin bë nöḵ sepa hong, om genaḵöök gesenah najom sa alam nemaj rë. ⁶² Loḵ Yesu nër vu bë, “Mehö sën ḵo huk raḵ rëḵ kwa luu luu in lo, og su yoh vu bë doḵ na Anutu-yi-nyëg rë.”

10

Yesu Vong Alam Mehödahis Löö Benemadluho Ya In Bë Degevong Yi Huk

¹ Ggovek, log ggooin alam 70 raḵ ving, bevong sir luu luu demuḡin medeya nyëg böp los mahen pin sën rëḵ na lo. ² Log peḡgirin gaḵek menër vu sir bë, “Nos ngahiseḵe anon loḵ menedo huk anon, rëḵ alam sën deketöv medengupin lo su ngahi rë. Om ham kwetaḡ vu huk ala nabë bevong yi hur na debo yi nos medengupin nom.

³ Om ham na jaḵ. Rëḵ mu ham gwengö rë, sa nehevong ham ya nebë sën sipsip deneloḵ ya anöo bemën avij. ⁴ Om ham su banuh jej monë-yi ma, gweje vahek ma, gweḵo suu sepa. Geham su bengwëng in alam medenajom ham ahon doḵ aggata. ⁵ Nabë ham doḵ na beggang ti, og ham bengev jaḵ in sir menanër namugin nabë sënë, ‘Alam beggang ayo ti sënë ayoj gëp revuh.’ ⁶ In lob nabë mehöti nedo ayo revuh loḵ beggang saga, og ham gaḵek semusën saga rëḵ semu yi. Rëḵ nabë sir ti su nebë saga menedo rë, og ham gaḵek sën ham nër ya lo, yö rëḵ pekwë menom semu ham. ⁷ Log yiḵ ham naḵöök doḵ beggang timu saga, beham gwa los nanum ngaa sën denevong vu ham lo. In mehö sën nevong huk lo, og netök raḵ nyëwewen raḵ yi huk. Gaḵ ham su medo mepesöng doḵ beggang ti lo.

⁸ Nabë ham doḵ na nyëg böp ti, lob degeḵo ham na vu sir, og ham gwa nos sën debo vu ham lo. ⁹ Geham gwevong behir alam nijraksën nijvesa jaḵ. Geham nanër nabë, ‘Anutu yi nyëg vongin anon jaḵ.’ ¹⁰ Gaḵ nabë ham doḵ na nyëg böp ti, rëḵ su degeḵo ham na vu sir rë, og ham kwedi mena bare na nyëg saga yi aggata nyë, genanër nah vu sir nabë, ¹¹ ‘Ham nyëg sënë dob kebus gga raḵ he vahamin, rëḵ mu he netetëhin yök vu ham. Rëḵ mu ham ngo kwamin bo rë, in Anutu yök dus raḵ ham ggovek ya, rëḵ ma geham nimin lël in.’ ¹² Sa nanër vu ham nabë: Vu Buk-tamusën, og alam vu nyëg nebë sënë rëḵ denatök vu maggin böp rot kesuu alam Sodom.”

Yesu Nër Bë, “Gëpin Alam Nyëg Vahi Sën Su Deggërin Sir Rë Lo”

(Mt 11:20-24)

¹³ “Wöp-o! Ham Korasin! Gëpin ham! Log ham Betsaida! Gëpin ham! Bë mehöti gevong ngaa böp gëp alam Ture los Sidon hir nyëg nabë sën sa hevong loḵ ham nyëg aḡi, og rëḵ ayoj maggin in devong ngaa nipaya medegërin sir nom medegeyeh vahek duum gedebö rarii medemedo doḵ vevew degwa. ¹⁴ Om doḵ buk-nyëwewen-yi, og ham rëḵ gweḵo maggin böpata rot kesuu alam Ture los Sidon. ¹⁵ Log ham Kapernaum, ham bë kwerë ham jaḵ na vavunë? Ma! Ham rëḵ duk na Nyëg-nengwah-yi.”

¹⁶ Log nër vu yi hur maluh lo bë, “Mehöti bë gengo ham ayemin, og sakaḅ nengo sayeg. Log mehöti bë geruu demi vu ham, og sakaḅ neruu demi vu sa ving. Log mehöti bë geruu demi vu sa, og yik neruu demi vu Mehö sën vong sa meseyam lo.”

Hur Mehödahis Löö Benemadluho Sën Vong Sir Ya Lo Yom Deverup

¹⁷ Ggovek, galam 70 lo yom deverup, lob kwaj vesa rot gedenër bë, “Mehöböp, he nër arëm, lob memö nengaj yes ving meto deya.” ¹⁸ Lob nër vu sir bë, “Èë-ë sa nehalë gevong bë Satan vës vu yagek nebë davës meyam sis yi. ¹⁹ Ham ngo! Sevo niwëek vu ham, om ham yoh vu bë baḅë nyël los veveyagek böp, geham yoh vu bë dahun Satan yi ngaa vahi pin sën gevong begö vu ham lo, gengaa ti su yoh vu bë gevong paya vu ham rë. ²⁰ Rëḅ mu ham su napisek in sën memö nengaj yes vu ham ayemin lo rë, gaḅ ham napisek in dekevu ham arëmin ya nenggëp yagek vorot.”

*Yesu Kwa Vesa Bahë Nivesa Vu Ama Anutu
(Mt 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Loḅ buk saga Anon Vabuung vong beYesu kwa vesa rot, lob jom rak bë, “Oo Amaḅ, hong Mehöböp vu yagek los dob. Sa ahëḅ nivesa vu hong, in ngaa sënë nenggëp vunsën in alam sën deneluk dub böp lo los alam los kwaj, gaḅ ḅetato vu alam sën su deneluk dub böp rë lo mu. Yönon Amaḅ, in yik ngo kwam nevo bë gwevong nabë saga in nivesa.” ²² Log nër ving bë, “Amaḅ tung ngaa pin loḅ yam sa nemaḅ ggovek ya. Log mehöti su rak Nalu ni rë, gaḅ Ama yö timu rak ni. Log mehöti su rak Ama ni rë, gaḅ yik Nalu yö timu rak ni. Galam sën Nalu tato Ama vu sir lo, og derak ni ving.”

²³ Lob Yesu ggërin yah menër vu yi hur maluh mu bë, “Alam sën denelë ngaa sën ham nelë rak malamin agi, og kwaj vesa. ²⁴ Yönon, sa nanër vu ham nabë: Wirek og alam-denenër-gagek-rangahsën ngahi galam-los-bengöj ngahisekë denetung malaj in bë degelë ngaa sën ham nelë agi, rëḅ su denelë rë. Gedenebë nengaj in bë degengo gagek sën ham nengo agi, rëḅ su denengo rë.”

Mehö-horek-yi Loḅ Tepëḅ In Horek Sogek

²⁵ Nebë saga lob alam-horek-yi ti kedi rak in bë seggi yi. Lob loḅ tepëḅ vu yi bë, “Tatovaha, sëḅ gevong va in lob sa medo malag-tumsën degwata los degwata?” ²⁶ Loḅ Yesu loḅ tepëḅ yah vu yi bë, “Dekevu gagek nebë va meneggëp loḅ horek megetevin-a?” ²⁷ Loḅ mehö saga nër yah vu bë, “Ahëm geving Mehöböp hong Anutu los ayom dahis bekenum los dahis, gahëm geving yi los nim wëek pin, gekwam los dahis na vu yi timu. Log ahëm geving alam sën denedo dus vu hong nabë sën ngo ahëm neving hong lo.” ²⁸ Lob Yesu yoḅekin bë, “Sagaḅ genër ya meyoh vu. Gwevong nabë saga, og mëm rëḅ gemedo malam-tumsën degwata los degwata.”

Yesu Nër Gagek Peggirinsën Ti Raḅ Samaria* Ti In Bë Tateḅin Alam Sën Denedo Dus Vu Hil

²⁹ Rëḅ mehö saga vongin bë tato yi nabë yi mehö nivesa, lom sën loḅ tepëḅ yah vu Yesu bë, “Alam sën denedo dus vu sa lo, og sir maḅ re lo?” ³⁰ Loḅ Yesu nër yah vu yi bë, “Mehöti vu Yerusalem meneluk meneya in bë na Yeriko. Lob alam-begö-hodeḅ la detök rak yi loḅ aggata, lob desis yi bedus rak bë nadiik geneggëp loḅ aggata nenga. Log deggodeḅ yi tob lu ngaa pin bedeya. ³¹ Loḅ alam-deneḅo-seriveng ti tetuu aggata saga beya meto, lob lë mehö saga, rëḅ ma geyö yoh aggata nenga vahi bekesuu meya. ³² Log alam Levi* ti yik vong nebë saga. Ya meto aggata saga

belé yi geneggëp, rëk yoh aggata nenga vahi, bekesuu meya. ³³ Loḵ mēm Samaria* ti medo netamu beya meto belé mehō saga geneggëp, lob kwa pesivin yi. ³⁴ Lom to meya dus vu yi berikin wain los wël* raḵ begō nyë, geteta. Log tung yi raḵ ya yi dogi, beko meya mebë loḵ ya vatëveḵ-bej ti begin yi nivesa. ³⁵ Log heng to, lob vo kina luu vu mehō sën negin vatëveḵ-bej lo, genër vu yi bë, ‘Gwegin mehō sënë nivesa. Genabë monë sënë su yoh vu rë lob gebasap hong monë la jaḵ geving, og sëḵ nom geto, lob mēm sebo doḵ nah hong monë.’ ³⁶ Nebë saga, om kwam nevo bë mehō löö sën deyoh aggata agi ti tena vong yoh vu nebë sën nedo dus vu mehō sën devasap yi agi?’ ³⁷ Lob mehō-horek-yi lo nër yah bë, “Mehō sën kwa pesivin yi lo.” Lob Yesu nër vu bë, “Om gena jaḵ, log yik gwevong nabë saga.”

Marta Luho Maria

³⁸ Loḵ tum ya medo deneko loḵ beya deverup beggang-bu ti, lob Yesu loḵ ya, lob avëh ti arë nebë Marta ko yi loḵ ya ben. ³⁹ Log Marta ari ti nedo barë nebë Maria. Lob Maria verup nedo loḵ Mehöböp vaha menebë nenga vu yi gagek. ⁴⁰ Rëḵ Marta og nevong huk ngahi in neyeh nos lu ngaa, om kwa neya vu ngaa aggagga. Nevong nebë sënë, lob ya menër vu Yesu bë, “Mehöböp, arig vuu sa gesengo ti nehevong huk böp meneheyeh nos. Ma su kwam nevo sënë rë? Om genanër vu Maria nabë nam doḵ vu sa.” ⁴¹ Loḵ Mehöböp nër yah vu yi bë, “Marta, Marta, kwam neya ngahi genewam neraḵ in ngaa ngahisekë. ⁴² Rëḵ mu hil naraḵ vu in ngaa timu, lob Maria ko ngaa nivesa sënë ya vu yi ggovek ya, lob hil su rëḵ abo ngaa nivesa sënë vër in yi rë.”

11

Hil Najom Jaḵ Nabë Sënë

(Mt 6:9-15; 7:7-11)

¹ Buk ti lob Yesu medo nejom raḵ loḵ nyëḡ len ti. Jom raḵ ggovek, loḵ yi hur maluh ti nër vu yi bë, “Mehöböp, getahu he doḵ jomraḵsën nabë sën Jon netahu yi hur maluh wirek lo.” ² Loḵ nër yah vu sir bë, “Bë ham najom jaḵ, og ham nanër nabë sënë:

‘Amag,

arëm yō gëp vabuung.

Gemehönon pin degurek babum.

³ Gebo nos vu he noh vu buk pin.

⁴ Log gedahun he ngaa nipaya na.

In he ngo nedahun mehönon pin hir ngaa nipaya sën denevong vu he lo ya.

Log su gweli he na vu pelëpinsën.’ ”

⁵ Log nër vu sir ving bë, “Maḵ bë ham ti kedi mena vu yi alam ti doḵ buk vuheng menanër vu nabë, ‘Sa mehō-e! Gebo brët löö vu sa rë, ⁶ in sehög vatëveḵ ti medo meyam benahën neverup vu sa, lob nos teka su nedo vu sa in bë ga rë.’ ⁷ Loḵ yi alam ti sën lo maḵ rëḵ nanër nah vu yi nabë, ‘Su gegwee vu sa. In sa vehii reping beniwëëḵ raḵ gehe los hurmahen ahëp yying ya; om sa su yoh vu bë rëḵ kedi menök bo ngaa ti vu hong rë.’ ⁸ Rëḵ mu sa nanër vu ham nabë: Maḵ su rëḵ kwa bo yi mehō saga nabë bo vu yi rë, rëḵ mu netahi menegeyeh loḵ, om rëḵ kedi mebo ngaa pin sën neraḵ vu in lo vu yi. ⁹ Om sa nanër vu ham nabë: Bë ham kwetag ngaa vu Anutu, og rëḵ bo vu ham. Geham bë sero ngaa, og ham rëḵ natök jaḵ.

Geham bë pepa jak reping, og Anutu rëk tahinin vu ham. ¹⁰ In alam pin sën deneketag ngaa vu Anutu lo, og nevo vu sir. Galam sën denesero ngaa lo, og denetok vu. Galam sën denepepa rak reping lo, og Anutu netahinin vu sir.

¹¹ Bë ham ti nalu ketag nos vu ama, og mak rëk bo gelong ti vu yi? Ma bë ketag gel vu yi, og mak rëk bo nyel ti vu yi? Ma! ¹² Log bë nalu ketag kokrëeh gahis ti vu ama, og mak ama rëk bo veveyagek ti vu yi? Rëk nama! ¹³ Ham alam nimin paya rëk ham nevo ngaa nivesa vesa vu nalumin lo. Gağ Amag sën nedo yagek lo nevong ngaa nivesa rot kesuu ham, om rëk bo Anon Vabuung vu alam sën deneketag vu yi lo.”

Denër Bë Yesu Nevong Huk Rak Belsebul* Niwëek
(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

¹⁴ Yesu tii memö kwa ngengöling ti to meya in mehöti, genevengwëng nivesa. Lob alam kwaj neya ngahi mederanga nemaj. ¹⁵ Rëk sir vahi denenër bë, “Netii memö to deneya rak memö hir ala Belsebul* niwëek.” ¹⁶ Gesir vahi kwaj nevo bë deseggi Yesu, lom denër vu bë gevong ngaa böp yagek yi ti medegelë. ¹⁷ Rëk rak ayoj ni, lob nër vu sir bë, “Bë alam dob timu debasuh sir bedengis sir, og hir nyëg rëk nabumeng na. Log alam degwa ti bë debasuh sir medengis sir, og rëk arëj nama na. ¹⁸ Om nabë Satan losho yi alam debasuh sir na yu luu medengis sir, og hir nyëg rëk gëp niwëek nabë va? Senër sënë in ham nër bë sa nehetii memö rak Belsebul* niwëek. ¹⁹ Rëk bë Belsebul* nelok vu sa yonon besa nehetii memö to deneya, og mak re nelok vu ham alam besën denetii memö to deneya agi? Om ham alam saga degengo ham gagek sagi medeseggi rë. ²⁰ Rëk mu nabë Anutu nema nelok vu sa, besa nehetii memö lo, og saga tato bë Anutu yam vu ham ggovek ya in bë gëgin ham.

²¹ Nabë mehö niwëek ti medo los ngaa-begö-yi megegin yi beggang nivesa, og yi ngaa pin yö nedo nivesa. ²² Rëk mu nabë mehö los niwëek ngwë niwëek kesuu yi beberup ngis yi medahun na, og nevo yi ngaa-begö-yi sën kwa nevo bë rëk dok vu yi lo vër, betum bo yi ngaa pin vër bebo gelek yi alam.

²³ Mehöti sën su nelok vu sa rë lo, og nesis begö vu sa. Gemehöti sën su nelok vu sa menesupin sipsip ving rë lo, og netii sir meya denepalët lok.”

Yesu Nër Gagek Peggirinsën Rak Memö Sën Neyom Ggökin
(Mt 12:43-45)

²⁴ “Memö nipaya sën to neya in mehönon ti lo, og to meya medo neyoh nyëg nivevo menesero nyëg len ti in bë sewah dok. Rëk su netok vu rë lob nenër bë, ‘Maam sağ nah mena galë beggang sën sa nado lok wirek lo rë.’ ²⁵ Lob yah verup rëk nelë bë desekee beggang sën lo bedevunek vu menedo meris. ²⁶ Lob rengö yi beyah ko memö nemadvahi-bevidek-luu sën denevong ngaa nipaya rot medenekesuu yi lo, beyom denedo lok beggang sënë. Lob mehö sën nedo paya wirek lo, mëm nedo paya ya verök yi rot.”

Alam Sën Kwaj Vesa Lo

²⁷ Alam yu böpata denedo, geYesu nenër gagek sënë, lok avëh ti nare lok sir vuheng bepisek in bë, “Avëh ti sën ko hong wirek, bevo rur vu hong lo, mak yö nedo los kwa vesa.” ²⁸ Rëk Yesu nër yah bë, “Rëk mëm alam sën denengo Anutu yi gagek agi medenesepa lok lo, og mëm kwaj vesa rot mekesuu yi.”

Alam Detahi Bë Degelë Ngaa Böp
(Mt 12:38-42; Mk 8:12)

²⁹ Log alam ngahisekë denesup sir yam ggök ggökin rot, lob nër vu sir bë, “Alam vu buk sënë og sir alam nij paya, om deketag bë degelë ngaa böp yagek yi. Rëk mu sa su rëk tato ngaa böp ti vu sir rë. Gağ yik sëk tato ngaa böp nabë sën Yona lo mu vu sir beggovek. ³⁰ Wirek alam Nineve delë ngaa böp sën tøk vu Yona lo mederak ni medeggërin sir. Om yik alam vu buk sënë rëk degelë ngaa böp natøk vu Mehönon Nalu nabë saga in dejak ni medegërin sir. ³¹ Log vu Buk-tamusën og Anutu rëk seggi mehönon hir gagek, lob rëk avëh-los-bengö vu sën sang neverup lo kedi bare menanër gagek jak alam vu buk sënë nabë denevong ngaa nipaya. In wirek avëh sënë nedo dob nenga, rëk yam in bë genço Solomon* yi gagek los kwa böp. Gağ mehö sën nedo gwëbeng agi kesuu Solomon*, rëk ham su ngo aye rë. ³² Log vu Buk-tamusën og Anutu rëk seggi mehönon hir gagek, lob rëk alam Nineve kedi debare medenanër gagek jak alam vu buk sënë nabë denevong ngaa nipaya. In alam Nineve dengö Yona aye medeggërin sir yah vu Anutu. Gağ mehö sën nedo gwëbeng agi kesuu Yona, rëk ham su wërin ham rë.”

Yesu Nër Bë Hil Malad Tu Hil Navid Yi Ram
(Mt 5:15; 6:22-23)

³³ “Mehöti su netaggi loğ ram menevun luğ ya reek len ma, nekey-ovekin dëg rak rë. Gağ netung rak ya reek in bë alam sën dedok na beggang ayo lo degelë nyëg. ³⁴ Log malam tu navim yi ram. Bë malam natum in ngaa nivesa, og rangah rëk gegwang na navim pin los dahis. Gağ bë malam natum in ngaa nipaya, og navim pin rëk malakenu dok. ³⁵ Om gwegin hong nivesa, in rëk rangah sën nedo loğ hong lo malakenu dok. ³⁶ Nabë navim pin rangah rot, gelen ti su malakenu rë, og navim pin rëk rangah na verök nabë sën ram nejëh rak hong.”

Ngaa Nipaya Sën Alam Parisai* Los Tatovaha Denevong Lo
(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lk 20:45-47)

³⁷ Yesu nër gagek sënë ggovek, log Parisai* ti nër bë na mega nos geving yi. Lob ya melok ya beggang ayo beya nedo ya tevor. ³⁸ Lob Parisai* sënë lë bë Yesu sesor meya nedo ya tevor menegga nos gesu ripek nema rë, lom kwa ya ngahi. ³⁹ Rëk Mehöböp nër vu yi bë, “Ham Parisai*, ham neripek kap los perë navi mu, gağ ham ayomin og hodek los ngaa nipaya pup ya. ⁴⁰ Ham kwamin ma! Anutu sën nero ngaa demı lo, mağ su nero ayo peggo ving rë? ⁴¹ Gağ ham dok vu alam sën denerak vu in ngaa, loğ mëm ham rëk nimin röp jak los dahis.

⁴² Rëk mu ham Parisai*! Gëpin ham! In ham nos pin vu huk saga sën ham neço anon ti ti ggëp sën netu nemadluho lo, beham netung netu seriveng vu Anutu. Ham netung nos böp los mahen mahen pin nebë yesek los kele navi, gejojeng reggu nivesa aggagga. Rëk mu ham nehök ngaa niröp los sën ahëmin geving Anutu lo. Yönon, horek sën nebë hil abo ngaa sën netu nemadluho natu seriveng vu Anutu lo, og hil su rëk gevuu na rë. Rëk mu mëm hil sepa dok ngaa böp sënë namugin.

⁴³ Wöp-o! Ham Parisai*! Gëpin ham! In ham ahëmin neving pangsën bë ham medo lël mala dok dub ayo geham ahëmin neving bë alam debengwëng vu ham medegeko ham jak dok alam tabaak.

⁴⁴ Wöp-o! Gëpin ham! In ham nebë heljäng sën neggëp vunsën loḥ söv gebinë lo. Alam su deneraḥ ni rë, geyö medo deneggök ham ggëp vavunë.”

⁴⁵ Lob alam-horek-yi ti nër yah vu yi bë, “Genër nebë saga, om genër gagek nipaya yam raḥ he ving.” ⁴⁶ Loḥ Yesu nër yah bë, “Ham alam-horek-yi, gëpin ham ving! In ham netelë ngaa maggin raḥ ya mehönon kwaj. Rëḥ ham ti su netelo nema ya in bë doḥ vu sir teka rë.

⁴⁷ Wöp-o! Gëpin ham! In ham kënumin lo desis alam-denenër-gagek-rangahsën lo wirek medediik, log gwëbeng og ham medo nelev beggang-bedub-yi nivesa vesa raḥ nedo waak sën denebë sekëj loḥ lo. ⁴⁸ Ham nevonḡ nebë sënë, log ham kwamin nevo ham kënumin lo hir ngaa nipaya saga beham ahëmin nivesa in. In ham kënumin denesis alam saga, log ham nevunëḥ vu hir bedub.

⁴⁹ Nebë saga om sën Anutu los kwa böp nër bë, ‘Sëḥ gevong alam-denenër-gagek-rangahsën los sinarë la dena vu sir, lob rëḥ dengis sir la denadiik, gedegetii vahi na depalët doḥ.’ ⁵⁰ Nebë saga om Anutu rëḥ nanër alam-denenër-gagek-rangahsën pin sën denesis sir wirek vu nyëdahis sën Anutu tung yaḡek los dob beyam verup gwëbeng agi degwa gëp vu alam vu buk sënë nabë desis sir ving. ⁵¹ Loḥ sën Abel diik wirek lo rot, beyam verup loḥ Sakaria sën diik loḥ jepö degwa los dub ayo vabuung vuheng atov lo. Sa nanër vu ham yönon nabë: Anutu rëḥ nanër nabë nipaya pin nyëvewen rëḥ natök vu alam sën denedo gwëbeng agi.

⁵² Wöp-o! Ham alam-horek-yi! Gëpin ham! In ham vun kii sën tateḡin aggata vu mehönon medejaḥ gagek los kwa böp ni lo. Ham su ngo nepedi veluung avi meneloḥ ya rë, log ham newërin aggata in alam vahi sën denevonḡin bë dedoḥ na lo ving.”

⁵³ Lob Yesu vu beggang sënë ayo beto meyah dobnë, lob alam-horek-yi loḥo Parisai* nij wëëḥ medenevonḡ newa newa in bë denanër gagek jaḥ yi. Lob deneloḥ tepëḥ in gagek agga ti ti vu yi pangsën in bë degenḡo aye. ⁵⁴ Lob deseji yi in bë denatök jaḥ gagek ti berup avi, lob degevonḡ gagek vu yi.

12

Yesu Nër Bë Hil Gegin Hil In Ngaa Tetuhinsën (Mt 10:26-27)

¹ Alam ngahiseḡë raḥ neggëp mehömehö desup sir yam mederaḥ vu sir, log Yesu nenër vu yi hur maluh lo bë, “Ham su gwa jaḥ Parisai*, in ham rëḥ natu alam kwamin luu nabë sir. ² In ngaa pin sën neggëp vunsën lo, rëḥ natök nam rangah vu tamusën. Gengaa pin sën debom meneggëp loḥ gobeng gwëbeng lo, og mehönon rëḥ dejaḥ ni vu tamusën. ³ Nebë sënë om gagek sën ham nenër loḥ mala vahi lo, og alam rëḥ degenḡo jaḥ hes. Ga, gagek pin sën ham nepatereng loḥ beggang ayo lo, og rëḥ debare jaḥ telig gedetahi na rangah.”

Yesu Nër Bë Hil Agönengin Anutu Yö Timu Bagurek Babu (Mt 10:28-31)

⁴ “Sa mehö lo, sa nanër vu ham nabë: Ham su gönengin alam sën dengis ham navimin su meham nadiik lo. In su deyoh vu bë dengis ham anomin geving rë. ⁵ Gaḥ mëm sa tato mehö sën ham gönengin yi lo: Ham gönengin yi sën nesis mehönon medenediik, geniwëëḥ neggëp beyoh vu

bë rëk getë anoj doḵ na Nyëg-nengwah-yi geving lo. Om sa nanër vu ham nabë mëm ham gönengin Mehö sënë.

⁶ Log ham neraḵ ni. Alam denebago soḵ mahen nemadvahi raḵ toea luu mu, rëk Anutu su kwa nevirekin soḵ nebë sënë ti rë. ⁷ Gaḵ ham, og Anutu tevin ham yumin viis pin los dahis beneraḵ ni. Om ham su gönengin ham, in Anutu kwa nevo ham kesuu soḵ mahen mahen ngahisekë sënë menegin ham.”

*Yesu Nër Gagek Raḵ Alam Sën Denanër Yesu Arë Rangah Lo
(Mt 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ “Log sa nanër vu ham nabë: Bë mehöti nanër yi rangah gëp mehönon malaj nabë sa alam yi, og Mehönon Nalu rëk nanër yi rangah nabë sënë gëp Anutu yi angër lo malaj. ⁹ Log bë mehöti dah sarëg vun in mehönon, og sëḵ dah arë vun in Anutu yi angër lo.

¹⁰ Mehöti bë nanër gagek nipaya ti jaḵ Mehönon Nalu, og aggata neggëp in bë mëm Anutu rëk dahun yi nipaya sënë na. Gaḵ nabë mehöti nanër gagek nipaya ti jaḵ Anon Vabuung, og aggata su neggëp in bë Anutu rëk dahun yi nipaya ti sën lo na rë.

¹¹ Log nabë alam degelë ham paya in sën ham nesepa loḵ sa lo medegeḵo ham na dub-supinsën-yi ayo, gevu gavman, gevu alam sën detu ggev lo, og ham su newamin jaḵ nabë, ‘Maḵ hil rëk nanër gagek nah nabë va? Ma hil rëk nanër gagek re?’ ¹² Gaḵ doḵ buk saga, og Anon Vabuung yö rëk gevong gagek sën ham nanër nah lo vu ham.”

Gagek Peggirinsën Raḵ Mehö-los-bengö-ggoreksën Kwa Masën Ti

¹³ Alam yu böpata sën yam denedo lo ti nër vu Yesu bë, “Tatovaha, genanër vu arig nabë basuh alu amamin yi ngaa pin begevong vahi vu sa.” ¹⁴ Rëḵ Yesu nër yah vu yi bë, “Sa mehö-e! In re ggoin sa raḵ in bë sa gango ham gagek, ma sebo ham ngaa gelek-a?” ¹⁵ Log nër vu sir ving bë, “Ham gwegin ham! Beham kwamin bo in ham rëḵ malamin anon in ngaa ngaa. In mehöti sën yi ngaa ngahisekë lo, og su rëḵ medo mala-tumsën jaḵ yi kupek rë.”

¹⁶ Loḵ tateḵin gagek ngwë ggökin vu sir bë, “Mehö-los-bengö-ggoreksën ti yi nos anon loḵ rot menedo huk anon. ¹⁷ Lob mehö-los-bengö-ggoreksën sënë kwa nevo loḵ ayo bë, ‘Sëḵ gevong nabë va? Sehög beggang su yoh vu bë sa getung nos anon pin sënë doḵ nam rë.’ ¹⁸ Loḵ nër bë, ‘Maam sa gevong nabë sënë: Sëḵ kevoh sa jök pin na, gesedev böp böp doḵ nah. Lob mëm sëḵ ngupin wit* gahis los sa ngaa nivesa vesa pin jaḵ na jök sënë. ¹⁹ Log mëm sëḵ nanër vu sa nabë, “Ma sa in-a! Sesupin ngaa ngahisekë beyoh vu ngebek ngahisekë rot. Om sëḵ sewah bemedo meḡa los nanum kwag vesa vesa.” ²⁰ Rëḵ Anutu nër vu yi bë, ‘Kwam ma rot! Rëḵ genadiik pehi buk sënë. Log ngaa pin sën gesupin menedo lo, og rëḵ natu re yi ngaa?’ ²¹ Om alam sën yö kwaj neya vu hir ngaa mu gesu kwaj neya vu Anutu rë lo, rëḵ nabë saga.”

*Yesu Nër Bë Hil Su Newad Jaḵ Bekwad Na Ngahi
(Mt 6:25-34)*

²² Log Yesu nër vu yi hur maluh lo bë, “Nebë saga om sa nanër vu ham nabë: Ham su newamin jaḵ in ham medoḵ tepëḵ nabë, ‘Hil rëḵ aga va?’ Geham su newamin jaḵ in navimin nabë, ‘Hil rëḵ kebu navid jaḵ va?’ ²³ In hil anod kesuu nos gehil navid kesuu tob. ²⁴ Om ham kwamin bo soḵ lo rë. Su denehin nos gahis rë, gesu denerur anon medenesupin rë.

Hej jök los beggang sën degetung anon doḵ lo ma. Rëḵ Anutu nevet sir. Gaḵ ham mehōnon, og ham kwesuu soḵ lo yōnon! ²⁵ Nabë ham ti kwa bo nabë geḵo yi buk sën medo mala vesa lo seggi berup na teka geving, og maḵ yoh vu bē rëḵ gevong-a? ²⁶ Ma! Ham su yoh vu bē gwevong ngaa mahen teka nabë sënë rë, om ham su newamin jaḵ in ngaa vahi.

²⁷ Ham kwamin bo sesik talohek sën nekweḵ pahup ayo lo rë nabë deneraḵ nebë va? Su denevong huk rë, besu denevasu tob rë. Rëḵ mu sa nanër vu ham nabë: Wirek Solomon* los yi vuneḵ vuneḵ niḵapiik neggërin yi, rëḵ mu ti su nivesa nebë sesik sënë rë. ²⁸ Yōnon, Anutu neḵin vos sën nare gwëbeng gerëḵ dekesik neheng medebesī jaḵ na nengwah aḵi nivesa. Om nebë va sën ham su ayomin neya timu vu Anutu rë-ë? Ham jaḵ ni nabë Anutu rëḵ gegin ham nivesa geving kesuu vos saga. ²⁹ Om ham su newamim jaḵ medoḵ tepëḵ in ham nabë ham rëḵ gwa va los nanum va? Geham su medo mekwamin na ngahi. ³⁰ In alam dahis vu dob yīḵ kwaj nevo ngaa pin sënë pangsen bē denatōḵ vu. Gaḵ ham Amamin vu yaḡek raḵ ni ggovek ya bē ham neraḵ vu in ngaa nebë sënë. ³¹ Gaḵ mēm ham malamin sepa nabë Anutu natu ala beḡgin ham, lob mēm rëḵ bo ngaa pin saga vu ham geving.”

*Yesu Nër Bë Hil Angupin Ngaa Nivesa Gëp Yaḡek
(Mt 6:19-21)*

³² “Ham sipsip yu mahen teka sënë, ham su göneng! Gaḵ ham Amamin vu yaḡek joo ḡaḡek menare vorot bē ham rëḵ natu alam-los-bengōmin beham medo nivesa geving yi. ³³ Ham gwevong ham ngaa pin balam debaḡo, lob ham bo monë sën ham gweko jaḵ lo vu alam sën deneraḵ vu in ngaa lo in doḵ vu sir. Ham sero jej-monë-yi sën su rëḵ siis jaḵ rë lo. Geham ngupin ngaa nivesa vesa gëp yaḡek, in vu yaḡek og ngaa su mala nema rë galam hodeḵ su deyoh vu bē dena dus jaḵ rë, gejeluj su neloḵ rë. ³⁴ Nyëḡ sën ham ngupin ham ḵupeḵ bemedo doḵ lo, og ham rëḵ gwëp natumin.”

Yesu Nër Bë Hil Gero Hil, Bemedo Gegin Yesu Duk Nom

³⁵ “Ham gwevëh ham tob dus, beham baku ahon jaḵ ḵabi, geham taggi doḵ ram, bemedo gwegin Yesu duk nom. ³⁶ Ham gwevong nabë sën hur denegin hir alam in ya nos böp sën maluh ti lu venë denejom nemaj gerëḵ nom geto lo, om denegin yi in bē pepa jaḵ reping, og detahinin pevis in yi. ³⁷ Nabë alaj nom geto begelë genahën medo denetum, og hur lo sënë rëḵ kwaj vesa. Sa nanër vu ham yōnon nabë: Alaj yō rëḵ gevëh tob nos yi ḡerin yi, log mēm nanër vu sir nabë na detetup doḵ tevor. Log yō rëḵ bo nos gelek sir. ³⁸ Yōnon, nabë nam buk vuheng, ma doḵ sën ḵōkrëeh nesu beron ti geneggëp yah lo, begelë nabë yō nedo denetum, og yō rëḵ kwaj veḡa rot.

³⁹ Log ham kwamin bo ngaa sënë rë: Bë beggang ala gengo hes mala sën mehō hodeḵ rëḵ godeḵ yi ngaa lo bengō namugin, og su yoh vu bē rëḵ gelë mehō saga mu gedoḵ na yi beggang ayo rë. ⁴⁰ Om ham gwero ham nabë saga, in Mehōnon Nalu rëḵ nom doḵ buk ti sën ham su kwamin nevo bē rëḵ nom doḵ lo rë.”

*Gaḡek Peggirinsën Raḵ Hur Nivesa Los Hur Nipaya
(Mt 24:45-51)*

⁴¹ Lob Pita loḵ tepëḵ in bē, “Mehōböp, maḵ ngo genër ḡaḡek peggirinsën sënë vu he mu, ma genenër vu alam pin ving-a?” ⁴² Loḵ Mehōböp nër yah bē, “Maḵ hur ti tena nedo, beyi mehō los kwa benevong yi huk niröp-a?”

Og mēm ala rēk gooin yi jaḵ in gēgin yi hur vahi pin mebo nos gelek sir nirōp doḵ buk sēn degeḵo nos lo! ⁴³ Og ala rēk na genom berup begelē nabē yi hur neving huk yoh vu sēn nēr lo, lob yi hur sēnē rēk kwa vesa. ⁴⁴ Gesa nanēr vu ham yōnon nabē ala rēk geving yi ngaa pin doḵ na nema in gēgin. ⁴⁵ Gaḵ bē hur saga kwa bo nabē ala su rēk nom berup pevis rē, lob beek hur maluh los hur avēh, log yō medo mega los nanum mekeyevin, ⁴⁶ og ala rēk nom doḵ buk ti sēn yi hur su nevin yi loḵ lo rē, gaḵ rēk nom doḵ hes mala sēn yi duḡin lo. Lob ala rēk ngis yi rot mebasap yi, log getē yi na medo geving alam sēn denekeyēh gāḡek lo, bedegeḵo nyēvewen gēp ti.

⁴⁷ Sa nanēr nabē hur sēn neraḵ ala kwa ni ggovek ya, rēk mu su nesepa loḵ rē, om ala rēk beek yi pangsen rot. ⁴⁸ Log mehōti bē duḡin ala kwa lom geving paya beyoh vu bē rēk geḵo nyēvewen doḵ nah, og ala su rēk beek yi pangsen rot rē. In alam sēn alaj bo ngaa ngahiseḵē doḵ nemaj lo, og alaj kwaj nevo bē degeving huk bōpata medegegin ngaa pin saga nivesa. Log alam sēn degegin huk ngahiseḵē lo, og alaj kwaj nevo bē degeving pin nirōp, gedegeving huk vahi geving.”

*Yesu Nēr Bē Mehōnon Rēk Debasuh Sir Degwa Jaḵ Yi Gāḡek
(Mt 10:34-36)*

⁴⁹ “Sa haḵo nengwah yam in bē natum gēp dob, om ko nengwah sēnē natumek-a! ⁵⁰ Dus raḵ in bē sa gaḵo ḵerus, om sa hevongin bē govek na pevis in sayog maggin rot. ⁵¹ Maḵ ham kwamin nevo bē seyam in bē geving mamer vu dob-a? Ma! Sa nanēr vu ham nabē: Seyam in bē alam degengo sa gāḡek bedebasuh sir na yu luu. ⁵² Rēk degeving doḵ buk sēnē mena rot. Alam nemadvahi rēk demedo doḵ beggang timu, lob debasuh sir na yu luu. Lōo rēk degelē luu paya, log luu rēk degelē lōo paya. ⁵³ Rēk debasuh sir bamaj rēk degelē naluj maluh lo paya, genaluj maluh rēk degelē amaj paya. Log ataj rēk depemēgin naluj avēh lo, genaluj avēh lo rēk depemēgin ataj. Gavēh bōp rēk denapēēng ggej avēh lo geggej avēh lo rēk denapēēng ggej avēh bōp, degwa jaḵ sa gāḡek.”

*Ngaa Sēn Hil Rēk Galē Jaḵ
(Mt 16:2, 3; Mk 8:11-13)*

⁵⁴ Log nēr vu alam ving bē, “Ham nelē beggob nekebu yam ggēp sēn hes nemasuseḵ ya lo, lob ham nenēr pevis bē, ‘Hob vongin geto!’ Lob hob neto yōnon. ⁵⁵ Log ham nengo bē sang neyam ggēp ahē, lob ham nenēr bē, ‘Hes vongin natum bōpata-o!’ Lob anon neraḵ yoh vu saga. ⁵⁶ Ham alam gāḡek tetuhinsen ata! Ham nelē raḵ dob yi ngaa, ga, yaḡek yi ngaa. Rēk ham su neraḵ buk sēnē ni beneraḵ ni bē Anutu neving huk loḵ ham vuheng atov rē.”

*Yesu Nēr Bē Hil Semu Gāḡek Pevis Gaḵ Su Na Bebōpata Jaḵ
(Mt 5:25-26)*

⁵⁷ “Nebē va sēn ham su ngo neseggi ngaa sēn neyoh vu lo meneving rē-ē? ⁵⁸ Buk sēn genena geving mehō sēn melu neya in gweving gāḡek lo, og melu nahēn nenōk aggata, log genanēr vu yi bemelu semu gāḡek, in rēk dadii hong doḵ na jaas sēn nengo gāḡek lo nema. Lob jaas bo hong doḵ na ahēvavu nemaj, lob ahēvavu degetung hong doḵ na ḵarabus. ⁵⁹ Om sa nanēr vu hong nabē: Su rēk gwetah hong vēr in ḵarabus pevis rē. Gaḵ rēk gemedo rot bona berup doḵ buk sēn hong nyēvewen govek na los dahis lo lom mēm.”

13

Mehöti Bë Su Gërin Yi Rë, Og Rëk Mala Nama

¹ Yik loḵ buk sënë, lob mehö la denër alam Galilea la vu Yesu bë Pilatus sis sir benij kök keseh beto meya sarömin ving hir seriveng kök. ² Lob Yesu nër yah vu sir bë, “Ham kwamin nevo bë alam Galilea sënë hir ngaa nipaya ngahi neggëp vu sir kesuu Galilea vahi pin om sën malaj ma rak-a? ³ Sa nanër vu ham niröp nabë: Ma! Su nebë saga rë! Rëk mu nabë ham su gwërin ham rë, og ham pin rëk malamin nama nabë saga. ⁴ Ma alam nemadluho-menemadvahi-vidék-löö (18) sën beggang ading vu Siloam kepë mesis sir wirek bedediik lo, og maḵ ham kwamin nevo bë hir ngaa nipaya kesuu alam vahi pin sën denedo Yerusalem lo hir ngaa nipaya? ⁵ Ma! Sa nanër vu ham niröp nabë: Su nebë saga rë! Rëk mu nabë ham su gwërin ham rë, og ham rëk malamin nama nabë saga.”

Gagek Peggirinsën Rak Kele Sën Su Nesis Anon Rë Lo

⁶ Loḵ nër gagek peggirinsën ti bë, “Mehöti varoh kele pik* ti menare loḵ yi huk wain ayo, lob ya in bë gelë anon mejur, rëk anon ma. ⁷ Lob nër vu hur sën nevong huk in lo bë, ‘Gengö? Seyam sero pik* anon yoh vu ngebek löö, rëk ma, om gebuv kele na, ma va sën vasap dob jeji rot-ël’ ⁸ Loḵ yi hur sën lo nër yah bë, ‘Mehö böp, genaköök gebare ta ngwë sënë geving, besedev dob dok degwa, gesa getung tebek dok degwa balu galë rë. ⁹ In maḵ mëm rëk ngis anon dok ta sënë. Rëk mëm nabë nama lo, og mëm ngo rëk gebuv na.’”

Yesu Vong Bavëh Ti Nivesa Rak Loḵ Buk-sewahsën-yi

¹⁰ Yesu vare nenër gagek vu alam loḵ Buk-sewahsën-yi* ti loḵ dub-supinsën-yi ayo. ¹¹ Log avëh ti nedo, rëk memö gwang ya ayo lob vong beni nerak yoh vu ngebek nemadluho-menemadvahi-mevidek-löö (18). Lob avëh sënë sekë ma rot gedemi sekë vegguu besu yoh vu bë kedi bare niröp rë. ¹² Yesu lë yi, lob tahi yi ya benër vu bë, “Avëh-e, sa hevong behong niraksën maya.” ¹³ Log bë nema rak avëh sënë, lob demi sesor avuti benare niröp. Log avëh lo ḵo Anutu arë rak. ¹⁴ Rëk dub-supinsën-yi ala ahë sengën pangсэн in Yesu vong bavëh sënë nivesa rak loḵ Buk-sewahsën-yi*. Lob nër vu alam pin bë, “Buk-huk-yi nemadvahi-bevidek-ti neggëp, om nabë ham nam in degevong beham nimin vesa jak, og ham nam dok buk-huk-yi, gaḵ ham su nam in ngaa nabë sënë dok Buk-sewahsën-yi*.” ¹⁵ Loḵ Mehöböp nër yah vu yi bë, “Ham alam kwamin luu! Nelok Buk-sewahsën-yi* og ham pin neya böök bej beham nekwevelekin ham burmakau los dogi beneḵo sir ya denenum bël. ¹⁶ Gaḵ avëh sënë lo, og yik Abraham yi mewis yi, rëk Satan jom yi ahon yoh vu ngebek nemadluho-menemadvahi-vidék-löö (18). Om sa bë kevelekin aggis in yi dok Buk-sewahsën-yi*, ma su yoh vu rë?” ¹⁷ Nër nebë sënë, lob sir sën denelë yi paya lo nij mum. Galam pin ahëj nivesa medepisek rot in ngaa nivesa pin sën nevong agi.

Gagek Peggirinsën Rak Mastet Los Yiist*

(Mt 13:31-33; Mk 4:30-34)

¹⁸ Log Yesu nër gagek peggirinsën ngwë ggökin bë, “Maḵ sën Anutu-yi-nyëg anon jak lo, og yik nebë va? Maḵ sëk tatekin jak va? ¹⁹ Sën Anutu-yi-nyëg anon jak lo, og yik nebë nos sën hil nanër bë mastet* lo gahis. Mehöti ḵo mastet* sënë gahis behin loḵ yi huk. Lob kip merig beni nebë kele, lob sok sën denevëng medeneya agi yam denejegwi newisej loḵ.”

20 Loḵ nēr gagek peggirinsēn ngwē ggōkin bē, “Maḵ sa tateḵin sēn Anutu-yi-nyēg anon jaḵ lo jaḵ va ngwē geving-a?” 21 Sēn Anutu-yi-nyēg anon jaḵ lo, og yiḵ nebē yiist* sēn nevong bebrēt nerig lo. Avēh ti sarōmin yiist* sēnē los parawa ḵetuk bōp lōō loḵ gabum, lob kōd parawa pin sēnē merig.”

Hil Adoḵ Na Veluung Avi Mahen

(Mt 7:13-14, 21-23)

22 Log ya neḵo loḵ nyēg los beggang-bu la, menenēr gagek vu alam, log ya in bē na Yerusalem, 23 lob mehōti loḵ tepēk vu yi bē, “Mehōbōp, maḵ yiḵ Anutu rēḵ geḵo alam ti ti mu nah vu yi?” Loḵ Yesu nēr yah vu bē, 24 “Ham pasang dev vahamin doḵ in ham doḵ na veluung avi mahen. In sa nanēr vu ham nabē: Alam ngahiseḵē rēḵ degevonḵin rot nabē dedoḵ na, rēḵ mu su rēḵ denoh vu rē, 25 in beggang ala rēḵ kedi bebehii reping. Log ham rēḵ berup bare dobnē bepepa jaḵ, genanēr nabē, ‘Mehōbōp, getahinin reping in he!’ Loḵ rēḵ nanēr nōk vu ham nabē, ‘Ham re lo? Sa duḵin ham!’ 26 Loḵ ham rēḵ nanēr nah nabē, ‘He sēn hil los naha nos los nanum loḵ ti, geḵenare loḵ he aggata meḵenenēr gagek vu he lo.’ 27 Loḵ rēḵ nanēr vu ham nabē, ‘Ham re lo? Sa duḵin ham! Ham sēnē nevong ngaa nipaya, om ham jaḵ na nenga in sa!’ 28 Ham rēḵ gwelē Abraham ga, Isaak ga, Yakop galam-denenēr-gagek-rangahsēn pin demedo doḵ Anutu-yi-nyēg, rēḵ mu ham, og rēḵ dejos ham nah dobnē beham rēḵ ngu megwekōō nyēmin. 29 Gaḵ alam vu nyēg sēn hes mala neverup los nyēg sēn hes mala nemasuseḵ ya lo, galam vu nyēg sēn ayōōng neyam lo los nyēg sēn sang neyam lo, og rēḵ dedoḵ na bemedo dega nos bōp ḵep Anutu-yi-nyēg. 30 Yōnon, log alam vahi vu tamusēn rēḵ nah denatu alam muḵinsēn. Galam vahi vu muḵinsēn rēḵ nom denatu alam tamusēn.”

Yesu Su Raḵ Yerusalem

(Mt 23:27-39)

31 Lob alam Parisai* la denēr nirōp loḵ buk sēnē vu yi bē, “Gwevuu nyēg sēnē geḵena nyēg ngwē, in Herot* vonḵin ngis hong meḵenadiiḵ.” 32 Loḵ Yesu nēr yah vu sir bē, “Ham na nanēr vu anōō bemēn kwa ngahi saga nabē, ‘Gengo! Sēḵ getii memō geto dena, gesēḵ gevonḵ balam nijraksēn nijvesa jaḵ pehi geneheng. Gaḵ duu og sēḵ semu sa huk na verōḵ yi.’ 33 Rēḵ mu sēḵ medo mena pehi sēnē geneheng, ga, duu. In su yoh vu bē dengis alam-denenēr-gagek-rangahsēn ti doḵ beggang-bu ngwē rē, gaḵ yiḵ yō dengis menadiiḵ doḵ Yerusalem timu.

34 “Oo Yerusalem, Yerusalem, hong mehō genesis alam-denenēr-gagek-rangahsēn medenediḵ, geḵenetengwa Anutu-yi-alam sēn nevong sir yōk vu hong lo raḵ gelōng medenediḵ. Sa nehevong beron beron in bē sengupin nalum lo nabē sēn kōḵrēeh ata nesupin nalu lo loḵ yah babu lo, rēḵ nim nelēl. 35 Om ham gwengo rē! Anutu vuu ham ya ggovek ya beham nyēg rēḵ nabumeng na. Sa nanēr vu ham nabē: Ham su rēḵ malamin jaḵ sa gōkin nah rē, rot bena berup doḵ buk sēn ham nanēr nabē:

‘Anutu gevonḵ semusemu vu Mehō sēn vonḵ yam los niwēēk lo!’ ”

14

Yesu Vong Bemehō Nivuuḵsēn Ti Nivesa Raḵ Yah

¹ Lob Buk-sewahsën-yi* ti, lom Yesu ya medo negga nos ving Parisai* hir ggev ti, lob alam medo malaj nesepa yi. ² In mehö vuuksën ti nedo, lob nedo loḁ mala. ³ Yesu lë, lob loḁ tepëḁ vu alam-horek-yi los alam Parisai* bë, “Yoh vu bë hil gevong balam nijraksën nijvesa jaḁ doḁ Buk-sewahsën-yi*, ma su yoh vu rë?” ⁴ Rëḁ ayej ma rot, lom ḁo mehö saga bevong benivesa raḁ, log vong yah meya ⁵ genër vu sir bë, “Bë ham ti nalu ma yi burmakau ti bës duk asoreng-bël-yi doḁ Buk-sewahsën-yi* ti, og maḁ ham su rëḁ dadii jaḁ nom doḁ buk saga rë? Gaḁ ham rëḁ gwevong!” ⁶ Rëḁ su kwaj töḁ raḁ gaḁek ti medenër loḁ yah rë.

Yesu Nër Bë Hil Dahun Hil

⁷ Yesu lë vatëveḁ sën deyam in bë dega nos lo ya denedo raḁ sëa sën los arë lo. Lob nër gaḁek raḁ sir betateḁin bë, ⁸ “Nabë mehöti gevong dik nam vu hong nabë gena nos böp sën maluh ti lu venë denejom nemaj lo, og su gweto gemedo jaḁ sëa sën los arë lo. In tum mehö sënë, maḁ rëḁ gevong dik in mehö ngwë sën los arë kesuu hong lo nam geving. ⁹ Bë gevong nabë sënë, og mehö sën vong dik in meluu lo rëḁ nam nanër vu hong nabë, ‘Gebo sëa-los-arë saga vu mehö sënë.’ Lob rëḁ nim namum böpata rot begenah gemedo lël hus. ¹⁰ Om nabë mehöti gevong dik in hong nabë gena nos böp geving yi, og gena geberup gemedo lël hus. Gwevong nabë sënë in lob mehö sën vong dik in hong lo nam gelë hong lob nanër nabë, ‘Sa mehö, genam lël mala.’ Nabë nanër nabë sënë, og mëm alam pin sën ham los newa nos lo rëḁ degelë nabë ḁo hong raḁ. ¹¹ In mehöti bë yö geḁo arë jaḁ, og Anutu rëḁ dahun yi. Gaḁ mehöti sën nabë dahun yi lo, og Anutu rëḁ geḁo arë jaḁ na vavunë.”

Gwevong Dik Na In Mehönon Nabë Denam Nos Böp, Og Gwevong Nabë Sënë

¹² Log nër vu mehö sën vong dik ya in yi lo bë, “Nabë gwevong nos böp ti, og su gwevong dik na in nim papu lo, arim lo, galam sën ham degwa ti lo. In maḁ rëḁ degevong dik nom in hong begena gegwa nos doḁ nah hong nos saga gëp hir beggang buk ngwë. ¹³ Gaḁ nabë gwevong nos böp, og mëm gwevong dik na in alam bengöj masën, galam vahaj paya los vahaj kasöm, galam malaj kenod. ¹⁴ In alam nebë sënë su deyoh vu bë debo doḁ nah hong nos nyëvewen vu hong rë. Gwevong nabë sënë, lob kwam vesa. In Anutu rëḁ bo doḁ nah hong nos vu hong vu Buk-tamusën doḁ buk sën alam yohvu dekedii jaḁ nah gëp bedub lo.”

Gaḁek Peggirinsën Raḁ Nos Böp (Mt 22:1-10)

¹⁵ Alam sën losho Yesu medo denegga nos agi ti ngo gaḁek sënë, lob nër vu Yesu bë, “Mehöti sën rëḁ medo mega nos doḁ Anutu-yi-nyëḁ lo og kwa vesa.” ¹⁶ Rëḁ Yesu nër yah vu yi bë, “Mehöti vongin bë gevong nos böpata, lob vong dik ya vorot vu alam ngahi in bë nam dega nos böp sënë. ¹⁷ Lob mëm ya verup loḁ buk sën dega nos böp doḁ lo, lob vong yi hur ya denër vu alam sën vong dik ya in sir wirek lo bë, ‘Ham nam jaḁ in sa hero ngaa pin ggovek ya menedo.’ ¹⁸ Rëḁ alam saga sir pin ti ti yö kwaj nevo hir gaḁek medenenër yah vu bë su deyoh vu bë dena rë. Sir ti nër bë, ‘Sa bago huk bengö ti, om sa naya in galë kesii. Om wöp-o, sa su yoh vu bë nöḁ rë.’ ¹⁹ Log ngwë nër vu bë, ‘Sa bago burmakau-huk-yi nemadluho, om sa naya in tahu sir doḁ huk, om wöp-o, sa su yoh vu bë nöḁ rë.’ ²⁰ Log

ti nër bë, ‘Yik sa nahën nehaço avëh gwëbengko, om sa su yoh vu bë nök rë.’

²¹ Lob hur sën lo yah meya demi meris menër vu ala. Lob beggang ala ahë sengën rot, lob nër vu yi hur bë, ‘Gena pevis megenoh vu aggata böp pin los mahen pin vu nyëg sënë, begweko alam bengöj masën, galam vahaj paya, galam malaj kenod, galam vahaj kasöm lo megweko sir dok nam sa beggang.’ ²² Lob yi hur yah geyom verup, lom nër bë, ‘Sa hevong yoh vu ayem, rëk mu len la nahën neggëp meris.’

²³ Lob ala nër yah vu bë, ‘Om gena genoh vu aggata böp pin, gegena gesepa dok heek degwa geving, begedadii alam denam. In sa hevongin bë sa beggang yö napup. ²⁴ Gaç sa nanër vu hong nabë: Alam pin sën sa hevong dik ya in sir wirek lo, og su rëk dega sa nos rë.’”

Hil Kwad Bo Megero, Lok Mëm Hil Tamuin Yesu

(Mt 10:37-38)

²⁵ Alam yu böpata denetamuin Yesu medeneya, lob Yesu ggërin yom menër vu sir bë, ²⁶ “Nabë mehöti nam vu sa rëk ahë neving ama lu ata gesenë losho nalu lo gari lo avëhnö lo kesuu sa, genabë yö kwa nevo yi kesuu sa, og mehö sënë su yoh vu bë natu sa hur rë. ²⁷ Gemehöti sën su kerë yi kelepeko* metamuin sa rë lo, og su yoh vu bë rëk natu sa hur rë.

²⁸ Gaç bë ham ti kwa nevo bë dev beggang ading ti jak na vavunë, og nedo bekwa neko ngaa-beggang-yi yi monë mugin lok mëm. ²⁹ Nabë su gevong nabë sënë rë geyö barah mudeng mu dok na meris, log su yoh vu bë gevong besemu na rë, og alam pin rëk degelë bedenaner pelë jak mehö sënë, gedenanöp jak nabë, ³⁰ ‘Mehö sënë nelev beggang, rëk mu su yoh vu bë rëk dev mesemu na rë.’

³¹ Log bë mehö-los-bengö ti na begö vu mehö-los-bengö ngwë, og medo mekwa neko aggata pin mugin lok mëm neya. In maç yik hen alam-begö-yi 10,000 mu, log mehö-los-bengö ngwë yi alam-begö-yi 20,000 kesuu hen. Om rëk kwa bo namugin megero rë nabë: Maç rëk ngis begö vu mehö-los-bengö ngwë sënë begetii na, ma maç su yoh vu rë? ³² Rëk nabë raç ni bë su yoh vu rë, og alam nyëg ngwë sën lo yö nahën denedo ading, log neving mehö la ya denenër gägek ya bë desemu gägek menadiik gebegö gëp.

³³ Nebë saga, om ham kwamin bo rë. Bë ham ti gelë yi ngaa mu nabë ngaanon, og su yoh vu bë natu sa hur rë.”

Gägek Peggirinsën Raç Mamireng Sën Nengën Nemaya Lo

(Mt 5:13; Mk 9:50)

³⁴ “Mamireng og ngaa nivesa. Rëk mu nabë mamireng sënë nengën nama na, og rëk hil gevong benengën jak nah nabë va? ³⁵ Mamireng nebë sënë og su yoh vu bë hil rëk sarömin los dob rë, in rëk gevong paya vu nos vë, log hil su ayoh vu bë keseh dok na geving reggu ahëj sën hil neketëkin lok huk lo rë, in su rëk bo tebek dok nos rë. Gaç hen huk maya verök yi behil nehetë ya meris. Mehöti bë nenga neggëp, og gengo gägek sënë.”

15

Gägek Peggirinsën Raç Sipsip Sën Mala Ma

(Mt 18:12-14)

¹ Log alam sën deneko takës* losho alam nij paya deneya vu Yesu medenengo yi gägek. ² Lob Parisai* losho alam-horek-yi denër yi bë, “Mehö sënë ahë neving alam nijpaya, genegga nos ving sir.”

³ Denër nebë sënë, lob Yesu nër gagek peggirinsën vu sir bē, ⁴ “Bē ham ti yi sipsip 100 denare, lob nabē ti mala nama, og rēk gevuu 99 bare dega kesēk gēp nyēg len ti, log na sero ti sën mala ma lo. Yō rēk sero niwēēk rot benatōk jak loḱ mēm. ⁵ Bē natōk jak, og rēk kerē jak gēp bagē los kwa vesa menah. ⁶ Rēk nah berup beggang, lob tahi yi alam lo, galam sën yik sir beggang-bu ti lo, bedenam vu yi, lob nanēr vu sir nabē, ‘Hil kwad vesa! In sa sipsip ti mala ma, rēk setōk vu behaḱo yom ggōkin.’ ⁷ Om yik nebē saga, sa nanēr vu ham nabē: Angēr lo vu yagek kwaj vesa in alam yohvu 99 nebē saga, in su huk neggēp vu sir bē rēk degērin sir rē. Gaḱ nabē alam nij paya ti gērin yi, og rēk kwaj vesa bōpata rot vu yagek kesuu.”

Yesu Nër Gagek Peggirinsën Raḱ Monë Mala Ma

⁸ “Log nabē avēh ti neḱo yi monë gahis nemadluho, loḱ ti mala ma, og rēk taggi dok ram gesekee beggang ayo menesero rot, bemēm natōk jak loḱ mēm. ⁹ Bē natōk vu, og rēk tahi yi alam lo, galam sën sir beggang-bu ti lo na vu yi, log nanēr vu sir nabē, ‘Hil kwad vesa! In sa hevuu sa monë gahis ti, rēk sa sero metōk vu ggōkin.’ ¹⁰ Om yik nebē saga, sa nanēr vu ham nabē: Bē mehōti sën ngaa nipaya neggēp vu yi lo gērin yi nom, og Anutu yi angēr lo kwaj vesa rot.”

Gagek Peggirinsën Raḱ Hur Magēm Ti Vuu Ama Geya Nyēg Ngwē

¹¹ Log Yesu nër ving bē, “Mehōti nalu maluh luu denedo, ¹² lob amon nēr vu luho amaj bē, ‘Amag-e, kwam bo begebasuh hong monë lu ngaa pin borot, begebo gelek alu arig.’ Lob ama tung ngaa pin ggelek luho. ¹³ Lob amon su nedo hus ading rē, gaḱ pevis besupin hen beya nyēg ading ti. Beya nedo, lob tē yi monë pin ya raḱ ngaa nipaya paya sën nevong lo. ¹⁴ Vasap yi ngaa pin bemaya, log meyip bōpata verup vu dob sagu. Lob neraḱ vu in nos lu ngaa. ¹⁵ Lob maam ya nevong huk vu mehōti ggēp nyēg sagu. Lob mehō sënë vong yi ya, beya negin yi böōḱ lo ggēp yi dob. ¹⁶ Lob kwa neya vu böōḱ hir nos rot bē ga, in mehōti su nelok vu yi rē.

¹⁷ Nebē sënë loḱ kwa yah tōk raḱ ama, lob nēr bē, ‘Amag yi hur lo hir nos ngahisekē, besu deyoh vu bē dega mepalēt na rē. Rēk tum sengo yam nado sënë menadiikahēg pangšën. ¹⁸ Om maam sa kedi jak menah mena vu amag. Log sēk nanēr vu yi nabē, “Amag. Sa hevong paya vu Anutu, gevu hong. ¹⁹ Om gwēbeng sa su mehō nig vesa yoh vu bē genanēr sa nabē nalum rē. Gaḱ gwetung sa natu hong hur ti.”’ ²⁰ Log kedi raḱ meyah meya vu ama.

²¹ Nahën verup neyam ggēp ading teka, loḱ ama lē yi, lob kwa paya in yi. Lob serōg beya kebi yi, gemul* yi. Loḱ nalu nēr vu yi bē, ‘Amag, sa hevong paya vu Anutu, gevu hong. Om sa su mehō nig vesa yoh vu bē genanēr sa nabē nalum sa rē.’ ²² Rēk ama nēr vu yi hur lo bē, ‘Ham gweḱo tob ading malangeri ti nam pevis bejōp dok yi. Geham nakah seges ti dok sekē. Geham jōp suu dok vaha. ²³ Geham gweḱo burmakau nalu tuvek sën jeji lo ti nam mengis, in hil aga nos böp gekwad vesa in yi. ²⁴ In vong bē sa nalug sënë diik ya, rēk gwēbeng vesa loḱ yah ggōkin. Mala ma, loḱ hil atōk vu yi ggōkin.’ Lob kwaj vesa medenepisek in yi lo.

²⁵ Log ari aḱuu ya nedo huk anon, beberup dus raḱ beggang, loḱ ngo geggaḱeng dedun gedenelōo rot. ²⁶ Lob tahi hur ti ya, beloḱ tepēk vu yi bē, ‘Denevong va sagu?’ ²⁷ Loḱ nēr yah vu yi bē, ‘Arim amon yom verup, om sën amam sis burmakau nalu tuvek sën jeji lo ti medenegga gekwaj vesa. In nalu su ya mala ma rē, gaḱ ya nedo vesa beyom verup.’ ²⁸ Rēk

nalu aguu ahë sengën rot, lob su loḵ ya beggang ayo rë. Lob ama luḵ ya dobnë, beya semu aye in yi. ²⁹ Rëḵ nër yah vu ama bë, ‘Sa nehevong hong huk menado yoh vu ngebek ngahisekë nebë hong ngaa meris ti, gesa su neḵeyëh ayem beron ti rë. Rëḵ su genevo memëk nalu ti vu sa, behe los sa alam naha gekwamin vesa rë. Geyö nema rot. ³⁰ Rëḵ nalum teka saga ya vasap hong ngaa pin raḵ avëh baggëb lo, geyom verup, lob kwam vo yi beghesis burmakau nalu tuvek sën jeji lo in yi.’

³¹ Loḵ ama nër yah vu bë, ‘Naluḡ, hongëḵ alu nado loḵ ti yoh vu buk, besa ngaa pin tu hong ngaa. ³² Gaḵ mëm hil kwad vesa benapisëk in arim sënë. In vong bë diiḵ ya, rëḵ ma genedo vesa beyom verup ggökin. Mala maya veröḵ yi, loḵ hil halë yi ggökin.’ ”

16

Gagek Peggirinsën Raḵ Hur Ti Sën Negin Ala Yi Ngaa Paya Lo

¹ Log Yesu nër vu yi hur maluh lo ving bë, “Mehö-los-bengö-ggoreksën ti nedo, beyi hur ti nedo menëgin yi ngaa ngaa paya. Lob mehö la deya vu mehö monë degwa sënë medenër yi hur rangah vu yi bë nevasap yi ngaa ngahisekë. ² Lob tahi yi hur yam benër vu yi bë, ‘Genevong nebë tena sën mehö la denër bengöm vu sa-ë? Genah getatekin sa ngaa pin sën geneḡin lo nabë genevong nebë tena, in sejaḵ ni. In su rëḵ gwëgin sa ngaa gökin nah rë.’

³ Lob mehö sën negin yi ngaa lo kwa nevo loḵ ayo bë, ‘Sëḵ gevong nabë va? Ma gemehö böp rëḵ juuk sa na pehi lo, gesa su rëḵ gëgin yi ngaa gökin nah rë. Sa sekëḡ ma, om sa su yoh vu bë kedub dob rë-o! Log sa nig nemum bë sa su ḵetaḡ nos vu mehö ngwë. ⁴ Rëḵ mu sa kwag töḵ raḵ aggata ti, om nabë sa gevong nabë sënë, og alam rëḵ degeḵo sa na hir beggang doḵ buk sën sa alaḡ juuk sa gesesu gëgin yi ngaa gökin rë lo.’

⁵ Nebë sënë lob tahi alam pin sën hir nyëvewen neggëp berëḵ debo doḵ nah vu ala lo ti ti ya vu yi. Lob ti ya verup mugin, lob loḵ tepëḵ vu bë, ‘Hong nyëvewen va la neggëp vu sa alaḡ-a?’ ⁶ Loḵ nër yah bë, ‘Wël* dram 100.’ Lob nër vu bë, ‘Gweḵo ḵapiya teka sën hong nyëvewen arë neggëp loḵ lo, begweto gemedo pevis, bekwevu yiḵ dram 50 mu doḵ gëp.’ ⁷ Ggovek log mehö ngwë verup, lob mehö sën negin ngaa lo loḵ tepëḵ vu bë, ‘Hong nyëvewen va la neggëp-a?’ Loḵ bë, ‘Wit* bëëḵ 100.’ Lob nër vu bë, ‘Om gweḵo hong ḵapiya sën hong nyëvewen neggëp loḵ lo, beyiḵ kwevu bëëḵ 80 mu doḵ gëp.’

⁸ Lob ala ngo bë nevong nebë saga, lob ḵenu ya benër yi hur sën tetuhin yi lo bë yi mehö los kwa. Yönon, mehönon vu dob sënë yiḵ kwaj böp bedenetetuhin hir alam nebë sënë. Gaḵ alam-rangah-yi, og su denevong ngaa los kwa nebë sënë rë.

⁹ Om sa nanër vu ham nabë: Ham su ngupin monë in gwevong ngaa nipaya paya jaḵ, gaḵ ham gwevong balam denatu ham alam jaḵ. Gevu tamusën sën monë nama na lo, og rëḵ degeḵo ham jaḵ na beggang nivesa sën rëḵ medo degwata los degwata lo.

¹⁰ Nabë mehöti nemalain ngaa mahen teka teka nivesa, og rëḵ malain ngaa böp nivesa geving. Log mehöti sën su gevong ngaa mahen mahen niröp rë lo, og su rëḵ gevong ngaa böp niröp geving rë. ¹¹ Om nabë ham su gwëgin dob sënë yi monë niröp rë, og re rëḵ bo ngaanon vu ham beham gwëgin-a? ¹² Log nabë ham su gwëgin mehö ngwë hir ngaa nivesa rë, og re rëḵ bo ham ngo ham ngaa sën lo vu ham-a?

¹³ Hur ti su yoh vu bë gevong huk vu ala luu dok ti rë. In rëk nidelin ngwë, gahë geving ngwë. Ma rëk napiik vu ngwë, genitebö in ngwë. Ham su yoh vu bë gwevong huk vu Anutu los monë dok ti rë.”

Gagek Raḵ Horek Los Anutu-yi-nyëḡ

¹⁴ Rëk alam Parisai* ahëj neving monë pangsen, om dengo gagek pin sën Yesu nër agi, lob denöp raḵ yi. ¹⁵ Rëk nër yah vu sir bë, “Ham ngo neḵo ham raḵ ggëp alam malaj bë ham alam yohvu. Rëk mu Anutu raḵ ham ayomin ni. In ngaa sën mehõnon denelë bë nivesa medeneḵo raḵ lo, og Anutu nelë bë ngaa nipaya.

¹⁶ Horek yi gagek los alam-denenër-gagek-rangahsën hir gagek neggëp in bë hil sepa dok, rot merup loḵ Jon yi buk. Rëk loḵ Jon yi buk, beyam verup gwëbeng, og Bengõ Nivesa raḵ Anutu-yi-nyëḡ töḵ yam rangah. Lob alam pin nij wëëk rot in bë dedok na nyëḡ sënë. ¹⁷ Yagek los dob yoh vu bë govek na bemala nama, rëk mu gagek sën neggëp loḵ horek lo, og su yoh vu bë teka rëk geto mena rë.”

*Yesu Nër Gagek Raḵ Sën Alam Los Venëj Denevepul Sir Lo
(Mt 5:31-32; 19:9; Mk 10:11-12)*

¹⁸ “Bë mehõti nidëlin venë gegeḵo avëh ngwë natu venë, og neving baggëb. Log mehõti sën nabë geḵo avëh sën regga nilëlin yi lo, og neving baggëb bengaa nipaya neggëp vu yi.”

Yesu Nër Gagek Raḵ Mehõ Bengõ-ggoreksën Luho Mehõ Meris Lasarus

¹⁹ “Mehõti nedo wirek, lob yõ neröp röprüp malangeri ngeri los tob saḡap nivesa vesa. Genegga nos nivesa vesa yoh vu buk. ²⁰ Log mehõ-ḵupeḵ-masën ti neggëp loḵ yi veluung avi, arë nebë Lasarus. Bepegges vunin yi. ²¹ Rëk kwa nevo timu bë na in patu nos metes sën mehõ-los-bengõ-ggoreksën neving meneto loḵ tevor gëbinë lo mega, rëk ma. Ganõo verup denetep raḵ yi pegges.

²² Loḵ mehõ-ḵupeḵ-masën lo diik muḡin medelev, lob angër deḵo yi ya nedo ving Abraham. Log mehõ-los-bengõ-ggoreksën diik tamu bedelev yi ving. ²³ Lob ya nedo Nyëḡ-nipaya beneḵo vanë böpata. Loḵ vër mala raḵ, lob lë ga, Abraham nedo ading rot, log Lasarus nedo ving yi. ²⁴ Lob mehõ-los-bengõ-ggoreksën lo tahi ya vu bë, ‘Amag Abraham-e! Kwam gevongin sa begwevong Lasarus nam dagoo nema deggis nyë teka dok bël, begevong jaḵ sa daggeḡ bahë yes jaḵ teka rë. In nengwah sënë gga sa besa hango nivanë böpata rot.’

²⁵ Loḵ Abraham nër yah vu bë, ‘Nalug-e! Ngo kwam bo rë! In wirek sën gënedo malam vesa lo, og gënedo raḵ hong ngaa pin nivesa vesa. Log Lasarus nedo paya in ngaa pin. Rëk vu nyëḡ sën gwëbeng agi, og nedo nivesa, log genetök vu vanë rot. ²⁶ Log ngaa ngwë sënë ving. Anutu vong lii böpata ti neggëp loḵ vuheng meneruu hil. Om alam sën denedo agi degevongin nabë deduḵ lii sënë gedenök vu ham, og su deyoh vu rë. Galam sën denedo ggëp aga su deyoh vu bë deduḵ lii sënë gedejaḵ nam vu he rë.’

²⁷ Lob mehõ-los-bengõ-ggoreksën lo nër bë, ‘Nebë saga om amag, sa ḵetaḡ vu hong bë gwevong Lasarus nah bena amag yi beggag. ²⁸ In sarig lo nemadvahi denedo loḵ. Om Lasarus pasang nanër gagek niwëëk vu sir. In rëḵ dedok nam nyëḡ sënë bedegeḵo vanë.’

²⁹ Loḵ Abraham nër yah vu bë, ‘Moses losho alam-denenër-gagek-rangahsën hir gagek neggëp vu sir. Om yik degengo saga.’ ³⁰ Lob mehõ

sën los kupek wirek lo nër bë, ‘Ma rot! Amağ Abraham, sagağ su yoh vu rë. Gağ mëm nabë alam-diiksën ti kedi jağ gëp bedub benah nanër vu sir, og mëm rëk degërin sir.’³¹ Loğ Abraham nër yah vu yi bë, ‘Bë su degengo Moses losho alam-denenër-gägek-rangahsën hir gägek rë, log nabë mehöti kedi jağ nah gëp bedub benah nanër, og su rëk degevang geving yi gägek geving rë.’”

17

Nгаа Nipaya Rëk Gërin Mehönon Besu Degevang Geving Yesu Rë
(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

¹ Log Yesu nër vu yi hur maluh bë, “Nгаа aggagga rëk berup beseggi mehönon, lob rëk kepë sir. Rëk mu gëpin mehöti sën jan doğ vahaj lo!² In mak rëk kepë alam sën nahën nij yes yes lo ti jağ nгаа nipaya. Gağ nabë deseyu gelöng böpata ti doğ mehö nipaya saga kwa namugin medegetë yi duk na loo bemala nama, og sagağ nivesa in lob su rëk kepë mehönon la rë, gağ nama og rëk geğo nyëvewen böpata rot vu tamusën. Om ham ngo gwëgin ham nivesa.

³ Nabë arim gevong nгаа nipaya, og gebo gägek jağ yi. Lob nabë gërin yi, og kwam birek na in yi nгаа nipaya saga. ⁴ Log nabë gevong paya vu hong beron nemadvahi-bevidek-luu doğ buk timu, loğ gërin yi nom vu hong beron nemadvahi-bevidek-luu genanër vu hong nabë, ‘Wöp-o, sa hevong sënëğ nipaya rot.’ Og kwam birek na in yi nipaya saga.”

Hil Gevang Geving Nabë Sënë

⁵ Sinarë lo denër vu Mehöböp bë, “Gwevong behe ayomin na niwëëk.”
⁶ Loğ Mehöböp nër yah vu sir bë, “Nabë yığ ham ayomin nam timu mahen teka mu nabë mastet* gahis, og ham yoh vu bë rëk nanër vu kele malberi sënë nabë, ‘Gesepul hong los degwam megena gejeyang hong duk na loo vuheng’, og rëk gevong noh vu ham ayemin.”

Yesu Nër Bë Yi Hur Degevang Nabë Sënë

⁷ Log Yesu nër ving bë, “Nabë ham ti yi hur kedub dob gëp huk anon, ma gëgin sipsip govek geberup beggang, og mağ ala rëk nanër vu yi nabë, ‘Gepevis beğejak nam sëa in gegwa nos’—a? ⁸ Ma! Mu rëk nanër vu yi nabë, ‘Gwero sa nos. Gejöp röprüp in gejuu sa nos begweğo nam besëga genanum namugin, loğ mëm rëk gegwa höm los genanum tamu.’ ⁹ Log mağ rëk kwa vesa megeğo hur sënë jağ in nevong nгаа yoh vu aye? Ma!
¹⁰ Om yığ ham gwevong nabë saga geving. Nabë ham gwevong nгаа pin begovek na noh vu sën Anutu nër vu ham bë ham gwevong lo, og ham nanër nabë, ‘Heğ hur nimin paya. Om huk sën he nehevong lo, og yığ he ngo he huk om he nehevong.’”

Yesu Vong Alam Nij Sevuuk Nemadluho Nij Vesa Rak

¹¹ Yesu yoh aggata meneya in bë na Yerusalem, lob ya meto aggata vuheng atov sën neruu dob distrik Samaria los Galilea lo. ¹² Medo meya beya verup beggang-bu mahen ti, lob alam nij sevuuk nemadluho detök verup vu yi bedenare adingnë ¹³ gedetahi ya vu yi bë, “Tatovaha, kwam paya in he!” ¹⁴ Yesu nelë sir, lom nër yah vu sir bë, “Ham na tato navimin vu alam-denëko-seriveng.” Lob nahën medo deneyök, log navij tup nivesa rağ pevis. ¹⁵ Lob sir ti nelë bë navi nivesa rağ, lob ggërin yi benepisek in menetahi ya vavunë, geneğo Anutu arë rağ geneyah vu Yesu. ¹⁶ Mehö saga yah verup, lob to petev loğ Yesu vaha genër vu bë

kwa vesa rot. Rêk mu mehö sênë og Samaria* ti. ¹⁷ Yesu lë bë mehö timu sênë yom to vu yi, lom lëk menër bë, “Sa kwağ nevo bë ham nemadluho sên lo nimin vesa rak pin, loğ sir nemadvahi-bevidek-lubeluu ya deyhoh tena? ¹⁸ Su deyhoh in bë degeko Mehöböp arë jak rë? Gağ yik mehö-yungwë sênë yö timu yom-a?” ¹⁹ Lom Yesu nër vu yi bë, “Kwedi gena! Ayom yam timu vu sa om sên nim vesa rak.”

Anutu-yi-nyëğ Rêk Anon Jak
(Mt 24:23-28, 37-41)

²⁰ Lob Parisai* delok tepëk in Yesu bë, “Anutu rêk nam natu ala megegin hil nangërek-a? Loğ Yesu nër yah vu sir bë, “Buk sên nabë Anutu nam gegin hil lo, og ham su rêk gwelë ngaa ti jak malamin rë. ²¹ Log su rêk denanër vu ham nabë ‘Nedo sagi!’ ma, ‘Nedo sagu!’ rë. Ham ngo? Anutu yam nedo loğ ham vuheng atov ggovek ya.”

²² Log Yesu nër vu yi hur maluh lo bë, “Buk ti vongin berup, lob ham rêk gwevong in rot nabë ham gwelë Mehönon Nalu gökin, rêk mu ham su rêk gwelë yi rë gerëk nama. ²³ Rêk denanër vu ham nabë, ‘Nedo sagu om ham na!’ ma, rêk denanër vu ham nabë, ‘Nedo sagi om ham nam!’ og ham su tamu in sir, gağ ham najom ham ahon! ²⁴ In buk sên Mehönon Nalu duk nom lo, og ham rêk gwelë nabë sên ham nelë davës nevër lom nejëh rak nyëğ pin lo. ²⁵ Rêk mu geğo nivanë ngahisekë rë, galam sên denedo gwëbeng agi degeruu demij vu yi govek rë. ²⁶ Log doğ buk sên Mehönon Nalu duk nom dob lo, og mehönon rêk medo denegevong ngaa pin nabë sên denevong loğ Noa yi buk wirek lo. ²⁷ Mehönon medo denegga nos los denenum, gemaluh deneko venëj, gavëh denerak reggaj, beya verup loğ buk sên Noa loğ ya yağ ayo lo, loğ tum bël böpata vuuk verup pevis merehöo sir pin.

²⁸ Log yik rêk nabë sên Lot yi buk lo geving. Denegga nos gedenum gedenebago kupek lu ngaa. Denevaroh nos los denelev beggag. ²⁹ Rêk mu loğ buk sên Lot kedi ggëp Sodom meya rak lo, og Anutu vong nengwah böpata los gelöng nisangsang sên netum lo luk yam vu vavunë nebë hob megga sir pin bemalaj maya. Gelöng saga arë nebë salpa*.

³⁰ Lob yik rêk mehönon medo denegevong hir ngaa aggagga nabë saga doğ buk sên Mehönon Nalu duk nom dob betato yi rangah lo.

³¹ Lob nabë mehöti jak na sewah jak yi beggag yu tamangsên vavunë megeko ayöong doğ buk saga, geyi ngaa pin doğ medo beggag ayo, og su doğ nah geğo yi kupek doğ beggag ayo, gağ beya mena pevis. Log nabë mehöti na medo huk anon, og yik nabë saga, su serög menah beggag, gağ beya mena pevis. ³² Ham kwamin bo Lot venë rë. ³³ Nabë mehöti kwa bo navi pangsen og su rêk medo mala-tumsên rë. Gağ nabë mehöti kwa birek in yi, og anon rêk medo mala-tumsên.

³⁴ Sa nanër vu ham nabë: Mehö luu rêk degëp buk jak kanyë timu doğ buk sênë, lob Anutu rêk geğo ngwë, log gevuu ngwë begëp. ³⁵ Log avëh luu rêk medo denegerii wit* gahis natu parawa, lob Anutu rêk geğo ngwë, log gevuu ngwë bemedo. ³⁶ [Log mehö luu rêk demedo doğ huk anon, lob Anutu rêk geğo ngwë, log gevuu ngwë bemedo].”

³⁷ Yi hur maluh delok tepëk vu yi bë, “Mehöböp, ngaa sênë rêk anon jak gëp tena?” Loğ Yesu nër yah vu sir bë, “Vu nyëğ sên heljeng neggëp lo, og kadanii denesup sir ya timu in bë dega.”

18

Gagek Peggirinsën Rak Avëh Ti Vongin Bë Jaas Dok Vu Yi

¹ Lob Yesu nër gagek peggirinsën ti vu sir in bë tahu sir beyö denajom jak noh vu buk gesu nij tebö. ² Nër bë, “Jaas sën nengo gagek lo ti nedo nyëg böp ti. Lob jaas ti sënë su neggönengin Anutu rë, log su kwa nevo mehönön ving rë. ³ Lob avëh alov ti nedo nyëg böp sënë ving. Lob neya vu jaas sënë yoh vu buk menenër vu bë, ‘Mehöti vong paya vu sa, om gwengo sa gagek megwero.’ ⁴ Loḵ jaas sënë kwa vo mugin bë su rëḵ dok vu yi rë, lob nedo hus ading teka. Loḵ tum yom kwa vo lok ayo bë, ‘Sa su nahönengin Anutu rë, gesa su kwag nevo mehönön rë. ⁵ Rëḵ avëh alov sënë yam neketag vu sa mekeduung rak, om maam yik ggovek gesedok vu yi in gagek. In maḵ rëḵ medo menam vu sa nabë sënë rot besa nig tebö jak na veröḵ yi.’”

⁶ Log Mehöböp Yesu loḵ tepëḵ bë, “Ham ngo jaas nipaya sënë yi gagek, ⁷ om ham kwamin nevo bë? Alam sën Anutu ggooïn sir rak tu yi ngaa bedenesu vu yi buk los rangah pin lo, og ham kwamin nevo bë maḵ su rëḵ dok vu sir in gagek rë? Maḵ rëḵ gegin hus ading rot, gesu dok vu sir pevis rë? Ma. ⁸ Sa nanër vu ham nabë: Rëḵ gengo hir gagek bedok vu sir pevis. Rëḵ mu vu tamusën sën Mehönön Nalu nom lo, og maḵ rëḵ natök vu yi alam la gedenegevong geving yi medemedo ma rëḵ nama?”

Gagek Peggirinsën Rak Alam Parisai Los Mehö Sën Neḵo Takës*

⁹ Log Yesu nër gagek peggirinsën ti vu alam vahi sën yö kwaj nevo sir bë sir alam yohvu gedenelel alam vahi pin bë nij paya lo bë, ¹⁰ “Mehö luu kwaj nevo bë denajom jak, lob luho derak medeya dub vabuung böp. Parisai* ngwë, log alam sën denëḵo takës* lo ngwë. ¹¹ Parisai* sënë nare ya, bevengev rak loḵ ayo nebë sënë, ‘Oo Anutu, sa kwag vesa vu hong, in sa su nebë alam vahi rë. In sir og kwaj luu bedenevo alam hir ngaa vër. Gesir alam nij paya, gedenevong baggëb. Rëḵ sa og su nebë sën sir-ë rë. Gesa su nebë mehö neḵo takës* sën nare agi ving rë. ¹² Sayeg neggërin nos buk luu luu neyoh vu soda ti ti. Log ngaa pin sën sa nehako lo, og sa nehetung ya yu nemadluho, lob sa navo ti vu hong.’ ¹³ Rëḵ mehö sën neḵo takës* lo, og yö nare ggëp ading, log nilël bë su barah mala jak yagek, gak petap babu log jom rak bë, ‘Oo Anutu, sa mehö nig paya, rëḵ mu kwam gevongin sa!’

¹⁴ Om sa nanër vu ham nabë: Anutu nër mehö sën neḵo takës* agi bë yi mehö yohvu beyah meya yi beggang los nipaya masën. Gak mehö ngwë sënë og ma. In mehöti bë yö geko yi jak, og Anutu rëḵ dahun yi. Gak mehöti sën yö dahun yi lo, og Anutu rëḵ geko arë jak.”

Yesu Jom Rak Hurmahen

(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

¹⁵ Loḵ deḵo hurmahen deyam vu Yesu, in bë gebë nema jak sir. Rëḵ yi hur maluh delë, lob denërin sir. ¹⁶ Rëḵ ma geYesu tahi hurmahen deyam vu yi, log nër bë, “Ham gwevong hurmahen denam vu sa. Ham su gwërin sir, in alam sën ayoy neyam timu vu sa nebë hurmahen lo, og rëḵ demedo dok Anutu-yi-nyëg. ¹⁷ Om sa nanër vu ham yönon nabë: Mehöti sën su ayo na timu vu Anutu-yi-nyëg nabë hurmahen rë lo, og su yoh vu bë rëḵ dok na rë.”

Gagek Rak Ggev Sën Yi Ngaa Ngahiseḵë Neggëp Vu Yi
(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

¹⁸ Loḵ ggev ti loḵ tepèḵ in yi bē, “Tatovaha! Hong mehō nim vesa anon, om sèḵ gevong nabē va in sena medo malaḡ-tumsèn degwata los degwata?” ¹⁹ Loḵ Yesu nēr yah vu yi bē, “Genēr sa bē sa nig vesa in va? In Anutu yō timu og nivesa. ²⁰ Gerak Anutu yi horek ni ggovek ya bē: Su gwevong baggēb. Su gengis mehōnon medenadiik. Su gegodeḵ ngaa. Su genanēr gāḡek tetuhinsèn jaḵ mehō ngwē. Gegurek amam lu atam babuj.” ²¹ Loḵ ggev lo nēr yah vu bē, “Ēē-ē, sènèḵ sengo nahèn hurmahen, log sa nesepa loḵ horek pin sènè rot beberup gwēbeng sagi.” ²² Yesu ngo lob nēr yah vu yi bē, “Log ngaa ti nahèn. Gwevong hong kupek pin bemehō la debago, lob gebo monē sèn gwēḵo jaḵ lo gelek alam sèn hej ngaa nema in sir lo. Gwevong nabē sènè log mēm genam gesepa sa, gemēm hong kupek nivesa rēḵ ḡep vu yaḡek.” ²³ Rēḵ ggev sènè ngo gāḡek sènè, lob ayo maggin rot. In yi mehō kupek degwa.

²⁴ Yesu lē yi lob nēr bē, “Alam sèn hir kupek ngahiseḵè lo, bē dedoḵ na Anutu-yi-nyēḡ og rēḵ debimengin rot. ²⁵ Yōnon, kamer bē gurek na rurek len, og yik huk bōpata rot, rēḵ mu nabē mehō-los-bengō-ggoreksèn ti gevong in nabē doḵ na Anutu yi nyēḡ og sagaḵ huk bōpata rot kesuu.” ²⁶ Alam denḡo gāḡek sènè lob denēr bē, “Om maḵ re yoh vu bē rēḵ medo mala-tumsèn degwata?” ²⁷ Loḵ Yesu nēr bē, “Ngaa sèn mehōnon su deyoh vu bē degevonḡ rē lo, og Anutu yō yoh vu bē gevong.”

²⁸ Loḵ Pita nēr bē, “Gwelè! He hevuu he nyēḡ los he ngaa pin ya, gehe yam medo nesepa hong.” ²⁹ Lob Yesu nēr vu sir bē, “Sa nanēr vu ham nabē: Alam pin sèn kwaj nevo Anutu-yi-nyēḡ, bedenevuu hir beggang, gevenēj, garij lo, gamaj los ataj, genaluj lo lo, ³⁰ og Anutu rēḵ bo ngahiseḵè doḵ nah vu sir doḵ buk sènè, log rēḵ demedo malaj-tumsèn degwata los degwata vu tamusèn.”

*Yesu Nēr Beron Netu Lōō Bē Rēḵ Nadiik Gekedi Jaḵ Gōkin
(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)*

³¹ Lob Yesu ḵo sir nemadluho-bevidek-luu lo ya, benēr vu sir bē, “Ham ngo! Gwēbeng hil narak menaya Yerusalem. Lob gāḡek pin sèn alam-denenēr-gāḡek-rangahsèn dekevu raḵ Mehōnon Nalu wirek meneggēp lo vongin anon jaḵ. ³² In rēḵ debo yi doḵ na alam-yu-ngwē nemaj. Lob rēḵ denanēr pelē jaḵ yi, gedegevonḡ paya vu yi, gedepesuv nyēj ḵos jaḵ yi. ³³ Log rēḵ debeek yi, log mēm dengis yi menadiik. Rēḵ mu buk natu lōō jaḵ, lob rēḵ kedi jaḵ nah gōkin.” ³⁴ Rēḵ yi hur maluh su derak gāḡek sènè ni rē. In neggēp vunsèn in sir lob su kwaj tōḵ raḵ degwa rē.

*Yesu Ro Mehō Mala Kenod Ti Menivesa Raḵ
(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)*

³⁵ Yesu ya verup Yeriko, lob mehō mala kenod ti nedo loḵ aggata nenga bemedo neketag monē lu ngaa vu alam bē dedoḵ vu yi. ³⁶ Lob ngo dedun bē alam yu bōpata to deneyam, lob loḵ tepèḵ vu sir bē, “Denevonḡ va?” ³⁷ Loḵ denēr vu bē, “Yesu vu Nasaret verup.” ³⁸ Lob tahi ya bē, “Yesu! Davit* yi mewis-e! Kwam gevongin sa.” ³⁹ Loḵ alam sèn denemugin lo depetupek raḵ yi bē aye nama. Rēḵ ma gepasang netahi menegeyeh loḵ bē, “Davit* yi mewis-e! Kwam gevongin sa!” ⁴⁰ Lob Yesu ya nare genēr vu sir bē degeḵo yi na vu yi. Ya verup, lob Yesu loḵ tepèḵ vu yi bē, ⁴¹ “Gevongin bē sa gevong nabē va vu hong-a?” Loḵ nēr bē, “Mehōbōp, sa bē gwevong besa malaḡ natum gōkin.” ⁴² Lob Yesu nēr vu bē, “Malam natum. Ayom yam timu vu sa om vong bemalam nivesa raḵ.” ⁴³ Lob

pevis bemala nivesa raḅ avuti genelë nyëḡ. Lob tamuïn Yesu meneya, geneḅo Anutu arë raḅ. Galam pin sën delë nḡaa aḡi deḅo Anutu arë raḅ ving.

19

Sakeus Yi Gagek

¹ Lob Yesu loḅ ya Yeriko in bê noh na bena. ² Loḅ mehöti arë nebë Sakeus nedo. Alam-deneḅo-takës* hir ggev ti yi, beyi mehö neggorek monë nḡahiseḅë. ³ Lob kwa nevo bê gelë Yesu mejak ni nabë yi mehö nebë va. Rëḅ yi mehö vaha dus besu yoh vu bê rëḅ gelë yi nivesa rë, in alam nḡahi rot medeggërin yi. ⁴ Lob serög bemuḡin beya merak ya ḅele map ti in bê mëm gelë Yesu. In raḅ ni bê rëḅ na berup sagu. ⁵ Lob Yesu ya verup bevarah mala raḅ melë yi, lob nër ya vu bê, “Sakeus, geduḅ pevis meḡenam! In sëḅ medo geving hong doḅ böm pehi sënë.” ⁶ Lob luḅ pevis beḅo Yesu raḅ meya yi beggang los kwa vesa. ⁷ Alam delë nebë sënë, lob ahëḡ sengën medenër bê, “Ya neggëp loḅ mehö nipaya ti sagu yi beggang in va?”

⁸ Lob Sakeus ya nare benër vu Mehöböp bê, “Mehöböp, gwengo rë. Sëḅ gevong sa nḡaa pin vahi vu alam sën denerak vu in nḡaa lo. Log alam sën sa tetuhin sir gesehodeḅ hir nḡaa ti ti lo, og sëḅ gevong nḡaa lubeluu lubeluu doḅ nah vu sir.” ⁹ Lob Yesu nër vu yi bê, “Gwëbeng sënë, Anutu ḅol alam beggang ayo ti sënë yah vu yi. In mehö sënë og degwa vu Abraham ving. ¹⁰ Yönon, Mehönon Nalu yam in bê sero mehönon sën malaj nema lo beḅeḅo sir nah.”

Gagek Peggirinsën Raḅ Alam Böp Ti Vo Monë Vu Yi Hur Nemaḅluho

¹¹ Dengo ḡagek sënë ggovek, log nër ḡagek peḡgirinsën ti vu sir. In ya verup dus raḅ Yerusalem, lob kwaj nevo bê buḅ dus raḅ bAnutu-yi-nyëḡ vonḡin anon jak pevis avuti. ¹² Lob nër vu sir bê, “Mehö böp ti bê na nyëḡ ading ti jak in degetung yi natu mehö-los-bengö benom gegin yi alam pin. ¹³ Lob supin yi hur nemaḅluho yam bevo monë ḅapiya luu luu ggelek sir pin, log nër vu sir bê, ‘Ham medo gwevong huk bagosën jak monë sënë rot, besenom geto sënë gökin.’

¹⁴ Rëḅ yi alam nij nelëlin yi, om ya, log devong mehö la detamuïn yi medeya beya denër bê, ‘He nimin lël bê mehö saga su natu he mehö-los-bengö megeḡin he!’ ¹⁵ Rëḅ ma gedetung yi tu hir mehö-los-bengö ggovek geyom to. Lob nër bê, ‘Ham tahi alam sën sevo monë vu sir lo nam. Sa bê galë nabë sir ti ti deneḅo va la va la loḅ ya ving-a?’

¹⁶ Lob mehöti nare yam muḡin benër ya bê, ‘Mehö böp, sa hevong huk bagosën raḅ hong monë ḅapiya luu sënë, log sa haḅo ḅapiya mehöḅahis sënë loḅ yam ving.’ ¹⁷ Lob mehö-los-bengö nër vu yi bê, ‘Hong hur nivesa begevong huk nivesa rot. Genemalamin nḡaa mahen sënë nivesa, om sëḅ gevong begweḡin nyëḡ böp yu nemaḅluho.’

¹⁸ Log mehö ngwë sën netu luu nare benër ya bê, ‘Mehö böp, sa hevong huk bagosën raḅ hong monë ḅapiya luu sënë, log gwëbeng sa haḅo ḅapiya nemaḅluho sënë loḅ yam ving.’ ¹⁹ Lob mehö-los-bengö nër vu yi bê, ‘Om sëḅ gevong nyëḡ böp yu nemaḅvahi in gwëḡin.’

²⁰ Loḅ hur ti verup nare yam, benër ya bê, ‘Mehö böp, hong monë ḅapiya luu sën lo sënë. Sa hebom loḅ tob nyëḡ dus teka besa heḡin nivesa beyö nedo rot. ²¹ In sa nehälë hong bê hong mehö nim wëëḅ. Nḡaa sën mehö ngwë denetung menedo lo, og geneḅo. Genos sën mehö ngwë

denevaroh lo, og genelev anon. Om sën sehönengin hong, lob hong monë kapiya luu sën lo yö nedo.'

²² Lob mehö-los-bengö nër vu mehö sënë bē, 'Hong sënë, nim paya rot! Mak sək gevonğ gägek vu hong jağ ngo hong gägek saga rē. Mak gerak ni yōnon bē sa mehö nig wēek, bemehö ngwē denetung ngaa nedo loğ sa nehako, gesa nalev nos sën mehö ngwē denevaroh lo? Yōnon-a? Sa nehevong nebë sënë?' ²³ Rēk nebë va sën su getung sa monë loğ ya beggang-monë-yi in bē senom og sa gako teka sevök geving rē-ë?' ²⁴ Log nër vu alam sën denare dus vu lo bē, 'Ham bo monë kapiya luu saga vër in mehö saga, gebo nah geving vu mehö sën kapiya mehödahis nedo vu yi lo.'

²⁵ Loğ denër yah vu bē, 'Mehö böp, mu kapiya mehödahis neggëp vu yi vorot.'

²⁶ Loğ nër bē, 'Sa nanër vu ham nabë mehöti sën ngaa neggëp vu yi lo, og sək bo la gökin geving vu. Gağ mehöti sën yi ngaa su neggëp rē lo, og sək bo teka sën neggëp vu yi lo vër in yi. ²⁷ Rēk alam sën denelë sa paya benij lël bē sa su natu hir mehö-los-bengö lo, og ham gweko sir nam sënë beham ngis sir bedenadiik jağ sa malağ.' "

Yesu Lok Ya Yerusalem Nebë Mehö-los-bengö

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Jn 12:12-19)

²⁸ Yesu nër gägek sënë ggovek, log mugin betetuu aggata meneya Yerusalem. ²⁹ Ya verup dus rağ Betpage los Betania ggëp Kedu Kele-oliv, lob vong yi hur maluh luu deya, ³⁰ genër vu luho bē, "Melu na medok na beggang-bu ti sën melu malamin neya agu, lob melu rēk gwelë gedeseyu dogi nalu ti menare dus vu aggata avi. Mehöti su rağ dogi sënë wirek rē, lob melu kwevelekin begweko nom. ³¹ Genabë mehöti dok tepëk nabë, 'Melu gwevong va vu dogi sagi?' og melu nanër nah nabë, 'Mehöböp bē jağ mena'."

³² Yesu vong luho ya, lob luho ya detök vu ngaa pin yoh vu sën nër vu luho lo. ³³ Luho medo denekevelekin dogi sënë, loğ dogi ala loğ tepëk in luho bē, "Melu nekwevelekin dogi nalu sënë in gwevong va vu?" ³⁴ Loğ luho denër yah bē, "Mehöböp bē jağ mena."

³⁵ Lob luho deko dogi medeya vu Yesu. Lob delah hir tob rağ ya dogi demi, log detung Yesu rağ ya nedo vavunë. ³⁶ Bemëm nerağ meneya, galam pin kwaj vesa rot vu yi bedenevah hir tob ggök aggata geneggök, ³⁷ beya deverup dus rağ sën aggata nehöo Kedu Kele-oliv. Lob yi hur maluh pin sën denesepa yi lo, gesir ngahisekë saga kwaj vo yah ngaa böp böp pin sën nevong bedenelë wirek lo, lob kwaj vesa bedenepisekin medeneko Anutu arë rağ bē:

³⁸ "Anutu gevonğ semusemu vu mehö-los-bengö sën neyam los Mehöböp niwëek!

Gägek ahë yes rağ neggëp yagek,

log Anutu arë böpata los nikapiik nivesa neggëp yagek vavunë!"

³⁹ Log alam Parisai* la delok ya alam yu böpata saga vuheng belosho deneya, lob denër vu Yesu bē, "Tatovaha, genanërin hong hur maluh lo sënë nabë ayej nama." ⁴⁰ Loğ nër yah vu sir bē, "Sa nanër vu ham nabë: Bë ayej nama, og gelong lo sënë yö rēk denapisek."

Yesu Su Rağ Yerusalem

⁴¹ Loğ Yesu ya verup dus rağ, lob mala ya melë nyëğ böp Yerusalem, lob su rağ. ⁴² Su rağ bē, "Nabë yik gejağ mehö sën yoh vu bē gevonğ hong

begemedo revuh lo ni gwëbeng sagi, og mëm sënë nivesa. Rëk ma gemehö sënë neggëp vunsën in hong, gesu geraḱ ni rë. ⁴³ Gwengo rë, buk ti vongin berup, lob alam sën degevang begö vu hong lo rëk nam dedev lii begö yi medetetup doḱ hong. Log rëk deketumin hong vahi vahi. ⁴⁴ Lob rëk dekevhong geving nalum lo pin sën denedo loḱ hong lo na. Log su rëk degönengin gelöng ngwë gejak medo ngwë vavunë rë. In su kwam nevo buk sën Anutu yam in bë doḱ vu hong lo rë.”

*Yesu Tii Alam Sën Denebago Ngaa Loḱ Dub-vabuung-böp Lo
(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Jn 2:13-22)*

⁴⁵ Log loḱ ya dub-vabuung-böp ayo, lob tii alam sën denevang huk bagosën loḱ ayo lo. ⁴⁶ Genër vu sir bë, “Gageḱ neggëp loḱ Anutu-yi-ḱapiya bë: Sa beggang, og yö rëk natu beggang jom-raksën-yi. Rëk ham vong beyah tu alam hodeḱ bej waḱ vunsën raḱ.”

⁴⁷ Log nenër gageḱ vu alam yoh vu buk loḱ dub-vabuung-böp ayo. Lob alam-deneko-seriveng hir ggev, galam-horek-yi, galam ggev, bedenesero aggata in bë dengis yi menadiik. ⁴⁸ Rëk alam pin nij wëëk bë degengo yi gageḱ, lob ggev lo su detöḱ raḱ aggata ti rë.

20

*Deloḱ Tepëḱ In Yesu Bë Re Vo Niwëëḱ Vu Yi
(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)*

¹ Buk ti, lob Yesu medo netateḱin gageḱ vu alam loḱ dub-vabuung-böp genenër Bengö Nivesa rangah vu sir. Lob alam-deneko-seriveng hir ggev loḱ alam-horek-yi, galam ggev, bedeya vu yi. ² Bedeloḱ tepëḱ vu yi bë, “Genanër vu he nabë: Re vo niwëëḱ vu hong benër bë gwevang huk nabë sënë? Re ggooḱin hong raḱ-a?” ³ Loḱ nër yah vu sir bë, “Kë, om sa bë doḱ tepëḱ in gageḱ ti nöḱ vu ham rë. Ham nanër vu sa nabë: ⁴ Sën Jon neripeḱ alam lo, og yam vu yageḱ, ma sepa loḱ mehönön vu dob kwaj?” ⁵ Lob yö desap sir raḱ medenër bë, “Nabë hil nanër nah nabë: ‘Yam vu yageḱ’, og rëk doḱ tepëḱ nom nabë: ‘Rëk nebë va sën ham su nevang ving yi rë-ë?’ ⁶ Log nabë hil nanër nabë: ‘Sepa loḱ mehönön vu dob kwaj’, og rëk alam detengwa hil jaḱ gelöng. In kwaj neya niwëëḱ vu yi bë yi mehönönenër-gageḱ-rangahsën ti.” ⁷ Lob maam denër yah vu Yesu bë, “He dugin degwa-o!” ⁸ Lob Yesu nër yah vu sir bë, “Nebë saga, om sa su rëk nanër mehö sën ggooḱin sa raḱ lo vu ham rë.”

*Yesu Nër Gageḱ Peggirinsën Raḱ Alam Nij Paya Denegin Huk Wain
(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)*

⁹ Nër nebë saga, log nër gageḱ peggirinsën sënë vu alam bë, “Mehöti varoh huk wain bengö ti, lob vo huk sënë loḱ ya alam la nemaj in bë degegin medegeḱo anon vahi natu yiyi gevahi natu hej. Log tah yi ya nedo nyëḱ ading ti beya nedo hus ading rot. ¹⁰ Log buk sën wain anon nemoneḱ lo dus raḱ, lob vong yi hur ti ya vu alam sën denegin yi huk wain lo in bë debo yiyi la behur geḱo nah vu yi. Rëk alam lo deveek hur saga, gedevong yi yah meya nema meris. ¹¹ Loḱ vong hur ngwë yah meya vu sir ggökin. Rëk desis yi ving bedevong paya vu yi, gedevong yi yah meya nema meris. ¹² Lob yik vong hur ti yah ggökin netu beron löö. Rëk desis yi gedepengah, log detë yi yah doḱnë. ¹³ Devong nebë sënë, lob huk ala kwa vo bë, ‘Maḱ sëḱ gevang nabë tena? Maam sa gevang sengo nalug sën sahëḱ neving yi lo na, in mëm maḱ rëk degureḱ babu.’ ¹⁴ Rëk alam

lo delë bë nalu ya verup, lob yö denër vu sir bë, ‘Mehö sën agi rëk dok nah ama ben begeko ama yi ngaa pin, om ham-o! Hil angis yi menadiik. In mëm huk sënë natu hil ngaa.’¹⁵ Lob derot yi yah dobnë, beyah desis mediik. Om huk wain ala sënë maq rëk gevong nabë va vu sir-a? ¹⁶ Rëk na, lom kevoh alam sën denëgin huk wain agi bemalaj nama na, log bo huk wain sënë vu alam mewis la bedegegin.” Alam dengo gagek sënë lob denër bë, “Maam ngaa nabë saga og nök gëp!”

¹⁷ Rëk Yesu gët sir gelok tepëk in sir bë, “Bë nama og gagek sën neggëp loq Anutu-yi-kaþiya lo nër bë va? Sën nër bë:

‘Alam sën denelev beggang lo nij lëlin gelöng ti sënë,
rëk mu netu gelöng niwëëk beggang nyëketu yi.’

¹⁸ Mehönon pin bë debës bedengis sir jak gelöng sënë, og rëk dekataq jak pin. Log nabë gelöng sënë geto mejak gëp mehöti, og rëk natul mehö sënë bemetes na.”

¹⁹ Lob alam-horek-yi losho alam-deneko-seriveng hir ggev derak ni bë Yesu nenër gagek peggirinsën sënë rak sir. Lob devongin bë denajom yi ahon dok buk sënë, rëk deggönengin alam.

Delok Tepëk Vu Yesu Bë Yoh Vu Bë Degetë Takës Vu Alam Rom Hir Mehö-los-bengö Sisar*?

(Mt 22:15-22; Mk 12:13-17)

²⁰ Lob tum alam ggev medo denëgin yi. Log devong hir mehö la ya delok yi medenelë. Lob ya detetuhin bë sir alam yohvu, in bë denajom yi ahon jak gagek la bedegevong dok nah nemaj gena gagek vu kiap böp. ²¹ Lob delok tepëk vu yi bë, “Tatovaha, he nehango hong gagek bë hong gagek neya niröp, begenenër gagek niröp vu alam. Su genehönengin alam sën los arëj lo malaj rë. Gaq genetatekin Anutu yi gagek vu alam los anon mu. ²² Om kwam nevo bë? Yoh vu bë hil getung takës vu alam Rom hir mehö-los-bengö Sisar* ma nama?” ²³ Rëk Yesu rak hir gagek tetuhinsën sënë ni, lom nër yah vu sir bë, ²⁴ “Ham tato monë gahis ti nam besa galë rë.” Devo ya lob nër bë, “Re kënu los arë sën rak neggëp agi?” Loq denër yah bë “Sisar*.” ²⁵ Lob nër yah vu sir bë, “Om ham gwevong Sisar* yi ngaa nah vu Sisar*. Log Anutu yi ngaa, og ham bo nah vu Anutu.” ²⁶ Lob su deyoh vu bë denatök vu gagek ti jak yi gëp alam malaj medenajom yi ahon rë. Gaq kënuj ya in gagek sën nër lo, lob ayej ma.

Delok Tepëk Vu Yesu In Sën Mehönon Denadiik Gedekedi Jak Nah Lo

(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

²⁷ Alam Sadukai* denenër bë alam-diiksën og su rëk dekedi jak nah rë. Lob sir la deya vu Yesu, ²⁸ bedelok tepëk vu yi bë, “Tatovaha, Moses kevu horek ti vu hil meneggëp bë, ‘Nabë mehöti geko avëh, rëk nadiik geluho naluj nama, og ari geko yi alov natu venë beluho degeko naluj vu ari sën diik lo.’ ²⁹ Lob hur magëm ti losho ari lo, sir nemadvahi-bevidek-luu denedo. Lob arij aguu ko avëh, lob nalu ma gediik. ³⁰ Lob ari amon ko yi alov loq diik ving. ³¹ Lob ari gwee vong nebë saga ving, beya metök meggi. Besir pin deko avëh timu sënë, rëk naluj ma, gedediik pin. ³² Log mëm avëh diik rak neggëp hus. ³³ Om genanër nabë najeeng sën mehönon diiksën dekedi jak nah lo, og avëh sënë rëk natu arij ti tena venë? In sir pin deko avëh timu sënë netu venëj.”

³⁴ Loq Yesu nër yah vu sir bë, “Maluh los avëh deneko sir loq buk sënë.

³⁵ Gaq maluh los avëh sën Anutu nër bë yoh vu bë rëk dekedi jak nah

medemedo malaj-tumsën lo, og su rëk degeko sir dok Buk-tamusën rë. ³⁶ In su deyoh vu bë denadiik gökin rë. Gağ rëk demedo nabë angër lo. Anutu rëk gevong bedekedi jağ nah gëp bedub, om rëk denatu yö nalu lo. ³⁷ Log Moses tato vu hil ving bë alam-diiksën denekedi rağ yah ggëp bedub. In kevu rak Mehöböp meneggëp loğ gägek sën nengwah netum loğ kele yu dabun ti lo bë, ‘Abraham yi Anutu, glsaak yi Anutu ga, Yakop yi Anutu.’ ³⁸ Om nabë mehönnon denadiik bemalaj nama na verök yi, og su yoh vu bë rëk nanër nabë lööho hir Anutu yi rë. Gağ lööho denedo malaj-tumsën, in Anutu og alam malaj vesa los malaj-tumsën hir Anutu yi. In nelë mehönnon pin bë sir pin denedo malaj-tumsën.”

³⁹ Nër nebë sënë, lob alam-horek-yi la denër yah vu bë, “Tatovaha, genër ya meyoh vu.” ⁴⁰ Lob nij nemum in yi besu deloğ tepëğ in yi ggökin yah rë.

Yesu Loğ Tepëğ Vu Alam Parisai* In Mehö Sën Anutu Ggoin Rağ In Bë Geğ Hil Nah Lo

(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)

⁴¹ Loğ Yesu loğ tepëğ yah vu sir bë, “Log nebë tena sën denenër Kerisi* bë degwa vu Davit*-ë? ⁴² In Davit yö nër rağ avi beneggëp loğ kapiya Saam bë:

‘Mehöböp nër vu sa Mehöböp bë:

“Gemedo sa nemağ vesa.

⁴³ Gevu tamusën og sëğ getung alam sën denelë hong paya lo dedoğ na vaham gebinë.”’

⁴⁴ Yi degwa vu Davit*, loğ nebë tena sën Davit nër yi bë yi Mehöböp-ë?”

Alam-horek-yi Denevong Nipaya Nebë Sënë

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lk 11:37-54)

⁴⁵ Alam pin nahën medo denengo Yesu yi gägek, lob nër vu yi hur maluh bë, ⁴⁶ “Ham gwegin ham in alam-horek-yi. In ahëj neving bë dejöp tob ading nivesa vesa. Log ahëj neving bë alam debengwëng vu sir medegeko sir jağ dok alam tabaak. Gahëj neving pangsën bë na demedo lël mala gëp alam malaj dok dub-supinsën-yi ayo, gahëj neving bë jağ na dega nos namugin gëp nyëğ-nos-böp-yi. ⁴⁷ Alam sënë deneraa avëh alov hir beggang yah vu sir, log denekuung rağ bedenevengev rağ hus ading. Om dok buk-gägek-yi, og rëk denatök vu maggin böpata rot mekesuu.”

21

Avëh Sën Hen Monë Ma Lo Tung Seriveng Vu Anutu

(Mk 12:41-44)

¹ Log Yesu vër mala rağ menelë alam-los-bengöj-ggoreksën lo vahi, geya denetung seriveng luğ ya keröng-monë-yi vu Anutu. ² Lob lë avëh alov ti sën hen monë ma, lob yik tung monë köğ teka luu mu luğ ya keröng. ³ Lob nër bë, “Sa nanër yönon vu ham nabë: Avëh alov sën hen monë ma agi tē monë böpata rot bekesuu alam vahi pin. ⁴ Senër nebë sënë in sir mehönnon-los-bengöj-ggoreksën behir ngaa ngahisekë nedo vu sir, gağ sën denetung lo og yik metes. Gağ avëh sënë og su hen vahi nedo rë, rëk yö keyovekin keröng ahë degwa rağ metung yi ngaa pin tu seriveng gehen monë nos yi ma.”

Yesu Nër Bë Rëğ Debasap Dub-vabuung-böp

(Mt 24:1-2; Mk 13:1-2)

⁵ Log mehö la denevengwëng rak dub-vabuung-böp medenë bë, “Devunëk vu beggang sënë rak gelöng nivesa los kupek sën detung tu seriveng vu Anutu lo bemalangeri rot.” Loḵ Yesu nër bë, ⁶ “Nгаа pin sën ham nelë gwëbeng agi, og buk ti vongin berup, lob su rëk degönengin gelöng ti gejak medo ngwë vavunë rë. Gaḵ rëk dekevoh pin bedegetë geto yoh yoh.”

Yesu Nër Bë Maggin Ngahisekë Rëk Berup

(Mt 24:3-14; Mk 13:3-13)

⁷ Lob deloḵ tepëḵ vu yi bë, “Tatovaha, ngaa sën genër lo rëk anon jak doḵ buk tena? Geva rëk tato vu he nabë ngaa sënë vongin anon jak-a?” ⁸ Loḵ Yesu nër yah bë, “Ham gwegin ham nivesa, in mehö la rëk degekuungin ham. Alam ngahisekë rëk denam bedenänër sarëḡ jak nah sir nabë, ‘Mehö sën lo yik sa sënë.’ Log rëk denanër nabë, ‘Buk dus rak ggovek ya.’ Rëk mu ham su sepa sir mena. ⁹ Log ham rëk gwengo begö bengö los dedun nabë vongin berup, og ham su kenumin berup. In ngaa nebë sënë yö rëk nam, gaḵ Buk-tamusënek yö rëk nahën.”

¹⁰ Log nër vu sir ving bë, “Alam dob ngwë rëk dekedi belosho alam dob ngwë dengis sir. Log mehö-los-bengö ngwë losho yi alam rëk dekedi belosho mehö-los-bengö ngwë losho yi alam dengis sir. ¹¹ Log jemapi böpata rëk gee jak dob beron beron. Log alam nyëḡ la rëk denatöḵ jak meyip los niraksën aggagga. Log ham rëk gwelë ngaa böp böp gengaa aggagga sën rëk gevong beham kenumin berup in lo gëp yagek babu.

¹² Rëk mu ngaa pin sënë yö rëk nahën, log rëk denajom ham ahon, bedevong paya vu ham. Rëk degevong beham gwevong gagek dok dub-supinsën-yi log degetung ham na karabus. Log rëk degeko ham na bare alam-los-bengöj böp los kiap böp lo malaj in sa alam ham. ¹³ Lob doḵ buk sënë, og yik ham nanër sa rangah vu sir. ¹⁴ Om ham medo kwamin veröḵ, gaḵ ham su medo mekwamin bo gagek sën ham nanër nah vu sir lo. ¹⁵ In sengo rëk gevong gagek sën ham nanër nah vu sir lo doḵ nöḵ ham avimin, besebo kwa nivesa vu ham. Lob alam sën degelë ham paya lo su deyoh vu bë dekeyëh, ma dedahun gagek sën sebo vu ham agi rë.

¹⁶ Ham amamin los atamin garimin, geham alam sën ham degwa ti lo, geham nimin papu lo, yö rëk denanër ham rangah vu alam sën dengis ham lo. Lob rëk dengis ham la medenadiik. ¹⁷ Log alam pin rëk ahëḡ sengën böp rot vu ham, in sa alam ham. ¹⁸ Rëk mu ham yumin viis ti su rëk mala nama doḵ ham yumin rë. ¹⁹ Bë ham najom sa ahon bemedo los nimin wëëḵ, og ham rëk medo malamin-tumsën.”

Yesu Nër Bë Rëk Degevong Paya Vu Yerusalem

(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)

²⁰ “Rëk mu ham rëk gwelë nabë alam-begö-yi nöḵ detetup doḵ Yerusalem, og ham jak ni nabë buk sën debasap Yerusalem lo yöḵ dus rak saga. ²¹ Doḵ buk saga og alam sën denedo Yudea lo, rëk debeya bedena kedu. Galam sën denedo loḵ Yerusalem lo, rëk degevuuy nyëḡ saga gedebeya medena nyëḡ ngwë. Galam sën su denedo loḵ nyëḡ böp agi rë lo, og su rëk debeya menah dedoḵ na rë. ²² Buk sënë og buk sën Anutu rëḵ bo doḵ nipaya nyëvewen lo, lob gagek pin sën neggëp loḵ yi kapiya lo rëḵ anon jak. ²³ Gëpin avëh sën naluj nare loḵ ayoj lo, los sën nahën denevo rur vu sir lo doḵ buk sënë! In Anutu rëḵ gevong bemaggin böpata rot natöḵ vu dob sënë bekevoh alam sënë. ²⁴ Paëp-yu-anil rëḵ ga sir.

Galam rëk denaduu sir gedegeko sir bena demedo karabus na na geving alam-yu-ngwë pin. Galam-yu-ngwë rëk vahaj bakë nyëg böp Yerusalem, bedemedo nabë sënë rot, begëp nabë sënë bena berup dok buk sën alam-yu-ngwë hir buk govek na lo.

Yesu Nër Bë Mehönon Nalu Rëk Nom
(Mt 24:29-31; Mk 13:24-27)

²⁵ Lob ham rëk gwelë gengaa böp aggagga natök vu hes lu kwev, gebetuheng. Log mehönon pin vu dob rëk newaj bepul bemedo degelëk in loo dedun sën rëk natëë benam lo. ²⁶ Alam ngahisekë rëk kwaj bo ngaa sën anon jak vu dob agi, lob rëk newaj jak rot, gemalaj pebilin. In ngaa los niwëek pin vu yagek rëk desasukin sir. ²⁷ Sënë anon jak, lob rëk degelë Mehönon Nalu dok medo beggob ayo menam los niwëek böpata gevunek vunek yagek yi. ²⁸ Dok buk sën nabë ngaa agi natök nam lo, og ham rëk bare nam bebarah malamin jak. In buk sën Anutu geko ham nah lo yam dus rak ggovek ya saga.”

Yesu Tatekin Buk-tamusën Rak Go
(Mt 24:32-35; Mk 13:28-31)

²⁹ Log nër gagek ti metatekin vu sir bë, “Ham kwamin bo jak go* los ngaa vahi pin rë. ³⁰ Bë purpur berup ngu, og ham neraç ni bë go* vongin nabung beham dev jak na jök. ³¹ Om nabë ham gwelë ngaa pin sënë anon jak, og ham jak ni nabë buk dus rak ggovek ya bë Anutu natu ala benam gegin hil.

³² Sa nanër vu ham yönon nabë: Mehönon pin su rëk malaj nama na verök yi rë, log ngaa pin sën agi rëk anon jak. ³³ Log yagek los dob rëk govek na bemala nama na vu tamusën, gaç sa gagek og su rëk mala nama rë.”

Yesu Vo Horek Vu Hur Maluh

³⁴ “Rëk mu ham gwegin ham nivesa, in ham rëk medo gwevong ahëmin ta, genanum beyumin gevong paya gekwamin bo ngaa-dob-yi, lob ngaa nabë saga rëk gerin ham ayomin, lob Mehöböp yi buk sënë rëk nam natök vu ham avuti nabë sën sag nelok sapu lo. ³⁵ Buk sënë rëk natök vu alam pin vu dob pin. ³⁶ Om ham ngo medo malamin natum bekwetag vu Anutu noh vu buk pin in gadu ham niwëek. In lob ngaa pin sënë noh nenga in ham, geham medo rot menatök na vu Mehönon Nalu bebare mala.”

³⁷ Yesu netahu alam lok dub-vabuung-böp rangah pin, log buk lob yah neggëp Kedu Kele-oliv. ³⁸ Log monbuk anon lob alam pin dekededi deneya dub-vabuung-böp in bë nanër gagek medegengo.

22

Yudas Nër Gagek Ya Nare Vorot Vu Alam Ggev Bë Rëk Bo Yesu Dok Na Nemaj

(Mt 26:1-5, 14-16; Mk 14:1-2, 10-11; Jn 11:45-53)

¹ Buk vabuung sën denegga brët sën yiist* nema in lo verup. Sën denenër bë Buk-ggöksën-yi* lo. ² Lob alam-deneço-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi denesero aggata bë dengis Yesu. Rëk ma in deneggönengin alam.

³ Lok Satan lok ya Yudas sën denenër arë ngwë nebë Iskariot lo ayo. Yik sir nemadluho-bevidek-luu lo ti yi, ⁴ lob ya vengwëng ving alam-deneço-seriveng losho alam sën denegin dub-vabuung-böp lo, in bë natök vu

aggata lob bo Yesu doḵ na nemaj. ⁵ Lob kwaj vesa, gedenēr vu yi vorot bē rēḵ debago yi. ⁶ Lob Yudas yoḡek in ayej, log kwa nesero buk sēn alam ngahiseḵē su denedo ving yi rē lo, in bē mēm gevong Yesu doḵ na nemaj.

Hur Maluh Luu Dero Nos Buk-ggöksēn-yi
(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Jn 13:21-30)

⁷ Log Buk-vabuung sēn alam Yuda denegga brēt sēn yiist* nema in lo verup ggovek ya, lom yiḵ buk sēn denesis sipsip nalu Buk-ggöksēn-yi* yi loḵ lo sēnē. ⁸ Lob Yesu vong Pita luho Jon ya, genēr vu luho bē, “Melu na gwero nos los reggu Buk-ggöksēn-yi* vu hil in hil aḡa.” ⁹ Loḵ luho deloḵ tepēḵ yah vu bē, “Gevongin bē alu gero ḡep tena?” ¹⁰ Loḵ nēr yah bē, “Melu lē! Melu na medoḵ na nyēḡ bōp sagu, log mehōti rēḵ kerē bēl doḵ dēḡ bōp ti menatōḵ vu meluu doḵ aggata. Lob melu tamuın yi rot bedoḵ na beggang sēn doḵ na lo. ¹¹ Lob melu nanēr vu beggang ala nabē, ‘Tatovaha nēr bē alu anam nanēr vu hong nabē, ‘Beggang ayo tena in sa los sa hur maluh lo aḡa nos los reggu Buk-ggöksēn-yi* dok-a?’” ¹² Lob rēḵ tato ayo bōpata ti sēn negḡep vavunē vu meluu, ayo ti sēn yō devah ḵanyē raḵ vorot. Lob melu gwero nos los reggu vu hil doḵ saga.” ¹³ Ggovek log luho deya, lob ya detōḵ vu ngaa pin yoh vu sēn Yesu nēr vu luho lo. Lob luho dero nos los reggu Buk-ggöksēn-yi* loḵ.

Yesu Vo Pasa Vu Yi Hur Maluh
(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; 1 Kr 11:23-25)

¹⁴ Log nyēḡ neggovek, lob Yesu bē ga nos los reggu geving sinarē lo. ¹⁵ Lob nēr vu sir bē, “Sahēḡ neving rot bē seḡa nos los reggu Buk-ggöksēn-yi* sēnē geving ham rē, loḵ mēm sa ḡaḵo vanē. ¹⁶ Log sa nanēr vu ham nabē: Sa su rēḵ ga ngaa sēnē ḡokin nah rē, rot bena berup doḵ buk sēn hil aḡa doḵ ti vu Anutu-yi-nyēḡ lo.”

¹⁷ Log ḵo wain kap ti raḵ bejom raḵ in los kwa vesa ya vu Anutu log nēr vu sir bē, “Ham gwēḵo sēnē nōḵ benanum noh vu ham. ¹⁸ Sa nanēr vu ham nabē: Sa su rēḵ nanum wain ḡokin nah rē, rot bena berup doḵ buk sēn hil medo doḵ Anutu-yi-nyēḡ lo.” ¹⁹ Log ḵo brēt raḵ bevenḡev raḵ in los kwa vesa ya vu Anutu, log debu bevo vu sir. Log nēr bē, “Sa reggos sēnē. Sēn sēḵ getung natu seriveng doḵ nah ham bōmin. Om ham medo sepa doḵ megwevong nabē sēnē in ham kwamin bo sa.” ²⁰ Nebē saga bedegga ggovek, log ḵo wain kap ti raḵ bevong nebē saga, log nēr bē, “Wain kap ti sēnē og sa ḵōḵ, sēn sēḵ ḵeseh in ham in bē tato nabē ḡagek mewis sēn seḵoo in doḵ vu ham lo rēḵ anon jak.

²¹ Rēḵ mu ham gwelē ham rē! Mehō sēn rēḵ bo sa doḵ na alam sēn denelē sa paya nemaj lo yiḵ nedo raḵ tevor ving sa. ²² Yōnon, Mehōnon Nalu nesepa loḵ aggata sēn Anutu nēr tato vu yi lo. Rēḵ mu ḡepin mehō sēn rēḵ nanēr yi rangah vu alam bedengis yi lo.” ²³ Nēr nebē sēnē, lob yō deloḵ tepēḵ vu sir yah meyom bē, “Mehō re rēḵ gevong ngaa sēnē?”

Hur Maluh Denēr Sir Bē Sir Ti Tena Kesuu Vahi?

²⁴ Log tum hur maluh deḵo ḡagek ti raḵ loḵ sir, medenenēr bē, “Re bōp kesuu in ḡegin hil-a?” ²⁵ Loḵ Yesu nēr vu sir bē, “Alam-yu-ngwē, og hir mehō-los-bengō tu alaj. Log alam sēn detu ala medenēḡin sir lo, og denenēr behir alam denēḵo sir raḵ bedenēnēr sir bē sir alam ngatum. ²⁶ Rēḵ mu ham, og ham su gwevong nabē saga. Ḡaḵ mehōti sēn vongin bē natu ham ala lo, og dahun yi bemedo nabē sēn mehō ahē hus. Log mehōti sēn vongin bē natu ham ggev lo, og gevong ngaa nabē sēn yi mehō meris

ti in doḵ vu ham. ²⁷ Ma re tu ala? Mehö sën medo negin in ga nos lo, ma hur sën neruu nos in bë geḵo na vu lo? Gaḵ yik mehö sën negin bë nos na in ga lo! Rëḵ mu sa, og sa nado ving ham nebë hur meris in bë sedoḵ vu ham.

²⁸ Wirek hil los nado gemaggin töḵ vu sa beseggi sa, rëḵ ham nedo ving sa, geham su vuu sa rë. ²⁹ Log Amag vo yi nyëḡ vu sa in bë sa gëgin, om sebo nyëḡ vu ham in ham gwegin nabë saga. ³⁰ Ham rëḵ gwa los nanum geving sa jaḵ sa tevör gëp sa nyëḡ. Geham rëḵ medo jaḵ sëa-los-arëḡ beseggi alam Israel degwa nemadluho-bevidek-luu sën lo hir gageḵ.”

Yesu Nër Pita Bë Rëḵ Dah Yi Vun

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Jn 13:36-38)

³¹ “Simon, Simon, gwengö rël! Satan nër vorot bë yoh vu bë rëḵ geḵo ham na vu yi, begerii ham tetër nabë wit* gahis. ³² Rëḵ sejom raḵ in hong ggovek ya bë hong vongvingsën su rëḵ nadiik na rë. Om sën gëgwërin hong megenom lo, og gebo gadu doḵ arim lo.”

³³ Loḵ Pita nër yah bë, “Mehöböp, sa hero sa menado in sena karabus geving hong balu nadiik doḵ ti.” ³⁴ Loḵ Yesu nër bë, “Pita, sa nanër vu hong nabë: Pehi buk sënë, og kökrëeh su rëḵ ngu rë, log rëḵ gedah sa vun beron löö nabë hong duḡin sa.”

Gageḵ Raḵ Jej-monë-yi, Gevahek Nalu Los Paëp-yu-anil

³⁵ Log nër vu sir bë, “Wirek sa hevong ham ya, lob ham su ḵo jej-monë-yi los je vahek sepa rë. Log ham su röp suu rë, lob maḵ ham rak vu in ngaa ti ma ma?” Loḵ denër yah bë, “Ma!” ³⁶ Lob nër vu sir bë, “Gaḵ gwëbeng sënë nabë mehöti yi jej-monë-yi nedo, og yö geḵo sepa yi. Bevahek nabë saga. Gemehöti sën hen paëp-yu-anil nama lo, og tahuuin paëp-yu-anil ti jak yi röpröp-ayööng-yi. ³⁷ In gageḵ neggëp loḵ Anutu-yi-kapiya bë, ‘Detevin yi ya ving alam nij paya.’ Om sa nanër vu ham nabë: Gageḵ sënë rëḵ anon jaḵ, jaḵ ngaa pin sën rëḵ natök vu sa. Yönon, gageḵ pin sën neggëp loḵ kapiya raḵ sa lo, og rëḵ anon jaḵ.” ³⁸ Lob denër bë, “Mehöböp, gelë? He paep-yu-anil luu sënë!” Loḵ nër yah bë, “Om yik ggovek saga.”

Yesu Jom Raḵ Vu Getsemane

(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

³⁹ Log to meya dobnë beya Ḷedu Ḷele-oliv nebë sën nevong yoh vu buk lo. Lob yi hur maluh desepa yi medeya. ⁴⁰ Ya detök ya, lob nër vu sir bë, “Ham najom jaḵ niwëëḵ, in ngaa ti su kepë ham.” ⁴¹ Log tah verup ya teka, yoh vu sën hil getë gelöng na geto lo, lob yun lus log ketag vu Ama bë, ⁴² “Amag, nabë kwam, og gweḵo ngaa maggin sënë vër in sa. Rëḵ mu su gesepa doḵ sa gageḵ, gaḵ ngo kwam.”

⁴³ [Lob angër ti vu yaḡek beyam gadu yi. ⁴⁴ Yesu ngo maggin pangсэн rot, lob jom raḵ ggökin niwëëḵ rot. Lob ḵerus yam in rot benetetuḵ nebë köḵ beto neluḵ ya dob.]

⁴⁵ Jom raḵ ggovek, log kedi raḵ beyah to vu yi hur maluh lo. Loḵ lë bë deneggëp ying, in ayoj maggin rot. ⁴⁶ Lob nër vu sir bë, “Ham newëp in-a? Ham kwedi bengev jaḵ, in ngaa ti su kepë ham.”

Yudas Vo Yesu Loḵ Ya Alam Sën Dengis Yi Lo Nemaj

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Jn 18:3-12)

⁴⁷ Yesu nahën medo nevengwëng, log alam vu böpata deverup. Mehö sën arë nebë Yudas sën sir nemadluho-bevidek-luu lo ti yi, rëḵ li sir

medeyam. Lob verup sesor meya vu Yesu in bë gemul* yi. ⁴⁸ Loḵ Yesu nër vu yi bë, “Yudas, gemul* Mehönon Nalu in bë getato yi rangah-a?”

⁴⁹ Yesu yi hur maluh denare ving yi medelë ngaa sënë bë vongin natök vu yi, lob denër bë, “Mehöböp, he ngap sir jaḵ paggëpek-yu-anil-a?” ⁵⁰ Lob sir ti pevis mesis alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp yi hur, besap nengaris vahi vesa ya. ⁵¹ Rëḵ Yesu nër bë, “Ggovek! Ngaa saga gëp!” Log bë nema raḵ mehö sënë nenga, lob nivesa raḵ yah ggökin.

⁵² Log Yesu loḵ tepëḵ vu alam-deneḵo-seriveng hir ggev ga, dub-vabuung-böp ala lo, galam teta sën losho deyam in bë denajom yi ahon lo bë, “Maḵ ham yam in bë sero mehö-begö-hodeḵ-yi ti om sën ham ḵo paëp-yu-anil los begö meyam-ê?” ⁵³ Sa nado loḵ dub-vabuung-böp yoh vu buk ving ham, rëḵ ham su lah nemamin loḵ sa mejom sa ahon rë. Gaḵ buk sën gwëbeng agi, mëm ham buk. Om mala vahis niwëëḵ jaḵ na vavunë rot mekesuu.”

Pita Lah Yi Vun Bë Yi Dugin Yesu

(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Jn 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Nër ggovek log dejom yi ahon medeḵo medeya. Lob deḵo yi loḵ ya alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp yi beggang. Log Pita tamuin sir meneya, rëḵ nevun yi in sir meneyam ggëp ading. ⁵⁵ Log devev nengwah loḵ telig ggëp beggang sënë yi tete ayo, bemedo denevenguh. Lob Pita verup ya nedo ving sir. ⁵⁶ Loḵ avëh ti lë bë medo nevenguh nengwah, lob tung mala rak yi genër bë, “Mehö sënë nedo ving Yesu ving.” ⁵⁷ Lok Pita lah yi vun bë, “Ma! Avëh, saḵ dugin yi.” ⁵⁸ Genedo teka loḵ mehö ngwë yah verup lë yi, lob nër bë, “Yiḵ sir sën lo ti sën hong agi ving.” Rëḵ Pita nër yah bë, “Alam-e! Saḵ ma!” ⁵⁹ Ggovek genedo hus ading rot yoh vu hes mala ti loḵ mehöti yah verup nër niwëëḵ bë, “Yönon rot, yiḵ mehö sagi sën nesepa yi ving. In yiḵ yi Galilea ti sënë!” ⁶⁰ Rëḵ Pita lah yi vun bë, “Alam-e! Sa dugin gageḵ ti sën genenër agi!” Nahën nenër nebë sënë, log pevis beḵökrëëh su. ⁶¹ Lob Mehöböp ggërin yah melë Pita. Lob Pita kwa vo yah gageḵ sën Mehöböp nër vu yi vorot lo bë, “Pehi buk sënë og ḵökrëëh su rëḵ ngu rë, log rëḵ gedah sa vun beron löö.” ⁶² Lob Pita to meya dobnë, beyah su böpata rot.

Depelë Yesu Gedepëng Yi

(Mt 26:67-68; Mk 14:65)

⁶³ Alam sën denejom Yesu ahon lo denër pelë rak yi gedeevëḵ yi. ⁶⁴ Debom mala loḵ tob, gedeneḵis yi, log deneloḵ tepëḵ vu yi bë, “Hong mehö-nenër-gageḵ-rangahsën-a? Om genanër nabë re sis hong-a?” ⁶⁵ Log denenër gageḵ nipaya ngahiseḵë vahi raḵ yi ving.

Devong Gageḵ Vu Yesu Raḵ Kaunsor Malaj

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Jn 18:19-24)

⁶⁶ Heng to lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev detu alam Israel hir kaunsor, belosho alam-horek-yi lo desupin sir, log deḵo Yesu yam nare malaj gedeneḵer bë, ⁶⁷ “Genanër vu he nabë hong Mehö sën Anutu ggooin raḵ in bë geḵo hil nah lo ma ma?” Loḵ nër yah vu sir bë, “Nabë sa nanër nöḵ vu ham, og ham su rëḵ gwëvong geving rë. ⁶⁸ Log bë sedok tepëḵ in nöḵ vu ham gökin, og ham su rëḵ nanër doḵ nom vu sa rë. ⁶⁹ Rëḵ mu pehi sënë, og Mehönon Nalu rëḵ medo gëp niwëëḵ ala Anutu nema vesa bemedo degwata.” ⁷⁰ Lob sir pin denër yah bë, “Om maḵ hong sagaḵ Anutu Nalu hong-a?” Loḵ nër yah vu sir bë, “Yiḵ saga. Ham voseḵ vorot.”

⁷¹ Lob denër bë, “Hil rëk gango gagek re gökin-a? Gagek sënë yö raq verup avi behil hango ggovek ya.”

23

Devong Gagek Vu Yesu Menare Pilatus Mala (Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Jn 18:28-38)

¹ Lob sir pin dekededi bedeko yi ya vu Pilatus ² gedevong gagek vu yi bë, “He halë mehö sënë bë nelok alam ahëj in dekededi medengis begö medekepe gavman na. Genenërin he bë he su getë takës vu ham mehö-los-bengö Sisar*. Log nenër bë yik yi Kerisi* sënë, beyi mehö-los-bengö.” ³ Loq Pilatus loq tepëk vu yi bë, “Alam Yuda hir mehö-los-bengö hong-a?” Loq nër yah vu Pilatus bë, “Genër ya meyoh vu.” ⁴ Lob Pilatus nër ya vu alam-deneko-seriveng hir ggev losho alam pin bë, “Sa su tok vu gagek ti geneggëp vu mehö sënë rë.” ⁵ Loq denër yah niwëek bë, “Netatekin gagek vu alam yoh vu distrik Yudea pin benelok ahëj rot bë degevong begö medekepe gavman na. Ko gagek sënë raq nyëdahis ggëp Galilea, lob nevong rot, gesën verup agi.”

Devong Gagek Vu Yesu Menare Herot Mala*

⁶ Pilatus ngo hir gagek, lob loq tepëk yah vu sir bë, “Mehö sënëk yi Galilea ti?” ⁷ Lob detatekin vu yi meraq ni bë Yesu yam vu distrik Galilea sën Herot* negin lo, lom vong yi ya vu Herot*. In Herot* verup nedo Yerusalem loq buk sënë ving.

⁸ Herot* lë Yesu, lob kwa vesa rot, in nengo Yesu bengö lob nevong rot bë gelë yi. Lob kwa vo bë maq Yesu rëk gevong ngaa böp ti begelë. ⁹ Nebë sënë lom Herot* nelok tepëk in yi hus ading. Rëk Yesu su nenër gagek ti yah vu yi rë. ¹⁰ Lob alam-deneko-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi deya dus medenër gagek niwëek ya atata vu yi rot. ¹¹ Lob Herot* losho yi alam-begö-yi devasap yi gedenër pelë raq yi. Log deko tob malangeri ti bederöp lok yi, log devong yah meya vu Pilatus ggökin. ¹² Wirek og Herot* luho Pilatus denelë sir paya, rëk lok buk sënë, og luho desemu gagek medenelë sir nivesa.

Pilatus Nër Bë Dengis Yesu Jak Na Kelepeko (Mt 27:15-26; Mk 15:6-15; Jn 18:39–19:16)

¹³ Lob Pilatus tahi alam-deneko-seriveng hir ggev losho alam teta, galam meris ving medesupin sir yam. ¹⁴ Log nër vu sir bë, “Ham ko mehö sënë yam vu sa, log ham nër bë nelok alam ahëj in dekededi medengis begö medekepe gavman na. Om ham gwengo rë. Sa nalok tepëk in yi gagek sënë raq ham malamin niröp. Lob sa su tok vu bë vong ngaa ti paya loq gagek pin sën ham nër raq yi agi rë. ¹⁵ Log Herot* ving nebë saga om sën vong yi yom vu hil ggökin. Ham lé! Mehö sënë su vong ngaa ti paya in bë hil angis yi menadiik rë. ¹⁶ Om maam sëk beek yi gegevong yi nah mena.” ¹⁷ [In hir horek neggëp nebë Pilatus gevong alam karabus ti ti vër dok buk vabuung sënë noh vu ta menah vu sir.]

¹⁸ Loq alam pin ayej loq ti medekeseh rur raq bë, “Gengis mehö saga menadiik gegwevong Barabas nom vu he.” ¹⁹ Barabas sënë vong begö vu gavman lok nyëg böp saga genesis alam medenediik, lob deko yi ya nedo karabus. ²⁰ Loq Pilatus loq tepëk yah vu sir ggökin, in kwa nevo bë dëein Yesu mena. ²¹ Rëk detahi yah bë, “Gengis yi jak na kelepeko*! Gengis yi jak na kelepeko*!” ²² Loq yik lok tepëk yah vu sir netu beron löö bë, “In

va? Mehö sënë vong va paya? Sa su halë bë vong ngaa ti paya meneggëp vu yi in bë hil angis yi menadiik rë. Om sebeek yi gegevong yi nah.”²³ Rëk nij wëek rot, gedetahi ya niwëek ata bë ngis yi jak na kelepeko*, bayej rehöö Pilatus aye.²⁴ Lob Pilatus kwa vo bë maam gurek hir gagek babu.²⁵ Lob lëein mehö sën vong begö vu gavman besis mehönon dediiik beya nedo qarabus lo yah vu sir in detahi arë. Log vo Yesu yah vu sir in bë dengis menadiik yoh vu sën alam detahi lo.

Desis Yesu Rak Ya Kelepeko

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Jn 19:17-27)

²⁶ Deko Yesu rak medeya, log Simon vu Kurene nahën verup neya in bë dok na nyëg böp Yerusalem. Lob dejom yi ahon gedebë kelepeko* rak ya bagë bekerë metamuin Yesu.

²⁷ Galam vu böpata denetamuin yi, gavëh ngahisekë denesu medenesis sir, gedenege lu tarota rak yi.²⁸ Rëk Yesu ggërin yah menër vu sir bë, “Ham Yerusalem avëh, ham su ngu in sa, gak mëm ham ngo ngu in ham los nalumin lo.”²⁹ In buk vongin berup lob rëk denanër nabë:

‘Avëh sën denare babuj sekë lo, gavëh sën su naluj nelok rë lo, gavëh sën su denevo rur vu naluj rë lo, og kwaj vesa.’

³⁰ In dok buk saga, og

‘rëk denanër vu kedu nabë,

“Ham kwepë ham menam jak gwëp he!”

Log rëk denanër vu kedu mahen mahen nabë,

“Ham dahun he!”’

³¹ In nabë degevong nabë sënë vu kele nidun pehi sënë, og mak rëk degevong nabë va vu kele sën rëk denaboveng na lo?”

³² Log deko alam sën denekeyëh horek lo luu ya in bë dengis luho geving Yesu.³³ Ya deverup nyëg ti sën denenër arë nebë Nyëg-yusekë lo lob desis yi rak ya kelepeko*. Log desis alam sën denekeyëh horek lo luu rak kelepeko* ving. Ngwë nare Yesu nema vesa, gengwë nare nema këj.

³⁴ Lob Yesu nër bë, “Amag, gedahun sir sën devasap sa lo hir ngaa nipaya sënë na. In su derak ni bë denevong paya rë.” Ggovek log detë gelöng mahen teka la in bë gooin sir ti ti jak medegeko yi tob.³⁵ Log alam vare denelë. Rëk alam ggev denër pelë rak yi bë, “Nelok vu alam vahi. Om nabë Anutu yi Kerisi* yi yönon sën Anutu ggooin yi rak lo, og yö dok vu yi.”³⁶ Galam-begö-yi denenër pelë rak yi ving. Log deya dus in bë debo wain ahëggin sën arë nebë vinegga lo besesuin.³⁷ Log denër vu yi bë,

“Nabë alam Yuda hir mehö-los-bengö hong yönon, og ngo gedok vu hong.”

³⁸ Log dekevu gagek ti rak neggëp kelepeko* yu nebë: *ALAM YUDA HIR MEHÖ-LOS-BENGÖ MEHÖ SËNË.*

³⁹ Log mehö luu sën desis luho rak kelepeko* ving lo ngwë nër Yesu bë, “Hong Kerisi*? Og ngo gedok vu hong, gege dok vu aluu geving!”⁴⁰ Rëk ngwë ngo gagek sënë, lob goo yi bë, “Yik alöö hoho haço vanë neggëp ti, ma su genehöneng in Anutu rë?”⁴¹ Yönon, aluu og desis aluu lok yah ngaa nipaya sën alu hevong lo, om alu haço vanë beyoh vu. Gak mehö sënëk su vong ngaa ti paya rë.”⁴² Log nër bë, “Yesu, genom los arëm böpata in gwegin mehönon, og kwam bo sa.”⁴³ Lob Yesu nër yah vu yi bë, “Sa nanër vu hong yönon nabë: Pehi sënë, rëk gemedo geving sa gëp Paradis*.”

Yesu Diik Ya

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Jn 19:28-30)

⁴⁴ Log hes vuheng rak, lok hes malakenu lok beyoh vu dob pin, beya meto 3 krök sehuksën. ⁴⁵ Lob tob böpata sën neruu dub-vabuung-böp ayo vabuung lo kweek rak luu.

⁴⁶ Log Yesu ngeek böpata bë, “Amag, sa nehevong anog neyök lok nemam.” Tahu nebë sënë, log diik ya.

⁴⁷ Lob Rom hir alam-begö-yi yu ti hir ala lë ngaa sënë, lob ko Anutu arë rak bë, “Yönon rot, mehö sënë yi mehö yohvu!”

⁴⁸ Log alam pin sën desup sir ya in bë degelë lo delë ngaa sënë, lob ayoj maggin gedesis sir gedeyah medeya bej.

⁴⁹ Log Yesu ni papu lo pin, gavëh sën sir vu Galilea medesepa Yesu medeyam lo yö denare ggëp ading teka medenelë ngaa pin sënë.

Debë Yesu Nihel Lok Ya Gelöng Len

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Jn 19:38-42)

⁵⁰ Log mehöti arë nebë Yosep nedo. Yi vu Yuda hir nyëg böp ti arë nebë Arimatea. Mehö sënë yi mehö nivesa geyi mehö yohvu, geyi kaunsor ving. ⁵¹ Rëk su nevo veyov in kaunsor vahi hir gagek sën denenër bë dengis Yesu lo rë. Gaq yö negin buk sën Anutu natu ala bebegin sir lo benedo. ⁵² Lob mehö sënë ya vu Pilatus meketag Yesu vu yi. ⁵³ Log ya meruh Yesu nihel navi luk mehom lok tob veroo ti, log ya mebë lok waak ti. Nahën denesap waak sënë lok gelöng yö meris beneggëp mewis, gesu debë mehö ti lok rë.

⁵⁴ Buk sënëk buk sën denero sir in bë geheng geto log dega nos Buk-göksën-yi* lo, log hes neluk in bë govek na gedegök na Buk-sewahsën-yi*.

⁵⁵ Log avëh sën desepa Yesu ggëp Galilea medeyam lo, desepa Yosep medeya ving bedelë bedub sënë. Lob delë mederak nyëg len ti sën bë Yesu nihel meneggëp lok lo ni ving. ⁵⁶ Delë ggovek, log deyah medeya bedero marasin los wël, gengaa sën reggu nivesa vesa lo medenedo. Log Buk-sewahsën-yi* og desewah yoh vu sën horek nër lo.

24

Yesu Kedi Rak

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Jn 20:1-10)

¹ Log lok soda saga yi buk muginsën monbuk anon lob avëh dekedo bedeko wël los ngaa reggu nivesa vesa sën dero menedo vorot lo medeya.

² Lok delë gegelöng sën neggerin bedub avi lo tetolin meyö ya nare ya nenga. ³ Lob delok ya delë rëk Mehöböp Yesu nihel su neggëp rë. ⁴ Lob vare mekwaj neya ngahi in, medeneketul lok, lok mehö luu depevis beyam denare ving sir geluho hir tob nevër. ⁵ Avëh delë, lob kenuj verup bedepetev bemaalaj ya dob. Rëk luho denër vu sir bë, “Ham nesero mehö mala-tumsën sënë lok alam-diiksën hir nyëg in va? Su nedo sënë rë. Gaq kedi rak meya gwëbeng! ⁶ Ham kwamin bo nah gagek sën nahën nedo ggëp distrik Galilea genër vu ham lo rë. ⁷ Nër vu ham bë debo Mehönon Nalu dok na alam nij paya nemaj bedengis yi na betii kelepeko*, log buk natu löö, lob rëk kedi jak nah gökin.”

⁸ Lob kwaj vo yah gagek sën Yesu nër wirek lo. ⁹ Lob sir vu bedub bedeyah, beya denër ngaa pin sënë rangah vu hur maluh nemadluho-bevidek-ti sën lo losho alam vahi pin. ¹⁰ Yik sir lo sënë: Maria vu Magdala ga, Yoana, geMaria sën Yakobus ata lo, gavëh vahi sën losho deya lo, bedenër gagek sënë vu sinarë nyëdahis lo. ¹¹ Rëk sinarë lo kwaj nevo bë

yik avèh om mak yō denenēr gagek kuungsën mu, lob su devong ving ayej rē. ¹² Rêk Pita kedi serōg meyah bedub beya meto nare gekekooin melē waaq ayo, rêk lē bē tob meris yō nedo. Lob yah meya rêk kwa neya ngahi in ngaa sënë rot.

*Mehö Luu Detōk Vu Yesu Loḵ Aggata Emaus
(Mk 16:12-13)*

¹³ Loḵ yik sir sënë luu medo denetetuu aggata loḵ yik buk saga medeneya nyēg mahen ti arē nebē Emaus. Aggata sën vu Yerusalem meneya Emaus lo, og yik yoh vu kilomita nemadluho. ¹⁴ Lob luho medo denetetuu aggata gedenevengwēng raḵ ngaa pin sën lo. ¹⁵ Luho denevengwēng raḵ gedenelok tepēk in sir gedeneya, lob Yesu verup ving luho, belöoho deneya loḵ ti. ¹⁶ Rêk luho su derak ni bē Yesu rē.

¹⁷ Lob loḵ tepēk vu luho bē, “Melu nevengwēng raḵ va meneya?” Nēr nebē sënë, lob luho denare gayoj maggin rot, gemalaj seluh. ¹⁸ Loḵ ngwē sën arē nebē Kleopas loḵ tepēk yah bē, “Alam pin sën yam denedo Yerusalem lo derak ngaa sën verup ggēp Yerusalem loḵ buk agi ni, gak mak yik ngo timu sënë sën hong dugin-a?” ¹⁹ Loḵ Yesu loḵ tepēk yah bē, “Va ti?”

Loḵ luho denēr yah vu bē, “Ngaa sën tōk vu Yesu Nasaret lo. In ngaa sën nevonḡ los nenēr ggēp Anutu losho alam pin malaj lo netato bē yik yi mehō-nenēr-gagek-rangahsën los arē böpata ti, in nevonḡ ngaa pin los niwēek. ²⁰ Lob hil alam-deneḵo-seriveng hir ggev lo, losho hil ggev pin devo yi loḵ ya alam Rom nemaj. Lob alam Rom denēr gagek venuh bē nadiik, lob desis yi raḵ ya kelepeko*. ²¹ He hekuung bē yi mehō sën rêk geḵo alam Israel vēr in alam Rom nemaj lo. Kē! Log gagek ngwē sënë: Ngaa pin sënë tōk vu yi ngöp, log buk netu löö sën gwēbeng agi, ²² lob he sēnagi avèh la ya delē medenēr vu he lob he ḵenumin ya. In dekedo raḵ monbuk anon medeya bedub, ²³ lob desero Yesu nihel, lob yom verup denēr vu he bē delē angēr la, lob angēr denēr vu sir bē Yesu nedo vesa. ²⁴ Lob he sēnagi la deyah medeya bedub, loḵ delē ngaa yoh vu sën avèh denēr lo. Gak su detōk raḵ yi rē.”

²⁵ Lob Yesu nēr vu luho bē, “Oo, melu kwamin ma! Melu su pasang nevonḡ ving alam-denenēr-gagek-rangahsën hir gagek pin sën denenēr lo rē. ²⁶ Ma melu su raḵ ni bē Kerisi* og rêk geḵo vanē menadiik, loḵ mēm vesa doḵ nah megeḵo arē böpata los vuneḵ vuneḵ yagek yi rē?” ²⁷ Lob ḵo gagek rak loḵ Moses yi gagek los alam-denenēr-gagek-rangahsën pin hir gagek betatekin gagek pin sën nerak yi meneggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo degwa vu luho.

²⁸ Lob deya rot beya deverup dus vu beggang-bu ti sën luho deneya agi, lob Yesu vong in bē kesuu luho gena. ²⁹ Rêk luho denēr in yi bē, “Gemedo geving aluu in hes luḵ ya bevongin ḵenu doḵ.” Lob loḵ ya nedo ving luho. ³⁰ Ggovek gebē dega nos, lob Yesu nedo ving luho. Lob ḵo brēt raḵ bejom raḵ ya vu Anutu los kwa vesa, log debu bevo vu luho. ³¹ Vong nebē sënë, lob mēm luho malaj rangah raḵ mederak ni. Log mehor pevis geluho su delē yi ggökin rē. ³² Lob luho yō yom denēr vu sir bē, “Yönon, alöö medo nesepa hil menayam aggata, lob netatekin Anutu-yi-ḵapiya degwa rangah vu aluu, lob alu ayod tee yi in rot.”

³³ Lob luho pevis bedekedi loḵ buk bedeyah medeya Yerusalem ggökin. Luho yah lo detōk vu sir nemadluho-bevidek-ti sën lo ving hir alam vahi, gedesupin sir medenedo. ³⁴ Lob denēr vu luho bē, “Mehöböp kedi raḵ

ggökin yönon beSimon lë yi ggovek ya!”³⁵ Nebë saga loḵ luho deturin ngaa pin sën töḵ vu luho loḵ aggata lo vu sir. Geluho denër bë derak ni loḵ sën debu brët bevo vu luho lo.

Yesu Tato Yi Vu Yi Hur Maluh
(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Jn 20:19-23)

³⁶Medo denenër gägek sënë, log Yesu verup nare rangah loḵ sir vuheng atov [benër vu sir bë, “Ham ayomin gëp revuh.”]³⁷ Lob deggöneng rot bekenuj verup. In dekuung bë mehöti ḵenu nare rangah vu sir.³⁸ Loḵ nër vu sir bë, “Ham ḵenumin neverup in va? Geham kwamin neya ngahi in va?”³⁹ Ham gwelë sa vahag los nemaḡ sagi. Yik sa sënë. Ham gwebë nemamin jak sa geham gwelë. Gaḵ mehönon ḵenuj og nijreggos los nijpeḵooḵ nema, gaḵ su nebë sën ham lë sa agi rë.⁴⁰ [Nër vu sir nebë sënë, log tato nema los vaha vu sir.]⁴¹ Lob kwaj vesa rot, rëḵ mu yö denahën gesu devong ving rë, gaḵ kwaj neya ngahi. Lob nër vu sir bë, “Maḵ ham nos la neggëp-a?”⁴² Lob devo gël sën devesi lo dus ti vu yi.⁴³ Lob vo vër megga gedelë rak malaj.

⁴⁴Lob nër vu sir bë, “Wirek sën sa nahën nado ving ham lo, log senër vu ham bë: Gägek pin sën dekevu rak sa meneggëp loḵ Moses yi horek, geneggëp loḵ alam-denenër-gägek-rangahsën hir ḵapiya, geneggëp loḵ Saam lo, og gägek pin sënë rëḵ anon jak.”⁴⁵ Mëm tateḵin kwaj, lob derak Anutu yi gägek sën neggëp loḵ ḵapiya lo degwa ni.⁴⁶ Loḵ nër vu sir bë, “Dekevu gägek meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bë: Kerisi* geko vanë, gebuk natu löö, lob kedi jak nah gëp bedub.⁴⁷ Lob rëḵ denanër arë gëp Yerusalem namugin bena menoh vu dob pin, in mehönon degërin sir, lob Anutu dahun hir ngaa nipaya na.⁴⁸ Ham lë ngaa pin sënë rak malamin, om ham na nanër rangah.⁴⁹ Log sëḵ gevong ngaa sën Amaḡ nër bë rëḵ bo vu ham lo, nöḵ vu ham. Om ham ngo naḵöök medo nyëḡ sënë, rot bemëm niwëek yagek yi duk nam vu ham lom mëm.”

Anutu Ḵo Yesu Rak Yah Yagek
(Mt 16:19-20; Sn 1:9-12)

⁵⁰Log li sir meya deverup Betania. Lob varah nema rak, gevengev rak in sir bë Anutu gegin sir nivesa.⁵¹ Nahën nejom rak in sir, lob vuu sir; gAnutu ḵo yi rak yah yagek.⁵² Log deḵo arë rak gedeyah medeya Yerusalem los kwaj vesa rot.⁵³ Lob denesupin sir loḵ dub-vabuung-böp rak buk pin bedeneḵo Anutu arë rak.

Yesu Kerisi Yi Bengö Nivesa Sên Jon Kevu

Gagek Mala-tumsên-yi Saga Netu Mehönon Yesu

¹ Vu muginsên Gagek nedo. Gagek nedo ving Anutu, lob Gagek yik yi Anutu. ² Vu muginsên rot Gagek yö nedo ving Anutu. ³ Yö tung ngaa pin. Gengaa ti su verup ggêp aggata ngwê rê. Ma. Ngaa pin sên anon rak menedo agi, og pum rak yi yö timu. ⁴ Mala-tumsên degwa neggêp vu yi, lob mala-tumsên saga sên mehönon hir Rangah. ⁵ Lob Rangah sênê netum rak malakenu, lob malakenu su yoh vu bê gêrin rê.

⁶ Anutu vong mehöti arê nebê Jon yam. ⁷ Yam in bê nanêr gagek rangah. Benanêr gagek jak Rangah sênê in alam pin degengo yi gagek bayoj na timu vu. ⁸ Jon saga og yi su Rangah rê. Gağ yam in bê nanêr gagek jak Rangah sênê mu.

⁹ Rangah soğek sên netum rak mehönon pin lo yam dob. ¹⁰ Yi yö tung dob, rêk luk yam nedo dob, rêk mehönon vu dob su derak ni rê. ¹¹ Yam yi nyêg, rêk yi alam su deko yi rak rê. ¹² Gağ alam sên deneko yi rak bayoj neya timu vu yi lo, og nêr sir bê detu Anutu nalu. ¹³ Lob degwa sên detu Anutu nalu lo su neggêp vu amaj lu ataj nij kôk rê, gesu neggêp vu mehönon yö ayoj neggurekin sir rê, gesu neggêp vu mehönon yö kwaj bê denatu rê. Gağ degwa yö neggêp vu Anutu.

¹⁴ Lob Gagek sênê netu mehönon rak benedo ving hil, behe halê niwêek los vunek vunek yagek yi. Niwêek los vunek vunek yagek yi in yik Ama Nalu timu, lob semusên degwa yi beyam los gagek anon pin. ¹⁵ Jon nêr yi rangah genêr bê. “Yik mehö sênê sên senêr vu ham wirek lo bê, ‘Mehö sên netamuin sa, og kesuu sa in yö nedo wirek, gağ sak nahên neverup.’”

¹⁶ Hil pin hako ngaa nivesa vesa ggêp yi. Vong semusên sênê vu hil, geyik vong semusên ggök ggökin rot vu hil. ¹⁷ Moses vo Anutu yi horek vu hil, rêk Yesu Kerisi vo semusên vu hil rot beyam los gagek anon pin. ¹⁸ Mehöti su mala rak Anutu rê. Yö ma rot. Yik Anutu Nalu timu sênê, sên nedo loğ Ama babu lo, om sên tatekin Anutu yi degwa vu hil.

Mehö-neripek-alam Jon Nêr Gagek

(Mt 3:1-12; Mk 1:7-8; Lk 3:15-17)

¹⁹ Alam Yuda hir ggev devong alam-deneko-seriveng la ving alam Levi* la vu Yerusalem beya delok tepêk in Jon bê, “Hong re?” Lob Jon nêr gagek rangah nebê sênê. ²⁰ Su lah gagek vun rê, gağ nêr rangah bê, “Sa su Mehö sên Anutu ggooin rak in bê geğo hil nah lo rê!” ²¹ Loğ delok tepêk in yi ggökin bê, “Gağ hong re? Mağ hong Elia ma re?” Rêk bê, “Ma!” Loğ sirek delok tepêk yah bê, “Mağ hong mehö-nenêr-gagek-rangahsên sên hil nehegin lo?” Rêk nêr yah bê, “Ma!” ²² Nebê saga lom delok tepêk bê, “Gağ hong re? Genanêr in he nah nanêr vu alam sên devong he yam lo!” ²³ Loğ Jon nêr bê, “Sa mehö sên mehö-nenêr-gagek-rangahsên Yesaya nêr gagek rak sa wirek lo nebê:

‘Mehöti aye nerak loğ nyêg-yumeris bê, “Ham bolinin Mehöböp yi ag-gata!” ’ ”

²⁴ Alam Parisai* devong alam saga yam, ²⁵ lob delok tepêk in yi bê, “Su hong Kerisi* rê, gesu hong Elia rê, gesu hong mehö-nenêr-gagek-rangahsên sênê lo rê, loğ nebê va sên generipek alam-ê?” ²⁶ Rêk Jon nêr

gagak yah vu sir bë, “Sa naripek alam rak bël. Gağ mehöti nare loğ ham vuheng, geham su rak ni rë. ²⁷ Mehö saga sën rëk tamuın sa menam. Yi mehö nivesa kesuu sa, gesa mehö nig paya besesu yohvu in bë natu yi hur mekevelekin aggis in vaha suu rë.” ²⁸ Denër gagək sënë vu Betania* ggëp bël Yordan nenga vahi vu nyëğ sën Jon neripek alam lo.

Anutu Yi Sipsip Nalu Yesu

²⁹ Heng to lom Jon læ bë Yesu to neya lom nër bë, “Kë! Yi sën Anutu yi sipsip nalu sën rëk natu seriveng mekevoh alam dob pin hir nipaya na lo sagu. ³⁰ Yik mehö saga sën sa nanër wirek lo bë, ‘Mehöti rëk nam tamuın sa, yi og kesuu sa in yö nedo muğın, gesağ ma!’ ³¹ Sa og su serak ni rë. Rëk seyam ripek alam rak bël in bë mehö saga rëk natök nam rangah balam Israel dejak ni.”

³² Lob Jon nër ggökin bë, “Sa halë Anon Vabuung vu yagek geluk yam nebë sok nuung ti meyam nedo rak yi. ³³ Sa og su serak ni rë, rëk Mehö sën vong sa yam in bë sejipek alam jak bël lo nër vu sa bë, ‘Gwelë nabë Anon Vabuung duk nam medo jak mehöti, og mehö saga sën rëk getung Anon Vabuung jak ham nabë sën ngo genetung bël rak sir lo.’ ³⁴ Lob sa halë ggovek besenër gagək rangah bë Anutu nalu yi saga.”

Yesu Ko Yi Hur Maluh Löö

³⁵ Loğ monbuk lob Jon yah nare ggökin beyi hur maluh luu denare ving yi. ³⁶ Loğ Yesu to neya, lom mala sepa menër bë, “Kë! Anutu yi sipsip nalu yi sagu!” ³⁷ Beyi hur maluh luu sënë dengo nebë sënë, lob ya detamuın Yesu. ³⁸ Lob Yesu ggërin yom melë bë luho denetamuın yi lob nër vu luho bë, “Melu nesero va?” Rëk luho denër yah vu yi bë, “Rabai! (Sën hil ayed nebë Tatovaha). Böm tena?” ³⁹ Rëk bë, “Melu nam rëk gwelë!” Lob luho ya delë beggang sën neggëp loğ lo. Yik loğ 10 krök monbuk, lob luho denedo ving yi loğ buk saga.

⁴⁰ Luho sën dengo Mehö-neripek-alam Jon aye meya detamuın Yesu lo ngwë† Andreas sën Simon Pita ari. ⁴¹ Lom ya metök vu ari Simon muğın menër vu yi bë, “He tøk vu Mesia!” (Hil pekwë arë Mesia sënë doğ nah Grik ayej nabë Kerisi*.) ⁴² Lob Andreas ko yi ya vu Yesu, lob Yesu mala nelë yi rëk bë, “Hong Simon, Jon* nalu. Hil rëk nanër arëm nabë Kepas!” (Arë sënë degwa nebë Gelöng.)

Yesu Tahi Pilip Luho Natanael

⁴³ Loğ tum heng to lob Yesu bë na distrik Galilea. Lom tøk vu Pilip benër vu yi bë, “Getamuın sa!” ⁴⁴ Pilip sënë yi Betsaida ti, yik lööho Andreas lu Pita beggang-bu timu. ⁴⁵ Lob Pilip ya metök vu Natanael, lom nër vu yi bë, “Mehö sën Moses kevu gagək rak loğ horek wirek galam-denenër-gagak-rangahsën dekevu gagək rak ving lo sën he tøk rak ggovek ya. Yi Yesu Nasaret, Yosep nalu.” ⁴⁶ Lob Natanael nër vu yi bë, “Mağ ngaa nivesa ti rëk berup gëp Nasaret-a?” Rëk Pilip nër yah vu yi bë, “Genam rëk gwelë!”

⁴⁷ Yesu læ Natanael neyam vu yi, lom nër yi bë, “Ham gwelë! Israel anon soğek yi saga! Gagək kuungsën ti su neggëp vu yi rë!” ⁴⁸ Loğ Natanael loğ tepëğ vu yi bë, “Nebë va sën gerağ sa nig-ë?” Loğ Yesu nër yah vu yi

* **1:28:** Betania sën neggëp loğ Jn 1:28 agi og yö ngwë, gağ su nyëğ mahen ti sën Lasarus lööho avëhnö luho hir nyëğ lo rë. † **1:40:** Mehö-neripek-alam Jon yi hur maluh luu desepa Yesu medeya. Jon nër ngwë arë rangah bë Andreas gelah ngwë vun, lob ngwë sagi og mağ yik yi Jon, rëk yö kevu çapiya sënë om mağ ggöneng in arë besu kevu rangah rë.

bë, “Pilip su tahi hong rë gengo nahën gëdo lok keke pik* degwa, log sa halë hong mugin ggëp sagu.” ⁴⁹ Lob Natanael nër yah vu bë, “Tatovaha! Anutu nalu hong! Alam Israel hir Mehö-los-bengö hong!” ⁵⁰ Rëk Yesu nër yah vu bë, “Gevong ving saga in senër vu hong bë sa halë hong lok keke pik* degwa? Nahub rë, lob rëk gwelë ngaa böpata rot kesuu sënë!” ⁵¹ Lok Yesu nër vu yi ggökin bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë nahub rëk ham rëk gwelë yagek rëk tatekin yi geham gwelë Anutu yi angër dejak gededuk vu Mehönon Nalu.”

2

Mehöti Kō Venë Vu Kana

¹ Log buk netu löö lob mehöti kō venë ggëp Kana vu distrik Galilea, lom denegga nos böp geYesu ata nedo ving sir. ² Log devong gagek yah in Yesu losho yi hurmaluh bedeyam ving. ³ Lob wain maya, lob Yesu ata nër vu yi bë, “Hej wain maya!” ⁴ Lom Yesu nër yah bë, “Atag! Alu su nemad lok ti in ngaa rë! In sa buk yö nahën!” ⁵ Rëk ata nër vu hur sën denevo nos ggelek lo bë, “Nabë nanër gagek ti vu ham, og ham gwevong noh vu!”

⁶ Lob dëg nemadvahi-bevidek-ti nedo in bë vatëvek dejipek nemaj dok noh vu sën alam Yuda hir gagek mugeng lo. Dëg sënë böpata beyoh vu bë hil keseh bël ketuk nemadluho ma nemadluho-menemadvahi dok na ti ti.

⁷ Lob Yesu nër vu sir bë, “Ham gweko bël mekweseh dok na dëg sagu!” Lob deko meya dekeseh luk ya bepin pup. ⁸ Lob nër vu sir bë, “Mëm ham jekoov begweko mena vu mehö-nëgin-nos!” ⁹ Lob deko medeya. Lob mehö-nëgin-nos lo num bël mengo bë tu wain rak, rëk su rak ni bë deko vu tena rë. Gağ hur sën deneko bël lo mëm derak ni. Lob mehö-nëgin-nos tahi mehö sën kō avëh lo yam benër vu yi bë, ¹⁰ “Alam pin og denevo wain nivesa ggelek mugin, balam denenum ngahisekë ggovek rë, lok denevo wain nipaya teka tamu. Gağ hong og gejom wain nivesa ahon bemëm nahën gevo yam gwëbengko!”

¹¹ Yesu vong yi ngaa böp nyëmuğinsën sënë ggëp Kana vu distrik Galilea. Tato niwëek vu sir nebë sënë, lob yi hur maluh ayoj neya timu vu yi.

¹² Saga ggovek log Yesu luk meyah Kapernaum ving ata gari lo, geyi hur maluh lo. Beya denedo buk la ggëp sagu.

Yesu Tii Alam Sën Denebago Ngaa Lok Dub Vabuung Böp Ayo (Mt 21:12-13; Mk 11:15-19; Lk 19:45-46)

¹³ Yuda hir Buk-ggöksën-yi* dus rak, lob Yesu rak meya Yerusalem. ¹⁴ Lom tök rak alam sën denedo lok dub-vabuung-böp katum ayo medenetung burmakau los sipsip gesok nuung in bë alam debago lo. Gelë alam sën denepekwe* alam Yuda hir monë lok yah alam Rom hir monë lo denedo hir tevor medevong huk. ¹⁵ Lob kō aggis bejoo tu begö betii mehönon ving sipsip los burmakau pin vu dub ayo beto deyah dobnë. Gekeseh alam sën denepekwe* monë lo, hir monë los tevor ya. ¹⁶ Log nër vu alam sën denevong huk bagosën rak sok lo bë, “Ham gweko ngaa saga mena! Ham su gwevong Amag yi beggang sënë natu nyëg-bagosën-yi.” ¹⁷ Lob yi hur maluh kwaj vo yah gagek sën neggëp lok Anutu-yi-kapiya lo nebë: “Sa nehevong niwëek in bë gevong hong beggang gëp nivesa.”

18 Rêk alam Yuda delê sênê lom delok tepêk in yi bê, “Getii he, om rêk getatekin hong jak ngaa böp tena in he jak nim nabê hong mehō-los-arēm-a?” 19 Rêk Yesu nêr yah vu sir bê, “Ham rêk kwevoh dub vabuung sênê na, gebuk natu löö rêk sedev nah gökin!” 20 Lob alam Yuda denêr bê, “Denelev dub-vabuung-böp sênê yoh vu ta mehōdahis luu menenadvahividek-ti, log gekuung bê gedev jak nah noh vu buk löö mu?”

21 Rêk dub sên Yesu nêr lo, saga yō nêr raq navi. 22 Nebê saga, loq nahub geYesu kedi raq yah vu bedub rê, lob yi hur maluh kwaj nevo yah yi gagek sên nêr wirek lo, lom devong ving gagek sên neggêp loq Anutu-yi-ka-pi-ya lo los gagek sên Yesu nêr lo.

Yesu Raq Alam Pin Nij

23 Yesu nedo Yerusalem loq Buk-ggöksên-yi*, lob alam ngahisekê delê ngaa böp sên nevonq lo, lom ayoj ya timu vu yi. 24 Rêk mu Yesu raq sir pin ayoj ni om su vonq yi loq ya nemaj rê. 25 In raq alam pin ayoj ni. Mehöti su yoh vu bê nanêr mehō ngwê ayo vu yi rê, gaq neraq mehōnon pin ayoj ni govek ya.

3

Yesu Luho Nikodemus Devengwëng

1 Parisai* ti nedo, arê nebê Nikodemus, balam Yuda hir ggev ti. 2 Mehō sênê yam vu Yesu buk benêr vu yi bê, “Tatovaha! He raq nim bê hong tatovaha ti, bAnutu vonq hong yam. Bê Anutu su medo geving mehöti rê, og su yoh vu bê rêk gevong ngaa böp böp nabê sên genevonq-ê rê.”

3 Rêk Yesu nêr yah vu yi bê, “Sa nanêr vu hong yōnon nabê: Mehöti bê su natu mewis gökin nah rê, og su rêk dok na Anutu-yi-nyëg rê.”

4 Lom Nikodemus loq tepêk yah vu yi bê, “Alam atov rêk natu mewis nah nabê va? Maq yoh vu bê rêk dok nah atayo megeko yi nom-a?”

5 Rêk Yesu nêr yah vu bê, “Sa nanêr vu hong yōnon nabê: Bê mehōnon su denatu mewis jak bël los Anon Vabuung rê, og su deyoh vu bê rêk dedok na Anutu-yi-nyëg rê. 6 Ngaa navim yi, og sagaq navim yō yi. Gaq ngaa sên anom yi, og sagaq anom yō yi ngaa. 7 Su kwam na ngahisekê in sên senêr vu hong bê genatu mewis gökin-ê! 8 Gaq kwam bo sang rê. Sang yō neya jeggin jeggin benevê ya ya. Gengo dedun rêk su geraq ni bê ya neverup tena ma ya neyoh tena rê. Og alam pin sên detu mewis raq Anon Vabuung lo, sir nebê sênê.”

9 Loq Nikodemus loq tepêk yah vu yi bê, “Ngaa sênê rêk anon jak nabê va?”

10 Rêk Yesu nêr bê, “Alam Israel hir tatovaha ti hong rêk su geraq ngaa sênê ni rê? 11 Sa nanêr vu hong yōnon nabê: Ngaa sên he naraq ni lo sên he nanêr. Gehe nanêr ngaa sên he nehalê govek lo. Rêk ham neruu demimin vu gagek sên he nanêr lo. 12 Sa nanêr ngaa-dob-yi vu ham, rêk ham su nevonq ving rê. Om nabê sa nanêr ngaa-yagek-yi vu ham, og ham rêk gwevonq geving nabê va? 13 Mehōnon ti su raq ya melê yagek rê, gema. Yik Mehōnon Nalu yō timu vu yagek meluk yam. 14 Wirek Moses varah nyêl kenu raq nare kele vu nyëg-yumeris, lob rêk debarah Mehōnon Nalu jak nabê saga, 15 in alam pin sên ayoj na timu vu yi lo demedo malaj-tumsên degwata los degwata.

16 In Anutu kwa pesivin mehōnon rot, lob vonq nalu perurek timu sênê yam dob in bê alam sên ayoj na timu vu yi lo su malaj nama. Gaq demedo malaj-tumsên degwata. 17 Anutu su vonq Nalu yam dob in bê bo

nyëwewen dok nah mehōnon hir ngaa nipaya rë. Gaḵ vong yi yam in bë geḵo sir nah vu yi. ¹⁸ Mehōnon sën ayoj neya timu vu yi lo su rëḵ degeḵo nyëwewen rë. Gaḵ mehōnon sën su ayoj neya timu vu yi rë lo, og Anutu nër vorot bë rëḵ degeḵo nyëwewen dok nah hir ngaa nipaya, in su ayoj neya timu vu Anutu Nalu timu sënë rë. ¹⁹ Rangah yam dob ggovek, rëḵ mehōnon ahëj ving malakenu. Su ahëj ving rangah rë, in hir huk nipaya, om rëḵ degeḵo nyëwewen dok nah. ²⁰ Alam pin sën denevong ngaa nipaya lo, og denesis begö vu Rangah gesu detöḵ yam vu rë, in nij nelël bë su hir ngaa nipaya natöḵ rangah. ²¹ Gaḵ mehōnon sën denesepa loḵ ngaa nivesa lo, og detöḵ yam rangah, in bë mehōnon degelë medejaḵ ni nabë denevong hir huk raḵ Anutu niwëëḵ.”

Mehö-neripek-alam Jon Nër Yesu Yi Degwa Rangah

²² Sënë ggovek ya, log Yesu losho yi hur maluh deyah distrik Yudea belosho ya denedo sagu, beneripek alam. ²³ GeJon neripek alam vahi ving ggëp Aion, dus vu Salim. In bël ngahiseḵë neggëp vu nyëg sagu, lob alam deneya vu yi beneripek sir. ²⁴ Vu buk saga su deduu Jon ya ḵarabus rë geyö nahën.

²⁵ Lob gägek ti verup vuheng loḵ Jon yi hur maluh losho Yuda ti, lob demehoo sir in gägek sën alam nij veseek jaḵ lo. ²⁶ Lob Jon yi hur maluh ahëj sengën medeya vu Jon bedenër bë, “Tatovaha! Mehö sën nedo ving hong wirek vu bël Yordan nenga vahi agu, beḡenenër gägek raḵ yi lo, neripek alam lob alam pin deneya vu yi!” ²⁷ Rëḵ Jon tatekin vu sir bë, “Bë Anutu vu yaḡek su bo ngaa ti vu mehöti rë, og su rëḵ gevong rë. ²⁸ Ham ngo nengo gägek sën senër wirek lo bë sa su Kerisi* rë, rëḵ Anutu vong sa yam mugin. ²⁹ Bë avëh ti jaḵ maluh, og avëh saga tu maluh sën raḵ vu yi lo yö timu venë. Lob bë regga sënë yi mehöti medo geving yi begengo aye, og su rëḵ gelë avëh regga paya rë, gaḵ rëḵ kwa vesa rot in yi. Lom gwëbeng sa kwag vesa rot nebë saga. ³⁰ Arë rëḵ böp jaḵ, gesarëḡ gëp ahu.

³¹ Mehö sën yam vu vavunë kesuu ngaa pin. Mehö sën ata ḵo yi vu dob lo, og yi vu dob, beyö nër gägek raḵ ngaa-dob-yi mu. Gaḵ mehö sën yam vu yaḡek lo, og kesuu ngaa pin. ³² Mehö saga nër gägek raḵ ngaa sën lë los ngo ggovek lo, rëḵ su mehöti vong ving yi gägek saga rë. ³³ Gaḵ bë mehöti gevong geving yi gägek, og yik yoḡekin Anutu nebë saga nebë yi mehö gägek anon degwa. ³⁴ Mehö sën Anutu vong yi yam lo, og nenër Anutu yi gägek, in Anutu vong yi Anon Vabuung los dahis loḵ yam ggërin ayo. ³⁵ Ama ahë ving Nalu, bevo ngaa pin loḵ ya nema. ³⁶ Mehōnon sën ayoj na timu vu Anutu Nalu lo, og rëḵ demedo malaj-tumsën degwata los degwata. Gaḵ mehōnon sën su desepa dok Anutu Nalu aye rë lo, og su rëḵ demedo malaj-tumsën rë. Gaḵ Anutu ahë sengën neggëp vu sir.”

4

Yesu Vengwëḡ Vu Samaria* Avëh Ti

¹ Yesu ngo bë alam Parisai* derak ni bë neripek hur maluh ngahiseḵë kesuu Jon. ² (Rëḵ Yesu su neripek sir rë, gaḵ yi hur maluh mu sën deneripek.) ³ Ngo nebë saga lom vuu distrik Yudea geyah meya distrik Galilea ggökin. ⁴ Lob aggata sën yoh meya lo, og yoh ya distrik Samaria vuheng meya.

⁵ Lob ya metöḵ ya Samaria nyëḡ böp ti arë nebë Sukar, dus vu dob len ti sën wirek Yakop vo vu nalu Yosep lo. ⁶ Lob asoreng sën wirek Yakop

lev medeneḵo bël loḵ lo neggëp dus vu nyëg saga. Yesu yoh meya verup, lom vaha ma beto nedo dus vu asoreng-bël-yi sënë avi. Raḵ siks krök sheuksën.

⁷ Lom Samaria* avëh ti verup in bë geḵo bël, lob Yesu nër vu yi bë, “Bël nam sa nanum!” ⁸ In yi hur maluh deya nyëg böp Sukar in bë debago nos. ⁹ Rëḵ Samaria* avëh nër yah vu bë, “Hong Yuda, gesa Samaria* avëh, rëḵ nebë va sën genër vu sa bë ‘Bël nam sa nanum’—ë?” Nër nebë sënë in alam Yuda denelë alam Samaria* paya besu denevengwëng vu sir rë. ¹⁰ Loḵ Yesu nër yah vu yi bë, “Bë gejak ngaa sën Anutu vong vu hong ni, begejak mehöti sën nër vu hong bë ‘Bël nam sa nanum’ ni, og rëḵ kwetag vu yi lob bo bël-mala-tumsën-yi vu hong.” ¹¹ Rëḵ avëh nër yah vu yi bë, “Mehöböp, höm ketuḵ ma, log asoreng-bël-yi sënë adingsekë rot, om rëḵ gweḵo bël-mala-tumsën-yi sënë vu tena? ¹² Hil ḵenud Yakop num bël sënë ving nalu lo wirek, geyi reggu lo denum ving, log vo asoreng-bël-yi ti sënë vu he behe nanum. Rëḵ maḵ gekuung bë gekwesuu yi?” ¹³ Rëḵ Yesu nër yah bë, “Alam pin sën denenum bël sënë rëḵ ayoj bev nah gökin in bël. ¹⁴ Gaḵ mehöti bë nanum bël sën sebo vu yi lo, og rëḵ nabë sën bël nebenguv loḵ yi. Log bël sënë rëḵ berup jaḵ buk, bebo mala-tumsën vu yi bemedo degwata los degwata.”

¹⁵ Lom avëh nër bë, “Mehöböp, gebo bël sënë vu sa in sa su ayog bev in bël, gesa su medo menom gaḵo bël vu sënë gök gökin!”

¹⁶ Loḵ Yesu nër vu yi bë, “Gena getahi reggam bemelu nom sënë rë!” ¹⁷ Rëḵ bë, “Sa reggaḵ ma!” Lom Yesu nër yah vu bë, “Genër bë reggam ma, saga genër yönon rot. ¹⁸ In wirek geraḵ maluh nemadvahi. Gaḵ mehö sën genewëp ving yi loḵ yi beggaḵ gwëbeng lo, og sagaḵ su reggam anon rë! Om genër yönon!” ¹⁹ Rëḵ avëh nër bë, “Mehöböp, gwëbeng serak ni bë mehö-nenër-gägek-rangahsën ti hong! ²⁰ He ḵenumin lo denesupin sir vu ḵedu Gerisim sënë medenejom raḵ vu Anutu, rëḵ ham Yuda nenër bë hil najom jaḵ gëp Yerusalem yö timu.”

²¹ Lom Yesu nër vu yi bë, “Avëh, gwevong geving sa gägek nabë buk ti vongin berup, lob ham su rëḵ najom jaḵ vu hil Amad vu ḵedu sënë rë, beham su rëḵ najom jaḵ gëp Yerusalem yö timu geving rë. ²² Ham nejom raḵ vu ngaa sën ham dugin lo, rëḵ he og he najom raḵ vu ngaa sën he narak ni lo. In mehö sën rëḵ geḵo mehönon nah vu Anutu lo rëḵ berup gëp Yuda. ²³ Lob buk sën Anutu ggooin raḵ bë berup lo vongin berup. Yönon, lob verup ggovek ya, om doḵ buk sënë og alam pin sën degevongin nabë denajom jaḵ yönon lo, og rëḵ degetung ḵenuj los dahis vu hil Amad medenajom jaḵ los ayoj timu. Kë’, hil Amad Anutu nesero alam nebë saga in bë denadudeḵ vu yi. ²⁴ Anutu yik nebë Anon Vabuung. Om nabë alam degeko yi jaḵ, og degetung ḵenuj los dahis vu yi, medenajom jaḵ los ayoj timu.”

²⁵ Rëḵ avëh nër bë, “Serak ni bë Mesia rëḵ nam. Sën denenër yi bë Mehö sën Anutu ggooin raḵ in bë geḵo hil nah lo. Bë nam, og rëḵ nanër ngaa pin degwa rangah vu hil.” ²⁶ Lom Yesu nër vu yi bë, “Yik sa lo sën sa nevengwëng ving hong agi!”

²⁷ Nenër nebë saga log yi hur maluh yom deverup. Lob kwaj ya ngahi in nevengwëng ving avëh nyëg ngwë ti sënë, rëḵ mehöti su loḵ tepëḵ in luho bë, “Bë bo va vu hong-a?”, ma, “Nebë va sën genevengwëng ving avëh-ë?” rë. ²⁸ Lob avëh sënë vuu yi ketuḵ menedo, geyah meya beggaḵnë beyah nër vu yi alam bë, ²⁹ “Ham nam gwelë mehöti! Yi sënë

og nēr ngaa pin sēn sa nehevong wirek lo rangah vu sa. Maḵ yi Kerisi* ma va?”³⁰ Lob to deya medeya vu Yesu.

³¹Nahēn medo deneyam, log yi hur maluh denenēr vu yi bē, “Tatovaha, gegwa nos rē!”³² Rēḵ nēr yah vu sir bē, “Sa nos sēn sa naha lo nedo, geham su raḵ ni rē.”³³ Lom yi hur maluh lo yō deloḵ tepēḵ vu sir bē, “Maḵ mehōti ḵo nos yam vu yi?”³⁴ Rēḵ Yesu nēr bē, “Sa nos nebē sēnē: Sa bē sepa doḵ yi sēn vong sa meseyam lo yi gagek. Besa bē semu yi huk begovek na. Ham nenēr nebē sēnē, ‘Kwev lubeluu govek na log nos nabung!’, rēḵ sa nanēr vu ham nabē ham malamin jak megeko doḵ megwelē huk rē. Nos anon loḵ beveroo raḵ beyoh vu bē hil ḵetōv bangupin.³⁵ Mehō sēn nevo nos lo neḵo yi nyēvewen raḵ yi huk menedo, genesupin nos sēn gwēbeng agi in medo mala-tumsēn degwata los degwata, lob rēḵ mehō sēn nevaroh nos lo gemehō sēn nevo nos anon lo, luhoho rēḵ kwaj vesa doḵ ti.³⁶ Wirek alam hib denenēr nebē, ‘Mehō ngwē nevaroh nos loḵ huk gengwē neḵo anon.’³⁷ Gagek saga yōnon, om sēn sa hevong ham ya in bē ham gwēḵo nos anon doḵ huk sēn ham su vong huk in rē lo.³⁸ Alam ngwē yō devong huk in huk saga, rēḵ ham na gwēḵo nos anon sēn devong huk in bepum raḵ nemaj lo.”

³⁹Lob Samaria* ngahiseḵē vu nyēḡ saga denḡo avēh sēnē yi gagek, lom ayoj ya timu vu Yesu. In avēh sēnē nēr bē, “Nēr ngaa pin sēn sa hevong wirek lo rangah vu sa!”⁴⁰ Lob alam Samaria* deyam vu yi bedeketag bē medo geving sir, lob nedo saga buk luu ving sir.⁴¹ Lob alam vahi denḡo yi gagek besir ngahiseḵē ayoj ya timu vu yi ving.⁴² Lob denēr vu avēh sēnē bē, “Gwēbeng he su ayomin neya timu vu yi raḵ hong gagek rē, gaḵ he ngo hangō yi gagek behe raḵ ni bē yīḵ Mehō sēnē, sēn yam in bē doḵ vu mehōnon megeḵo sir nah vu Anutu lo yōnon.”

Yesu Vong Mehō-los-bengō Herot Yi Ggev Nalu Nivesa Raḵ*

⁴³Buk luu saga ggovek ya, lob Yesu vuu nyēḡ sēnē ya geyah meya distrik Galilea.⁴⁴ In Yesu yō nēr gagek vorot bē, “Su rēḵ degeḵo mehōnenēr-gagek-rangahsēn ti arē jaḵ ḡēp yō yi beggang degwa rē!”⁴⁵ Loḵ ya metōḵ ya distrik Galilea, lob alam Galilea kwaj vesa in ya vu sir, in ya delē buk-vabuung-ggōksēn-yi ving, lom delē ngaa pin sēn vong vu Yerusalem lo.

⁴⁶Log yah meya verup Kana vu distrik Galilea ggōkin,—nyēḡ sēn vong bēl tu wain lo. Lom mehō-los-bengō Herot* yi ggev ti nedo Kapernaum, lob nalu maluh nirāḵ.⁴⁷ Mehō sēnē ngo gagek bē Yesu vu distrik Yudea meyah verup distrik Galilea, lom ya ketag vu yi bē duk mena gevong benalu nivesa jaḵ, in dus raḵ bē nadiik.⁴⁸ Loḵ Yesu nēr yah vu yi bē, “Bē ham su gwelē ngaa bōp aggagga rē, og ham su rēḵ gwevong geving rē!”⁴⁹ Rēḵ mehō-los-bengō yi ggev nēr bē, “Mehōbōp, ḡenam alu aduḵ manah pevis in sa nalug vongin nadiik!”⁵⁰ Rēḵ Yesu nēr vu yi bē, “Genah megena! Nalum rēḵ vesa doḵ.” Lob mehō sēnē vong ving Yesu yi gagek meyah.⁵¹ Nahēn neyōk aggata log yi hur detōḵ verup vu yi bedenēr vu yi bē, “Nalum vesa lok!”⁵² Lob loḵ tepēḵ vu sir bē, “Hes mala va lom vesa loḵ-a?” Rēḵ denēr bē, “Nikul veseveng loḵ seven krōk buk.”⁵³ Lom ama raḵ ni bē yīḵ veseveng raḵ hes mala sēn Yesu nēr vu yi bē nalu rēḵ vesa doḵ lo. Lom loḵo yi alam pin ayoj ya timu vu Yesu.⁵⁴ Yesu vu distrik Yudea meyah verup distrik Galilea lo, lob vong ngaa bōp sēnē netu luu.

5

Yesu Vong Mehö Sekë Selönjin Vu Ngaggee Betesda Benivesa Rak

¹ Saga ggovek, log Yuda hir buk vabuung ti verup, lob Yesu rak meya Yerusalem.

² Lob ngaggee mahen teka nedo Yerusalem dus vu sipsip hir aggata avi. Denenër arë loḵ Hibru ayej nebë Betesda. Log delev beggāng ti ggërin ngaggee sënë, geyi nyëketu los veluung avi nemadvahi. ³ Lob alam niraksën ngahisekë losho alam malaj kenod los vahaj nipaya, galam sën sekëj neselönjin lo denelok ya beggāng-ayööng-yi teka sënë beggëp [denëgin ngaggee sënë sën bë gee lo. ⁴ In Mehöböp yi angër ti neluḵ ya ngaggee sënë buk ti ti meneggee loḵ. Lob ggeesën nemaya log mehöti sën pevis meduḵ na namugin lo, og yi niraksën rëḵ nama na pevis.] ⁵ Lob mehöti nedo loḵ beggāng-ayööng-yi sënë, nirak yoh vu ta mehödahis ti benemadluho benemadvahi bevidek löö (38). ⁶ Yesu lë mehö sënë neggëp lom rak ni bë nirak hus ading rot, lom loḵ tepëḵ vu yi bë, “Gevongin bë nim vesa jak-a?”

⁷ Lob mehö niraksën nër yah vu bë, “Mehö böp, buk sën ngaggee neggee lo, lom sehög mehönon sën geḵo sa mena getung duḵ na ngaggee lo ma! Sengö bë rëḵ duḵ na, loḵ sa nahën navimengin log denemugin medeneluḵ ya in sa.” ⁸ Lob Yesu nër vu yi bë, “Om kwedi gebare begweḵo hong kanyë jak begena!” ⁹ Lom pevis bemehö sënë nivesa rak geḵo yi kanyë rak beya. Gebuk saga og Buk-sewahsën-yi* ti. ¹⁰ Lom alam Yuda denër vu mehö sën nivesa rak lo bë, “Buk-sewahsën-yi* gwëbeng sënë, behorek nërin bë su gweḵo hong kanyë dok!” ¹¹ Rëḵ nër yah vu sir bë, “Mehö sën vong sa mesa nig vesa rak lo nër vu sa bë, ‘Gweḵo hong kanyë jak megena!’” ¹² Loḵ delok tepëḵ in yi bë, “Mehö re nër vu hong bë gweḵo hong kanyë jak megena?” ¹³ Rëḵ mehö sën nivesa rak lo duḵin, in alam ngahisekë vu nyëg saga lob Yesu loḵ ya sir vuheng.

¹⁴ Nahub rëḵ Yesu töḵ vu yi ggökin loḵ dub-vabuung-böp katum ayo lob nër vu yi bë, “Gwengö? Gwëbeng nim vesa rak, om su gwevong ngaa nipaya gök nahin, in rëḵ maggin böpata natöḵ vu hong kesuu muginsën.” ¹⁵ Lob mehö sënë yah nër vu alam Yuda bë, “Mehö sën vong besa nig vesa rak lo, yik Yesu.”

¹⁶ Lob yik alam Yuda ahëj sengën vu Yesu medenelë yi paya in nevong ngaa nebë sënë loḵ Buk-sewahsën-yi*. ¹⁷ Rëḵ Yesu nër yah vu sir bë, “Amag nevong ngaa nebë sënë yoh vu buk pin, om sën sa nesepa loḵ yah vaha.” ¹⁸ Nebë saga lom alam Yuda devong rak rak rot in bë dengis Yesu menadiik. In su keyëh horek Buk-sewahsën-yi* mu rë, gaḵ nër bë Ama Anutu yönon. Lob yik sënë nebë luho Anutu neggëp ti.

Anutu Nalu Mehö Los Niwëëk

¹⁹ Lob Yesu nër yah vu sir bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë: Nalu su rëḵ gevong ngaa ti noh vu yö kwa rë. Gaḵ nevong ngaa sën nelë gAma nevong lo. Ngaa pin sën Ama nevong lo, og Nalu nesepa loḵ menevong nebë saga ving. ²⁰ In Ama ahë ving Nalu rot, lob tato ngaa pin sën nevong lo vu yi. Gerëḵ tato huk böp la geving kesuu sënë, lob ham rëḵ kenumin na. ²¹ Ama nenër balam-diiksën denekedi rak yah genevong medenedo malaj-tumsën. Log Nalu nesepa loḵ meneggooin alam rak yoh vu yö kwa, in bë demedo malaj-tumsën nabë saga. ²² Ama su rëḵ gengo mehöti yi gagek degwa rë. Gaḵ vo huk saga pin loḵ yah Nalu nema ggovek ya. ²³ Nebë saga in alam pin rëḵ degeḵo Nalu jak, nabë sën denëḵo Ama rak

lo. Alam sèn su deneḡo Nalu raḡ rē lo, og su deneḡo Ama sèn vong yi yam lo raḡ ving rē.

²⁴ Sa nanēr vu ham yōnon rot nabē: Mehōti bē gengo sa gagek bayo na timu vu Amag sèn vong sa meseyam lo, og rēḡ medo mala-tumsèn degwata los degwata. Su rēḡ natōḡ jaḡ nyēvewen rē, gaḡ kesuu diiksèn ggovek ya genedo mala-tumsèn vorot.

²⁵ Log sa nanēr vu ham yōnon nabē: Buk ti vongin berup, balam-diiksèn degengo Anutu Nalu aye, lob buk saga verup ggovek ya. Lob alam sèn degengo aye lo, rēḡ demedo malaj-tumsèn. ²⁶ Mala-tumsèn degwa neggēp vu Ama yō timu, lom vo niwēēk vu Nalu gemala-tumsèn degwa neggēp vu yi ving. ²⁷ Mehōnon Nalu yi, om sèn Ama ggooi yi raḡ in bē gengo mehōnon hir gagek. ²⁸ Ham su gwelēk in gagek sènē. Gaḡ buk vongin berup, lob alam-diiksèn pin sèn deneggēp bedub lo, rēḡ degengo aye medekedi jaḡ medenam. ²⁹ Alam sèn denevong ngaa nivesa lo, rēḡ dekedi jaḡ medemedo malaj-tumsèn. Galam sèn denevong ngaa nipaya lo, rēḡ dekedi jaḡ nah medenatōḡ jaḡ hir nipaya nyēvewen.

Ngaa Nebē Sènē Tateḡin Yesu Degwa Rēḡ Su Devong Ving Rē

³⁰ Sa su yoh vu bē gevong ngaa ti noh vu sengo kwag rē. Gaḡ sa nesepa loḡ gagek sèn sa nehango vu Amag lo menesor alam hir gagek raḡ. Lob sa gagek neya nirōp in sa su kwag nevo bē sepa doḡ ngo kwag rē, gaḡ sa nesepa loḡ yi sèn vong sa meseyam lo kwa.

³¹ Bē sengo tateḡin sa degwa og su yoh vu rē. ³² Rēḡ mehō ngwē nedo metateḡin sa degwa, lob seraḡ ni bē netateḡin yoh vu.

³³ Wirek ham vong alam deya vu Mehō-neripek-alam Jon in bē degengo yi gagek, lob tateḡin gagek anon vu sir ggovek ya. ³⁴ Rēḡ mu sa su nesero mehōti in bē doḡ vu sa metateḡin sa degwa rē. Gaḡ sa nanēr sènē in bē ham gwērīn ham bAnutu geḡo ham nom. ³⁵ Mehō-neripek-alam Jon nebē rangah sèn nejēh raḡ nyēḡ lo, om ham kwamin vesa dus teka in rangah saga.

³⁶ Yōnon, Jon tateḡin sa degwa vu ham, rēḡ mu ngaa bōp sèn sa nehevong lo tateḡin sa degwa rot bekesuu Jon yi gagek. Sa nehevong huk pin sèn Amag vo vu sa in bē sa gevong begovek na lo. Lob huk pin sèn sa nehevong lo netato vu mehōnon in bē deḡaḡ ni nabē Amag vong sa beseyam. ³⁷ Lob Amag sèn vong sa beseyam lo, yi yō nēr sa degwa rangah. Ham su nengo aye rē, geham su malamin neraḡ yi rē. ³⁸ Geyi gagek sènē su neggēp loḡ ham ayomin rē. In ham su vong ving mehō sèn Anutu vong yi yam lo rē. ³⁹ Ham nesero gagek loḡ Anutu-yi-ḡapiya, in ham kwamin nevo bē mala-tumsèn degwa loḡ neggēp beham rēḡ natōḡ jaḡ bemedo malamin-tumsèn degwata. Rēḡ ḡapiya saga sèn tateḡin sa degwa. ⁴⁰ Rēḡ ham nimin lēl geham su neyam vu sa in bē ham medo malamin-tumsèn rē.

⁴¹ Sa su yam in bē alam degeḡo sarēḡ jaḡ rē! ⁴² Rēḡ seraḡ ham nimin bē ham su ahēmin ving Anutu neggēp ham ayomin rē. ⁴³ Seyam raḡ Amag niwēēk, rēḡ ham su ḡo sa raḡ rē. Bē mehōti nam jaḡ yō yi niwēēk, og ham rēḡ gwēḡo yi jaḡ. ⁴⁴ Ham ahēmin neving bē mehōnon degeḡo ham arēmin jaḡ, rēḡ ham su nevongin bē Anutu timu geḡo ham arēmin jaḡ rē, om ham rēḡ gwēvong geving yi nabē va? ⁴⁵ Ham su kwamin bo nabē serēḡ gevong gagek vu ham vu Amag. Gaḡ mehō sèn mēm rēḡ gevong gagek vu ham lo, og Moses. Yi sèn ham kuung bē rēḡ doḡ vu ham lo! ⁴⁶ Bē ham gwēvong geving Moses yi gagek, og rēḡ ham gwēvong geving sa gagek geving. In

kevu gagek rak sa. ⁴⁷ Gaḅ bē ham su gwevong geving ngaa sēn Moses kevu lo rē, og ham rēḅ gwevong geving sa gagek nabē va?”

6

Yesu Vet Alam 5,000

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-34; Lk 9:10-17)

¹ Gagek sēnē maya, log buk ti lob Yesu ya ngaggee bōp Galilea nenga vahi-sēn denenēr arē ngwē nebē Ngaggee-bōp Tiberias* lo. ² Lob alam yu bōpata delē ngaa bōp sēn vong vu alam niraksēn lo, lob denetamuin yi. ³ Lob Yesu rak meya kedu beya nedo ving yi hur maluh lo, ⁴ log alam Yuda hir Buk-ggōksēn-yi* dus rak. ⁵ Loḅ Yesu mala neḅo loḅ nyēg, lob lē bē alam yu bōpata verup deneyam vu yi, lob loḅ tepēḅ vu Pilip bē, “Hil rēḅ bago nos vu tena balam sēnē dega?” Nēr nebē sēnē meseggi Pilip, ⁶ gaḅ yō rak ngaa sēn bē gevong lo ni ggovek ya.

⁷ Loḅ Pilip nēr yah vu yi bē, “Bē hil bago nos jaḅ monē K200, og sagaḅ su rēḅ noh vu sir pin bedega teka teka rē!” ⁸ Rēḅ yi hur maluh ngwē Andreas, sēn Simon Pita ari lo, nēr vu yi bē, ⁹ “Hurmahen ti ḅo brēt nemadvahi gegēl luu menedo sēnē. Rēḅ mu sagaḅ su yoh vu alam yu bōpata sēnē rē!” ¹⁰ Lom Yesu nēr bē, “Ham nanēr vu sir nabē degeto demedo.” Lob pahup ngahiseḅē taya menedo, lom to denedo rak, lob sir maluh 5,000.

¹¹ Log Yesu ḅo nos rak bejom rak in los kwa vesa ya vu Anutu, log vo ggelek sir. Log vong gēl luu lo ving nebē saga. Vo vu sir medejom ggelek sir yoh vu kwaj. ¹² Degga ggovek meyoh vu sir, log Yesu nēr vu yi hur maluh bē, “Ham ngupin nos vahi sēn nahēn nedoga. In hil su basap na meris.” ¹³ Lob desupin bedevasu loḅ sap nemadluho-bevidek-luu, yik degga brēt nemadvahi sēn meyoh vu sir gewewen nedo.

¹⁴ Alam delē ngaa bōp sēn vong-ē, lob denēr bē, “Yōnon rot, mehō-nenēr-gagek-rangahsēn sēn denenēr bē rēḅ nam dob lo yik sēnē.” ¹⁵ Lob Yesu rak ni bē vongin denajom yi ahon bedebetung yi natu hir mehō-los-bengō, lom yō ti tah yi meyah los kedu.

Yesu Vare Neya Rak Ngaggee Vavunē

(Mt 14:22-33; Mk 6:45-52)

¹⁶ Log sehuksēn lob Yesu yi hur maluh deluḅ medeya ngaggee nenga ¹⁷ bederaḅ ya yaḅ in bē denah Kapernaum. Lob buk loḅ in sir geYesu yō nahēn nedo kedu, ¹⁸ log sang yam niwēēk bengaggee tēē bōp. ¹⁹ Log detee yaḅ meto deya ngaggee vuheng rot, (yoh vu 5 ma 6 kilomita), lom delē Yesu rak nare ngaggee vavunē meverup dus vu yaḅ, lob deggōng rot. ²⁰ Rēḅ Yesu nēr ya vu sir bē, “Yik sa sēn verup agi, om ham su gōng!” ²¹ Lob devongin bē degeḅo yi jaḅ na yaḅ rēḅ pevis metōḅ ya ngaggee nenga sēn bē dena lo.

Alam Desero Yesu

²² Log heng to lob alam yō nahēn denedo ngaggee nenga vahi, gederak ni bē su yaḅ ngahi nedo veseveng rē. Gaḅ yik timu nedo, geYesu su rak ya yaḅ sēnē ving yi hur maluh rē gema. Gaḅ yi hur maluh meris yō derak ya yaḅ saga medeya. ²³ Rēḅ yaḅ la vu nyēg bōp Tiberias* deverup monbuk anon medenedo roneḅnē vu nyēg sēn Yesu jom rak nos gedegga lo. ²⁴ Lom delē bē Yesu losho yi hur maluh su denedo rē, lom derak ya yaḅ saga beya desero Yesu vu Kapernaum.

Yesu Yō Nēr Yi Bē Nos Mala-tumsēn-yi

²⁵ Desero yi meya detok vu yi ggëp ngaggee nenga vahi, lob delok tepëk vu yi bë, “Tatovaha! Geyoh bë tena megeyam-a?” ²⁶ Rëk Yesu nër yah bë, “Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Ham su kwamin nevo ngaa böp sën sa hevong lo beham yam nesero sa rë, gaḵ ham wa nos bahëmin pup, om sën ham yam nesero sa. ²⁷ Ham su gwevong huk in nos sën rëk petar agi! Gaḵ ham gwevong huk in nos sën rëk medo degwata geyoh vu bë gevong beham medo malamin-tumsën lo. Mehönon Nalu rëk bo nos sënë vu ham, in Ama Anutu tato yi ggovek ya bevong yi yam.”

²⁸ Lob denër yah vu yi bë, “He gevong nabë va in he gevong Anutu yi huk-a?” ²⁹ Rëk Yesu nër yah vu sir bë, “Anutu yi huk nebë sënë: Ham ayomin na timu vu Mehö sën Anutu vong yam lo.” ³⁰ Lok denër yah bë, “Rëk gwevong ngaa böp va ti mehe galë lok mëm he rëk gevong geving hong-a? Geyoh vu bë rëk gwevong va? ³¹ He kënumin lo degga mana* ggëp nyëg-yumeris wirek, nebë sën dekevu meneggëp lok Anutu-yi-ḵapiya lo nebë: Vo nos-yagek-yi vu sir medegga.”

³² Lom Yesu nër vu sir bë, “Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Moses su vo nos-yagek-yi vu ham rë, gaḵ mëm Amag nevong nos-yagek-yi sogek vu ham. ³³ Nos sën Anutu nevong lo, og luk yam vu yagek in bë gevong bemehönon demedo malaj-tumsën.” ³⁴ Rëk denër yah vu yi bë, “Om Mehöböp, gebo nos sënë vu he noh vu buk!” ³⁵ Rëk Yesu nër bë, “Sengo ti nos-mala-tumsën-yi. Mehöti bë nam vu sa, og su rëk nadiikahë gökin nah rë. Log bë mehöti ayo na timu vu sa, og su rëk ayo bev in bël gökin rë. ³⁶ Rëk senër vu ham vorot bë ham nelë sa rëk ham su ayomin neyam timu vu sa rë. ³⁷ Mehönon pin sën Amag vo sir vu sa lo, og rëk denam vu sa. Lob mehöti bë nam vu sa, og sa su rëk juuk yi rë. ³⁸ In sa su vu yagek meyam in bë ngo sepa kwaḵ rë. Gaḵ seluk yam in bë gevong noh vu Mehö sën vong sa meseyam lo kwa. ³⁹ Lob Mehö sën vong sa meseyam lo kwa nebë sënë bë: Alam sën vong vu sa ggovek lo, saga sa su rëk gevuu sir ti bemala nama rë, gaḵ sengo rëk nanër bedekedi jak nah vu Buk-tamusën. ⁴⁰ Kë! Amag kwa nebë sënë bë: Alam pin sën degelë Nalu mayoj na timu vu yi lo, og rëk demedo malaj-tumsën degwata. Gesëḵ nanër bedekedi jak nah vu Buk-tamusën.”

⁴¹ Log nër bë, “Sengo ti nos sën luk yam vu yagek!” Nër bë sënë lob alam Yuda devong ayej vu medenër gagek ngahiseḵë raḵ yi. ⁴² Denër bë, “Mehö sënëḵ maḵ Yesu sën Yosep nalu yi lo? Behil araḵ ama lu ata nij. Ma nebë va sën nër bë yi vu yagek meluk yam-ë?”

⁴³ Lom Yesu nër yah vu sir bë, “Ham su nanër gagek ngahiseḵë vu ham! ⁴⁴ Mehöti su yoh vu bë nam vu sa meris rë. Gaḵ Amag sën vong sa meseyam lo, bë geḵo mehöti nam, og mehö saga rëḵ nam vu sa. Lob sëḵ nanër bekedi jak nah vu Buk-tamusën. ⁴⁵ Alam-denenër-gagek-rangahsën dekevu gagek meneggëp lok Anutu-yi-ḵapiya nebë: Anutu yö rëḵ tateḵin gagek vu sir pin. Lob alam pin sën denengo Amag yi gagek venuh lo, og rëḵ denam vu sa. ⁴⁶ Mehöti su lë Amag rë. Mehö timu sën nedo ving Anutu beyam lo, yik mehö timu saga sën lë Ama. ⁴⁷ Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Bë mehöti ayo nam timu vu sa, og rëḵ medo mala-tumsën degwata los degwata. ⁴⁸ Sengo ti nos-mala-tumsën-yi. ⁴⁹ Wirek ham kënumin lo degga mana* vu nyëg-yumeris medenedo, lok dediik. ⁵⁰ Gaḵ bë mehöti ga nos sën luk yam vu yagek agi, og su rëḵ nadiik rë. ⁵¹ Nos-mala-tumsën-yi sën luk meyam vu yagek lo, yik sa. Bë mehöti ga

nos sënë, og rëk medo mala-tumsën degwata. Nos sën sebo vu yi lo, yik sa reggos. Sëk bo vu alam vu dob in demedo malaj-tumsën.”

⁵² Lob alam Yuda yö yah denër vu sir bë, “Nebë va sën mehö sënë bo yi reggos mehil aça-ë?”

⁵³ Loç Yesu nër vu sir bë, “Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Nabë ham su gwa Mehönon Nalu reggos los nanum yi kök rë, og ham su rëk medo malamin-tumsën rë. ⁵⁴ Alam sën dega sa reggos los denanum sa kök lo, og rëk demedo malaj-tumsën degwata los degwata, om sëk nanër bedekedi jak nah vu Buk-tamusën. ⁵⁵ In sa reggos saga og nos sogek, gesa kök saga sën tu bël sogek. ⁵⁶ Mehöti bë ga sa reggos los nanum sa kök, og rëk medo dok sa, gesa medo dok yi. ⁵⁷ Amag sën mala-tumsën degwa lo vong sa beseyam, lob sa nado malag-tumsën rak Amag yi niwëek. Nebë saga, om mehöti bë ga sa, og rëk medo mala-tumsën jak sa nig wëek. ⁵⁸ Nos sagi sën luk vu yagek meyam. Su nebë nos sën ham kenumin lo degga loç dediik lo rë. Gaç mehöti bë ga nos sënë, og rëk medo mala-tumsën degwata los degwata.” ⁵⁹ Yesu nër gagek sënë vu sir loç dub-supinsën-yi vu Kapernaum.

Gagek Mala-tumsën Degwa Yesu

⁶⁰ Lob yi hur maluh ngahisekë dengo gagek sënë, lom denër bë, “Gagek sënë su yoh vu rë! Re yoh vu bë rëk jak degwa ni?” ⁶¹ Rëk Yesu rak ni bë yi hur maluh denër gagek ngahisekë rak gagek sënë, lom nër vu sir bë, “Gagek sënë vong beham ahëmin sengën-a? ⁶² Om nabë ham gwelë Mehönon Nalu jak menah nyëg sën nedo wirek meyam lo, og ham rëk nanër nabë va? ⁶³ Anon Vabuung yö ti nevong bemehönon denedo malaj-tumsën. Hil navid su yoh vu bë dok vu hil rë, gaç gagek sën senër vu ham gwëbeng agi, og yoh vu bë dok vu ham anomin begevong beham medo malamin-tumsën. ⁶⁴ Rëk ham la su devong ving rë.” Alam sën su devong ving rë lo, og Yesu yö rak nij mugin. Gerak mehö sën rëk nanër yi rangah vu alam-begö-yi lo ni ving. ⁶⁵ Lob nër ggökin bë, “Ham la su devong ving sa gagek rë, om yik rak degwa saga sën senër vu ham nebë: Bë Amag su geço mehöti nam rë, og su yoh vu bë yö rëk nam vu sa rë.”

⁶⁶ Dengo Yesu yi gagek saga, lob yi hur maluh vahi devuu yi gedeyah medeya, gesu deneya ving yi ggökin rë. ⁶⁷ Lom Yesu loç tepëk vu sir nemadluho-bevidek-luu bë, “Maç ham rëk kwehe ham in sa nabë saga geving mena?”

⁶⁸ Loç Simon Pita nër yah vu yi bë, “Mehöböp, rëk he na vu re? Ma. Hong timu gagek mala-tumsën degwa hong! ⁶⁹ Behe ayomin yök timu vu hong ggovek ya, behe rak nim bë Anutu yi Mehö Vabuung hong!”

⁷⁰ Lob Yesu nër gagek yah vu sir bë, “Sehooïn ham nemadluho-bevidek-luu rak, rëk ham tik memö!” ⁷¹ Nër nebë saga rak Yudas sën Simon Iskariot nalu. Hur maluh nemadluho-bevidek-luu hir ti yi sën rëk nanër Yesu rangah medengis yi nadiik lo.

7

Yesu Ari Lo Su Devong Ving Yi Rë

¹ Sënë ggovek log Yesu tah yi meyah nedo distrik Galilea. Gesu ya neço loç distrik Yudea rë, in alam Yuda denevongin bë dengis yi menadiik.

² Lob alam Yuda hir buk vabuung ngwë sën denenër bë Buk-vabuung-numeng-yi lo dus rak, (in wirek kenuj lo delev numeng mahen mahen

medeggëp loḵ vu nyëḡ-yumeris, om sën denetahu bedenesepa loḵ yoh vu ta). ³ Lob ari lo denër vu yi bē, “Gwevuu nyëḡ sënë gegena Yudea in hong hur maluh degelë hong huk sën genevong lo. ⁴ Bē mehōti kwa bo nabë gevong bengō jak, og su nevun yi huk meneggëp vunsën rë. Genevong ngaa nebë sënë, om gena getato hong vu mehōnon pin medegelë hong.” ⁵ Ari lo sën su denevong ving yi bē Anutu nalu rë, om sën denër nebë sënë. ⁶ Lob Yesu nër yah vu sir bē, “Sa buk yō nahën! Gaḵ buk pin sënëḵ ham ngo ham buk. ⁷ Alam sën denesepa loḵ aggata dob yi lo su deyoh vu bē degelë ham paya rë. Gaḵ denelë sa paya in sa nanër hir ngaa nipaya sën denevong lo rangah. ⁸ Ham ngo na gwelë buk vabuung saga! Gaḵ saḵ su rëḵ na doḵ buk vabuung sënë rë in sa buk yō nahën.” ⁹ Nër bē sënë vu sir genedo Galilea.

Yesu Ya Melë Buk-vabuung-numeng-yi

¹⁰ Loḵ ari lo demuḡin meya denelë buk vabuung geyō ti rëḵ tamuin sir merak meya. Su ya rangah rë, gaḵ vun yi meya. ¹¹ Rëḵ alam Yuda desero yi loḵ buk vabuung saga bedenër bē, “Mehō sënë lo nedo tena?” ¹² Lob alam depatereng medenër gägek ngahisekë raḵ yi. Vahi denenër bē, “Yi mehō nivesa!” Gevahi denenër bē, “Ma! Nekuungin alam!” ¹³ Rëḵ deneggōneng in hir ggev, om sir ti su nër gägek raḵ yi ya rangah rë.

¹⁴ Denelë buk vabuung saga beyi buk vahi ggovek ya meya verup vuheng atov, lom Yesu ya verup meluḵ ya dub-vabuung-böp ḵatum ayo metateḵin gägek vu alam. ¹⁵ Lom alam Yuda deranga nemaj gedenër bē, “Maḵ re rëḵ tahu mehō sënë loḵ gägek sënë om sën nenër-ë? Mehōti su tateḵin vu yi rë!” ¹⁶ Rëḵ Yesu nër yah bē, “Gägek sën senër vu ham lo, saga su sengo ti sa ngaa rë. Gaḵ Anutu sën nevong sa meseyam lo yi ngaa. ¹⁷ Genabë mehōti ahë geving nabë gevong Anutu yi gägek banon jak, og rëḵ jak gägek sën sa nanër agi degwa ni nabë neyam vu Anutu, ma, sengo nanër yoh vu kwag. ¹⁸ Mehōti bē nanër gägek noh vu yō kwa, og sakaḵ nevongin bē yō geḵo arë jak mu. Gaḵ mehōti bē geḵo mehō sën vong yi meyam lo arë jak, og mehō saga rëḵ nanër gägek los anon gesu gekuung jak rë. ¹⁹ Wirek Moses vong horek vu ham, rëḵ ham ti su nesepa loḵ yi horek saga rë. Ma ham bē ngis sa nadiiḵ in degwa va?” ²⁰ Rëḵ alam saga denër yah vu bē, “Memō nipaya ti negwang ya ayom! Re bē ngis hong nadiiḵ-a?” ²¹ Rëḵ Yesu nër yah bē, “Sa hevong ngaa böp ti lob ham pin kwamin ya ngahi. ²² Moses vo gägek vu ham bē ham gwerah* navimin. Yōnon, rëḵ mu gägek sënë su verup nyëdahis vu Moses rë, gaḵ yō verup wirek vu ham dobahë lo. Rëḵ ham nerah* nalumin navij loḵ Buk-sewahsën-yi*. ²³ Ham nerah* hurmahen navij loḵ Buk-sewahsën-yi* in bē ham su kweyëh Moses yi horek. Loḵ nebë va sën ham ahëmin sengën vu sa in sën sa hevong bemehōti nivesa raḵ los dahis loḵ Buk-sewahsën-yi*-ë? ²⁴ Ham su nanër gägek jeggjin jeggjin jak alam, gaḵ ham jak degwa ni meseggi rë loḵ mëm ham nanër sir niröp.”

Denër Bë Maḵ Mehō Sënëḵ Yi Mehō Sën Anutu Ggoin Raḵ In Bë Geḵo Hil Nah

²⁵ Log alam Yerusalem la denër kwaj luu luu bē, “Maḵ yiḵ mehō sën denesero yi in bē dengis yi menadiiḵ lo saga? ²⁶ Ham lë! Nare rangah menenër gägek rëḵ su denenër gägek ti raḵ yi rë! In maḵ alam ggev derak ni bē yi Kerisi* yōnon ma va? ²⁷ Rëḵ mu hil arak mehō sënë yi nyëḡ ni, gaḵ bē Kerisi* berup, og hil su rëḵ ajaḵ yi nyëḡ ni rë!”

28 Lob Yesu nedo dub-vabuung-böp katum ayo metatekin gagek vu alam, genër rangah bë, “Ham raḡ sa niḡ, beham raḡ sa nyëḡ ni! Rëḡ sa su yam yoh vu sengo kwag rë. Gaḡ mehö sën vong sa meseyam lo, og gagek anon pin degwa yi, rëḡ ham su raḡ ni rë. 29 Gaḡ saḡ seraḡ ni. In sa nado ving yi bevong sa meseyam.”

30 Nebë saga lob sir bë denaduu yi na ḡarabus, rëḡ su dejom yi ahon rë in yi buk yö nahën. 31 Alam ngahiseḡë ayoj ya timu vu yi medenër bë, “Mesia sën bë rëḡ nam lo maḡ yik yi sënë! Gaḡ mehö ngwë su yoh vu bë rëḡ berup megevong ngaa böp böp kesuu ngaa sën mehö agi nevong-ë rë.”

Devong Ahëvavu Deya In Bë Denaduu Yesu

32 Alam Parisai* denḡo alam denenër gagek aggagga nebë sënë raḡ Yesu, lom lo sho alam-deneḡo-seriveng hir ggev lo devong ahëvavu la deya in bë denaduu na ḡarabus. 33 Lob Yesu nër bë, “Yik sa medo buk dus teka geving ham, log sëḡ nah mena vu yi sën vong sa meseyam lo. 34 Ham rëḡ sero sa, rëḡ ham su rëḡ natöḡ jaḡ sa rë. Lob ham su yoh vu bë na nyëḡ sën sena medo lo rë.”

35 Lob alam Yuda yö denër vu sir bë, “Rëḡ na tena gehil su ayoh vu bë rëḡ natöḡ vu yi rë? Maḡ rëḡ na vu hil alam vu alam Grik hir nyëḡ betahu alam Grik-a? 36 Om sën nër bë, ‘Ham rëḡ sero sa, rëḡ ham su rëḡ natöḡ vu sa rë’—ë? Log nër ving bë, ‘Ham su yoh vu bë rëḡ na nyëḡ sën sena medo lo rë’. Ma maḡ gagek sënë degwa nebë va?”

Bël Mala-tumsën-yi

37 Dus raḡ bë Buk-vabuung saga yi buk govek na, lob yi buk böpata sën deneseḡgi hus lo verupu, lob Yesu kedi nare getahi bë, “Bë mehöti ayo bev in bël, og nam nanum vu sa! 38 Saga yoh vu sën dekevu menegḡëp loḡ Anutu-yi-ḡapiya lo nebë: Bël-mala-tumsën-yi rëḡ benguv doḡ mehöti sën ayo nam timu vu sa lo ayo rot megeto mena.” 39 Nër raḡ Anon Vabuung sën bë rëḡ bo vu alam sën ayoj na timu vu yi lo. In vu buk saga Anon Vabuung su yam rë, in Anutu nahën gesu ḡo Yesu raḡ yah vu yi rë.

Alam Denesap Sir Raḡ Mesia Gḡökin

40 Alam la denḡo gagek saga, lob denër bë, “Maḡ mehö sënë, yi Mehö-nenër-gagek-rangahsën ti sën hil neheḡin-ë lo yönon.” 41 Gesir vahi denenër ngwë nebë, “Yi Mehö sën Anutu ggooin raḡ in bë ḡëḡo hil nah lo.” Loḡ vahi denenër bë, “Mu maḡ Kerisi* su rëḡ berup ḡëp Galilea rë! 42 In dekevu gagek raḡ Kerisi* menegḡëp loḡ Anutu-yi-ḡapiya bë Davit* yi mewis, om yö rëḡ berup ḡëp nyëḡ Betlehem sën Davit yi nyëḡ lo.” 43 Nebë saga lob alam devasuh sir ya yu luu in Yesu. 44 Vahi bë deḡëḡo yi na ḡarabus, rëḡ ti su jom yi ahon rë.

Alam Yuda Hir Ggev Su Devong Ving Yesu Rë

45 Nebë saga lob ahëvavu deyah medeya vu alam-deneḡo-seriveng hir ggev lo sho alam Parisai* gḡökin. Lob alam Parisai* deloḡ tepëḡ vu sir bë, “Ham su ḡo yi yam rë in va?” 46 Rëḡ ahëvavu denër yah bë, “Mehöti su nenër gagek nebë sën mehö agi nenër-ë wirek rë!” 47 Loḡ alam Parisai* denër yah vu sir nebë, “Kuungin ham ving-a? 48 Maḡ ham lë bë he ggev los Parisai* ti ayo ya timu vu yi? Ma! 49 Rëḡ alam meris sënë desepa loḡ yi in su deraḡ horek ni rë, om Anutu rëḡ gevong bemalaj nama.”

⁵⁰ Loḵ sir ti sën Nikodemus, sën wirek ya vu Yesu buk lo, nër vu sir bë, ⁵¹ “Maḵ hil horek nër bë hil gevong gagek vu mehöti meris mu? Ma! Hil gango yi gagek namugin, behil ajaḵ ngaa sën vong lo ni nivesa rë, loḵ mëm.” ⁵² Rëḵ denër gagek yah vu yi bë, “Maḵ hong Galilea ti ving-a? Bë genatevin Anutu-yi-ḵapiya nivesa, og rëḵ gejak ni nabë alam-denenër-gagek-rangahsën ti su rëḵ berup gëp distrik Galilea rë.” ⁵³ Log deketëkin sir medeyah medeya bej.

8

Avëh Sën Nevong Baggëb

¹ [Log Yesu yah meya Ḷedu Ḷele-oliv. ² Log kedi monbuk anon meyah dub-vabuung-böp katum ayo ggökin. Lob alam pin deya vu yi, lom to nedo getatekin gagek vu sir. ³ Lob alam-horek-yi los alam Parisai* delë bë avëh ti vong baggëb, lom deḵo medevarah ya alam pin malaj ⁴gedenër vu Yesu bë, “Tatovaha! Avëh sënë vong baggëb lom alam detök vu yi. ⁵ Moses vo horek vu hil bë hil tengwa avëh nabë sënë jaḵ gelöng menadiik. Ma hong og rëḵ genanër nabë va?” ⁶ Denër bë saga in bë deseggi yi, bedenatök vu gagek ti berup avi bedevong gagek vu yi. Rëḵ Yesu dudeḵ bemedo neseröö dob raḵ nema deggis.

⁷ Deloḵ tepëḵ pangsën rot, lob mëm vër vu raḵ benër vu sir bë, “Bë ham ti su nevong ngaa nipaya rë, og mëm namugin betengwa avëh sënë jaḵ gelöng ti.” ⁸ Log dudeḵ yah bemedo neseröö dob ggökin. ⁹ Dengo nebë sënë, lom sir ti ti to medo deneya dobnë vër vër. Alam ggev to deya mugin, log sir vahi detamu. Devuu Yesu geyö ti nedo gavëh nahën nare loḵ mala.

¹⁰ Lob Yesu vër mala raḵ benër vu avëh bë, “Avëh, sir tena? Maḵ mehöti su vongin bë ngis hong rë?” ¹¹ Rëḵ bë, “Mehöböp, ma-o!” Lob Yesu nër bë, “Sa ving, sa su hevongin bë ngis hong rë. Om gena, gesu gwevong ngaa nipaya gökin nah!”]

Yesu Tu Dob Yi Rangah

¹² Lob Yesu nër vu sir ggökin yah bë, “Sa og setu dob yi rangah. Mehöti bë tamu in sa, og su rëḵ ketul doḵ in aggata rë, gaḵ rëḵ nama. In rangah rëḵ geli yi mena medo mala-tumsën.” ¹³ Nebë saga lob alam Parisai* denër yah vu yi bë, “Ngo genetatekin hong degwa, om hong gagek saga su anon rë.”

¹⁴ Loḵ Yesu nër yah vu sir bë, “Yönon, sengo netatekin sa degwa. Rëḵ sa gagek saga yönon, in serak nyëḡ sën sa nado meseyam gesëḵ nah lo ni. Rëḵ ham duḡin sa nyëḡ sën sa nado meseyam gesëḵ nah mena medo lo. ¹⁵ Ham ngo nevo nyëvewen loḵ yah vu mehönon yoh vu ham alam-dob-yi ngo kwamin, rëḵ sa, og sa su navo nyëvewen loḵ yah vu mehöti rë. ¹⁶ Gaḵ nabë sa gevong nyëvewen vu mehöti, og sëḵ gevong noh vu, in su sengo ti rë. Gaḵ Mehö sën vong sa meseyam lo nelok vu sa, om sëḵ gevong niröp. ¹⁷ Yönon, ham horek ti neggëp nebë sënë: Bë mehö luu denanër gagek gëp ti, og luho hir gagek saga yönon. ¹⁸ Log yik sa, og sengo netatekin sa degwa rangah, gAmag sën vong sa meseyam lo netatekin sa degwa rangah ving.”

¹⁹ Nër nebë saga lob deloḵ tepëḵ in bë, “Amam tena?” Loḵ Yesu nër yah bë, “Ham su raḵ sa nig rë, geham su raḵ Amag ni rë. Bë ham jaḵ sa nig, og ham rëḵ jaḵ Amag ni geving.”

²⁰ Netatekin gagek sënë vu alam loḵ dub-vabuung-böp katum ayo, genenër vu sir loḵ dub ayo ti sën monë ben lo rëḵ mehöti su jom yi ahon rë, in yi buk yö nahën.

Yesu Nër Bë, “Ham Su Rëḵ Na Nyëḵ Sën Sëḵ Na Lo Rë”

²¹ Log Yesu nër yah vu sir ggökin bë, “Sëḵ na geham rëḵ sero sa, rëḵ nama beham nadiiḵ los ham nipaya. Geham su yoh vu bë rëḵ nöḵ nyëḵ sën sena-ë rë.”

²² Lob alam Yuda denër bë, “Nër bë hil su ayoh vu bë rëḵ ana nyëḵ sën na lo rë! Maḵ nër sënë in bë yö rëḵ ngis yi menadiiḵ-a?” ²³ Loḵ nër yah vu sir bë, “Ham vu dob sënë, gesa vu vavunë. Om ham nesepa loḵ aggata-dob-yi, gaḵ saḵ su nesepa loḵ aggata-dob-yi rë. ²⁴ Om sën senër vu ham ggovek bë ham rëḵ nadiiḵ los ham nipaya. Bë ham su gwevong geving nabë sa Mehö sënë lo rë, og ham ngaa nipaya rëḵ gëp vu ham, beham nadiiḵ los.”

²⁵ Lom deloḵ tepëḵ yah vu yi bë, “Hong re?” Loḵ Yesu tatekin yah vu sir bë, “Yiḵ sa Mehö lo sënë, nebë sën sa nanër vu ham wirek wirek lo. ²⁶ Sa gagek ngahiseḵë nahën neggëp besa bë nanër jaḵ ham beseggi ham. Rëḵ Mehö sën vong sa meseyam lo yi Mehö gagek anon degwa, om gagek pin sën sa nehangö vu yi lo, yiḵ sën sa nanër vu alam pin vu dob.” ²⁷ Nenër Ama Anutu vu sir rëḵ su deraḵ ni rë.

²⁸ Log Yesu nër vu sir ggökin bë, “Nahub rëḵ ham ngis Mehönon Nalu jaḵ kelepeko*, lob mëm ham rëḵ jaḵ ni doḵ buk saga nabë yiḵ sa Mehö lo sënë. Lob ham rëḵ jaḵ ni nabë sa su nehevong ngaa ti yoh vu sengo kwag rë. Gaḵ sa nanër gagek yoh vu sën Amag tato vu sa lo. Log Mehö sën vong sa meseyam lo neloḵ vu sa. ²⁹ Su nevu sa besengo ti nado rë. In sa nehevong ngaa sën ahë neving lo yoh vu buk pin.”

³⁰ Nër nebë sënë lob alam ngahiseḵë ayoj ya timu vu yi.

Yesu Nër Bë Gagek Anon Rëḵ Gevong Behil Medo Malad-Tumsën

³¹ Lob Yesu nër vu alam Yuda sën ayoj neya timu vu yi ggovek lo bë, “Bë ham medo doḵ sa gagek, og ham rëḵ natu sa alam yönon, ³² beham rëḵ jaḵ gagek anon ni, lob gagek anon saga rëḵ geḵo ham vër.”

³³ Loḵ denër yah vu yi bë, “Abraham yi mewis he, om he su nado loḵ mehö ngwë nema benehevong huk karabus vu yi rë! Rëḵ nebë va sën genër bë hong gagek rëḵ geḵo he vër-ë?”

³⁴ Loḵ mëm Yesu tatekin yi gagek vu sir bë, “Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Alam pin sën denevong ngaa nipaya lo, og denedo loḵ ngaa nipaya, bengaa nipaya negin sir. ³⁵ Alam sën denedo loḵ mehö ngwë nema menegin sir lo, og su rëḵ demedo degwata geving yi rë. Gaḵ yi yö nalu og mëm rëḵ medo doḵ yi beggang degwata geving yi. ³⁶ Om Nalu bë geḵo ham vër in ngaa nipaya, og rëḵ geḵo ham vër yönon, beham medo nivesa anon. ³⁷ Seraḵ ni bë Abraham yi mewis ham! Rëḵ sa gagek su nedo loḵ ham ayomin rë, om sën ham bë ngis sa mesa nadiiḵ. ³⁸ Sa nanër gagek raḵ ngaa sën Amag tato vu sa ggovek lo, rëḵ ham nesepa loḵ ngaa sën ham amamin netato vu ham lo!”

Yesu Nër Alam Yuda Bë Satan Nalu Sir

³⁹ Lom denër yah bë, “He degwa vu Abraham!” Rëḵ Yesu nër vu sir bë, “Bë ham degwa vu Abraham yönon, og ham rëḵ gwevong ngaa nabë sën Abraham nevong lo. ⁴⁰ Senër gagek anon pin sën sa hangö vu Anutu lo vu ham, lom ham bë ngis sa mesa nadiiḵ, rëḵ Abraham su vong nebë sënë

rë. ⁴¹ Gağ ham ngo nesepa loğ amamin vaha!” Loğ denër yah bë, “He atamin su deko he duum rë! He amamin Anutu timu.”

⁴² Rëk Yesu nër yah bë, “Bë ham amamin Anutu yönon, og rëk ham ahëmin geving sa, in sa nado ving Anutu besën seyam. Sa su yam yoh vu sengo kwağ rë, gağ Anutu vong sa meseyam. ⁴³ Ma nebë va sën ham su rağ sa gägek degwa ni rë-ë? Sënë degwa nebë ham ayomin nilëlin sa gägek. ⁴⁴ Ham amamin Satan genalu ham, om ham nimin wëëk pangsen bë ham sepa doğ amamin kwa. Vu muginsën yi mehö begö degwa menesis alam medenediik. Rot begwëbeng. Gesu nesepa loğ gägek anon rë, in gägek anon su neggëp vu yi rë. Bë nanër gägek ti, og rëk nanër gägek kuungsën, in yö yi ngaa nebë saga. Yi mehö gägek kuungsën, lob gägek kuungsën ala los degwa yi. ⁴⁵ Gağ sağ nanër gägek anon mu, om sën ham su nevong ving sa rë. ⁴⁶ Ham ti tena yoh vu bë rëk natök vu ngaa nipaya ti gegëp vu sa? Ma! Sa nanër gägek anon mu, rëk nebë va sën ham su nevong ving rë-ë? ⁴⁷ Anutu nalu lo, og denebë nengaj vu Anutu yi gägek. Gağ su Anutu nalu ham rë, om sën ham su nebë nengamin vu yi gägek rë.”

Gägek Rağ Yesu Lu Abraham

⁴⁸ Lob alam Yuda denër yah vu yi bë, “He rağ nim bë hong Samaria* ti, rëk memö nipaya ti gwang ya ayom. Sagak yönon!” ⁴⁹ Rëk Yesu nër yah bë, “Su memö nipaya gwang yam sayog rë. Gağ sa nehako Amag rağ, rëk ham nedahun sa. ⁵⁰ Sa su nehevongin bë gaço arëğ jağ rë. Gağ Mehöti nedo beyö rëk kwa bo meseggi sa gägek begeko sarëğ jağ. ⁵¹ Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Bë mehöti sepa doğ sa gägek, og su rëk mala nama na verök yi rë.”

⁵² Lob alam Yuda denër bë, “Gwëbeng he rağ ni ggovek ya bë memö nipaya ti gwang ya ayom menelok vu hong. Abraham diik ggovek, galamdenenër-gägek-rangahsën dediik bemaya, loğ genër bë, ‘Bë mehöti sepa doğ sa gägek, og su rëk mala nama na verök yi rë.’ ⁵³ In gekuung bë kwesuu hil dobahë Abraham sën diik wirek lo? Gekwesuu alammenenër-gägek-rangahsën sën dediik wirek lo ving-a? Log bë gweko hong jağ megenatu re?”

⁵⁴ Lob Yesu nër yah bë, “Bë sengo gaço arëğ jağ, og serëk natu ngaa meris. Rëk Amag neko sarëğ rağ, Mehö sën ham nër bë ham amamin yi lo. ⁵⁵ Rëk ma geham su rağ ni rë. Gağ sa, og serak ni. Bë sa nanër nabë sa dugin yi, og rëk sa mehö gägek kuungsën nabë ham. Rëk serak ni ggovek ya besa nesepa loğ yi gägek nivesa rot. ⁵⁶ Ham dobahë Abraham sën kwa vesa anon rot in bë gelë sa huk sënë, lob lë ggovek ya, lob ayo nivesa rot.”

⁵⁷ Lob alam Yuda denër bë, “Su hong ta mehödahis luu menemadluho rë geyö nahën, log mak gelë Abraham-a?” ⁵⁸ Rëk Yesu nër yah vu sir bë, “Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Vu muginsën gAbraham su nedo rë, vu buk saga sa nado.” ⁵⁹ Dengo gägek saga lom deko gelong rağ in bë detengwa yi menadiik, rëk Yesu vun yi loğ alam ggëp dub ayo, beto meyah dobnë.

9

Gägek Rağ Mehö Mala Kenod

¹ Yesu tetuu aggata meya, loğ tok rağ mehö mala kenod ti. Yik yö mala kenod loğ buk sën ata ko yi lo. ² Lob Yesu yi hur maluh delok tepëk in yi

bë, “Tatovaha! Re vong ngaa nipaya lom sën ata ƙo yi to los mala ƙenod-a? Degwa neggëp vu mehö sënë yö yi ngaa nipaya, ma vu ama lu ata hir ngaa nipaya?”

³ Lob Yesu nër yah vu sir bë, “Degwa su neggëp vu mehö sënë yi ngaa nipaya ma, vu ama lu ata hir ngaa nipaya rë! Gaƙ ngaa sënë yö raƙ yi in bë Anutu yi niwëëƙ natök nam rangah. ⁴ Gwëbeng hes yö nahën netum, gehil gevong Mehö sën vong sa meseyam lo yi huk. In rëƙ buk doƙ in hil, lob mehöti su yoh vu bë rëƙ gevong huk rë. ⁵ Buk sën sa nado dob agi, og setu dob sënë yi Rangah.”

⁶ Yesu nër nebë sënë log pesuv nyë ƙos loƙ dob, log sarömin los, gejegwi loƙ mehö mala ƙenod mala gahis, ⁷ log nër vu yi bë, “Gena gejipek duk ngaggee Siloam!” (Arë sënë degwa nebë ‘Vong ya’). Lom ya meripek luƙ, lob mala tum, log yom.

⁸ Lob yi alam beggagnë ving alam sën denelë yi wirek loƙ buk sën neketag monë lu ngaa vu alam lo delë medelöƙ tepëƙ bë, “Maƙ yik mehö sën medo neketag alam in monë lu ngaa wirek lo sënë?” ⁹ Lom la deyogek bë, “Èë-è! Yik mehö lo sënë!” Log la denenër bë, “Oo sagak mehö ngwë, rëƙ ni nebë mehö saga!” Rëƙ mehö sënë yi yö nër raƙ avi bë, “Yik sa lo sënë!”

¹⁰ Lom delöƙ tepëƙ yah vu yi bë, “Rëƙ malam nivesa raƙ nebë va?”

¹¹ Loƙ nër yah bë, “Mehö sën denenër arë nebë Yesu lo sarömin dob ving nyë ƙos gejegwi loƙ sa malaƙ, log nër vu sa bë, ‘Gena gejipek duk ngaggee Siloam!’ Lom seya meripek luƙ, lob sa malaƙ nivesa raƙ besa halë nyëg.”

¹² Lob denër vu yi bë, “Mehö saga nedo tena?” Rëƙ nër yah bë, “Sa duƙin!”

¹³ Lob deƙo mehö sën mala ƙenod wirek lo, bedeya vu alam Parisai*.

¹⁴ In Yesu sarömin dob los nyë ƙos sënë betateƙin mehö sënë mala loƙ Buk-sewahsën-yi* ti. ¹⁵ Lom mëm Parisai* delöƙ tepëƙ in mehö saga ggökin bë, “Malam nivesa raƙ nebë va?” Loƙ nër yah vu sir bë, “Mehö saga jegwi dob rumengsën loƙ sa malaƙ, log seripek, lob sa malaƙ tum.” ¹⁶ Lob Parisai* la denër bë, “Mehö saga keyëh horek Buk-sewahsën-yi*, om maƙ Anutu su vong yi yam rë.” Rëƙ la denër bë, “Bë mehö nipaya ti, og su yoh vu bë rëƙ gevong ngaa böp nabë sënë rë!” Lob devasuh sir ya yu luu.

¹⁷ Lom denër yah vu mehö mala ƙenod bë, “Mehö sën vong malam nivesa raƙ lo, rëƙ ganenër yi nabë va?” Loƙ nër yah bë, “Yi mehö-nenër-gägeƙ-rangahsën ti!”

¹⁸ Wirek mehö sënë mala ƙenod, rëƙ gwëbeng mala netum, rëƙ alam Yuda su devong ving sënë rë. ¹⁹ Lob detahi mehö mala ƙenod sënë ama lu ata yam, bedelöƙ tepëƙ in luho bë, “Maƙ melu nalumin sënë sën melu nër bë ata ƙo yi to los mala ƙenod lo? Rëƙ nebë va sën gwëbeng nelë nyëg-ë?”

²⁰ Lom ama lu ata denër yah bë, “Alu arak ni bë alu nalumin sënë, balu arak ni bë ata ƙo yi to los mala ƙenod. ²¹ Rëƙ alu su arak ni bë mala netum nebë va rë! Galu duƙin mehö sën tateƙin mala lo. Om ham ngo doƙ tepëƙ vu yi rë. Yi böp raƙ ggovek ya, om yö nanër yi gägeƙ!” ²² Ama lu ata deggöneng in alam Yuda lom denër nebë sënë. In alam Yuda hir ggev denër gägeƙ venuh bë: Bë mehöti nanër Yesu nabë yi Mesia, og rëƙ degetii yi na in dub-supinsën-yi. ²³ Yik raƙ degwa sënë sën ama lu ata denër bë, “Yi böp raƙ ggovek ya, om ham ngo doƙ tepëƙ vu yi.”

²⁴ Lob detahi mehō sēn mala kenod lo beron ngwē ggōkin bedenēr vu yi bē, “Genanēr gagek sēnē gēp Anutu mala nabē genenēr yōnon! In he og he raḵ ni bē yi mehō nipaya.”

²⁵ Lob nēr yah vu sir bē, “Maḵ yi mehō nipaya ma ma? Sa dugin. Gaḵ yīḵ seraḵ ngaa timu ni. Wirek sa malag kenod, rēḵ gwēbeng sa malag netum.”

²⁶ Loḵ deloḵ tepēḵ yah bē, “Vong nebē va vu hong-a? Tateḵin malam nebē va?” ²⁷ Rēḵ nēr yah vu sir bē, “Senēr vu ham ggovek, ma ham su ngo rē? Ma nebē va sēn ham bē gwengo nah gōkin-ē? Maḵ ham bē natu yi hur maluh geving-a?”

²⁸ Lom deggoo yi medenēr bē, “Yīḵ yi hur maluh hong saga! Gaḵ he, og Moses yi hur maluh he! ²⁹ He raḵ ni ggovek ya bē Anutu vengwēng ving Moses, gaḵ maḵ mehō saga yam vu tena? He dugin yi degwa.”

³⁰ Lom mehō sēnē nēr yah vu sir bē, “Alam-e! Ngaa sēnē yō agga ti! Ham su raḵ degwa ni rē, rēḵ vong besa malag netum! ³¹ Hil arax ni bē Anutu su nengo alam nijpaya hir gagek rē, gaḵ bē mehōti geko Anutu arē jaḵ los sepa doḵ yi gagek lo, og mēm Anutu rēḵ gengo aye. ³² Vu buk muginsēn sēn Anutu tung yaḡek los dob lo rot beyam tōḵ gwēbeng, og su denēr bē mehōti ata ḵo yi to los mala kenod rēḵ mehō ngwē tateḵin mala rē. ³³ Bē Anutu su gevong mehō sēnē nam rē, og su yoh vu bē rēḵ gevong ngaa nabē sēnē rē.” ³⁴ Rēḵ denēr yah vu yi bē, “Atam avēh nipaya meḵo hong los ngaa nipaya, lob gerig los ngaa nipaya, loḵ bē getateḵin gagek vu he?” Denēr bē sēnē gedetiḵ vu dub ayo meto meyah dobnē.

Yesu Nēr Gagek Peggirinsēn Raḵ Alam Malaj Kenod

³⁵ Yesu ngo bē deruuk mehō sēnē, lob sero menēr vu bē, “Ayom neya timu vu Mehōnon Nalu, ma ma?” ³⁶ Loḵ nēr yah bē, “O mehō bōp, Mehōnon Nalu sēnēḵ re? Genanēr tato vu sa rē, loḵ mēm sēḵ ayog na timu vu yi.” ³⁷ Lom Yesu nēr vu yi bē, “Gelē yi ggovek ya, mehō sēnē sēn gwēbeng yīḵ nevengwēng ving hong-ē!”

³⁸ Lob mehō sēnē nēr bē, “Mehōbōp, sayog neyōḵ timu vu hong!” Log yun lus vu Yesu.

³⁹ Lob Yesu nēr bē, “Seyam dob sēnē in mehōnon hir gagek natōḵ rangah. Alam malaj kenod rēḵ malaj natum, galam sēn denekuung bē malaj netum lo, og malaj kenod doḵ.” ⁴⁰ Lob Parisai* la denedo medengo yi gagek sēnē, lob deloḵ tepēḵ vu yi bē, “Maḵ he malamin kenod ving-a?” ⁴¹ Rēḵ Yesu nēr yah vu sir bē, “Bē ham malamin kenod, og ham ngaa nipaya su rēḵ gēp vu ham rē. Rēḵ ham nenēr bē ham malamin netum, om ham ngaa nipaya nahēn neggēp vu ham!”

10

Yesu Nēr Gagek Peggirinsēn Raḵ Tete-sipsip-yi

¹ “Sa nanēr vu ham yōnon rot nabē mehōti sēn su neyoh ya sipsip hir tete avi rē genepesōng ggōḵ tete yu meneloḵ ya lo, og yi mehō-hodeḵ-ata los begō-yi. ² Gaḵ mehō sēn neyoh ya tete avi lo, og sipsip alaj yi. ³ Mehō sēn negin tete avi lo, og netahinin tete avi in bē sipsip alaj doḵ na geko sir. Nelem yi sipsip lo arēḵ ti ti, geyi sipsip denengo aye medeneyam benēḵo sir to deneya dobnē. ⁴ Neḵo yi sipsip meto deneya dobnē ggovek, log nemugin geyi sipsip lo denetamuin yi, in deneraḵ aye ni. ⁵ Su rēḵ desepa mehō ngwē rē. Gaḵ rēḵ debeya in mehō ngwē in su derax ayeḵ ni rē.” ⁶ Yesu nēr gagek peggirinsēn sēnē vu sir, rēḵ su derax degwa ni rē.

Yesu Tu Sipsip Alaj

⁷ Nebë saga lom Yesu nër yah ggökin bë, “Sa nanër vu ham yönon rot nabë sengo ti tu sipsip hir tete avi. ⁸ Alam pin sën demugin meyam denër bë Anutu vong sir yam lo, og sir alam-hodek-ata los begö-yi. Rëk sipsip su dengo ayej rë. ⁹ Gağ sengo ti tu tete avi. Bë mehöti nam vu sa in bë dok na tete ayo, og rëk medo nivesa, lob dok na tete ayo gegeto mena mega nos benah genom noh vu buk pin.

¹⁰ Mehö-hodek-ata su neyam in ngaa ngwë rë. Gağ neyam in bë godek sipsip gengis sir nadiik megevong rii jağ sir. Gağ sa, og seyam in bë demedo malaj-tumsën medemedo los kwaj vesa. ¹¹ Sipsip alaj nivesa sa. Sipsip alaj nivesa, og nediik in dok vu yi sipsip lo. Gağ hur sën denebago yi lo, og su negin sipsip nivesa rë. ¹² In su sipsip alaj yi soğek rë, om nelë bë anöo bemën neyam, og nevu sipsip geneveya meneya, ganöo bemën negga sipsip genetii sir ya denepalët loğ. ¹³ In mehö sënë nevong huk in bagösën mu gesu kwa nevo sipsip lo rë.

¹⁴ Gağ sa, og sa sipsip alaj nivesa. Sa narağ sa sipsip lo nij, gesa sipsip lo denerağ sa nig, ¹⁵ nebë sën Amag rağ sa nig gese rağ Amag ni. Om sa nadiik in sedok vu sipsip lo. ¹⁶ Log sa sipsip vahi denedo ving, rëk su denedo dob Yudea sënë rë. Om sëk gako sir saga geving lom degengo sayeg medesepa dok. Lob rëk sipsip pin denatu yu timu, galaj timu. ¹⁷ Amag ahë neving sa in sëk nadiik in sir. Sëk nadiik gesëk vesag dok nah gökin. ¹⁸ Nabë sa su ngoğekin nabë sa nadiik rë, og mehöti su yoh vu bë rëk ngis sa rë. Gağ sengo yoğekin bë sëk nadiik. Sa nig wëek yoh vu bë sa nadiik, gesa nig wëek yoh vu bë sëk vesag dok nah gökin. Gagek sënë rëk anon jağ noh vu sën Amag nër vu sa lo.”

¹⁹ Alam Yuda dengo gagek sënë lob devasuh sir ya yu luu ggökin. ²⁰ Balam ngahisekë denenër bë, “Memö nipaya gwang ya yi, om sën nenër gagek jeggim jeggim. Ma nebë va sën ham nebë nengamin vu yi gagek-ë?” ²¹ Gela denenër bë, “Nabë memö nipaya nevong yi, og su rëk nanër gagek nabë sënë rë! Bë memö nipaya, og su yoh vu bë gevong bemehö mala kenod sënë nivesa jağ rë!”

Alam Yuda Desis Begö Rağ Avij Vu Yesu

²² Nelok buk-ayöong-yi og kwaj nevo buk sën dejom rağ dub-vabuung-böp vu Yerusalem wirek lo bedenegga nos böp neyoh vu ta pin. ²³ Nebë saga lob Yesu vare neggök dub nenga-gelusën sën denenër bë Solomon yi yi lo, ²⁴ lob alam Yuda ya denare tetup yi, gedelok tepëk vu yi bë, “Rëk medo gwevong behe ayomin ketul dok noh vu buk va la? Bë hong Kerisi*, og ganenër rangah vu he.”

²⁵ Lob Yesu nër yah vu sir bë, “Senër vu ham ggovek ya, rëk ham su nevong ving rë. Huk pin sën sa nehevong rağ Amag niwëek lo, og saga netato sa rangah. ²⁶ Ham su ayomin neyam timu vu sa rë, in su sa sipsip ham rë. ²⁷ Sa sipsip lo, og denengo sayeg, gesa narağ nij, gedenetamuin sa. ²⁸ Gesëk gevong bedemedo malaj-tumsën degwata los degwata gesu rëk malaj nama rë. Gemehöti su yoh vu bë rëk geğo sir vër in sa nemağ rë. ²⁹ Amag vong sir vu sa, log Amag niwëek rot bekesuu ngaa pin, om mehöti su yoh vu bë rëk geğo sir vër in nema rë. ³⁰ In alu Amag og yik aluu timu.”

³¹ Lom alam Yuda dejom gelöng rağ in bë detengwa yi menadiik. ³² Lok Yesu nër vu sir bë, “Sa tato Amag yi huk nivesa vesa vesa ngahisekë vu ham, rëk ham kwamin nevo sa huk ti tena besën ham bë ngis sa jağ gelöng-ë?”

³³ Loḵ alam Yuda denër yah vu yi bê, “He su kwamin vo huk nivesa ti behe bê angis hong jaḵ gelông rë! Gaḵ genenër gägek jeggjin jeggjin. Hong mehö dob yi mu, rëḵ genër hong bê hong Anutu.”

³⁴ Lom Yesu nër yah vu sir bê, “Maḵ gägek neggëp loḵ horek sën Anutu vo vu ham lo bê, ‘Senër ham bê ham anutu’ ma ma? ³⁵ Anutu nër alam sën vong yi gägek ya vu sir wirek lo bê sir anutu, om hil su ayoh vu bê mehoo Anutu yi gägek sënë rë. ³⁶ Rëḵ ham nër vu Mehö sën Ama ggooin raḵ bevong yam dob lo bê nenër gägek jeggjin jeggjin in nër bê Anutu nalu yi! ³⁷ Nabë sa su nehevong Amaḡ yi huk rë, og mëm ham su ayomin nam timu vu sa beyiḵ ggovek. ³⁸ Rëḵ mu sa nehevong yi huk, om nabë ham su ayomin nam timu vu sa rë, og ham gwelê huk sën sa nehevong-ê lo, lob ham jaḵ ni nabë Amaḡ nedo lok sa, gesa nado loḵ yi.”

³⁹ Lob devong beron ngwë in bê degeko na ḵarabus, rëḵ ma geruu sir geto meya. ⁴⁰ Bemëm yah meya vaseḵ bêl Yordan beyah tøk ya nyëḡ sën Jon neripek alam loḵ nyëdahis lo, benedo nyëḡ sagu. ⁴¹ Lob alam ngahisekë deyam vu yi bedenër bê, “Mehö-neripek-alam Jon su vong ngaa böp rë, gaḵ gägek pin sën nenër raḵ mehö aḡi, sën anon raḵ.” ⁴² Lob sir ngahisekë ayoj neya timu vu Yesu vu sagu.

11

Lasarus Diik

¹ Mehöti arë nebë Lasarus nedo Betania lob nirak meneggëp. Betania sën Maria luho ari Marta hir nyëḡ lo. ² Lob Maria sën keseh ngaa reggu nivesa raḵ Yesu vaha gerevu raḵ yu viis lo sën maluhnö Lasarus nirak. ³ Nebë saga, lob avëhnö luho devong gägek ya vu Yesu bê, “Mehöböp, mehö sën ahëm neving rot lo, nirak!” ⁴ Yesu ngo bê nirak rëḵ nër bê, “Nirak, rëḵ mu niraksën saga su rëḵ gevong menadiik rë! Gaḵ nirak in bê tato Anutu niwëek nam rangah bAnutu Nalu niwëek natök nam rangah geving.”

⁵ Yesu ahë ving Marta lööho ari Maria lu maluhnö Lasarus rot. ⁶ Rëḵ ngo bê Lasarus nirak lob nedo buk luu ving vu nyëḡ sën nedo lo, ⁷ loḵ nër vu yi hur maluh bê, “Hil anah mana distrik Yudea.”

⁸ Lom yi hur maluh denër vu yi bê, “Tatovaha! Alam Yuda nahën denvong in bê detengwa hong jaḵ gelông, log bê genah megena gökin-a?”

⁹ Lom Yesu nër yah bê, “Hes mala nemadluho-mevidek-luu neggëp yoh vu buk pin, lob bê mehöti na jaḵ rangah, og su rëḵ taleḵ rë, in nelë nyëḡ. ¹⁰ Ma bê mehöti na doḵ buk, og rëḵ taleḵ in nyëḡ malakenu.”

¹¹ Nër nebë sënë ggovek, loḵ nër vu sir ggökin bê, “Hil mehö Lasarus neggëp yiing rëḵ sëḵ na megee vu yi.” ¹² Lob yi hur maluh denër bê, “Mehöböp, nabë neggëp yiing, og rëḵ nivesa jaḵ nah pevis!” ¹³ In dekuung bê neggëp yiing mu, gaḵ mu Yesu nër bê Lasarus diik.

¹⁴ Lom mëm Yesu tateḵin vu sir bê, “Lasarus diik! ¹⁵ Lob sa kwag vesa in ham in sa su nado ving yi vu buk saga rë. Nebë saga om ham rëḵ ayomin nam timu vu sa, om hil ana vu yi.”

¹⁶ Lom Tomas sën denenër yi nebë Pepid lo, nër vu hur maluh vahi bê, “Maam ham na behil ana, gedengis hil behil nadiik geving yi.”

Mehönon Dekedi Jaḵ Nah Vu Bedub Bedemedo Malaj-Tumsën Degwa Yesu

¹⁷ Log mēm Yesu ya beya verup, lob denēr vu bē Lasarus ya neggēp bedub yoh vu buk lubeluu ggovek. ¹⁸ Lob Betania neggēp dus vu Yerusalem (ading yoh vu kilomita löö). ¹⁹ Lob alam Yuda ngahi vu Yerusalem bedeyam vu Marta luho Maria in bē degevang beluho ayoj nivesa jaḵ doḵ buk sēn luho maluhnöj diiḵ lo. ²⁰ Nebē saga lom Marta ngo Yesu bengö bē neyam, lob ya nebuu aggata. GeMaria nedo beggang.

²¹ Lob Marta nēr vu Yesu bē, “Mehöböp, bē gemedo sēnē, og sa maluhnög su rēḵ nadiiḵ rē. ²² Rēḵ seraḵ ni, bē gekwetag ngaa ti vu Anutu og rēḵ bo vu hong.”

²³ Loḵ Yesu nēr yah vu yi bē, “Maluhnöm rēḵ kedi jaḵ nah!” ²⁴ Rēḵ Marta nēr yah vu bē, “Seraḵ ni bē rēḵ kedi jaḵ nah vu Buk-tamusēn, sēn alam pin rēḵ dekedi jaḵ nah lo.” ²⁵ Rēḵ Yesu nēr bē, “Mehönon dekedi jaḵ nah los demedo malaj-tumsēn degwa sa. Mehöti sēn ayo nam timu vu sa lo, nabē nadiiḵ, og rēḵ medo mala-tumsēn. ²⁶ Galam sēn denedo malaj vesa gayoj neyam timu vu sa lo, su rēḵ denadiiḵ bemalaj nama na veröḵ yi rē. Gaḵ rēḵ demedo malaj-tumsēn degwata los degwata. Gevang ving gagek sēnē ma ma?”

²⁷ Lob Marta nēr yah vu Yesu bē, “Ēē-ē Mehöböp! Sa hevong ving hong ggovek ya bē Mesia hong! Anutu Nalu hong! Mehö sēn Anutu nēr wirek bē rēḵ duḵ nam dob lo.”

Yesu Su

²⁸ Marta nēr bē sēnē, log yah tahi ari Maria. Log ya patereng vu yi loḵ beggang ayo bē, “Tatovaha verup nedo betahi hong.” ²⁹ Maria ngo lob kedi raḵ pevis meya vu Yesu. ³⁰ Yesu su verup beggang rē, geyö nahēn nedo nyëḡ len ti sēn Marta ya metöḵ vu yi loḵ lo. ³¹ Lom alam Yuda sēn denedo ving Maria ggēp beggang ayo lo, delē bē kedi raḵ pevis meya dobnē, lob detamuin yi, in dekuung bē neya in bē ngu jaḵ bedub avi.

³² Loḵ Maria töḵ ya nyëḡ sēn Yesu nedo lo belē yi, lob petev meneggēp loḵ vaha genēr vu yi bē, “Mehöböp, bē gemedo sēnē, og sa maluhnög su rēḵ nadiiḵ rē!” ³³ Yesu lē bē nesu, gelē alam Yuda deyam ving yi, medenesu ving. Lob kwa paya gayo maggin rot lom loḵ tepëḵ bē, “Ham bē meneggēp tena?” ³⁴ Loḵ denēr bē, “Mehöböp, genam rēḵ gwelē!” ³⁵ Lob Yesu su.

³⁶ Lob alam Yuda delē medenēr bē, “Ham gwelē! Ahē neving mehö sēnē rot!” ³⁷ Rēḵ la denenēr bē, “Mehö sēnē vong bemehö mala ḵenod mala nivesa raḵ, om bē berup og maḵ yoh vu bē rēḵ gevong beyi mehö sēnē medo vesa geving gesu rēḵ nadiiḵ rē, ma su yoh vu rē?”

Yesu Nēr BeLasarus Vesa Loḵ Yah

³⁸ Yesu ayo maggin rot beya meto bedub. Bedub saga yiḵ waaḵ ti gedepeka gelöng böpata ti ggërin avi. ³⁹ Lob Yesu nēr bē, “Ham kwehe gelöng saga na!” Loḵ mehö sēn diiḵ lo avëhnö Marta nēr bē, “Mehöböp! Diiḵ mebuk lubeluu ya ggovek benivē raḵ!” ⁴⁰ Rēḵ Yesu nēr yah vu yi bē, “Senēr vu hong gwëbeng lo bē, nabē gwevang geving, og rēḵ gwelē Anutu niwëëḵ!”

⁴¹ Lob mēm dekehe gelöng ya, log Yesu vër mala raḵ ya yaḡek genēr bē, “O Amag! Sa ḵetaḡ vu hong begengo sa jom-raksēn ggovek ya. ⁴² Seraḵ ni bē genengo sa jom-raksēn yoh vu buk, rēḵ sa kwaḡ nevo alam sēn denare agi, gesa nanēr sēn in bē dejak ni nabē gevang sa yam.”

⁴³ Nēr bē sēnē log tahi niwëëḵ bē, “Lasarus! Gweto genam dob!” ⁴⁴ Lob mehö diiḵsēn Lasarus tur to meyam los tob sēn debom yi loḵ lo. Devenir

yi loḵ tob ggëp vaha beya metök bagë, gengwë ggërin mala. Lob Yesu nër vu sir bë, “Ham gwepuh tob vër in yi!”

Alam Devengwënj Raḵ Yesu Medenër Bë Dengis Menadiik

(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lk 22:1-2)

⁴⁵ Alam Yuda ngahisekë sën deyam vu Maria lo, delë ngaa sën Yesu vong, lob ayoj ya timu vu yi. ⁴⁶ Rëḵ sir la yah denër ngaa sën Yesu vong agi rangah vu alam Parisai*.

⁴⁷ Lob alam-deneko-seriveng hir ggev losho Parisai* desupin sir ving Kaunsor medenër bë, “Hil rëḵ gevong nabë tena? In mehö sënë nevang ngaa böp böp ngahisekë. ⁴⁸ Bë hil agöneng in yi gegevong nabë sënë rot, og rëḵ alam pin ayoj na timu vu yi. Lob alam Rom rëḵ nam dekevoḥ hil hed dub-vabuung-böp los alam pin.”

⁴⁹ Loḵ hir mehöti arë nebë Kayapas nedo. Tu alam-deneko-seriveng hir ggev böp loḵ ta saga, lob nër vu sir bë, “Ham su neraḵ ngaa ti ni rë. ⁵⁰ Om sën ham su kwamin töḵ raḵ bë: Nabë mehö timu nadiik dok nah alam pin bej, og mëm nivesa rë. In mëm alam pin su malaj nama.” ⁵¹ Rëḵ su nër sënë yoh vu yö kwa rë. Gaḵ tu alam-deneko-seriveng hir ggev böp loḵ ta ti saga, om yik netu mehö-nenër-rangahsën ti ving menër gagek rangah raḵ sën Yesu rëḵ nadiik dok nah alam Yuda bej lo. ⁵² Rëḵ mu su rëḵ nadiik in alam Yuda mu rë, gaḵ rëḵ nadiik in ngupin Anutu nalu lo pin sën denedo ya ya, bedenatu degwa timu.

⁵³ Lob dejuo gagek venuḥ loḵ buk sënë bë dengis yi menadiik. ⁵⁴ Lom Yesu su vare neyoh rangah loḵ alam Yuda malaj ggökin rë, gaḵ tah meya beggang-bu ti arë nebë Epraim, sën neggëp dus vu nyëg-yumeris. Belosho yi hur maluh ya denedo sagu.

⁵⁵ Lob alam Yuda hir Buk-ggöksën-yi* dus raḵ, lob alam ngahisekë vu nyëg pin derak medeya Yerusalem in bë desemu sir in dega nos-ggöksën-yi. ⁵⁶ Gedenesero Yesu. Denare dub-vabuung-böp yi katum ayo, gedenenër vu sir bë, “Ham kwamin nevo nebë va? Maḵ Yesu su rëḵ nam gelë buk vabuung sënë rë?” ⁵⁷ Galam-deneko-seriveng hir ggev losho alam Parisai* denër ggovek bë, “Bë mehöti raḵ ni bë nedo bë tena, og nanër tato vu he, mehe najom yi ahon.”

12

Maria Keseh Ngaa Reggu Nivesa Raḵ Yesu Vaha

(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

¹ Yesu ya metök ya Betania sën nër bemehö diiksën Lasarus kedi rak vu bedub lo, gebuk nemadvahi-vidék-ti nahën neggëp in bë mëm degelë Buk-ggöksën-yi*. ² Lom devong nos böp vu Yesu vu nyëg sënë, lob Marta neruu nos geLasarus losho vatëveḵ medo denegga nos ving Yesu. ³ Lob Maria ḵo ngaa reggu nivesa buayo böp ti yam. Alam Yuda denerikin ngaa reggu nivesa saga raḵ heljëng. Arë nebë nart beyi monë böpata rot. Lom Maria rikin raḵ Yesu vaha, gerevu raḵ yu viis, lob ngaa reggu nivesa saga reggu ya tagwaveḵ lok beggang ayo pin. ⁴ Rëḵ yi hur maluh ti arë nebë Yudas Iskariot, mehö sën rëḵ nanër Yesu rangah vu alam-begö-yi lo, nër bë, ⁵ “Hil su bë gevong balam debago ngaa reggu nivesa sënë jaḵ K300 in hil adoḵ yu alam-ḵupeḵ-masën jaḵ-a?” ⁶ Rëḵ su kwa vo alam-ḵupeḵ-masën lo yönon benër rë. Gaḵ mehö-hodeḵ-ata! In negin Yesu losho yi hur maluh lo hir jej-monë-yi, lom neggodeḵ monë sën denetung loḵ lo.

7 Rêk Yesu nêr bê, “Ham naķööķ! Genevong tahutahu raķ sa buk sên dedev sa na lo. 8 Alam-kupek-masên rêk demedo geving ham gesu rêk nama na rê, gaķ saķ su rêk medo geving ham hus ading rê!”

Alam-deneķo-seriveng Devengwënj Raķ Bë Dengis Lasarus Nadiik

9 Lob alam Yuda ngahiseķe deraķ ni bê Yesu nedo Betania lom deyam vu yi. Rêk su deyam in bê degelê Yesu yô ti rê, gaķ deyam in bê degelê Lasarus sên Yesu nêr bekedi raķ vu bedub lo geving. 10 Lom alam-deneķo-seriveng hir ggev dejoo gaķek revuh ti bê dengis Lasarus nadiik geving. 11 In alam Yuda ngahiseķe kwaj nevo Lasarus bayoj ya timu vu Yesu gedevuu alam-deneķo-seriveng ya.

Yesu Loķ Ya Yerusalem Nebë Mehö-los-bengö

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lk 19:28-40)

12 Alam ngahiseķe yam denedo ggovek ya in bê dega nos böp ggöksën-yi, loķ heng to lom dengo Yesu bengö bê vongin berup Yerusalem. 13 Lom deķo ķapah meya denebuu yi vu aggata, lob depisek in yi bê:

“Hosana!

Anutu gevong semusemu vu Mehö sên neyam los Mehöböp niwëek lo!

Alam Israel hir mehö-los-bengö!”

14 Lob Yesu tōķ vu dogi meraķ nedo. Yoh vu sên Anutu-yi-ķapiya nêr lo bê:

15 “Alam Sion*-e! Ham su göneng in ham rê!

Ham gwelê rê!

Ham mehö-los-bengö neyök vu ham.

Nedo raķ dogi nalu meneyök!”

16 Vu muginsên yi hur maluh su deraķ ngaa sênê degwa ni rê, rêk nahub geYesu kedi raķ garê böp raķ ggovek, loķ mêm kwaj vo yah gaķek sên neggëp loķ Anutu-yi-ķapiya lo, lom deraķ ni bê anon raķ yoh vu.

17 Lob alam ngahiseķe sên denare ving Yesu genêr beLasarus kedi raķ betah yi in waaķ geto meyom lo, denêr bengö ya meya. 18 Lob alam pin ya denebuu yi loķ aggata, in dengo bengö bê vong ngaa böp sênê. 19 Lob Parisai* yah denêr vu sir bê, “Kê! Ham lê! Hil hed gaķek su rêķ anon jaķ rê, in alam pin yah detamuin yi.”

Alam Grik* La Bë Degelê Yesu

20 Log alam ngahi deraķ medeya Yerusalem loķ buk vabuung sênê in bê degeķo Anutu arê jaķ gedega nos Buk-ggöksën-yi*. Balam Grik* la deya ving, 21 lob deya vu Pilip sên yi nyëg Betsaida vu distrik Galilea lo bedelok tepëķ vu yi bê, “Mehö böp, he bê galê Yesu.” 22 Lob Pilip ya menêr vu Andreas, lob Andreas luho Pilip ya denêr vu Yesu.

23 Loķ Yesu nêr yah vu luho bê, “Buk sên Mehönon Nalu niwëek los arê böp natōķ nam rangah lo dus raķ. 24 Sa nanêr vu ham yönon nabê: Bê hil su gehin saköm gahis ti duķ na dob bemengëķ na rê, og yiķ saköm gahis timu saga beyö rêķ medo. Rêķ mu nabê duķ na dob bemengëķ na, og rêķ nakip banon ngahiseķe berup jaķ. 25 Mehöti bê ahê geving navi vu dob sênê, og rêķ anon mala nama. Gaķ mehöti bê nidëlin navi vu dob sênê,

* **12:20:** Jon kevu bê alam Grik la deyam in bê degelê Yesu. Alam Grik sênê su alam Yuda rê. Rêķ mu dengo Anutu bengö bekwaķ vo bê yiķ Anutu soģek, lom denesepa loķ yi horek medenejom raķ vu yi. Lob deneya ving alam Yuda, lob sir sênê deya Yerusalem in bê degelê dub-vabuung-böp medenajom jaķ dok. Loķ tum dengo Yesu bengö bedeya vu yi in bê degelê. Alam-yu-ngwë pin og su denesepa loķ Anutu rê, gaķ yiķ sir ti ti nebê sênê.

og rëk medo mala-tumsën degwata. ²⁶ Bë mehöti gevongin nabë natu sa hur ti, og sepa dok sa vahag. Lob nyëg sën sa medo lo, og sa hur lo rëk demedo nyëg saga geving sa. Mehöti bë natu sa hur ti, og rëk Anutu gëko yi jak.”

Yesu Nër Bë Rëk Dejekö Yi Jak Kelepeko

²⁷ “Sayog maggin rot, om sëk nanër nabë va? Maq sëk nanër nabë, ‘Amag, gweko sa vër in ngaa sën vongin natök vu sa agi?’ Ma! Sa su rëk nanër nabë sënë rë. Gaq seyam sënë in bë sa gaqo maggin nabë sënë. ²⁸ Om Amag, getato nim wëek los arëm böp na rangah!” Yesu nër nebë sënë log gagek ti yam vu yagek bë, “Sa tato nig wëek los arëg böp ya rangah vorot, gesëk gevong gökin nah!” ²⁹ Lok alam sën denare dus vu lo, dengo lob denër bë, “Vakuvek veröp!” Gela denër bë, “Angër ti nër gagek vu yi!”

³⁰ Lom Yesu nër vu sir bë, “Gagek sënagi su yam in bë bo niwëek vu sa rë, gaq yam in ham. ³¹ Gwëbeng og Anutu joo alam dob sënë hir gagek venuh ggovek ya bë rëk bo nyëvewen dok nah vu sir yönon. Log gwëbeng vongin juuk dob ala nipaya sën lo na. ³² Dejekö sa jak na vavunë, loq mëm sëk getah alam dok mehönon pin medenam vu sa.”

³³ Yesu nër gagek sënë in bë tato nabë rëk dengis yi jak kelepeko* menadiik.

³⁴ Loq alam denër yah vu bë, “He hango gagek nebë sënë loq horek bë Mesia rëk medo degwata los degwata. Rëk nebë va sën genër bë dejekö Mehönon Nalu jak na kelepeko*-ë? Maq Mehönon Nalu sagaq re?”

³⁵ Loq Yesu nër yah vu sir bë, “Yik Rangah rëk medo geving ham dus teka geving. Lob ham medo mena jak Rangah sënë dok buk sën nahën nedo ving ham agi, in malakenu rëk gërin ham. Mehöti bë na dok malakenu, og rëk dugin nyëg sën neyoh lo. ³⁶ Om ham ayomin na timu vu Rangah sënë dok buk sën nahën nedo ving ham agi, log mëm ham ngo rëk natu alam dob sënë hir rangah.”

Yesu nër nebë saga ggovek log vuu sir geya mevun yi.

Alam Yuda Ngahisekë Su Devong Ving Yesu Rë

³⁷ Yesu vong ngaa böp ngahisekë medenelë, rëk su ayoj ya timu vu yi rë, ³⁸ lob mehö-nenër-gagek-rangahsën Yesaya yi gagek anon rak nebë sënë. Sën kevu meneggëp nebë:

“Mehöböp, alam tena devong ving alu hed gagek-a?

Log Mehöböp, re rak nim wëek ni?”

³⁹ Su deyoh vu bë ayoj na timu vu Yesu rë, in gagek ngwë sën Yesaya kevu meneggëp lo anon jak geving. Sën nebë:

⁴⁰ “Anutu kebu malaj,

gevong kwaj ma in sir,

in bë su rëk degelë ngaa jak malaj los kwaj bo bedejak ni rë,

log su deyoh vu bë degërin ayoj nom vu sa,

besa gevong nijvesa jak rë. Gerëk nama!”

⁴¹ Yesaya lë Yesu niwëek los vunek vunek yagek yi wirek, lom nër gagek saga rak yi. ⁴² Rëk mu alam ngahisekë ayoj ya timu vu yi, geggev la ving. Rëk deneggönengin alam Parisai*, lom su denër rangah rë, in kwaj nevo bë rëk dejuuk sir in dub-supinsën-yi. ⁴³ Om su ahëj ving pangsën bë Anutu gëko arëj jak rë. Gaq mëm ahëj ving pangsën rot bë mehönon yö degeko arëj jak.

Gagek Raḵ Sën Yesu Gengo Alam Hir Gagek Degwa

⁴⁴ Lom Yesu tahi ya rangah bë, “Mehöti sën ayo nam timu vu sa lo, og su ayo neyam timu vu sengo ti rë. Gaḵ ayo neya timu vu Mehö sën vong sa meseyam lo ving. ⁴⁵ Gemehöti sën gelë sa lo, og nelë Mehö sën vong sa meseyam lo ving. ⁴⁶ Seluḵ yam dob sënë nebë rangah in bë alam pin sën ayoj nam timu vu sa lo su demedo doḵ malakenu. ⁴⁷ Bë mehöti gengo sa gagek rëḵ su gevong banon jak rë, og sa su rëḵ gevong nyëvewen doḵ nah vu yi rë. In sa su yam dob in bë gevong nyëvewen vu mehönon rë gaḵ seyam in bë gaḵo sir nom. ⁴⁸ Mehöti bë geruu demi vu sa gesu gebë nenga vu sa gagek rë, og ngaa sën rëḵ seggi yi betatekin nabë vong paya lo nedo. Yiḵ gagek sën sa nanër lo. Rëḵ seggi yi menanër nabë geḵo nyëvewen nipaya doḵ nah vu Buk-tamusën. ⁴⁹ In sa su nehevong gagek yoh vu sengo kwag rë. Gaḵ Amaḡ sën vong sa meseyam lo, yö nër gagek pin sënë vu sa bë sa gevong los nanër. ⁵⁰ Nër vu sa bë sa nanër yi gagek vu ham in ham medo malamin-tumsën degwata, geseraḵ ni bë yi gagek saga yönon om sën senër.”

13

Yesu Ripek Yi Hur Maluh Vahaj

¹ Alam Yuda hir Buk-vabuung-ggöksën-yi yö nahën geYesu raḵ ni bë buk dus raḵ ggovek ya bë gevuu dob sënë genah vu Ama. Ahë neving yö yi alam sën denedo dob sënë vu muginsën rot meya verup loḵ buk sën diiḵ lo.

² Medo denegga nos sheuksën loḵ Satan loḵ ya Yudas Iskariot sën Simon nalu lo ayo ggovek ya bë gevong Yesu doḵ na alam Yuda nemaj. ³ Rëḵ Yesu yö raḵ ni ggovek ya bë Ama lëëin ngaa pin loḵ ya nema, berak ni ving bë Anutu vong yi yam, gerëḵ nah mena vu Anutu gökin. ⁴ Lom Yesu kedi raḵ vu tevor mekah yi röpröp ngwë sën neröp ggök vavunë lo ya, log ḵo taor ti bevëh neggëp balo, ⁵ log keseh bël loḵ ya perë böp ti betung ya, generipek yi hur maluh vahaj, generevu raḵ taor sën vëh neggëp balo lo.

⁶ Lob neripek vahaj meverup loḵ Simon Pita. Lom Pita nër vu yi bë, “Mehöböḵ, bë gejipek sa vahag-a?”

⁷ Lob Yesu nër yah vu bë, “Gwëbeng og su geraḵ ngaa sën sa nehevong agi ni rë. Gaḵ nahub rëḵ rëḵ gejak ni.”

⁸ Loḵ Pita nër yah vu bë, “Su rëḵ gejipek sa vahag rë! Gaḵ rëḵ nama!” Rëḵ Yesu nër yah vu yi bë, “Bë sa su jipek vaham rë, og alu su rëḵ nemad doḵ ti in huk rë.” ⁹ Lob Simon Pita nër yah bë, “Om Mehöböḵ, su gejipek sa vahag mu, gaḵ gejipek sa nemaḡ los sa yug geving!” ¹⁰ Rëḵ Yesu nër bë, “Mehöti sën ripek yi ggovek lo, og yiḵ rëḵ jipek vaha mu gökin, gaḵ anon pin niveseek raḵ ggovek ya, rëḵ mu su ham pin rë.” ¹¹ In Yesu raḵ ni ggovek ya bë mehö saga rëḵ nanër yi rangah vu alam Yuda hir ggev, lom mëm nër bë, “Ham pin su nimin veseek raḵ rë!”

¹² Yesu ripek vahaj ggovek, log röḵ yi röpröp yah geto nedo. Log nër vu sir bë, “Maḵ ham raḵ ngaa sën sa hevong vu ham-ë ni? ¹³ Ham nenër sa nebë Tatovaha los Mehöböḵ, lob ham nër yoh vu in sa nebë saga. ¹⁴ Ham Mehöböḵ los Tatovaha sa, rëḵ seripek ham vahamin. Om ham jipek arimin lo vahaj geving nabë saga. ¹⁵ In gwëbeng sa tato tahutahu vu ham, om ham gwevong nabë sën sa hevong vu ham-ë. ¹⁶ Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Hur ti su kesuu ala rë. Genabë mehöti gevong ngwë

geko gagek mena, og ngwë sën ko gagek meneya lo, su kesuu mehö sën vong yi ya lo rë. ¹⁷ Bë ham jak ngaa saga ni, beham gwevong nabë saga, og rëk ham kwamin vesa. ¹⁸ Sa su nanër rak ham pin rë, gak sengo rak alam sën sehooin sir rak tu sa alam ggovek lo nij. Rëk gagek sën neggëp lok Anutu-yi-kaþiya lo anon jak. Gagek sën nër nebë: Mehö sën negga nos ving sa, vër vaha rak in bakë sa. ¹⁹ Gagek sën sa nanër vu ham lo su anon rak rë geyö nahën, rëk sa nanër vu ham namugin in bë nahub rëk natök rangah, lob ham rëk gwevong geving sa nabë yik Mehö lo sënë. ²⁰ Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Mehöti bë gevong nivesa vu mehö sën sa gevong nök lo, og mehö saga vong nivesa vu sa nebë saga. Log mehöti bë gevong nivesa vu sa, og vong nivesa vu Mehö sën vong sa meseyam lo ving.”

Yesu Tato Mehö Sën Bë Rëk Nanër Yi Rangah Lo

(Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lk 22:21-23)

²¹ Yesu nër nebë saga ggovek, log ayo maggin genër bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë ham sënë ti rëk gevong sa dok na alam sën denelë sa paya lo nemaj.” ²² Lom yi hur maluh degët sir meyah meyom in sir dugin mehö sën Yesu nër gagek rak yi lo. ²³ Log hur maluh ti sën Yesu ahë neving yi lo* nedo dus vu Yesu. ²⁴ Lob Simon Pita të kwa in genër vu bë, “Gedok tepëk vu yi nabë nenër re!”

²⁵ Lob kepë yi yah dus vu Yesu genër vu bë, “Mehöböp, genenër re saga?” ²⁶ Lob Yesu nër yah vu bë, “Rëk sa dagoo nos teka sënë dok gabum bebo vu yi. Og yik mehö lo sënë.” Lob dagoo nos kemu teka lok gabum bevo vu Yudas sën Simon Iskariot nalu. ²⁷ Yudas vo nos vër ggovek log pevis geSatan lok ya ayo. Yesu nër vu bë, “Ngaa sën bë gwevong lo, og gwevong pevis.” ²⁸ Lom sir pin sën medo denegga nos los reggu saga lo sir ti su rak gagek sën Yesu nër agi degwa ni rë. ²⁹ Derak ni bë Yudas negin jej-monë-yi, lom vahi kwaj nevo bë mak Yesu nër vu bë na bago nos-buk-vabuung-yi borot. Ma, mak nër vu bë bo ngaa vu alam sën denerak vu in ngaa lo. ³⁰ Log Yudas gga nos teka saga ggovek, log pevis meto meyah dobnë. To meyah log buk lok.

Horek Mewis Ti

³¹ Yudas to meyah dobnë ggovek, log Yesu nër bë, “Gwëbeng Mehönon Nalu niwëek los arë böp tök yam rangah ggovek ya, log Mehönon Nalu vong bAnutu niwëek los arë böp tök yam rangah ving. ³² Yönon, vong bAnutu niwëek los arë böp tök yam rangah, om Anutu rëk gevong beMehönon Nalu niwëek los arë böp natök nam rangah geving, om vongin gevong pevis. ³³ Nalug lo! Sa medo geving ham teka rë, lok ham rëk sero sa nabë sën senër vu alam Yuda wirek lo nebë, ‘Ham su yoh vu bë rëk na nyëg sën sëk na-ë rë.’ ³⁴ Sa bë bo horek mewis ti vu ham nabë: Ham ahëmin geving ham. Ham ahëmin geving ham nabë sën sahëg neving ham lo. ³⁵ Bë ham ahëmin geving ham nabë sënë, og rëk alam pin dejak ni nabë sa hur ham.”

Yesu Nër Vu Pita Bë Rëk Dah Yi Vun

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lk 22:31-34)

³⁶ Lok Simon Pita lok tepëk vu yi bë, “Mehöböp, rëk gena tena?” Lom Yesu nër yah vu bë, “Su geyoh vu bë rëk gesepa sa megenam nyëg sën

* **13:23:** Mehö sën Yesu ahë neving yi lo og mak yik yi Jon, rëk mu yö kevu kaþiya om sën lah yi vun bekevu meneggëp vunsën.

sena-ë rë. Gaḵ nahub rë, loḵ rëḵ getamuin sa.”³⁷ Rëḵ Pita nër bë, “Mehöböp! Sa su rëḵ sepa hong mena pehi rë in va? Sëḵ nadiik in hong!”

³⁸ Lob Yesu nër yah bë, “Rëḵ genadiik in sa yönon-a? Sa nanër vu hong yönon rot nabë pehi sënë og kökrëeh su rëḵ ngu rë, log rëḵ gedah sa vun beron löö!”

14

Yesu Neli Hil Ya Vu Anutu

¹ “Ham su göneng in ham. Ham ayomin na timu vu Anutu, gayomin nam timu vu sa geving. ² Amaḡ yi beggang los ayo ngahisekë neggëp. Bë nama, og sa su rëḵ nanër vu ham wirek nabë sena gero nyëḡ vu ham rë. ³ Rëḵ nyëḡ neggëp, om sën sena gero vu ham govek rë, loḵ mëm senom meḡako ham jaḵ geving sa in nyëḡ sën sa medo lo, og ham rëḵ medo geving. ⁴ Log nyëḡ sën sa bë na lo, og ham raḵ yi aggata ni ggovek.”

⁵ Rëḵ Tomas nër yah vu yi bë, “Mehöböp, gena tena? He duḡin! Lob he rëḵ ajaḵ aggata saga ni nabë va?”

⁶ Lom Yesu nër vu yi bë, “Aggata sa, gegagek anon los mala-tumsën degwa sa. Mehöti su rëḵ noh aggata ngwë mena vu Amaḡ rë, gaḵ rëḵ nama! Gaḵ yik sengo timu. ⁷ Bë ham jaḵ sa nig, og ham raḵ Amaḡ ni ving. Gwëbeng ham raḵ ni, in ham lë yi ggovek.”

⁸ Rëḵ Pilip nër yah vu bë, “Mehöböp, getato Amam vu he, loḵ mëm he kwamin vesa.”

⁹ Rëḵ Yesu nër yah vu bë, “Pilip! Sa nado hus adingsekë rot ving ham, rëḵ ngo genahën gesu geraḵ sa nig rë? Alam sën delë sa lo, og yik nebë delë Amaḡ. Ma genër bë ‘Getato Amam vu he’ in va? ¹⁰ Ma su geving ving bë Amaḡ nedo loḵ sa gesa nado loḵ Amaḡ rë? Gagek sën sa nanër vu ham lo, og sa su nehevong yoh vu sengo kwaḡ rë, gaḵ Amaḡ sën nedo loḵ sa lo yö neving yi huk. ¹¹ Ham gwevong geving sa gagek sënë nabë sa nado loḵ Amaḡ, gAmaḡ nedo loḵ sa! Bë nama, og ham kwamin bo huk pin sën sa nehevong lo, lom ham gwevong geving saga. ¹² Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Bë mehöti ayo nam timu vu sa, og yik rëḵ geving huk pin nabë sën sa nehevong agi geving. Log rëḵ geving huk böpata rot kesuu sehög, in sa nayah vu Amaḡ. ¹³ Log ngaa pin sën ham kwetaḡ in jaḵ sarëḡ lo, og sëḵ geving vu ham, in sa geving bAmaḡ niwëëk los arë böp natök nam rangah nabë saga. ¹⁴ Bë ham kwetaḡ in ngaa jaḵ sarëḡ, og sëḵ geving vu ham.”

Yesu Nër Bë Rëḵ Gevong Anon Vabuung Nam

¹⁵ “Bë ham ahëmin geving sa, og rëḵ ham sepa doḵ sa horek. ¹⁶ Lob sëḵ ketaḡ na vu Amaḡ, lob rëḵ geving ham Mehö ngwë nam in gadu ham los geving niwëëk vu ham, gerëḵ medo geving ham degwata los degwata. Mehö sënë yik yi Anon Vabuung begagek anon ala yi. ¹⁷ Alam sën denesepa loḵ aggata-dob-yi lo, og su deyoh vu bë degeḵo yi rë, in su delë yi bederaḵ ni rë. Rëḵ hameḵ ham raḵ ni. In nedo ving ham, gelok nedo ham ayomin. ¹⁸ Sa su rëḵ gevuu ham meham medo kwetul doḵ nabë hur meten rë. Gaḵ sëḵ nom vu ham. ¹⁹ Buk su hus ading rë galam sën denesepa loḵ aggata-dob-yi lo pin su rëḵ degelë sa gökin rë, gaḵ hameḵ rëḵ gwelë sa. Sa nado malaḡ-tumsën, om ham rëḵ medo malamin-tumsën geving. ²⁰ Doḵ buk saga og ham rëḵ jaḵ ni nabë sa nado loḵ Amaḡ, geham nedo loḵ sa, gesa nado loḵ ham. ²¹ Mehöti sën geḵo sa horek mesepa doḵ nivesa lo, og mehö sënë ahë neving sa. Lom bë mehöti ahë

geving sa, og Amag rëk ahë geving yi, gesahëg geving yi geving, gesëk tatekin sa vu yi bejak sa nig.”

²² Yesu nër nebë sënë, lom mehö ngwë arë nebë Yudas, saga su Iskariot rë, nër vu Yesu bë, “Mehöböp, genër va saga? Sën bë getato hong rangah vu he gesu rëk getato hong vu alam sën denesepa loḵ aggata-dob-yi lo rë-ë? Saga nabë va?”

²³ Loḵ Yesu nër yah vu bë, “Bë mehöti ahë geving sa, og rëk sepa dok sa gägek megero, lob mëm Amag rëk ahë geving yi, galu rëk anam medo geving yi. ²⁴ Mehöti bë su ahë geving sa rë, og su rëk sepa dok sa gägek rë. Gägek sën ham nengo lo, og su sengo ti sa ngaa rë, gaḵ yam ggëp Amag sën vong sa meseyam lo. ²⁵ Sa nahën nado ving ham gesenër gägek sënë vu ham. ²⁶ Gaḵ Mehö sën dok vu ham anon lo, sagak Anon Vabuung sën Amag rëk gevong nom los sa nig wëek dok nah sa bög lo, og rëk tatekin ngaa pin vu ham los bër ham kwamin jaḵ beham kwamin bo ngaa pin sën senër vu ham. ²⁷ Sa bë na jaḵ om sa gevong beham ayomin geto revuh. Sa nehevong beham ayomin neto revuh nebë sën sayog neggëp revuh lo. Alam sën denesepa loḵ aggata-dob-yi lo, og su deyoh vu bë degevong beham ayomin geto revuh rë, gaḵ sak seyoh vu om sa nehevong. Om mëm ham su newamin jaḵ, geham su göneng in ham. ²⁸ Ham ngo sa gägek sën senër vu ham bë sa gevuu ham gesena rëk sëk nom vu ham. Bë ham ahëmin neving sa, og ham kwamin vesa in sa naya vu Amag, in Amag og böp bekesuu sa. ²⁹ Gägek sënë yö nahën gesa nanër vu ham namugin, in nabë anon jaḵ og ham jaḵ ni.

³⁰ Sa su rëk nanër gägek pangsen rot vu ham rë, in dob sënë ala nipaya vongin berup, rëk mu su yoh vu bë rëk kepë sa rë. ³¹ Sa bë alam sën denesepa loḵ aggata-dob-yi lo dejak ni nabë sahëg neving Amag, gesa nehevong ngaa yoh vu gägek sën Amag vong vu sa meseyam in lo. Om ham kwedi jaḵ mehil ana!”

15

Yesu Nër Bë Tu Wain Jes Degwa

¹ “Wain jes degwasekë sogek sa, gAmag tu wain ala. ² Sa nemaḵ pin sën su denesis anoj rë lo, og Amag neketöv vër menetë ya, gesa nemaḵ nivesa pin sën denesis anoj lo, og neketöv dus genetongin, in bë dengis anoj ngahisekë rot. ³ Lob gägek sën senër vu ham ggovek lo, tongin ham ggovek ya nebë saga. ⁴ Ham medo dok sa, loḵ mëm sëk medo dok ham. Bë ham su medo dok sa rë, og ham su rëk ngis anomin rë. Sa tahu rak nema sën su rak nare jes rë lo, in saga su yoh vu bë ngis anon rë. ⁵ Wain jes sa, genema ham. Mehöti sën nedo loḵ sa gesa nado loḵ yi lo, og rëk ngis anon ngahisekë rot. Bë sa su medo geving ham rë, og ham su yoh vu bë rëk gwevong ngaa ti niröp rë. ⁶ Mehöti bë su medo dok sa rë, og rëk mala nama nabë wain nema sën deneketöv vër benebebov ya lob denesupin beya denevesi rak ya nengwah lo.

⁷ Nabë ham medo dok sa gesa gägek medo dok ham yönon, lom nabë ham ahëmin geving ngaa ti bekwetag, og rëk ham gweko. ⁸ Bë ham ngis anomin ngahisekë, og saga rëk geḵo Amag arë jaḵ los tato niwëek, lob ham rëk natu sa hur. ⁹ Sahëg neving ham nebë sën Amag ahë neving sa, om ham su gwetah ham vër in sa ahëg-vingsën saga. ¹⁰ Bë ham sepa dok sa horek, og sëk ahëg geving ham pangsen, nabë sën sa nesepa loḵ Amag yi horek, gahë neving sa pangsen lo. ¹¹ Senër gägek pin sënagi yök

vu ham, in bë ham kwamin vesa nabë sa, beham kwamin-vesasën gërin ham ayomin los dahis.

¹² Sa horek nebë: Ham ahëmin geving ham nabë sën sahëg neving ham. ¹³ Mehöti bë nadiik doḡ nah yi alam lo bej, og ahë neving sir kesuu sën mehōnon pin ahëj neving hir alam lo. ¹⁴ Log nabë ham sepa doḡ sa horek sën sevo vu ham lo, og ham tu salam yönon. ¹⁵ Om sa su rëḡ nanër ham gökin nah nabë sa hur meris ham rë, in hur meris og sir dugin huk sën alaj kwa nevo bë gevong lo. Gaḡ senër ham bë ham tu sa alam soḡek, in ngaa pin sën sa nehango ggëp Amag lo, og senër rangah vu ham ggovek ya. ¹⁶ Ham su hooiin sa raḡ rë, gaḡ sehooiin ham raḡ mehevong ham ya in bë ham ngis anomin ngahisekë beham anomin saga medo degwata. Lom nabë ham kwetaḡ ngaa ti jak sarëḡ vu Amag, og rëḡ bo vu ham. ¹⁷ Lob sa horek nebë sënë: Ham ahëmin geving ham!”

Yesu Nër Bë Alam Sën Denesepa Lok Aggata-dob-yi Lo Rëḡ Degevong Begö Vu Yesu Yi Alam

¹⁸ “Alam sën denesepa lok aggata-dob-yi lo, bë ahëj sengën vu ham, og ham jak ni nabë ahëj sengën vu sa nebë saga muḡin. ¹⁹ Bë ham degwa vu dob, og rëḡ alam sën denesepa lok aggata-dob-yi lo ahëj geving ham, in ham los degwa timu. Rëḡ ma geham su degwa vu dob rë. Sehooiin ham raḡ lok alam sën denesepa lok aggata-dob-yi lo, om sën ahëj sengën vu ham. ²⁰ Ham kwamin bo gagek sën senër vu ham lo bë: Hur ti su kesuu ala rë. Dedeginengin sa raḡ ngaa maggin, om rëḡ dedeginengin ham jak ngaa maggin nabë saga geving. Gaḡ bë desepa doḡ sa gagek, og rëḡ desepa doḡ ham gagek geving. ²¹ Rëḡ mu mehōnon rëḡ degevong nij paya vu ham in salam ham, in su derak Mehö sën vong sa meseyam lo ni rë. ²² Bë sa su nam nanër gagek rangah vu sir rë, og su rëḡ degeruu demij vu sa bengaa nipaya gëp vu sir rë. Rëḡ seyam nër vu sir, om gwëbeng sënë su yoh vu bë dedahun jak hir ngaa nipaya rë. ²³ Mehöti bë gelë sa paya, og nelë Amag paya ving nebë saga. ²⁴ Ngaa böp böp sën mehöti su vong wirek rë lo, bë sa su nam gevong medegelë rë, og su rëḡ degeruu demij vu sa bengaa nipaya gëp vu sir rë. Rëḡ delë bë sa nehevong ngaa böp ngahisekë nebë sënë, lom nahën denelë alu Amag paya. ²⁵ Nebë saga in bë gagek sën dekevu meneggëp lok hir horek lo anon jak nabë: Denelë sa paya meris mu gedegwa ma. ²⁶ Lob Mehö-dok-vu-ham, Anon Vabuung gagek-anon-yi sën yam vu Amag lo, sën sëḡ gevong vu Amag menom vu ham lo, og rëḡ tateḡin sa degwa. ²⁷ Geham rëḡ tateḡin sa degwa rangah nabë saga geving, in ham nedo ving sa vu muḡinsën mejom ahon menedo.

16

¹ Senër gagek sënë vu ham in bë ham su bës bemalamin nama. ² Alam rëḡ dejuuk ham in hir dub-supinsën-yi, gebuk rëḡ berup lob dengis ham beham nadiik, gerëḡ degekuung nabë sagaḡ denevong Anutu yi huk. ³ Rëḡ degevong ngaa saga pin in su derak Amag ni rë, besu derak sa nig rë. ⁴ Om senër gagek saga vu ham vorot, in nabë buk saga natöḡ vu ham, og ham kwamin bo nah gagek sën senër vu ham lo.”

Yesu Tateḡin Anon Vabuung Yi Huk

⁵ “Vu muḡinsën sa su nër gagek nebë sënë vu ham rë, in sa nahën nado ving ham. Log gwëbeng sa bë nah mena vu Mehö sën vong sa meseyam lo, rëḡ ham ti su lok tepëḡ in sa bë, ‘Gëya tena?’ rë, gema. ⁶ Senër gagek

saga vu ham gwëbeng, lob ham ayomin maggin rot. ⁷ Rëk sa nanër gägek anon sënë vu ham bë sa nah in bë doḵ vu ham. Bë sa su nah rë, og ham Mehö sën doḵ vu ham lo su rëk nom vu ham rë. Gaḵ senah loḵ mëm sëḵ gevong nom vu ham. ⁸ Mehö saga rëk nam, lob rëk tateḵin vu alam sën denesepa loḵ aggata-dob-yi lo nabë ngaa nipaya neggëp vu sir, gengaa nivesa neggëp vu sa, lob rëk tateḵin nabë nyëvewen rëk natöḵ vu sir. ⁹ Rëk tateḵin nabë ngaa nipaya neggëp vu sir in su ayoj neyam timu vu sa rë. ¹⁰ Gerëk tateḵin nabë ngaa nivesa neggëp vu sa, in seyah meya vu Amaḡ geham su nelë sa ggökin yah rë. ¹¹ Gerëk tateḵin nabë denatöḵ vu nyëvewen in Anutu nër ggovek bë dob sënë ala nipaya rëk natöḵ vu yi ngaa nipaya nyëvewen. ¹² Sa gägek ngahiseḵë rot sën sa bë nanër vu ham lo neggëp, rëk ham nahën gesu yoh vu bë ham jaḵ ni venuh rë. ¹³ Gaḵ mëm Anon Vabuung gägek-anon-yi nam lo, lob mëm rëk tateḵin gägek anon los dahis vu ham beham jaḵ ni. In su rëk nanër yö yi gägek rë. Gaḵ gägek sën ngo lo, sën rëk nanër, gerëk nanër gägek sën nahën gesu anon raḵ rë lo rangah vu ham borot. ¹⁴ Rëk geḵo sarëḡ jaḵ, in rëk geḵo gägek vu sa benom nanër rangah vu ham. ¹⁵ Amaḡ yi ngaa pin tu sa ngaa, om sën senër raḵ Mehö saga bë rëk geḵo gägek vu sa menom nanër rangah vu ham.”

Yesu Nër Bë Ayoj Maggin Rëk Gërin Natu Kwaj Vesa

¹⁶ “Buk su rëk hus ading rë lob ham su yoh vu bë rëk gwelë sa rë, log buk su rëk hus ading rë gaḵ ham rëk gwelë sa gökin.”

¹⁷ Lob yi hur maluh lo yö deloḵ tepëḵ vu sir bë, “Nenër gägek va sënë? Bë, ‘Buk su rëk hus ading rë lob hil su ayoh vu bë rëk galë yi rë, log buk su rëk hus ading rë lob hil rëk galë yi gökin-ë.’ Log nër ving bë neya vu Ama-ë? ¹⁸ Nër bë buk su rëk hus ading rë sënë degwa nebë va? Hil dugin yi gägek saga!”

¹⁹ Lom Yesu raḵ ni bë denevongin bë dedoḵ tepëḵ in yi, lom nër vu sir bë, “Ham neloḵ tepëḵ in ham in sa gägek saga sën senër bë buk su rëk hus ading rë lob ham su yoh vu bë rëk gwelë sa rë, log buk su rëk hus ading rë lob ham rëk gwelë sa gökin. ²⁰ Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Ham rëk ngu böpata, gekwamin paya paya, galam sën denesepa loḵ aggata-dob-yi lo rëk kwaj vesa. Ham rëk kwamin paya, rëk mu ham kwamin paya saga rëk gërin natu kwamin vesa. ²¹ Avëh ti bë bimeng in geḵo nalu, og ayo maggin rot in vanë töḵ vu yi, loḵ nabë mëm geḵo nalu govek lo, og mëm su rëk kwa bo vanë lo gökin nah rë, gaḵ kwa vesa in ḵo nalu metu yi ngaa ggovek ya. ²² Lob ham nebë saga. Ham ayomin maggin gwëbeng, rëk sëḵ galë ham gökin, lob mëm ham rëk kwamin vesa rot gemehönon su deyoh vu bë degevong beham kwamin paya gökin nah rë. ²³ Vu buk agu ham su rëk doḵ tepëḵ in ngaa ti nah vu sa rë. Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Bë ham kwetag ngaa ti vu Amaḡ jaḵ sarëḡ, og rëk gevong vu ham. ²⁴ Wirek ham su kwetag ngaa ti raḵ sarëḡ rë. Bë ham kwetag, og ham rëk gwëḵo lom ham kwamin vesa rot.”

Yesu Kesuu Ngaa-dob-yi Pin

²⁵ “Senër gägek pin sënë vu ham raḵ gägek peggirinsën mu. Gaḵ buk vongin berup, lob sa su rëk nanër vu ham jaḵ gägek peggirinsën gökin rë, gaḵ sëḵ nanër Amaḡ degwa gëp rangah vu ham. ²⁶ Lob buk saga bë berup, og rëk ham kwetag ngaa vu yi jaḵ sarëḡ. Sa su nër bë sëḵ ḵetag vu Amaḡ in ham rë, ²⁷ in Amaḡ yö kwa pesivin ham, in ham ahëmin neving

sa geham vong ving bê sa nado vu Anutu beseyam. ²⁸ Sa nado ving Amağ beseluk yam dob. Log sa hevongin gevuu dob sênê, gesenah mena vu Amağ gökin.”

²⁹ Lob yi hur maluh denër yah vu yi bê, “Kê! Mêm gwëbeng genër neggëp rangah, gesu genër rak gagek peggirinsën rë. ³⁰ Gwëbeng he rak ni ggovek bê gerak ngaa pin ni megenedo. Su hong dugin mehõnon hir tepëk rëk mehõ la denër vu hong rë. Sênê vong behe hevong ving bê Anutu vong hong yam.”

³¹ Lom Yesu nër yah vu sir bê, “Gwëbeng ham vong ving sa? ³² Om ham gwengo rë! Buk dus rak, lob tøk yam ggovek ya, geham rëk kwetëkin beham ti ti nah mena bõmin, gesengo perurek timu rëk medo. Rëk sa su perurek timu ngo rëk medo rë, in Amağ nedo ving sa. ³³ Senër gagek pin sênê vu ham in bê ham kwamin bo sa gemëm ayomin geto revuh. Vu dob sênê ngaa maggin rëk deginengin ham, rëk mu ham su newamin jak, in sa kèpê dob sênê ala nipaya ya ggovek ya.”

17

Yesu Jom Rak In Yi Hur Maluh

¹ Yesu nër saga ggovek log varah mala rak yagek gejom rak bê:

“Amağ, buk verup ggovek ya, om getato nalum niwëek los arë bõp natøk nam rangah in lob mêm nalum gevong benim wëek los arëm bõp natøk nam rangah. ² Gevong besetu mehõnon pin alaj in bê sa gevong balam pin sën gevong sir vu sa lo demedo malaj-tumsën degwata los degwata. ³ Log nabë dejak nim nabë Anutu anon perurek timu hong, los dejak Yesu Kerisi sën gevong yam lo ni, og saga rëk gevong bedemedo malaj-tumsën degwata los degwata. ⁴ Sa hevong benim wëek los arëm bõp tøk yam rangah vu dob, gesa semu huk sën gevong vu sa bê sa gevong lo ggovek ya.

⁵ O Amağ, gwevong besa nig wëek los arëg bõp natøk nam rangah gökin nabë sën neggëp rangah wirek loğ buk sën sa nado ving hong gedob yõ nahën lo.

⁶ Sa tatekin hong degwa rangah vu mehõnon sën gehooïn sir rak vu sa vu dob lo. Hong alam saga, loğ gevong sir vu sa, lom desepa loğ hong gagek. ⁷ Lob gwëbeng derak ni ggovek ya bê ngaa pin sën gevong vu sa lo, og yõ yam vu hong timu. ⁸ In gagek sën gevo vu sa lo, og sevo vu sir bedeko rak bedevong ving rot bê sa vu hong meseyam. Bedevong ving bê gevong sa yam. ⁹ Sejom rak in sir sênê. Sa su jom rak in alam sën denesepa loğ aggata-dob-yi lo rë, gağ sejom rak in sir sën gevo vu sa lo, in hong alam sir. ¹⁰ Salam pin tu hong ngaa, gehong alam pin tu sa ngaa, lob sir pin sênê detato sa nig wëek los arëg bõp rangah.

¹¹ Sa su rëk medo dob rë, gağ sir yõ rëk demedo gesenök vu hong. O Amağ Vabuung! Gwegin alam sën gevong vu sa lo jak nim wëek, in demedo jevuh ti nabë sën alu nado revuh ti agi. ¹² Sën sa nahën nado ving sir lo, og sa nehegin sir sën gevong vu sa lo rak nim wëek. Sa nehegin sir rot gesir ti su mala ma rë, gağ yik mehõ nipaya timu sën vongin mala nama lo, saga mala maya verök yi, in gagek sën neggëp loğ hong kapiya lo anon jak. ¹³ Gwëbeng sênê sa bê nök vu hong, rëk sa nanër gagek sênê vu dob in sir pin kwaj vesa rot nabë sa. ¹⁴ Sevo hong gagek vu sir, lob alam sën denesepa loğ aggata-dob-yi lo delê sir paya in su denesepa loğ aggata-dob-yi rë nebë sën sa su nesepa loğ

aggata-dob-yi rē lo. ¹⁵ Sa su ketag vu hong bē gweko sir vēr in dob rē, gaḡ sa ketag vu hong bē gwegin sir vu Mehō Nipaya. ¹⁶ Sir og su denesepa loḡ aggata-dob-yi rē, nebē sēn sa su nesepa loḡ aggata-dob-yi rē lo. ¹⁷ Gwevong bedejak gagek anon ni venuh, loḡ mēm rēḡ denatu hong hur niröp jaḡ saga, in hong gagek og gagek anon. ¹⁸ Sa hevong sir medeneya vu alam sēn denesepa loḡ aggata-dob-yi lo, nebē sēn gevong sa meseyam vu alam sēn denesepa loḡ aggata-dob-yi agi. ¹⁹ Sa dahun sa besetu hong hur niröp in bē sedok vu sir bedejak gagek anon ni venuh medenatu hong hur niröp nabē saga geving. ²⁰ Sa su ketag in sir sēnē mu rē, gaḡ sa ketag in alam sēn rēḡ degengo hir gagek bayoj nam timu vu sa lo ving.

²¹ O Amaḡ! Gwevong sir pin demedo jevuh ti nabē sēn genedo loḡ sa, gesa nado loḡ hong lo, lob hil pin medo jevuh ti, in alam sēn denesepa loḡ aggata-dob-yi lo dejak ni medegevong geving nabē gevong sa meseyam. ²² Log nim wēek sēn gevo vu sa lo, og sevo vu sir in demedo jevuh ti nabē sēn alu nado revuh ti agi. ²³ Sa nado loḡ ayoj nebē sēn genedo loḡ sayog lo, in bē demedo jevuh ti borot, galam sēn denesepa loḡ aggata-dob-yi lo dejak ni nabē gevong sa meseyam, los dejak ni nabē ahēm neving sir nebē sēn ahēm neving sa.

²⁴ O Amaḡ! Ahēm neving sa wirek loḡ buk sēn dob yö nahēn gesu getung rē lo rot, lob gevong nim wēek los arēm böp vu sa, om sa bē salam sēn gevong vu sa lo demedo geving sa dok nyēg sēn sēḡ medo dok lo in degelē sa niḡ wēek los arēg böp saga.

²⁵ O Amaḡ, Mehō yohvu! Alam sēn denesepa loḡ aggata-dob-yi lo su deraḡ nim rē, gaḡ sa og serak nim gesir sēnē deraḡ ni bē gevong sa meseyam. ²⁶ Senēr hong degwa vu sir, gesēḡ medo nanēr. In ahēvingsēn na menoh vu sir geving nabē sēn ahēm neving sa lo, log sa medo dok ayoj.”

18

*Yudas Nēr Yesu Rangah Vu Alam-begö-yi
(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lk 22:47-53)*

¹ Yesu jom raḡ ggovek log to meya ving yi hur maluh meya devasek bēl Kidron, meya deto huk oliv* yi ti ggēp nyēg saga. Lob Yesu losho yi hur maluh ya deluḡ ya. ² Log Yudas sēn nēr yi rangah lo, yö raḡ huk saga ni vorot, in Yesu losho yi hur maluh denesupin sir ggēp saga buk ngahi. ³ Lob ḡo alam-begö-yi yu ti ving alam-deneḡo-seriveng hir ggev lo hir hur los Parisai* lo hir hur la bedeya huk saga. Detaggi nengwah los ram bedēḡo ngaa-begö-yi sepa. ⁴ Yesu raḡ ngaa pin sēn vongin natōḡ vu yi lo ni vorot, lom ya vu sir meloḡ tepēḡ bē, “Ham nesero re?” ⁵ Rēḡ denēr yah vu bē, “Yesu Nasaret!”

⁶ Lom Yesu nēr yah vu sir bē, “Sa lo sēnē!” Lob Yudas sēn tato yi rangah lo nare ving sir. Yesu nēr vu sir bē, “Sa lo sēnē!”, lom deyah raḡ demij medekepē meya deneggēp dob. ⁷ Lom Yesu loḡ tepēḡ in sir ggökin bē, “Ham nesero re?” Loḡ denēr yah bē, “Yesu Nasaret!” ⁸ Loḡ Yesu nēr yah bē, “Senēr vu ham ggovek ya bē yiḡ sa lo sēnē! Nabē ham nesero sa, og ham gwevong alam sēnē geto dena.” ⁹ Nēr bē saga in yi gagek sēn nēr vorot lo anon jaḡ nabē, “Sir sēn gevong sir vu sa lo, og sir ti su rēḡ mala nama rē.”

¹⁰ Lom Simon Pita neko paëp-yu-anil ti sepa, lob tur vër besap alam-deneko-seriveng hir ggev böp yi hur maluh ti nenga ris vesa ya. ¹¹ Hur maluh saga arë nebë Malkus. Rëk Yesu nër vu Pita bë, “Gejöp hong paëp dok nah newis. Ma gekuung bë sëk noh nenga in ngaa maggin sën Amag vông sa yam in lo?”

Deko Yesu Ya Vu Anas

¹² Log alam-begö-yi yu ti saga losho alaj, galam Yuda hir hur lo, medejom Yesu ahon gededuu yi. ¹³ Lob deko ya vu Anas atov mugin. In alam-deneko-seriveng hir ggev böp wirek, rëk ggen Kayapas lok yah ben benedo lok ngebek sagi. ¹⁴ Lob yik Kayapas sën sën nër vu alam Yuda wirek lo bë, “Bë mehö timu nadiik dok nah alam pin bej, og mëm nivesa.”

Pita Lah Yi Vun

(Mt 26:69-70; Mk 14:66-68; Lk 22:55-57)

¹⁵ Simon Pita luho hur maluh ngwë detamuin Yesu medeya. Lok alam-deneko-seriveng hir ggev rak hur maluh ngwë saga ni, in mewa ma ngaa ti, lom lok ya alam-deneko-seriveng hir ggev böp saga yi beggang tete ayo ving Yesu. ¹⁶ GePita nare dobnë. Lok hur maluh ngwë sën alam-deneko-seriveng hir ggev rak ni lo to meyah menër vu avëh sën negin veluung avi lo, log ko Pita meluho delok ya. ¹⁷ Lob avëh sën negin veluung avi lo lok tepëk vu Pita bë, “Mağ mehö saga yi hur maluh ti hong-a?” Rëk bë, “Sağ ma!”

¹⁸ Log nyëg ayööng, om alam-deneko-seriveng hir hur losho alam ahëvavu sën denemalajin nyëg lo devev nengwah medetetup mevare denevenguh. Lom Pita ya nare menevenguh ving sir.

Alam-deneko-seriveng Hir Ggev Böp Lok Tepëk In Yesu

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Lk 22:66-71)

¹⁹ Log alam-deneko-seriveng hir ggev böp lok tepëk in Yesu yi hur maluh los yi gagek sën nenër vu mehönon lo. ²⁰ Rëk Yesu nër yah vu bë, “Sa nanër gagek vu mehönon pin menado rangah, gesa nanër lok dub-supinsën-yi pin, gelok dub-vabuung-böp sën alam Yuda denesupin sir lok lo. Sa su nanër gagek menalah vun in ham rë. ²¹ Om su gedok tepëk in sa, gağ gedok tepëk in sa gagek vu alam sën denengo sa gagek lo rë, in dengo mederak ni.”

²² Vare nenër gagek saga, lob ahëvavu sën denevong huk medenare lo ti petap Yesu nenga genër bë, “Su genanër gagek nabë saga vu alam-deneko-seriveng hir ggev böp!” ²³ Rëk Yesu nër yah vu bë, “Nabë senër gagek ti paya, og genanër rangah nabë senër tena paya. Ma nabë senër yoh vu, rëk nebë va sën gesis sa meris mu-ë?”

²⁴ Deduu Yesu ggovek benahën nare los aggis, log Anas vông yah vu alam-deneko-seriveng hir ggev böp Kayapas.

Pita Lah Yi Vun Ggökin

(Mt 26:71-75; Mk 14:69-72; Lk 22:58-62)

²⁵ Log Simon Pita vare nevenguh nengwah lom denër vu yi bë, “Mağ yi hur maluh ti sën hong-ë?” Rëk Pita lah yi vun bë, “Sağ ma!”

²⁶ Lob alam-deneko-seriveng hir ggev böp yi hur ti sën Pita sap nenga ris ya lo gadë ma ngaa ti verup nër bë, “Mağ sa halë hong sënë. Sën genare ving yi lok huk anon agu lo?” ²⁷ Rëk Pita lah yi vun ggökin yah bë, “Sağ ma!”, lob pevis bekökrëeh su.

*Deḳo Yesu Ya Vu Pilatus**(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Lk 23:1-5)*

²⁸ Loḳ heng to, lom deḳo Yesu ggêp Kayapas yi beggang beto deya Prëtoryam (sên nebê kiap böp yi beggang). Rêḳ alam Yuda su deloḳ ya Prëtoryam ving Yesu rê, in deneggöneng in alam Rom hir beggang saga in bê rêḳ gevong benij paya jaḳ, lob su deyoh vu bê dega nos-ggöksên-yi rê. ²⁹ Nebê saga lom Pilatus to meya dobnê vu sir menare malaj genêr bê, “Ham nêr gaḳek va raḳ mehô sênê?”

³⁰ Lom denêr yah vu bê, “Mehô saga bê su yi mehô nipaya rê, og he su rêḳ gaḳo yi manam vu hong rê!” ³¹ Rêḳ Pilatus nêr yah bê, “Maam ham gweḳo nôk megwengo yi gaḳek noh vu ham horek!” Rêḳ denêr bê, “Ham alam Rom ham horek nêrin he bê he su ayoh vu bê rêḳ angis mehônnon bedenadiik rê.” ³² Nebê saga in bê Yesu yi gaḳek sên nêr bê rêḳ nadiik jaḳ kelepeḳo* lo anon jaḳ.

³³ Lom Pilatus loḳ yah Prëtoryam ggökin metahi Yesu yah meloḳ tepêḳ in bê, “Alam Yuda hir mehô-los-bengö hong-a?”

³⁴ Loḳ Yesu loḳ tepêḳ yah vu yi bê, “Ngo kwam nevo gaḳek saga, ma mehô la denêr vu hong-a?”

³⁵ Loḳ Pilatus nêr yah vu yi bê, “O! Sa su Yuda ti rê! Hong alam losho hir alam-deneḳo-seriveng lo hir ggev yö deḳo hong yam vu sa. Ma gevong va paya?”

³⁶ Loḳ Yesu nêr bê, “Su sa nyêḳ neggêp dob sênê rê. Bê sa nyêḳ gêp vu dob sênê, og rêḳ salam sên detamuin sa lo degevong begö jaḳ sa, lom alam Yuda su deyoh vu bê rêḳ denajom sa ahon rê.”

³⁷ Lom mêm Pilatus nêr yah bê, “Om maḳ hong mehô-los-bengöm ti yönon-a?” Rêḳ Yesu nêr yah bê, “Genêr yoh vu! Sa mehô-los-bengög ti, rêḳ setu mehônnon meluḳ yam dob in bê sa nanêr gaḳek anon rangah. Mehöti bê gaḳek anon gêp doḳ ayo, og rêḳ gengo sayeg.” ³⁸ Rêḳ Pilatus loḳ tepêḳ yah vu yi bê, “Gaḳek anon sagaḳ va?”

*Pilatus Nêr Bê Denatul Brêm Na Yesu Betii Kelepeḳo**(Mt 27:15-31; Mk 15:6-20; Lk 23:13-25)*

Pilatus nêr gaḳek saga ggovek, log to meyah dobnê menêr vu alam Yuda bê, “Sa su töḳ vu gaḳek ti geneggêp vu mehô sênê rê. ³⁹ Rêḳ mu ham ngo ham aggata neggêp bê sa gaḳo mehöti bêr in ḳarabus doḳ Buk-ggöksên-yi* benök vu ham. Om ham nanêr rê, nabê ham vongin bê sa gaḳo ham alam Yuda ham mehô-los-bengö vêr vu ham ma ma?” ⁴⁰ Rêḳ detahi yah nikelap vu bê, “Yiḳ ma! Gaḳ Barabas!” Barabas og mehô sên nesis alam genegodeḳ hir ngaa lo.

19

¹ Lob Pilatus nêr medejom Yesu ahon medeḳo meya deveek yi rak aggis. ² Gemêm alam-begö-yi detahu mehô-yurêmek raḳ yi. Bededuu aggis niggin ggin tahu alam-los-bengöj hir madub gedetung raḳ yu, log deröp tob mala saḳap loḳ yi, ³ log ya denare mala gedevong kewêsên vu bê, “Alam Yuda hir mehô-yurêmek! He haḳo hong rak!” Log depetap yi.

⁴ Lob Pilatus to meyah dobnê ggökin menêr bê, “Ham lê, sa hevongin gaḳo yi geto menam vu ham, in mêm ham ngo jaḳ gaḳek sên senêr vu ham lo ni nabê sa su töḳ vu nipaya ti geneggêp vu yi rê.” ⁵ Lob mêm Pilatus ḳo Yesu los madub niggin ggin, betob mala saḳap sên beto meya vu sir genêr bê, “Ham lê! Mehô lo sênê!”

⁶ Lob alam-deneḱo-seriveng hir ggev los ahēvavu sēn denemalajin nyēg lo, delē yi lom detahi bē, “Gengis yi jaḱ na ḱelepeḱo*! Gengis yi jaḱ na ḱelepeḱo*!” Lom Pilatus nēr yah vu sir bē, “Om ham ngo gweḱo yi nōḱ mengis yi jaḱ na ḱelepeḱo*. In sa su tōḱ vu nipaya ti geneggēp vu yi rē.”

⁷ Loḱ alam Yuda denēr yah vu bē, “He horek neggēp lom horek saga sēn nēr bē nadiik in ḱo yi raḱ benēr yi nebē Anutu Nalu yi.”

⁸ Pilatus ngo gāgēk saga, lob ggōneng in yi pangsēn rot, ⁹ lom loḱ yah Prētoryam meloḱ tepēḱ in Yesu ggōkin bē, “Geyam vu tena?” Rēḱ Yesu aye ma. ¹⁰ Lom Pilatus nēr vu yi bē, “Su gevengwēng in sa rē? Gerak ni bē setu ala! Seyoh vu bē gako hong vēr, geseyoh vu bē gevong hong vu sir medengis hong jaḱ na ḱelepeḱo*!”

¹¹ Loḱ Yesu nēr yah vu yi bē, “Bē Anutu vu vavunē su ngoḱek rē, og su rēḱ genatu ala rē. Nebē saga, om mehō sēn vong sa loḱ yōḱ nemam lo, saga sēn vong ngāa nipaya sevōḱ hong.”

¹² Pilatus ngo gāgēk saga, lom tum kwa vo bē geḱo Yesu vēr, rēḱ alam Yuda detahi ya niḱelap bē, “Bē gweḱo mehō saga vēr, og su mehō-los-bengō Sisar* yi mehō hong rē! Mehōti bē yō gooin yi jaḱ natu mehō-los-bengō, og neḱo yi raḱ bē kesuu Sisar*.” ¹³ Pilatus ngo hir gāgēk saga ggovek, lob ḱo Yesu meto meya gerak nedo sēa-gāgēk-yi ggēp nyēg sēn denenēr bē Telig Gelōng lo. (Denenēr ggēp Hibru ayej bē Gabata.)

¹⁴ Lob loḱ buk saga alam Yuda denesemu sir in bē dega nos Buk-ggōksēn-yi*, gemēm siks krōḱ monbuk lob Pilatus nēr vu alam Yuda bē, “Ham gwelē ham mehō-los-bengō sēnē!” ¹⁵ Rēḱ detahi yah niḱelap bē, “Gweḱo na! Gweḱo na! Gengis yi jaḱ na ḱelepeḱo*!” Loḱ Pilatus loḱ tepēḱ in sir bē, “Ham vongin bē sengis ham mehō-los-bengō jaḱ na ḱelepeḱo*?” Lob alam-deneḱo-seriveng hir ggev denēr yah bē, “He hōmin mehō-los-bengō ma, gaḱ yik mehō-los-bengō Sisar* yō timu!” ¹⁶ Denēr nebē saga, lob tum Pilatus lēein Yesu loḱ yah nemaj in dengis yi jaḱ na ḱelepeḱo*.

Desis Brēm Ya Yesu Vetii Kelepeko

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lk 23:26-43)

¹⁷ Lom Yesu yō kerē yi ḱelepeḱo* raḱ gedēḱo yi medeya nyēg sēn denenēr arē nebē Nyēg Yuseḱē lo, (Hibru ayej nebē Golgota). ¹⁸ Lom ya desis yi raḱ ḱelepeḱo* ggēp sagu, bedesis mehō luu denare vahi vahi, geYesu nare vuheng.

¹⁹ Log Pilatus nēr medekevu yi gāgēk raḱ neggēp ḱelepeḱo* yu nebē: *YESU NASARET, ALAM YUDA HIR MEHÖ-LOS-BENGÖ.* ²⁰ Lom nyēg sēn desis Yesu raḱ ya ḱelepeḱo* lo, neggēp dus vu nyēg böp Yerusalem nenga, lom Yuda ngahiseḱē detevin gāgēk saga in dekevu loḱ ayej löö pin. Dekevu loḱ alam Yuda ayej, gelōḱ alam Rom ayej, gelōḱ alam Grik ayej. ²¹ Lom Yuda hir alam-deneḱo-seriveng hir ggev denēr vu Pilatus bē, “Su gekwevu nabē alam Yuda hir mehō-los-bengō, gaḱ kwevu nabē yō nenēr yi nebē alam Yuda hir mehō-los-bengō.”

²² Loḱ Pilatus nēr yah vu sir bē, “Gāgēk sēn sa ḱevu aga lo, yō gēp jaḱ!”

²³ Lob alam-begō-yi desis Yesu raḱ ya ḱelepeḱo* ggovek, loḱ mēm yom devong yi tob ggelek sir ya yu lubeluu yoh vu sir. Rēḱ yi röpröp ading sēn neröp ya gebinē lo nahēn neggēp, rēḱ devasu los ayo dahis vu kwa beya meto vaha. ²⁴ Delē bē devasu nebē saga, om denēr bē, “Hil su nakweek, gaḱ hil getē gelōng mahen in nabē mehōti sēn sevōḱ hil lo, og geḱo los dahis.” Devong nebē saga lob gāgēk sēn dekevu meneggēp loḱ Anutu-yi-ḱapiya lo anon raḱ. Gāgēk sēnē nebē:

“Devong sa tob ggelek sir.

Gedetë gelöng mahen in bë gooin mehöti jaḵ megeḵo sa röpröp.”

²⁵ Lob Maria sën Yesu ata lo luho ari, geKlopa venë Maria, geMaria vu Magdala, beya denare dus vu Yesu yi keḵeḵo*. ²⁶ Lob Yesu lë bë ata luho hur maluh* ti sën ahë neving yi pangсэн lo denare, lom nër vu ata bë, “Avëh-e! Gwelë nalum saga!” ²⁷ Log nër vu hur maluh saga bë, “Gwelë atam saga!” Lom loḵ buk saga hur maluh saga ḵo Yesu ata raḵ meya nedo ving yi ggëp ben.

Yesu Diik

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lk 23:44-49)

²⁸ Lom mëm Yesu raḵ ni bë semu ngaa pin ggovek ya, lom nër bë, “Sayog neveu in bë!” in gageḵ sën neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo anon jaḵ. ²⁹ Lob wain ahëggin sën arë nebë vinegga lo nedo loḵ gabum ti. Lom deḵo ngaa-ayo-sovinsën sën nedo loḵ loo lo ti, bededuu vetii ngesing ti mededagoo luḵ gedevo ya verup loḵ avi. ³⁰ Lob Yesu sesuvin log nër bë, “Sa semu ngaa pin ggovek ya!” Log kwa yun luḵ gelëin anon ya.

Alam-begö-yi Depejeh Yesu Kweben

³¹ Loḵ buk saga alam Yuda denesemu sir in bë monbuk lob dega nos Buk-ggöksën-yi*, lom deketag vu Pilatus bë gevong alam-begö-yi na dekeyeh lööho vahaj in denadiik pevis, log dejuh navij geto. In bë mehönnon navij su bare jaḵ keḵeḵo* doḵ Buk-sewahsën-yi*, in Buk-sewahsën-yi* saga höpata rot kesuu.

³² Lom alam-begö-yi ya dekeyeh mehö luu sën lo ngwë vaha mugin, log devong ngwë sën nare vahi lo ving nebë saga. ³³ Log deloḵ ya Yesu, rëḵ delë bë diik ggovek ya, lom su desis vaha mekeyeh rë. ³⁴ Rëḵ alam-begö-yi ti pejeh Yesu kweben raḵ jeggevek lom ḵoḵ los bël keseh yam pevis. ³⁵ Lom mehö sën lë ngaa agi raḵ mala lo, sën kevu, om yi gageḵ sagi yönon. Yö raḵ ni benenër gageḵ yönon in ham jaḵ ni geving begwevong geving. ³⁶ Devong nebë sënë lob gageḵ sën neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo anon rak. Sën nenër bë:

“Sekë ti su rëḵ keyeh rë.”

³⁷ Gengwë neggëp bë:

“Alam rëḵ malaj jaḵ mehö sën depejeh lo.”

Debë Yesu Loḵ Gelöng Len

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lk 23:50-56)

³⁸ Saga ggovek log Yesu yi hur maluh ti sën Yosep vu Arimatea, sën vong ving Yesu rëḵ mu neggöneng in alam Yuda hir ggev lom su nesepa loḵ Yesu ya rangah rë lo. Yi saga sën ya ketag vu Pilatus bë juh Yesu nihil vër in keḵeḵo*, lom yoḵekin beya meruh vër. ³⁹ Lob Nikodemus ya ving, sën wirek ya vu Yesu loḵ buk lo. Lom ḵo ngaa reggu nivesa luu sepa, mesarömin luho revuh ti (denenër arëj nebë mur* los alos),* bemaggin yoh vu 50 kilo. ⁴⁰ Lob luho ya deruh Yesu vër lob desepa loḵ alam Yuda vahaj medebom nihil los ngaa reggu nivesa saga loḵ tob veroo. ⁴¹ Lob huk ti neggëp dus vu nyëḵ sën desis Yesu raḵ keḵeḵo* lo, lom waak ti neggëp loḵ, rëḵ su debë heljeng ti loḵ rë, geyö nahën neggëp mewis. ⁴² Lom debë Yesu loḵ, in neggëp dus, galam Yuda hir buk sën desemu sir lo ggovek ya.

* **19:39:** Alos og vos reggu nivesa ti sën deneko medenerikin raḵ heljeng in bë su nivë na.

20

Yesu Kedi Raḵ Ggökin

(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lk 24:1-12)

¹ Alam Yuda hir Buk-sewahsën-yi* ggovek ya geSoda monbuk anon. Nyëg su heng to rë geyö nahën, log Maria Magdala ya verup bedub, lom lë bë gelöng tetolin ya in waak avi. ² Lom serög meya menër vu Simon Pita luho hur maluh* ngwë sën Yesu ahë neving yi pangsën lo, benër vu luho bë, “Deḵo Mehöböp vër in bedub gehe dugin sën ya debë lo!”

³ Lom Pita luho hur maluh ngwë sën lo deserög pevis medeya bedub. ⁴ Luho deserög loḵ ti, loḵ hur maluh ngwë sënë lo serög niwëëk mekesuu Pita betök ya mugin. ⁵ Ya verup bë mala melë waak ayo, lok lë bë tob gam veroo sën lo neggëp, rëḵ su luḵ ya waak ayo rë. ⁶ Loḵ Simon Pita tamu beberup, lom sesor meluḵ ya waak ayo melë bë tob gam veroo sënë nahën neggëp vevirsën, ⁷ getob ngwë sën debun yu loḵ lo su nedo ving tob veroo saga rë, gaḵ yö ya nedo los vahininsën ya tahsën. ⁸ Lom hur maluh ngwë sën ya verup bedub avi muginsën lo luḵ ya waak ayo melë nebë sënë ving, lom vong ving bë Yesu kedi raḵ yah. ⁹ In wirek luho su derak gaḵek sën neggëp loḵ Anutu-yi-kapiya lo degwa ni rë. Sën neggëp nebë rëḵ kedi jaḵ nah vu bedub lo. ¹⁰ Ggovek, log luho deyah medeya beggang.

Maria Vu Magdala Lë Yesu

(Mk 16:9-11)

¹¹ Rëḵ Maria vare nesu loḵ waak sën debë Yesu loḵ lo nenga. ¹² Nahën vare nesu, log bë mala in waak ayo loḵ lë gangër luu deröp tob veroo meris bedenedo loḵ nyëg len ti sën debë Yesu loḵ lo. Ngwë nedo ya los sën yu neya lo, gengwë nedo yom sën vaha neyom lo.

¹³ Lob luho denër vu yi bë, “Avëh, genesu in va?” Loḵ nër yah vu luho bë, “Deḵo sa Mehöböp meya debë la, gesa dugin nyëg sën debë loḵ lo!” ¹⁴ Nër bë saga ggovek gepeggirin yi yom, lob lë Yesu genare, rëḵ su raḵ ni rë.

¹⁵ Lom Yesu nër vu yi bë, “Avëh! Gësu in va? Genesero re?” Rëḵ Maria kuung bë mehö sën negin huk saga, lom nër yah vu yi bë, “Mehö böp, bë gwëḵo yi meḡeya, og ḡenanër nyëg sën gebë yi loḵ lo tato vu sa, in senah gaḵo yi!”

¹⁶ Lom Yesu nër yom bë, “Maria!” Loḵ Maria raḵ ni pevis lom peggirin menër vu yi loḵ Hibru ayej bë, “Raboni!” (Arë sënë nebë Tatovaha.)

¹⁷ Lob Yesu nër vu yi bë, “Gedëin sa! In sa nahën gesa su raḵ meyah vu Amaḡ rë. Om ḡenah megena ḡenanër vu arig lo nabë, ‘Sëḵ jaḵ menah vu Amaḡ ḡeham Amamin, vu sa Anutu ḡeham Anutu.’”

¹⁸ Lob Maria Magdala ya menër rangah vu hur maluh bë, “Sa halë Mehöböp!”, log nër Yesu yi gaḵek pin rangah vu sir.

Yesu Tato Yi Vu Yi Hur Maluh

(Mk 16:14-18; Lk 24:36-49)

¹⁹ Soda saga ggovek ya gehes luḵ ya bebuk loḵ, lom Yesu yi hur maluh deneggöneng in alam Yuda, lom devehii reping in sir gedenedo. Lob Yesu yam nare rangah loḵ sir vuheng genër bë, “Ham ayomin ḡëp revuh!”

²⁰ Log mëm tato nema los kweben vu sir, lom kwaj vesa raḵ in delë Mehöböp. ²¹ Log Yesu nër vu sir ggökin bë, “Ham ayomin ḡëp revuh! Sëḵ ḡevong ham na nabë sën Amaḡ vong sa meseyam.”

²² Nër nebë saga, log rov saheng raḵ sir genër bē, “Ham gweḵo Anon Vabuung nöḵ! ²³ Nabë ham dahun alam hir ngaa nipaya na, og rēḵ nama na, ma nabë ham su dahun hir ngaa nipaya na rē, og rēḵ nahën gēp vu sir rot.”

Tomas Tōḵ Vu Yesu

²⁴ Rēḵ sir nemadluho-mevidek-luu sēnē lo ti sēn Tomas (sēn denenēr yi bē Pepid lo), su nedo ving sir loḵ buk sēn Yesu tato yi vu sir lo rē.

²⁵ Lob Yesu yi hur maluh denēr vu Tomas bē, “He halē Mehöböp!” Loḵ Tomas nēr yah vu sir bē, “Bē sa su galē brēm len sēn neggēp loḵ nema lo rē, besa su jöp nemaḡ doḵ brēm len rē, gesa su jöp nemaḡ doḵ kele len sēn neggēp loḵ kweben lo rē, og sa su rēḵ gevong geving rē, gerēḵ nama!”

²⁶ Lob soda ti ya ggovek rē, loḵ yi hur maluh denedo loḵ beggang saga ggökin yah beTomas nedo ving sir. Devehii reping in sir gedenedo, loḵ Yesu yam nare rangah loḵ sir vuheng atov genër bē, “Ham ayomin gēp revuh!” ²⁷ Log nēr vu Tomas bē, “Genam gwebë nemam deggis jaḵ sēnē, gegwelē sa nemaḡ. Gegejöp nemam doḵ sa kwebeg. Su kweyēh ḡagek, gaḵ gwevong geving!”

²⁸ Lom Tomas nēr yah vu yi bē, “O sa Mehöböp los sa Anutu hong!”

²⁹ Lom Yesu nēr yah vu yi bē, “Gelē sa om gevong ving-a? Rēḵ mu alam sēn su delē sa rē, rēḵ degevong geving lo, og rēḵ kwaj vesa rot.”

Jon Kevu Ḳapiya Sēnē In Va?

³⁰ Yesu vong ngaa böp ngahiseḵē meyi hur maluh delē, rēḵ sa su kevu los dahis meneggēp loḵ ḵapiya sēnē rē. ³¹ Yiḵ sa kevu dus ti ti sēnē in bē ham jaḵ ni begwevong geving nabë Yesu yi Kerisi* sēn Anutu Nalu. Ham gwevong geving nabë saga benatu yi alam lob ham rēḵ medo malamin-tumsēn jaḵ arē.

21

Yesu Tato Yi Vu Yi Hur Maluh

¹ Nahub rē loḵ Yesu tato yi ggökin vu yi hur maluh vu ngaggee böp Tiberias* nenga. Tato yi nebë sēnē: ² Simon luho Tomas (sēn denenēr yi nebë Pepid lo), geNatanael (vu Kana ggēp distrik Galilea), log Sebedi nalu luho ving hur maluh luu bedenedo loḵ ti. ³ Lom Simon Pita nēr vu sir bē, “Sena ḡaḵo ḡël!” Lom denēr vu yi bē, “He nöḵ geving hong.” Lom ya deraḵ ya yaḡ ti rēḵ su deḵo ḡël ti loḵ buk saga rē gema rot. ⁴ Benyēḡ heng lom Yesu nare ngaggee nenga rēḵ yi hur maluh dugin yi.

⁵ Lom tahi ya vu sir bē, “Hur maḡēm-el Ham ḵo ḡël la?” Rēḵ detahi yah vu yi bē, “Ma rot-o!” ⁶ Lob tahi vu sir bē, “Maam hameḵ gwetē leḵ nah los yaḡ nenga vesa rē, loḵ mēm ham rēḵ gweko.” Lom detē leḵ luḵ yah yoh vu sēn nēr-ē gededadii raḵ yom, rēḵ devimengin in ḡël ngahiseḵē vevii besu deyoh vu rē.

⁷ Lob hur maluh* ngwē sēn Yesu ahē neving pangsen lo, nēr vu Pita bē, “Sagik Mehöböp!” Lom Simon Pita ngo bē Mehöböp, lom kebu yi raḵ röpröp ti, in kah yi tob ya genare navi meris, lom pesöng ya bēl beya vu Yesu. ⁸ Gehur maluh vahi sēn denedo raḵ yaḡ lo, deḵo yaḡ mededadii leḵ los ḡël medeyam ngaggee nenga, in denedo dus vu roneḵ (yoh vu mita 100 mu).

⁹ Ya deraḵ ya roneḵ lom delē bē nengwah medo netum begēl medo nenöḵ raḵ gebrēt la nedo ving. ¹⁰ Lob Yesu nēr vu sir bē, “Ham gweḵo

gël sên gwëbeng ham ko aga lo la nam.”¹¹ Lom Simon Pita raq yah yag medadii leq los gël böp böp raq yam roneq. Begël 153 pup rëq leq su vepul rë.

¹² Lob Yesu nër vu sir bë, “Ham nam gwa nos!” Lom hur maluh pin deggöneng in sir gesir ti su loq tepëq in yi rë, in deraq ni bë Mehöböp.

¹³ Lob Yesu ko brët beyam vo vu sir, bevo gël ggelek sir ving.

¹⁴ Yesu kedi raq vu bedub lob tato yi beron netu löö sênë vu yi hur maluh lo.

Yesu Luho Pita

¹⁵ Log denedo medegga nos ggovek ya, loq Yesu loq tepëq vu Simon Pita bë, “Jon* nalu Simon, maq ahëm neving sa rot kesuu alam saga pin ma ma?” Loq Simon yoqek bë, “Ëë-ë, Mehöböp! Ngo gerak ni bë hong mehö sa!” Lom Yesu nër vu yi bë, “Om gebet sa sipsip nalu lo!”

¹⁶ Loq Yesu loq tepëq in yi beron ngwë ggökin bë, “Jon* nalu Simon, maq ahëm neving sa yönon ma ma?” Rëq Simon nër yah bë, “Ëë-ë, Mehöböp! Ngo gerak ni bë hong mehö sa!” Lom Yesu nër vu yi bë, “Om gwegin sa sipsip lo!”

¹⁷ Loq loq tepëq in yi netu beron löö bë, “Jon* nalu Simon, maq sa mehö hong yönon-a?” Nebë saga, lom Pita ayo maggin raq in loq tepëq in yi tu beron löö benër bë, “Maq sa mehö hong yönon-a?”, loq nër yah bë, “Mehöböp, ngo gerak ngaa pin ni, om gerak ni bë hong mehö sa!” Lom Yesu nër yah vu yi bë, “Om gebet sa sipsip!”¹⁸ Gesa nanër vu hong yönon nabë ngo genahën magëm lom genevëh hong kabi megeneko loq nyëg yoh vu sên ahëm neving lo. Rëq mu nabë hong atov jak, og rëq getelë nemam gemehöti naduu hong kabi ahon megeli hong na nyëg sên su ahëm neving rë lo.”

¹⁹ Yesu nër gäqek saga raq Pita in bë tato sên rëq nadiik beqeko Anutu arë jak lo. Nër gäqek saga ggovek log nër vu Pita bë, “Gesepa doq sa!”

Hur Maluh Sên Yesu Ahë Neving Lo*

²⁰ Loq Pita ggërin yi yah lom lë hur maluh ti sên Yesu ahë neving yi pangsen lo.* Mehö sênë sên medo denegga nos wirek lo, loq kepë yi yah neggëp loq Yesu babu gelok tepëq vu bë, “Mehöböp, re rëq nanër hong rangah-a?”²¹ Pita lë bë netamuin luho, lob loq tepëq in vu Yesu bë, “Mehöböp, gaq mehö saguq rëq nabë va?”²² Loq Yesu nër yah vu yi bë, “Gelok tepëq in va? Sengo sa ngaa! Om nabë sa kwag bo nabë yö medo rot gesenom geto rë, og yö rëq medo rot. Gaq hong og ngo gesepa doq sa!”

²³ Lob mëm gäqek lo ya meyoq vu ari lo vahi nebë hur maluh sagu su rëq nadiik rë. Rëq mu Yesu su nër bë su rëq nadiik rë, gaq nër bë, “Bë sa kwag bo nabë medo rot gesenom geto rë, og yö rëq medo rot.”

²⁴ Yik hur maluh sênë sên nër gäqek lo pin degwa rangah gekevu los dahis, lom he raq ni bë yönon.²⁵ Gengaa vahi sên Yesu neving lo nahën neggëp. Rëq bë sa kwag bo mesepa doq los dahis meqevu doq na qapiya, og maq rëq qapiya sênë na megërin dob pin.

* **21:20:** Mehö sên Yesu ahë neving yi pangsen lo og maq yik yi Jon, rëq mu yö kevu qapiya om sên lah yi vun bekevu meneggëp vunsën.

SinarĒ Hir Huk

Yesu Nĕr Gagek Ya Nare Vorot Bĕ Rĕk Gevong Anon Vabuung Nam

¹ O Teopilus*! Gagek sĕn sa kevu muginsĕn lo, saga sa tatekin ngaa pin sĕn Yesu nevang los yi gagek sĕn nenĕr lo, ² vu muginsĕn rot beverup lok buk sĕn yah meya yagek lo. Anon Vabuung tato huk vu yi lob nĕr tato vu sinarĕ sĕn ggooin sir rak vorot lo ggovek log Anutu ko yi rak yah yagek. ³ Mehö saga sĕn ko hil nivanĕ mediik in hil pin, lok tato yi vu sinarĕ lo beron ngahisekĕ in bĕ dejak ni borot nabĕ nedo mala-tumsĕn lo. Denelĕ yi rangah los rangah yoh vu buk mehödahis luu, log nenĕr sĕn Anutu-yi-nyĕg anon jak lo degwa tato vu sir. ⁴ Lob medo negga nos ving sir lok buk saga ti, lob mĕm nĕr vu sir bĕ, “Ham su gwevuu Yerusalem. Gaĕ ham medo gwegin ngaa sĕn Amaĕ nĕr bĕ rĕk gevong vu ham lo. Sĕn senĕr vu ham wirek lo. ⁵ In Jon neripek alam rak bĕl, rĕk su buk hus ading rĕ gAnon Vabuung vongin jak na ham.”

⁶ Lok buk saga desupin sir rak bedelok tepĕk in yi bĕ, “Mehöböp, maĕ buk yam ggovek bevongin gebĕr alam Israel hir nyĕg jak gehil ngo vongin gegin hil gökin nah nabĕ wirek ma va?” ⁷ Rĕk nĕr yah vu sir bĕ, “Su ham ngaa in bĕ ham rĕk jak buk los ngebek saga ni rĕ, in Amaĕ yö tu ala mekwa vo meneggĕp vu yi. ⁸ Rĕk mu Anon Vabuung rĕk nam jak na ham los bo niwĕk vu ham, beham nanĕr sarĕg rangah vu Yerusalem, gevu distrik Yudea los distrik Samaria bena menoh vu dob pin.”

Yesu Rak Yah Yagek

(Mk 16:19-20; Lk 24:50-53)

⁹ Yesu nĕr gagek sĕnĕ ggovek, gevare denemalajin yi gAnutu ko yi rak yah yagek, lob beggob ggĕrin yi log su delĕ yi ggökin rĕ. ¹⁰ Log nahĕn vare malaj nesepa, lob pevis medelĕ mehö luu los tob veroo meris yam denare ving sir. ¹¹ Lob luho denĕr bĕ, “Ham alam Galilea, ham malamin nelĕ yagek pangsĕn in va? Yesu sĕn vuu ham geraĕk yah yagek lo rĕk duk nom nabĕ sĕn ham nelĕ yi geraĕk meyah agi!”

Deggooin Mehöti Rak In Dok Nah Yudas Ben

¹² Lob sir vu kedu sĕn denenĕr arĕ nebĕ Kele-oliv* lo medeyah medeya Yerusalem. Kedu Kele-oliv sĕnĕ neggĕp dus vu Yerusalem yik yoh vu sĕn horek nĕr bĕ mehönon degee medena dok Buk-sewahsĕn-yi* lo. ¹³ Bedetök yah Yerusalem mederak ya bej meya denedo. Alam sĕn lo sagi: Pita, geJon, geYakobus lu Andreas, gePilip ving Tomas, geBartolomai ving Matai, geYakobus ngwĕ sĕn Alpeus nalu, log Simon ngwĕ sĕn mehö neruuk alam Rom lo, log Yudas sĕn Yakobus ngwĕ nalu. ¹⁴ Alam pin sagi sĕn ayoj timu medenejom rak medenedo. Gavĕh la losho Maria sĕn Yesu ata ving Yesu ari lo pin dejom rak medenedo ving.

¹⁵ Ggovek, lok buk ti lob Pita kedi nare lok ari lo pin malaj benĕr gagek ti vu sir. Gesir pin saga rak neggĕp alam nemadvahi-bevidek-ti (120). ¹⁶ Pita nĕr bĕ, “Arig lo, gagek sĕn dekevu meneggĕp lok Anutu-yi-kapiya lo anon rak beyik ggovek. Wirek Anon Vabuung vong gagek verup Davit avi benĕr rak Yudas, mehö saga sĕn tato aggata vu alam bĕ denajom Yesu ahon lo, lob gagek wirek hen saga gwĕbeng anon rak ggovek ya. ¹⁷ In wirek Yesu ggooin Yudas rak menedo ving he beko huk sĕnĕ ving he.

¹⁸ Ham rak ni bë Yudas sën agi ko dob len ti rak monë hel kök sën devo vu yi lo, lob ya mevës bahë tetap bahë pin keseh to meya. ¹⁹ Lob alam pin sën denedo Yerusalem lo, dengo gägek saga mederak ni, lom denenër dob saga loğ ayej nebë Akeldama. Sënë nebë Dob-hel-kök. ²⁰ Log tum gägek neggëp loğ kapiya Saam sën denevong raro rak wirek lo nebë:

‘Yi beggang yô medo menabumeng na,
mehöti su dok medo!’

Log gägek ngwë nër ving nebë:

‘Mehö ngwë pevis medok nah ben.’

²¹ Om hil pevis magooïn mehöti vuheng dok alam sën deneya ving hil los Mehöböp Yesu rak buk pin sën hil nehako loğ lo. ²² Mehöti sën neya ving hil wirek geJon neripek alam lo, beyam verup loğ buk sën Anutu ko Yesu vër in hil geko yi yah vavunë lo. Mehönon sën delë sagi pin, og mëm hil agooïn ti jak begeko huk geving he benanër rangah nabë Yesu kedi rak vu bedub yönon.”

²³ Pita nër bë saga, lob deggooin mehö luu rak. Ngwë Yosep sën denenër yi nebë Barsabas garë ngwë nebë Yustus lo, log ngwë arë nebë Matias. ²⁴ Lom dejom rak vu Mehöböp bë, “Mehöböp, gerak alam pin ayoy ni, om mëm ngo getato vu he nabë gehooïn mehö luu sagi ngwë tena rak ²⁵ in dok nah Yudas ben menatu sinarë nyëdahis geving he. In Yudas vuu huk sagi ya geya nyëg sën bë na lo.” ²⁶ Lob derekö veri rak luho lob löö rak Matias, lom devong yi tu sinarë ving sir nemadluho-bevidek-ti sagi lo.

2

Anon Vabuung Luğ Yam

¹ Buk-supinsën-yi sën denenër bë Pentekos lo verup ggovek lob desupin sir loğ beggang ti. ² Lob pevis bededun ti yam ggëp yägek, benesu nebë sang niwëek, begeyeh nengaj rot.

³ Lob delë ngaa nebë nengwah daggen netum, lob vepul dus dus beya merak ya sir ti ti. ⁴ Lob Anon Vabuung loğ yam ggërin ayoy pin, lob denër ayej aggagga yoh vu Anon Vabuung vong verup avij.

⁵ Lob alam Yuda ngahi sën sir vu nyëg pin meyam denedo Yerusalem in kwaj nevo Anutu lo, ⁶ dengo ngaa sën dedun rak, lob desupin sir ya, lom delëk in dengo alam sënë denevengwëng loğ ayej ti ti.

⁷ Lob delëk bekway ya ngahi medenër bë, “Alam sën agi yik sir Galilea pin! ⁸ Rëk nebë va sën hil pin nehango bë denevengwëng loğ hil ayed ti ti niröp-ë? ⁹ Hil Patia geMedia, gehil sën nado Mesopotamia, geYudea, geKapadosia, Pontus, gAsia*. ¹⁰ GePrugia los Pampulia, Ejep ga, hil vahi vu Libua sën dus vu Kurene lo ga, hil alam vatëvek vu Rom ving. ¹¹ Hil alam Yuda los alam-yu-ngwë sën deggërin sir medenesepa loğ alam Yuda hir horek lo, gehil Krete los Arabia. Rëk hil pin nehango bë denenër gägek rak Anutu yi huk niwëek loğ hil ayed ti ti.

¹² Lob sir pin delëk gekwaj ya ngahisekë. Geya denër vu sir nebë, “Ngaa sagi degwa nebë va?” ¹³ Rëk la denenër gägek pelësën nebë, “Denum bël mengëës pangsen beyuj vong paya.”

Pita Nër Gägek Rangah

¹⁴ Loğ Pita losho sir nemadluho-bevidek-ti sënë kedi denare, lob tahi niwëek genër rangah vu alam bë, “Ham Yuda los alam-yu-ngwë pin sën ham yam nedo Yerusalem agi! Ham gwebë nengamin vu sa gägek,

beham jaḵ ngaa sagi ni! ¹⁵ Ham kuung bĕ alam sagi denum meyuj vong paya, gaḵ ma! Yiḵ nahĕn 9 krĕk monbuk gemehĕti su nenum bĕl mengĕĕs monbuk rĕ. ¹⁶ Rĕḵ mu mehĕ-nenĕr-gaḡek-rangahsĕn Yoel nĕr raḵ ngaa sĕnĕ wirek bĕ:

¹⁷ ‘Anutu nĕr bĕ, “Buk-tamusĕn dus jaḵ,
og sĕḵ ḵeseh sa Anon Vabuung jaḵ alam pin.

Geham nalumin maluh los avĕh lo rĕḵ denanĕr gaḡek rangah nabĕ alam-
denenĕr-gaḡek-rangahsĕn.

Log ham hur maḡĕm rĕḵ degelĕ ngaa aggagga nabĕ pesepsĕn,
geham alam atov rĕḵ degĕp medegelĕ pesepsĕn.

¹⁸ Kĕ! Vu buk saga rĕḵ sa ḵeseh sa Anon Vabuung jaḵ sa hur maluh los
avĕh,

lob rĕḵ denanĕr gaḡek rangah nabĕ alam-denenĕr-gaḡek-rangahsĕn.

¹⁹ Lob mĕm sĕḵ ḡevong huk aggagga ḡĕp yaḡek,
gesĕḵ ḡevong ngaa bĕp bĕp ḡĕp dob sĕnĕ:
Ḳĕḵ los nengwah genengwah aru.

²⁰ Log hes rĕḵ malakenu doḵ,
gekwev mala ḵĕḵ jaḵ.

Govek log mĕm Mehĕbĕp yi buk natĕḵ nam.
Yi buk rĕḵ bĕp los niwĕĕk.

²¹ Log alam sĕn detahi ya vu Mehĕbĕp lo pin,
og rĕḵ Anutu ḡĕḵo sir nah vu yi.” ’

²² Om ham Israel! Ham gwengĕ gaḡek sagi! Sa bĕ nanĕr Yesu Nasaret
vu ham: Ham ngo raḵ huk niwĕĕk los ngaa bĕp sĕn Anutu vo loḵ mehĕ
saga nema lo ni. Tato ngaa bĕp saga vu ham in bĕ ham jaḵ ni nabĕ Anutu
vong yi yam. ²³ Wirek Anutu yĕ kwa vo meduu ahon ggovek ya, log mĕm
tung mehĕ saga loḵ yĕḵ ham nemamin. Loḵ ham vong loḵ ya alam-yu-
ngwĕ sĕn denekeyĕh horek lo nemaj, bedesis yi raḵ ya ḵelepeḵo* mediik.

²⁴ Rĕḵ mu Anutu nĕr mekedi raḵ yah vu bedub meḵo yi vĕr vu nivanĕ
nipaya pin sĕn diiḵsĕn-yi lo. In diiḵsĕn saga su yoh vu bĕ dahun mehĕ
saga yĕnon rĕ. ²⁵ In Davit nĕr gaḡek raḵ yi bĕ:

‘Sa nehalĕ Mehĕbĕp nedo sa malaḡ yoh vu buk pin.

Nare ggĕp sa nemaḡ vesa gengaa ti su rĕḵ kepĕ sa rĕ.

²⁶ Om sĕn sa ahĕḡ nivesa, log mĕm sa hevong ayeḡ in sa kwag vesa rot.

Gesĕḵ bo kwag in hong bemedo,

²⁷ in su rĕḵ gwevuu sa ḵenug bemedo Nyĕḡ-diiḵsĕn-yi rĕ.

Log su rĕḵ gwevuu hong mehĕ vabuung bepetar na rĕ.

²⁸ Getato aggata mala-tumsĕn-yi vu sa, om rĕḵ gemedo geving sa,
lom rĕḵ sa kwag vesa rot.’

²⁹ Arig lo, sa bĕ nanĕr nirĕp vu ham nabĕ hil mehĕ teta wirek hen
Davit diiḵ ggovek ya, bedelev. Geyi bedub nahĕn neggĕp vu hil gwĕbeng.

³⁰ Rĕḵ mu Davit yi mehĕ-nenĕr-gaḡek-rangahsĕn ti, log yĕ raḵ ni bĕ Anutu
nĕr yĕnon venuh nebĕ, ‘Sĕḵ ḡetung hong mewis ti bemedo jaḵ hong sĕa
natu mehĕ-los-bengĕ doḵ nah bĕm.’ ³¹ Wirek Davit lĕ ngaa sĕn Anutu rĕḵ
ḡevong lo, log nĕr raḵ Kerisi bĕ rĕḵ kedi jaḵ nah. Nĕr bĕ Anutu su rĕḵ
ḡevuu yi bemedo Nyĕḡ-diiḵsĕn-yi benavi petar na rĕ. ³² Yĕnon, Anutu nĕr
beYesu saga kedi raḵ yah, behe pin halĕ ngaa sĕn agi ggovek ya om sĕn he
nanĕr. ³³ Gwĕbeng raḵ yah vavunĕ ggovek beya nedo Anutu nema vesa,
beḵo Anon Vabuung ggĕp ama nema ggovek ya, yoh vu sĕn wirek Ama

nër bē rēk bo vu yi lo. Lob ngaa sën ham lē los ham ngo gwëbeng lo tato bē vông yam ggovek. ³⁴ Davit su rak ya yagek rē, rēk nēr bē:

‘Mehöböp nēr vu sa Mehöböp nebē,

“Gemedo sa nemağ vesa.

³⁵ Gevu tamusën og sēk getung alam sën denelē hong paya lo dedok na vaham gebinē.”

³⁶ Nebē sënë om hil Israel pin ajağ ni yōnon nabē Yesu saga sën ham rekō yi rak ya kelepeko* lo, saga Anutu tung yi netu hil Mehöböp los hil Kerisi.”

Alam Ngahisekē Deggērın Sir Mederipek Bēl

³⁷ Alam sënë denğo gagek saga lob gelu ayoj rot, lom denēr vu Pita losho sinarē saga nebē, “O arıg lo! He rēk gevong nabē va?”

³⁸ Loğ Pita nēr yah vu sir bē, “Ham ti ti ngo gwērın ayomin geham jipek bēl jağ Yesu Kerisi arē in dahun ham ngaa nipaya pin na, lob mēm Anutu rēk gevong Anon Vabuung vu ham. ³⁹ In wirek Anutu nēr bē gevong yi vu ham los nalumin, gevu alam pin sën nahën denedo ading in yi lo geving. Yōnon! Rēk gevong vu alam pin sën hil Mehöböp Anutu tahi sir bē dena vu yi lo.” ⁴⁰ Pita nēr gagek agga ngahisekē hus ading rot vu sir, log nēr niwëek bē, “Ham gwegın ham! Ham kwehe ham vēr in alam nij paya sën denedo dob-ē!” ⁴¹ Nebē saga, lob sir vahi dejom Pita yi gagek ahon medenevong ving, lom deripek bēl. Lob vu buk saga sir 3,000 derevuh ya ving Mehöböp yi hur medenedo. ⁴² Nijwëek bē degengō alam sinarē hir gagek, lom detu degwa timu in dedok vu sir, lob denedo revuh ti bedenegga Pasa gedenejom rak.

Kerisi-yi-alam Mewis Hir Huk Nivesa

⁴³ Lom Anutu vông balam sinarē devong ngaa böp ngahisekē balam pin delē lob deggōneng.

⁴⁴ Lob alam pin sën ayoj neya timu vu Kerisi lo denedo revuh ti, log sir ti su ggulin yi ngaa rē, gağ denevong ngaa pin tu sir pin hir ngaa. ⁴⁵ Devong hir dob los hir kupek in bē alam debago, lob deneko monē rak medenevo ggelek sir pin in bē ti su jağ vu in nos lu ngaa. ⁴⁶ Sir pin ayoj timu gedeneya dub-vabuung-böp katum ayo yoh vu buk, log denesupin sir loğ hir beggang ti ti medenegga Pasa, log kwaj vesa medenevong hir nos ggelek sir. ⁴⁷ Deneko Anutu arē rak yoh vu buk, galam pin ayoj netee yi in sir. GeMehöböp nevong balam deneggērın ayoj yah vu yi mederevuh yam ving sir sënë yoh vu buk.

3

Mehö Vaha Nipaya Nivesa Rak

¹ Buk ti lob Pita luho Jon deya dub-vabuung-böp rak 3 krök sehuksën in bē denajom jağ. In alam Yuda denevong nebē sënë.

² Lob mehö vaha nipaya ti nedo, lob yi alam denevaku yi meyam denetung menedo dus vu veluung avi sën denenēr arē nebē Malangeri lo. Ata yō ko yi to los vaha nipaya, lom denevong nebē saga yoh vu buk in bē ketag los tahi monē lu ngaa vu alam sën deneya dub-vabuung-böp katum ayo lo. ³ Mehö saga lē Pita luho Jon geluho bē dedok na dub-vabuung-böp, lob ketag vu luho bē luho debo ngaa vu yi. ⁴ Rēk Pita luho Jon degēt yi niwëek ata, log Pita nēr vu yi bē, “Gebarah malam jağ megwelē aluu rē!”

⁵ Lob kwa vo bë maḵ luho rēḵ debo nḡaa vu yi, lom peggin mala yah vu luho. ⁶ Rēḵ Pita nēr bë, “Sehög monē ma! Gaḵ mu sa bë doḵ vu hong nabē sēnē: Sa nanēr vu hong jaḵ Yesu Kerisi Nasaret arē nabē, ‘Kwedi jaḵ meḡena!’ ” ⁷ Lom jom loḵ nema vesa bedadii yi raḵ. Lob pevis bevaha los vaha pedus niwēēḵ loḵ, ⁸ gemēm kedi pevis mevare neya. Beloḵ ya dub-vabuung-böp ḵatum ayo ving luho, genepisek menepesöng geneḵo Anutu arē raḵ.

⁹ Lob alam pin delē bë ggee meneya geneḵo Anutu arē raḵ. ¹⁰ Lob derak ni bë yik mehō sēn nedo yoh vu buk loḵ dub-vabuung-böp veluung avi Malangeri, meneketaḡ los netahi monē lu nḡaa vu sir lo. Lob delē bë nivesa raḵ lom delēḵ anon bekwaj neketul loḵ.

Pita Nēr Gageḵ Ggēp Dub-vabuung-böp Ayo

¹¹ Mehō sēnē nahēn nekebi Pita lu Jon, lob alam deserög meya detetup lööho loḵ dub nenga-gelusēn sēn denenēr bë Solomon yiyi lo, lob delēḵ böpata rot. ¹² Pita lē alam sagi lob nēr gageḵ vu sir bë, “Ham alam Israel! Nebē va sēn ham ayomin ya nḡahiseḵē in nḡaa agi-ē? Ham su gwelē aluu! Maḵ ham kwamin nevo bë raḵ alu ngo he niwēēḵ ma maḵ alu ngo vabuung om sēn alu hevong mehō aga benivesa raḵ meneya-ē? Gaḵ ma! ¹³ Abraham luho Isaak ving Yakop hir Anutu sēn, hil ḵenud lo hir Anutu lo, sēn ḵo yi hur Yesu arē raḵ nebē sēnē. Sēn yik mehō saga sēn ham vo yi loḵ ya alam-begō-yi nemaj, geham lah yi vun ggēp Pilatus mala lo. Pilatus bë dēin yi mena, rēḵ ma geham ruu demimin vu yi! ¹⁴ Ham ruu demimin vu mehō vabuung los yohvu saga, log ham tahi vu Pilatus bë dēin mehōti sēn sis mehō la bedediik lo vēr vu ham. ¹⁵ Mehō mala-tumsēn degwa yi rēḵ ham sis yi bediik. Loḵ Anutu nēr mekedi raḵ yah vu bedub, behe halē bë nedo mala-tumsēn, besēn he nanēr rangah. ¹⁶ Galu ayomin neya timu vu yi, om sēn alu anēr arē, lob vong niwēēḵ vu mehō sēnē besēn ham nelē yi beham raḵ ni lo. Yesu vong mehō sēnē nivesa raḵ raḵ ham pin malamin in alu ayomin neya timu vu yi. ¹⁷ Yōnon, arig lo! Serak ni bë ham los ham ggev su raḵ degwa ni rē, om sēn ham vong paya vu yi nebē sēnē. ¹⁸ Rēḵ wirek Anutu yō tatekin gageḵ verup alam-denenēr-gageḵ-rangahsēn lo pin avij nebē yō yi Kerisi rēḵ nam beḡeḵo vanē. Lob vong gageḵ saga banon raḵ raḵ huk sēn ham vong lo.

¹⁹ Om ham gwēr in ham nom vu Anutu in Anutu dahun ham nḡaa nipaya pin na, lob mēm Mehöböp rēḵ gevong beham nimin semē semē jak. ²⁰ Lob rēḵ gevong Yesu nom vu ham. Mehō saga sēn Anutu ggooin raḵ in bë ḡeḵo hil nah lo.

²¹ Log gwēbeng nedo yageḵ menegin buk sēn Anutu bë gevong nḡaa pin natu mewis lo. Nebē sēn nēr wirek verup alam-denenēr-gageḵ-rangahsēn vabuung lo avij lo.

²² Moses nēr nebē, ‘Ham Mehöböp rēḵ gooin ham arimin ti begetung yi natu ham mehō-nanēr-gageḵ-rangahsēn ti nabē sa. Om ham gwēbē nengamin vu gageḵ sēn rēḵ nanēr vu ham lo. ²³ Gaḵ nabē mehōti su gengo mehō-nenēr-gageḵ-rangahsēn saga aye rē, og Anutu rēḵ gevong bemala nama, gesu rēḵ medo mala-tumsēn geving yi alam rē.’

²⁴ Log alam-denenēr-gageḵ-rangahsēn pin yik denenēr gageḵ nebē saga. Samuel losho alam sēn deneverup ggōkin yi medenenēr gageḵ rangah lo, sir pin denenēr gageḵ raḵ buk sēnē.

²⁵ Lob gwēbeng ham lok yah alam-denenēr-gageḵ-rangahsēn bej, begageḵ sēn Anutu losho hil ḵenud lo dejoo venuh wirek lo anon raḵ vu

ham, in nêr vu Abraham bë, ‘Hong mewis ti rëk natu mehö semusemu bedoḡ vu alam pin vu dob.’²⁶ Yönon, Anutu kwa vo hil alam Yuda muḡin, lob ggoin nalu Yesu raḡ bevong yam in bë gevong semusemu vu hil. Log semusemu sënë nebë hil pin ti ti ngo gevu u hil nipaya na baḡërin hil nom vu yi.”

4

Detung Pita Luho Jon Ya Karabus

¹ Pita luho Jon nahën denenêr gägek vu alam, log alam-deneko-seriveng losho mehö sën neḡin alam loḡ dub-vabuung-böp lo, galam Sadukai* lo, bedeverup. ² Ahêj sengën vu luho in luho denenêr gägek rangah vu alam bë Yesu kedi raḡ yah vu bedub.

³ Lob dejom luho ahon medetung luho ya denedo karabus in sehuk luḡ, gemëm bë monbuk lom degevong gägek vu luho. ⁴ Rëk mu alam ngahisekë sën denḡo luho hir gägek lo devong ving, bederevuh yam ving alam muḡinsën besir 5,000 raḡ.

Devong Gägek Vu Pita Lu Jon Raḡ Alam Ggev Malaj

⁵ Heng to lob alam Yuda hir ggev losho alam teta, galam-horek-yi, desupin sir vu Yerusalem. ⁶ Alam-deneko-seriveng hir ggev böp Anas, geKayapas luho mehöti arë nebë Jon, gAleksander, gAnas yi alam pin medesupin sir.

⁷ Log devarah Pita luho Jon ya denare malaj gedeloḡ tepëk in luho bë, “Melu vong ngaa sagi raḡ re niwëëk-a? Ma re vong meluu yam-a?”

⁸ Lob Anon Vabuung loḡ yam ggërin Pita ayo lom nêr vu sir bë, “Ham ggev los alam teta vu Israel! ⁹ Gwëbeng ham maḡ bë doḡ tepëk in aluu in ngaa nivesa sën alu hevong vu mehö vaha nipaya-ë. Maḡ ham bë jaḡ mehö sën nivesa raḡ agi degwa ni? ¹⁰ Nabë nebë saga, og mëm alu hevongin bë ham jaḡ ni balam Israel pin dejaḡ ni geving nabë: Yesu Kerisi Nasaret niwëëk vong mehö sagi benivesa raḡ los dahis begwëbeng nare ham malamin. Ham sis mehö saga bediik raḡ kelepeḡo*, rëk Anutu nêr bekedi raḡ yah ggëp bedub. ¹¹ Yönon!

‘Ham alam sën denelev beggang lo nimin lëlin gelong ti sënë.

Rëk mu netu gelong niwëëk beggang nyëketu yi.’

Og gelong saga yik Yesu. ¹² Su mehö ngwë yoh vu bë doḡ vu hil rë. In vu dob pin og Anutu su tato arë agga ngwë vu hil bë rëḡ geḡo hil nah vu yi rë.”

¹³ Denḡo bë Pita luho Jon denêr rangah niwëëk, lob deranga nemaj in derak ni bë luho su deluḡ dub rë, gaḡ luho alam meris mu. Lob kwaj ya ngahî, rëḡ derak ni bë wirek luho deneya ving Yesu.

¹⁴ Log mehö sënë nare ving luho gedelë bë navi nivesa raḡ yönon, lob su deyoh vu bë denanêr gägek ti doḡ nah vu luho rë. ¹⁵ Lob alam ggev denêr vu lööho bë lööho degeto dena dobnë rë.

Lob lööho to deya, log mëm yö yah desap sir raḡ medenêr bë, ¹⁶ “Rëḡ hil gevong va vu mehö luu saga? Luho devong ngaa böp sënë balam vu Yerusalem pin derak ni, om hil su ayoh vu bë rëḡ abun gägek saga rë. ¹⁷ Gaḡ gägek saga rëḡ na menoh vu alam pin, om hil nanërin luho niwëëk nabë luho su dena denanêr gägek jaḡ Yesu arë saga vu mehö la gökin.”

¹⁸ Lob detahi luho yom bemëm denêr vu luho bë luho su na denanêr gägek jaḡ Yesu arë, beluho su detahu gägek sënë vu alam. ¹⁹ Rëḡ Pita luho Jon denêr yah vu sir bë, “Nabë alu gevu u Mehöböp yi gägek sënë

na galu sepa doḵ ham gagek, og maḵ Anutu rēḵ gelē aluu nivesa? Ham ngo kwamin bo saga rē. ²⁰ Alu su ayoh vu bē rēḵ ayemin nama rē. Gaḵ alu rēḵ nanēr gagek rangah jaḵ ngaa pin sēn alu halē los hango lo!”

²¹ Lob ggev lo devong gagek raḵ luho niwēek ggōkin, log mēm delēein luho beluho deya. Alam ggev deggōneng in alam, in sir pin deneḵo Anutu arē raḵ in ngaa sēn luho devong agi, lob su kwaj ḵo aggata ti in bē debo vanē vu luho rē. ²² Gemehō sēn luho devong ngaa bōp raḵ yi benivesa raḵ lo, yi ta mehōdahis luu gekesuu meya.

Kerisi Yi Alam Dejom Raḵ Bē Anutu Bo Niwēek Vu Sir Medenanēr Gagek Rangah

²³ Devong luho ya, lob luho deyah medeya vu hir alam bedenēr alam-deneḵo-seriveng hir ggev los alam teta hir gagek pin vu sir. ²⁴ Dengo ggovek, log sir pin ayoj timu gedejom raḵ vu Anutu bē, “O Mehōbōp, ngo getung dob los yagek los loo bengaa pin sēn denedo loḵ lo. ²⁵ Wirek hong Anon Vabuung vong gagek ti verup loḵ hong hur Davit avi, sēn he kenumin lo, nebē:

‘Nebē va sēn alam-yu-ngwē ahēj sengēn pangsēn rot,

gemehōnon la medo denevengwēng yah nenga meris mu-e?

²⁶ Alam-los-bengōj vu dob sēnē pin kedi dero sir in degevong begō,

log alam bōp pin desupin sir medevengwēng raḵ begō

in bē dedahun Mehōbōp luho Mehō sēn ggooin raḵ in bē geḵo hil nah lo na.’

²⁷ Yōnon rot, Herot* luho Pontius Pilatus ving alam-yu-ngwē, galam Israel, bedevengwēng yah nenga nebē saga ggēp nyēg bōp Yerusalem in bē dedahun hong hur vabuung Yesu na. Mehō sēn wirek gehooiin yi raḵ lo. ²⁸ Dejoo gagek revuh ti nebē saga in bē degevong ngaa sēn wirek geduu gagek ahon niwēek bē rēḵ anon jaḵ lo. ²⁹ Om Mehōbōp, ngo kwam bo gagek maggin pin sēn bē degevong-ē rē megedoḵ vu hong hur he, log gwevong niwēek vu he in he nanēr hong gagek rangah, gehe su agōneng. ³⁰ Gebēr nemam niwēek jaḵ begwevong alam niraksēn nijvesa jaḵ, log gwevong ngaa bōp los huk aggagga jaḵ hong hur vabuung Yesu arē.”

³¹ Nahēn denejom raḵ nebē sēnē, log beggang sēn desupin sir loḵ lo ggee bōpata gAnon Vabuung yam ggērin ayoj, lob mēm denenēr Anutu yi gagek niwēek ata gesu deneggōneng rē.

Kerisi-yi-alam Ayoj Timu

³² Alam sēn ayoj neya timu vu Yesu lo ahēj los ayoj neya timu vu sir vewen vewen ving. Su mehōti lē yi ngaa ti benēr bē, “Sagiḵ sa ngaa!” rē, gaḵ hir ngaa pin saga sēn tu sir pin hir ngaa.

³³ Lob sinarē nyēdahis lo denenēr gagek rangah bē Mehōbōp Yesu kedi raḵ ggōkin, lob hir gagek saga los niwēek balam pin deneḵo arēj raḵ. ³⁴ Sir ti su raḵ vu in nos los ngaa ti rē, in sir sēn deyoh vu dob los beggang lo pin denevo vu alam vahi medeneḵo monē raḵ. Deneḵo monē raḵ, ³⁵ lob devo vu sinarē nyēdahis lo medeneḵin, loḵ mēm sinarē denevo ggelek alam sēn deneraḵ vu in ngaa lo.

³⁶ Mehōti nedo, arē nebē Yosep, lob sinarē denēr ggev ngwē raḵ yi nebē Barnabas. Arē sēnē degwa nebē mehō nelev horek in alam. Yi Levi* ti, geyi vu dob Kupros. ³⁷ Lob yi dob len ti neggēp Yerusalem, lob vong bemehōti baḵo, lob ḵo monē saga beya mevo vu sinarē lo.

5

Ananias Luho Sapira

¹ Log mehō ngwē nedo arē nebē Ananias, gevenē arē nebē Sapira. Lob Ananias vong yi dob len ti bemehō la debago. ² Rēk luho venē devengwēng loḵ ti, lom devun monē saga vewen betu luho yō hir ngaa. Log Ananias ḵo vewen beya mevo vu alam sinarē genēr bē monē sēn lo yīḵ pin sēnē.

³ Loḵ Pita nēr vu yi bē, “Ananias, Satan nare loḵ ayom begevun dob sagi yi monē vahi gegetetuhin Anon Vabuung. ⁴ Wirek sēn su debago dob rē lo, og yīḵ ngo hong ngaa! Log debago om maḵ monē saga netu hong ngaa in bē gweḡin megwvong noh vu kwam. Ma re nēr vu hong bē gwevong paya nabē sēnē? Su ḡelah monē sēnē vewen vun in mehōnon mu rē, ḡak ḡelah vun in Anutul!”

⁵ Ananias ngo ḡagek sagi, lob diīḵ pevis beto negḡēp, lob alam sēn vare denelē lo degḡōneng bōpata rot.

⁶ Lob alam maḡēm kedi debom loḵ tob beya delev. ⁷ Ggovek gehes mala lōō ggovek ya, log Ananias venē verup yam begḡang ayo, lob su raḵ ngaa sēn tōḵ vu regga lo ni rē.

⁸ Lom Pita loḵ tepēḵ vu yi bē, “Maḵ yīḵ melu ḵo monē yoh vu sēn rak dob saga ma ma?”

Loḵ avēh nēr yah bē, “Ēē-ē! Yoh vu! Alu haḵo nebē saga!” ⁹ Rēk Pita nēr bē, “Melu reggam joo ḡagek revuh ti gemelu bē segḡi Mehōbōp yi Anon Vabuung-a? Om gwengō! Alam sēn delev reggam lo yom denare loḵ veluung avi, om rēḵ debaḵu hong geving bena dedev!”

¹⁰ Lob pevis bavēh saga diīḵ beto negḡēp loḵ Pita vaha, lob alam maḡēm deloḵ yam begḡang ayo medelē bē avēh diīḵ menegḡēp, lom devaḵu beya delev ving regga.

¹¹ Lom Kerisi-yi-alam pin ving alam pin sēn denḡo ḡagek agi degḡōneng bōpata rot.

Ngaa Bōp Aggagga Verup

¹² Lob sinarē nyēdahis devong ngaa bōp aggagga rak alam vahi besir pin denelē, lob mēm alam sēn denesepa loḵ Yesu lo pin ayoj timu gedenesupin sir loḵ dub-vabuung-bōp nenga-gelusēn sēn denenēr bē Solomon yiyi lo.

¹³ Lob alam vu Yerusalem pin deḵo arēj raḵ, rēḵ degḡōneng gesu desupin sir ya ving sir rē. ¹⁴ Rēḵ alam maluh los avēh ngahiseḵē ayoj ya timu vu Mehōbōp bederevuh yam ving yi alam, bedetu vu bōpata rak.

¹⁵ Lob tum denevaḵu alam nijraksēn meyam debē negḡēp loḵ ḵanyē los bēk loḵ aggata, lob denebē sir ti ti ya in bē Pita geto mena, og hes gelu kenu na mejak sir. ¹⁶ Galam vu nyēḡ pin sēn denedo dus vu Yerusalem lo denesupin sir yam. Deneḵo alam nijraksēn ving alam sēn memō nipaya gwang ya sir lo, lob alam saga pin nijvesa raḵ yah ḡḡōkin.

Angēr Ḷo Sinarē Lo Vēr In Ḷarabus

¹⁷ Nebē saga lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev bōp losho yi alam Sadukai* pin denelē Yesu yi alam paya, ¹⁸ om deḵoo ḡagek lob kedi dejom sinarē nyēdahis lo ahon bedetung sir luḵ ya ḵarabus. ¹⁹ Rēḵ Mehōbōp yi angēr yam tahinin reping in sir buk vuheng, log ḵo sir to meyah dobnē genēr bē, ²⁰ “Ham na bare dub-vabuung-bōp ḵatum ayo beham

tatekin gagek vu alam pin nabë degevonng nabë sënë in denatu mewis medemedo malaj-tumsën.”

²¹ Dengo gagek saga, log monbuk anon lob deyah dub-vabuung-böp bedetatekin gagek vu alam. Getum alam-deneço-seriveng hir ggev böp losho yi alam ya medo denesupin kaunsor pin yam. Log denër gagek ya beggang karabus bë degeço sinarë nam.

²² Lob hir hur delok ya beggang karabus, rëk sinarë su denedo rë.
²³ Lob yah denër vu sir bë, “He halë beggang karabus yi reping rëk desis lok beniwëek gahëvavu denare medenengin. Lob he tahinin, rëk he su atök rak mehöti genedo beggang ayo rë.”

²⁴ Lob hir ggev sën negin alam lok dub-vabuung-böp lo losho alam-deneço-seriveng hir ggev dengo gagek saga, lob kwaj ya ngahisekë bedenesero degwa. ²⁵ Lok mehöti ya verup vu sir benër bë, “Alam sën ham tung sir ya karabus lo denare dub-vabuung-böp katum ayo medenetatekin gagek vu alam.” ²⁶ Lob hir ggev sën negin alam lok dub-vabuung-böp lo, losho ahëvavu la, ya deço sir. Rëk su desis sir gederot rë gema. In deneggöneng in alam bë rëk detengwa sir jak gelöng.

Sinarë Su Deneggöneng In Kaunsor Rë, Gedenenër Gagek Rangah

²⁷ Deço sir yam medevarah sir nare vuheng lok kaunsor lo malaj, galam-deneço-seriveng hir ggev böp nër vu sir bë, ²⁸ “He nër niwëek ata vu ham bë ham su na nanër bengö saga rangah vu alam, rëk ham neving in va? Ham nenër gagek saga ya meyoh vu Yerusalem pin beham vongin bë gweko gagek jak nom he nabë he sis mehö saga mediik!” ²⁹ Rëk Pita losho sinarë saga denër yah vu sir bë, “He bë sepa dok Anutu yi gagek namugin, gemehönon hir gagek gëp tamusën! ³⁰ Ham vong paya vu Yesu beham sis yi rak kelepeço*, rëk hil kenud hir Anutu nër mekedi rak yah. ³¹ Anutu ko yi rak yah vavunë betung yi nedo nema vesa. Lob tu ala in geço hil nah vu Anutu, gevonngin gërin hil Israel ayod gekevoh hil ngaa nipaya na. ³² He halë ngaa pin saga, om sën he nanër rangah gAnon Vabuung sën Anutu vong vu alam sën nengaj yes vu yi gagek lo tatekin gagek sagi ving.”

Gamaliel Nër Bë Alam Kaunsor Denahubin Sinarë

³³ Kaunsor lo dengo yi gagek saga lob ahëj sengën pangsen rot gedevonngin bë dengis sinarë pin saga medenadiik. ³⁴ Rëk kaunsor ti arë nebë Gamaliel kedi nare. Yi Parisai* ti, geyi tatovaha horek yi los bengö. Alam pin ahëj neving yi rot los deneço yi rak. Lob kedi menër vu sir bë degevonng sinarë geto dena dobnë teka rë, lob to deya.

³⁵ Log nër vu kaunsor pin bë, “Ham alam Israel! Bë ham gwevong ngaa ti vu alam sënë, og mak ham ngo kwamin bo nivesa rë. ³⁶ Ham rak ni bë wirek mehöti arë nebë Tiudas kedi benër bë, ‘Sa, sa mehö los nig wëek böpatal’ Lob alam rak neggëp alam mehödahis ti (400) yah detamuin yi. Rëk desis yi bediik, log alam sën denetamuin yi lo deveya beya depalët lok geyi huk vës bemala maya verök yi. ³⁷ Log tum buk sën kiap böp nekevu mehönon arëj lo lob Yudas vu Galilea kedi rak beko alam vahi yah detamuin yi. Rëk desis yi ving bediik, log alam pin sën denetamuin yi lo deketëkin sir bemaya. ³⁸ Om sën sa bë nanër vu ham nabë ham göneng in alam saga, geham naköök gedemedo rë. Nabë yö denevonng huk yoh vu mehönon kwaj, og rëk noh paya bebës. ³⁹ Gak nabë degwa neggëp vu

Anutu yönon, og ham su yoh vu bë rëk kwepë sir rë, om ham gwegin ham in ham su ngis begö vu Anutu!”

Sinarë Kwaj Vesa In Devong Nimumsën Vu Sir In Yesu Arë

⁴⁰ Lob devong ving Gamaliel yi gägek saga, gedetahi sinarë pin loḵ yah bedeveek sir, log denër niwëëk vu sir bë su denanër Yesu bengö rangah log delëein sir medeya.

⁴¹ Lob mëm devuu kaunsor ya geto deyah dobnë, lob kwaj vesa rot in Anutu ḵo sir rak belë sir bë deyoh vu bë alam degevonḡ benij namum in Yesu arë. ⁴² Lob medo denetateḵin gägek rangah loḵ dub-vabuung-böp geloḵ begganḡ la yoh vu buk pin. Beyö medo denenër Yesu Kerisi bengö rangah gaḵ su denevuu rë.

6

Deggoin Alam Nemadvahi-bevidek-luu Raḵ In Dedoḵ Vu Sinarë Lo

¹ Nahub geYesu yi hur ngahiseḵë raḵ, lob sir vahi sën denevengwëḡ Grik ayej lo ahëj sengën vu vahi sën denevengwëḡ alam Yuda ayej* lo. Ahëj sengën raḵ degwa nebë sënë: Alam sën denevengwëḡ Grik ayej lo denenër bë, “Ham nevo nos ggelek alam yoh vu buk pin log ham su nevo vu he hõmin avëh alov lo rë.”

² Lob hurmaluh nemadluho-bevidek-luu muḡinsën desupin Yesu yi hur lo pin yam medenër vu sir bë, “Bë he gevuu Anutu yi gägek na gehe bo nos gelek, og su yoh vu rë! ³ Arig lo! Ham ngo gooin ham alam nemadvahi-bevidek-luu jaḵ rë. Sir sën alam nijvesa gAnon Vabuung nedo loḵ sir niwëëk lo, gesir sën los kwaj lo. Lob mëm hil gevonḡ medegeḡin huk sagi. ⁴ Gaḵ heḵ ngo rëk medo in najom jaḵ noh vu buk pin los tateḵin Anutu yi gägek mu.”

⁵ Alam pin ahëj ving gägek saga, lob deggoin Stepan, sën mehö yö nevonḡ ving niwëëk ata gAnon Vabuung nedo niwëëk ving yi lo. Log deggoin Pilip luho Prokorus ga, Nikanor luho Timon, geParmenas, geNikolas vu Antiok. Wirek yi alam-yu-ngwë ti rëk ggërin yi beloḵ ya metu alam Yuda ti. ⁶ Devarah alam saga loḵ sinarë malaj, log dejom raḵ gedebë nemaj raḵ sir.

⁷ Log Anutu yi gägek ya meyoh vu nyëḡ pin, balam ngahiseḵë detu Yesu yi hur vu Yerusalem. Galam-deneḵo-seriveng vahi ayoj neya timu vu yi ving.

Alam Yuda Devong Gägek Vu Stepan

⁸ Anutu vonḡ semusemu los niwëëk böpata vu Stepan, lob nevonḡ ngaa böp aggagga balam denelë. ⁹ Rëk alam vahi kedi desis begö raḵ gägek yah vu Stepan. Alam sagi vu Kurene los Aleksandria, gedenenër hir dub-supinsën-yi saga nebë alam sën devo sir vër in mehö ngwë nemaj ggovek lo hir hir. Gesir vahi vu Kilisia los Asia* ving. ¹⁰ Rëk su deyoh vu bë dekeyëh Stepan yi gägek rë, in Anon Vabuung yö vo kwa nivesa vu yi.

¹¹ Lom devo monë vu mehö la in bë denanër gägek kuungsën jaḵ Stepan nabë, “He hango bë nenër gägek pelësën raḵ Moses lu Anutu!”

¹² Alam saga devong balam teta los alam-horek-yi galam pin ahëj sengën

* **6:1:** Vu nyë dahis og alam Yuda denevengwëḡ Hibru ayej lob Anutu yi ḵapiya muḡeng neggëp loḵ Hibru ayej. Rëk verup loḵ Yesu yi buk og ayej Hibru sënë pekwë yi bedenenër arë nebë Aram. Aram og dus vu Hibru ayej rëḵ yööhu teka.

vu raḡ saga, lob mēm sir yō depesōng medejom Stepan ahon bedeko ya nare kaunsor mala.

¹³ Log devarah mehō la in bē denanēr gāgek kuungsēn jak yi lom denēr bē, “Mehō saga nenēr gāgek nipaya raḡ dub-vabuung-böp sēnē, gerak Moses yi horek. ¹⁴ He hango mehō saga nēr bē, ‘Yesu Nasaret saga rēk kevoh dub-vabuung-böp sēnē gepekwe gāgek wirek hen sēn Moses vōng vu hil lo benatu agga ngwē jak.’ ”

¹⁵ Lob kaunsor pin detung malaj raḡ Stepan niwēek ata, lom delē mala nikapiik raḡ nebē angēr ti.

7

Stepan Tatekin Gagek Vu Kaunsor Lo

¹ Lob alam-deneḡo-seriveng hir ggev bōp loḡ tepēk bē, “Gāgek sagi yōnon-a?”

Lob Stepan nēr yah bē, ² “O arig lo, amaḡ lo! Ham gwengo rē! Wirek hil dobahē Abraham nahēn nedo Mesopotamia gesu ya Haran rē, lob vu buk saga niwēek ala Anutu tōḡ vu yi. ³ Lom nēr vu yi bē, ‘Gwevuu hong dob los hong alam na gegena nyēg len ti sēn sēk tato vu hong.’

⁴ Lob Abraham vuu Kaldia hir dob geya nedo Haran. Denedo saga bama diik ggovek, loḡ mēm Anutu vōng yi yam nedo nyēg sēn gwēbeng hil nado loḡ agi. ⁵ Rēk Anutu su vo dob sēnē len mahen teka vu Abraham in bē yō gegin menatu yi ngaa nirōp rē, gema. Rēk Anutu nēr bē tamusēn og rēk bo dob sagi vu yi benajom ahon, in natu yi mewis lo pin hir dob geving. Rēk mu, loḡ buk sēn Anutu nēr gāgek vu yi agi, og Abraham nalu ma. ⁶ Log Anutu nēr ving bē, ‘Hong mewis rēk na demedo alam-yu-ngwē hir dob. Lob rēk denatu alam-yu-ngwē saga hir hur bededeḡinengin sir jaḡ huk ḡarabus noh vu ta jaḡ gēp alam mehōdahis ti (400). ⁷ Rēk mu tamusēn, og sēk gevōng nyēvewen vu alam-yu-ngwē saga sēn rēk dedeḡinengin hong mewis rak maggin bōp lo. Loḡ mēm rēk degevuu nyēg sagi na, gedenam denajom jaḡ vu sa gēp sagi.’

⁸ Lob Anutu joo gāgek vu Abraham bē gerah* nalu maluh lo navij. Lob nahub rē loḡ Abraham ḡo nalu Isaak, lob neggēp rot beyah verup loḡ buk sēn netu nemadvahi-bevidek-lōō sēn ata ḡo yi lo, lob ama rah* navi. Log Isaak vōng nebē sēnē vu nalu Yakop ving, geYakop vōng vu hil degwa nemadluho-bevidek-luu nebē saga ving. ⁹ Rēk hil degwa lo saga denelē arij Yosep paya, lom devo yi vu alam-yu-ngwē bedebago yi. Bedeko medeya Ejep betu Ejep ti yi ngaa meris. Rēk Anutu nedo ving yi, ¹⁰ meloḡ vu yi, beḡo yi vēr vu ngaa nipaya pin sēn deḡinengin yi lo. Vōng semusemu los kwa bōpata vu yi loḡ Ejep hir mehō-los-bengō Parao mala belē. Lob tum Parao tung yi tu ggev yusekē vu Ejep beneḡin Parao yi beggāng lu ngaa pin.

¹¹ Lob nahub rēk meyip bōpata neggēp dob Ejep los Kanaan pin, lob maggin bōpata tōḡ vu sir, behil ḡenud lo su deyoh vu bē denatōḡ vu nos rē. ¹² Rēk Yakop ngo bē nos nedo Ejep, lob vōng hil ḡenud lo deya nos beron muginsēn. ¹³ Ggovek ya loḡ sireḡ deyah netu beron luu, lob mēm Yosep nēr yi rangah vu ari lo bē, ‘Ham arimin sa Yosep.’ Lob mēm Parao raḡ ni bē Yosep yi alam sir. ¹⁴ Lob Yosep vōng gāgek yah in ama Yakop losho yi alam pin bedeyam vu yi. Sir yoh vu dahis lōō benemadluho menemadvahi (75). ¹⁵ Lob Yakop luḡ meya nedo Ejep bediik, log hil ḡenud lo denedo bedediik ving. ¹⁶ Lob deḡo navij yom Sekem beyah

debë loḵ waak sën wirek Abraham bago vu alam Hamor raḵ monë betu yi waak bedub lo.

¹⁷ Lom buk sën bē Anutu gevong ngaa sën wirek nēr vu Abraham bē rēḵ gevong lo neggovek in bē natōḵ nam rangah, lob alam Israel deverōng bedeggērin nyēg Ejep. ¹⁸ Beggovek, loḵ Ejep hir mehō-los-bengō mewis ti verup, lob su raḵ Yosep yi huk nivesa sën nevong lo ni rē. ¹⁹ Om sën nevong rii raḵ hil alam, genevong huk ḵarabus vu hil ḵenud lo. Geniwēēk rot bē dejuuk naluj maluh niḵōḵ lo na demedo dobnē medenadiik.

²⁰ Loḵ nahub rē, loḵ Moses ata ḵo yi loḵ buk saga. Lob Anutu ro hurmahen saga nivesa bemalangeri rot. Lob ata lu ama deḡin yi loḵ beggang ayo yoh vu kwev löö. ²¹ Loḵ mēm ya debë yi loḵ bēl nenga, loḵ tum Parao nalu avēh ḵo yi ya menegin nebë sën yō nalu.

²² Lob Moses luḵ dub ving Ejep hurmahen bedenetahu yi loḵ alam Ejep hir gāgēk los kwa pin, lom tum netu mehō los kwa-sevērinsën-yi genevong huk los niwēēk ving. ²³ Ggovek geMoses yi ta tu mehōdahis luu raḵ, lob kwa vo bē na gelē yi alam Israel. ²⁴ Lom tōḵ raḵ Ejep ti genevasap Israel ti, lob loḵ vu Israel ti sagi bevong nyēvewen loḵ yah nipaya saga vu besis Ejep ti saga mediik. ²⁵ Moses kuung bē rēḵ yi alam kwaj bo yi nabë Anutu vong yi yam in bē doḵ vu sir. Rēḵ ma gesu kwaj nevo nebë saga rē.

²⁶ Loḵ heng to lob Moses yah verup betōḵ vu Israel luu geluho denesis sir. Lob vongin bē gevong beluho ayoj nakul gebegō gēp, om nēr bē, ‘Alam-a! Melu arimin ham lo! Rēḵ nebë va sën melu nevong paya vu ham-ē?’ ²⁷ Rēḵ mehō sën vong paya vu ari lo ruuk Moses yah genēr bē, ‘Re nēr vu hong bē genatu he ggev los mehō sën gebo nyēvewen vu he?’ ²⁸ Maḵ bē gengis sa nabë sën gesis Ejep ti bediik veseveng lo?’ ²⁹ Nēr bē saga lob Moses ggōneng beveya meya pevis. Beya nedo alam Median hir nyēg. Lob mēm rēḵ ḵo nalu maluh luu vu sagu.

³⁰ Log ta mehōdahis luu ggovek ya, loḵ mēm angēr ti tato yi vu yi neggēp nyēg-yumeris dus vu ḵedu Sinai. Angēr los nengwah daggen loḵ nare ḵele teka niggin ggin. ³¹ Lob Moses lē lob kwa ya ngahiseḵē in ngaa sën tōḵ vu yi. Lob ya dus in bē gelē nivesa, lob Mehōbōp ayē nēr bē, ³² ‘Sa Anutu sën ḵenum lo hir Anutu sa. Sa Abraham luho Isaak geYakop hir Anutu sa.’ Lob Moses lēk beggōneng bē su gelē.

³³ Lob Anutu nēr vu yi bē, ‘Genakah suu vēr in vaham. In nyēg sën genare loḵ aga og nyēg vabuung. ³⁴ Sa halē huk nipaya los maggin pin sën dedeginengin raḵ sa alam vu Ejep, lob gwēbeng seluḵ yam in bē sa ḵevelekin sir los gāḵo sir vēr vu ngaa maggin. Om kwedi jaḵ! Sa bē gevong hong megenah Ejep.’ ³⁵ Yiḵ Moses saga sën wirek deruu demij vu yi gedenēr bē, ‘Re tung hong bē genatu ggev bōp los mehō sën gebo nyēvewen vu he?’ lo. Rēḵ Anutu vong yi yah in bē natu hir ggev los kevelekin sir vēr, om sën vong bangēr sēnē tōḵ vu yi loḵ ḵele mahen teka sën lo in bē bo niwēēk vu yi.

³⁶ Log yiḵ Moses saga sën vong ngaa bōp aggagga vu sir vu Ejep, loḵ ḵo sir vēr beli sir beya deyoh Loo-ḵōḵ vuheng meya deḵo loḵ nyēg-yumeris yoh vu ta mehōdahis luu.

³⁷ Log yiḵ Moses saga sën nēr vu alam Israel bē, ‘Anutu rēḵ gevong ham ti natu mehō-nanēr-gāgēk-rangahsën nabë sa.’

³⁸ Log desupin sir ggēp nyēg-yumeris, lob yiḵ Moses saga sën ya nedo ḵedu Sinai ving angēr bevengwēng ving yi lo. Log Moses nedo ving hil

kenud lo, lob ƙo Anutu yi gagek mala-tumsen-yi bevong vu hil, ³⁹ rek hil kenud lo nij lelin yi gedekeyeh aye bederuuk yi gekwaj vo be denah Ejep.

⁴⁰ Lom dener vu Aaron be, ‘Gesemu he anutu la in degeli he na. In Moses sen ko he vu Ejep meyam lo mak ya tena? He dugin!’ ⁴¹ Lom mem desemu burmakau nalu maluh ti kenu rak goor betu anutu-kuungsan gedenetung seriveng vu. Log ahaj nivesa in ngaa sen yo desemu rak nemaj agi. ⁴² Rek Anutu ruu demi vu sir in denejom rak los ayej lok hes los kwev gebetuheng pin sen denedo yagek babu lo, yoh vu sen alam-denenen-gagek-rangahsen dekevu meneggap lok Anutu-yi-kapiya lo be: ‘Ham alam Israel, wirek ham nedo ta mehohahis luu vu nyeg-yumeris, lom ham sis burmakau los sipsip beham vesi netu seriveng.

Maƙ saga ham vong vu sa? Ma!

⁴³ Ham vaku anutu-kuungsan Molok yi dub sel ving anutu-kuungsan Rompa yi betuheng kenu.

Ham semu ngaa kenu pin saga in be ham najom jak vu los gweko arej jak,

om sek gevong nyevewen vu ham, besek gevong beham kwesuu nyeg bop Babulon* mena medo karabus vu nyeg adingne.’

⁴⁴ Wirek hil kenud denedo nyeg-yumeris, lob hir dub sel nedo. Saga sen Anutu yi dub sel getato be nedo ving sir, lob desemu yoh vu sen Anutu ner tato vu Moses be gevong lo.

⁴⁵ Ggovek lok hil kenud lo deyam ving Yosua in be degeko alam-yungwe hir dob, lob Anutu lok vu sir bekevoh alam saga in sir. Vu buk saga deko dub sel sen amaj vo vu sir lo sepa, beyam detung nedo rot beverup lok Davit yi buk.

⁴⁶ Lok mem Anutu nele Davit nivesa, lom Davit jom rak vu be rek dev dub ti vu Yakop yi Anutu. ⁴⁷ Rek ma geneggap rot bemem nalu Solomon rek lev. ⁴⁸ Rek mu Mehoh-gayeheng Anutu su nedo lok dub sen mehohon denelev rak yo nemaj lo re. In mehoh nenen-gagek-rangahsen ner be:

⁴⁹ ‘Mehobop ner be senen:

‘Yagek netu sa sea sen sa nado rak, gedob saga netu ngadoheng sen sa nehebē vahag rak lo.

Om re yoh vu be dev dub ti vu sa in be sa sewah dok-a?

⁵⁰ Ma ham kuung be sa nemaƙ su tung ngaa pin sen re?’

⁵¹ Ham alam ayomin niweek. Geham ayomin los nengamin dahis. Ham neruuk Anon Vabuung yoh vu buk pin nebē sen ham kenumin lo deneruuk wirek lo. ⁵² Mehoh-nenen-gagek-rangahsen ti tena sen ham kenumin lo su denevong paya vu yi re? Ma! Desis alam sen denenen gagek rangah be mehoh yohvu Yesu rek nam lo bedediik. Lob yi saga yam, rek ham tato yi vu alam-begoh-yi medesis yi bediik. ⁵³ Anger denevo Anutu yi horek vu ham rek ham su nesepa lok re.”

Detengwa Stepan Rak Gelong Mediik

⁵⁴ Dengo gagek sagi, lob gagek sagi gelu ayoj rot. Lom denekoo nyej, gahaj sengen bopata rot vu Stepan. ⁵⁵ Rek Anon Vabuung ggerin Stepan ayo, lob varah mala rak yagek niweek ata benelē Anutu nikapiik, log le be Yesu nare Anutu nema vesa. ⁵⁶ Lob tahi be, ‘Om ham gwengo re! Sa hale be yagek tatekin yi, log Mehohon Nalu nare lok Anutu nema vesa!’

⁵⁷ Lob dereseeh rur rak gedemir nengaj, log sir pin kedi deserog meya dejom Stepan ahon, ⁵⁸ gederot yi medeko medeya Yerusalem katum

degwa dobnë, log mëm detengwa yi rak gelöng bediik. Lob alam sën denër gägek kuungsën rak yi lo dekah hir tob mugin bedetung menedo loḵ mehö magëm ti arë nebë Saulus vaha bemedo negin, ⁵⁹ log mëm ya detengwa Stepan rak gelöng. Nahën denesis yi rak gelöng, log pevis mejom rak bë, “Mehöböp Yesu! Gweḵo sanog nöḵ vu hong!”

⁶⁰ Lom tung lus luḵ getahi bë, “Mehöböp, su gebo doḵ nah hir ngaa nipaya sënë!” Log diiḵ ya.

8

Saulus Nevong Paya Vu Kerisi-yi-alam

¹ Saulus vo gaḵo luḵ sir in desis Stepan mediik. Lob vu buk saga alam dekedo in bë debo maggin böpata rot vu Kerisi-yi-alam vu Yerusalem medebasap sir. Lob Kerisi-yi-alam pin deveya medeketëḵin sir medeya distrik Yudea lu distrik Samaria gesinarë nyëdahis mu yö nahën denedo nyëḡ böp Yerusalem. ² Galam vahi sën denesepa loḵ Anutu yi gägek medenero lo, sën mëm delev Stepan gedesu böpata rot in yi.

³ Log Saulus mala nesepa bë kevoḵ Yesu yi alam benama na veröḵ yi, lob nesepa loḵ begganḡ pin beneloḵ ya benëḵo maluh gavëḵ ving, benedadii sir ya ḵarabus.

Denër Bengö Nivesa Vu Samaria

⁴ Lob Kerisi-yi-alam sën deveya medeya jeggin jeggin lo denëḵo loḵ rot beya denenër Bengö Nivesa yoh vu nyëḡ. ⁵ Pilip luḵ meya nyëḡ böp ti vu distrik Samaria, lob nër Kerisi vu sir. ⁶ Alam ngahiseḵë denḡo yi gägek los delë ngaa böp sën nevong lo, lom debë nengaj vu yi pangsen. ⁷ In denelë gememö nipaya sën negwang ya alam ngahiseḵë ayoj lo dengeek geto deya in sir. Log alam ngahiseḵë sekëḡ neselöngin, gevahaj nipaya, og nijvesa neraḵ. ⁸ Lom mëm alam ayoj tee yi rot vu nyëḡ saga.

⁹ Lob mehöti arë nebë Simon nedo saga, beyi mehö nerob alam los nevong yesëḵ lu ngaa aggagga, menevong balam Samaria* kwaj neya ngahi in yi gedenër bë yi mehö böp ti. ¹⁰ Lob alam ggev los alam meris pin nijwëëḵ bë degengo yi gägek, lob denenër bë, “Mehö saga ḵo Anutu niwëëḵ böpata yönon!” ¹¹ Nijwëëḵ in bë degengo yi gägek in nerob alam buk ngahiseḵë los nevong yesëḵ medenelë yi ngaa böp nebë sënë, lob kwaj neya ngahiseḵë.

¹² Loḵ tum mëm Pilip nër Bengö Nivesa rak Anutu-yi-nyëḡ los nër Yesu Kerisi bengö rangah, lom maluh los avëḵ pin devong ving bederipek bël. ¹³ GeSimon vong ving nebë saga ving beripek bël, lob tum nesepa Pilip beya ving yi. Nelë ngaa böp aggagga ngahiseḵë sën Pilip nevong lo, lob kwa neya ngahiseḵë.

¹⁴ Log tum alam sinarë sën nahën denedo Yerusalem lo denḡo bë alam Samaria* deḵo Anutu yi gägek rak, lom devong Pita lu Jon deya vu sir. ¹⁵ Luho deluḵ meya deto, lom dejom rak vu Anutu in bë gevong Anon Vabuung vu alam sën denevong ving lo. ¹⁶ In Anon Vabuung su loḵ yam ggërin ayoj rë, geyö nahën. Gaḵ yik deripek bël rak Yesu arë mu. ¹⁷ Om luho debë nemaj rak sir, lom mëm Anon Vabuung loḵ yam ggërin ayoj.

¹⁸ Lob Simon lë bë sinarë luho debë nemaj rak sir bAnon Vabuung loḵ yam ggërin ayoj, lom ḵo monë ya vu luho ¹⁹ genër bë, “Melu bo niwëëḵ saga vu sa geving, in nabë sa gebë nemaj ḵaḵ mehöti, og Anon Vabuung doḵ nam gërin yi.” ²⁰ Rëḵ Pita nër vu yi bë, “Höm monë mala nama

na verök yi, behong geving! In gekuung bë geyoh vu bë gebago Ngaa sën Anutu vong nyemasën vu hil lo jak monë! ²¹ Su rëk gedok vu he in huk sënë geving rë, in Anutu lë bë ayom nipaya. ²² Om gegwërin ayom begweruu demim vu kwam nipaya saga, gegenajom jak vu Mehöböp in kevoh hong ngaa nipaya sën neggëp lok ayom aga na. ²³ Sa halë bë ayom sis yi pangsën, gengaa nipaya lok nare ayom bejom hong ahon.”

²⁴ Lom Simon neggöneng genër yah vu luho bë, “Om maam melu ngo najom jak vu Mehöböp in mëm dok vu sa gengaa sën melu nër lo ti su natök vu sa!”

²⁵ Lob sinarë luho saga denër Yesu rangah bedevong Mehöböp yi gägek yoh vu alam, log mëm luho deyah Yerusalem. Lob luho yah denër Bengö Nivesa rangah vu beggang-bu ngahisekë vu distrik Samaria ggëp aggata.

Pilip Nër Bengö Nivesa Rangah Vu Etiopia Ti

²⁶ Log Mehöböp yi angër ti nër vu Pilip bë, “Kwedi gena los ahë sën aggata nevu Yerusalem geya nehöo ayo Gasa. Aggata sën neyoh ya nyëg-yumeris lo.”

²⁷ Lob Pilip kedi rak meya. Lok mehö nyëg ngwë ti vu Etiopia neyoh aggata saga meneya. Etiopia hir avëh-los-bengö Kandase yi hur böp yi, benegin yi monë los yi kupek nivesa vesa pin. Mehö sënë ya mejom rak vu Anutu ggëp Yerusalem geyom to aggata menyah. ²⁸ Medo netevin mehö-nenër-gägek-rangahsën Yesaya yi kapiya rak yi karis meyom to aggata vuheng in bë nah mena yi nyëg. ²⁹ Lob Anon Vabuung nër vu Pilip bë, “Gena dus vu karis saga megena geving!”

³⁰ Lob Pilip serög meya dus vu, lob ngo bë mehö saga netevin mehö-nenër-gägek-rangahsën Yesaya yi gägek, lob lok tepëk in yi bë, “Mağ gägek sën genër aga, mağ gerak degwa ni ma ma?”

³¹ Lok mehö saga nër yah vu Pilip bë, “Bë mehöti su Tatekin vu sa rë, og sëk jak degwa ni nabë va?” Lob nër vu Pilip bë, “Gejak nam vavunë balu ajak karis mana!”

³² Gägek sën neggëp lok Anutu-yi-kapiya bemehö-ë netevin lo sënë: “Deli yi yam nebë sën deneli sipsip yam in bë dengis menadiik, gesu nevengwëng rë.

Nebë sën denekeping sipsip nalu niviis, rëk su nesu rë.

³³ Devong nimumsën rot vu yi, rëk mehöti su kedi rak melok vu yi menër yi gägek mero rë gema.

Ma rëk yi mewis tena in hil nanër rë?

In desis yi mediik pevis bemala ma gesu nedo dob rë.”

³⁴ Lom avëh-los-bengö yi hur sënë nër vu Pilip bë, “Getatekin vu sa rë! Mehö-nenër-gägek-rangahsën nër gägek sagi rak rë? Yö nër rak yi, ma nër rak mehö ngwë?”

³⁵ Lob Pilip Tatekin Anutu yi gägek dus ti saga genër Yesu yi Bengö Nivesa degwa tato vu yi. ³⁶ Ggovek geluho medo denetetu aggata medeneya beya deto bël ti, lob mehö saga nër bë, “Gwelë! Bël neggëp! Yoh vu bë gejëpek sa ma ma?”

³⁷ [Lok Pilip nër yah vu yi bë, “Bë gevong ving anon lok ayom, og mëm!” Rëk bë, “Sa hevong ving Yesu Kerisi bë Anutu nalu yi!”] ³⁸ Lob mëm nër bë karis bare, log luhoho medeluk ya bël, bemëm Pilip dagoo yi luk ya bël.

³⁹ Log luho derak yom ronek, lob Mehöböp yi Anon Vabuung ko Pilip ya, gemehö sënë su lë yi ggökin rë, rëk mu kwa vesa rot mesepa yi aggata

beya. ⁴⁰ Gaḵ Pilip, og Anon Vabuung ḵo yi metōḵ ya Asotus pevis, lob ya meyoh vu nyëḡ böp pin menër Bengö Nivesa rangah. Beya rot beya metōḵ ya Sisarea.

9

Saulus Ggërin Yi Tu Kerisi Yi Mehö (Sn 22:4-16; 26:9-18)

¹ Log Saulus nahën nenër gägek los niwëëḵ bë gevong paya vu Mehöböp yi hur bengis sir medenadiik. Lob ya vu alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp, ² benër vu yi bë kevu ḵapiya noh vu alam Yuda hir dub-supinsën-yi pin sën denedo Damaskus lo bebo vu yi. Lob ggev böp kevu gägek loḵ ḵapiya saga nebë, “Nabë Saulus sënë natōḵ vu maluh ma avëh la gedenesepa loḵ Yesu yi aggata, og gägek ma genaduu sir megeḵo sir nam Yerusalem.”

³ Log Saulus losho ahëvavu la deya raḵ beya deverup dus vu Damaskus, lob pevis bengaa ti vër vu yageḵ nebë davës beluḵ yam jëh raḵ sir. ⁴ Lob Saulus vës betetolin beya neggëp dob, log ngo gägek ti yam vu vavunë bë, “Saulus, Saulus! Gëvo vanë vu sa in va?” ⁵ Rëḵ Saulus nër yah bë, “Mehöböp, hong re?” Rëḵ gägek lo yom ggökin bë, “Sa Yesu sën genevong vanë vu sa lo. ⁶ Rëḵ mu kwedi jaḵ megena nyëḡ böp sagu, genahub rëḵ mëm mehöti rëḵ nanër ngaa sën gwevong lo tato vu hong!” ⁷ Galam sën deneya ving Saulus lo denare rëḵ denelëḵ besu deyoh vu bë debengwëng rë. Log denḡo gägek saga dedun rëḵ su delë bë mehöti nedo rë.

⁸ Loḵ mëm Saulus kedi nare bemala netum rëḵ nahën mala nepengipin rot, lom maam dejom loḵ nema bedeli yi ya nyëḡ böp Damaskus. ⁹ Benedo buk löö, rëḵ mu yö nahën mala ḵenod rot, log su negga nos los nenum bël rë.

¹⁰ Loḵ Anutu yi hur maluh ti nedo Damaskus arë nebë Ananias. Lob Mehöböp tato yi vu belë nebë pesepsën, genër vu yi bë, “Ananias!” Rëḵ bë, “Mehöböp, sa nado-ë!” ¹¹ Lob Mehöböp nër vu yi bë, “Kwedi gena aggata ti sën denenër arë nebë Aggata Niröp agu. Gena Yudas yi beggang lob mëm gedoḵ tepëḵ in Tarsus ti sën denenër arë nebë Saulus. Mehö sagi medo nejom raḵ ¹² genelë ngaa nebë pesepsën bë mehöti arë nebë Ananias neloḵ ya beggang ayo mebë nema raḵ yi in bë gevong bemala natum megelë nyëḡ gökin.” ¹³ Rëḵ Ananias nër yah vu bë, “Mehöböp, sa hango alam ngahiseḵë denenër mehö saga bë nevong huk agga nipaya rot vu hong alam vabuung pin vu Yerusalem, ¹⁴ lob ḵo gägek vu alam-deneḵo-seriveng hir ggev in bë naduu alam sën ayej neloḵ hong vu agi, in bë dena ḵarabus.” ¹⁵ Rëḵ Mehöböp nër yah vu bë, “Gena! Mehö saga og sa hur ti. Sehooin yi raḵ ggovek ya in geḵo sa bengöḡ bena nanër vu alam-yu-ngwë losho hir alam-los-bengöj, gevu alam Israel geving. ¹⁶ Log sengo rëḵ tato nivanë aggagga pin sën rëḵ natōḵ vu yi jaḵ sën nanër sarëḡ rangah lo vu yi.”

¹⁷ Lob Ananias ya raḵ. Ya verup beloḵ ya Yudas yi beggang ayo log pevis mebë nema raḵ Saulus genër vu bë, “Arig Saulus! Mehöböp Yesu sën tōḵ vu hong loḵ aggata lo vong sa beseyam in bë malam natum gökin nah, gemëm Anon Vabuung doḵ nam ggërin ayom.” ¹⁸ Ngaa sën ggërin Saulus mala lo ni nebë gël niḵepis mekehe ya pevis, log mala tum ggökin gemëm kedi beripek bël.

¹⁹ Log mēm Saulus gga nos bemēm niwëek loḵ yah, benedo buk vahi ving Yesu yi hur vu nyëg böp Damaskus.

Saulus Nër Bengö Nivesa Vu Alam Damaskus

²⁰ Log pevis meya meyoh vu alam Yuda hir dub-supinsën-yi ggëp nyëg böp Damaskus benër Yesu yi gägek rangah nebë, “Mehö saga yi Mehöböp Nalu!” ²¹ Alam pin dengo yi gägek lob delëk pangsën bekenuj ya gedelok tepëk vu sir bë, “Mehö saga maḵ sën yik nevonḡ paya vu alam sën ayej nelok Yesu arë vu Yerusalem lo! Maḵ yik yi saga sën gwëbeng verup agi in naduu sir sënë megeḵo nah vu alam-deneḵo-seriveng hir ggev-ë?” ²² Rëḵ Saulus kedi menër gägek los niwëek ata, lob alam Yuda sën denedo vu Damaskus lo denḡo yi gägek, lom kwaj ya nḡahi in tato vu sir yonon bë Yesu yi mehö sën Anutu ggooin yi raḵ netu Kerisi.

Alam Yuda Desis Begö Vu Saulus Lom Veya Meya

²³ Buk nḡahiseḵë ya ggovek ya lob alam Yuda vu nyëg böp Damaskus deḡo gägek in bë dengis Saulus menadiik. ²⁴ Rëḵ ngo hir gägek saga bë vare denegin yi loḵ aggata avi pin yoh vu buk los rangah in bë dengis yi benadiik. ²⁵ Rëḵ alam sën denḡo yi gägek medenesepa loḵ lo deḵo yi buk medetung loḵ ḵadaḵaad medevonḡ ggök ya ḵatum ḡelönḡ yu vavunë vu nyëg böp saga nenga, medesejun aggis in yi geluḵ ya dobnë beya.

Saulus Yah Nedo Yerusalem

²⁶ Saulus yah meya betök yah Yerusalem, lom vongin bë losho Yesu yi hur demedo jevuh ti, rëḵ deneggöneng in yi, in kwaj nevo bë su Yesu yi hur maluh yi yonon rë. ²⁷ Rëḵ Barnabas ḵo Saulus beya vu sinarë nyëdahis lo, getateḵin bë Saulus lë Mehöböp ggëp aggata benër gägek vu yi om sën ggërin yi menenër Yesu arë rangah los niwëek vu nyëg böp Damaskus rot. ²⁸ Ggovek lom mēm Saulus nedo ving sir medenesepa sir ggëp Yerusalem. Vong huk niwëek benër Mehöböp arë rangah gesu ggöneng rë. ²⁹ Nër gägek raḵ Yesu vu alam Yuda sën denevengwëḡḡ Grik ayej lo ving, lob losho denemehoo sir in gägek saga, lom desero aggata in bë dengis yi benadiik. ³⁰ Rëḵ Kerisi-yi-alam vahi denḡo, lob deḵo yi bedeluḵ medeya Sisarea, bedevonḡ ya Tarsus. ³¹ Nebë saga lom mēm Kerisi-yi-alam pin vu distrik Yudea los Galilea geSamaria denedo nivesa gemaggin su netök vu sir ggökin rë. Yesu yi huk saga niwëek raḵ, lob yi alam pin deneggöneng in Mehöböp gedeneḵo arë raḵ, log Anon Vabuung vo niwëek vu sir lob alam medo deneyam vu sir bengahijseḵë loḵ.

Pita Vong Ainions Benivesa Raḵ

³² Lob Pita ya meyoh vu nyëg pin beya meto Luda benedo ving Anutu-yi-alam ggëp sagu. ³³ Lob töḵ vu Luda ti arë nebë Ainions. Seḵë pin selönḡin beneggëp loḵ begganḡ ayo yoh vu ta nemadvahi-bevideḵ-löö. ³⁴ Lob Pita nër vu yi bë, “Ainions! Yesu Kerisi vong benim vesa raḵ. Om kwedi ḡebahinin hong ḵanyë!” Lob Ainions kedi raḵ pevis.

³⁵ Lob alam Luda los Saron pin delë yi, lob mēm deggërin sir yom vu Mehöböp.

Pita Ggee Vu Tabita Bevesa Loḵ Yah

³⁶ Yesu yi hur avëh ti nedo Yopa arë nebë Tabita. Sën Grik ayej nenër nebë Dorkas lo. Lob nevonḡ nivesa beneloḵ vu alam sën deneraḵ vu in nḡaa lo yoh vu buk pin. ³⁷ Lob loḵ buk saga niraḵ lob diik. Lob deripek yi gedebë raḵ ya neggëp begganḡ ayo vavunë ti.

³⁸ Lob Yopa neggëp dus vu Luda, gehur maluh denço bë Pita nedo Luda, lob pevis medevong mehö luu deço dik ya vu yi bë, “Genam vu he pevis, gesu genaköpek!”

³⁹ Lob Pita ngo gägek meya ving luho medeyah deverup lob deço yi ya beggang ayo vavunë. Lob avëh alov pin ya detetup loḵ yi gevare denesu medenetato tob los röpröp pin sën Dorkas semu vu sir loḵ buk sën yö nahën nedo mala vesa lo. ⁴⁰ Rëḵ Pita ruuk alam pin saga to deyah dobnë, log yun lus log jom raḵ. Log mëm peggirin mala ya vu heljäng genër bë, “Tabita, kwedi jaḵ!” Lob avëh mala tum belë Pita gekedi nedo. ⁴¹ Pita jom loḵ Tabita nema beloḵ vu bekedi raḵ, log tahi Anutu-yi-alam los avëh alov saga deyam betato Dorkas vu sir bë vesa loḵ yah. ⁴² Gägek saga yoh vu alam Yopa pin medenço, lob sir ngähiseḵë ayoj neya timu vu Mehöböp.

⁴³ Lob Pita nedo buk ngähiseḵë ggëp Yopa. Nedo ving Simon sën mehö nesemu ḵabi lu ngaa raḵ reggu navi lo.

10

Angër Tök Vu Kornelius Menër Gägek Vu Yi

¹ Rom ti nedo Sisarea arë nebë Kornelius. Alam-begö-yi vu Itali hir kapten ti menegin alam mehödahis nemadvahi (100). ² Log losho yi alam pin sën denedo loḵ ti lo deneggöneng in Anutu medeneko arë raḵ. Nevo monë ngähiseḵë in bë doḵ vu alam Yuda sën deneraḵ vu in ngaa lo, geyö nejom raḵ vu Anutu yoh vu buk pin.

³ Lob buk ti loḵ 3 krök sehuksën, lob lë ngaa ti nebë pesepsën meneggëp rangah rot. Lë bë Mehöböp yi angër ti loḵ ya beggang ayo vu yi benër bë, “Kornelius!” ⁴ Lob Kornelius ḵenu verup begët yi, loḵ nër bë, “Mehöböp! Bë va?” Rëḵ angër nër yah vu Kornelius bë, “Anutu lë hong jomraksën gelë bë genelöḵ vu alam sën deneraḵ vu in ngaa lo, log lë bë yoh vu, lob kwa nevo menedo. ⁵ Om gwevong mehö la dena Yopa bena denatök jaḵ Simon sën denenër arë ngwë nebë Pita lo bedegeḵo nom. ⁶ Mehö saga nedo loḵ Simon ngwë sën yi mehö nesemu reggu navi lo yi beggang, dus vu loo nenga.” ⁷ Angër nër gägek nebë saga vu Kornelius ggovek log ya raḵ, log Kornelius tahi yi hur luu ving mehö-begö-yi ti. Mehö-begö-yi saga yi mehö-jomraksën-yi ving. ⁸ Lob Kornelius nër gägek saga pin mero vu lööho, log mëm vong lööho ya Yopa.

Pita Lë Ngaa Nebë Pesepsën

⁹ Lööho deya beya deneggëp aggata. Genyëg heng gelööho deya medeya dus raḵ vu nyëg böp Yopa log hes vuheng raḵ. Log Pita raḵ ya Simon yi beggang yu-tamangsën vavunë in bë najom jak. ¹⁰ Lob diiḵahë, lob kwa vo bë ga nos rëḵ nahën deneyeh, lob lë ngaa ti nebë pesepsën yam vu yi. ¹¹ Lë yaḵek tateḵin log ngaa ti luk meyam dob nebë sën denejom loḵ tob nyëketu lubeluu lo, geböpata rot. ¹² Lob reggu aggagga pin loḵ nedo. Ngaa pin sën denevëëng, gengaa pin sën vare deneya los deneggevek dob lo. ¹³ Lob gägek ti yam vu Pita ving bë, “Pita, kwedi gengis reggu begegwa!”

¹⁴ Lob Pita nër bë, “Ma rot, Mehöböp! Sa su rëḵ ga rë! Saḵ su naha ngaa nebë sënë rë. In he horek nenërin bë nipaya besu yohvu rë.” ¹⁵ Rëḵ gägek saga yom vu yi netu beron luu nebë, “Ngaa sën Anutu nër bë yohvu, saga su genanër nabë su yohvu rë!” ¹⁶ Ngaa pin sën agi töḵ vu Pita beron löö, lob pevis betob sën yah meya vavunë.

¹⁷Pita nahën kwa neya ngahi bë, “Ngaa sën sa halë agi degwa nebë va?” log alam Rom sën Kornelius vong sir yam lo deverup. Lööho deloḵ tepëḵ in Simon sën mehö nesemu reggu navi lo yi beggang, lob mëm verup denare loḵ veluung avi.

¹⁸Log detahi medelok tepëḵ bë, “Simon sën arë ngwë nebë Pita lo nedo sënë ma ma?” ¹⁹Rëḵ Pita nahën kwa nevo ngaa sën lë nebë pesepsën lo, loḵ Anon Vabuung nër vu yi bë, “Gwengo? Mehö löö denesero hong! ²⁰Om kwedi geduḵ megena vu sir beham na. Su kwam na ngahi. Sengo hevong sir medeyam.” ²¹Lob Pita luḵ ya vu alam saga benër bë, “Mehö sën ham nesero lo, yiḵ sa sënë. Ma ham yam in-a?”

²²Loḵ denër bë, “Kornelius, sën alam-begö-yi hir kapten lo vong he yam. Mehö yohvu sën neggöneng in Anutu geneḵo arë raḵ, galam Yuda pin denër bë yi mehö nivesa. Lob Anutu yi angër ti to menër vu yi bë gevong he nam in hong behil anah yi beggang in bë gengo hong gaḵek.”

²³Lom Pita nër bedelok ya beggang ayo, bevo nos vu sir medegga gedeggëp. Log monbuk lob kedi meya ving sir, lob Kerisi-yi-alam la vu Yopa desepa sir medeya ving.

Pita Ya Kornelius Yi Beggang

²⁴Ya deggëp buk ti vu aggata, loḵ mëm detoḵ ya Sisarea geKornelius medo neḡin sir. Tahi yi alam losho yi mehö la ggovek bedesupin sir benedo denegin sir. ²⁵Pita to melok ya beggang ayo, lob Kornelius to meya vu bepetev meneggëp loḵ Pita vaha in bë geḵo arë jaḵ. ²⁶Rëḵ Pita jom loḵ nema mekedi nare genër vu bë, “Kwedi jaḵ! Sa, og sa mehönon meris mu!” ²⁷Lob luho devengwëḡ gedeyah beggang ayo vu alam ngahiseḵë sën desupin sir medenedo lo.

²⁸Lob Pita nër vu sir bë, “Ham ngo raḵ ni bë horek niwëëḵ ata nërin he alam Yuda bë he su ayoh vu bë ana medo geving alam-yu-ngwë, ma ana vatëveḵ vu sir rë. Rëḵ Anutu tato vu sa nebë sa su nanër mehöti nabë nipaya ma su mehö yohvu rë. ²⁹Om sën sa su ḵeyëḵ gaḵek rë. Gaḵ ham kwetag sa lom seyam pevis. Rëḵ sa bë gango niröp nabë ham tahi sa in va?”

³⁰Lob Kornelius nër bë, “Ngaa sënë toḵ vu sa bebuk löö ruu ya ggovek ya. Sa medo najom raḵ loḵ sa beggang ayo raḵ 3 krök sehuksën lob pevis besa halë mehöti nare geyi tob veroo benikapiik. ³¹Lob nër vu sa bë, ‘Kornelius, Anutu ngo hong jomraksën ggovek gemedo mekwa nevo monë lu ngaa pin sën genevong in bë doḵ vu alam sën deneraḵ vu in ngaa lo. ³²Om gwevong mehö la dena Yopa bena denanër Simon sën denenër arë ngwë nebë Pita lo. Mehö saga nedo loḵ Simon ngwë sën mehö nesemu reggu navi lo yi beggang dus vu loo nenga.’ ³³Om sën sa hevong mehö la deyök in hong. Lob gevong nivesa beḡeyam, om sën gwëbeng he pin ayam nado loḵ Anutu mala agi in bë he gango gaḵek sën Mehöböp vong vu hong in bë ḡenanër vu he lo.”

Pita Nër Gaḵek Ggëp Kornelius Yi Beggang

³⁴Lom mëm Pita nër bë, “Yönon rot, gwëbeng seraḵ ni bë Anutu su kwa ya vu mehö los arë ma alam vahi mu rë. ³⁵Gaḵ kwa nevo alam vu nyëḡ pin bë: Nabë sir ti göneng in yi begevong ngaa nohvu, og nelë yi nivesa.

³⁶Yönon, Anutu vong yi gaḵek vu he Israel, bevong Yesu Kerisi yi Bengö Nivesa vu he. Bengö Nivesa sën nër gaḵek mamer vu he bë Yesu Kerisi tu alam pin hir Mehöböp. ³⁷In ham ngo raḵ ngaa sën Yesu Nasaret nevong lo

ni vorot. Wirek Jon nēr gägek bël-ripeksën-yi rangah, lob vu buk sagi Yesu verup ggëp Galilea, lob bengö ya meyoh vu nyëg pin vu distrik Yudea. ³⁸ Gemak ham rak ni bē Anutu ggooin yi rak bevong Anon Vabuung los niwëek vu yi, lob ya meyoh vu nyëg pin beloḷ vu mehōnon. Anutu nevo niwëek vu yi, lob vong alam sën Satan nevong paya vu sir lo benijvesa nerak. ³⁹ Gehe sënë halē yi wirek, lob sën he nanēr gägek rangah rak ngaa pin sën nevong vu Yerusalem los nyëg pin vu distrik Yudea lo. Gesën derekō yi rak kelepeko* gedesis mediik lo. ⁴⁰ Rëk buk netu löö lob Anutu nēr bekedi rak yah, log tato yi rangah. ⁴¹ Su tato yi balam Yuda pin delē rē. Gaḷ yik yö tato yi vu he sën wirek Anutu ggooin he rak in bē he nanēr yi gägek rangah lo. Kedi rak yah vu bedub, lob he ha los anum ving yi. ⁴² Log nēr vu he bē he nanēr yi gägek pin rangah vu mehōnon nabē Anutu ggooin yi rak in bē gengo alam-malaj-vesa los alam-diiksën pin hir gägek. ⁴³ Alam-denener-gägek-rangahsën pin denēr yi gägek rangah nebē: Anutu nekevoh alam pin sën ayoj neya timu vu Yesu lo hir ngaa nipaya ya rak Yesu arē los niwëek.”

Alam-yu-ngwë Deḷo Anon Vabuung

⁴⁴ Pita nahën nenēr gägek saga, log Anon Vabuung yam rak ya alam pin sën denḡo yi gägek agi lo. ⁴⁵ Alam Yuda sën ayoj neya timu vu Yesu wirek gedeyam ving Pita lo, delëk anon rot in denelē bē Anutu keseh Anon Vabuung rak alam-yu-ngwë ving. ⁴⁶ Denḡo sir gedenenēr ayej aggagga bedeneḷo Mehōböp arē rak, lob Pita nēr bē, ⁴⁷ “Alam sënë deḷo Anon Vabuung nebē hil, om re rëk nanërin bël-ripeksën-yi in sir-a?”

⁴⁸ Lob nēr vu alam sën deyam ving yi lo bē dejipek sir jaḷ Yesu Kerisi arē. Lob tum deketag vu Pita bē medo buk la geving sir rē.

11

Pita Tatekin Kornelius Yi Gägek Vu Kerisi-yi-alam Ggëp Yerusalem

¹ Sinarē nyëdahis losho arij lo sën denedo yoh vu distrik Yudea pin lo denḡo gägek bē alam-yu-ngwë deḷo Anutu yi gägek ggovek ya ving. ² Log Pita rak meyah Yerusalem, lob alam Yuda sën denesepa loḷ Yesu lo denēr yi, in niwëek bē degerah* alam sën denegërin sir yah vu Yesu lo navij pin nabē sën sir Yuda lo. ³ Gedenēr yi bē, “Gerak ya alam sën su derah* navij rē lo hir beggang gegewa nos ving sir!” ⁴ Rëk Pita tatekin ngaa pin sën tōk vu yi lo vu sir bē, ⁵ “Sa nado nyëg böp Yopa, besa medo najom rak loḷ hes vuheng, lob sa halē ngaa ti nebē pesepsën. Sa halē ngaa böpata nebē sën denejom loḷ tob nyëketu lubeluu, beluḷ vu yagek meyam to nedo dob dus vu sa. ⁶ Lob sa hetung malag rak tob saga ayo peggo rot, lob sa halē bē reggu aggagga pin sën denedo dob lo denedo loḷ. Reggu pin sën vare neya los neggevek dob lo, gesën nevëeng vavunē lo. ⁷ Lob sa hangō gägek ti yam vu sa bē, ‘Pita, kwedi gengis reggu begegwa!’ ⁸ Rëk senēr bē, ‘Mehōböp, ma rot! Saḷ su naha ngaa nebē sënë rē! In he horek nenërin bē nipaya gesu yohvu rē.’ ⁹ Lob gägek sën yam vu yagek lo nēr vu sa netu beron luu nebē, ‘Ngaa sën Anutu nēr bē yohvu lo, og su genanēr saga nabē su yohvu rē!’ ¹⁰ Lob ngaa pin saga yam netu beron löö, log yah baya yagek ggōkin.

¹¹ Log mehōti nedo Sisarea bevong mehō löö deyam in sa lob pevis belōho verup denare loḷ beggang sën sa nado loḷ lo veluung avi. ¹² Lob Anon Vabuung nēr vu sa bē, ‘Gena geving sir. Su kwam na ngahi!’

Lob arig lo nemadvahi-bevidek-ti sënë deya ving sa behe ya malok ya Kornelius yi beggang. ¹³ Lob Kornelius nēr vu he bē lē angēr ti genare lok yi beggang ayo benēr vu yi bē, ‘Gwevong mehō la dena Yopa bena denanēr Simon sēn arē ngwē nebē Pita lo nam. ¹⁴ Og rēk nanēr gāgek la vu hong, lob Anutu rēk geko hong los hong alam pin nom vu yi jak gāgek saga.’

¹⁵ Lob sa nahēn nanēr gāgek vu sir, lob Anon Vabuung lok yam ggērin ayoy nebē sēn lok yam ggērin hil muginsēn lo. ¹⁶ Lob sa kwag vo Mehōbōp yi gāgek ggōkin, sēn nēr bē, ‘Jon neripek alam rak bēl mu, gaq Anon Vabuung rēk doq nam gērin ham.’ ¹⁷ Wirek hil ayod ya vu Mehōbōp Yesu Kerisi, lob Anutu vong Anon Vabuung vu hil, lob yik vong Anon Vabuung vu sir nebē saga. Nebē saga lob sa su nebē re in bē segērin Anutu rē?”

¹⁸ Dengo Pita yi gāgek saga, lob devuu hir gāgek sagi ya gedeko Anutu arē rak bedenēr bē, “Oo maq Anutu yoh vu bē gērin alam-yu-ngwē ayoy nah vu yi geving in demedo malaj-tumsēn.”

Kerisi-yi-alam Vu Antiok Deqo Huk Rak Muginsēn

¹⁹ Desis Stepan ggovek lok mēm maggin bōpata tōk vu Kerisi-yi-alam, lob deveya medeya beya depalēt lok bedeya Ponisia los Kupros gAntiok. Rēk su denēr Bengō Nivesa vu alam-yu-ngwē rē. Gaq yō ya denenēr vu alam Yuda mu. ²⁰ Lok sir la vu dob Kupros, gevahi vu Kurene, deya nyēg bōp Antiok bedenēr gāgek vu alam Grik ving. Denenēr Mehōbōp Yesu yi Bengō Nivesa rangah vu sir, ²¹ lob Mehōbōp lok vu sir balam Grik ngahisekē devong ving medeggērin sir yah vu yi.

²² Lob Kerisi-yi-alam vu Yerusalem dengo gāgek sagi, lob devong Barnabas ya Antiok. ²³ Ya metōk ya vu sir lob lē bē Anutu vong semusemu benedo ving sir, lob ahē nivesa. Lom mēm lev horek lok sir pin bē degerek Mehōbōp babu bekwaj bo yi timu noh vu buk pin. ²⁴ Barnabas yi mehō nivesa gAnon Vabuung pup ayo, bevong ving niwēek ata.

Lob alam vu bōpata deggērin sir medelok yam ving Mehōbōp yi alam. ²⁵ Lob mēm Barnabas ya Tarsus in bē sero Saulus. ²⁶ Lob tōk rak yi beko beyah Antiok, beluho denedo ving alam vu Antiok yoh vu ta ti, beluho detahu alam ngahisekē lok Anutu yi gāgek. Lob mēm yik alam Antiok saga detahi ggev rak Mehōbōp yi hur muginsēn nebē Kerisi-yi-alam.

²⁷ Luho nahēn denedo saga lob alam-denenēr-gāgek-rangahsēn vahi vu Yerusalem deluk medeya Antiok, ²⁸ lob sir ti arē nebē Agabus kedi nare, log Anon Vabuung nēr gāgek rangah verup avi bē meyip bōpata rēk natōk vu dob pin. Lob yi gāgek saga anon rak lok mehō-los-bengō Klaudius yi buk. ²⁹ Lob Yesu yi alam vu Antiok dejoo gāgek venuh bē degevang monē noh vu nemaj na vu arij lo vu distrik Yudea in doq vu sir. Denevang yoh vu sir ti ti, gesu deneggulin rē. ³⁰ Lob devo monē saga vu Barnabas lu Saulus beluho deko yah vu alam ggev vu Yerusalem.

12

Herot Sis Yakobus Mediik Geduu Pita Ya Karabus*

¹ Lok buk saga mehō-los-bengō Herot* jom Kerisi-yi-alam vahi ahon in bē ngis sir. ² Lom nēr vu yi alam-begō-yi bedeketōv Jon ari Yakobus kwa rak paēp bediik. ³ Lob lē bē alam Yuda ahēj ving huk nipaya saga, lob nēr vu yi ahēvavu bedetung Pita luk ya karabus ving. Jom yi ahon lok Buk-ggōksēn-yi* yi buk ti, ⁴ betung yi lok ya nedo karabus, in kwa nevo

bë Buk-ggöksën-yi* yi buk pin govek na log mëm geķo menam bare alam Yuda malaj. Nebë saga log tato alam-begö-yi lubeluu lubeluu yoh vu yu lubeluu in degegin Pita medepekwe sir in.

⁵ Lob medo denegin Pita loķ karabus, rëķ Anutu-yi-alam medo denejom raķ in yi los ayoj dahis vu Anutu buk gerangah.

Angër Ti Ko Pita Vër In Karabus

⁶ Deduu Pita raķ sëng böp luu benedo karabus gemëm Herot* vongin bë geķo yi nam gagek monbuk. Alam-begö-yi luu denare veluung avi bedenegin, log deduu luu nemaj vetii Pita nema vahi vahi geneggëp loķ luho vuheng atov bebuk vuheng raķ.

⁷ Loķ Mehöböp yi angër ti verup benikapiik jëh raķ beggang karabus saga ayo. Lob angër sis Pita kweben genër vu yi bë, “Kwedi jaķ pevis!” Lob sëng luho vepul in Pita nema beto nedo. ⁸ Log angër nër vu yi bë, “Gwevëh hong kabi los gwtung hong suu nah!”

Pita vong nebë saga, lob angër nër ggökin bë, “Gejöp hong röpröp-ayööng-yi nah gegetamuin sa!”

⁹ Lob Pita vuu beggang karabus ayo getamuin yi beya, rëķ mu su raķ ngaa sën angër vong vu yi agi ni bë yönon rë, gaķ kuung bë maķ neggëp melë pesepsën mu. ¹⁰ Luho deya, beya dekesuu alam-begö-yi la ggovek ya, geluho ya deverup dekesuu la ving gedetöķ ya reping aën sën deduk nah dobnë lo, lob reping saga yö tahinin yi in luho geluho to deya dobnë beya deyoh ya aggata ti. Log pevis bangër mehor bevuu Pita geya.

¹¹ Loķ mëm Pita ķenu loķ yah lob nër bë, “O gwëbeng mëm seraķ ni rot bë Mehöböp vong yi angër yam ķo sa vër loķ Herot* nema, geloķ ngaa pin sën alam Yuda kwaj nevo bë degevang vu sa lo.” ¹² Pita kwa vo nebë saga ggovek, log mëm ya meya Jon sën denenër arë ngwë nebë Markus lo ata Maria yi beggang. Alam ngahiseķë desupin sir raķ beggang saga bemedo denejom raķ. ¹³ Log Pita ya verup nare dobnë gepepa raķ reping, lob hur avëh ti arë nebë Roda ya in bë tahinin. ¹⁴ Lob ngo Pita aye beraķ ni lob kwa vesa rot beķenu pesöng ya, lom kwa virek gesu tahinin reping rë, gaķ seröğ meyah beggang ayo benër vu sir bë, “Pita verup nare loķ veluung avi!” ¹⁵ Rëķ denër vu bë, “O! Maķ genepesep!” Rëķ pasang nër niwëëķ bë, “Ma! Verup nare yönon rot!” Loķ denër bë, “Om maķ sagraķ ķenu!” ¹⁶ Rëķ Pita vare nepepa raķ reping benare rot, loķ mëm detahinin gedelë yi, lob delëķ meķenuj ya.

¹⁷ Loķ Pita vong nema bë ayej nama, log mëm turin gagek pin sën Mehöböp ķo yi vër in beggang karabus beto meyom dob lo vu sir. Log nër ving bë, “Ham na nanër gagek sënë vu Mehöböp ari Yakobus losho hil arid sën Kerisi-yi-alam lo.” Log Pita to meyah dobnë, beya nyëğ ngwë.

¹⁸ Log mëm rangah raķ behes mala töķ lob alam-begö-yi delëķ anon beyö deneloķ tepëķ vu sir medenenër bë, “Pita ya tena?” ¹⁹ Lob Herot* vong yi alam-begö-yi ya denesero Pita, rëķ ma gesu detöķ vu yi rë. Lom mëm Herot* loķ tepëķ in alam-begö-yi lubeluu sën denegin Pita buk lo rot. Rëķ ma lob nër bedesis sir medediik, log tum Herot* vuu distrik Yudea geluķ meya nedo nyëğ böp Sisarea.

Herot Diik Ya*

²⁰ Log Herot* ahë sengën böpata vu alam Ture los Sidon, lob desupin sir in bë dena vu yi. Lob desemu gagek vu Blastus sën negin yi beggang los ķupeķ lo ggovek rë bë rëķ doķ vu sir, loķ mëm desu vu mehö-los-bengö

Herot* bë semu gagek saga gedemedo. Nij wëek bë gevong nabë saga in denebago nos loḵ yi dob, gaḵ nabë nama, og rëḵ degeḵo nos vu tena?

²¹ Lob Herot* ggooin buk ti raḵ, lob vuneḵ raḵ alam-los-bengöj hir tob vuneḵsën, geraḵ nedo alam-los-bengöj hir sëa benër gagek vu sir. ²² Lob alam saga detaḵi bedeḵo yi raḵ bë, “Aye nebë anutu ti nevengwëng! Gaḵ mehõnon og su denenër gagek nebë sagu rë!” ²³ Rëḵ Herot* su dahun arë vu sir genër bë degeḵo Anutu soḵek arë jaḵ rë, om Mehõböp yi angër vong bebebën gga ahë pevis mediik.

²⁴ Log Mehõböp yi gagek niwëek raḵ meyoh vu nyëḡ pin. ²⁵ Lob Barnabas luho Saulus devong hir huk vu Yerusalem beggovek ya, log mëm luho deyah medeya Antiok. Luho deḵo Jon sën arë ngwë nebë Markus lo sepa, meya ving luho.

13

Devong Barnabas Luho Saulus Deya Huk Sinarë Nyëmuḡinsën

¹ Kerisi-yi-alam vu Antiok hir alam-denenër-gagek-rangahsën la, geta-tovaha la, medenedo. Sir sën arëj agi: Barnabas, geSimeon sën denenër arë ngwë nebë Veriik lo, geLusius vu Kurene ga, Manain sën luho mehõ-los-bengö Herot* derig loḵ ti lo ga, Saulus. ² Denedo loḵ buk ti lob sir sën Kerisi-yi-alam agi ayej ggërin nos medenedo, gemedo denejom raḵ vu Mehõböp. Lob Anon Vabuung nër vu sir bë, “Ham gooin Barnabas luho Saulus jaḵ in huk sën sa tato luho in bë luho degevonḡ lo.” ³ Lob ayej ggërin nos gedenejom raḵ ggökin, gemëm debë nemaj raḵ luho gedevong luho ya.

Luho Denër Bengö Nivesa Ggëp Kupros

⁴ Anon Vabuung vong luho ya, lob luho deluk medeya Selusia mederak yaḡ vu saga bedeggök loo medeya Kupros. ⁵ Luho detök ya Salamis, lob luho denër Anutu yi gagek loḵ alam Yuda hir dub-supinsën-yi la. Jon sën arë ngwë nebë Markus lo neya ving luho beneloḵ vu luho. ⁶ Lob löõho detetuu aggata medeya deyoh vu dob Kupros vahi sagu, belöõho detök ya Papos. Lob löõho detök raḵ Yuda ti arë nebë Bar-Yesu. Yi mehõ nerob alam los nevong yeseḵ lu ngaa aggagga, rëḵ nenër yi bë yi mehõ-nenër-gagek-rangahsën ti. ⁷ Mehõ-nenër-gagek-kuungsën sënë nevong huk vu kiap böp arë nebë Sergius Paulus, mehõ kwa böp. Lob Sergius sënë tahi Barnabas luho Saulus deya vu yi in bë luho denanër Anutu yi gagek begengo. ⁸ Rëḵ mehõ nerob alam Bar-Yesu sën denenër arë loḵ Grik ayej nebë Elumas lo, nevong in bë gërin luho gekiap sën gërin yi besepa doḵ Yesu. ⁹ Rëḵ Anon Vabuung loḵ ya meggërin Saulus sën denenër arë ngwë nebë Paulus lo ayo, lob tung mala raḵ Elumas niwëek genër bë, ¹⁰ “Satan nalu hong! Genevonḡ ayem vu gagek anon pin! Gagek kuungsën pin los gagek nipaya saga pup ayom ya! Genevonḡ paya vu Mehõböp yi aggata nivesa pin! Maḵ su kwam nevo bë gwëvuu na rë? ¹¹ Om gwëngo! Gwëbeng Mehõböp nema vongin ngis hong bemalam gemir. Su rëḵ gwelë nyëḡ rë gerëḵ gemedo nabë saga noh vu buk ngahi rot!” Paulus nër bë sagi, log pevis bElumas mala raru loḵ, log ketul loḵ beya nesero mehõnon sën denajom doḵ nema bedetato aggata vu yi lo. ¹² Kiap böp lë ngaa saga, lob vong ving. In lëk anon meranga nema in Mehõböp yi gagek.

Luho Devong Huk Ggëp Antiok Ngwë Vu Distrik Pisidia

13 Paulus losho alam sĕn desepa yi lo devuu Papos, log yag ƙo sir ya Perga ggĕp distrik Pampulia, rĕƙ Jon sĕn arĕ ngwĕ nebĕ Markus lo vuu sir geyag meya Yerusalem. 14 Gesir vu Perga beya detōƙ ya Antiok vu distrik Pisidia. Log Buk-sewahsĕn-yi* lob delok ya dub-supinsĕn-yi beto denedo ving alam Yuda. 15 Alam ggev detevin Moses yi horek los alam-denenĕr-gĕgek-rangahsĕn hir gĕgek vu alam ggovek ya, log mĕm denĕr vu Paulus losho alam sĕn desepa yi lo bĕ, “Arig lo, nabĕ ham gĕgek la neggĕp in bĕ bo niwĕĕk doƙ alam ayoj, og ham nanĕr nam.”

16 Lob Paulus kedi nare mevong nema raƙ bĕ ayej nama, log mĕm nĕr bĕ, “Ham alam Israel sagi, geham alam-yu-ngwĕ sĕn ham nehōneng in Anutu menēƙo yi raƙ lo, ham gwengo rĕ! 17 Hil Israel hil ƙenud lo denedo nebĕ alam-yu-ngwĕ loƙ dob Ejep wirek, loƙ mĕm Anutu ggoin sir raƙ bevong bengahijsekĕ loƙ, loƙ tum ƙo sir vĕr in nyĕg saga raƙ niwĕĕk. 18 Lob jom yi ahon loƙ nyĕg-yumeris genegin sir yoh vu ta mehōdahis luu. 19 Tum vu Kanaan lob Anutu kevoh alam yu nemadvahi-bevidek-luu ya, log vo hir dob vu alam Israel. 20 Lob dejom dob sĕnĕ ahon medenedo loƙ yoh vu ta 450. Log ggoin alam ggev raƙ in bĕ degĕgin sir. Rot beberup loƙ mehō-nenĕr-gĕgek-rangahsĕn Samuel yi buk.

21 Lob vu buk saga denesu vu Anutu bĕ gevong mehō-los-bengō ti in gegin sir, lob Anutu vong Saulus sĕn Kis nalu lo vu sir. Yi degwa vu Benyamīn, lob tu mehō-los-bengō menedo yoh vu ta mehōdahis luu. 22 Rĕƙ mĕm Anutu ruuk yi ya getung Davit netu hir mehō-los-bengō loƙ yah ben. Tateƙin Davit vu sir bĕ, ‘Sehooīn Yese nalu Davit raƙ ggovek. Sahĕg ving yi vorot, in rĕƙ tamuīn sa gĕgek.’ 23 Anutu vong yoh vu sĕn nĕr wirek bĕ rĕƙ gevong lo, lob anon raƙ. Vong Davit* yi mewis ti sĕn Yesu verup vu Israel in bĕ geƙo hil vĕr in hil ngaa nipaya nyĕvewen. 24 Yesu yō nahĕn, log Jon muƙin benĕr gĕgek rangah vu alam Israel pin bĕ degĕrin sir vu hir ngaa nipaya gedējipek bĕl. 25 Lob dus raƙ in bĕ Jon yi huk govek na, lob nĕr bĕ, ‘Ham kuung bĕ sa re? Sa su mehō sĕn ham negin lo rĕ. Om ham gwengo rĕ! Mehōti sĕn rĕƙ tamuīn sa menam, og sa su mehō nig vesa yohvu in bĕ sa natu yi hur ti meƙevelekin vaha suu rĕ.’

26 Arig lo, ham sĕn Abraham yi mewis ham, geham alam-yu-ngwĕ vahi sĕn ham nehōneng in Anutu lo, og Anutu vong gĕgek sĕnĕ yam vu hil pin in bĕ geƙo hil vĕr in hil ngaa nipaya nyĕvewen. 27 Alam sĕn denedo Yerusalem losho hir alam ggev lo su derak Yesu sagi ni nivesa rĕ, gesu detōƙ raƙ alam-denenĕr-gĕgek-rangahsĕn hir gĕgek sĕn denenĕr loƙ Buk-sewahsĕn-yi* pin lo degwa rĕ. Om dejoo yi gĕgek bĕ nadiiƙ, lom gĕgek sĕn alam-denenĕr-gĕgek-rangahsĕn denenĕr wirek lo anon raƙ. 28 Su delĕ bĕ vong ngaa ti paya in bĕ dengis yi rĕ, rĕƙ detahi niwĕĕk vu Pilatus bĕ ngis yi menadiiƙ. 29 Devong yoh vu ngaa pin sĕn alam-denenĕr-gĕgek-rangahsĕn dekevu wirek meneggĕp loƙ Anutu-yi-ƙapiya lo, banon raƙ ggovek ya. Log deko yi vĕr vu ƙelepeƙo* beya debĕ yi ya bedub. 30 Rĕƙ Anutu vong beƙedi raƙ yah vu bedub ggōkin. 31 Kedi raƙ vu bedub, lob tato yi vu alam sĕn denesepa yi vu Galilea wirek gederak medeya Yerusalem ving yi lo. Lob gwĕbeng alam saga sĕn medo denenĕr yi gĕgek rangah vu mehōnon.

32 Lob he yam in bĕ nanĕr yi Bengō Nivesa vu ham nabĕ ngaa sagi sĕn wirek Anutu nĕr vu hil ƙenud lo bĕ rĕƙ gevong lo, 33 saga gwĕbeng Anutu vong banon raƙ vu hir mewis lo sĕn hil agi ggovek ya. Saga nebĕ vong meYesu kedi raƙ yoh vu gĕgek sĕn neggĕp loƙ Saam netu luu lo bĕ:

‘Sa nalug hong. Sa hako hong gwëbeng!’

³⁴ Log nër wirek bë rëk gevong bekedi jak nah vu bedub, gesu yoh vu bë rëk gëp mepetar na rë, in Anutu nër bë:

‘Sëk gevong ngaa nivesa vesa pin sën wirek senër bë sëk gevong vu Davit lo vu ham yönon.’

³⁵ Log tatekin gägek sënë rak gägek ngwë sën nebë:

‘Su rëk gwevuu hong mehö vabuung mepetar na rë.’

³⁶ Hil arak ni bë Davit nedo dob, lob nevong huk yoh vu Anutu kwa beberup loḵ buk sën diik lo. Lob delev yi beya neggëp ving ama lo bu lo bemëm petar ya yönon. ³⁷ Gak mehö sën Anutu vong mekedi rak lo, og saga su petar ya rë. ³⁸ Om arig lo, sa bë ham jak ni, om sën he nanër gägek rangah vu ham bë: Mehö saga sën yoh vu bë kevoh ham ngaa nipaya na. ³⁹ Moses yi horek og su yoh vu bë rëk kevoh ham ngaa nipaya na genanër nabë ham alam yohvu rë. Rëk mehö saga sën mëm yoh vu bë kevoh alam pin sën ayoj na timu vu yi lo hir ngaa nipaya pin na, genanër sir nabë sir alam yohvu. ⁴⁰ Nebë saga, om ham gwegin ham! In ngaa sën alam-denenër-gägek-rangahsën denenër wirek lo su natöḵ vu ham. Sën nebë:

⁴¹ ‘Ham sën nenër gägek pelësën, ham gwelë!

Ham kwamin na ngahi, beham malamin nama!

In sa hevong huk ti loḵ ham buk sën ham nedo-ë,

rëk mu nabë mehöti nanër sagi vu ham,

og ham su rëk gwevong geving yi gägek rë!’ ”

⁴² Ggovek log Paulus luho Barnabas bë geto denah dobnë, lob alam saga denër vu luho bë luho nom denanër gägek sagi doḵ Buk-sewahsën-yi* ngwë tamusën gök nahin. ⁴³ Log deketëkin sir, loḵ alam Yuda ngahisekë losho alam-yu-ngwë sën deggërin ayoj medenejom rak ving alam Yuda lo deya vu Paulus luho Barnabas, lob luho delev horek loḵ sir bë nij wëek bedegevong geving Anutu yi semusemu sën nevong vu sir lo.

⁴⁴ Log Buk-sewahsën-yi* ngwëgu, lob alam vu nyëg saga pin yam desupin sir in bë degengo Anutu yi gägek. ⁴⁵ Rëk alam Yuda delë alam ngahisekë yam denedo, lob ayoj sis yi vu luho gedemehoo Paulus yi gägek pin bedenër gägek nipaya rak. ⁴⁶ Nebë saga lom Paulus lu Barnabas denër yah niwëek ata bë, “Yönon! Huk neggëp vu aluu bë alu gaḵo Anutu yi gägek sënë nam vu ham namugin. Rëk ma geham ruu demimin vu, lob saga tato bë ham su yoh vu bë rëk medo malamin-tumsën degwata rë. Om ham gwengo rë! Alu rëk peggirin he nah benanër vu alam-yu-ngwë sënë. ⁴⁷ In Mehöböp nër vu he bë:

‘Sa hevong hong in genatu alam-yu-ngwë hir rangah,

megedoḵ vu sir noh vu dob pin megweḵo sir nom vu sa.’ ”

⁴⁸ Alam-yu-ngwë saga denego yi gägek, lob ahëj nivesa rot in Mehöböp yi gägek, galam pin sën Anutu yö ggoo in sir rak bë demedo malaj-tumsën degwata los degwata lo devong ving. ⁴⁹ Lob Mehöböp yi gägek saga ya meyoh vu nyëg saga pin. ⁵⁰ Rëk alam Yuda deloḵ avëh los arëj sën denejom rak ving sir lo la ahëj, gedeloḵ ggev maluh vu nyëg sagu la ahëj ving bë nij tebö in Paulus lu Barnabas gedegetii luho na in hir nyëg.

⁵¹ Lob luho detetëhin kebus in vahaj in bë tato hir huk nipaya sën rëk gëp degwata vu sir lo vu sir, log luho deya Ikonium. ⁵² Lob sir sën denego Yesu yi gägek ggëp Antiok medevong ving lo, ahëj nivesa rot gemëm Anon Vabuung luḵ yam ggërin ayoj.

14

Paulus Luho Barnabas Devong Huk Vu Ikonium

¹ Vu Ikonium og luho devong nebë sën Antiok lo. Luho delok ya alam Yuda hir dub-supinsën-yi bedenër Bengö Nivesa rangah. Luho denër nivesa, lob alam Yuda los alam Grik yu böpata devong ving. ² Rëk alam Yuda vahi su devong ving rë, lob delok alam dahis ahëj bedenër gägek nipaya rak Kerisi-yi-alam. ³ Paulus luho Barnabas denedo buk ngahi vu Ikonium gesu deneggöneng rë. Gağ luho nijwëek medenër Mehöböp yi gägek rangah, lob Mehöböp vong niwëek lok luho nemaj, beluho devong ngaa böp böp los huk aggagga in bë tato vu alam nabë gägek semusemu sën denenër lo yönon. ⁴ Rëk alam nyëg saga devasuh sir ya yu luu. Vahi degadu alam Yuda gevahi degadu sinarë luho.

⁵ Lob alam dahis ving alam Yuda medekedi ving hir alam ggev in bë degevang paya vu Barnabas luho Paulus. Devong in bë dengis luho jak gelöng beluho denadiik. ⁶ Rëk luho denego, lob deveya medeya distrik ngwë arë nebë Lukaonia medeya Lustra los Derbe los beggang-bu sën denedo dus vu nyëg böp luu saga. ⁷ Bemëm luho denër Bengö Nivesa rangah vu alam beggang-bu pin saga.

Paulus Luho Barnabas Devong Huk Vu Lustra

⁸ Lob mehöti nedo Lustra, su neggee meneya rë, in ata ko yi to los vaha nipaya. ⁹ Mehö sënë nengo Paulus nenër gägek, lob Paulus gët yi niwëek gerak ni bë ayo neya timu beyoh vu bë nivesa jak. ¹⁰ Lob nër ya niwëek bë, “Kwedi jak begebare!” Lob mehö sënë kedi rak pevis beggee meneya.

¹¹ Lob alam ngahisekë delë ngaa sën Paulus vong agi, lob detahi lok ayej Lukaonia nebë, “Anutu luu depöö mehönon rak bedeluk yam vu hill!” ¹² Bedenër Barnabas bë hir anutu-kuungsën Seyus, log Paulus nenër gägek, om denër yi bë hir anutu-kuungsën Hermes. ¹³ Anutu-kuungsën Seyus yi dub ti nedo ya los nyëg böp sagu nenga, lob Seyus yi mehö-neko-seriveng vunek vu burmakau nalu maluh la rak sesik beko meyam aggata avi in bë losho alam saga dengis bedebesi seriveng vu luho. ¹⁴ Lok sinarë Barnabas lu Paulus denego gägek sënë, lob luho ayoj maggin rot bedekweek hir röpröp, geluho deserög bedeya delok ya alam vuheng atov bedetahi bë, ¹⁵ “Alam-e! Ham nevongin bë gwevong va? Aluu mehönon meris mu nebë ham! Alu bë nanër Bengö Nivesa vu ham in ham gwevuu ham ngaa kuungsën saga na geham peggirin ham nom vu Anutu sën mala-tumsën degwa. Sën tung dob los yagek geloo los ngaa pin sën nedo lok lo. ¹⁶ Yönon, wirek Anutu lë mehönon mu, gedevong ngaa pin yoh vu yö kwaj. ¹⁷ Rëk su vun yi rot in bë ham dugin yi rë. Gağ nevong ngaa nivesa vesa vu ham mehönon. Nevong hob neto vu ham, los nevong beham nos anon nelok lok yi buk niröp. Nevong nos vu ham nebë saga, lob vong beham kwamin vesa.” ¹⁸ Luho devong gägek sagi bedenare saheng saheng rot in bë degërin alam saga besu debesi seriveng vu luho.

Detengwa Paulus Rak Gelöng

¹⁹ Lok alam Yuda vu Antiok los Ikonium deyam, lom delok alam saga ahëj, lob ahëj sengën bedetengwa Paulus rak gelöng. Dekuung bë diik ya, lom dedadii to meya dobnë. ²⁰ Lom alam sën denevong ving lo yam detetup yi, rëk kedi rak beyah meya beggang. Log monbuk lom luho Barnabas kedi deya Derbe.

²¹ Luho denër Bengö Nivesa rangah vu nyëg sagu, lob alam ngahisekë detu Yesu yi hur. Saga ggovok loḵ luho deyah Lustra los Ikonium, medetök yah Antiok vu distrik Pisidia ggökin, ²² bedevo niwëek loḵ Kerisi-yi-alam ayoj medegadu sir, log luho delev horek vu sir bê, “Ham ngo ayomin na timu vu Kerisi niwëek bemedo. Hil bê adok na Anutu-yi-nyëg, rëḵ mu hil gaḵo maggin namugin rë.”

²³ Lob luho deggoin alam la rak yoh vu beggang-bu pin saga in denatu ggev medegegin Kerisi-yi-alam, log ayej ggërin nos gedejom rak in sir medetung sir loḵ ya Mehöböp sën ayoj neya timu vu yi ggovok lo nema in bê gegin sir.

Paulus Luho Barnabas Deyah Antiok Ngwë Sën Neggëp Suria Lo

²⁴ Ggovok ya saga log luho deyoh ya distrik Pisidia medetök yah distrik Pampulia, ²⁵ lob luho denër Anutu yi gägek rangah ggëp Perga. Ggovok, log luho deluḵ medeya Atalia. ²⁶ Loḵ tum luho derak yaḡ vu Atalia, bedeyah medeya Antiok. Yik Antiok saga sën wirek alam detung luho loḵ Anutu nema in bê gegin luho geluho na degevonḡ yi huk sën luho denevonḡ rot begwëbeng agi. ²⁷ Log luho detök yah Antiok lom mëm desupin Kerisi-yi-alam pin, log luho deturin ngaa pin sën Anutu nevonḡ vu luho lo rangah, gedenër bê Anutu tateḵin aggata vu alam-yu-ngwë bedeyoh vu bê ayoj na timu vu Yesu geving. ²⁸ Lob luho denedo buk ngahisekë ving Kerisi-yi-alam sagu.

15

Kerisi-yi-alam Hir Supinsën Ggëp Yerusalem

¹ Lob Kerisi-yi-alam la vu Yuda deluḵ medeya Antiok bedenër gägek vu arij lo bê, “Nabë ham su sepa doḵ Moses yi horek begwerah* navimin rë, og Anutu su rëḵ geḵo ham nah rë!” ² Denër nebë sënë, lob Paulus lu Barnabas ahëj sengën rot vu sir bedevo gägek rak sir rot. Lob Kerisi-yi-alam deggoin Paulus lu Barnabas rak, galam la ving, in bê dejak medena Yerusalem bedebengwëḡ jak gägek rahsën* navij geving sinarë nyëdahis losho alam ggev.

³ Devonḡ sir ya, lob ya deyoh aggata sën neyoh ya dob Ponisia lu Samaria lo, bedenër bengö vu Kerisi-yi-alam vu beggang-bu mahen mahen pin loḵ distrik luu saga bê alam dahis deggërin ayoj yah vu Anutu. Lob arij lo ahëj nivesa in.

⁴ Lob ya detök ya Yerusalem, lob Kerisi-yi-alam losho sinarë, galam ggev, deko sir rak. Lob Paulus lu Barnabas denër ngaa pin sën Anutu vonḡ vu luho lo vu sir. ⁵ Rëḵ alam Parisai* la sën ayoj neya timu vu Yesu lo dekedo medenër yah bê, “Ham gwerah* navij, geham nanër vu sir nabë desepa doḵ Moses yi Horek geving, og mëm!”

⁶ Nebë saga lob sinarë nyëdahis losho alam ggev desupin sir in bê debengwëḡ jak medegero. ⁷ Medo denesap sir rak gägek hus adingsekë, loḵ mëm Pita kedi menër bê, “Arig lo! Ham rak ni bê wirek Anutu vo huk ggelek hil, log ggoin sa rak in bê sa nanër Bengö Nivesa vu alam dahis in degenḡo bedegevonḡ geving. ⁸ Anutu rak mehönon pin ayoj ni, lob vo Anon Vabuung vu sir, nebë sën vo vu hil lo, in bê tato nabë nelë sir nivesa. ⁹ Su vonḡ huk ti vu hil gevonḡ huk agga ngwë vu sir rë. Gaḵ ayoj ya timu vu yi lob yik saga vonḡ bayoj niveseek rak. ¹⁰ Ma ham bê seggi Anutu in va? Sën ham bê gwëbë ngaa maggin saga jak Kerisi-yi-alam

kwaj-è! Gaḡ yik hil los hil kenud lo su ayoh vu bê kerë horek sagi geving rë. ¹¹ Gaḡ hil nehevong ving bê Anutu neḡo hil yah vu yi raḡ Mehöböp Yesu yi semusemu, lob yik neḡo alam saga yah nebë saga ving.” ¹² Pita nër bê sënë, lob alam supinsën pin ayej ma, gedebë nengaj in Barnabas luho Paulus hir gägek sën luho deneturin nḡaa böp aggagga pin bê Anutu vo niwëek vu luho beluho devong vu alam-yu-ngwë lo.

¹³ Luho denër ggovek log Yakobus kedi menër bê, “Arig lo, ham gwengö sa gägek rë! ¹⁴ Simon nër vu ham bê Anutu yam vu alam-yu-ngwë muḡinsën nebë sënë in gooin sir vahi jaḡ bedenatu yi alam. ¹⁵ Lob alam-denenër-gägek-rangahsën yik denër gägek timu nebë sënë. Sën neggëp loḡ Anutu-yi-ḡapiya nebë:

¹⁶ ‘Nahub rëḡ sëḡ nam,

lob Davit yi dub sën tamang meto nedo lo, saga sëḡ dev jaḡ nah gökin. Yi nḡaa pin sën petar ya lo, saga sëḡ bo mewis doḡ nah, berëḡ medo nabë sën muḡinsën.

¹⁷⁻¹⁸ In mehönon vahi rëḡ desero Mehöböp.

Alam-yu-ngwë sën sengo hooïn sir raḡ in bê denatu sa nḡaa lo pin. Mehöböp sën vong begägek agi töḡ yam rangah wirek lo, lob nër nebë sënë vu hil.’”

¹⁹ Log nër ving bê, “Om sa kwaḡ nevo bê hil su abo horek ngahiseḡë medeḡinengin alam-yu-ngwë sën deneggërin sir medeyam vu Anutu lo. ²⁰ Gaḡ mëm hil kevu ḡapiya ti na vu sir nabë su deḡa reggu sën alam denetung netu seriveng vu anutu-kuungsën lo, gesu degevong baggëb, log su deḡa reggu sën alam deneseyu kwaj medenediik lo, besu deḡa reggu nij köḡ. ²¹ Gaḡ hil ngo arak ni bê mehönon denedo yoh vu nyëḡ pin medenër Moses yi horek loḡ dub-supinsën-yi yoh vu Buk-sewahsën-yi* pin rot beberup gwëbeng.

Dekevu ḡapiya Ya Vu Alam-yu-ngwë Sën Denevong Ving Lo

²² Lob sinarë losho alam ggev geKerisi-yi-alam pin dejoo gägek, log deggöoin hir mehö luu raḡ in bê luho dena Antiok geving Paulus lu Barnabas. Deggöoin Yudas sën arë ngwë nebë Barsabas geSilas, sën luho detu Kerisi-yi-alam hir ggev lo. ²³ Lom dekevu ḡapiya bedevo loḡ luho nemaj. Dekevu nebë:

He sinarë los alam ggev sën ham arimin lo he.

He kevu ḡapiya dus ti sagi yöḡ vu he arimin lo ham sën ham alam-yu-ngwë vu Antiok los Suria, geKilisia.

²⁴ He hango bê he alam la deyök bedenër horek ngahiseḡë vu ham bedevong ham ayomin maggin raḡ geham kwamin neketul loḡ. Rëḡ he su anër vu sir bê degevong nabë saga rë. ²⁵ He hango gägek sagi, lob mëm he ayomin timu, gehe joo gägek ggovek gemëm he hooïn arimin luu sënë raḡ behevong luho deneyök vu ham ving he arimin luu sën he ahëmin ving luho pangsën lo, Barnabas lu Paulus. ²⁶ Luho su deneggöneng in navij bê rëḡ malaj nama jaḡ sën denëḡo hil Mehöböp Yesu Kerisi arë raḡ agi rë. ²⁷ Nebë sënë, lob he hevong Yudas lu Silas deyök ving luho in bê mëm luho denanër gägek sagi jaḡ avij geving vu ham. ²⁸ Anon Vabuung nër vu he, behe joo gägek bê he su getung horek ngahiseḡë bedeḡinengin ham. Gaḡ yik horek sagi sën mëm ham sepa doḡ. ²⁹ Ham su gwa reggu sën alam denesis in bê degetung seriveng vu anutu-kuungsën lo, geham su gwa reggu nij köḡ, geham su gwa reggu

sën deneseyu kwaj medenediik lo, geham su gwevong baggëb. Nabë ham gwegin ham besu gwevong ngaa pin sagi rë, og rëk nivesa rot. Gagek ggovek saga.

Anutu geving ham begeving he.

³⁰ Ggovek, log mëm Kerisi-yi-alam devong sir medeluk medeya Antiok, bedesupin Kerisi-yi-alam pin ggëp sagu, log devo kapiya vu sir. ³¹ Detevin kapiya, lob kwaj vesa in gagek nivesa sën neggëp lok kapiya lo vo niwëek vu sir. ³² Lob alam-denenër-gagek-rangahsën luu sën Yudas lu Silas lo, denër gagek ngahisekë vu sir, bedevo niwëek vu sir bedegadu sir ving. ³³ Luho denedo hus ading teka ggëp Antiok ggovek, lok tum arij lo pin devong luho yah los gagek nahub, beluho deyah medeya vu alam sën devong luho ya lo. ³⁴ [Rëk Silas yò vong yoh vu kwa menedo Antiok.] ³⁵ Log Paulus lu Barnabas denedo Antiok, belosho alam vahi denetahu mehõnon medenenër Mehõböp yi Bengõ Nivesa rangah vu sir.

Paulus Luho Barnabas Devasuh Sir

³⁶ Buk la ya ggovek lok Paulus nër vu Barnabas bë, “Alu anah mana galë arid lo vu nyëg pin rë, sën wirek alu anër Mehõböp yi gagek vu sir lo. In alu ajak ni nabë denedo nivesa ma ma!”

³⁷ Lob Barnabas bë geço Jon na geving luho. Jon sën arë ngwë nebë Markus lo. ³⁸ Rëk Paulus nër bë, “Mehõ sagi sën wirek vuu aluu ggëp Pampulia gesu yam huk ving aluu rë lo, om alu su gaço yi na geving!” ³⁹ Lob luho denër sir rot, lom devasuh sir beBarnabas ço Markus beluho derak yag bedeya Kupros. ⁴⁰ Log Silas ya ving Paulus geKerisi-yi-alam deketag vu Mehõböp bë yi semusemu medo geving luho, log devong luho ya. ⁴¹ Luho ya deko lok distrik Suria los Kilisia, beluho devo niwëek lok Kerisi-yi-alam vu sagu ayoj.

16

Timoti Ya Ving Paulus Luho Silas

¹ Ggovek log Paulus luho Silas ya deverup Derbe medeya Lustra ving. Lob Yesu yi hur ti nedo sagu arë nebë Timoti. Yuda avëh ti sën ayo neya timu vu Yesu lo nalu yi, gamaç Grik ti. ² Lob Kerisi-yi-alam vu Lustra los Ikonium denenër Timoti bë mehõ nivesa. ³ Paulus ahë ving Timoti bë na geving yi, lob ko yi merah* navi. In kwa vo bë alam Yuda sën denedo agu, lob vong nebë sënë in derak ni bë Timoti ama Grik, om rëk dejuuk yi.

⁴ Lob detetuu aggata medeya deyoh vu beggang-bu ngahisekë, lob denevong gagek sën sinarë los ggev dejuo vu Yerusalem lo vu Kerisi-yi-alam pin gedenër vu sir bë desepa dok. ⁵ Lob mëm Kerisi-yi-alam devong ving niwëek ata, log alam denelok yam ving sir yoh vu buk, besir ngahisekë nerak.

Paulus Lë Alam Masedonia Ti Lok Pesepsën

⁶ Devongin bë dena distrik Asia* rëk Anon Vabuung nërin sir bë su dena denanër Anutu yi gagek vu alam Asia*. Lom verup detetuu aggata meya deko lok distrik Prugia los Galata. ⁷ Lob ya deverup lok distrik Musia hir den atov, lom kwaj nevo bë dedok na distrik Bitunia, rëk Yesu yi Anon Vabuung nërin sir. ⁸ Lob deyoh ya Musia hir den atov meya deto Troas. ⁹ Lob Paulus lë ngaa nebë pesepsën lok buk, geMasedonia ti nare getahi ya vu yi bë, “Gegök loo megenam distrik Masedonia megedok vu he!” ¹⁰ Paulus lë ngaa saga ggovek, log he pevis benesero yag in bë ajak mana

loo vahi distrik Masedonia, in he raḡ ni bē Anutu tahi he in bē he na nanēr Bengō Nivesa vu alam sagu.

Ludia Ggërin Yi Tu Kerisi Yi Hur Avëh Ti

¹¹ Lob he raḡ yaḡ vu Troas besesor maya Samotrakia. Log monbuk lob he ya verup Neapolis, ¹² baya verup Pilipi sën alam Rom yam denedo loḡ benyëḡ böpata kesuu beggang-bu pin vu distrik Masedonia lo. Lob he nado buk la vu nyëḡ saga. ¹³ Log Buk-sewahsën-yi* lob he heto mayoh bël nenga sën neggëp dus vu beggang agi aggata avi, behe ya matok vu nyëḡ len teka sën alam Yuda denesupin sir medenejom raḡ loḡ lo. Lob he tok raḡ avëh la gedesupin sir medenedo bël saga nenga, lob he heto nado ving sir manër gägek rangah vu sir.

¹⁴ Lob Tuatira avëh ti arë nebë Ludia ngo he gägek sagi. Avëh sënë nevonḡ huk monë yi raḡ tob mala sagap, geyö nejom raḡ vu Anutu yoh vu buk. Nengo Paulus yi gägek lob Mehöböp ggërin ayo gebë nenga in. ¹⁵ Lob losho yi alam deripek bël ggovek loḡ nër bē, “Bë ham gwelë nabë sayog neya timu vu Mehöböp yönon, og ham doḡ nam medo sa beggang.” Jij he niwëëk ata nebë sënë, lob he su ayoh vu bē keyëh aye rë.

Paulus Luho Silas Deya Karabus Pilipi

¹⁶ Buk ngwë lob tum he tetuu aggata maya nyëḡ jomraksën-yi, loḡ hur avëh ti tok vu he loḡ aggata. Mehöti bago avëh sënë tu yi ngaa meris, lob yi avëh sënë yutöksën benenër gägek vunsën rangah. Lom avëh sagi ala neko monë böpata raḡ yi huk yutöksën sënë. ¹⁷ Lob avëh sagi sepa he los Paulus metahi bē, “Anutu vavunë yi alam sënë yönon rot! Denenër aggata sën Anutu geḡo mehönnon nah lo tato vu hil!” ¹⁸ Avëh sënë nevonḡ nebë sënë raḡ buk, lob Paulus ni tebö raḡ, lom ggërin menër vu memö nipaya bē, “Senër raḡ Yesu Kerisi arë niwëëk vu hong bē gedëëin avëh sënë gegena!” Lob pevis bememö lëëin avëh geto meya.

¹⁹ Lom avëh sagi ala lo pin delë bē hir bagosën degwa to meya, lob dejom Paulus luho Silas ahon mededadii luho ya telig vu alam ggev. ²⁰ Deḡo luho ya vu kiap log denër bē, “Alam Yuda luu sënë deyam in bē degevonḡ bebegö berup doḡ hil nyëḡ. ²¹ In denenër bē hil sepa doḡ horek agga ti sën hil alam Rom hil su ayoh vu bē gevonḡ ma sepa doḡ rë lo.” ²² Lob alam pin deloḡ vu sir medenër gägek raḡ luho ving. Lob kiap kah luho hir tob ya in luho, log nër bedeveek luho raḡ beggi. ²³ Deveek luho rot ggovek, log detung luho loḡ ya karabus gedenër niwëëk vu mehö neḡin beggang karabus bē gegin luho nivesa. ²⁴ Mehö saga ngo gägek niwëëk sënë, lob tung luho loḡ ya beggang karabus ayo peggo, gedevingin luho vahaj ahon raḡ ngadoheng.

²⁵ Log buk vuheng raḡ lob Paulus lu Silas medo denejom raḡ los denevonḡ raro vu Anutu, galam karabus pin medo denengo luho. ²⁶ Lob pevis bejemapi ggee böpata beggee raḡ beggang karabus los mudeng pin, lob reping pin tahinin avuti, gesëng puh in alam karabus pin. ²⁷ Lob mehö neḡin karabus kedi melë bē reping pin tahinin, lom kuung bē alam karabus to deya pin, lom tur yi paëp-yu-anil in bē yö tetev yi benadiik. ²⁸ Rëḡ Paulus tahi niwëëk ya vu bē, “Su gebasap hong! In he pin nado!”

²⁹ Log mehö neḡin karabus tahi bedeko ram yam. Log seröḡ meluḡ ya karabus ayo, rëḡ neggöneng rot genelëk, lob petev meneggëp loḡ Paulus lu Silas vahaj. ³⁰ Log li luho to meyah dobnë genër bē, “Mehö böp luho! Sa gevonḡ nabë va in Anutu geḡo sa nah vu yi?”

³¹ Lob luho denër vu yi bē, “Ayom na timu vu Mehöböp Yesu, og rēk Anutu geķo hong los hong alam geving nah vu yi.” ³² Lob mēm luho detateķin Mehöböp yi gāgek rangah vu losho yi alam sēn deneggēp loķ yi beggang lo. ³³ Lob buk vuheng raķ rēķ ķo luho beya meripek beggi niben. Lom pevis belosho yi alam pin deripek bēl loķ yīķ buk saga. ³⁴ Log ķo luho loķ yah yi beggang ayo bevo nos vu luho, log losho yi alam ayoj tee yi in ayoj ya timu vu Anutu.

³⁵ Log heng to, lob kiap devong ahēvavu la ya medenēr bē, “Ham gwēķo mehō luu saga vēr in ķarabus bedenah bej!” ³⁶ Lob mehō negin ķarabus yah menēr gāgek sēnē vu Paulus bē, “Kiap devong gāgek yam bē melu nah. Om melu dēēin beggang ķarabus na gemelu na los gāgek nahub.” ³⁷ Rēķ Paulus nēr vu sir bē, “Aluu alam Rom, rēķ alu su hevong ngaa nipaya ti in bē degetung aluu duķ na ķarabus rē. Gaķ yō desis aluu meris mu raķ alam pin malaj gedetung aluu yam ķarabus. Log gwēbeng maķ bē degetii aluu vunsēn geto mena? Ma rot! Yō denam medegeli aluu geto menah dobnē.”

³⁸ Lob ahēvavu deķo gāgek sēnē meyah denēr vu kiap lo, lob kiap dengo bē luho alam Rom yōnon, lom deggōneng rot. ³⁹ Lob ya denēr gāgek nahub los kwaj paya vu luho gedeli luho to deyah dobnē. Log denēr vu luho bē luho degevuu nyēg sēnē gedena. ⁴⁰ Lob luho to deya in beggang ķarabus, geto deyah Ludia yi beggang, bedelē Kerisi-yi-alam bedenēr gāgek vahi vu sir in bē bo niwēēk doķ ayoj. Log luho deya.

17

Alam Tesalonika Devongin Bē Dengis Paulus Luho Silas

¹ Luho deya raķ meya deverup Ampipolis, lob luho dekesuu nyēg sagi geya deverup Apolonia, bedekesuu geya deverup Tesalonika. Sēn alam Yuda hir dub-supinsēn-yi ti nedo lo. ² Lob Paulus vong ggōkin yah nebē sēn nevong yoh vu nyēg lo. Loķ ya dub-supinsēn-yi ving alam Yuda loķ Buk-sewahsēn-yi* metateķin Anutu-yi-ķapiya yoh vu soda löö vu sir. ³ Nēr Anutu yi gāgek degwa tato getateķin vu sir bē Anutu yō joo gāgek ggovek ya bē Kerisi duķ nam dob begeķo ķerus menadiiķ, gekedi jaķ nah gökin. Log nēr bē, “Yesu sēn senēr bengō vu ham lo, saga Mehō sēn Anutu ggooin raķ in bē geķo hil nah lo.”

⁴ Lob sir sēn dengo yi gāgek lo la deggēr in sir medesepa luho Silas. Galam Grik la sēn denejom raķ vu Anutu lo yu böpata detamu in luho. Lob avēh los bengōj-ggoreksēn ngahiseķē devong nebē sēnē ving. ⁵ Rēķ alam Yuda ayoj sis yi rot in alam denesepa Paulus luho Silas, lob debago alam sēn nijpaya beyuj-lul-ķōķ lo la ggēp telig, gedesupin mehōnon ngahiseķē rot beya deloķ alam beggang saga ahēj, bahēj sengēn raķ bededun böpata verup. Ya deggēr in Yason yi beggang medesero Paulus luho Silas in bē degeķo luho geto dena dobnē vu alam. ⁶ Rēķ su detōķ vu luho rē, lob dedadii Yason losho Kerisi-yi-alam vahi to deya dobnē bedeko sir ya denare loķ kaunsor malaj, log detahi böpata bē, “Alam sēn deneloķ alam ahēj yoh vu nyēg pin bē degevuon paya lo, sēn gwēbeng deverup vu hil-ē. ⁷ Lob Yason sēnē ķo sir loķ ya yi beggang. Alam saga sēn denekeyēh alam Rom hir mehō-los-bengō Sisar* yi horek, gedenenēr bē mehō-los-bengō ngwē nedo arē nebē Yesu.” ⁸ Kaunsor losho alam pin dengo gāgek sēnē lob newaj raķ. ⁹ Lob denēr beYason losho yi alam debago sir, gedener

vu sir bē degegin Paulus luho Silas nivesa in su degevonḡ bebegō berup. Log delēēin sir medeya.

Paulus Luho Silas Devong Huk Vu Beroya

¹⁰ Loḡ pevis beKerisi-yi-alam devonḡ Paulus lu Silas deya Beroya loḡ buk. Luho ya deverup Beroya, lob luho deloḡ ya alam Yuda hir dub-supinsēn-yi ayo. ¹¹ Lob alam Yuda sēn denedo Beroya agu sir alam nijvesa rot kesuu alam Yuda vu Tesalonika. In deḡo Anutu yi gāḡek raḡ mahēj ving. Detevin Anutu-yi-ḡapiya yoh vu buk in bē deḡaḡ ni nabē luho denenēr gāḡek anon ma ma. ¹² Lob alam Yuda nḡahiseḡē losho alam Grik los bengōj-ggoreksēn vahi ayoj ya timu vu Yesu. Sir maluh gavēh.

¹³ Ggovek loḡ alam Yuda vu Tesalonika denḡo Paulus bengō bē nenēr Anutu yi gāḡek ggēp Beroya. Lob deya nyēḡ sagu, medetetuhin alam sagu in bē ahēj sengēn ḡaḡ vu Paulus losho alam sēn denesepa yi lo. ¹⁴ Lob Kerisi-yi-alam devevis medevonḡ Paulus ya loonē, geSilas lu Timoti denedo Beroya. ¹⁵ Lob alam sēn deḡo Paulus ya aggata lo deli ya meto Atens gedeneyah, lom deḡo gāḡek meyah denēr vu Silas lu Timoti bē luho dena vu Paulus pevis.

Paulus Nēr Gāḡek Ggēp Atens

¹⁶ Paulus medo neḡin luho ggēp Atens, loḡ lē alam nyēḡ sagu bē denesepa loḡ hir anutu-kuungsēn nḡahiseḡē rot, lob ayo maggin rot. ¹⁷ Lob loḡ ya dub-supinsēn-yi belosho alam Yuda denesap sir raḡ gāḡek. Log nevengwēnḡ ving alam-yu-ngwē sēn denejom raḡ ving alam Yuda lo ving. Log neya telig yoh vu buk menenēr gāḡek vu alam pin sēn yam denedo lo.

¹⁸ Lob losho alam los kwaj bōp la vu Epikurius hir dub, gela vu Stoik hir dub bedemehoo sir, lob denēr bē, “Mehō gāḡek jeggin jeggin saga bē nanēr gāḡek re?” Lob sir la denēr bē, “Maḡ bē nanēr alam nyēḡ la hir anutu!” Nēr bē sēnē in Paulus nēr gāḡek raḡ Yesu los kediraksēn.

¹⁹ Lom deḡo Paulus ya hir begḡang kaunsor ggēp Ḳedu Ares medeloḡ tepēḡ in yi bē, “Yoh vu bē he ḡango gāḡek mewis sēn genenēr agi lo degwa? ²⁰ He hanḡo hong gāḡek rēḡ yō agga ti, om he hevongin bē ḡango gāḡek sagi los degwa!” ²¹ In yiḡ alam Atens soḡek ving alam nyēḡ ngwē sēn yam denedo Atens lo pin su kwaj nevo nḡaa ngwē rē. Gaḡ denedo in bē deḡenḡo gāḡek mewis medebengwēnḡ ḡaḡ mu.

²² Lob Paulus nare loḡ kaunsor vu Ḳedu Ares vuheng atov genēr bē, “Ham alam Atens! Serāḡ ham nimin bē ham kwamin vo anutu pin menēgin sir nivesa. ²³ Lob sa haḡo loḡ nyēḡ mehalē ham jepō sēn ham netunḡ in bē ham najom ḡaḡ vu sir lo. Lom sa halē jepō ti geham kwevu gāḡek raḡ neggēp nebē ‘Anutu sēn hil duḡin lo yiyi’. Om anutu sēn ham duḡin rēḡ ham nejom raḡ meris mu vu yi lo, sēn gwēbeng sa bē nanēr yi gāḡek vu ham.

²⁴ Anutu sēn tunḡ dob los nḡaa aggagga pin sēn denedo loḡ lo, og Anutu saga sēn yi Mehōbōp sēn tu yāḡek los dob ala. Rēḡ su nedo loḡ dub sēn mehōnon denelev raḡ nemaj lo rē. ²⁵ Mehōnon su deyoh vu bē dedoḡ vu yi rē, in su neraḡ vu in nḡaa ti rē. Gaḡ yō vonḡ bemehōnon denedo vesaj bemedo malaj netum, gevo nḡaa nivesa vesa pin vu sir. ²⁶ Lob vonḡ bemehōnon pin depum raḡ degwa timu bedeyoh vu nyēḡ pin vu dob, geyō tunḡ hir buk los den atov pin vorot. ²⁷ Nevonḡ nḡaa nebē saga in bē mehōnon pin kwaj bo Anutu ḡēp ayoj. Genabē desero yi, og rēḡ denatōḡ

jaḵ yi, in su nedo ading in hil rē. ²⁸ Gaḵ hil nado vesad gemedo nahee los nehevong hil ngaa pin degwa raḵ yi timu. Nebē sēn ham alam kwaj böp la denenēr bē, ‘Hil degwa yi yōnon!’ lo. ²⁹ Om nabē hil degwa Anutu, og hil su kwad bo nabē Anutu ni nebē ngaa sēn mehōnon denesemu raḵ goor ma seriva ma gelōng lo rē. ³⁰ Wirek sēn mehōnon dugin Anutu lo, og Anutu yō lē ggovek ya rēḵ su kevoh sir ya rē. Rēḵ gwēbeng og nēr niwēēk vu mehōnon pin vu dob bē degērin sir. ³¹ Log yō ggooin buk ti raḵ vorot in bē gengo mehōnon pin hir gāgēk mebo nyēvewen vu sir niröp. Lob yō ggooin mehōti raḵ in huk sagi, gevong yi mekedi raḵ yah vu bedub in bē tato vu hil nabē yik mehō lo sagi.”

³² Alam lo denḡo gāgēk bē alam-diiksēn dekedi jaḵ nah vu bedub, lob vahi denöp raḵ yi, rēḵ vahi denēr bē, “Nahub rēḵ ḡenanēr gāgēk sēnē gökin nah vu he behe ḡango!” ³³ Denēr ggovek log Paulus vuu sir geto meya. ³⁴ Rēḵ mu alam ti ti deggērin sir bayoj ya timu vu Yesu medetamuin Paulus medeya. Ti arē nebē Dionusius sēn kaunsor Ḳedu Ares ti, log avēh ti arē nebē Damaris, galam la ving.

18

Paulus Vong Huk Ggēp Korint

¹ Paulus nedo Atens ggovek log ya Korint. ² Lob töḵ vu Yuda ti arē nebē Akwila geyi nyēḡ Pontus. Luho venē Priskila yō söb devuu Itali gedeyam Korint, in alam Rom hir mehō-los-bengō Klaudius yō tii alam Yuda pin bē degevuu Rom gedena. Lob Paulus ya vu luho ³ in yik lööho hir huk timu, om nedo ving luho bemedo denesemu sēl beggāng-yi.

⁴ Lob Paulus neya Yuda hir dub-supinsēn-yi pin menenēr vu alam Yuda los alam Grik bē ayoj na timu vu Yesu. ⁵ Loḵ Silas luho Timoti vu Masedonia medeto, lom mēm Paulus nenēr gāgēk yoh vu buk pin vu alam. Nēr gāgēk niwēēk vu alam Yuda bē Yesu yik yi Mehō sēn Anutu ggooin raḵ in bē geḵo hil nah lo. ⁶ Rēḵ dekeyēh yi gāgēk gedenēr pelē raḵ yi, lob Paulus tetēhin kebus to in yi tob log nēr vu sir bē, “Bē ham malamin nama, og yō degwa vu ham, su sa ngaa rē. Gesa naya in sena vu alam-yu-ngwē.” ⁷ Lob lēēin dub-supinsēn-yi geto meya merāḵ ya alam-yu-ngwē ti arē nebē Titius Yustus yi beggāng benedo ving yi. Mehō sēnē yi mehō nejom raḵ vu Anutu, lob yi beggāng nedo dus vu Yuda hir dub-supinsēn-yi. ⁸ Yuda hir dub-supinsēn-yi ala arē nebē Krispus, lob losho yi alam deggērin sir bayoj ya timu vu Mehöböp. Galam Korint ngahiseḵē denḡo Paulus aye medevong ving bederipek bēl.

⁹ Log buk ti lob Paulus lē ngaa ti nebē pesepsēn geMehöböp nēr vu yi bē, “Su gegöneng! Gaḵ hongēḵ ḡenanēr gāgēk rangah! Su ḡenajom hong ahon! ¹⁰ Sa nado ving hong, om mehōti su rēḵ ngis hong rē, in alam ngahiseḵē vu nyēḡ böp sēnē rēḵ denatu salam.”

¹¹ Lom mēm Paulus nedo Korint metatekin Anutu yi gāgēk vu sir yoh vu ta ti, gekwev nemadvahi-mevidek-ti. ¹² Rēḵ nahub geGalio tu alam Akaya hir kiap böp, lob loḵ buk saga alam Yuda denēr gāgēk revuh ti gedēḵo Paulus ya gāgēk ggēp beggāng-gāgēk-yi, ¹³ gedenēr gāgēk tetuhinsēn raḵ yi bē, “Mehō sagi netahu alam bē denajom jaḵ vu Anutu og desepa doḵ aggata ngwē medekeyēh he horek.”

¹⁴ Lob Paulus bē nanēr gāgēk nah, rēḵ Galio nēr vu alam Yuda muḡin bē, “Ham alam Yuda, nabē gāgēk nipaya soḡek ma, ngaa nipaya ti neggēp vu mehō sēnē yōnon, og yoh vu bē mēm sa ḡango ham los ham gāgēk.

¹⁵ Gaḵ nabë ham yam loḵ tepëḵ in sa in gägeḵ meris meris ma, raḵ ham ngo ham degwa la, ma raḵ ham alam Yuda ngo ham horek, og maam nöḵ gëp! Ham ngo semu! Sa niḡ lël bë sa su gango gägeḵ in ngaa nabë sënë!”

¹⁶ Log ti sir to deyah dobnë.

¹⁷ Nebë saga, lob tum alam Yuda deggërin yah beyö dejom hir dub-supinsën-yi ala ti arë nebë Sostenes ahon, bedeveek yi loḵ beggang-gägeḵ-yi mala. Rëḵ Galio su nër gägeḵ ti raḵ sir rë.

Paulus Yah Antiok Vu Suria

¹⁸ Paulus nedo Korint hus ading teka ving rë, loḵ jom Kerisi-yi-alam nemaj geraḵ ya yaḡ in na distrik Suria. Lob Priskila luho regga Akwila deya ving yi. Lööho detök ya Senkria, lob mëm Paulus keping yu viis in buk yah verup loḵ buk sën aye ggërin yi neggëp Anutu mala wirek lo bë su rëḵ keping yu rë lo. ¹⁹ Log ya deverup Epesus lob vuu luho medenedo nyëḡ sënë, geyö ti luḵ ya dub-supinsën-yi ayo menër gägeḵ vu alam Yuda. ²⁰ Lob alam saga denër vu yi bë medo buk la geving sir rë, rëḵ su sepa loḵ ayej rë. ²¹ Gaḵ jom nemaj gesemu gägeḵ vu sir bë, “Nabë Anutu su nanërin sa rë, og sëḵ nom berup vu ham buk ngwë gökin.” Log raḵ ya yaḡ ti ggëp Epesus meya. ²² Yaḡ ya meya nedo Sisarea, lob Paulus raḵ ya Yerusalem bejom Kerisi-yi-alam nemaj, log mëm luḵ meyah Antiok.

Paulus Neḵo Loḵ Nyëḡ Netu Beron Löö

²³ Paulus ya nedo buk la ggovek, log kedi raḵ vu Antiok meyah beya meyoh vu distrik Galata los Prugia hir nyëḡ mahen mahen pin meya nevo gadu loḵ Kerisi-yi-alam pin ayoj.

Apolos Nër Yesu Bengö Rangah

²⁴ Lob Yuda ti vu Aleksandria yam nedo Epesus, arë nebë Apolos. Sën yi mehö-vengwëngsën-yi, geyö raḵ Anutu-yi-ḵapiya ni nivesa rot. ²⁵ Detahu yi loḵ Mehöböp yi aggata yö wirek vorot, gaḵ Yesu og su raḵ ni rë. Rëḵ ayo niwëëḵ in bë nanër bengö rangah, lob nër niröp rot vu sir. Gaḵ mëm Jon og mëm lë yi buk sën neripek alam raḵ bël lo raḵ mala, ²⁶ om mëm mehö saga nër los ayo niwëëḵ ata loḵ alam Yuda hir dub-supinsën-yi. Loḵ mëm Priskila luho Akwila denḡo yi lob mëm deḡo yi ya vu luho beluhö denër Kerisi yi aggata tato niröp rot vu yi.

²⁷ Lob nahub gApolos kwa vo bë na Akaya, lob Kerisi-yi-alam vu Epesus deyogek in aye bë gevong nabë sënë, lom dekevu ḵapiya vu Yesu yi hur vu Akaya bë degeḡo yi jaḵ. Apolos töḵ ya Akaya lob Anutu vong semusemu vu yi beloḵ vu alam sën ayoj neya timu vu Yesu lo niwëëḵ rot. ²⁸ In niwëëḵ rot benër yah bedahun alam Yuda hir gägeḵ raḵ alam pin malaj, getato vu sir bë Anutu-yi-ḵapiya nër meneggëp rangah nebë Yesu yiḵ yi Mehö sën Anutu ggooin raḵ in bë geḡo hil nah lo.

19

Paulus Vong Huk Vu Epesus

¹ Apolos nahën nedo Korint, gePaulus yoh ya distrik Asia* vuheng atov metök ya Epesus, lob töḵ raḵ Kerisi-yi-alam la ggëp sagu. ² Lob loḵ tepëḵ in sir bë, “Sën ham ayomin ya timu vu Yesu lo, lob maḵ Anon Vabuung loḵ yam ggërin ham ayomin ving-a?” Loḵ denër yah vu bë, “Ma! Mehöti su nër Anon Vabuung ti bengö mehe hangö rë.” ³ Lob Paulus loḵ tepëḵ yah ggökin bë, “Log deripek ham raḵ bël nebë tena?” ³ Lom denër yah vu bë, “Deripek he nebë sën Jon neripek alam lo.”

⁴ Lom Paulus nĕr yah bĕ, “Wirek Jon nĕr vu alam bĕ degĕrin ayoj bedejipek bĕl, log nĕr vu sir ving bĕ nahub rĕk ayoj na timu vu mehō sĕn rĕk tamuĭn yi menam lo. Mehō sagi arĕ nebĕ Yesu.” ⁵ Dengo Paulus yi gāgek saga lob denĕr meripek sir raĭ Mehōbōp Yesu arĕ. ⁶ Lob Paulus bĕ nema raĭ sir, lob pevis bAnon Vabuung loĭ yam ggĕrin ayoj medenĕr alam nyĕg ngwĕ ayej aggagga, bedenĕnĕr gāgek nebĕ alam-denenĕr-gāgek-rangahsĕn. ⁷ Sir yoh vu nemadluho bemaĭ videk luu.

⁸ Log Paulus loĭ ya alam Yuda hir dub-supinsĕn-yi betateĭin Anutu-yi-nyĕg degwa rangah vu sir bejj sir yoh vu kwev lōō. ⁹ Rĕk alam la ayoj niwĕĕk rot gesu denevong ving rĕ. Gedenenĕr gāgek nipaya raĭ Mehōbōp yi aggata raĭ alam malaj. Lob tum Paulus kehe yi in sir geya, lob ƙo alam sĕn denesepa loĭ yi gāgek lo raĭ menenĕr gāgek vu sir yoh vu buk pin ggĕp Turanus yi dub-tatekinsĕn-gāgek-yi. ¹⁰ Bevong nebĕ sĕnĕ yoh vu ta luu, lob alam Yuda los Grik pin sĕn denedo Asia* lo dengo Mehōbōp yi gāgek.

Gagek Raĭ Siva Nalu Maluh Lo

¹¹ Anutu vong ņгаа bōp bōp loĭ Paulus nema, ¹² lob tum alam denĕko agesip los tob la sĕn Paulus navi neraĭ lo beya denetung raĭ alam nijraĭsĕn, lob hir niraksĕn nemaya. Gememō to deneya in sir la ving.

¹³ Log alam Yuda sĕn denevenĭev raĭ tupaak medenĕko loĭ nyĕg pin in bĕ degetii memō na in alam gedegeĭko monĕ jaĭ lo la denĕr Mehōbōp Yesu arĕ gedeneseggi in bĕ degetii memō na in alam. Bedenenĕr bĕ, “Ham gwevong noh vu sayĕg in sa nanĕr vu hong raĭ Yesu arĕ sĕn Paulus nĕr gāgek raĭ yi lo!”

¹⁴ Lob alam Yuda hir alam-denĕko-seriveng hir ggev ti arĕ nebĕ Siva, lob nalu lo nemadvahi-bevidek-luu denevong huk nebĕ sĕnĕ. ¹⁵ Rĕk memō nĕr yah vu sir bĕ, “Yesu saga seraĭ ni. Geseraĭ Paulus ni ving. Gaĭ mu ham re lo?” ¹⁶ Lob mehō sĕn memō negwang ya yi lo, pesōng ggōk sir gesis sir pin bekweĕk hej tob bedĕko nipaya rot, bedepiv kōk medeveya meto deyah dobnĕ los ahĕj tōksĕn. ¹⁷ Ggovek rĕk alam Yuda los Grik pin sĕn denedo Epesus deraĭ ņгаа sĕnĕ ni, lob sir pin deggōneng bōpata gedĕko Mehōbōp Yesu arĕ raĭ. ¹⁸ Log alam sĕn ayoj neya timu vu Yesu lo vahi deyam ving medenĕr sĕn denetung bu raĭ ņгаа pin lo rangah gedevuu ya. ¹⁹ Galam ņgahi sĕn denevong parahek los nabōō lu ņгаа lo desupin hir ƙapiya parahek los nabōō yi gedevesi raĭ ya nengwah raĭ alam pin malaj. Lob detevin ƙapiya sĕnĕ yi monĕ sĕn denebago raĭ lo, lob yoh vu monĕ gahis 50,000. ²⁰ Lob Mehōbōp yi huk niwĕĕk raĭ nebĕ sĕnĕ genetato yi niwĕĕk bĕ yi bōpata bekesuu.

Alam Dahis Depemĕĭin Kerisi-yi-alam

²¹ Paulus lĕ ņгаа pin saga ggovek, log kwa vo bĕ na distrik Masedonia los Akaya loĭ mĕm nah mena Yerusalem. Nĕr bĕ, “Sena sagu govek rĕ, loĭ sena galĕ Rom geving.” ²² Lob vong yi mehō luu sĕn deneloĭ vu yi lo demuĭin medeya distrik Masedonia, Timoti lu Erastus. GePaulus yō ti nahĕn nedo ggĕp distrik Asia*.

²³ Lob loĭ buk saga, alam demehoo sir in Yesu yi aggata gebĕ dengis sir raĭ degwa nebĕ sĕnĕ: ²⁴ Mehōti arĕ nebĕ Demetrius nedo belosho yi hur ņgahiseĭkĕ denesemu ņгаа raĭ seriva. Denesemu anutu-avĕh-kuungsĕn Artemis yi dub ƙenu mahen raĭ seriva in alam debago. ²⁵ Lob Demetrius sĕnĕ supin yi hur pin ving alam sĕn yĭk denevong huk nebĕ

agi genër vu sir bë, “Alam-e! Ham ngo raḵ ni bë hil nehako monë nivesa raḵ hil huk seriva sënë. ²⁶ Lob ham raḵ ni ving nebë mehö sën Paulus lo loḵ alam ngahiseḵë rot ahëj, beggërin ayoj raḵ yi gageḵ sën nenër nebë anutu pin sën hil nesemu raḵ nemad lo, saga og su anutu anon rë. Lob su vong nebë sënë vu hil Epesus mu rë, gaḵ vong yoh vu distrik Asia* pin ving. ²⁷ Lob Paulus yi gageḵ sagi su rëḵ gevong balam degeruu demij vu hil huk-monë-yi sënë mu rë. Gaḵ rëḵ dahun anutu-avëh böp Artemis yi dub vabuung sënë na geving. Gwëbeng alam distrik Asia* los alam vu dob pin deneko arë raḵ, rëḵ mu nabë Paulus medo nanër gageḵ nabë saga, og rëḵ hil anutu-avëh böpata los niwëëḵ sënë rëḵ natu ngaa meris barë nama.”

²⁸ Dengo gageḵ sënë lob ahëj sengën böpata rot gedetahi rot bë, “Hil Artemis vu Epesus yi böpata rot!” ²⁹ Detahi böpata rot nebë saga galam pin vu nyëḡ saga dereseh rur böpata mekedi deya. Dekedi loḵ ti medeserög medeya beggang-supinsën-yi, lob dejom Gayus luho Aristarkus ahon mededadii luho ya ving sir. Luho vu distrik Masedonia rëḵ luho deyam ving Paulus. ³⁰ Paulus vongin bë begi na sir vuheng benanër gageḵ vu sir, rëḵ Yesu yi hur deggërin yi. ³¹ Log alam distrik Asia* hir ggev böp la, og losho Paulus yö deneraḵ nij, om devong gageḵ ya vu yi ving bedenër niwëëḵ vu yi bë su doḵ na beggang-supinsën-yi.

³² Lob alam ngahiseḵë saga deneketul loḵ rot, in sir vahi denetahi gageḵ agga ti gevahi denetahi agga ngwë, lob alam vahi su deraḵ gageḵ sën desup sir in lo degwa ni rë. ³³ Lob alam Yuda derot Aleksander ya nare malaj galam vahi denër bë mëm yö neraḵ gageḵ degwa ni. Lom Aleksander varah nema raḵ gebë nanër gageḵ tato vu sir. ³⁴ Rëḵ ma gederak ni bë yi Yuda ti, lob sir pin ayej loḵ ti gedenetahi rot bë, “Hil Artemis vu Epesus yi böpata rot!” Detahi nebë saga yoh vu nyëḡ mala luu.

³⁵ Medo denevong medenevong, loḵ mëm mehö sën tu nyëḡ böp Epesus hir ggev benekevu hir gageḵ lu ngaa lo vong bededuj ma, log nër vu sir bë, “Ham alam Epesus! Mehö re rëḵ duḡin nyëḡ böp Epesus nabë neḡin avëh böp Artemis yi dub los ḵenu gelöng sën luḵ yam vu yaḡek lo? ³⁶ Mehöti su yoh vu bë keyëh gageḵ sagi rë. Om ham ayemin nama, geham su pevis megwevong ngaa ti. ³⁷ Ham ngo ḵo mehö luu sënë yam, rëḵ mu luho su deggodeḵ dub yi ngaa ti rë. Geluho su denër pelësën rak hil anutu-avëh rë, gema! ³⁸ Om nabë Demetrius losho yi hur hir gageḵ ti neggëp vu mehöti, og buk-gageḵ-yi neggëp. Gekiap böp nedo. Om yö rëḵ gengo hir gageḵ. ³⁹ Genabë ham gageḵ la nahën neggëp, og ham semu doḵ supinsën yi buk niröp. ⁴⁰ Rëḵ mu alam Rom rëḵ denanër hil nabë hil hevong begö verup gwëbeng gedegwa ma! Genabë dedoḵ tepëḵ in hil in supinsën nipaya sënë degwa, og gageḵ ti su neggëp in bë hil rëḵ nanër doḵ nah vu sir rë!” ⁴¹ Mehö sën nekevu gageḵ lu ngaa lo nër nebë sënë, log kevoh supinsën ya bedeketëḵin sir.

20

Paulus Ya Meḵo Loḵ Distrik Masedonia Los Grik

¹ Gageḵ sënë ahë yes raḵ ggovek, log Paulus supin Yesu yi hur lo deyam vu yi, menër gageḵ vahi vu sir in bë bo niwëëḵ doḵ ayoj. Log jom nemaj geya raḵ beya distrik Masedonia. ² Ya meyoh vu nyëḡ pin menër gageḵ ngahiseḵë in gadu Kerisi-yi-alam beya verup dob Grik, ³ lom nedo sagu

yoh vu kwev löö ggovek, log bë jaq yağ mena Suria. Rêk ngo bë alam Yuda dejoo gâgek bë dengis yi menadiik, lom sepa vaha meyoh distrik Masedonia beyah. ⁴ Yah log Purus nalu Sopater vu Beroya, gAristarkus lu MonSekudus vu Tesalonika, geGayus vu Derbe, geTimoti, geTukikus luho Tropimus vu distrik Asia*, bedeneya ving yi. ⁵ Alam sênê demugin meya denegin alu Paulus vu Troas. ⁶ Log alu halê Buk-ggöksên-yi* ggovek log alu hevuu Pilipi galu araq yağ maya. Alu aya buk nemadvahi loğ mêm atôk ya vu sir ggêp Troas behe nado soda ti.

Etikus Vês Vu Troas Loğ Vesa Loğ

⁷ Lob Buk-sewahsên-yi* sheuksên, lob he supin he in bë ağa nos los Pasa. Lob Paulus nêr gâgek vu alam, in monbuk og bë na jak. Lob nêr gâgek hus ading rot vu sir bebuk vuheng rak. ⁸ Lob detaggi loğ ram ngahisekê benare loğ beggang ayo vavunê sên he nasupin he loğ lo. ⁹ Lob maluh magêm ti arê nebê Etikus nedo rak veluung avi ayöong yi, gePaulus nenêr gâgek hus ading rot vu sir. Lob Etikus mala neggêp rot, lob ggêp yiing lom vês vu beggang ayo ti sên têt netu löö vu vavunê lo, beyam dob. Lob deluğ meya devêr yi rak rêk diik. ¹⁰ Loğ Paulus luğ meya tabuu mehô magêm saga genêr bë, “Ham su newamin jak, in anon nahên nedo loğ yi.”

¹¹ Lob Paulus rak yah vavunê belosho alam saga debu brêt medegga. Ggovek loğ nêr gâgek hus adingsekê vu sir rot benyêğ heng, log ya rak. ¹² Gedeko maluh magêm sênê medeya. Rêk su diik rê genedo vesa, lob kwaj vesa rak yah.

Paulus Vu Troas Meya Miletus

¹³ Paulus nêr muğin bë noh dob mena geto Asos, lob mêm he gako yi jak nom yağ vu sagu. Lob he rak yağ bamugin baya nehegin yi ggêp Asos. ¹⁴ Loğ Paulus yök to metök vu he, lob he hağo yi rak yom yağ mehe los aya Mitulene. ¹⁵ He kesuu Mitulene gaya, lob he hêp benyêğ heng, gehe ya verup dus vu Kios. Log he ya bebuk loğ yah geheng, lob mêm he ya matök ya Samos. Loğ he hêp yah beheng to, log mêm he ya matök ya Miletus. ¹⁶ Paulus kwa vo vorot bë kesuu Epesus gena in nilêl bë su medo distrik Asia* pangsên. Gağ bë pevis in kwa vo bë gelê Buk-supinsên-yi sên denenêr bë Pentikos lo, gêp Yerusalem.

Paulus Jom Alam Epesus Nemaj

¹⁷ He tøk ya Miletus, log Paulus vong gâgek ya Epesus in Kerisi-yi-alam hir ggev lo bë denam vu yi. ¹⁸ Deverup vu yi lob nêr vu sir bë, “Ham ngo rak ngaa pin sên sa nehevong wirek loğ sên sa nahên neverup mewis ggêp distrik Asia* lo ni. ¹⁹ Ham rak ni bë alam Yuda dejoo gâgek vunsên beron ngahisekê in bë dengis sa, lob saga vo maggin vu sa pangsên. Rêk sa su hağo sa rak rê, gağ sa malağ ruğ keseh in Mehöböp yi huk gesa medo nehevong. ²⁰ Sa su vun gâgek nivesa ti rê, gağ senêr rangah behevong ngaa pin in bë doğ vu ham. Gesenêr rangah vu ham loğ ham supinsên, gelok ham beggang ayo ving. Besagağ ham rak ni. ²¹ Senêr gâgek niwêek rak buk vu alam Yuda, gevu alam Grik in degêrin ayoj nah vu Anutu, gayoj na timu vu hil Mehöböp Yesu. ²² Om ham gwengö rê! Anon Vabuung negejiin sa bë sena Yerusalem. Lob mağ va rêk natök vu sa vu sagu? Sa duğin. ²³ Rêk Anon Vabuung tatekin vu sa yoh vu nyêğ pin sên seya lo meserak ni bë sêk natök vu karabus gengaa maggin ngahisekê rêk deginengin sa. ²⁴ Rêk sa su kwag nevo navig sênê bë ngaa anon rê. Sa

su nig wëek ata bë najom ahon rè, gaḵ sa bë sepa doḵ aggata sën sa nesepa loḵ lo, benama na rè. Sa bë semu huk sën sa haḵo vu Mehöböp Yesu lo na. Huk sën sa nanër Bengö Nivesa jaḵ Mehöböp yi semusemu lo. ²⁵ Om ham gwengo rè! Wirek seyök vu ham besa haḵo loḵ menanër gaḵek raḵ Anutu-yi-nyëḡ. Rëḵ gwëbeng serak ni bë ham su rëḵ gwelë sa malaḡ gökin nah rè. ²⁶ Nebë saga, om gwëbeng sa bë nanër vu ham nabë: Nabë ham ti nadiiḵ bemala nama, og su degwa vu sa rè, ²⁷ in sa su höneng rè, gaḵ sa tateḵin Anutu kwa pin los dahis vu ham. ²⁸ Om ham gwegin ham nivesa, gegwegin Kerisi-yi-alam vahi geving, in Anon Vabuung ggooin ham rak tu alaj. Ham gwegin ham nivesa beham gwegin Mehöböp yi alam sën yö bago sir rak niḵöḵ lo geving. ²⁹ In serak ni bë sëḵ gevuu ham gesena, log rëḵ alam gaḵek kuungsën la nabë anöö bemën nij paya rëḵ desarömin sir geving ham, lob degevonḡ paya vu Kerisi-yi-alam. ³⁰ Geham ggev la rëḵ dekedi medenanër gaḵek kuungsën la in dedadii Kerisi-yi-alam nah detamuin sir. ³¹ Om ham gwegin ham noh vu buk. Ham kwamin bo nabë sa tato aggata niröp vu ham buk los rangah yoh vu ta löö. Gesa nasu in ham pin ti ti.

³² Lob gwëbeng sa hetunḡ ham loḵ ya Anutu nema, gelöḵ yi gaḵek semusemu ayo, lob saga yoh vu bë bo niwëek vu ham gemëm ham rëḵ gwëḵo ngaa nivesa vesa pin sën Anutu rëḵ gevonḡ vu alam pin sën yö ggooin sir rak tu yi alam lo. ³³ Sa su malaḡ anon in mehöti yi seriva ma goor ma tob lu ngaa ti rè. ³⁴ Gaḵ ham ngo rak ni bë sa nemag sënë yö jom huk beloḵ vu sa in ngaa sën sa naraḵ vu in lo. Genelöḵ vu alam sën denesepa sa lö ving. ³⁵ Sa nehevong huk nebë sënë in tato vu ham nabë hil gevong huk niwëek in hil adok vu alam sekëj masën. Gehil kwad bo gaḵek sën Mehöböp Yesu yö nër lö nebë, 'Mehöti sën nabë bo ngaa vu mehö ngwë, gesu kwa bo nabë rëḵ geḵo nyëvewen doḵ nah rè lo, og kwa vesa rot kesuu kwa-vesasën sën kwa vesa in ngaa sën mehö ngwë denevo vu yi lo.' "

³⁶ Paulus nër gaḵek saga ggovek, log yun lus gejom rak ving alam ggev pin. ³⁷ Lob sir pin desu rot gedekebi Paulus ahon gedemul* yi in bë rëḵ gevuu sir gena. ³⁸ Ayoj maggin rot in Paulus nër bë su rëḵ degelë yi gök nahin rè. Log mëm deḵo yi meya detunḡ rak ya yaḡ.

21

Paulus Raḵ Ya Yaḡ In Na Yerusalem

¹ He hevuu sir gehe rak ya yaḡ maya, baya heto sesor niröp maya Kos. Geheng tolo he ya rot batök ya Rodos. Lob he kesuu Rodos gehe ya verup Patara. ² Lob he töḵ rak yaḡ ti vu saga geneya los Ponisia. Lob he rak ya baya. ³ He ya heto halë Kupros neggëp ya los he nemamin këj, lob he kesuu gaya rot baya neto nyëḡ böp Suria malöḵ ya Ture. In yaḡ bë getunḡ kupeḵ duk gëp nyëḡ sagu.

⁴ Lob he ya matök rak Kerisi-yi-alam la vu sagu, lob he nado soda ti ving sir. Loḵ Anon Vabuung vër kwaj lob denër vu Paulus bë su na Yerusalem. ⁵ Rëḵ ma gehe buk ggovek ya, lob he hevuu nyëḡ sagu gaya, lob Kerisi-yi-alam pin ving hir avëh los hur mahen deli he vu beggang ya loo nenga. Lob he yun lupin ggëp loo nenga genajom rak. ⁶ Log mëm he jom nemamin, log he rak ya yaḡ baya gedeyah bej.

Agabus Nër Gagek Rangah Raḵ Paulus

⁷ He raḡ yaḡ bekesuu Ture gaya rot batōḡ ya Petolemais. Lob he jom Kerisi-yi-alam lo nemaj gehe nado buk ti ving sir. ⁸ Lob monbuk lob he vu Petolemais batōḡ ya Sisarea, behe loḡ ya sinarĕ Pilip yi beggāḡ benado ving yi. Alam nemadvahi-bevidek-luu sĕn deloḡ vu sinarĕ nyĕdahis in nos vu Yerusalem wirek lo ti yi. ⁹ Lob nalu avĕh avō lubeluu sĕn maluh su dehov sir rĕ lo, lob sir avĕh-denenĕr-gāḡek-rangahsĕn.

¹⁰ He nado Sisarea buk la ving rot, lob mehō-nenĕr-gāḡek-rangahsĕn ti arĕ nebĕ Agabus vu distrik Yudea meluḡ meyam Sisarea. ¹¹ Yam in bĕ gelĕ he, lom ḡo Paulus yi ḡabi beduu yō vaha los nema raḡ, log nĕr bĕ, “Anon Vabuung nĕr bĕ, ‘Alam Yuda vu Yerusalem rĕḡ denaduu ḡabi sĕnĕ ala nabĕ sĕnĕ, log rĕḡ debo yi doḡ na alam-yu-ngwĕ nemaj.’” ¹² He hango nebĕ sĕnĕ, lob he los alam pin sĕn he nado loḡ beggāḡ ti saga lo anĕr niwĕĕk vu Paulus bĕ su jaḡ mena Yerusalem. ¹³ Loḡ Paulus nĕr gāḡek yom vu he bĕ, “Nebĕ va sĕn ham nesu benevong mesayog maggin nerakĕ? Seyoh vu bĕ sena ḡarabus. Gaḡ nabĕ sa nadiik in Mehōbōp arĕ geving ḡĕp Yerusalem, og yiḡ yoh vu ving!” ¹⁴ Lom he su ayoh vu bĕ rĕḡ aḡĕrin kwa rĕ, om sĕn he ayemin ma, gehe nĕr bĕ, “Om maam anon jaḡ noh vu Anutu kwa!”

¹⁵ Ggovek log he semu ngaa ngaa loḡ, garak maya Yerusalem. ¹⁶ Lob Kerisi-yi-alam la vu Sisarea desepa he bedeli he ya vu mehō sĕn he bĕ ana medo geving yi lo. Yi Kupros ti barĕ nebĕ Menason, sĕn yō vong ving wirek nyĕmuḡinsĕn lo. ¹⁷ He tōḡ ya Yerusalem, lob Kerisi-yi-alam deḡo he raḡ los kwaj vesa. ¹⁸ Gemonbuk lob Paulus ya ving he, behe ya halĕ Yakobus. Lob alam ggev pin denedo ving yi. ¹⁹ Paulus jom nemaj ggovek, log turin huk pin sĕn Anutu gaḡu yi bevong vu alam-yu-ngwĕ lo los dahis vu sir.

Paulus Ngo Alam Ggev Hir Gāḡek Beya Dub Ayo

²⁰ Dengo lob deḡo Anutu arĕ raḡ, loḡ tum denĕr vu yi bĕ, “Ari! Gerak ni bĕ alam Yuda raḡ negḡĕp mehōmehō detu Kerisi-yi-alam ggovek ya, lom denesepa loḡ horek sĕn Moses ḡo agi niwĕĕk ata. ²¹ Rĕḡ denengo bĕ genenĕr vu alam Yuda sĕn denedo ving alam-yu-ngwĕ lo bĕ degevu Moses yi horek na, geḡenenĕr bĕ su degerah* naluj navij, gesu desepa doḡ ngaa wirek hen gökin. ²² Om hil rĕḡ gevong nabĕ va? Yōnon rot, rĕḡ degengo gāḡek nabĕ geyam ggovek ya. ²³ Om ḡepevis begwevong ngaa noh vu sĕn he bĕ nanĕr vu hong agi. He alam lubeluu denĕr gāḡek ti venuh negḡĕp Anutu mala. ²⁴ Om gweko alam saga, begesepa doḡ horek pin sĕn gevong beham nimin veseek jaḡ ḡĕp Anutu mala lo, gegwetung monĕ natu seriveng in sir gedekeping yuj viis na. Gwevong nabĕ sĕnĕ, og alam pin rĕḡ deḡaḡ ni nabĕ gāḡek sĕn denenĕr rak hong lo, og anon ma. Gemĕm yō rĕḡ deḡaḡ ni nabĕ genesepa loḡ Moses yi horek ving. ²⁵ Gaḡ alam-yu-ngwĕ sĕn detu Kerisi-yi-alam lo, og hil ḡevu ḡapiya ya vu sir ggovek ya banĕr gāḡek sĕn hil ajoo wirek lo vu sir bĕ: Deḡĕgin sir nivesa, gesu dega reggu sĕn alam denesis in bĕ deḡetung seriveng vu anutu-kuungsĕn lo, gesu dega ḡōḡ, gesu dega reggu sĕn alam deneseyu kwaj medenediik lo, gesu deḡevong bagḡĕb.”

²⁶ Nebĕ saga, lob Paulus ḡo alam saga monbuk belosho desepa loḡ horek pin sĕn gevong benij veseek jaḡ ḡĕp Anutu mala lo. Log loḡ ya dub-vabuung-bōp ving benĕr buk sĕn buk-niveseeksĕn-yi govek na lo tato vu alam-deneḡo-seriveng lo. Buk sĕn deḡetung seriveng balam-deneḡo-seriveng debesi jaḡ jepō vu sir lo.

Alam Yuda Dejom Paulus Ahon Loḵ Dub Ayo

²⁷ Buk-niveseeksën-yi nemadvahi-bevidek-luu saga dus raḵ bē nama na, loḵ alam Yuda la vu distrik Asia* delē Paulus genedo loḵ dub-vabuung-böp ayo, lob deloḵ alam pin ahēj bahēj sengën raḵ. Lob dekedi dejom Paulus ahon ²⁸ gedetahi bē, “Ham alam Israel, ham dok vu he! In mehō sagi nenēr vu alam yoh vu nyëḡ pin bē dedahun hil hed alam los hil horek gedub-vabuung-böp sagi geving. Beḵo alam Grik la loḵ yam dub-vabuung-böp sënë ving bevong paya vu nyëḡ vabuung sënë!” ²⁹ Denēr nebē sënë in delē Tropimas vu nyëḡ böp Epesus genedo Yerusalem ving Paulus, lob dekuung bē Paulus ḵo yi loḵ ya dub ayo ving.

³⁰ Nebē saga, lob alam Yerusalem pin ahēj sengën raḵ, lob deserög beya dejom Paulus ahon, gededadii to meyah in dub-vabuung-böp. Gedepevis bedevhii dub yi reping pin.

Alam-begö-yi Vu Rom Deḵo Paulus Medeya Hir Ḷatum Ayo

³¹ Devongin bē dengis Paulus menadiiḵ, rëḵ bengö ya verup vu Rom hir alam-begö-yi losho alaj bē begö verup beyoh vu Yerusalem pin. ³² Lob pevis beḵo alam-begö-yi la, geyi kapten, bedeserög medeluk medeya vu sir. Yuda delē alam-begö-yi losho alaj, lob devuu Paulus gesu desis rē. ³³ Lob alam-begö-yi alaj ya dus bejom Paulus ahon genēr vu yi alam-begö-yi bededuu ahon raḵ sëng luu.

Log loḵ tepëḵ in sir bē, “Mehō re sënë? Vong va paya?” ³⁴ Rëḵ alam vu böpata, om detahi gägeḵ ya nikelap bededun böp rot. Lob alam-begö-yi alaj su yoh vu bē gengo gägeḵ degwa nivesa rē, lom nēr vu alam-begö-yi bē degeḵo Paulus dok na hir ḵatum ayo. ³⁵ Lob Paulus ya verup dus vu ḵatum sënë yi lël lob alam nij wëëḵ rot bē dengis yi menadiiḵ, lob alam-begö-yi su deyoh vu bē degërin yi nivesa rē, lom devaḵu yi ya vavunē. ³⁶ Galam pin denesepa sir bedetahi bē, “Gengis menadiiḵ!”

Paulus Nër Yi Degwa Vu Alam Yuda

³⁷ Alam-begö-yi bē degeḵo Paulus dok na hir ḵatum ayo, rëḵ Paulus lok tepëḵ vu alaj bē, “Yoh vu bē sa nanēr gägeḵ ti vu hong rē?” Loḵ alam-begö-yi alaj lëḵ belok tepëḵ yah bē, “Gerak Grik ayej ni?” ³⁸ Sa hekuung bē hong Ejep ti sën gesis begö vu gavman vu buk agu gegeḵo alam nij paya los begö hodeḵ 4,000 megeya nyëḡ-yumeris lo!” ³⁹ Rëḵ Paulus nër yah vu bē, “O saḵ Yuda, gatag ḵo sa ggëp Tarsus vu distrik Kilisia. Sa nyëḡ los bengö. Om gengogëḵ gesa nanēr gägeḵ dus ti vu alam sënë rē.” ⁴⁰ Lob alam-begö-yi alaj yoḡekin. Lob Paulus raḵ ya nare lël gevarah nema raḵ. Lob alam pin ayej ma, gemëm nër degwa ya vu sir loḵ Hibru ayej.

22

¹ Nër bē, “Arig lo amag lo, ham gwengö rē! Sa bē tateḵin sa gägeḵ degwa rangah vu ham.” ² Dengo bē Paulus nër vu sir loḵ Hibru ayej, lob ayej ma rot gesu deggee rē. Log mëm Paulus nër bē, ³ “Sa Yuda ti. Sataḡ ko sa ggëp Tarsus vu distrik Kilisia, rëḵ serig ggëp nyëḡ böp Yerusalem sënë geGamaliel ḵo sa luḵ yi dub betahu sa niröp loḵ hil kenud lo hir horek pin. Gesa niḡ wëëḵ mesayog ya vu Anutu timu nebē sën gwëbeng ham nimin wëëḵ menetamuin yi agi. ⁴ Wirek sevo maggin vu alam sën denesepa loḵ Yesu yi aggata lo, lob sa bē ngis sir medenadiiḵ. Lob seduu maluh los avëh ving raḵ sëng beya denedo beggang karabus.

⁵ Alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp losho kaunsor hir alam teta pin

deyoh vu bë rëk denanër gägek saga rangah vu ham, in dekevu काफीya vu arij lo vu nyëg böp Damaskus besa haço beya in bë sa naduu alam vu saga begaço nam Yerusalem bedegeço vanë.

Paulus Tatekin Sën Ggërin Yi Tu Yesu Yi Hur
(Sn 9:3-19; 26:12-18)

⁶Lob sa nahën nayök aggata beseya verup dus raç nyëg böp Damaskus, lob hes vuheng raç. Loç pevis berangah ti vër böpata nebë davës vu yaçek beyam jëh raç sa. ⁷Lob sevës beya nahëp dob, log sa hango gägek ti yam vu sa bë, ‘Saulus, gëvong vanë vu sa in va?’ ⁸Rëk seloç tepëç yah bë, ‘Mehöböp-a? Hong re?’ Loç nër yom bë, ‘Sa Yesu Nasaret sën genevong vanë vu sa lo!’ ⁹Galam sën deneya ving sa lo delë rangah sënë ving, rëç su dengo mehö sënë aye rë.

¹⁰Lob senër bë, ‘Om Mehöböp, sëç gëvong nabë va?’ Loç Mehöböp nër yom vu sa bë, ‘Kwedi jaç megena Damaskus. Lob vu nyëg sagu rëç mehöti nanër huk pin sën sehooin raç vu hong lo tato vu hong.’ ¹¹Rangah sagi gelu sa malaç, lob sa su yoh vu bë galë nyëg lu ngaa rë, om alam sën deya ving sa lo dejom loç sa nemaç bedeli sa ya Damaskus.

¹²Lob mehöti nedo barë nebë Ananias. Yi mehö nesepa loç Moses yi horek anon rot, lom alam Yuda pin sën denedo Damaskus lo denëço yi raç bë yi mehö nivesa. ¹³Mehö saga yam vu sa benër bë, ‘Arig Saulus! Malam natum nah!’ Lob pevis besa malaç tum ggökin yah besa halë yi. ¹⁴Log nër ving bë, ‘Hil kenud hir Mehöböp yö ggooin hong raç in bë gejaç kwa ni. Gelë Mehö yohvu sënë ggovek ya, gegengo gägek sën raç verup avi lo. ¹⁵In rëç genanër yi gägek rangah. Genanër ngaa sën gelë los gengo lo vu mehönon pin. ¹⁶Ma genegin va rot-a? Kwedi jaç beçejipek bël. Genanër Yesu arë gerëç jipek hong ngaa nipaya na.’”

Anutu Vong Paulus Ya Vu Alam-yu-ngwë

¹⁷“Seyom heto Yerusalem, gebuk ti lob sa medo najom raç loç dub-vabuung-böp, lob sa kenug ya nebë pesepsën ¹⁸besa halë Mehöböp. Lob nër vu sa bë, ‘Gepevis! Gwevuu Yerusalem gegena! Nabë genanër sa gägek vu alam sënë og su rëç degengo bedegevong geving rë!’ ¹⁹Lob senër bë, ‘Mehöböp, yö deraç ni bë wirek seyoh vu dub-supinsën-yi pin beseduu alam sën ayoj neya timu vu hong lo, gesa neheveek sir. ²⁰Gewirek desis Stepan sën nenër hong gägek rangah lo mediik, lob sayog nivesa in saga gesa vare nemalagin alam sën denetengwa yi lo hir röpröp.’ ²¹Rëç nër vu sa bë, ‘Gena! Rëç sa gëvong hong na aggata ading begena vu alam-yu-ngwë.’”

Alam-begö-yi Alaj Gin Paulus

²²Alam Yuda vare denengo Paulus yi gägek rot beya verup loç gägek vewen sagi loç detahi niwëek bë, “Ham jaç na genadiik! Mehö nebë saga su medo vesa!” ²³Lom denetahi ya nikelap gedekah hir röpröp medenetetëhin, gedeneraa kebus raç medenetë ya vavunë.

²⁴Nebë saga lob alam-begö-yi alaj nër bedëko Paulus loç ya hir katum ayo. Genër vu sir ving bë debeek yi in denatök jaç degwa sën alam Yuda denetahi gägek ya nikelap raç yi lo. ²⁵Lom deduu Paulus ya vetii keke ggovek in bë debeek, rëç alam-begö-yi hir kapten nare dus vu Paulus, lob Paulus nër vu yi bë, “Ham horek nër bë yoh vu bë ham beek Rom ti geham su gwengo yi gägek namugin rë?”

²⁶ Lob kapten ngo gagek sënë, lob ya menër vu alam-begö-yi alaj bë, “Gevongin bë gwevong nabë va? Mehö saga lo yi Rom ti!” ²⁷ Lob ala yom vu Paulus meloḵ tepëḵ vu yi bë, “Genanër vu sa nabë hong alam Rom ti ma ma?” Rëḵ Paulus yoḡek bë, “Ëë-ë, sa Rom ti!” ²⁸ Loḵ alam-begö-yi alaj nër bë, “Sa hetë monë ngahiseḵë in sa vu gavman Rom gesetu Rom ti!” Rëḵ Paulus nër yah bë, “Gaḵ sa og amag Rom, om atag ḵo sa besa Rom.”

²⁹ Lob alam sën bë debeek yi lo pevis bedelëin yi, galaj newa raḵ rot in kwa vo bë duu Rom ti raḵ sëng. ³⁰ Rëḵ vongin bë jaḵ ngaa sën alam Yuda denër bë Paulus vong paya lo ni niröp, om ḵo yi vër monbuk gevong gagek ya vu alam-deneḵo-seriveng hir ggev los kaunsor pin bedesupin sir yam, log ḵo Paulus luḵ ya nare malaj.

23

Paulus Nër Gagek Vu Yuda Hir Kaunsor

¹ Lob Paulus gët kaunsor genër bë, “Arig lo, setu Anutu yi hur ti besa medo mekwaḡ nevo bë sa nehevong yoh vu yi gagek rot beverup gwëbeng!” ² Nër nebë sënë, lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp Ananias nër vu yi alam sën denare dus vu yi lo bedepetap avi. ³ Rëḵ Paulus nër yah vu yi bë, “Hong gang nipaya rëḵ heveḵ nivesa raḵ nedo navi vavunë mu! Anutu rëḵ petap hong! Genedo sagi in bë gwengo sa gagek meḡeseggi jaḵ hil horek, rëḵ mu ngo kweyëh horek sagi in genër bedesis sa!”

⁴ Lob alam sën denare dus vu Paulus lo denër bë, “Su genanër gagek nipaya jaḵ Anutu yi ggev böp sënë!” ⁵ Rëḵ Paulus nër yah bë, “Arig lo, sa su raḵ ni bë yi alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp rë. Gaḵ Anutu nër meneggëp loḵ yi ḵapiya bë: Su genanër gagek nipaya jaḵ ala sën negin hong alam lo!”

⁶ Lob Paulus raḵ ni bë alam teta Sadukai* la geParisai* la medenedo, lom tahi ya vu kaunsor bë, “Arig lo! Sa og sa Parisai* soḡek rot! Sa nehevong ving bë alam-diiḵsën rëḵ dekedi jaḵ gökin, lob yik raḵ degwa saga sën gwëbeng devong gagek vu sa.” ⁷ Nër gagek saga lob gagek ahë sengën yi verup pevis loḵ Parisai* losho Sadukai* vuheng atov, lob devasuh sir. ⁸ In alam Sadukai* denenër bë mehönon su deyoh vu bë rëḵ dekedi jaḵ nah gëp bedub rë, gangër ma, gengaahur ma. Gaḵ alam Parisai* devong ving lööhoho. ⁹ Lom alam lo devong dedun böpata, loḵ alam Parisai* hir alam-horek-yi la kedi denare bedenër niwëëḵ bë, “He halë mehö saga bë ngaa nipaya ti su neggëp vu yi rë! Maḵ ngaahur ti ma angër ti yö vengwëng vu yi!” ¹⁰ Lob gagek ahë-sengën-yi ya meböp raḵ rot, lob Rom hir alam-begö-yi alaj ggöneng. In sir yu luu, lob bë rëḵ dedadii Paulus vewen vewen lob denabij teka teka benadiik. Lom nër balambegö-yi deluḵ beya devo Paulus vër in sir gedeko yi loḵ yah hir ḵatum ayo.

¹¹ Ggovek gebuk lob Mehöböp yam nare rangah vu Paulus genër vu bë, “Gemedo los nim wëëḵ! Genër sa gagek rangah ggëp Yerusalem ggovek, gerëḵ genanër sa gagek gëp Rom nabë saga geving.”

Yuda Dejoo Gagek Bë Dengis Paulus Menadiik

¹² Nyëḡ heng lob alam Yuda desupin sir medenër gagek venuh gedetato nemaj ya vavunë bë su dega los denanum rot bemëḵ nabë dengis Paulus benadiik loḵ mëm. Gaḵ nabë dega ma denanum namuḡin og Anutu ngis sir. ¹³ Sir sën denër gagek venuh lo sir mehödahis luu gela sevök.

¹⁴ Lob deya vu alam-deneḱo-seriveng hir ggev los alam teta bedenēr bē, “He nēr gāgēk niwēēk betato nemamin ya vavunē ganēr venuh bē he su rēḱ aḱa nos los nanum bēl rē rot, bena berup doḱ buk sēn he ngis Paulus menadiiḱ lo loḱ mēm. ¹⁵ Om ham los kaunsor gwēvong gāgēk na vu Rom hir alam-begō-yi alaj pehi nabē degeḱo Paulus duk menam vu ham. Ham nanēr vu yi nabē ham bē gwēngō Paulus yi gāgēk degwa gök nahin in ham jaḱ ni niröp. Gehe semu he ggovek ya. Su rēḱ nam natōḱ nam vu ham rē, gaḱ he rēḱ angis yi menadiiḱ doḱ aggata!” ¹⁶ Rēḱ Paulus mewa ngo gāgēk bē rēḱ degetung dum gēp aggata bedengis Paulus menadiiḱ, lob ya meloḱ ya Rom hir alam-begō-yi hir katum belok ya menēr rangah vu Paulus. ¹⁷ Lob Paulus tahi alam-begō-yi hir kapten ti yam, benēr vu bē, “Gwēḱo hur magēm sagi na vu ham ggev, in ḱo gāgēk ti in bē nanēr vu yi.” ¹⁸ Lob kapten ḱo yi beli ya vu ala benēr vu bē, “Ḳarabus Paulus tahi sa benēr vu sa bē sa gaḱo hur magēm sēnē nam vu hong, in ḱo gāgēk ti beyam vu hong.”

¹⁹ Lom ala jom loḱ nema, beḱo meya nenga, beluho yō luu ya denedo, log mēm loḱ tepēḱ in yi bē, “Gevongin bē genanēr gāgēk re vu sa?” ²⁰ Loḱ hur magēm nēr bē, “Alam Yuda dejoo gāgēk ggovek bē rēḱ dedoḱ tepēḱ in hong begwēḱo Paulus duk mena vu kaunsor neheng in dedoḱ tepēḱ in yi gāgēk degwa pangsen vu yi. ²¹ Rēḱ mu su gwēbē nengam vu hir gāgēk, in hir alam mehōdahis luu gela sevōḱ bedenēr gāgēk venuh bē su rēḱ dega los denanum rē, rot bemēm yō dengis Paulus menadiiḱ rē. Gwēbeng desemu sir gemedo denebuu aggata medenēgin hong bē rēḱ gengogekin hir gāgēk ma nama.”

²² Lob alam-begō-yi alaj vong mehō magēm sēnē yah, genēr niwēēk vu yi bē, “Su gena genanēr vu mehōti nabē genēr gāgēk sēnē rangah vu sa!”

Alam-begō-yi Vu Rom Alaj Vong Paulus Ya Vu Kiap Böp Peliks

²³ Lob alam-begō-yi vu Rom alaj tahi kapten luu yam, benēr vu luho bē, “Melu barah alam-begō-yi. Alam sēn deneraḱ hoos lo mehōdahis löö benemadluho (70), galam sēn denejom ruḱ lo jaḱ gēp alam nemadluho (200). Bedegero sir in ham na Sisarea jaḱ 9 krök buk. ²⁴ Log ham barah hoos la geving in Paulus jaḱ, geham gwēgin yi nivesa bena berup vu kiap böp Peliks.”

²⁵ Lob alam-begō-yi alaj kevu ḱapiya ti ving nebē:

²⁶ Sehuksēn! Kiap böp Peliks, mehō-los-bengö!

Sa Klaudius Lusias, sa ḱevu ḱapiya sēnē yōḱ vu hong.

²⁷ Alam Yuda dejom mehō sagi ahon gebē dengis yi menadiiḱ, rēḱ sa hango bē yi Rom ti lob seya ving alam-begō-yi behe tōḱ ya vu sir, lob he haḱo yi vēr loḱ nemaj. ²⁸ Lom sa bē gango gāgēk degwa sēn denēr raḱ yi lo, om sēn sa haḱo yi luḱ meyah vu hir kaunsor. ²⁹ Rēḱ sa hango denēr gāgēk raḱ yi in yō hir horek la. Gaḱ su devong gāgēk vu yi in ngaa nipaya ti in bē mēm hil angis yi menadiiḱ ma, hil getung yi na ḱarabus rē. ³⁰ Log gwēbeng gāgēk ti tōḱ vu sa bē dekeyēhin yi vunsēn in bē dengis yi menadiiḱ. Om sēn sa pevis behēvong yi yōḱ vu hong, gesenēr vu alam sēn denenēr gāgēk raḱ yi lo bē yō nōḱ denanēr hir gāgēk rangah jaḱ malam niröp.

³¹ Lob alam-begō-yi vu Rom devong yoh vu yi gāgēk, bedēḱo Paulus medeli ya Antipatris loḱ buk. ³² Log nyēḱ heng lob alam-begō-yi sēn deneyoh dob lo deyah medeya Yerusalem, galam sēn deneraḱ hoos lo

¹⁶ Lob sa kwaḡ nevo sa pangsen bë sa gevonḡ ngaa nivesa vu Anutu gevu mehōnon noh vu buk. ¹⁷ Sa hevuu sa nyëḡ geseya nado nyëḡ ngwë bengebek la ggovek ya loḡ seyom vu sa alam. Sa haḡo monë lu ngaa yom in bë doḡ vu alam sën deneraḡ vu in lo, gesa bë ḡetunḡ seriveng la vu Anutu geving. ¹⁸ Sa nehevong nebë sënë, lob sa sepa loḡ he horek in sa nig veseek jaḡ ḡëp Anutu mala. Lob sa nado loḡ dub ayo balam delë sa bë mehōnon ngahi su denare ving sa rë, gemehö la su devong dedun rë. ¹⁹ Gaḡ mëm Yuda la vu distrik Asia* denedo, om nabë alam saga mëm maḡ yö detoḡ raḡ ḡaḡek nipaya ti geneggëp vu sa, og mëm nam debare malam gedenanër rangah vu hong. ²⁰ Gaḡ nama, om alam sagi mëm yö denanër ngaa sën delë gesa hevong paya loḡ buk sën sa nare kaunsor malaj vu Yerusalem lo vu hong. ²¹ Maḡ yik ḡaḡek timu sënë, sën sa nare loḡ sir vuheng gesa tahi bë, ‘Sa hevong ving bë alam-diiksën rëḡ dekedi jaḡ nah ḡökin.’ Yik raḡ degwa saga sën gwëbeng devong ḡaḡek vu sa.”

²² Rëḡ mu Peliks raḡ Yesu yi aggata sën Paulus nër lo ni vorot, lom nër vu alam Yuda bë degeḡin galam-begö-yi alaj Lusias duḡ menam rë, log mëm rëḡ gengo hir ḡaḡek sagi ḡök nahin. ²³ Lob nër vu kapten bë ḡeḡo Paulus nah ḡarabus, rëḡ mu su ḡeko duḡ na ḡarabus niwëëk rot. Gesu ḡerin Paulus yi alam sën nabë dedoḡ vu yi in ngaa vahi lo.

Peliks Jom Paulus Ahon Menedo Ḳarabus Ngebek Luu

²⁴ Buk la ya ggovek log Peliks ko venë Drusila yam. Drusila yi Yuda avëh ti. Lob Peliks tahi Paulus in bë tateḡin degwa sën alam degevonḡ geving Yesu Kerisi lo vu yi. ²⁵ Rëḡ Paulus tateḡin ḡaḡek raḡ sën hil gevonḡ ngaa niröp lo, ḡeraḡ sën hil ḡeḡin hil nivesa lo, ḡeraḡ sën Anutu rëḡ gevonḡ nyëvewen doḡ nah hil ngaa nipaya lo. Lob tum Peliks ḡḡöneng benër bë, “Genah megena rë! Genabë buk len ti ḡëp og sëḡ tahi hong megenom ḡökin.”

²⁶ Log Peliks kwa nevo ngaa ngwë loḡ ayo ving. Kuung bë maḡ Paulus rëḡ bo monë la vu yi in bo yi vër, om sën tahi yi beron ngahi yam beluho denevengwëḡ. ²⁷ Lob Paulus nedo ḡarabus beta luu ggovek ya getum kiap mewis Porkius Pestos loḡ yah Peliks ben. Rëḡ Peliks vong in bë alam Yuda ahëḡ geving yi om su ḡo Paulus vër rë ḡeyö nahën nedo loḡ ḡarabus.

25

Paulus Ketag Bë Alam Rom Hir Mehö-los-bengö Sisar Gengo Yi Gagek*

¹ Pestos verup betu kiap loḡ yah Peliks ben benedo Sisarea buk löö loḡ mëm raḡ meya Yerusalem. ² Lob alam-deneḡo-seriveng hir ggev losho alam böp vu Yuda deya vu yi bedenër ḡaḡek raḡ Paulus. Denër niwëëk vu Pestos bë, ³ “Gedoḡ vu he, begwevong Paulus nam Yerusalem.” In kwaj nevo bë deḡetunḡ dum doḡ aggata bedengis Paulus menadiiḡ. ⁴ Rëḡ Pestos nër yah bë, “Dus raḡ in senah mena Sisarea, om Paulus medo ḡarabus sagu. ⁵ Om ham alam ggev deduḡ medenam geving sa, in nabë mehö sagi vong ngaa ti paya, og denanër ḡaḡek jaḡ yi.”

⁶ Lob Pestos nedo ving sir maḡ yoh vu buk nemadvahi-bevidek-löö ma nemadluho ggovek, log luḡ meyah Sisarea. Log monbuk lob raḡ ya nedo beggang-ḡaḡek-yi, log nër vu sir bë deḡeḡo Paulus nam. ⁷ Paulus verup lob alam Yuda sën deluḡ medeyam vu Yerusalem lo yam detetup yi gedanër ḡaḡek magḡin ngahiseḡë raḡ yi. Rëḡ su deyoh vu bë detato hir ḡaḡek vu Pestos nabë yönon rë.

⁸ Lob Paulus nēr yah bē, “Sa su hevongŋŋaa nipaya ti vu alam Yuda hir horek ma, vu dub-vabuung-böp ma, vu mehō-los-bengō Sisar* rē.”
⁹ Rēk Pestos vongin bē alam Yuda ahēj geving yi om loḵ tepēḵ vu Paulus bē, “Yoh vu bē hil anah Yerusalem besa gango hong gāgek gēp sagu ma ma?”
¹⁰ Rēk Paulus nēr yah bē, “Gwēbeng sa nare loḵ mehō-los-bengō Sisar* yi beggang-gāgek-yi, lom beggang sagi og beggang-gāgek-yi om ham gwengō sa gāgek doḵ! Gerak ni ggovek ya bē sa su hevongŋŋaa nipaya ti vu alam Yuda rē.
¹¹ Nabē nipaya böp ti neggēp vu sa beyoh vu bē dengis sa doḵ nah mesa nadiik, og ggovek, gemēm dengis sa. Gaḵ nabē gāgek sēn denenēr rak sa agi su anon rē, og mehōti su yoh vu bē bo sa doḵ na nemaj rē. Om sēn sa ḵetaḡ vu mehō-los-bengō Sisar* bē gengō sa gāgek.”

¹² Lob Pestos vengwēng ving yi alam sēn denevo kwa vu yi lo muḡin, loḵ mēm nēr bē, “Gekwetag bē Sisar* gengō hong gāgek, om gena vu Sisar*!”

Pestos Loḵ Tepēḵ In Paulus Vu Agripa

¹³ Buk la ya ggovek loḵ mehō-los-bengō Agripa luho venē Bernisi deyam Sisarea in bē degelē Pestos medenajom nema.
¹⁴ Luho denedo Sisarea bukŋahi lob Pestos nēr Paulus yi gāgek bengō ya vu mehō-los-bengō bē, “Peliks ko mehōti ya ḵarabus wirek meya nedo.
¹⁵ Lob serak meya Yerusalem lom alam-deneḵo-seriveng hir ggev los alam teta vu Yuda denēr gāgek rak yi, gedenēr vu sa bē sebo nyēvewen vu yi.
¹⁶ Rēk senēr yah vu sir bē he Rom, og he su navo maggin meris meris vu mehōti rē. Gaḵ mehō sēn gāgek neggēp vu yi lo, og mēm ya nare alam sēn denenēr gāgek rak yi lo malaj muḡin, gehe navo nyēḡ vu yi in bē bare menanēr gāgek nom jaḵ gāgek sēn denenēr rak yi lo.

¹⁷ Lob he sepa he mayam, lob sa su kōpek rē. Gaḵ heng to log sa nado rak beggang-gāgek-yi gesenēr bedeko mehō saga yam.
¹⁸ Lob alam sēn denēr gāgek rak yi lo denare. Lob sa hekuung bē rēḵ denanēr gāgek nipaya jaḵ yi, rēḵ ma.
¹⁹ Gaḵ losho deneggök sir in aggata sēn degeḵo hir ḵeriing luŋaa jaḵ lo. Gedeneggök sir in mehō diiksēn ti arē nebē Yesu, in Paulus nēr bē mehō saga nedo mala vesa.
²⁰ Lom serak ni bē sa su yoh vu bē gango gāgek degwa la nabē saga rē, om seloḵ tepēḵ in Paulus bē, ‘Maḵ hil anah Yerusalem loḵ mēm sēḵ gango hong gāgek sēnē gēp sagu.’
²¹ Rēḵ Paulus nēr bē yō medo dok ḵarabus, gemehō-los-bengō Sisar* gengō yi gāgek rē. Lom senēr bē nah medo ḵarabus besa natōḵ vu aggata rē, loḵ mēm sa gevong yi na vu Sisar*.”
²² Lob Agripa nēr vu Pestos bē, “Sa bē gango mehō sagi yi gāgek!” Lob yoḡek bē, “Neheng rēḵ gwengō!”

²³ Lob monbuk lob Agripa luho Bernisi devunek log alam deḵo luho rak ḵapah medeyam. Luho deloḵ ya beggang-supinsēn-yi ving alam-begō-yi alaj pin, los alam böp böp vu nyēḡ sagu, lob Pestos nēr bedeko Paulus yam.
²⁴ Log nēr bē, “Mehō-los-bengō Agripa, geham alam pin sēn ham yam nedo ving he-ē, ham gwelē mehō sēnē! Alam Yuda pin vu Yerusalem gevu sēnē ving bedejij sa rot bedetahi niwēek bē su medo mala vesa, gaḵ nadiik.
²⁵ Rēḵ sa halē bē su vongŋŋaa nipaya ti in bē mēm hil angis yi menadiik rē. Log yō ketag rak avi bē Sisar* gengō yi gāgek, om sēn sa hevongin bē gevong yi na.
²⁶ Rēḵ sa su tōḵ vu yi gāgek anon degwa ti meneggēp rangah in bē mēm sa ḵevu ḵapiya betateḵin vu hil mehōböp Sisar* rē. Om mēm sēn sa haḵo mehō sagi yam vu hong mehō-los-bengō Agripa, gevu ham pin saga ving in hil pin gango yi gāgek nivesa, loḵ mēm

sa natòk vu yi gagek la in sa kevu dok kapiya. ²⁷ Nabë sa gevong karabus ti na, gesa su gevong yi gagek degwa na geving rë, og saga su yoh vu rë.”

26

Paulus Tatekin Yi Gagek Vu Agripa

¹ Lob Agripa nër vu Paulus bë, “Bë genanër hong gagek la, og genanër!” Lom Paulus kedi nare betelë nema genër yi gagek bë, ² “Mehö-los-bengö Agripa! Alam Yuda denenër gagek rak sa yoh vu buk, lob gwëbeng sa kwag vesa rot in sa nare malam megenër bë gwengo sa gagek. ³ Sa kwag vesa in ngo gerak ngaa pin sën hil Yuda ngo nesepa lo lo ni, gengaa pin sën hil nemehoo hil in lo. Om sa bë gwengo sa gagek, og su nim tebö jak pevis.

⁴ Ngaa pin sën sengo nahën magëm gesa hevong wirek rot beberup gwëbeng agi, og saga alam Yuda pin denerak ni, in sa nado ving sir ggëp Yerusalem. ⁵ Yö denerak sa nig rot, om nabë kwaj nevo, og deyoh vu bë denanër rangah vu hong nabë sa Parisai* ti, besetu sir vahi sën denesepa lo horek pin los dahis lo ti. ⁶ Om sën gwëbeng sa nare agi, gedenevong gagek vu sa in sa nehevong ving gagek nivesa sën wirek Anutu vo vu hil kenud lo lo, gesa navo kwag in buk sën bë gagek agi anon jak lo. ⁷ Gehil degwa nemadluho-bevidek-luu lo yik denevo kwaj in buk sën bë gagek agi anon jak lo ving, lom denejom rak vu Anutu buk gerangah. O Mehö Gayeheng, yik rak degwa sënë sën Yuda denër gagek kuungsën rak sa. ⁸ Ma nebë va sën ham kwamin nevo bë Anutu su yoh vu bë gevong balam-diiksën dekedi jak nah gökin rë-ë? ⁹ Wirek sa hevong ngaa ngahisekë in bë sa dahun Yesu Nasaret arë, lob sa hekuung bë sa nehevong ngaa nivesa. ¹⁰ Sa nehevong nebë sënë vu Yerusalem, lom alam-deneko-seriveng hir ggev devo niwëek vu sa beseya naduu Anutu-yi-alam ngahisekë benehako yah karabus. Log kaunsor denenër bë dengis sir medenadiik, lob sa navo veyovin hir gagek ving. ¹¹ Gesa navo maggin ngahisekë vu sir lo lo dub-supinsën-yi pin. Sa nehevong in bë denanër pelë los degeruu demij vu Mehöböp, gesahëg sengën böpata rot vu sir besa nesepa sir rot meya nayoh vu alam-yu-ngwë hir nyëg ving.”

Paulus Nër Yi Gagek Sën Ggërin Yi Mevong Ving Yesu Lo

(Sn 9:3-19; 22:6-16)

¹² “Log alam-deneko-seriveng hir ggev denër gagek niwëek vu sa medegadu sa ving meseya Damaskus. ¹³ Lob Mehö Gayeheng! Sa medo naya rak hes vuheng atov, lob sa halë rangah ti vër nebë davës betum vu yagek begelu yam rak sa lo lo aggata. Tum böpata rot kesuu nyëg mala, lom yam jëh rak he los alam pin sën deneya ving sa lo. ¹⁴ Lob he pin avës baya nahëp dob, lob sa hango gagek ti yam lo lo Hibru ayej bë, ‘Saulus, Saulus gëvo vanë vu sa in va? Vongin gebakë ngaa sën los nevu lo, lob ngo vongin gebo vanë vu hong.’

¹⁵ Lob selok tepëk bë, ‘Mehöböp, hong re?’ Lom Mehöböp nër yom bë, ‘Sa Yesu sën genevong vanë vu sa lo!’ ¹⁶ Om kwedi gebare niwëek. Gwëbeng seyam vu hong in sa bë gooin hong jak in genatu sa hur megena genanër rangah nabë gelë sa nebë sënë. Gerëk genanër ngaa sën sëk tato vu hong beron la vu tamusën lo rangah geving. ¹⁷ Gesëk gëgin hong dok alam Israel los alam-yu-ngwë sën sëk gevong hong na vu sir lo nemaj. ¹⁸ Sëk gevong hong na vu sir in tatekin malaj medegevuu malakenu na gedegërin sir nom vu rangah. Degevuu Satan yi niwëek gedenam vu

Anutu, lom ayoj nam timu vu sa, log sengo rëk dahun hir ngaa nipaya na. Gemëm rëk denam sa nyëg geving alam sën ayoj neyam timu vu sa bedetu sa ngaa ggovek lo.’ ”

Paulus Nër Vu Agripa Bë Nevong Yesu Yi Huk

¹⁹ “O Mehö-los-bengö Agripa, sa halë ngaa yagek yi sënë, lob sa su keyeh gagek rë. ²⁰ Gağ senër gagek rangah vu alam Damaskus mugin, log senër vu alam Yerusalem, gevu nyëg Yudea pin, gevu alam-yu-ngwë ving. Senër vu sir bë degërin sir vu hir ngaa nipaya gedenam vu Anutu, bedegevong ngaa niröp in tato nabë deggërin ayoj ggovek ya. ²¹ Sa hevong nebë sënë, lob alam Yuda dejom sa ahon rağ degwa saga loğ dub-vabuung-böp, gebë dengis sa besa nadiik. ²² Rëk Anutu loğ vu sa, rot besën verup gwëbeng besa nare genanër gagek yök vu alam meris, gevu ham alam los arëmin lo agi. Sa su nanër gagek agga ngwë rë, gağ sa nanër gagek sën wirek alam-denenër-gagek-rangahsën losho Moses denenër bë rëk berup lo. ²³ Denër nebë, ‘Kerisi rëk geğo vanë, log yö rëk kedi jak namugin gëp bedub. Lob rëk nanër gagek-rangah-yi vu alam Israel, gevu alam dahis geving.’ ”

Paulus Nër Gagek Vu Agripa In Bë Ayo Na Timu Vu Yesu

²⁴ Paulus nër nebë sënë, lob kiap böp Pestos petupek rağ yi bë, “Paulus, hong bado! Geluğ dub ngahisekë, lom kwam böpata vong beyum vong paya!” ²⁵ Rëk Paulus nër yah bë, “Mehö niwëek Pestos, sa yug su vong paya mesenër gagek jeggin jeggin rë, gağ senër gagek niröp beyönon. ²⁶ Mehö-los-bengö sënë nerağ ngaa pin sënë ni, om sa su nahöneng rë gesenër rangah vu yi. Serağ ni bë ngaa pin sën agi su yoh nenga in mala los nenga rë. Gağ rağ ni, in ngaa pin sënë su verup vunsën rë. ²⁷ O Mehö-los-bengö Agripa, mağ gevong ving alam-denenër-gagek-rangahsën hir gagek-a? Èë-ë, serağ ni bë genevong ving!”

²⁸ Loğ Agripa nër yah vu Paulus bë, “Nabë genanër hus ading teka rot og mağ hong gagek rëk gevong mesegërin sa natu Yesu yi hur ti!”

²⁹ Lom Paulus nër yah vu bë, “Èë-è! Nabë sa nanër dus, ma ading, og yik yoh vu! Sa najom rağ vu Anutu bë, hong, galam pin sën ham los nengo sa gagek gwëbeng-ë lo gwërin ham nabë sa, gağ mëm sëng sënë og su natök vu ham.” ³⁰ Paulus nër nebë sënë, loğ mehö-los-bengö kedi nare ving kiap böp Pestos, geBernisi, galam sën denedo ving sir lo meto deya.

³¹ To deyah dobnë ggovek, loğ desap sir rağ medenër bë, “Mehö sagi su vong ngaa ti paya in bë nadiik ma medo karabus rë.” ³² Lob Agripa nër vu Pestos bë, “Nabë mehö sënë su ketag nabë Sisar* gengo yi gagek rë, og yoh vu bë gebo yi vër mena.”

27

Değo Paulus Rağ Ya Yag In Na Rom

¹ Kwaj vo gagek venuh bë he jak yag mana Rom, lob detung Paulus losho karabus vahi loğ ya kapten ti nema. Arë nebë Yulius lob negin alam-begö-yi rağ neggëp alam nemadvahi (100) loğ yu böpata ti sën denenër sir bë mehö-los-bengö Augustus yi alam lo. ² Lob Adramitiam hir yag ti bë geğo kupeğ na nyëg böp la vu distrik Asia*, lob he rağ ya baya. Lob Aristarkus vu Tesalonika vu distrik Masedonia ya ving he. ³ Heng to log he ya seyu yag ya Sidon, lob Yulius vong nivesa beyoğekin Paulus bë yoh vu bë na gelë yi alam medegegin yi jak nos lu ngaa. ⁴ He vu Sidon

maya, rëk sang böp yam ggëp yağ neru meruuk he. Lom yağ yom rivin dob Kupros demi meya ⁵ meyoh ya Kupros gedistrik Kilisia los Pampulia vuheng atov, behe tøk ya Mura vu distrik Lusia. ⁶ Vu nyëg saga alam-begö-yi hir kapten tøk ya Aleksandria hir yağ ti geneya los Itali, lom ko he rak ya. ⁷ Behe ya rak baya. He vimengin baköpek rot buk ngahisekë, lok mëm he tøk ya verup dus vu nyëg böp Kenidus. Lok sang ggërin he, lom he su ayoh vu bë ana rë, om he yah arivin dob Krete demi dus vu Salmone baya, in sang böpata.

⁸ He yoh loo nenga Krete bevimengin rot batøk ya nyëg ti arë nebë Yag-ben-nivesa neggëp dus vu nyëg böp Lasea. ⁹ He vasap buk ngahisekë ggëp saga geBuk-dali-nos-yi-lo* maya ggovek ya, gebuk sën hob los sang yi lo verup beloo vongin dahun he behe malamin nama. Lom Paulus nër gagek vorot vu sir bë, ¹⁰ “Alam-e! Nabë hil ana, og hil rëk natøk vu maggin böpata. Hil rëk basap kupek los yağ, gehil mehönon rëk malad nama geving.” ¹¹ Rëk alam-begö-yi hir kapten bë nenga vu yağ ala luho yağ yi kapten, gesu ngo Paulus yi gagek rë. ¹² Yağ ben sënë su nyëg nivesa in bë yağ medo doğ doğ buk sang yi rë, om alam ngahisekë denër gagek venuh bë dekesuu nyëg saga gedena. Kwaj nevo bë rëk denatøk na nyëg böp Poniks bedemedo nyëg sagu doğ buk ayöong los sang yi, og mëm nivesa. In Poniks saga yik yağ ben nivesa ti vu Krete, geyağ vaha neggëp luu. Ngwë neggëp ahë, gengwë neggëp nën.

Sang Vong Meloo Nipaya Rak

¹³ Lob ayöong nalu verup gesu yam niwëek rot rë, lob dekuung bë deyoh vu bë na denatøk na nyëg saga. Lob dedadii anka rak yah gedeseapa loo nenga Krete rot medeya. ¹⁴ Rëk pevis besang niwëek böpata ti sën denenër bë Nyëhuhek lo, yam ggëp kedu Krete. ¹⁵ Lob rot he avuti ggëp hus bedu ya, lob he su ayoh vu bë pekwë yağ neru nah vu sang rë, lom he hevuu besang ko he mehe ya rot. ¹⁶ He serög meheto maya kedu loo vuheng sën denenër arë nebë Kauda lo demi. Lob he hevong huk böp rot menaduu dëgi ahon. ¹⁷ Dedadii dëgi rak yam yağ vavunë ggovek ya, log deduu aggis la lok yağ anon atov in bë niwëek jak. Rëk newaj rak bë yağ rëk na mejak vu saap Surtis sën neggëp dus vu Aprika lo, lom detë anka sël luk ya loo gesang ko he gehe medo nahök mu. ¹⁸ Sang los loo sis merot he niwëek ata, lob kedi detë kupek luk ya loo monbuk. ¹⁹ Gebuk netu löö lob dejom kupek yağ yi pin rak nemaj medetë luk ya loo ving.

²⁰ Lob Nyëhuhek böpata sënë sis he rot gesu ahë yes nerağ teka rë. Ggërin he buk ngahisekë gehe su ayoh vu bë galë hes mala los betuheng rë, lom he kwamin nevo bë rëk he malamin nama yönon. ²¹ Denedo mu buk ngahisekë genos ma, lob Paulus kedi menër vu sir bë, “Alam-e, bë ham gwengo sa gagek wirek behil medo Krete, og mağ hil su rëk natøk vu maggin nabë sënë rë, gehil su rëk basap ngaa pin sënë rë. ²² Rëk ma lo, om ham nimin wëek! Mehöti su rëk mala nama rë, gağ yağ mu yö rëk mala nama. ²³ In Anutu sën setu yi hur besa najom rak vu yi lo, yi angër ti yam vu sa gwëbeng buk ²⁴ benër bë, ‘Paulus, su gegöneng! In rëk gena gebare mehö-los-bengö Sisar* mala. Om gwengo rë! Genejom rak in alam pin sën denedo rak yağ ving hong agi, lom Anutu yoğekin bë rëk demedo vesaj

* **27:9:** Buk-dali-nos-yi sënë og yik buk sën alam Yuda hir alam-denekö-seriveng yusekë nesis sipsip tuvek meneko nikök menelok ya dub-vabuung-böp ayo vabuung sogek in kevoh alam Yuda hir ngaa nipaya na lo. Denelë buk sënë lok kwev Oktoba neyoh vu ta pin gayej nenër dali ggërin nos besu denegga rë.

geving hong.’²⁵ Om alam! Ham su göneng! Sa hevong ving bë Anutu rëk gevong ngaa pin sënë banon jak nabë sën nër vu sa agi.²⁶ Rëk mu yag rëk na medah dok kedu loo vuheng ti.”

²⁷ Lob soda luu ggovek ya gehe nahën medo neketul loğ baya verup Loo Adria. Gebuk vuheng rak lob alam yag dengo bë yag mak ya medus rak dob ti.²⁸ Lob deseyu gelöng loğ aggis medetë luk ya loo medetahöö rak nemaj medelë bë ading yoh vu mehödahis ti. Loğ hek heto maya teka ving lob detë ggökin yah, lob delë bë ading yoh vu nemadluho menemadvahi.²⁹ Lom deggöneng bë he hevongin ana ketul he jak gelöng, om detë anka lubeluu luk ggëp yag hus, gedenejom rak bë rangah jak pevis.

³⁰ Log alam yag vahi denesero aggata in bë degevu u yag gedebeya medena ronek, lob deseyesin dëgi luk ya, gedetetuhin bë degetë anka la na yag neru.³¹ Rëk Paulus nër vu alam-begö-yi losho hir kapten bë, “Nabë alam sënë geto dena in yag, og ham pin rëk malamin nama!”³² Lob alam-begö-yi delov aggis in dëgi geto meluk ya loo.

³³ Log nyëg ggovek in bë geheng, lob Paulus nër vu alam gejij sir bë dega nos teka rë. Nër bë, “Ham ngo medo newamin nerağ yoh vu soda luu ggovek ya beham diikahëmin rot, geham su newa nos rë.³⁴ Om sën sa nanër niwëek vu ham bë ham gwa nos teka benimin wëek dok. Ham ti su rëk mala nama rë!”³⁵ Nër bë saga log ko brët bejom rak ya vu Anutu rak malaj, log debu megga.³⁶ Lom alam pin nij wëek rak gedeko hej nos rak ving medegga.³⁷ He pin sën nado rak yag lo rak neggëp alam nemadluho, bemehödahis löö menemadluho-menemadvahi-bevidek-ti (276).³⁸ Degga ggovek log detë wit* los bëek ngahisekë sën nahën nedo loğ yag ayo lo luk ya loo in bë sepëp jak in yag.

Yag Vong Paya

³⁹ Heng to dob bedelë nyëg, rëk mu sir dugin. Rëk delë nyëg len ti geloo ggurek ya, geraggër nivesa, lom kwaj nevo bë mak degevang yag na mejak na sagu.⁴⁰ Lob delov aggis in anka pin beluk nedo loo gedekevelekin aggis in stiya. Gededadüi sël rak yah in bë ayöong dok megeko yag na roneknë.⁴¹ Rëk loo ko yag beyoh paya merağ ya saap ti belah loğ. Neru lah loğ niwëek ata menedo, geloo nesis ya menerağ yag hus rot lom veröp.⁴² Nebë saga lob alam-begö-yi devong in bë dengis alam qarabus medenadiik, in bë ti su gök loo mebeya mena.⁴³ Rëk hir kapten kwa vo Paulus lom nërin sir. Genër bë alam sën deyoh vu bë degök bël lo pin depesöng na loo namugin bena dejak na roneknë.⁴⁴ Galam vahi sën su deneggök bël rë lo, og jak degëp yag nyë veröpsën ti ti bena dejak na ronek geving. Lom alam pin devong nebë saga meya derağ ya ronek los navij dahis.

28

Paulus Nedo Dob Malta

¹ He ya marağ ya ronek, lob he hango gedenenër nyëg sënë arë nebë dob Malta.² Lob alam nyëg sënë devong nivesa rot vu he. Hob to rak genyëg nikul lom devev nengwah böpata bedeko he pin ya behe venguh.³ Lob Paulus supin nengwah bun ti bevev rak ya nengwah, rëk nyël ti loğ neggëp benengwah pang, lob tur to beranga Paulus nema besoo loğ.⁴ Lob alam vu nyëg saga delë nyël sënë gevare nesoo loğ Paulus nema lob denër bë, “Mağ yönon, mehö sënë sis mehöti mediik, rëk loo su rehöö yi rë, om sën yi nyëvewen tök vu yi basis yi agi.”⁵ Rëk Paulus tetëhin nyël beya

meto merak ya nengwah rēk ngaa ti su vong yi rē. ⁶ Lob medo denegin yi in dekuung bē rēk buuk ma, rēk nadiik pevis. Lob medo denegin yi hus ading, rēk ma gedelē bē ngaa nipaya ti su nevong yi rē, lom tum depekwē medenēr bē, “Maḵ yi anutu ti!”

⁷ Lob alam saga hir ggev arē nebē Publius, yi dob neggēp dus vu nyēg sagu. Mehō saga ko he ya yi beggang, begin he nivesa rot yoh vu buk löö. ⁸ Lob Publius sēnē ama nirak meneggēp. Nivanē böp gahē neverup kōk, rēk Paulus ya mejom rak yi, gebē nema rak lom vesa loḵ. ⁹ Vong nebē saga, lob alam nirak sēn vu nyēg sagu pin deyam vu Paulus ving bevong benijvesa rak ggōkin. ¹⁰ Lob deḵo he rak nivesa rot. Lob ggovek gehe bē ajaḵ na yaḵ mana, lob deḵo nos lu ngaa vu he medetung rak ya yaḵ.

Paulus Ya Metōḵ Ya Rom

¹¹ He nado kwev löö ggēp sagu, loḵ he rak alam nyēg böp Aleksandria hir yaḵ ti sēn anutu-kuungsēn-pepid kenuj denare rak neru lo baya. In yaḵ saga rivin menedo loḵ buk sang los ayōōng yi vu nyēg sagu.

¹² Lob he ya verup Surakus menado buk löö. ¹³ Mēm he rak mayoh dus vu loo nenga baya verup Regium. Lob buk ti ya ggovek, log ayōōng nalu verup ggēp ahē gebuk netu luu lob he tōḵ ya Puteoli. ¹⁴ He tōḵ ya Yesu-yi-alam la vu sagu, lob denēr bē he medo geving sir soda ti rē. Lob he nado ggovek log he ya verup Rom. ¹⁵ Lob Yesu-yi-alam vu nyēg böp Rom dengo bē he ya verup, lom yam denebuu he ggēp aggata. Lob vahi deyam medeto maket Apius, gevahi deto Beggang-vatēvek-löö. Paulus lē sir, lom jom rak ya vu Anutu los ahē nivesa in sir, gayo niwēek rak. ¹⁶ Log he loḵ ya nyēg böp Rom, lob kiap böp nēr bē yoh vu bē Paulus yō bago beggang ya dahis bemedo doḵ, galam-begō-yi ti medo geving in gegin yi.

Paulus Nēr Bengō Nivesa Ggēp Nyēg Böp Rom

¹⁷ Buk löö ya ggovek ya log Paulus tahi alam Yuda hir ggev, log nēr vu sir bē, “Arig lo, sa su nehevong ngaa nipaya ti in bē dahun hil hed alam ma, juuk ngaa wirek hen sēn hil kenud lo hir ngaa lo rē. Rēk deduu sa ggēp Yerusalem gedetung sa loḵ alam Rom nemaj. ¹⁸ Lob alam Rom deloḵ tepēk in sa rot, rēk ma gesu denetōḵ vu ngaa nipaya ti in bē mēm dengis sa mesa nadiik rē, lob kwaj vo bē dekevelekin sa vēr. ¹⁹ Rēk ma, galam Yuda dekeyēh gāgek sagi, lom sehōg aggata ngwē su neggēp rē, om sēn sa ketag bē mehō-los-bengō Sisar* genḵo sa gāgek. Gaḵ sa su bē rēk gevong gāgek vu salam in ngaa ti rē. ²⁰ Om sēn sa tahi ham rak degwa saga, gesa bē galē ham benanēr gāgek vu ham, in sa nehevong ving menehegin mehō sēn hil Israel pin nehegin lo. Lob yik deduu sa rak sēng rak degwa sagi.”

²¹ Lob denēr vu yi bē, “Alam Yudea la su dekevu ḵapiya yam in bē denanēr hong vu he rē. Galam Yuda ti su yam nēr vu he genēr gāgek nipaya rak hong rē. ²² Gaḵ he bē gango ayom jaḵ ngo avim. He su arak gāgek saga degwa ni rē. Gaḵ he rak ni mu bē vu nyēg pin alam denenēr gāgek nipaya rak Yesu-yi-alam.”

²³ Lob deggoin buk ti rak, lob sir ngahisekē deyam vu Paulus ggēp yi beggang betateḵin gāgek degwa vu sir monbuk anon rot behes luk ya. Nenēr gāgek rak Anutu-yi-nyēg, log nenēr Moses yi horek los alam-denenēr-gāgek-rangahsēn hir gāgek in tato Yesu rangah vu sir bayoj na timu vu yi. ²⁴ Lob sir la devong ving yi gāgek, gela su devong ving rē. ²⁵ Lob demehoo sir log deya rak, loḵ Paulus nēr gāgek ti vu sir bē, “Anon

Vabuung nēr yōnon rot beverup mehō-nenēr-gāgek-rangahsēn Yesaya avi
vu hil kenud lo bē:

²⁶ ‘Gena vu alam sēnē begenanēr vu sir nabē sēnē:

“Rēk ham gwengo gāgek gōk gōkin,
rēk mu ham su rēk jaḱ degwa ni rē.

Rēk ham gwelē gōk gōkin,
rēk mu ham su rēk natōḱ jaḱ degwa rē.”

²⁷ In alam saga ayoj dahis raḱ,
gesu denengo gāgek rē,
gedemir malaj.

Devong nebē sēnē in bē malaj rēk gelē nḱaa,
genengaj rēk gengo gāgek,
lob ayoj rēk natōḱ jaḱ gāgek degwa,

lob degērin bedenom vu sa
besa gevong benijvesa jaḱ nah gōkin.’

²⁸ Om ham gwengo rē, gāgek nivesa sēn Anutu vong yam in bē geko
mehōnon nah vu yi lo, og vo ya vu alam-yu-ngwē ggovek ya, om rēk
degengo medegevong gevīng.” ²⁹ Paulus nēr gāgek saga ggovek, lob alam
Yuda demehoo sir los ahēj sengēn bōpata geto deyah dobnē medeya.

³⁰ Lob Paulus nedo loḱ beggāng sēn nebago genedo loḱ lo yoh vu ta luu,
lob nevong nivesa vu alam sēn deneyam vu yi lo pin. ³¹ Nenēr gāgek raḱ
Anutu-yi-nyēg, genetateḱin Mehōbōp Yesu Kerisi yi gāgek vu sir. Nenēr
rangah los niwēēk gemehōti su nērin yi rē.

Kapiya Sën Paulus Kevu Vu Kerisi-yi-alam Vu Rom

Huk Sinarë Sën Paulus Nevong Lo Degwa

¹ Kerisi Yesu yi hur sa Paulus. Yö vong sa mesetu sinarë beggooin sa raḁ bē sa nanēr Bengō Nivesa rangah. ² Sën Anutu yō nēr verup alam-denenēr-gagek-rangahsën avij wirek rot meneggēp loḁ yi kapiya lo. ³ Bengō Nivesa sënë raḁ Nalu Yesu Kerisi, hil Mehöböp sën yam tu mehōnon loḁ Davit* yi mewis lo.

⁴ Lob Anon Vabuung vong bekedi raḁ yah vu bedub, lob sën kedi raḁ yah vu bedub lo tato rangah bē Anutu Nalu los niwëek yönon. ⁵ Lob Anutu vong semusemu vu hil degwa raḁ yi timu. Bevong he behe tu sinarë in bē gaḁo arē jak menanēr rangah vu mehōnon pin vu dob nabē ayoj na timu vu yi medegevek babu.

⁶ Log Anutu yi köök yök vu ham alam Rom bē ham natu Yesu Kerisi yi alam geving. ⁷ Om sën sa kevu kapiya sënë yök vu ham Rom pin sën Anutu kwa pesivin ham beggooin ham raḁ in bē ham natu yi alam lo. Hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevonḁ semusën vu ham bedegevonḁ ham ayomin gēp revuh.

Paulus Kwa Vo Bē Na Gelë Alam Rom

⁸ Sa bē nanēr jak sënë namugin rē: Alam pin denḁo medenenēr yoh vu nyëg pin bē ham ayomin neya timu vu Yesu, om sën sa najom raḁ vu Kerisi bē nanēr vu Anutu nabē sa kwag vesa rot in ham pin. ⁹ Sayog neya vu Anutu genekehe sa bē sa gevong yi huk benanēr Nalu yi Bengō Nivesa rangah. Lob Anutu yō raḁ ni bē sa kwag nevo ham menajom raḁ in ham yoh vu buk. ¹⁰ Sa su halē ham wirek rē, om sën sa neketag vu Anutu yoh vu buk bē kwa og yō natōḁ vu aggata besenök vu ham. ¹¹ In sahëg ving pangsën bē senök galē ham, besa gevong Anon Vabuung yi semusën vahi sën vo vu sa lo vu ham geving in bo niwëek vu ham. ¹² Sa kwag nevo bē ham vongvingsën rëḁ gadu sa, gesa vongvingsën rëḁ gadu ham, behil abo niwëek doḁ hil vewen vewen nabē sënë.

¹³ Arig lo, om sën sa bē ham jak ni nabē beron ngahiseḁ og sa nehevongin bē senök vu ham. In sa bē gaḁo ham vahi nom vu Anutu nabē sën sa nehaḁo alam-yu-ngwë vahi deyom ggovek lo. Rëḁ sa hög aggata ma. ¹⁴ Anutu vo huk loḁ sa nemaḁ meneggēp bē sa tateḁin yi gagek vu alam Grik sën denedo nivesa lo, gevu alam nyëg vahi sën denedo paya lo geving. Vu alam los kwaj, gevu alam kwaj masën geving. ¹⁵ Om sën sa kwag nevo pangsën bē sa nanēr Bengō Nivesa vu ham alam Rom geving.

Bengō Nivesa Sënë Tato Anutu Niwëek

¹⁶ In sa su nig nemum in Bengō Nivesa rē. In tu Anutu yi niwëek beyoh vu bē geḁo alam sën ayoj neya timu vu Yesu lo nah. He alam Yuda namugin, loḁ mēm ham alam-yu-ngwë gökin. ¹⁷ Log Bengō Nivesa sënë netato bē Anutu mehō niröp los yohvu. Nabē mehōti gevong geving Bengō Nivesa, og rëḁ ayo na timu vu Yesu noh vu sën dekevu meneggēp loḁ Anutu-yi-kapiya lo bē, “Mehōti bē ayo na timu vu yi, og Anutu rëḁ nanēr mehō sënë nabē yi mehō yohvu, lob medo mala-tumsën.”

Mehōnon Pin Deneruu Demij Vu Anutu

18 Hil narak ni bē, Anutu ahē sengēn benevo nipaya nyēvewen neyam vu yagek loḵ yah vu alam pin sēn deneruu demij vu yi, gedenevongŋгаа nipaya medenedahun yi gagek anon rak hirŋгаа nipaya lo. 19 In Anutu yiŋгаа sēn hil ayoh vu bē galē majak ni lo neggēp rangah vu alam sēn deneruu demij vu yi agi. In Anutu yō tato rangah vu mehōnon pin ggovek ya. 20 Yōnon, alam delē dob losŋгаа pin sēn Anutu tung lo wirek beyam verup gwēbeng, lom sēnē tato Anutu yiŋгаа vahi sēn mehōnon su deyoh vu bē degelē jak malaj rē lo vu hil. Logŋгаа sēn hil su ayoh vu bē galē jak malaj rē lo, og saga tatekin Anutu yi degwa los yi niwēēk bōpata sēn neggēp ving yi degwata los degwata lo rangah vu hil. Nebē sēnē, om mehōnon su deyoh vu bē dedah hir nipaya vun gedenanēr nabē, “Sa su rak ni bēŋгаа nipaya rē!” 21 In mehōnon derak Anutu ni rēk su kwaj nevo bē Anutu yōnon bedeko arē rak rē. Gesu kwaj vesa vu yi inŋгаа nivesa vesa pin sēn vo vu sir lo rē. Gaḵ kwaj nesepa loḵ gagek meris meris bedenetu alam kwaj masēn bedeneto loḵ malakenu. 22 Deḵo sir rak medenenēr bē, “He alam los kwamin!” rēk ma gedetu alam kwaj masēn. 23 Gederuu demij vu Anutu, mehō los niwēēk sēn su nediik rē lo. Log tumŋгаа sēn denediik medenepetar ya lo nebē mehōnon, gesoḵ los reggu genyēl lo, og denesemu kenuj medeneḵo arēj rak medenejom rak vu sir.

Nipaya Aggagga

24 Lob Anutu nilēlin sir bē, maam kwaj nipaya yō geli sir na vuŋгаа nipaya sēn ahēj neving lo, gevuŋгаа ningōhek sēn su yoh vu rē lo, beyō dehasap navij. 25 Alam nebē sēnē denevuu Anutu yi gagek anon ya gedenepekwe medeneḵo gagek kuungsēn rak. Log deneruu demij vu Anutu sēnŋгаа pin ala lo, gedenejom rak vuŋгаа sēn Anutu tung lo gedenesepa loḵ yō hir aggata. Nij nelēlin Anutu sēn hil gaḵo arē jak na vavunē mebare mena degwata los degwata lo. Yōnon. 26 Om sēn Anutu nilēlin sir bē yō demedo doḵ hirŋгаа nipaya sēn malaj anon in lo. Avēh og nij nelēlin hir aggata nirōp sēn dejak maluh lo, gedene ggēr in sir yah medenevongŋгаа sēn su yoh vu rē lo ving avēh ngwē. 27 Gemaluh ving nebē saga. Nij nelēlin aggata nirōpsēn sēn degeḵo avēh lo gayoj vev rasap rasap nebē nengwah in bē yō degevongŋгаа nipaya vu maluh ngwē. Maluh sēnē denevongŋгаа nimumsēn ving mehō ngwē lob yō deneko nyēvewen nipaya loḵ yah, yoh vu hir nipaya sēnē. 28 In nij nelēl bē su kwaj bo Anutu gēp ayoj, lom Anutu lēēin sir ya beyō medo denevong yoh vu kwaj nipaya sēnē, bedenevongŋгаа nipaya aggagga sēn su yoh vu bē mehōnon degevong rē lo. 29 Denevongŋгаа pin sēn su nirōp rē lo bengaa nipaya pin pup ayoj. Ayoj nevu nevu inŋгаа nipaya pangsēn gedenele alam vahi paya. Ayoj nesis yi vu alam vahi ga, denesis alam medenediik. Denenēr sir ga, denetetuhin mehō ngwē gedenevong paya vu sir. Denevongwēng gagek yah nenga rak mehō ngwē ga, 30 denenēr gagek kuungsēn rak mehō ngwē ving bē nij paya. Denelē Anutu paya medenesis begō vu yi ga, denenēr pelēsēn ga, deneko sir rak medenevong paang. Denevērŋгаа nipaya mewis mewis verup. Gedenekeyēh amaj lu ataj ayej. 31 Kwaj ma! Denenēr rēk su denevong yoh vu hir gagek rē. Su ahēj neving sir sēn yik sir degwa timu lo rē. Gesu kwaj nevongin mehō ngwē rē. 32 Anutu yi horek nēr nebē alam sēn degevongŋгаа nabē sēnē og yoh vu bē denediik bemalaj nama. Lob alam sēnē derak horek sēnē ni ggovek ya, rēk ma gemedo denevongŋгаа nebē sēnē. Lob su denevong

sënë mu rë, gaḵ kwaj vesa in alam sën denevong ngaa nebë agi ving, medenepisek in sir medenelev horek in.

2

Anutu Nengo Hil Gagek Degwa Og Neseggi Niröp

¹ Om sa nanër vu ham ti ti sën ham nenër mehö ngwë bë nij paya lo nabë: Su geyoh vu bë gedah ngo hong nipaya vun rë. In gengo! Genenër mehö ngwë bë nipaya, lob sënë og yikḵ genenër valeḵ hong ving nebë saga bë nim paya. In yikḵ ngaa sën genenër rak yi lo, og yikḵ genevong nebë sënë ving. ² Lob hil arak ni bë Anutu nevo nipaya nyëvewen vu alam sën denevong ngaa nebë agi, lob sënë og Anutu nevonḡ yoh vu. ³ Om hong sën genenër alam sën denevong ngaa nipaya nebë agi bë nij paya lo, rëḵ mu yikḵ genevong nebë sënë ving, ma gekuung bë? Su geyoh vu bë rëḵ gebeya in Anutu megenoh nenga in nyëvewen rë. ⁴ Ma nebë va? Anutu nevonḡ nivesa rot vu hong menegin hus adingsekë rot gesu nevo nyëvewen vu hong pevis rë. Anutu yi ngaa nivesa sënë, maḵ gekuung bë ngaa meris-a? Gaḵ Anutu nevonḡ nivesa vu hong sënë in bë gegwërin hong. ⁵ Sën ayom niwëëḵ ata gesu genewërin hong rë lo, og sënë nebë sën ngo genebun hong nipaya nyëvewen rak bun, lom Anutu ahë sengën rot vu hong. Rëḵ mëm dok buk-ahësengën-yi sën Anutu bo nyëvewen niröp noh vu mehönon pin lo, og rëḵ genatök vu nyëvewen böpata jaḵ hong nipaya sënë. ⁶ In rëḵ bo nyëvewen gelek mehönon pin noh vu ngaa sën denevong lo. ⁷ Alam sën denejom sir ahon medenedö rak ngaa nivesa medenevong in bë denatu alam-los-bengöj gelos arëj böp gedemedo malaj-tumsën lo, og Anutu rëḵ gevong bedemedo malaj-tumsën degwata los degwata. ⁸ Gaḵ alam sën yö kwaj nevo sir mu gedeneruu demij vu gagek anon, gedenesepa loḵ ngaa nipaya lo, og Anutu rëḵ ahë sengën böpata mebo nyëvewen nipaya rot vu sir. ⁹ Maggin böpata los nisangsen rëḵ gebom alam pin sën denevong ngaa nipaya lo. Alam Yuda namugin, loḵ mëm alam-yu-ngwë gökin. ¹⁰ Gaḵ alam pin sën denevong nivesa lo, og Anutu rëḵ gevong bedenatu alam-los-bengöj, garëj böp jaḵ, bayoj gëp revuh. Rëḵ alam Yuda namugin, loḵ alam-yu-ngwë gökin. ¹¹ In Anutu su kwa nevo mehönon arëj bë sir böp benevong nyëvewen vu sir rë, gaḵ nevonḡ nyëvewen yoh vu ngaa sën denevong lo.

¹² Lob alam-yu-ngwë sën su denesepa loḵ alam Yuda hir horek rë lo, og Anutu su rëḵ seggi sir jaḵ alam Yuda hir horek rë, rëḵ mu rëḵ malaj nama geving in su denesepa loḵ yö hir aggata niröp rë. Gaḵ alam sën denesepa loḵ alam Yuda hir horek lo, og Anutu rëḵ seggi sir jaḵ, gebo nyëvewen vu sir in dekeyëh. ¹³ Alam sën denengo horek meris mu lo su rëḵ arëj nabë sir alam yohvu gëp Anutu mala rë. Gaḵ alam sën denesepa loḵ horek lo mu, sën mëm rëḵ arëj nabë sir alam yohvu. ¹⁴ Nebë sënë lob alam-yu-ngwë su deneraḵ alam Yuda hir horek ni rë, rëḵ mu yö denesepa loḵ yö hir horek vahi beya nevaleḵ gagek vahi sën alam Yuda hir horek nër lo. Om sir dugin alam Yuda hir horek rëḵ mu saga tato bë Anutu yi horek vahi neggëp loḵ ayoj ving. ¹⁵ In hir horek neggëp loḵ ayoj bekwaj nevo ngaa vahi bë nivesa gengaa vahi bë nipaya, lom deneseggi sir loḵ ayoj bedenënër bë denevong sënë, og yoh vu, gesagi, og su yoh vu rë. ¹⁶ Log Anutu rëḵ nanër vu Buk-tamusën, lob Kerisi Yesu rëḵ seggi mehönon pin hir gagek vunsën nabë sën sa nanër rangah vu ham loḵ Bengö Nivesa lo.

Alam Yuda Devong Ving Bë Horek Yoh Vu Bë Doḵ Vu Sir

¹⁷ Gaḵ hong! Arëm nebë Yuda, gekwam nevo bë horek sën Anutu vo vu alam Yuda lo yoh vu bë doḵ vu hong in gägek. Gengo geneḵo arëm raḵ megenenër bë Anutu-yi-alam hong. ¹⁸ Gerak Anutu kwa ni. Geluḵ dub loḵ horek saga ggovek, om sën gerak aggata niröpsën-yi ni bahëm neving. ¹⁹ Gekwam nevo bë geyoh vu bë getato aggata niröp vu alam malaj ḵenod, lob alam sën denedo loḵ malakenu lo, og getato rangah vu sir.

²⁰ Log kwam nevo ving nebë kwa los gägek anon pin neggëp loḵ ham horek sagi, om sën geyoh vu bë gebo kwa vu alam kwaj masën megetahu alam sën denedo ngöḵ ngöḵ nebë hurmahen lo dok gägek. ²¹ Yönon, genetahu alam vahi, rëḵ nebë va sën su ngo genetahu hong loḵ rë-ë? Genenër vu alam bë su degodeḵ, rëḵ mu ngo genehodeḵ. ²² Gegenenër bë alam su degevang baggëb, rëḵ mu ngo genevang. Nim nelëlin anutu-kuungsën rëḵ mu genelok ya alam dahis hir dub ayo megenehodeḵ hir anutu-kuungsën hir ngaa. ²³ Ngo geneḵo arëm raḵ megenenër bë gerak Anutu yi horek ni, rëḵ mu ngo genekweyëh yi horek megenevasap Anutu arë raḵ ngaa nebë saga. ²⁴ Yönon, sënë yoh vu gägek sën neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo bë: Alam dahis denenër pelësën raḵ Anutu arë, log degwa vu ham.

Bë Degerah* Navij Og Saga Su Yoh Vu Bë Geḵo Sir Nah Vu Anutu Rë

²⁵ Sën derah* navim lo, nabë gesepa doḵ Horek, og sagaḵ ngaa nivesa. Yönon, derah* navim vorot, rëḵ mu nabë gekweyëh horek, og yik nebë sën su derah* rë. ²⁶ Nebë sënë, om mehöti sën su derah* navi rë lo, nabë sepa doḵ horek, og mehö sënë rëḵ bengö na nabë alam sën derah* navij vorot lo. ²⁷ Yönon, Anutu vong horek meneggëp vu hong Yuda, lob derah* navim ving. Rëḵ nim lël megenekweyëh horek, om mehö-yu-ngwë sën su derah* navi rë rëḵ nesepa loḵ horek anon lo, og yi huk saga tato rangah bë nim paya om rëḵ gweḵo nyëvewen. ²⁸ Alam Yuda og Anutu-yi-alam sir, rëḵ mu nabë mehöti ama lu ata Yuda, og saga mu su yoh vu bë gevang bemehö saga natu Anutu-yi-alam yönon rë. Log nabë degerah* mehöti navi, og saga mu su yoh vu bë gevang bemehö saga natu Yuda ti yönon rë. ²⁹ Gaḵ yik mehö sën ayo neya timu vu alam Yuda hir ngaa lo, sën yi Yuda soḵek. Log yik mehö sën ayo neya timu vu Anutu lo, sën netu Anutu-yi-alam soḵek. Mehö nebë sënë su nesepa loḵ horek meris mu rë, gaḵ nesepa loḵ los kwa nevo, bayo neya timu. Mehönon maḵ su rëḵ degeḵo mehö nebë sënë jaḵ rë, gaḵ Anutu yö rëḵ geḵo yi jaḵ.

3

Ngaa Nipaya Su Yoh Vu Bë Dahun Ngaa Nivesa Rë

¹ Nebë sënë, om alam Yuda rëḵ dekesuu mehö ngwë nabë va? Geva nivesa neverup raḵ sën denerah* navij-ë? ² Alam-e! Yi ngaa nivesa aggagga neggëp! Nyëmuḡinsën nebë sënë: Anutu vo yi gägek vu alam Yuda in bë degegin. ³ Yönon, rëḵ mu sir la su denevang yoh vu gägek sënë rë. Om Anutu maḵ rëḵ gevek hir ngaa nipaya saga babu bedahun yi gägek nivesa na? ⁴ Rëḵ nama! Nabë mehönon pin denanër gägek kuungsën, og sënë su rëḵ pekwë Anutu rë, gaḵ yö rëḵ medo menanër yönon degwata los degwata. Yik yoh vu gägek sën neggëp loḵ yi ḵapiya lo bë:
“Hong gägek pin og niröp rot.

Om nabë degevang gagek vu hong, og rëk kwesuu sir yönon.”

⁵ Om hil rëk nanër nabë va? Nabë hil nehevong ngaa nipaya gAnutu nevang ngaa yohvu mu, og mak Anutu su yoh vu bë bo nyëvewen dok nah hil ngaa nipaya rë? In hil ngaa nipaya tato yi ngaa nivesa rangah bevong barë böp rak mekesuu-a?—sënëk sa nesepa lok mehönon kwaj mu mesenër— ⁶ rëk nama! Hil su rëk nanër nabë saga rë, in nabë Anutu su mehö yohvu rë, og su yoh vu bë rëk seggi mehönon hir ngaa pin bebo nyëvewen dok nah vu sir rë.

⁷ Log nabë hil nanër nabë mehönon degeko Anutu arë jak rot, in delë bë sa mehö gagek kuungsën, rëk yi og mehö nenër gagek los anon, og mak su yoh vu bë rëk bo nipaya nyëvewen dok nah vu sa rë? In ngaa nipaya sën sa nehevong lo tato yi ngaa nivesa rangah barë böp rak mekesuu-a? ⁸ Bë nabë sënë, og hil rëk nanër nabë, “Ham-o! Behil gevong ngaa nipaya in ngaa nivesa rëk berup jak!” Log alam vahi denekuung rak medenenër gagek rak he yah nenga bë he nanër nebë sënë! Rëk ma! Hil su ayoh vu bë gevong nabë sënë rë! Om alam sën denenër bë aga rëk degeko nyëvewen dok nah beyoh vu.

Mehö Nivesa Ti Su Nedo Rë

⁹ Om-a? Mak hil Yuda kesuu alam-yu-ngwë? Ma verök yi! He nër ggovek ya bë hil pin nado lok ngaa nipaya ayo peggo. Hil Yuda los alam-yu-ngwë pin. ¹⁰ In gagek neggëp lok Anutu-yi-kapiya nebë: “Mehö nivesa ti su nedo rë, gema verök yi.

¹¹ Mehö los kwa ti su nedo rë,
geti su nesero Anutu in bë jak ni rë.

¹² Mehönon pin deyoh paya in aggata niröp,
gesir pin los dahis nij paya rak.

Gak mehöti su nevang ngaa nivesa rë, gema verök yi.
Ti su nebë sënë menedo rë.”

¹³ “Avij nebë asoreng vu bedub ggëp netök,
gedaggej nenër gagek kuungsën.”

“Vong bë nyël nevu parahek nipaya nedo lok avij”,
¹⁴ “medeneterot mehönon rak gagek nipaya”.

¹⁵ “Deneserög pevis in bë dengis mehönon medenadiik.

¹⁶ Denevang rii rak ngaa nivesa pin vu nyëg pin sën deneya lo,
bedenevang maggin vu alam.

¹⁷ Malaj nesepa begö gesir duGIN gagek-ahë-yes.”

¹⁸ “Su kwaj nevo Anutu bedeneggöneng in yi rë.”

¹⁹ Yönon, hil arak ni bë gagek sën neggëp lok horek lo neggëp vu alam sën deneggevek horek babu lo. Rëk mu Anutu yi horek og neggëp in bë mehönon pin nij namum bayej nama, gedejak ni nabë gagek neggëp vu sir berëk degeko nyëvewen jak hir nipaya. ²⁰ In sën hil sepa dok horek lo, og su yoh vu bë gevong bemehöti natu mehö niröp gëp Anutu mala rë. Gak yik timu sënë nebë horek netato hil ngaa nipaya rangah vu hil behil narak ni bë hil keyëh.

Mehö Sën Ayo Neya Timu Vu Kerisi Lo, Og Mëm Arë Nebë Mehö Yohvu

²¹ Wirek Anutu tato rangah rak horek los alam-denenër-gagek-rangahsën hir gagek bë yi mehö yohvu yönon, rëk gwëbeng og yö tato rak agga ngwë. ²² Ngaa agga ngwë sënë sën netato bë Anutu mehö yohvu yönon lo nebë: Nabë mehöti ayo na timu vu Yesu Kerisi, og Anutu rëk nanër yi nabë mehö yohvu. Lob alam pin sën ayoj na timu vu yi lo yik

arëj nebë sënë. Alam Yuda galam-yu-ngwë ving. ²³ Yönon! Hil mehönon pin nehevong ngaa nipaya, gehil araain besu ayoh vu bë geving noh vu Anutu kwa rë. ²⁴ Rëk Anutu vong semusën sënë vu hil nyëmasën nebë hil atu alam yohvu, degwa rak sën Kerisi Yesu lok yah hil bed bediik in hil lo. ²⁵ Anutu ggooin Yesu rak in bë nadiik bekök keseh in kevoh alam sën ayoj na timu vu yi lo hir ngaa nipaya na. Anutu su nevong newa newa benevo nyëvewen lok yah alam hir ngaa nipaya pevis rë, gak yö jom yi ahon. Lok mëm vong Kerisi yam bediik lok yah hil bed in bë tato rangah nabë su kwa nevirek in mehönon hir ngaa nipaya rë, gak yi og mehö yohvu benevo nyëvewen lok yah. ²⁶ Kë, vong Kerisi yam lok buk sën gwëbeng agi in bë tato rangah nabë yi mehö yohvu yönon. Lob vong yam in bë hil ajaç ni nabë Anutu su nevong ngaa jeggin jeggin rë. Gak mehöti sën ayo na timu vu Yesu lo, og Anutu rëk nanër yi geving nabë yi mehö yohvu. ²⁷ Nebë sënë, om hil anoh aggata tena in bë gaço arëd jak nabë hil alam yohvu? Ma! Aggata su neggëp rë! In va nenërin sën hil gaço arëd jak-ë? Horek nenërin-a? Ma huk sën hil nehevong lo nenërin-a? Ma! Ngaa nivesa ti su neggëp vu hil rë, gak hil nehevong ving bë Yesu diik lok yah hil bed, om hil su ayoh vu bë gaço ngo arëd jak rë. ²⁸ In hil arak ni nebë hil atu alam yohvu rak sën hil ayod neya timu vu Yesu lo, gak su nerak sën hil nesepa lok horek lo rë. ²⁹ Ma nebë va? Maç alam Yuda mu yö hir Anutu sënë ma, alam-yu-ngwë hir Anutu ving-a? Gak yik alam-yu-ngwë hir Anutu ving! ³⁰ In yik Anutu yö timu. Lob alam sën derah* navij gayoj neya timu vu Yesu lo, sën Anutu rëk nanër sir nabë sir alam yohvu. Log yik alam sën su derah* navij rë, rëk ayoj neya timu vu Yesu lo, yik Anutu rëk nanër sir geving nabë sir alam yohvu. ³¹ Om sën hil ayod neya timu vu Yesu lo maç dahun horek ya betu ngaa meris-a? Ma! Gagek sën sa kevu agi tato bë horekek ngaa anon ving.

4

Anutu Nër Abraham Bë Yi Mehö Yohvu

¹ Abraham ni nebë hil behil dobahë yi. Om hil rëk nanër va jak yi? ² Yönon, nabë Abraham tu mehö yohvu rak yi huk, og yoh vu bë yö geço arë jak. Gak gëp Anutu mala og ma! ³ In Anutu-yi-kapiya nër bë, “Abraham ayo neya timu vu Anutu, lob Anutu kwa nevo benër yi nebë mehö yohvu.”

⁴ Log nabë mehöti geving huk megeço monë jak, og hil su nanër nabë neko monë saga nyëmasën. Gak mu neko rak yi huk. ⁵ Nebë saga, om nabë mehöti ayo na timu vu Anutu sën yoh vu bë nanër mehönon nij paya nabë sir alam yohvu lo mu, gesu kwa bo yi huk nabë Anutu rëk geving nyëvewen doç nah menanër yi nabë mehö yohvu rë, og mëm Anutu rëk gelë nabë ayo neya timu vu yi, lob rëk nanër yi nabë yi mehö yohvu.

⁶ Log Davit nër rak mehö nebë sënë ving nebë, “Mehöti sën hen huk nivesa ma, rëk Anutu nenër yi nyëmasën nebë mehö yohvu lo, og mehö nebë sënë rëk kwa vesa rot.” ⁷ Log nër ving bë:

“Alam sën Anutu ko hir ngaa nipaya vër medahun ya lo, og kwaj vesa!

⁸ Gemehöti sën Mehöböp nër yi bë ngaa nipaya su neggëp vu yi rë lo, og kwa vesa.”

⁹ Om alam sën denerah* navij lo, kwaj vesa in sën Anutu kevoh hir ngaa nipaya ya lo, log yik alam sën su denerah* navij rë lo, og kwaj vesa in Anutu kevoh hir ngaa nipaya ya ving. Ham kwamin bo Abraham gökin

rë! Hil nanër nebë: Anutu kwa nevo bë Abraham ayo neya timu vu yi lom nër yi nebë mehö yohvu.

¹⁰ Lob Anutu nër Abraham nebë yi mehö yohvu nangërek-a? Maḵ rah* navi ggovek ya rëḵ mêm, ma su rah* navi rë? Gaḵ su rah* navi rë geyö nahën, log Anutu nër yi nebë yi mehö yohvu. ¹¹ Loḵ mêm rah* navi, lom navi tato bë ayo neya timu vu Anutu ggovek ya om sën Anutu nër yi vorot bë yi mehö yohvu. Lob tu alam pin sën su denerah* navij rë rëḵ ayoj neya timu vu Anutu lo hir dobahë, in tato nebë Anutu rëḵ nanër sir geving nabë sir alam yohvu. ¹² Getu alam sën denerah* navij lo vahi hir dobahë ving. Sir sën denerah* navij lo rëḵ su kwaj nevo saga mu rë, gaḵ denesepa loḵ Abraham vaha bayoj neya timu vu Anutu, nebë sën Abraham su rah* navi wirek rë, rëḵ ayo neya timu vu yi lo.

Anutu Yi Gagek Yam Vu Alam Sën Ayoj Neya Timu Vu Yi

¹³ Anutu su kwa vo bë Abraham nesepa loḵ horek om sën ggooin losho yi mewis lo raḵ in bë mehönon pin degevek babuj rë. Gaḵ lë bë Abraham ayo neya timu vu yi, lob nër yi bë yi mehö yohvu, lom mêm sën nër bë rëḵ gevong bemehönon pin degevek yi mewis lo babuj. ¹⁴ Rëḵ nabë mehönon pin saga degevek alam sën denesepa loḵ horek lo babuj mu, og sën hil ayod neya timu lo tu ngaa meris mu, gAnutu hen gagek sën joo vunuh lo anon ma. ¹⁵ Hil araḵ ni bë horek netato bë hil rëḵ gaḵo nyëvewen dok nah hil ngaa nipaya. Gaḵ bë horek nama, og hil su ayoh vu bë nanër nabë mehönon denekeyëh horek rë. ¹⁶ Nebë sënë, om Anutu yi gagek semusën rëḵ anon jaḵ vu alam sën ayoj neya timu vu yi lo. Lob vongin bë gevong semusën sënë nyëmasën vu hil geving Abraham yi mewis pin benatu hil ngaa. Su rëḵ gevong vu Abraham yi mewis sën denesepa loḵ horek mu lo menatu hir ngaa rë, gaḵ rëḵ gevong vu alam pin sën ayoj neya timu vu yi nebë Abraham lo menatu hir ngaa. In Abraham tu hil pin sën hil ayod neya timu vu Yesu lo hil dobahë. ¹⁷ Yoh vu gagek sën neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo bë: “Sa hevong hong tu alam ngahiseḵë hir dobahë.” Lob Abraham tu hil dobahë ggëp Anutu mala in ayo neya timu vu yi. Gevong ving bë Anutu yoh vu bë nanër balam-diiksën dekedid jaḵ nah medemedo malaj-tumsën, geyoh vu bë nanër gagek jaḵ alam sën deberup vu tamusën lo geving nabë sën denedo vorot lo.

¹⁸ Ngaa sën Anutu nër agi su anon raḵ in Abraham lë vorot mevong ving niwëëk rë, gaḵ vong ving niwëëk bë rëḵ anon jaḵ yönon nabë sën lë raḵ mala lo. Nebë sënë, om sën tu alam ngahiseḵë hir dobahë yönon yoh vu sën Anutu nër lo bë, “Hong mewis lo rëḵ deberöng nabë betuheng!” ¹⁹ Abraham yi ngebek dus raḵ mehödahis nemadvahi (100), lom navi su niwëëk yoh vu bë geḵo nalu rë. Lob yik venë Sara nebë saga ving. Abraham raḵ sënë ni, rëḵ ma gevong ving niwëëk. ²⁰ Anutu nër bë ngaa sagi rëḵ berup, lom Abraham su kwa neya luu luu in rë. Gaḵ vong ving niwëëk geḵo Anutu arë raḵ, ²¹ geraḵ ni bë Anutu yoh vu bë rëḵ gevong gagek sën nër lo banon jaḵ. ²² Lob Anutu raḵ ni bë Abraham ayo neya timu vu yi nebë sënë, lom nër yi bë yi mehö yohvu.

²³ Log gagek sënë neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bë, “Anutu nër yi bë yi mehö yohvu.” Lob sënë og su nër Abraham yö timu rë. ²⁴ Gaḵ nër raḵ hil ving. Bë hil ayod na timu vu Anutu sën nër behil Mehöböp Yesu kedi raḵ yah vu bedub ggökin lo, og mêm rëḵ gelë hil nabë saga geving menanër nabë hil alam yohvu. ²⁵ Anutu vong Yesu yam beḵo hil ngaa nipaya

nyëvewen raḵ yah yi mediik. Log Anutu nër mekedi raḵ yah ggökin in bë nanër hil nabë hil alam yohvu.

5

Anutu Nër Hil Bë Hil Alam Yohvu

¹ Hil ayod neya timu vu Yesu lom Anutu nenër hil nebë hil alam yohvu, om sën hil los Anutu nado revuh ti degwa raḵ hil Mehöböp Yesu Kerisi. ² Hil ayod neya timu vu yi, lom sën gwëbeng og Anutu nelë hil nivesa gehil kwad vesa rot, in hil arak ni bë rëḵ geko hil nah yi nyëḡ mebo semusën nivesa vesa pin vu hil. ³ Rëḵ mu hil su napisek in sagi mu. Gaḵ hil napisek in maggin sën netök vu hil lo geving. In hil narak ni bë maggin nevo niwëëḵ vu hil in bë mëm hil nid gengoin menajom hil ahon mekerë maggin. ⁴ Lob nabë hil najom hil ahon mekerë maggin, og hil rëḵ natu alam los nid wëëḵ gengaa maggin su rëḵ kepë hil rë. Lob nabë hil nid wëëḵ nabë saga, og hil rëḵ abo kwad in ngaa nivesa vesa sën Anutu ggoo in raḵ bë gevong vu hil lo. ⁵ Lob nabë hil abo kwad in ngaa sënë, og Anutu su rëḵ gevong behil nid namum rë, in vong Anon Vabuung yam vu hil vorot, in bë bër hil kwad jaḵ buk pin nabë Anutu kwa pesivin hil. ⁶ Wirek og hil su ayoh vu bë gaḵo hil vër in hil ngaa nipaya rë, rëḵ Anutu ggoo in buk raḵ, lob Kerisi diik loḵ yah hil mehönon nid paya lo sënë bed. ⁷ Nabë mehöti nadiik in bë doḵ vu mehö nivesa ti, og hil rëḵ kenud na in, in su alam ngahisekë denevong nebë saga rë. Yönon, maḵ alam ti ti deyoh vu bë nij dël jaḵ sir medenadiik doḵ nah mehö nivesa ti ben. ⁸ Rëḵ mu hil ngo nahën nado los hil ngaa nipaya, log Kerisi diik in bë doḵ vu hil. Lob Anutu tato raḵ sënë bë kwa pesivin hil pangsën. ⁹ Om sën nër hil bë hil atu alam yohvu ggovek ya, degwa raḵ Yesu nikök. Nebë sënë, om gwëbeng hil arak ni yönon bë rëḵ doḵ vu hil rot gehil su rëḵ gaḵo nyëvewen jaḵ hil ngaa nipaya rë. ¹⁰ Wirek hil ngo nahën medo nasis begö vu Anutu, loḵ Nalu diik loḵ buk sënë in bë gevong mamer vu hil los Anutu behil medo jevuh ti. Nebë saga lob gwëbeng hil los nado revuh ti, om hil arak ni yönon bë Anutu rëḵ geko hil nah vu yi behil rëḵ medo malad-tumsën, in Kerisi nedo mala-tumsën vorot. ¹¹ Lob yik su nebë sënë mu rë, gaḵ gwëbeng og hil kwad vesa vu Anutu in hil Mehöböp Yesu Kerisi vong mamer vu hil los Anutu.

Adam Vong Bemehönon Denediik, Loḵ Tum Yesu Vong Om Rëḵ Demedo Malaj-Tumsën

¹² Lob hil arak ni bë ngaa nipaya pum raḵ mehö timu nyëdahis, loḵ mëm ngaa nipaya lo yoh vu dob pin yik degwa raḵ yi. Log diiksën pum raḵ ngaa nipaya, lob nevong bemehönon pin denediik. In alam pin denevong ngaa nipaya. ¹³ Vu buk muginsën Anutu su vo Horek-nemadluho vu mehönon rë, lob vu buk saga ngaa nipaya neggëp dob vorot. Om loḵ buk saga og Anutu su yoh vu bë nanër nabë mehönon denekeyëh horek rë, in Horek su neggëp rë. ¹⁴ Rëḵ mehönon dediik loḵ Adam yi buk beyam verup loḵ Moses yi buk. Lob diiksën dahun mehönon pin. Rëḵ mu mehönon saga su dekeyëh horek nebë sën Adam keyëh lo rë, in Horek su neggëp loḵ hir buk saga rë. Rëḵ denediik ving. Lob yik mehö sën verup vu tamusën lo vong ngaa ngwë nebë Adam. ¹⁵ Rëḵ Anutu yi semusën og böpata rot kesuu ngaa nipaya sën Adam vong lo. In alam ngahisekë denediik raḵ mehö timu saga yi ngaa nipaya, rëḵ mu Anutu vong mehö timu sën Yesu Kerisi

beḳo yi semusën böpata yam vu hil behil haḳo nyëmasën. Lob semusën nyëmasën sënë semu alam ngahiseḳë rot bekesuu diiḳsën.

¹⁶ Lob ngaa nipaya sën verup raḳ mehö timu agi luho semusën sën hil haḳo nyëmasën lo, luho hir anon su neggëp ti rë. Gaḳ mehö timu sën nekeyëh horek lo, og Anutu seggi yi gageḳ benër bë mehö nipaya om mehönon rëḳ denadiiḳ bemalaj nama. Rëḳ vu tamusën galam ngahiseḳë denekeyëh gageḳ, og Anutu vong yi semusemu nyëmasën yam, lob mëm nër hil bë hil alam yohvu. ¹⁷ In vu muginsën mehö timu keyëh horek, rëḳ mehönon pin dediḳ raḳ mehö saga yi keyëhsën. Log vu tamusën sagi, og Anutu nër alam pin sën denëḳo semusën vu Yesu Kerisi nyëmasën lo nebë sir alam yohvu. Om Yesu rëḳ gevong bedenatu alam-los-bengöj medemedo malaj-tumsën geving yi degwata los degwata. ¹⁸ In yik nebë sënë. Mehö timu vong ngaa nipaya, lob yi nyëvewen yoh vu mehönon pin bë denadiiḳ berëḳ malaj nama. Log yik mehö timu vong ngaa yohvu, lob Anutu nër bë mehönon pin deyoh vu bë denatu alam yohvu medemedo malaj-tumsën jaḳ yi. ¹⁹ Mehö timu keyëh gageḳ, lob sënë vong balam pin detu alam nij paya. Log yik mehö timu sepa loḳ gageḳ, lob sënë rëḳ gevong balam ngahiseḳë denatu alam yohvu.

²⁰ Log Horek verup ving, lom tato ngaa nipaya vahi ving bengahiseḳë loḳ. Ngaa nipaya ngahiseḳë loḳ, rëḳ mu semusën böpata sënë yam bekesuu ngaa nipaya. ²¹ Yönon, ngaa nipaya tu ala mugin bevongin bë dahun hil behil malad nama. Rëḳ mu semusën yam in bë kesuu ngaa nipaya begevong mehönon medenatu alam yohvu medemedo malaj-tumsën degwata. Semusën sënë nebë hil Mehöböp Yesu Kerisi diiḳ in hil.

6

Bël-Ripeksën Tahu Bë Hil Adiiḳ Ving Kerisi

¹ Om hil rëḳ nanër nabë va? Maḳ hil nanër nabë hil ngo medo gevong ngaa nipaya in Anutu yö medo gevong yi semusën nam vu hil nyëmasën gök gökin-a? ² Ma! Rëḳ nama! Bë hil atu Kerisi-yi-alam, og yik nebë sën hil adiiḳ vorot, om hil su nehebë nengad vu ngaa nipaya benesepa loḳ ggökin yah rë. ³ Sën hil aripek bël raḳ Yesu Kerisi arë lo tahu bë hil adiiḳ ving yi gehil atu mewis raḳ. Ma ham su raḳ ni rë? ⁴ Nebë saga, om sën hil aripek bël lo tahu sën Kerisi diiḳ medelev lo, gevong bë hil ngaa mugeng diiḳ beneggëp loḳ söv. Om hil natu mewis jaḳ nabë sën Anutu tato niwëëḳ beKerisi kedi raḳ vu bedub ggökin betu mewis lo.

Hil Rëḳ Medo Malad-Tumsën Geving Kerisi

⁵ Yönon! Hil ngaa mugeng diiḳ ya nebë sën Kerisi diiḳ lo gehil atu yi alam. Nebë sënë, om hil rëḳ natu mewis nabë sën Kerisi kedi raḳ ggökin betu mewis lo, behil medo malad-tumsën geving yi. ⁶ Hil araḳ ni bë vong bë hil ayod mugeng diiḳ ya raḳ kelepeko* ving Kerisi in bë gevong bengaa nipaya niwëëḳ sën nevong huk loḳ hil navid lo nama na, in hil su sepa dok ngaa nipaya gökin nah. ⁷ In ngaa nipaya og su yoh vu bë kepe mehö sën diiḳ lo gökin nah rë.

⁸ Lob hil ngaa mugeng diiḳ ya ving Kerisi, om hil gevong geving anon nabë hil rëḳ medo malad-tumsën geving yi. ⁹ In hil araḳ ni bë Kerisi kedi raḳ ggökin ggëp bedub, om su rëḳ nadiiḳ nah gökin rë. Diiḳsën su yoh vu bë dahun yi gökin rë. ¹⁰ In diiḳ beron timu, lob kevoh hil ngaa nipaya pin ya vorot. Rëḳ gwëbeng og nedo mala-tumsën beluhu Anutu denedo revuh

ti. ¹¹ Om ham jak ni rē nabē Yesu Kerisi diik, om yik vong bē ham diik ving beham su yoh vu bē sepa doḥ ngāa nipaya gökin nah rē. Gaḥ ham tu Anutu-yi-alam bevong bē ham nedo malamin-tumsēn ving yi. ¹² Ham navimin sēn rēḥ petar na lo nevongin bē ham sepa doḥ ngāa nipaya, rēḥ mu ham su ḡurek ngāa nipaya babu megwevong. ¹³ Ham su bo nemamin los vahamin lu ngāa vu ngāa nipaya in gwevong ngāa nipaya gökin nah. Gaḥ ham gwevong navimin pin los anomin dahis vu Anutu in ham nabē mehōnon sēn dediik ggovek rēḥ dekedi raḥ ggökin ggēp bedub medenedo vesaj ggökin yah lo. Geham gwevong navimin pin los dahis vu Anutu in ham gwevong ngāa yohvu mu jak. ¹⁴ Nabē saga loḥ mēm ngāa nipaya su yoh vu bē kepē ham gökin nah rē. In gwēbeng og ham su hurek horek babu menesepa loḥ rē, gaḥ ham nesepa loḥ Anutu yi ḡagek semusēn sēn nevo vu ham nyēmasēn lo.

Hil Natu Ngāa Nirōpsēn Yi Hur

¹⁵ Om hil gevong nabē va? Gwēbeng hil su rēḥ sepa doḥ horek in ḡeḳo hil nah vu Anutu rē, gaḥ hil nesepa loḥ Anutu yi ḡagek semusēn sēn nevo vu hil nyēmasēn lo. Om maḥ hil ayoh vu bē medo gevong ngāa nipaya ma nama? Ma rot! ¹⁶ Ham raḥ ni ggovek! Bē ham bo navimin vu mehōti nabē ham gwevong huk vu yi megwevong noh vu aye, og ham tu yi hur. Yik nebē saga, om ham su yoh vu bē sepa doḥ ngāa nipaya genengamin yes vu Anutu geving rē. In ham rēḥ ḡweko nyēvewen doḥ nah ngāa nipaya beham malamin nama verōḥ yi. Gaḥ bē ham nengamin yes vu Anutu, og rēḥ gevong beham natu alam yohvu. ¹⁷ Hil kwad vesa vu Anutu in wirek ham nesepa loḥ ngāa nipaya, rēḥ Anutu vong yi ḡagek yōk vu ham, lob ham nengamin yes benesepa loḥ los ayomin dahis. ¹⁸ Ngāa nipaya duu ham ahon rēḥ Anutu ḳo ham vēr in, gevong beham tu yi hur sēn denesepa loḥ ngāa yohvu mu lo. ¹⁹ Rēḥ ham kwamin su niwēek loḥ rē ḡeyō nahēn, om sēn senēr mesepa loḥ hil mehōnon ngo kwad. Wirek ham navimin kehe ham beham nesepa loḥ ngāa nipaya los ngāa sēn su neyoh vu rē lo beham kweyēh ḡagek pangsēn. Om gwēbeng ham dahun ham navimin los dahis, beham sepa doḥ ngāa yohvu mu in ham ayomin nirōp jak.

²⁰ Wirek ham nesepa loḥ ngāa nipaya, gaḥ ham su nesepa loḥ ngāa yohvu rē. ²¹ Lob vu buk saga maḥ ham neḳo nyēvewen nivesa nebē va raḥ ngāa nipaya sēn ham nevong lo? Ma! Lob gwēbeng og ham nimin nemum in ngāa nipaya saga, log ham raḥ ni bē diiksēn tu ham nyēvewen om ham vongin malamin nama! ²² Rēḥ ma ḡAnutu ḳo ham vēr in ngāa nipaya bevong ham tu yō yi hur. Lob nyēvewen sēn rēḥ bo doḥ nah vu ham lo nebē sēnē: Ham ayomin nirōp jak, loḥ mēm ham rēḥ medo malamin-tumsēn degwata. ²³ In alam sēn denesepa loḥ ngāa nipaya lo, og rēḥ deḡeḳo nyēvewen doḥ nah medenadiik bemalaj nama. Rēḥ Anutu og nevo semusēn vu hil nyēmasēn raḥ hil Mehōbōp Yesu Kerisi yi huk nebē hil medo malad-tumsēn degwata.

7

Paulus Tahu ḡagek Raḥ Maluh Los Venēḡ

¹ Arig lo, sa nanēr ḡagek sēnē vu ham sēn neraḥ horek ni rot lo nebē: Horek tu ala menēgin mehōnon yoh vu buk pin sēn denedo vesaj lo. Ma ham su raḥ ḡagek sēnē ni rē?

² Lob yik nebē sēnē: Nabē avēh jak regga beregga nahēn nedo, og horek duu luho regga ahon. Rēḥ nabē regga nadiik, og horek saga maya gesu

duu yi ahon rë. ³ Gaḵ nabë regga yô nahën nedo gevenë ya merak maluh ngwë, og horek nenër yi nebë nevonḡ baggëb. Gaḵ nabë regga nadiik, og horek sënë su ggërin yi rë, om nabë jaḵ maluh ngwë og su nevonḡ baggëb rë.

⁴ Om arig lo, yik ham nebë sënë. Kerisi loḵ yah ham bömin mediik in ham, lob sënë vonḡ bë ham diik ving geHorek su negin ham ggökin rë, om ham yoh vu bë jaḵ vu reggamin mewis. Ham reggamin mewis saga yik mehö sën kedi raḵ yah vu bedub ggökin in bë gevong behil gevong Anutu yi huk banon jaḵ lo. ⁵ Wirek hil ngo nahën nesepa loḵ ngaa nipaya sën hil malad anonin los navun hil in lo, loḵ horek nërin ngaa nipaya sënë, rëḵ mu sënë vonḡ behil kwad nevo bë hil pasang gevong rot. Hil nehevong rot, lob ngaa nipaya saga yi nyëwewen neggëp bë hil rëḵ nadiik bemalad nama. ⁶ Rëḵ vonḡ bë hil adiik ving Kerisi, om ḵo hil vër in Horek sën neduu hil ahon wirek lo, in bë su gëgin hil gökin. Gaḵ wirek, og hil nesepa loḵ Horek sën dekev Meneggëp lo, rëḵ mu gwëbeng og hil atu mewis raḵ menesepa loḵ ngaa sën Anon Vabuung netato vu hil lo.

Ngaa Nipaya Nevasap Hil

⁷ Om hil rëḵ nanër nabë va? Hil nanër nabë Horekeḵ ngaa nipaya? Ma! Nabë Horek su tato ngaa nipaya vu sa rë, og sa su rëḵ jaḵ ni nabë nipaya rë. Bë Horek su nanër nabë, “Su ayom nevu nevu in mehö ngwë hir ngaa” rë, og sa su rëḵ jaḵ ayog nevu nevu sënë ni nabë ngaa nipaya rë. ⁸ Rëḵ Horek saga tateḵin aggata vu ngaa nipaya benepelëpin sa, lob vonḡ besayog nevu nevu in ngaa nipaya aggagga. Gaḵ bë Horek nama, og ngaa nipaya nebë heljëḡ, in sa su rëḵ galë nabë ngaa nipaya rë. ⁹ Wirek sën sa duḡin Horek lo, og sa hekuung bë sa nado nivesa. Lok tum serak Horek ni, lob ngaa nipaya vesa lok yah vu sa, lob serak ni bë sëḵ nadiik bemalag nama. ¹⁰ Anutu vonḡ Horek yam in bë geli sa na niröp besa medo malag-tumsën, rëḵ mu ma geHorek tato vu sa bë sëḵ nadiik bemalag nama. ¹¹ In Horek nër aggata tato vu ngaa nipaya, lob ngaa nipaya tetuhin sa, lob serak ni bë sëḵ nadiik bemalag nama. ¹² Nebë sënë, om hil arak ni bë Horek yô vabuung. Lob Horek yi gagek pin vabuung ving beniröp genivesa. ¹³ Ma maḵ Horek nivesa sënë vonḡ besëḵ malag nama? Ma! Ngaa nipaya mu sën kepë sa, om sëḵ malag nama. Yik nebë sënë in bë nanër ngaa nipaya tato nabë ngaa nipaya rot. Ngaa nipaya neko Horek nivesa sënë in bë kepë sa jaḵ besa malag nama. Lob Horek nenër ngaa nipaya degwa tato vu sa bë ngaa nipaya yönon.

Ngaa Nipaya Neggërin Hil Kwad

¹⁴ Hil arak ni bë Horek sënë vabuung in yam vu Anon Vabuung. Gaḵ sa, og ngaa muḡeng neggëp loḵ sayog besa nahurek ngaa nipaya babu. ¹⁵ Yönon, sa su narak ngaa sën sa nehevong lo degwa ni rë. Gaḵ ngaa sën sa nehevongin pangsën bë sa gevong lo, og sa su nehevong rë. Rëḵ ngaa sën sa nig nelëlin verök yi lo, og tum sa nehevong yoh vu buk pin. ¹⁶ Gengaa sën sa bë gevong in serak ni bë ngaa nivesa lo, og saga nebë serak Horek ni beseyogëkin bë ngaa nivesa, rëḵ mu sa su nehevong yoh vu rë. ¹⁷ Rëḵ su sengo ti nehevong ngaa nipaya sënë rë, gaḵ ngaa nipaya sën nedo loḵ sayog lo sën yô nevonḡ. ¹⁸ In serak ni bë ngaa nivesa ti su neggëp loḵ sayog rë. Sa nanër ngaa muḡeng sën neggëp loḵ sayog lo. In sa nehevongin bë gevong ngaa nivesa, rëḵ ma gesa su yoh vu bë gevong banon jaḵ rë. ¹⁹ Gaḵ ngaa nivesa sën sa nehevongin bë gevong lo, og sa

su nehevong rë. Gengaa nipaya sën sa su nehevongin bë gevong rë lo, og tum sa nehevong. ²⁰ Sa nehevong ngaa sën sa su kwag nevo bë sêk gevong rë lo, rëk sa su ngo nehevong rë, gaḅ ngaa nipaya sën nedo lok sayog lo yô nevong.

²¹ Lob sa nehevong nebë sënë raḅ buk pin: Sa nehevongin bë gevong ngaa nivesa, rëk ma gengaa nipaya nedo lok sayog benepibip sa. ²² Yönon, sahëg neving Anutu yi horek pangsen lok sayog. ²³ Rëk sa halë horek ngwë neggëp lok sa navig pin. Lob nesis begö vu Anutu yi horek sën neggëp lok sayog lo. Log netung sa lok ya ngaa nipaya sën nedo lok sa navig agi nema beneduu sa ahon. ²⁴ Wöp-o! Lob sa mehö nig paya rot! Maḅ re rëk bo sa vër in ngaa muḅeng sën rëk gevong besa malaḅ nama agi? ²⁵ Om sa kwag vesa rot vu Anutu! In vong hil Mehöböp Yesu Kerisi yam in bë geḅo sa vër. Yönon, sa kwag og nesepa lok Anutu yi horek, rëk sa ngaa muḅeng sën nedo lok sayog lo, og nesepa lok ngaa nipaya yi aggata beluho denepemëgin sir.

8

Kerisi Dahun Ngaa Nipaya Ya Gevong Anon Vabuung Vu Hil

¹ Nebë saga, om hil sën naha raḅ Kerisi Yesu lo, og gagek sën nër bë hil gaḅo nipaya nyëvewen lo ti su rëk gëp vu hil rë. ² In Anon Vabuung yi horek nër bë alam degevong ngaa nipaya, og denadiik bemalaj nama. Log nër ving bë hil atu Kerisi Yesu yi alam lo, og hil su rëk nadiik bemalad nama rë, gaḅ hil rëk medo malad-tumsën degwata. ³ Ngaa muḅeng neggëp lok hil ayod, om Horek su yoh vu bë kevoh ngaa nipaya na rë. Rëk ngaa sën Horek su yoh vu bë gevong rë lo, og Anutu yô nevong. Vong nalu yam betu mehönon raḅ, benavi nebë hil mehönon nid paya vu dob sënë navid.

Lob Anutu vong bemehönon hir ngaa nipaya nyëvewen yah raḅ neggëp Kerisi, bediik lok yah hil bed in bë Horek yi nyëvewen su gëp vu hil. ⁴ Horek nër bë hil gaḅo nyëvewen doḅ nah hil nipaya, lob sagak nër niröp beyoh vu. Rëk Anutu vong beKerisi diik lok yah hil bed basis hil nyëvewen bemaya, om hil su rëk malad nama rë. Hil su nesepa lok ngaa muḅeng sën nedo lok hil ayod lo rë, gaḅ hil nesepa lok Anon Vabuung yi aggata om sën vong nebë sënë vu hil. ⁵ In alam sën ngaa muḅeng nedo lok ayoj lo, og kwaj neya vu ngaa dob yi mu. Gaḅ alam sën denesepa lok Anon Vabuung lo, og kwaj neya vu Anon Vabuung yi ngaa. ⁶ Nabë mehöti kwa na vu ngaa muḅeng mu, og mehö sënë rëk nadiik bemala nama. Gaḅ nabë mehöti kwa na vu Anon Vabuung yi aggata, og mehö sënë rëk ayo gëp revuh in rëk medo mala-tumsën.

⁷ Log nabë mehöti kwa sepa doḅ ngaa muḅeng mu, og mehö sënë nesis begö vu Anutu. In su neggurek Anutu yi horek babu rë, gesu yoh vu bë gevong noh vu rë. ⁸ Alam sën denesepa lok ngaa muḅeng lo, og alam nebë sënë su deyoh vu bë degevong bAnutu kwa vesa in sir rë. ⁹ Rëk hameḅ su nesepa lok ngaa muḅeng rë. Gaḅ Anutu yi Anon Vabuung nedo ving ham yönon beham nesepa lok. Rëk nabë Kerisi yi Anon Vabuung su nedo ving mehöti rë, og su Kerisi-yi-alam yi rë. ¹⁰ Yönon, ham navimin nediiḅ, in ham nevong ngaa nipaya, rëk mu nabë Kerisi nedo ving ham, og ham tu alam yohvu meham anomin nedo mala-tumsën.

¹¹ Anutu nër beYesu kedi raḅ ggökin vu bedub. Om ham navimin rëk nadiik mepetar na rëk mu nabë Anutu yi Anon Vabuung nedo lok ham

ayomin, og Anutu sën nër meYesu kedi rak yah lo rëk gevong bAnon Vabuung bo mala-tumsën vu ham navimin geving.

Anon Vabuung Nevong Behil Natu Anutu Nalu

¹² Arig lo, hil ngaa muğeng su nesemu hil rë, om hil su agurek babu besepa dok. ¹³ Gağ nabë ham sepa dok ngaa muğeng, og ham rëk nadiik bemalamin nama. Rëk nabë ham gweko niwëëk vu Anon Vabuung bedok vu ham beham nimin dëlin ngaa nipaya sën ham navimin bë gevong lo, og ham rëk medo malamin-tumsën. ¹⁴ Alam pin sën deneg-gurek Anutu yi Anon Vabuung babu lo, og Anutu nalu sir. ¹⁵ In Anutu su vong Anon Vabuung yök vu ham in bë deginengin ham beham medo megöneng in yi rë. Gağ vong yök vu ham in bë ham jak ni nabë ham tu Anutu nalu. Lom nevong behil ayed nelok yi bë, "Amag! Amag!" ¹⁶ Yönon, Anon Vabuung nenër rangah vu hil lok hil ayod bë hil atu Anutu nalu. ¹⁷ Hil atu Anutu nalu, om hil rëk medo ben geving yi, geyi ngaa pin rëk natu hil ngaa geving. Kerisi ko vanë wirek, lob hil atu yi alam menehako vanë nebë saga gwëbeng ving in bë hil medo nivesa rot geving yi vu tamusën, gAnutu yi ngaa nivesa vesa pin rëk natu hil los Kerisi hil ngaa.

Hil Medo Nivesa Rot Vu Tamusën

¹⁸ Sa kwag nevo bë vu tamusën sën hil ana medo nivesa lo, og mëm hil rëk galë ngaa maggin sën netok vu hil gwëbeng agi nabë ngaa meris. ¹⁹ In ngaa pin sën Anutu tung lo ggëp denegin buk sën Anutu tato nalu lo pin nam rangah lo. ²⁰ In ngaa pin sënë yö nahën denedo paya, rëk su nebë sënë yoh vu yö kwaj rë. Gağ Anutu yö tung sir nebë sënë, om denevo kwaj in buk sën ngaa pin nijvesa jak los dahis lo. ²¹ Anutu rëk geko ngaa pin sën netung lo vër in ngaa sën nevasap sir benevong bemalaj nema ya gwëbeng agi, berëk semu ngaa pin benijvesa jak bedemedo nijvesa rot geving nalu lo pin. ²² Hil arak ni bë ngaa pin sën Anutu tung lo medo denevo belol medenevimengin ngaa maggin, nebë sën avëh denevimeng lo, yö vu wirek rot begwëbeng.

²³ Lob su ngaa nebë sënë mu rë. Gağ hil sën hil hako Anon Vabuung vorot lo, og yik hil navo belot ving menehegin buk sën Anutu gevong behil natu nalu lo yönon lo. Sën hil natu nalu lo nebë: Geko hil navid bër vu dob los ngaa nipaya. ²⁴ Anutu ko hil yah vu yi ggovek ya, rëk hil nahën navo kwad in buk sën gevong banon jak lo. Gağ bë berup govek na, og hil su rëk abo kwad in gökin nah rë, in mehöti su nevo kwa in ngaa sën netok yam ggovek ya lo ggökin rë. ²⁵ Rëk ngaa sën yö nahën gesu anon nerak rë lo, nabë hil gevong geving rot nabë rëk anon jak vu hil, og hil najom hil ahon gemedo navo kwad in.

²⁶ Log nelok buk sën hil su nayoh vu bë kwad bo gagek menajom jak niröp rë lo, og Anon Vabuung nelok vu hil. Yönon, Anon Vabuung nejom rak in hil rak saheng mu, in hil su ayoh vu bë nanër gagek sagi berup hil avid rë. ²⁷ Gehil Amad sën nelë mehönön ayoy lo nerak Anon Vabuung yi gagek sagi ni, generak ni bë Anon Vabuung nesepa lok Anutu kwa menelok vu hil sën Anutu-yi-alam hil lo.

²⁸ Log hil narak ni bë ngaa pin sën netok vu alam sën ahëj neving Anutu lo, og yik Anutu nevong ngaa pin sënë nevong huk lok ti in bë gevong nivesa vu sir. Yik nevong vu yi alam pin sën ggooin sir rak yoh vu yö kwa lo. ²⁹ In Anutu ggooin sir rak vorot wirek betato sir in bë nij nabë Nalu,

lob Nalu natu arij aguu, gari lo ngahisekë. ³⁰ Lob alam sën tato sir wirek lo, og supin sir yah vu yi. Lob alam sën supin sir yah vu yi agi, og nër sir ving bë sir alam yohvu. Lob alam sën nër sir bë sir alam yohvu lo, og nër bë rëk demedo nivesa rot geving yi.

Anutu Kwa Pesivin Hil Om Su Rëk Gevuu Hil Rë

³¹ Om hil rëk nanër va jak ngaa pin sën Anutu nevang-ë? Nabë Anutu dok vu hil, og mehöti su yoh vu bë kepë hil rë! ³² In su ggulin Nalu rë, gak vong yam in bë dok vu hil pin. Vong ngaa böpata saga vu hil, om mak rëk gevong yi ngaa vahi pin vu hil nyëmasën geving. ³³ Om re yoh vu bë gevong gagek jak alam sën Anutu yö ggoin sir rak vorot tu yi ngaa lo? Ma! Anutu nër hil bë hil alam yohvu. ³⁴ Ma re rëk nanër nabë hil mehönon nid paya? Mak Kerisi? Ma! Kerisi og lok yah hil bed bediik in hil ggovek ya. Log kedi rak yah ggökin vu bedub menedo Anutu nema vesa, beneketag vu Anutu ving bë dok vu hil.

³⁵ Log re yoh vu bë bo hil vër in Kerisi ahëvingsën sënë? Ma! Rëk mu nabë maggin natök vu hil ma, nabë hil kwad na ngahi ma, nabë hil gaço vanë, ma, nabë meyip gevong hil ma, nabë hil ajak vu in tob ma, ngaa nipaya basap hil ma, begö natök vu hil, og rëk nabë va? Mak Kerisi su ahë neving hil rë? Gak ahë neving hil! ³⁶ Yönon, ngaa nebë sënë netök vu hil yoh vu gagek sën neggëp lok Anutu-yi-kapiya lo bë:

“Denesis he mehe nadiik yoh vu buk pin in he tu hong alam.

Denelë he nebë sipsip, om sën denesis he mehe nadiik ya.”

³⁷ Rëk mu yik ngaa pin sënë og ngaa meris. In Kerisi ahë neving hil menevang behil kesuu menare nid wëëk. ³⁸ In sa hevong ving rot bë ngaa ti su yoh vu bë bo hil vër in Anutu ahëvingsën sënë rë. Nabë hil nadiik ma hil medo vesad, og su yoh vu bë bo hil vër rë. Log angër los ggev-dob-yi gengaa sën nedo gwëbeng agi los ngaa sën rëk berup vu tamusën ma, niwëëk aggagga vahi ma, ³⁹ ngaa sën nedo yagek babu lo los ngaa sën nedo dob gëbinë lo, ma ngaa vahi sën nedo jëggin jëggin agi. Ngaa pin nebë sënë, og su deyoh vu bë dedok Anutu ahë bepekwe gagek sën ahë neving hil-ë rë. Gak vong hil Mehöböp Yesu Kerisi yam in bë tato rangah nabë ahë neving hil.

9

Paulus Ayo Maggin In Alam Israel

¹ Ngaa sën senër lo og yönon, gak sa su tetuhin rë, in Kerisi-yi-alam sa. Log Anon Vabuung tatekin vu sa lok sayog ving bë senër gagek sënë yönon. ² Sa nanër vu ham nabë: Sayog maggin gesa kwag paya rot yoh vu buk pin. ³ Yönon, nabë yoh vu bë sa basap sa in mëm sa gaço sa alam Israel denah vu Kerisi jak sën sa hetah sa vër in Kerisi-yi-alam gesa malag nama na verök yi lo, og sëk kwag vesa in megevong nabë sënë. Rëk ma gesaga su yoh vu bë rëk dok vu sir rë. ⁴ Sir alam Israel sogek bedetu Anutu nalu lo, log denelë nikapiik rak malaj ving, log Anutu joo yi gagek ving sir gevo yi horek vu sir. Getato aggata sën degetung seriveng in bë dekevoh hir ngaa nipaya los degeko arë jak lo vu sir. Log nër yi gagek vahi vu sir bë rëk gevong vu sir geving. ⁵ Alam Israel sënë og alam böp böp wirek hen hir mewis sir, lob Kerisi sën tu ngaa pin ala lo pum rak sir, rëk mu yi Anutu sogek, sën hil gaço arë jak na vavunë degwata los degwata lo yönon.

Anutu Ggoin Yi Alam Rak

⁶ Rêk mu hil su nanër nabë: Anutu hen gagek anon ma. Hil su nanër nabë saga in alam sên depum rak Israel lo, og sir pin su Israel sogek rê. In sir vahi su denesepa loğ Anutu rê. ⁷ Alam sên depum rak Abraham nikök lo, og su sir pin detu yi mewis yonon rê. In Anutu nër vu yi wirek bê, “Rêk denanër Isaak yi mewis mu nabë hong alam.” ⁸ Nebë sênë in nalu lo sên depum rak nikök mu lo, og su detu Anutu nalu rê. Gağ hurmahen sên depum rak gagek sên Anutu joo lo, og mêm hil nanër sir nabë Abraham yi mewis sogek. ⁹ Gagek sên Anutu joo lo nebë, “Sêk nom geto doğ buk sên sehooïn rak lo, lom mêm Sara rêk geğo nalu maluh ti.”

¹⁰ Log yik su gagek timu sênë rê. Gağ hil dobahë Isaak ko Rebeka, lob nalu luu loğ pepid, lob Anutu nër gagek ti vu Rebeka vorot. ¹¹ Luho nahën denare loğ ataj ayo gesu denevong ngaa nivesa ma ngaa nipaya ti rê, rêk Anutu nër gagek rak luho vorot in bê tato rangah nabë su nelë ngaa sên denevong lo menenër rê, gağ yö neggoin mehônnon rak yoh vu kwa. ¹² Nër vu Rebeka bê, “Ağuu rêk gurek amon babu!” ¹³ Sênë yoh vu gagek sên neggëp loğ Anutu-yi-ğapiya lo nebë, “Sahëğ neving Yakop, rêk sa nehalë Esau paya.”

¹⁴ Om hil rêk nanër nabë va? Mağ hil nanër nabë: Anutu su nevong ngaa yohvu rê? Ma! ¹⁵ In nër vu Moses bê: “Nabë sa hevongin bê semu mehöti, og sêk semu.

Log nabë sa hevongin bê kwag paya in mehöti, og sêk kwag paya in.” ¹⁶ Om yik nebë sênë. Anutu su kwa paya in mehöti in mehö sênë kwa nevo bê Anutu kwa paya in yi rê. Log su kwa paya in mehöti in nevong Anutu yi huk niwëek rê, gağ yö nevong yoh vu kwa. ¹⁷ In Anutu nër vu Parao wirek meneggëp loğ yi çapiya nebë, “Maggin sên sa hevong vu hong lo, og sa hevong in bê tato sa nig wëek vu mehônnon pin in denanër sa bengög na menoh vu dob pin. Yik rak degwa saga sên sa hetung ggev Parao rak hong.” ¹⁸ Om nabë Anutu kwa bo nabë kwa paya in mehöti, og rêk kwa paya in yi. Log nabë kwa nevo bê gevong bemehöti ayo dahis jak, og rêk gevong bayo dahis jak.

Anutu Yi Kwa-Vonginsên Los Ahë Sengên

¹⁹ Rêk mu mağ ham ti rêk nanër vu sa nabë, “Nebë saga, loğ nebë va sên Anutu nenër bê ngaa nipaya degwa neggëp vu hil mehônnon-ë? In hil su ayoh vu bê keyêh yi rê.” ²⁰ Rêk hong re? Hong mehônnon mu rêk geyoh vu bê gwevong ayem jak Anutu? Dëğ sogek su nelok tepëk in ala sên nejegwi yi lo bê, “Genesemu sa nebë sênë in va?” rê. ²¹ Gağ mehö sên nejegwi dëğ lo yö nejegwi yoh vu kwa, log yoh vu bê geğo ngagek gobeng timu mejegwi dëğ luu jak. Lob nabë semu ngwë malangeri in huk nivesa yi, log semu ngwë in bê huk meris meris yi, og yik ggovek. Yö yi ngaa.

²² Lob Anutu vongin bê tato ahë sengên rangah betatekin niwëek vu mehônnon in sir pin denevong ngaa nipaya. Lob ahë sengên vu sir bê kevoh sir bemalaj nama na verök yi, rêk ma genejom yi ahon. ²³ Nejom yi ahon nebë saga in kwa nevo mehônnon vahi sên kwa nevongin sir lo. Kwa nevo sir in yö ggoin sir rak vorot in bê demedo nivesa doğ yi nyëğ geving yi, gerëğ gevong yi ngaa nivesa vesa pin vu sir. ²⁴ Yik hil sênë. Ggoin hil rak. Su ggoin loğ he Yuda mu rê, gağ ggoin alam-yu-ngwë vahi ving. ²⁵ In Hosea nër nebë saga meneggëp loğ Anutu-yi-ğapiya nebë:

“Alam sên su sa alam sir wirek rê lo, og sêk nanër sir nabë salam sir.

Galam sên sa su ahëğ neving sir wirek rê lo, og sêk ahëğ geving sir.”

26 Loga,

“vu nyëg sën sa nanër sir wirek bë,

‘Su salam ham rë’ lo,

og sëk nanër vu sir saga nabë Anutu mala-tumsën nalu sir.”

27 Log Yesaya nër raq alam Israel getahi bë:

“Nabë Israel ngahijsekë rot nabë raggër loo nenga,

og yik Anutu rëk geko sir yu mahen teka mu nah vu yi.

28 In Mehöböp rëk govek gagek na gebepul pevis,

log bo nyëvewen dok nah vu alam vu dob.”

29 Yoh vu gagek ngwë sën Yesaya nër wirek lo bë:

“Nabë Mehöböp sën negin angër-begö-yi pin vu yagek lo

su yoh nenga in hil hed vë yu mahen teka bedemedo rë,

og hil rëk malad nama na verök yi

nabë sën Sodom los Gomora.”

Alam Israel Denevong Huk Mu In Bë Denatu Alam Yohvu Rëk Ma

30 Om hil rëk nanër nabë va? Hil nanër nabë alam-yu-ngwë sën su malaj nesepa bë denatu alam yohvu rë lo detu alam yohvu. Ayoj ya timu vu Yesu lom sën Anutu nër sir bë sir alam yohvu. 31 Gaq alam Israel og kwaj nevo bë nabë desepa dok horek, og rëk gevong medenatu alam yohvu. Rëk ma gesu denesepa lok horek los dahis rë. 32 Rëk su detu alam yohvu rë, in su ayoj neya timu vu Yesu rë. Gaq kwaj nevo bë ngaa sën denevong lo yoh vu bë rëk geko sir nah vu Anutu, rëk ma. Denelë kelepëko* nebë su yoh vu rë, in ngaa nimumsën, lob sënë nebë sën deketul vahaj raq gelöng bedevës. 33 In gagek sënë neggëp lok Anutu-yi-kapiya bë:

“Ham ngo! Sa hetung gelöng ti vu Sion* in bë mehönon deketul vahaj jak.

Sa hetung gelöng niwëek ata in gevong rii jak mehönon.

Gaq alam sën ayoj na timu vu yi lo, og su rëk nij namum rë.”

10

Alam Israel Su Detu Alam Yohvu Rë

1 Arig lo, sa hevongin rot bë Anutu geko alam Israel nah vu yi, om sa najom raq vu yi in sir rot. 2 Seraq nij, om sën senër bë nij wëek rot bë desepa dok Anutu. Rëk su denevong los kwaj rë. 3 In deneketul lok in aggata sën Anutu nanër sir nabë sir alam yohvu lo, in denevong ngaa yoh vu yö kwaj in bë denatu alam yohvu. Su denedahun sir medenesepa lok aggata sën Anutu vong in bë hil sepa dok menatu alam yohvu lo rë. 4 Hil araq ni bë Horek yi huk verup lah lok Kerisi, om sën Anutu rëk nanër alam pin sën ayoj na timu vu Kerisi lo nabë sir alam yohvu.

Anutu Nevongin Bë Gëko Alam Pin Nah Vu Yi

5 Yik nebë sën Moses kevu gagek raq Horek bë: Horek yoh vu bë gevong mehönon medenatu alam yohvu lo. Kevu nebë sënë, “Mehöti bë sepa dok horek sënë pin, og rëk medo mala-tumsën.” 6 Rëk mu hil ayod neya timu vu Yesu, lom sën vong behil arëd nebë hil alam yohvu, om ham su kwamin bo dok ayomin nabë, “Re rëk dok na yagek, megek Kerisi duk nam-a?” In hil araq ni bë luk yam ggovek ya. 7 Log su kwam bo nabë, “Re rëk duk na alam-diiksën hir nyëg in geko Kerisi nom-a?” Gaq kedi raq yah ggovek ya.

8 Log geraq ni ving bë, “Gagek yik neggëp vu hong. Neggëp lok avim neggëp lok ayom.” Yik gagek sën hil nanër rangah bë hil ayod neya

timu vu Yesu lo. ⁹ Om nabë genanër Yesu berup avim nabë yi Mehöböp, log gwevong geving dok ayom nabë Anutu nër bekedi rak yah vu bedub, og Anutu rëk geکو hong nah vu yi. ¹⁰ In hil atu alam yohvu rak sën hil ayod neya timu vu Yesu lo, log Anutu rëk geکو hil nah vu yi jak sën hil nanër verup avid bë yi alam hil lo.

¹¹ Lob gägek neggëp loك Anutu-yi-қapiya nebë, “Alam sën ayoj na timu vu yi lo, og su rëk juuk sir benij namum rë.”

¹² Log alam Yuda los alam-yu-ngwë neggëp timu in yik hil pin hil Mehöböp timu nedo, lob nevong semusën böpata vu alam sën ayej nelok yi lo. ¹³ Yoh vu sën neggëp loك Anutu-yi-қapiya lo nebë, “In alam sën ayej nelok Mehöböp lo pin, og rëk geکو sir nah vu yi.” ¹⁴ Rëk nabë su ayoj na timu vu yi rë, og su rëk ayej dok yi rë. Log nabë su degengo yi gägek rë, og su rëk ayoj na timu vu yi rë. Log nabë mehöti su nanër yi gägek rangah vu sir rë, og su rëk degengo rë. ¹⁵ Log nabë Anutu su gevong alam sën denanër gägek lo dena vu sir rë, og re rëk nanër rangah vu sir-a? Yoh vu gägek sën neggëp loك Anutu-yi-қapiya lo nebë, “Alam sën denanër Bengö Nivesa rangah lo deberup, og hil kwad vesa rot.”

Alam Israel Su Denesepa Loك Bengö Nivesa Rë

¹⁶ Rëk mu alam pin su debë nengaj vu Bengö Nivesa rë gema. Yoh vu sën Yesaya nër wirek lo nebë, “Mehöböp, re vong ving gägek sën he nanër lo?” ¹⁷ Om hil nehevong ving rak gägek sën hil nehango lo, lob gägek sën hil nehango lo, og neverup rak Kerisi avi. ¹⁸ Rëk selok tepëk bë: Maك su denengo Bengö Nivesa sënë rë? Gaك dengo ggovek ya. In gägek neggëp loك Anutu-yi-қapiya nebë:
“Ayej ya meyoh vu dob pin.

Log hir gägek ya metök ya dob nenga pin.”

¹⁹ Rëk selok tepëk beron ngwë ggökin bë: Maك Israel su derak gägek sënë degwa ni rë? Gaك derak ni in Moses nër wirek bë:

“Sëk gevong beham ayomin rëk ngis yi in alam-yu-ngwë sën su los bengöj rë lo,

log sëk gevong beham ahëmin sengën vu alam-yu-ngwë sën kwaj masën lo.”

²⁰ Rëk Yesaya su neggöneng rë genenër rangah bë:

“Alam sën su denesero sa rë lo detök vu sa,

log alam sën su denelok tepëk in sa vu mehö la rë lo,
og sa tato sa rangah vu sir.”

²¹ Lob nër rak Israel nebë:

“Sa hetë nemaг in alam sën denekeyëh los demehoo sa gägek lo yoh vu buk pin bë denom vu sa, rëk ma.”

11

Anutu Semu Alam Israel Vahi

¹ Lob sa bë dok tepëk in gägek ngwë nabë maك Anutu ruuk yi alam-a? Ma verök yi! Yik sa Israel ti ving. Abraham yi mewis sa, in sa degwa vu Benyamin.

² Log Anutu su rëk juuk yi alam sën ggooin sir rak wirek lo rë. Ma ham su rak gägek sën Anutu-yi-қapiya nër rak Elia lo ni rë? Elia su vu Anutu in alam Israel bë, ³ “Mehöböp! Denesis hong alam-denenër-gägek-rangahsën medenediik. Gedenekevoh hong jepö ya. Geyik sengo ti nahën nado, lob denesero sa in bë dengis sa mesa nadiik.” ⁴ Rëk Anutu

nër yah vu yi nebë va? Nër nebë sënë, “Sehooïn alam 7,000 raḵ medenedo vu sa, su deneggurek anutu-kuungsën Baal babu rë.”

⁵ Lobyiḵ buk sën gwëbeng agi nebë ving. Anutu kwa pesivin alam Israel beggooin sir yu mahen teka raḵ medenedo. ⁶ Ggooïn sir raḵ in yô kwa pesiv in sir, gaḵ su ggooin sir raḵ in denevong huk nivesa la rë. Gaḵ nabë ggooin sir raḵ in nelë bë denevong ngaa nivesa, og nevong loḵ yah nyëvewen vu sir mu gesu kwa pesiv in sir yönon rë. ⁷ Om maḵ nebë va? Nebë sënë: Alam Israel malaj nesepa bë Anutu gelë sir nivesa, rëḵ ma gesu nelë sir pin nivesa rë. Yönon, ggooin sir yu mahen teka raḵ benelë sir nivesa, rëḵ sir vahi pin og nengaj nemir, om su detoḵ raḵ gaḵek anon rë. ⁸ Yoh vu gaḵek sën neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo bë:

“Anutu vong benij tebö nebë sën deneggëp yïing.

Nevong malaj bë degelë yi gaḵek rëḵ su deḵaḵ ni,
genevong nengaj bë degengö rëḵ su denatöḵ jaḵ degwa.

Lob denedo nebë sënë rot meverup gwëbeng.”

⁹ Log Davit nër raḵ Israel ving bë:

“Hir nos böp sën denegga lo rëḵ natu gegweeng los rasoh
in kevoh sir mebo nyëvewen vu sir.

¹⁰ Malaj kenu doḵ gesu degelë ngaa,
lom hir ngaa muḡeng saga yô jaḵ gëp demij meyo gëp degevek
degwata.”

Anutu Ḷo Alam-yu-ngwë Yom

¹¹ Lob sa bë doḵ tepëḵ in gaḵek ngwë nabë: Alam Israel devës saga, om rëḵ malaj nama na veröḵ yi? Ma! Rëḵ nama! Dekeyëh gaḵek lob tum Anutu Ḷo alam-yu-ngwë yom raḵ sënë. Vong nebë sënë in bë alam Israel ayoj ngis yi, lob mëm degërin sir nom vu yi geving. ¹² In dekeyëh gaḵek lom sënë loḵ vu mehönön pin. Deruu demij vu Anutu, lob sënë vong bengaa nivesa toḵ vu alam-yu-ngwë. Om alam Israel degërin sir nom vu Anutu, og sënë rëḵ gevong bengaa nivesa rot natöḵ vu mehönön pin mekesuu ngaa sën verup raḵ hir keyëhsën lo.

¹³ Sa bë nanër gaḵek vu ham alam-yu-ngwë: Ham sinarë sa, lob sa kwag vesa in huk sënë menehevong. ¹⁴ Sa nehevongin huk sënë rot in bë gevong mesa alam Yuda malaj anonin ngaa nivesa vesa sën ham neḶo lo, in sa gaḶo sir la denom geving. ¹⁵ In Anutu semu aye in mehönön raḵ sën ruuk alam Israel lo. Om buk sën Anutu geḶo alam Israel nom gökin lo, og rëḵ nabë sën dekedü raḶ yah ggökin ggëp bedub. ¹⁶ Alam Israel denëḶo parawa-brët-yi nemaj beron ti vër nemugin medenetung netu seriveng vu Anutu lob mëm brët pin los dahis netu yi ngaa ving. Log nabë keḶe gëga* tu Anutu yi ngaa, og keḶe nema pin los agga tu yi ngaa ving. ¹⁷ Yönon, maḶ Anutu keyëh keḶe oliv* nema vahi bevo vër, log Ḷo hong nebë keḶe oliv* bemën nema ti megelu hong loḵ yah nema vahi sagu lo bej. Lob genëḶo jeji ggëp keḶe oliv* sënë gëga ving nema sogek vahi lo. ¹⁸ Om su gwëḶo hong jaḶ vu nema sogek lo. Nabë gwëḶo hong jaḶ vu, og kwam bo rë. In genare raḶ gëga, gaḶ gëga su nare raḶ hong rë. ¹⁹ RëḶ mu maḶ rëḶ genanër nabë, “Anutu keyëh nema pin sënë in bë gelu sa doḶ nah bej.” ²⁰ SënëḶ yönon, rëḶ mu ketöv sir in su ayoj neya timu vu Yesu

* **11:16:** GaḶek sënë raḶ parawa-brët-yi los keḶe gëga, og yiḶ gaḶek peḶgirinsën raḶ Abraham loḶo yi mewis. Bë Abraham tu Anutu yi alam, om yi mewis pin detu Anutu yi alam ving nebë saga. RëḶ alam Israel ngahi deruu demij vu Anutu bedekehe sir vër in yi alam

rè. Gaḱ hongḱ genare niwèèk in ayom neya timu vu yi, om su gwèko hong jak. Gaḱ gègöneng megwegin hong. ²¹ In Anutu su lé nema soḱek mu menedo rè, om su rëḱ gelè hong mu geving rè. ²² Kwam bo Anutu rè, nabè yi mehö kwa vonginsèn los mehö niwèèk ving, om su nelè ngaa nipaya mu rè. Alam sèn nij nelëlin yi lo, og nevong nyëvewen vu sir loḱ yah. Log hong, nabè gegurek babu, og rëḱ kwa gevongin hong, gaḱ nabè nama, og rëḱ ketöv hong na geving. ²³ Om nabè nema soḱek sèn nij nelëlin yi lo vahi degërin sir nom bayoj na timu vu Yesu, og Anutu rëḱ gelu sir doḱ nah aggaj gökin. In Anutu yoh vu bë gevong nabè saga. ²⁴ Gerak ni bë wirek og kele oliv* bemèn nema hong, rëḱ Anutu ketöv hong vër megelu hong loḱ yah oliv* nivesa, gaḱ su aggam sènè niröp rè. Om yönon rot, yoh vu bë rëḱ geḱo oliv* soḱek nema lo sènè megelu sir doḱ nah yö aggaj gökin.

Anutu Kwa Nevongin Mehönon Pin

²⁵ Arig lo, sa bë ham su kwetul doḱ in gagek vunsèn sènè. In rëḱ ham kwamin bo menanër ham nabè ham los kwamin. Om sa nanër gagek vunsèn sènè rangah vu ham. Gagek sènè degwa nebè: Alam Israel vahi nengaj dahis, lob demedo nabè sènè rot mena berup doḱ buk sèn Anutu gooin alam-yu-ngwè jak govek na bedegërin sir nom lo. ²⁶ Lob mëm Anutu rëḱ geḱo Israel vahi pin nom noh vu gagek sèn neggëp loḱ yi kapiya lo bë:

“Mehö sèn doḱ vu hil megeḱo hil vër lo rëḱ berup gëp Sion*.

Lob rëḱ kevoh Yakop yi mewis hir ngaa nipaya sèn deneruu demij vu Anutu lo na.”

²⁷ Log yi gagek ngwè nër bë:

“Sëḱ najoo gagek sènè jak sir nabè sëḱ kevoh hir ngaa nipaya pin na.”

²⁸ Alam Israel nij nelëlin Bengö Nivesa, lob denesis begö vu Anutu in ngaa sènè, rëḱ mu saga nelok vu ham. Rëḱ mu Anutu ggooin sir rak vorot in denatu yi alam, om sèn nahèn ahè neving sir. In kwa nevo kenuj los hir dobahè lo. ²⁹ In nabè Anutu gooin alam vu ti jak begevong semusèn vu sir, og su rëḱ nom pekwè gagek rè. ³⁰ Wirek ham kweyèh Anutu aye, rëḱ ma geham wërin ham yom, lom ham ko semusèn gwëbeng rak sèn alam Israel dekeyèh aga lo. ³¹ Yönon, alam Israel dekeyèh gagek gwëbeng in bë ham gwèko semusèn jak, loḱ mëm rëḱ nom degërin sir medegeḱo semusèn geving vu tamusèn. ³² In Anutu vuu mehönon pin ya bedenedo los hir ngaa nipaya medeginengin sir in bë mëm rëḱ gevong yi gagek kwa vonginsèn noh vu sir pin.

Yik Hil Gaḱo Anutu Arè Jak

³³ Alam-e! Hil napisek in Anutu in kwa böpata benerak ngaa pin ni los dahis kesuu mehönon pin.

Hil su ayoh vu bë ajak yi gagek sèn kwa nevo lo ni rè, gehil su ayoh vu bë ajak ngaa sèn nevong lo ni rè.

³⁴ Yoh vu sèn dekevu meneggëp loḱ yi kapiya lo bë:

“Re rak Mehöböp kwa ni?

Ma re vo kwa vu yi?”

³⁵ “Ma re vo ngaa vu yi mugin om rëḱ bo doḱ nah vu yi?”

³⁶ Ma! Yi yö tung ngaa pin.

Geyö ti tu ala benegin ngaa pin.

Bengaa pin tu yi ngaa.

Om hil gaḁo arē jaḁ na vavunē degwata los degwata. Yōnon.

12

Hil Getung Navid Na Vu Anutu Nabē Seriveng

¹ Om arig lo, Anutu kwa vongin hil, om sa ḡejiin ham bē ham gwevong navimin vu Anutu nabē sēn mehōnon denetung seriveng vu yi lo. Ham bo vabuung in ham navimin megwetung natu seriveng vu Anutu, rēḁ mu ham medo vesamin in ham gwevong yi huk, loḁ mēm rēḁ kwa vesa in. In ngaa nebē saga og ngaa yohvu menēko Anutu arē raḁ. ² Log ham su sepa doḁ ngaa sēn alam-dob-yi denevong lo, gaḁ ham ḡwērin ham kwamin menatu mewis in ham jaḁ ngaa sēn Anutu kwa nevo bē nivesa los yohvu geniröp rot lo ni.

Hil Dahun Hil Gadok Vu Hil Arid Lo

³ Anutu vong semusēn vu sa, om sa bē nanēr vu ham pin ti ti nabē ham su ḡweko ham jaḁ mesevök ham huk, gaḁ ham ngo sepa doḁ ham huk megwevong niröp. Log ham ti ti ngo seggi ham huk saga niröp noh vu niwēek sēn Anutu vo vu ham lo. ⁴ In hil navid len ti ti lo neggēp, rēḁ mu hir huk su neggēp ti rē, gaḁ denevong huk aggagga yō yoh vu sir. ⁵ Lob yik hil ngahisekē nebē saga, rēḁ hil atu Kerisi-yi-alam yu timu. Lob hil pin yik anon timu gelen ti ti lo. ⁶ Anutu vong semusemu vu hil nyēmasēn, gevo kwa aggagga vu hil, om nabē mehōti yoh vu bē nanēr ḡagek rangah in ḁo semusēn sēnē vu Anutu, og mehōti sēnē nanēr ḡagek rangah noh vu niwēek sēn Anutu vo vu yi lo. ⁷ Genabē semusēn neggēp vu mehōti in bē ḡegin ari lo in huk og ḡegin. Log nabē mehōti yoh vu bē tahu alam in ḁo semusēn sēnē vu Anutu, og mehō sēnē natu tatovaha betahu alam. ⁸ Log nabē mehōti kwa neggēp in bē nanēr Anutu yi ḡagek tato vu alam, og gevang banon jaḁ. Log nabē mehōti bē bo ngaa vu ari lo, og gevang vu sir los ayo timu. Log ḡgev sēn negin yi alam lo, og ḡegin sir niröp gesu ni tebō. Log mehōti bē kwa paya in ari medok vu yi, og doḁ vu yi los kwa vesa.

Ham Ahēmin Geving Ham Arimin Sēn Kerisi-yi-alam Lo Yōnon

⁹ Sēn ham ahēmin geving arimin lo lo, og ham su ḡwekuung jaḁ. Gaḁ ham ahēmin geving sir yōnon. Ham ḡweruu demimin vu ngaa nipaya geham napiik vu ngaa nivesa. ¹⁰ Ham kwamin bo Kerisi-yi-alam pin nabē ham arimin sir bemēm ham ahēmin geving sir yōnon. Ham pin ti ti ḡweko arēmin jaḁ vewen vewen. ¹¹ Ham ayomin kehe ham beham gwevong Mehōböp yi huk niwēek noh vu buk geham su nimin tebō. ¹² Ham bo kwamin in Mehōböp bemedo los kwamin vesa. Nabē maggin natök vu ham, og ham bare niwēek. Geham ngo medo najom jaḁ noh vu buk. ¹³ Nabē Anutu-yi-alam la dejaḁ vu in ngaa, og ham doḁ vu sir, log nabē alam-yu-ngwē deberup vu ham, og ham ḡwegin sir nivesa. ¹⁴ Bē alam degevang paya vu ham, og ham najom jaḁ nabē Anutu gevang nivesa vu sir. Kēl Ham najom jaḁ nabē gevang nivesa vu sir. Gaḁ ham su terot sir los najom jaḁ nabē Anutu gevang paya vu sir. ¹⁵ Alam sēn kwaj vesa lo, og ham kwamin vesa geving sir, log ham semu ayemin in alam sēn ayoj maggin medenesu lo. ¹⁶ Ham medo jevuh ti. Ham su kwamin bo nabē ham böp, gaḁ ham los alam sēn su los bengöj rē lo sepa ham. Ham su ngo kwamin bo ham menanēr nabē, “Sengö timu los kwaḡ!” ¹⁷ Nabē mehōti gevang paya vu ham, og ham su gwevong nipaya doḁ

nah nyëvewen vu yi. Gaḵ ham kwamin bo ngaa nivesa mu megwevong jaḵ alam pin malaj. ¹⁸ Ham gwegin ham in begö degwa su gëp vu ham, gaḵ ham malamin sepa sën ham medo jevuh ti geving alam pin lo. ¹⁹ Om sa mehö lo, ham su ngo bo doḵ ngaa nipaya sën denevong vu ham lo, gaḵ ham naköök gAnutu ahë sengën vu sir megevong dok nah vu sir. In gagek neggëp loḵ Anutu-yi-kapiya nebë: Mehöböp nër bë, “Voloksën nipaya nyëvewen og sengo sa huk, om ham naköök gesengo rëḵ bo doḵ nah.” ²⁰ Rëḵ mu nabë:

“Mehö sën nevong paya vu hong lo nadiikahë,
og gebo nos vu yi.

Genabë ayo bev in bël og gebo bël kul vu yi.

Yönon, nabë gwevong nabë sënë,

og rëḵ getah yi nah bekwa bo yi ngaa nipaya sën lo bemëm ni namum in.”

²¹ Su gwevong bengaa nipaya kepë hong, gaḵ gebare niwëëk megekwepë ngaa nipaya jaḵ ngaa nivesa.

13

Hil Agurek Gavman Babu

¹ Ham pin gurek alam sën detu gavman medenegin ham lo babuj. In gavman su yö deggooin sir raḵ rë, gaḵ Anutu vo niwëëk vu gavman vu nyëg pin in huk pin. Lob Anutu yö tung gavman vu nyëg pin medenedo.

² Nebë saga om nabë mehönon dekeyëh gavman, og dekeyëh Anutu ving. Om rëḵ denatök vu nyëvewen. ³ Alam nijvesa su deneggöneng in kiap rë, gaḵ mëm alam sën denevong ngaa nipaya lo mu mëm deneggöneng in. Nabë ahëm ving bë su gegöneng in gavman, og gwevong ngaa nivesa jaḵ buk pin, lob mëm rëḵ gavman geḵo arëm jaḵ. ⁴ In Anutu tung gavman in bë doḵ vu hong megedo nivesa. Rëḵ mëm nabë gekweyëh horek og gegöneng. Gerak ni bë begö sën nejom loḵ nema lo, og su neḵo meris rë. Gaḵ Anutu tung gavman in bë degevong yi huk medebo nipaya doḵ nah vu mehöti sën gevong ngaa nipaya lo. ⁵ Nebë saga om hil agurek gavman babu. Rëḵ mu hil su agöneng in ngaa nipaya nyëvewen sënë mu mesepa doḵ hir gagek, gaḵ hil kwad bo nabë sënëḵ ngaa niröp, om hil sepa doḵ.

⁶ Log sën hil getung takës lo, og ngaa niröp ving, om gwetung in Anutu vo huk loḵ alam gavman nemaj medetu yi hur. ⁷ Om nabë gavman degetung horek in ngaa ti nabë degeḵo takës jaḵ, og gebo monë jaḵ vu sir noh vu saga. Alam sën denëḵo takës lo, og ham gwetung takës vu sir niröp. Galam sën denëḵo takës-ḵupeḵ-yi (kastams) lo, og ham bo takës-ḵupeḵ-yi vu sir niröp geving. Log alam sën denegin ham lo, og ham gurek babuj, galam sën denetu ggev lo, og ham gweḵo arëj jaḵ.

Bë Ham Ahëmin Geving Mehönon Og Sagak Ham Nesepa Loḵ Horek Yönon

⁸ Ham göneng in nyëvewen pin nabë su gëp vu ham. Gaḵ yik nyëvewen timu sënë yö gëp vu ham vewen vewen degwata nabë: Ham ahëmin geving ham vewen vewen jaḵ buk pin. Nabë ham gwevong nabë saga, og ham nevong yoh vu sën Horek nër lo. ⁹ In Horek nër nebë sënë bë, “Su gegodeḵ mehö ngwë venëj los reggaj. Su gengis mehönon medenadiik. Su gegodeḵ. Su ayom nevu nevu in mehö ngwë hir ngaa.” Horek sënë gevahi sën neggëp lo, og yik pin degwaj timu sënë nebë, “Ahëm geving alam sën denedo dus vu hong lo nabë sën ngo ahëm neving hong.” ¹⁰ In

mehö sën ahë neving mehö ngwë lo, og su rëk gevang paya vu yi rë. Om nabë hil ahëd geving mehönon, og hil nesepa loḵ horek pin menehevong yoh vu.

Hil Gevang Ngaa Niröp

¹¹ Ham ahëmin geving ham nabë sënë in ham rak ni bë buk verup ggovek ya, om ham malamin natum beham kwedi jak. Buk sën Anutu geḵo hil nah vu yi lo yam dus teka, gaḵ su neggëp ading in hil nebë sën neggëp loḵ buk sën hil nehevong ving nyëdahis lo rë. ¹² Mala vahis vongin nama na gedus rak bë rangah vongin berup. Om maḵ hil gevuu ngaa malakenu yi pin na, gehil agërin hil navid jak ngaa rangah yi. ¹³ Hil ana aggata niröp nabë sën mehönon deneya rangah. Hil su sepa doḵ alam sën denesup sir in bë denanum böp medegevang ngaa jeggin jeggin lo. Hil su gevang baggëb gegevang ketod vu ngaa ningöhek jeggin jeggin. Hil su ayod nevu nevu in mehö ngwë hir ngaa, log hil su ahëd sengën bemehoo hil. ¹⁴ Gaḵ ham gwëḵo Mehöböp Yesu Kerisi begwevëh nabë tob in gërin ham in ngaa nebë saga. Geham su kwamin bo megwevang ngaa nipaya sën ham malamin anon in lo.

14

Hil Su Seggi Arid Lo

¹ Mehöti sën ayo neya vu Yesu mahen teka mu lo, og ham gwëḵo yi nam geving ham sën Anutu-yi-alam ham lo. Rëḵ mu ham su ngis begö vu yi in gägek vahi. ² In alam vahi ayoj neya timu vu Yesu niwëëk, lob denegga reggu los ngaa aggaga pin. Rëḵ alam vahi mu su denevang ving niwëëk rë, lom sën denegga jojeng los nos mu. ³ Om mehöti sën negga ngaa pin lo su kwa bo gägek jak mehö ngwë sën neggöneng in reggu lo. Gemehö sën su negga reggu rë lo su kwa bo gägek jak mehö ngwë sën negga ngaa pin lo nabë nevang paya. Gaḵ Anutu ḵo mehö ngwë sën negga reggu lo yom ving. ⁴ Hong mehö re om genenër gägek nipaya rak mehö ngwë yi hur-a? Nabë bare, ma nabë bës, og ala yö yi ngaa. Rëḵ mu rëḵ bare niwëëk. In Mehöböp yö yoh vu bë bo niwëëk vu yi mebare niwëëk.

⁵ Log mehö la kwaj nevo buk vahi bë böpata rot kesuu buk vahi. Log mehö ngwë kwaj nevo bë buk pin neggëp ti gesu ngwë kesuu ngwë rë. Om alam pin ti ti yö deseggi gägek sënë bedegevang noh vu ngaa sën kwaj nevo bë neḵo Anutu arë rak lo. ⁶ In mehö sën kwa nevo buk ti nebë buk böpata rot lo, og nevang nebë sënë in geḵo Anutu arë jak. Gemehö sën negga ngaa pin lo, og negga in geḵo Anutu arë jak. In nejom rak ya vu Anutu los kwa vesa in reggu genegga. Log mehö ngwë sën su negga reggu rë lo, og su negga rë in geḵo Anutu arë jak. Genejom rak ya vu Anutu los kwa vesa in nos meris mu genegga. ⁷ Hil ti ti su ngo atu ala menanër bë hil medo vesad ma, hil nadiik na rë. ⁸ Gaḵ nabë hil medo vesad, og Mehöböp yö yi ngaa. Genabë hil nadiik, og Mehöböp yö yi ngaa. Om nabë hil medo vesad ma hil nadiik, og Mehöböp yö ti yi ngaa hil. ⁹ Om sën Kerisi diik gevesa loḵ yah in bë natu alam diiksën los malaj-vesasën hir Mehöböp. ¹⁰ Nebë saga, om su gwelë arim paya megenanër nabë yi mehö nipaya. Ham vahi nevang nebë saga rëḵ su yoh vu rë, in hil pin rëḵ bare Anutu mala begengo hil gägek. ¹¹ Sënë yik yoh vu gägek sën neggëp loḵ yi ḵapiya lo nebë:

“Mehöböp nër bë, ‘Sa nado malag-tumsën yönon rot,
om sa gägek sënë rëḵ anon jak yönon rot geving nabë:

Alam pin rëk dengun lusej gedenadudek vu sa,
galam pin rëk avij geko sarëg jak.’ ”

¹² Om hil pin ti ti ngo rëk nanër hil huk degwa tato vu Anutu.

Hil Su Gevong Ngaa Nipaya Begevong Paya Vu Arid Lo

¹³ Nebë saga, om hil su kwad bo gagek nipaya jak arid lo gökin. Gak hil kwad bo hil arid lo nabë hil su tato aggata paya vu sir in rëk debës bemaalaj nama. ¹⁴ Setu Mehöböp Yesu yi mehö meseraḱ ni bë nos los reggu ti su yö nipaya vorot rë. Gak nabë mehöti yö kwa bo ti nabë nipaya besu yohvu rë, og nos ma reggu saga tu nipaya vu yi. ¹⁵ Nebë sënë om nabë ngaa sën genewa lo nevonḱ paya vu arim sën Kerisi yi mehö lo bekwa neya ngahi, og su ahëm neving yi yönon rë. Kerisi diik in arim ti sënë, om su gwevonḱ paya vu yi jak nos sën genewa lo. ¹⁶ Om su gwevonḱ ngaa nabë sënë, in kwam nevo bë nivesa, rëḱ alam vahi rëḱ kwaj bo nabë su yohvu rë. ¹⁷ In ngaa sën hil aga los nanum lo su yoh vu bë gevong behil natu Anutu-yi-alam rë, gak nabë Anon Vabuung gevong behil malad sepa ngaa niröp, gehil ayod gëp revuh, gehil kwad vesa, og saga sën tato bë hil atu yi alam. ¹⁸ Bë mehöti natu Kerisi yi hur mesepa doḱ aggata sënë, og Anutu rëḱ kwa vesa in yi gemehönon rëḱ degelë yi nabë yi mehö nivesa. ¹⁹ Nebë saga om hil sepa doḱ aggata pin sën gevong mehil medo jevuh ti lo, gaggata sën bo niwëek vu hil arid lo lo. ²⁰ Ham su nanër ham in nos megwevonḱ paya vu Anutu yi huk. Yönon, ngaa pin nivesa sën bë hil aga. Rëḱ mu nabë ngaa sën genewa lo gevong bemehö ngwë bës, og sënë netu hong ngaa nipaya. ²¹ Nabë arim ti gelë gegegwa reggu ma genanum wain ma, gwevonḱ ngaa ngwë, lob sënë gevong bebës, og maam su gwevonḱ genök gëp. ²² Rëḱ mu nabë gejak ni nabë ngaa pineḱ yohvu, og yik melu Anutu ngo ham ngaa gesu gwevonḱ gagek berup jak begwevonḱ paya vu arim lo. Nabë mehöti kwa bo ngaa ti nabë ngaa nivesa gesu kwa na luu luu in rë, og yö kwa vesa. ²³ Gak nabë mehöti nega ngaa ti gayo nena luu luu in, og nipaya neggëp vu yi. In su ayo neya timu rë geyö gga jeggin. Ngaa pin sën mehönon su ayoj ya timu vu rë geyö denevonḱ lo, og netu ngaa nipaya vu sir.

15

Hil Sepa Doḱ Kerisi Kwa

¹ Hil sën nare nid wëek lo, hil najom hil ahon in doḱ vu alam sën su denare nij wëek rë lo. Gak hil su sepa doḱ hil ngo kwad megevong paya vu ayoj. ² Hil pin ti ti ngo kwad bo hil alam madok vu sir in degeko kwa nivesa bemëm nij wëek jak. ³ Hil arak ni bë Kerisi og su nesepa loḱ yö kwa rë. Gak ngaa sën netök rak yi lo neyoh vu gagek sën neggëp loḱ Anutu-yi-ḱapiya lo bë, “Gagek pelësën sën alam denenër rak hong lo yam nerak sa.”

⁴ Log gagek pin sën dekevu wirek meneggëp lo, og dekevu in bë bër hil kwad. Dekevu gagek sënë in bë bo niwëek vu hil, log gevong behil bare nid wëek, gehil gevong geving, gabo kwad in sën Anutu geko hil nah lo. ⁵ Ham sepa doḱ Kerisi lob Anutu sën negadu mehönon los nevonḱ behil nare nid wëek lo gevong beham medo jevuh ti nabë sën Kerisi Yesu luho Ama denedo revuh ti lo. ⁶ In ham kwamin gëp ti gayemin doḱ ti megweko hil Mehöhöp Yesu Kerisi Ama Anutu arë jak.

Kerisi Nelok Vu Alam Yuda Losho Alam-yu-ngwë

⁷ Om ham pin gweko arimin sèn Kerisi-yi-alam lo beham medo los ahëmin geving ham nabë sèn Kerisi ahë neving ham lo, loḵ mēm saga sèn rëḵ geḵo Anutu arë jaḵ. ⁸ Lom sa bë nanër vu ham nabë Kerisi tu hur in doḵ vu alam Yuda sèn denerah* navij lo. Vong nebë sënë in bë tato nabë Anutu yi gägek anon, los gevong bAnutu yi gägek pin sèn joo vu kenuj lo wirek lo anon jaḵ. ⁹ Lob neving in bë alam-yu-ngwë degelë nabë Anutu kwa vongin sir, lom degeḵo arë jaḵ noh vu gägek sèn neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo nebë:

“Om sèn sëḵ nanër arëm rangah vu alam dahis.

Gesëḵ gevong raro megaḵo arëm jaḵ.”

¹⁰ Log gägek ngwë neggëp loḵ yi ḵapiya ving nebë:

“Ham alam-yu-ngwë, ham kwamin vesa geving yi alam.”

¹¹ Log dus ngwë nër ving nebë:

“Ham alam-yu-ngwë pin, ham gweko Mehöböp arë jaḵ.

Geham mehönon pin, ham gweko arë jaḵ jaḵ raro.”

¹² Log Yesaya nër ving bë:

“Yese yi mewis ti rëḵ berup,

lob rëḵ arë böp jaḵ megegin alam-yu-ngwë.

Lob rëḵ debo kwaj in yi nabë

gegin sir megevong nivesa vu sir.”

¹³ Om Anutu sèn neving mehil navo kwad in yi lo gevong beham kwamin vesa rot, geham ayomin gëp revuh jaḵ sèn ham ayomin neya timu vu yi lo. Log mēm Anon Vabuung gevong niwëëk vu ham, beham bo kwamin in buk sèn geḵo ham nah vu yi lo bemedo gwegin yi los ayomin dahis.

Paulus Kwa Vesa In Huk Sinarë Sèn Nevong Agi

¹⁴ Arig lo, sa kwaḡ vo loḵ ayog meseraḵ ni bë: Ham malamin nesepa ngaa nivesa geham kwamin neggëp in ngaa vahi pin, om ham ngo yoh vu bë doḵ vu ham mebo kwa vu arimin lo. ¹⁵ Rëḵ gägek vahi sèn sa nekevu yök vu ham lo, og niwëëk teka. Rëḵ sa su nahöneng rë, gesa kevu in bë bër ham kwamin. In Anutu vong huk sënë loḵ sa nemaḡ ¹⁶ in bë sa natu Yesu Kerisi yi hur mena vu alam-yu-ngwë menanër Anutu yi Bengö Nivesa rangah vu sir. Sa nebë alam-deneḵo-seriveng ti, lob sa bë gaḵo alam-yu-ngwë denam vu Anutu bAnon Vabuung gevong medenatu vabuung gesa getung sir denatu seriveng sèn Anutu gelë nivesa lo.

¹⁷ Lob Kerisi Yesu negadu sa balu nehevong huk loḵ ti, om sèn sa kwaḡ vesa in huk sèn sa nehevong vu Anutu agi. ¹⁸ Sa su hevongin bë nanër ngaa ngwë rë, gaḵ yik sa bë nanër ngaa timu sënë nabë: Kerisi vo niwëëk loḵ sa gägek los ngaa sèn sa nehevong lo, lob ggërin alam-yu-ngwë yom raḵ sënë. ¹⁹ Vo niwëëk vu sa nebë sagi, lob sa hevong ngaa böp aggagga. Gevo Anutu yi Anon Vabuung niwëëk vu sa ving. Om sèn senër Kerisi yi Bengö Nivesa pin rangah ggëp Yerusalem nyëdahis, beseya meyoh vu nyëḡ pin beberup Ilirikum.

²⁰ Lob sa bë nanër Bengö Nivesa vu nyëḡ vahi sèn yö nahën denedo gesu denengo Kerisi bengö rë lo, in sa su bë rëḵ dev begganḡ jaḵ na mehö ngwë hir mudeng vavunë rë. ²¹ Gaḵ sa bë gevong nabë sèn gägek neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo bë:

“Alam sèn su denengo bengö rë lo,

og rëḵ degengo.

Galam sèn su denengo yi gägek rë lo,

rëk dejak ni.”

Paulus Kwa Nevo Bë Na Berup Gelë Alam Rom Gena Spain

²² Lob huk sënë ggërin sa rot, lob sa su yoh vu bë nök vu ham wirek rë. ²³ Gağ sahëg neving yoh vu ngebek ngahisekë rot bë senök galë ham rëk ma. Rëk gwëbeng og huk su ggërin sa vu sënë rë, ²⁴ lob sa bë na dob Spain, om mağ sëk nök berup galë ham namugin rë loğ mëm sena. Gesa bë medo teka geving ham bekwağ vesa rë, loğ mëm ham rëk gweko sa na geto aggata Spain. ²⁵ Rëk mu sëk na Yerusalem rë, in sa bë doğ vu Anutu-yi-alam gëp sagu rë. ²⁶ In alam Masedonia los Akaya yö kwaj nevo medenër gagek venuh bë dengupin seriveng medebo na Yerusalem vu Anutu-yi-alam sën denerağ vu in ngaa lo. ²⁷ Yö kwaj nevo bë degevang nabë sënë, og nivesa, in alam Yerusalem hir nyëvewen neggëp vu sir. Alam Yuda devo Bengö Nivesa vu alam-yu-ngwë in bë doğ vu anoj, om sën nyëvewen neggëp vu alam-yu-ngwë in bë dedoğ vu sir geving jak ngaa navij yi. ²⁸ Om sa bë gevang seriveng sënë los dahis doğ na nemaj niröp behuk sënë nama na rë, loğ mëm senök berup aggata vu ham mesena Spain. ²⁹ Lob serağ ni bë nabë senök berup vu ham, og sëk gağo Kerisi yi semusën böpata benök vu ham.

³⁰ Arig lo, sa bë ketağ vu ham nabë ham tu hil Mehöböp Yesu Kerisi yi alam vorot, log Anon Vabuung vonğ ahëvingsën vu ham, om ham nimin wëek menajom jak in sa pangsen geving nabë Anutu doğ vu sa. ³¹ Ham najom jak nabë Anutu gevang balam Yudea vahi sën denekeyëh gagek lo su denajom sa ahon. Log ham najom jak nabë Anutu gevang beyi alam vu Yerusalem su nij dëlin seriveng sën sa nehağo ya in bë doğ vu sir agi. ³² Om nabë Anutu kwa, og sëk nök berup vu ham los kwağ vesa besewah memedo teka geving ham rë.

³³ Anutu sën nevang behil ayod neggëp revuh lo nök bemedo geving ham pin. Yönon.

16

Paulus Nër Gagek Yoh Vu Alam Ngahisekë Bë Kwa Nevo Sir

¹ Sa hevongin bë ham gwegin hil avëhnöd Poebe nivesa. In nevang huk meneloğ vu Kerisi-yi-alam vu Kengkreai. ² Geham kwamin bo Mehöböp begweko Poebe nök medo geving ham. In hil sën Anutu-yi-alam hil lo, og hil gevang ngaa nivesa nabë sënë. Log nabë maggin ti neggëp vu yi, og ham doğ vu yi. In neloğ vu alam ngahisekë genelok vu sa ving.

³ Ham nanër sayeg vu Priska luho regga Akwila nabë sa kwağ nevo luho. Luho sën alöö nehevong Kerisi Yesu yi huk timu lo. ⁴ Luho deloğ vu sa in gagek wirek. Su deneggöneng rë, gedus rağ in bë luho denadiik doğ nah sa böğ rëk ma. Lom su sengo ti kwağ vesa in luho rë. Gağ alam-yu-ngwë pin sën detu Kerisi-yi-alam lo denepisek in luho ving.

⁵ Geham nanër vu Kerisi-yi-alam sën denesupin sir loğ luho hir begang medenelë Soda loğ lo geving nabë sa kwağ nevo sir.

Log ham nanër vu Epainetus sën sahëg neving yi rot lo nabë sa kwağ nevo yi. Yi sën ggërin yi mugin betu Yesu yi mehö kesuu alam distrik Asia vahi pin lo.

⁶ Geham nanër vu Maria sën nevang huk niwëek meneloğ vu ham sën Kerisi-yi-alam ham lo nabë sa kwağ nevo yi ving.

- 7 Geham nanër vu Adronikus luho Yunia sën alöö anër Bengö Nivesa rangah lo geving nabë sa kwağ nevo luho. Luho detu Kerisi-yi-alam mugin loğ mêm sa tamu, lob luho arëj loğ ya ving alam sinarë nyëdahis bë sir ggev.
- 8 Log ham nanër vu Amplias nabë sa kwağ nevo yi. Sa mehö saga, in alu atu Mehöböp yi hur.
- 9 Geham nanër vu Urbane, sën alu nehevong Kerisi yi huk lo nabë sa kwağ nevo yi, geham nanër vu sa mehö Stakus geving.
- 10 Geham nanër sayeg vu Apeles sën denenër bë nesepa loğ Kerisi yonon lo nabë sa kwağ nevo yi. Gevu Aristobulas losho alam pin sën deneggëp ving yi loğ yi beggang lo geving.
- 11 Geham nanër vu Herodion sën alu he degwa timu lo, gevu Mehöböp-yi-alam sën denedo loğ Narkisus yi beggang lo geving nabë saga.
- 12 Log ham nanër vu Trupena luho Truposa sën luho denevong Mehöböp yi huk niwëëk lo geving, gevu Persis sën sahëg neving yi lo, in nevong huk vu Mehöböp pangësën lo.
- 13 Geham nanër vu Rupus, mehö nivesa sën Mehöböp ggooin yi rağ in natu yi hur lo, nabë sa kwağ nevo yi, geham nanër vu ata sën vong bë satağ ving lo geving.
- 14 Geham nanër vu alam pin sënë: Asunkritas, Plegon, Hermas, Patrobas, Hermes, gevu hil arid lo pin sën denedo ving sir lo nabë sa kwağ nevo sir.
- 15 Gevu Pilologus luho Yulia, gevu Nereus luho avëhnö, gevu Olumpas losho Kerisi-yi-alam pin sën denedo ving sir lo geving.
- 16 Ham najom* arimin sën Kerisi-yi-alam lo nemaj in Mehöböp-yi-alam ham, log Kerisi-yi-alam pin vu sënë denevong gagek semusën yök vu ham ving.

Alam La Bë Debasuh Kerisi-yi-alam

17 Arig lo, sa bë bër ham kwamin in alam sën denevongin bë debasuh ham bedekepë ham lo. Denekeyëh Yesu yi gagek sën ham ҡo ggovek ya lo, om ham gweruu demimin vu alam nebë sënë! 18 In alam nebë sënë og su denevong hil Mehöböp Kerisi yi huk rë. Gağ malaj anonin ngaa aggagga pin sën nesemu hil navid lo mu gesu denejom sir ahon rë. Yonon, nabë alam nijvesa su kwaj bo hir gagek medeseggi nivesa rë, og alam sagi hir gagek nengën los jeji rëğ tetuhin sir. 19 Alam pin dengo ham bengömin bë ham nesepa loğ Anutu yi gagek, lob mêm sa kwağ vesa rot in ham. Rëğ mu sa bë ham ngo jağ ngaa nivesa ni rot, geham su kwamin bo ngaa nipaya. 20 Loğ mêm Anutu sën nevong behil ayod neggëp revuh lo bağë Satan gevek na ham vahamin gebinë beham gwevong rii jağ.

Hil Mehöböp Yesu Kerisi gevong yi semusën nöğ vu ham.

Alam Vahi Denër Gagek Los Ahëj Nivesa Ya Vu Alam Rom

21 Log sa mehö Timoti sën alu nehevong huk loğ ti lo nër bë kwa nevo ham ving. GeLusius lööho Yason lu Sosipater sën yik he degwa ti lo, yik denenër nebë sagi ving.

²² Log sa Tertius, * sa hango gagek sënë raḵ verup Paulus avi besa kevu kapiya sënë raḵ ngo nemaḡ. Sa hevong gagek yök vu ham bë sa kwag nevo ham ving in Mehöböḡ-yi-alam hil.

²³ Log Gayus sën negin sa loḵ yi beggang agi losho Kerisi-yi-alam pin sën denesupin sir medenelë Soda loḵ ben lo, denenër bë kwaj nevo ham ving. Gehil arid Kwartus† luho Erastus, sën tu kuskus menegin kaunsor nyëḡ böḡ sënë hir monë lo denenër nebë sënë ving.

²⁴ [Hil Mehöböḡ Yesu Kerisi yi semusemu nöḵ gëḡ geving ham pin. Yönon.]

Yik Hil Gaḵo Anutu Yö Ti Arë Jaḵ

²⁵ Hil gaḵo Anutu arë jaḵ na vavunë in yö yoh vu bë gadu ham meham sepa doḵ Yesu Kerisi yi Bengö Nivesa sën sa nanër lo. Mehönon su deneraḵ gagek sagi ni rë, gaḵ yö neggëḡ vunsën wirek wirek, rëḵ mëm gwëbeng sënë og Anutu tato yam rangah. ²⁶ Anutu sën yö nedo degwata lo yö nër meneggëḡ rangah, om sën he nanër gagek sënë rangah vu alam-yu-ngwë pin yoh vu sën alam-denenër-gagek-rangahsën dekevu wirek meneggëḡ loḵ Anutu-yi-kapiya vorot lo. Anutu vong nebë sënë in bë alam-yu-ngwë degevong geving medeseḡ doḵ yi aggata. ²⁷ Yik Anutu timu sënë sën yi mehö los kwa yönon, om hil gaḵo arë jaḵ na vavunë degwata los degwata jaḵ Yesu Kerisi. Yönon.

* **16:22:** Hil nanër arë sënë dok hil ayed nabë Gwee   † **16:23:** Hil nanër arë sënë dok hil ayed nabë See

Ƙapiya Sɛn Paulus Kevu Muginsɛn Vu Kerisi-yi-alam Vu Korint

¹ Sa Paulus sɛn Anutu tato sa ggovek bɛ getung sa natu Yesu Kerisi yi sinarɛ lo. Sa nado ving hil arid Sostenes, ² balu ƙevu ƙapiya sɛnɛ yɔk vu ham sɛn Anutu-yi-alam ham vu Korint aga. Vu ham sɛn Anutu ggooin ham raƙ in bɛ ham natu Kerisi Yesu yi alam yohvu lo. Log nenɛr ham bɛ ham Kerisi-yi-alam ving alam vu nyɛg pin sɛn denejom raƙ vu hil Mehɔbɔp Yesu Kerisi lo. In hir Mehɔbɔp yi, gehil Mehɔbɔp yi ving. ³ Hil Amad Anutu luho hil Mehɔbɔp Yesu Kerisi degevong semusɛn vu ham beham ayomin gɛp revuh.

Paulus Kwa Vesa Vu Anutu

⁴ Sa kwaƙ vesa in ham raƙ buk vu Anutu in vong semusɛn vu ham degwa raƙ Yesu Kerisi. ⁵ Sa kwaƙ vesa vu Anutu rot in vong semusemu ngahiseƙɛ rot vu ham, beham nenɛr yi gagek anon pin rangah los kwamin, geham raƙ gagek pin saga degwa ni. ⁶ In he nɛr Kerisi yi gagek rangah vu ham wirek, lob ham raƙ ni bɛ gagek anon beham jom ahon. ⁷ Om sɛn ham negin hil Mehɔbɔp Yesu Kerisi sɛn rɛƙ duk nom lo, geham su neraƙ vu in Anon Vabuung yi semusemu ti rɛ. ⁸ Gaƙ Yesu Kerisi nejom ham ahon, om ham rɛƙ medo niwɛɛk bena berup dok Buk-tamusɛn, lob gagek ti su rɛƙ gɛp vu ham dok buk sɛn hil Mehɔbɔp Yesu Kerisi duk nom lo rɛ. ⁹ Anutu su mehɔ kwa luu in bɛ rɛƙ tetuhin ham rɛ, gaƙ ggooin ham raƙ in bɛ ham los Nalu Yesu Kerisi sɛn hil Mehɔbɔp lo medo los ayomin timu.

Kerisi-yi-alam Devasuh Sir

¹⁰ Rɛƙ arig lo, hil Mehɔbɔp Yesu Kerisi vo niwɛɛk vu sa, om sɛn sa bɛ gejiin ham nabɛ ham gwevong ngaa nabɛ sɛnɛ: Ham pin gwevong gagek gɛp ti, geham su basuh ham. Gaƙ ham medo jevuh ti los kwamin gɛp ti, gayomin gɛp ti. ¹¹ In arig lo, Kloe yi alam denɛr vu sa bɛ ham vasuh ham in gagek la, beham ahɛmin sengɛn bɔpata vu ham. ¹² Sa hango bɛ ham pin ti ti netateƙin ham degwa nebɛ sɛnɛ: La denenɛr bɛ, “Paulus yi mehɔ sa!” Log ham vahi denenɛr bɛ, “Apolos yi mehɔ sa!” Gela denenɛr bɛ, “Pita yi mehɔ sa!” gela denenɛr bɛ, “Kerisi yi mehɔ sa!” ¹³ Ham nenɛr nebɛ saga in va? Maƙ Kerisi nevasuh yi? Ma sa Paulus sediik raƙ kelepeko* in bɛ sedok vu ham-a? Gemaƙ ham ripek bɛl raƙ sa Paulus arɛg-a? ¹⁴ Ma! Sa kwaƙ vesa vu Anutu in sɛn sa su ngo ripek ham rɛ, gaƙ yik seripek Krispus luho Gayus luho luu mu. ¹⁵ Om mehɔti su yoh vu bɛ rɛƙ nanɛr nabɛ ripek raƙ sarɛg rɛ. ¹⁶ E, kɛ, log seripek Stepanas losho venɛ lo nalu lo ving. Log maƙ seripek mehɔti ving ma va, sa kwaƙ virek. ¹⁷ In Kerisi su vong sa yam in bɛ sejipek alam rɛ! Gaƙ vong sa yam in bɛ sa nanɛr yi Bengɔ Nivesa rangah vu ham. Su vong sa yam in bɛ sa nanɛr mehɔnon hir gagek los kwaj rɛ, gaƙ bɛ nabɛ sɛnɛ, og maƙ Kerisi yɔ vasap yi raƙ kelepeko* meris gedegwa main.

Kerisi Tato Anutu Yi Niwɛɛk Vu Hil

¹⁸ Alam sɛn bɛ malaj nama lo, og kwaj nevo kelepeko* yi gagek bɛ gagek jeggin jeggin ganon ma. Rɛƙ mu hil sɛn Anutu nevongin bɛ geƙo

hil nah lo, og hil narak ni bë kelepeko* yi gagek saga sën tato Anutu yi niwëek. ¹⁹ In gagek neggëp loğ Anutu-yi-kaŋiya nebë:

“Sëk dahun alam los kwaj hir gagek,

log sëk kevoh alam sën denerak gagek böp böp degwa ni lo kwaj.”

²⁰ Mağ alam los kwaj böpata denedo tena? Galam-horek-yi denedo tena? Log alam-dob-yi sën denenër gagek nivesa los kwa in mehönnon degadu jak sir lo denedo tena? Ma! Anutu tato mehönnon nebë saga pin bë hir gagek los kwa böp böp pin tu gagek kwa masën ganon ma. ²¹ In Anutu mehö los kwa benerak ni bë mehönnon sën denedo dob lo su deyoh vu bë kwaj bo bedenatök jak aggata sën geğo sir nah vu yi lo rë gema. Om sën Anutu kwa vo aggata sënë bë he nanër Bengö Nivesa rangah in geğo alam sën denevong ving lo nah vu yi, rëğ ma gedelë bë gagek kwa masën. ²² Nebë sënë, lob alam Yuda nij wëek rot bë degelë ngaa böp, galam Grik denevongin bë denatök jak gagek böp böp los degwa, og mëm desepa doğ. ²³ Log he nanër gagek rangah bë Yesu diik rak kelepeko* in hil, rëğ alam Yuda denelë bë gagek sënë su yoh vu rë om denepesuv nyëj rak, log alam Grik denelë bë gagek kwa masën gağ su anon rë. ²⁴ Gağ hil sën Anutu ggooin hil rak lo, hil Yuda los Grik, hil arak ni bë Kerisi tato Anutu niwëek los kwa vu hil rak sën Yesu diik rak kelepeko* agi.

²⁵ Kë! Vong beKerisi diik lob mehönnon denekuung bë Anutu og mehö kwa masën, rëğ mu kwa sënë kesuu mehönnon los kwaj böp pin kwaj. Log denekuung bë su niwëek rë, rëğ mu niwëek sënë kesuu mehönnon pin nijwëek.

²⁶ Kë! Log arig lo, ham kwamin bo rë. Anutu ko ham yam lob ham tu Kerisi-yi-alam, rëğ alam-dob-yi su deneko ham ngahi rak medenenër ham bë ham alam los kwamin ma, ham ggev ma, ham los bengömin rë. ²⁷ Gağ alam sën alam vu dob denenër bë alam kwaj masën lo, saga Anutu ggooin rak in bë gevong balam los kwaj nij namum. Log alam sën alam vu dob denenër sir bë sekëj masën lo, saga Anutu ggooin sir rak in bë dahun mehönnon los nijwëek vu dob. ²⁸ Log ggooin alam sën alam-dob-yi denelë sir paya nebë ngaa meris lo rak. Neggooin alam sën detu ngaa meris vu dob lo rak in bë kevoh alam sën denenër bë sir alam-los-bengöj lo na. ²⁹ Vong nebë sënë in bë mehöti su geğo arë jak gëp Anutu mala.

³⁰ Log Anutu supin ham yah ving Kerisi Yesu in bë bo kwa vu hil. Log vo kwa vu hil in bë hil gevong ngaa pin niröp behil natu yi alam lob rëğ geğo hil nah vu yi. ³¹ Nebë sënë, om hil gevong noh vu gagek sën dekevu meneggëp loğ Anutu-yi-kaŋiya lo nebë, “Mehöti bë napisek, og napisek in Mehöböp timu.”

2

Paulus Kevu Kelepeko Yi Gagek

¹ Lob arig lo, wirek seyök vu ham besenër Anutu yi gagek anon vu ham, lob sa tatekin gagek sepëp sepëp gesa su nër gagek nebë mehönnon los kwaj ti mevo maggin vu ham rë. ² Sa kwag nevo loğ ayog nebë buk sën sa medo geving ham lo, og sa su rëğ kwag bo ngaa ngwë rë, gağ sëk kwag bo Yesu Kerisi yö timu gesëk kwag bo nabë diik rak kelepeko*. ³ Lob seyök nado ving ham, rëğ sa su yoh vu rë, lom sehönengin ham gesa nehelëk rot. ⁴ Log gagek los Bengö Nivesa sën senër rangah vu ham lo, saga sa su nër nebë mehö los kwa in bë bo bël doğ ham rë, gağ senër los ayog ggönngsën rëğ mëm Anon Vabuung vo niwëek vu sa gagek. ⁵ Sa hevong nebë sënë in

bë mehönnon hir gägek los kwa su gërin ham beham ayomin na timu vu Yesu, gaḵ yiḵ Anutu yi niwëëk timu gevong beham ayomin na timu vu yi.

Anutu Yi Anon Vabuung Nevo Kwa Vu Hil

⁶ Yönon, alam sën deneraḵ Anutu yi gägek degwa ni ggovek ya lo, og mëm he nanër gägek degwa böp böp vu sir. Gaḵ he su netateḵin degwa raḵ kwa dob yi rë, gehe su netateḵin degwa raḵ alam ggev los bengöj vu dob sënë kwaj rë. In malaj rëḵ nama lo. ⁷ Gaḵ he nanër Anutu kwa rangah. Wirek gägek los kwa sënë neggëp vunsën loḵ buk sën Anutu su tung dob rë lo rot. Log yö ggooin gägek sënë raḵ in bë semu hil jaḵ behil medo malad-tumsën. ⁸ Alam ggev los bengöj vu dob sënë ti su raḵ gägek sënë degwa ni rë. Gaḵ bë dejak ni, og su rëḵ degeḵo Mehöböp los arë böpata sënë bedengis yi jaḵ na kelepeḵo* rë. ⁹ Rëḵ mu he nanër ngaa sën dekevu meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo nebë:

“Ngaa sën mehöti su lë raḵ mala los ngo loḵ ya nenga rë lo,
 gengaa sën mehönnon su kwaj vo loḵ ayoj muḵin rë lo,
 og ngaa saga Anutu yö nero vorot vu alam sën ayoj neya timu vu yi lo,
 om rëḵ natu hir ngaa.”

¹⁰ Gägek sënë neggëp vunsën rëḵ Anutu vong yi Anon Vabuung yam in bë tateḵin degwa vu he. In Anon Vabuung neraḵ ngaa pin degwa ni venuh generaḵ Anutu ayo los dahis ni ving. ¹¹ Mehö re neraḵ ngwë ayo ni? Ma! Mehö sën lo yö anon sën nedo loḵ yi lo, saga sën neraḵ ni. Lob mehöti su raḵ Anutu ayo ni rë nebë saga, gaḵ yiḵ Anutu yi Anon Vabuung yö timu raḵ ni. ¹² Ngaa dob yi su vo kwa vu he rë, gaḵ Anutu yi Anon Vabuung yam vu he in bë tateḵin gägek nivesa vesa pin sën Anutu vong vu he lo. ¹³ Tateḵin vu he lom sën he nanër rangah. Gaḵ he su nanër gägek sën he nehako ggëp mehönnon kwaj lo rë. Anon Vabuung yö tahu he loḵ gägek sën he nanër-ë, behe netateḵin gägek raḵ Anutu yi ngaa vu alam sën Anon Vabuung nedo loḵ sir benetateḵin kwaj lo. ¹⁴ Rëḵ mu alam sën Anon Vabuung su nedo loḵ sir rë lo, og su denebë nengaj vu Anon Vabuung yi gägek rë. In kwaj nevo gägek sënë bë ngaa meris gesu deyoh vu bë dejak ni rë, gaḵ Anon Vabuung yö timu yoh vu bë tateḵin degwa vu hil. ¹⁵ Mehöti sën Anon Vabuung nedo loḵ yi lo, og neseggi ngaa pin meneraḵ ni bë ngaa nivesa ma ngaa nipaya, rëḵ mehöti sën Anon Vabuung main yi lo, og su yoh vu bë seggi mehö sënë rë. ¹⁶ Sagaḵ yönon, in Anutu-yi-ḵapiya nër bë:

“Mehöti su yoh vu bë jaḵ Mehöböp ayo ni
 benanërin yi gebo kwa ngwë vu yi rë.”
 Rëḵ mu Kerisi vo kwa vu he behe nesepa loḵ.

3

Alam Sën Detu Hur Medeneloḵ Vu Kerisi-yi-alam Lo Detu Anutu Yi Hur Ving

¹ Lob arig lo, wirek sa su yoh vu bë nanër gägek vu ham nabë sën sa nanër vu alam sën Anon Vabuung nedo loḵ sir-ë rë. Gaḵ sa nanër vu ham nebë sën sa nanër vu alam dahis, in ham ngo nahën nedo ngöḵ ngöḵ nebë hurmahen in Kerisi yi gägek. ² Sevo rur vu ham mu gesa su vet ham raḵ nos niwëëk rë in ham su yoh vu rë. Log gwëbeng ving, bë sa gevong, og ham ngo nahën geham su yoh vu rë, ³ in ham ngo nahën nesepa loḵ ngaa dob yi pin. Ham ayomin nesis yi geham nepemëḵin ham, lom ham nevong sënë nebë alam sën denesepa loḵ ngaa dob yi lo los alam dahis.

⁴ Ham vahi nenër nebë, “Paulus yi mehö sa!” Log ham vahi nenër nebë, “Apolos yi mehö sa!” Ngaa nebë sënë tato bë ham alam dahis. ⁵ Ham kwamin bo nivesa rë nabë Apolos sënë yi va? Gesa Paulus sënë sa va? Ma! Yiḱ aluu hur meris mu rëḱ Mehöböp vo huk ggelek aluu. Nebë sënë lob alu anër Bengö Nivesa vu ham beham ayomin ya timu vu Anutu. ⁶ Sënë nebë sa nevaroh nos vë, gApolos nepevuh bël loḱ, rëḱ mëm Anutu nevonḱ banon neraḱ. ⁷ Om mehö sën nevaroh nos vë lo su los bengö rë. Gemehö sën nepevuh bël loḱ lo bengö ma ving. Gaḱ yiḱ mehö sën nevonḱ benos anon neraḱ lo, saga Anutu sën mehö-los-bengö. ⁸ Lob mehö sën nevaroh nos vë lo luho mehö sën nepevuh bël loḱ lo yiḱ deneggëp ti. Lob luho ho rëḱ degeko nyëvewen doḱ ti noh vu hir huk sën denevonḱ lo. ⁹ In alu nalok vu he benehevong Anutu yi huk timu, geham nebë Anutu yi huk. Ham nebë beggang sën Anutu nelev.

Alam Sën Detu Hur Medeneloḱ Vu Kerisi-yi-alam Lo Sir Nebë Kamuda

¹⁰ Anutu vo semusën vu sa bevong sa nebë kamuda los kwa, om sën sa varah mudeng degwa luḱ ya ham nyëḱ ggovek ya. Loḱ mëm mehö ngwë nelev beggang rak ya mudeng sënë vavunë. Rëḱ mu sa nanër nabë alam sën dedev lo, og degegin sir nivesa bededev beggang niröp. ¹¹ Ham beggang yi mudeng soḱek sën nare ya vorot lo, saga Yesu Kerisi. Gaḱ mehöti su yoh vu bë dev mudeng ngwë duk na geving kesuu ti sënë rë. ¹² Lob bë mehöti dev beggang jaḱ mudeng sënë, og maḱ dev jaḱ goor, los seriva, gegelöng malangeri, ma kele, gesëh, ma gus, ¹³ og hir huk rëḱ natök rangah vu Buk-tamusën behil galé nabë nivesa ma ma. Anutu rëḱ seggi huk pin nabë sën nengwah loḱ beggang meseggi ngaa niyes los niwëëk. ¹⁴ Om nabë mehöti yi huk sën nelev rak mudeng agi nivesa, og yi huk sagi yö rëḱ gëp rot, lob natök jaḱ nyëvewen nivesa. ¹⁵ Rëḱ mu nabë huk sën nelev rak mudeng agi lo natu ngaa meris bemala nama na nabë sën nengwah loḱ beggang begga ngaa niyes pin lo, og su rëḱ geḱo nyëvewen nivesa jaḱ rë. Gaḱ rëḱ medo mala-tumsën mu nabë mehöti sën hil hetah yi vër loḱ nengwah lo.

Kerisi-yi-alam Detu Anutu Yi Dub Vabuung

¹⁶ Om ham jaḱ ni nabë ham tu Anutu yi dub vabuung, lob yi Anon Vabuung nedo loḱ ham. ¹⁷ Nebë sënë om bë mehöti gevong paya vu Anutu yi dub vabuung og Anutu rëḱ kevoh yi. In Anutu yi dub og vabuung, lob ham tu yi dub.

Hil Su Gaḱo Mehönon Arëj Jaḱ

¹⁸ Ham su gwekuung in ham! Nabë ham ti kwa nevo nebë yi mehö los kwa böp beneraḱ dob sënë yi ngaa pin degwa ni, og gërin yi natu mehö los kwa masën gökin in Anutu bo kwa vu yi bemëm natu mehö los kwa yönon. ¹⁹ In Anutu nelë kwa dob-sënë-yi nebë ngaa kwa masën. Yoh vu sën dekevu meneggëp loḱ Anutu-yi-ḱapiya lo nebë, “Vong balam-los-kwaj-böp kwaj los hir ngaa kuungsën aggagga tu jaheng basis sir.” ²⁰ Log dekevu meneggëp loḱ Anutu-yi-ḱapiya ving nebë, “Mehöböp rak alam-los-kwaj-böp kwaj ni nebë ngaa meris.” ²¹ Om ham su basuh ham menapisek in mehönon ti ti sën detu ggev medeneḱin ham lo, in ggev lu ngaa pin og detu ham ngaa. ²² Paulus lu Apolos, gePita, gedob sënë, gemala-vesasën, gediḱsën, gengaa sën nedo gwëbeng agi, gengaa sën rëḱ berup vu tamusën. Ngaa pin sënë detu ham ngaa. ²³ Log ham tu Kerisi yi ngaa, geKerisi tu Anutu yi ngaa.

4

Mehöböp Yö Neseggi Yi Alam-huk-yi

¹ Ham kwamin bo he nabë Kerisi yi hur huk-yi he los Anutu yi ggev he sën he netatekin yi gägek vunsën degwa. ² Lob alam ggev lo og gägek rak sir meneggëp bë degevong hir mehöböp yi huk niröp rot. ³ Rëk nabë ham ma, mehönon vahi deseggi sa medenanër nabë sa nehevong huk paya, og sagak ngaa meris. Gesa ving, sa su ngo neseggi sa huk benanër nebë sa nehevong paya rë. ⁴ Yönon, sa su rak ni bë ngaa nipaya ti neggëp vu sa rë, rëk mu sa su yoh vu bë nanër nabë sa mehö nigröp rë. Gak Mehöböp yö timu yoh vu bë seggi sa menanër. ⁵ Om ham su nanër mehönon namugin nabë sir nivesa ma nipaya. Gak gëp rot geMehöböp duk nom rë. Duk nom lom mëm rëk gevong ngaa pin sën neggëp vunsën loḵ malakenu lo natöḵ nam rangah, lob rëk alam pin ayoj tato yi nam rangah. Lob vu buk saga Anutu rëk bo nyëvewen vu hil noh vu huk sën hil nehevong lo.

Alam Korint Yö Deneko Arëj Rak

⁶ Arig lo, sa tahu gägek sënë rak alu Apolos mu, in bë ham kwamin bo bejak ni rëk mëm ham gwelë mehönon pin nabë saga geving. Om ham su kweyëh gägek sën dekevu meneggëp loḵ Anutu-yi-kapiya lo bë, “Ham ti su geḵo mehö ngwë arë jak gedahun mehö ngwë arë.” ⁷ Re vong hong begetu mehö los arë? Log hong va yö neggëp vu hong vorot gAnutu su vo vu hong rë? Om nabë geneḵo vu Anutu yö timu, loḵ nebë va sën geneḵo arëm rak bë ngo getu ngaa pin sënë ala-ë? ⁸ È kë! Ham ahëmin pup ya? Geham tu alam los ayomin ggovek ya? Geham kwesuu he getu Anutu-yi-alam los bengömin ggovek ya? Oga! Nabë ham tu yi alam los bengömin yönon, og mëm nivesa! In mëm he natu yi alam los bengömin geving ham behil gegin alam doḵ ti. ⁹ Sa kwag nevo nebë Anutu maḵ tung he sinarë nado nebë alam sën denedo yah deminë lo, behe tu alam meris meris. Yiḵ nebë sën alam denenër bë he nadiik lo, lob bë dengis he jak alam pin malaj, mehönon gangër geving.

¹⁰ Alam-dob-yi denenër he nebë he alam kwamin masën in he tu Kerisi-yi-alam, gak mëm ham saga nesepa loḵ Kerisi betu alam los kwamin. He su ayoh vu rë, gak hameḵ alam los nimin wëëk. Hameḵ alam los bengömin, gak denelë he bë he alam nimin paya. ¹¹ Yönon, he medo nadiikahëmin los ayomin nevev in bël, gehe narak vu in tob lu ngaa yö vu buk agu rot beberup gwëbeng. Alam denepesu nemaj gedeneketul he, gehe bömin sën he medo revuh doḵ lo ma. ¹² Gehe ngo nehevong huk böp rot rak nemamin in doḵ vu he. Gedenenër pelë rak he, rëk he najom rak in sir bë Anutu semu sir. Denedeginengin ngaa maggin rak he, rëk he nehalë sir mu. ¹³ Deneko gägek nipaya rak he, rëk he nanër gägek ahë yes yah vu sir. Gedenenër he nebë dob sënë yi sengo sengo nipaya he, log denelë he nebë alam hir ḵale ḵale sën denekeḵel ya nedo nenga lo. Rot beberup gwëbeng.

Alam Korint Detahu Paulus Yi Aggata

¹⁴ Sa su ḵevu kapiya sënë in bë gevong beham nimin namum rë. Gak sa kwag vingin ham in sa nalug lo ham, lom sa bë bo horek vu ham. ¹⁵ Bë hil natevin alam sën detahu ham loḵ Kerisi yi gägek lo, og hil rëk natevin sir ngahiseḵë rot, rëk mu ham amamin su ngahiseḵë nebë saga rë. Gak yik sa sën sa nanër Kerisi Yesu yi Bengö Nivesa vu ham nyëdahis, om sën sa nebë ham amamin soḵek. ¹⁶ Om sën sa nanër vu ham niwëëk bë ham

sepa doḵ sa vahag. ¹⁷ Ham nebē sa nalug lo ham, om yik raḵ degwa saga sēn sa hevong Timoti yōk vu ham. Sa haḵo yi yom vu Kerisi betu sa nalug, om sēn sahēg neving yi pangsēn rot in neggurek Mehōbōp babu yōnon. Om rēḵ bē ham kwamin in ngāa sēn sa nesepa loḵ in setu Kerisi yi hur lo gōk nahin. Yik senēr ngāa sēn sa nanēr vu Kerisi-yi-alam pin yoh vu nyēg pin bē desepa doḵ lo. ¹⁸ Maḵ ham la denekuung bē maḵ sa su rēḵ nōk vu ham rē, lom deneko sir raḵ bē sir gayeheng. ¹⁹ Rēḵ mu nabē Mehōbōp ngoḵek, og sēḵ nōk vu ham pevis bemēm sejak alam sēn deneko sir rak lo nij wēēk ni, gesa su rēḵ gōneng in hir gāḵek rē. ²⁰ In gāḵek meris meris su netato Anutu yi nyēg rangah rē, gaḵ hil sepa doḵ megevonḡ banon jak og mēm. ²¹ Ham vongin bē sa gevonḡ nabē tena? Ham bē sa gaḵo begō benōk vu ham-a? Ma ham bē sa kwag paya in ham besa nahub nōk-a?

5

Alam Korint Ti Vong Baggēb

¹ Sa hanḡo bē ham ti nevonḡ baggēb, lob baggēb sēnē og nipaya rot balam dahis deneggōnengin gesu deyoh vu bē degevonḡ rē. Gāḵek lo nebē mehōti ḵo ama venē.* ² Om maḵ ham ngo nahēn neḵo ham raḵ-a? Maam ham dahun ham genimin namum! Gemaam ham gwetii mehō sēn nevonḡ ngāa nebē aga na gesu medo geving ham! ³ Yōnon, sa nado adingnē rēḵ sa kwag nevo ham. Lob vonḡ bē sa nado ving ham yōnon besa hanḡo mehō sēn nevonḡ ngāa agi yi gāḵek ggovek ya. ⁴ Lob sa kwag nevo nebē sēnē: Ham ngupin ham jak hil Mehōbōp Yesu arē, lob ham kwamin bo nabē sa nado ving ham beham nimin wēēk, log Mehōbōp Yesu rēḵ bo niwēēk vu ham geving. ⁵ Gemēm ham gwetii mehō sēnē na vu Satan in navi gesang gedēēin ngāa nipaya na. Hil gevonḡ nabē sēnē in mēm gērīn yi nom vu Anutu, lob Anutu geḵo anon nom doḵ Mehōbōp yi buk vu tamusēn.

Alam Korint Degetii Mehō Nipaya Na

⁶ Ham neḵo ham raḵ sēnē og ngāa nipaya, ma ham su raḵ ni rē? Yiist* og yik mahen teka rēḵ nevonḡ brēt bōpata menerig. ⁷ Om ham gwetē yiist* muḡeng na geham natu brēt mewis sēn yiist* su loḵ nedo rē lo. In Kerisi tu sipsip Buk-ggōksēn-yi* bediik in natu hil seriveng. ⁸ Nebē saga om hil galē Buk-ggōksēn-yi* gehil su najom yiist* muḡeng ahon, in yiist* saga og aggata nipaya yi benipaya rot. Gaḵ hil gaḵo brēt sēn yiist* main lo natu hil nos Buk-ggōksēn-yi*. Brēt sēnē nebē hil natu alam-gāḵek-nirōp-yi los nanēr gāḵek anon mu.

⁹ Log sa ḵevu loḵ ḵapiya ngwē sēn sa ḵevu yōk vu ham wirek lo nebē ham su gwa jak alam sēn denevonḡ baggēb lo. ¹⁰ Sa su nēr bē ham gweruu demimin vu alam pin vu dob sēnē sēn denevonḡ baggēb lo rē, gevu alam sēn malaj anonin mehō ngwē hir ngāa lo rē, gevu alam hodeḵ los alam sēn denesepa loḵ anutu-kuungsēn lo verōḵ yi rē. Nabē ham gwevu alam nabē sēnē na verōḵ yi, og ham rēḵ gwevu dob sēnē gena medo tena? ¹¹ Rēḵ gāḵek sēn sa ḵevu yōk vu ham lo degwa nebē sēnē: Nabē Kerisi yi mehō ti gevonḡ baggēb ma, mala anonin mehō ngwē hir ngāa ma, nesepa loḵ anutu-kuungsēn ma, nenēr gāḵek nipaya ma, nenum menekeyevin ma, neḵo mehō ngwē hir ngāa, og ham su bengwēng geving yi! Gaḵ gēp beham su gwa nos geving yi. ¹² Sa su tu jaas in bē ḡanḡo alam dahis hir

* 5:1: Sēn Paulus nēr bē ama venē lo, og maḵ nēr raḵ ama venē ngwē tamusēn.

gagak rē gaḵ ma, rēḵ Kerisi-yi-alam og maḵ ham yoh vu bē gwengo hir gagək bejaḵ nij. ¹³ Gaḵ alam sēn denedo nenga lo, og Anutu yō rēḵ gengo hir gagək. Rēḵ mu ham gwetii mehō nipaya sēnē na in ham, nabē sēn dekevu meneggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo.

6

Kerisi-yi-alam Su Degevong Kot Vu Arij

¹ Log sa hango bē ham alam vahi hir gagək neggēp vu arij lo vahi sēn Kerisi-yi-alam lo, lob deneya vu alam dahis sēn detu jaas lo in bē degengo hir gagək. Sagaḵ su yoh vu rē. In Kerisi-yi-alam teta denedo vu ham bedeyoh vu bē degengo gagək medeseggi, om nebē va sēn nij nelēlin sir-ē? ² Hil sēn Anutu-yi-alam hil lo hil rēḵ gango alam-dob-yi pin hir gagək vu tamusēn, ma ham su raḵ saga ni rē? Yōnon, ham rēḵ gwengo mehōnon pin hir gagək, om maḵ ham yoh vu bē gwengo gagək mahen mahen nabē saga megwero! ³ In hil rēḵ gango angēr hir gagək geving, om hil ayoh vu rot bē gango ngaa dob sēnē yi gagək meris meris pin. ⁴ Loḵ nebē va sēn ham gagək neggēp vu ham rēḵ ham neya vu alam sēn denedo nenga in Kerisi-yi-alam lo in bē degengo ham gagək-ē? ⁵ Sa ḵevu gagək sēnē in bē ham nimin namum! Ma ham mehōti su los kwa menedo in bē gengo ham gagək rē? ⁶ Om sēn ham ti nenēr ngwē, lob luho denepewis medeneya vu alam sēn su denesepa loḵ Kerisi rē lo in bē degengo luho hir gagək-ē?

⁷ Yōnon, bē ham gwevong gagək vu arimin, og saga ham vong paya beham vēs vorot. Gaḵ bē ham arimin ti gevong paya vu ham rēḵ ham nanēr nabē, “Ggovek, gagək ma!”, og sagaḵ ham nevong nivesa. Genabē ham arimin la degekuungin ham medegodeḵ ham ngaa, rēḵ ham gwelē sir mu, og sagaḵ nivesa. ⁸ Rēḵ ma geham ngo nevong paya vu ngo arimin sēn Kerisi-yi-alam sir lo beham nekuungin sir genehodeḵ hir ngaa! ⁹ Alam sēn denevong ngaa nipaya lo su rēḵ arēj in Anutu-yi-nyēg rē. Ma ham su raḵ gagək sēnē ni rē? Alam sēn denevong baggēb, galam sēn denesepa loḵ anutu-kuungsēn lo, galam sēn nij nelēlin reggaj los venēj geya denevong baggēb vu maluh los avēh ngwē lo, gemaluh sēn ahēj neving ngaa nebē avēh bedenevong ngaa nimumsēn vu maluh ngwē lo, ¹⁰ galam sēn denevong hodeḵ lo, galam sēn malaj anonin mehō ngwē hir ngaa lo, galam sēn denenum medenekeyevin lo, galam sēn denenēr pelēsēn lo, galam sēn deneko mehō ngwē hir ngaa jeggin lo. Ham su gwekuung nabē alam sēn rēḵ arēj in Anutu-yi-nyēg, gaḵ rēḵ nama! ¹¹ Lob ham la denevong nebē sēnē wirek, rēḵ Anutu ripek ham ggovek ya beggoin ham raḵ beḵo ham yah tu yi ngaa, lob nēr ham ggovek ya nebē ham alam yohvu. Hil Anutu vong nebē sēnē raḵ yi Anon Vabuung gedegwa raḵ Mehōbōp Yesu Kerisi.

Hil Gaḵo Anutu Arē Jak Jak Hil Navid

¹² Yōnon, ngaa pin og yoh vu bē sa gevong! Rēḵ mu ngaa pin su rēḵ dok vu sa rē. Kē', ngaa pin og yoh vu bē sa gevong! Rēḵ mu sa su rēḵ gevong ngaa ti benatu sa alaḡ in gegin sa rē. ¹³ Yōnon, noseḵ hil ahēd ḵevus yi ngaa gehil ahēd ḵevus neggēp in bē hil aga nos, loḵ tum Anutu rēḵ kevoh luho na dok ti. Rēḵ mu hil navid su neggēp in bē hil gevong baggēb rē, gaḵ yik Mehōbōp yi ngaa, geMehōbōp tu hil navid ala. ¹⁴ Anutu nēr beMehōbōp kedi raḵ bevuu alam-diḵsēn ya, lob niwēēk saga sēn rēḵ gevong behil rēḵ kedi jak geving nabē saga. ¹⁵ Maḵ ham raḵ ni bē ham

navimin tu Kerisi navi len ti ti lo? Om maḵ yoh vu bē sa ḵehe Kerisi navi len ti vēr megevong natu avēh baggēb navi len ti? Ma! Su yoh vu rē! ¹⁶ Ma ham su raḵ ni rē? Mehōti luho avēh baggēb ti bē degodeḵ sir og yīḵ luho detu anon timu nebē saga, in Anutu nēr gāgek menare vorot raḵ maluh los avēh bē, “Bē degehov sir og detu anon timu!” ¹⁷ Rēḵ mehōti sēn ga ḵaḵ Mehōbōp lo og yīḵ luho anon timu. ¹⁸ Om ham nimin dēlin baggēb gebeya in. Ngāa nipaya vahi pin sēn mehōnon denevong lo, og neggēp nenga in navij, gaḵ mehōti sēn gevong baggēb lo, og vong paya vu yō navi. ¹⁹ Ham navimin tu Anon Vabuung yi dub vabuung, ma ham su raḵ ni rē? Anutu vong yōḵ vu ham ggovek ya benedo loḵ ham ayomin, geham navimin su ala ham rē gaḵ Anutu. ²⁰ In baḡo ham yom raḵ ngāa bōpata rot beham tu yi ngāa, om ham gwēḵo Anutu arē ḵaḵ, ḵaḵ ham navimin.

7

Maluh Los Avēh Degeḵo Sir Nabē Sēnē

¹ Mēm sa bē ḵevu gāgek doḵ nah tepēḵ sēn ham kvevu loḵ ham ḵapiya lo. Nabē mehōti gegin yi gesu geko avēh rē, og mēm nivesa. ² Rēḵ mu baggēb neggēp, om alam pin degeḵo venēj natu sir, gavēh pin dejak reggaj natu sir. ³ Maluh navi tu venē yi ngāa, om su nanēr in yi. Log avēh nebē saga, navi tu regga yi ngāa om su gulin yi. ⁴ Avēh su tu navi ala rē, gaḵ regga tu ala. Gemaluh nebē saga, maluh su tu navi ala rē, gaḵ venē tu ala. ⁵ Melu ko ham om ngwē su geruu demi vu ngwē begulin navi. Yōnon, nabē melu najoo gāgek doḵ ti nabē melu gulin navimin dus ti gemelu medo menajom ḵaḵ vu Anutu rē, og mēm nivesa. Loḵ mēm tum melu medo doḵ ti gōḵ nahin, in nabē nama og melu su yoh vu bē rēḵ najom ham ahon rē geSatan rēḵ pelēpin meluu. ⁶ Sengo kwag nevo gāgek sēnē besa ḵevu yōḵ vu ham, gaḵ su horek soḡek ti rē, ⁷ in sa bē alam pin demedo maluh bu los avēh bu nabē sēn sa. Rēḵ mu Anutu vo niwēēk ggelek alam yoh vu yō kwa. Gadu mehō ngwē rot bevo huk vu sir bē demedo avēh bu, ma maluh bu, rēḵ vo huk ngwē vu mehō ngwē om su deyoh vu bē demedo bu rē.

⁸ Log sa bē nanēr gāgek ti vu alam sēn nahēn gesu deneḵo sir rē lo, gevu avēh alov nabē: Bē demedo nabē sa, og mēm nivesa. ⁹ Rēḵ mu nabē su deyoh vu bē denajom sir ahon rē, og maam degeḵo sir. In nabē degeḵo sir og nivesa, in rēḵ ayoj gurekin sir rot begevong paya vu sir.

¹⁰ Log sa bē nanēr gāgek ti vu maluh los avēh sēn denejom nemaj ggovek lo, rēḵ su sengo sa horek rē gaḵ Mehōbōp yi horek. Nabē: Avēh su gevuu regga! ¹¹ Gak nabē gevuu regga, og yō medo meris. Gaḵ nabē nama, og luho regga degero gāgek genah vu yi gōkin. Gemaluh su juuk venē nabē saga! ¹² Log gāgek vahi sēnē og sengo nanēr, gaḵ su Mehōbōp yi gāgek rē. Nebē: Nabē hil arid ti venē su ayo neya timu vu Kerisi rē, rēḵ avēh sēnē ahē ving bē medo geving yi, og hil arid sēnē su juuk yi. ¹³ Log nabē avēh ti regga su ayo neya timu vu Kerisi rē, rēḵ maluh sēnē ahē ving bē medo geving yi, og su gevuu regga. ¹⁴ In ham raḵ ni, mehō sēn su ayo neya timu vu yi rē lo tu Anutu yi ngāa, in luho venē detu anon timu, log avēh sēn su ayo neya timu vu yi rē lo tu Anutu yi ngāa, in luho regga detu anon timu. Gaḵ bē nama, og naluj lo rēḵ nabē alam dahis, rēḵ ma gedetu vabuung. ¹⁵ Rēḵ nabē ngwē sēn su ayo neya timu vu Yesu rē lo nidēlin ngwē og ggovek. Horek ti su deginengin hil arid ma avēhnōd sēnē benēr in rē, gaḵ gevuu gena. Rēḵ mu Anutu vongin bē ham medo revuh. ¹⁶ Hong

avëh! Maḵ geyoh vu bē gedoḵ vu reggam benatu Kerisi yi mehō ma ma? Su gerak ni rē! Gehong maluh! Maḵ geyoh vu bē gedoḵ vu venēm benatu Kerisi yi avëh ma ma? Su gerak ni rē! Om melu su gwetah ham vër pevis rē.

Ham Medo Nabë Sën Ham Nedo GAnutu Ggoin Ham Raḵ Lo

¹⁷ Rëḵ mu ngaa sën Mehöböp vo ggelek ham ti ti lo, gehuk sën ham nedo loḵ bAnutu ggoin ham raḵ beham tu yi ngaa lo, og ham ngo medo nabë saga. Sa nehevong horek nebë sënë vu Kerisi-yi-alam yoh vu nyëg pin. ¹⁸ Nabë mehōti rah* navi ggovek loḵ mēm Anutu ggoin yi raḵ betu yi ngaa, og saga su gero navi nah bebun. Log nabë mehōti su rah* navi rē rëḵ Anutu ggoin yi rak betu yi ngaa, og su gerah* navi, gaḵ medo nabë sën nedo vorot lo. ¹⁹ In sën hil gerah* navid lo, og yik ngaa meris. Gesën hil su gerah* navid rē lo, og yik ngaa meris ving. Gaḵ bē hil sepa doḵ Anutu yi gagek og mēm ngaanon. ²⁰ Om ham gwevong noh vu ngaa sën ham medo nevong bAnutu ggoin ham raḵ tu yi ngaa lo. ²¹ Nabë mehōti bago hong megetu yi ngaa in gwevong huk vu yi meris, loḵ Anutu ggoin hong raḵ megewërin hong yah vu yi, og yik ggovek gesu kwam paya in hong, gaḵ malam sepa hong huk saga megwevong. Rëḵ mu nabë genatök vu aggata geneggëp megeyoh vu bē gebo hong vër in hong ala sën deginengin hong lo, og mēm nivesa. Gebo hong vër in nema bengo gwegin hong. ²² In mehō sën tu mehō ngwë yi ngaa lo, og Mehöböp ggoin yi raḵ in bē natu Mehöböp yi mehō los arë. Log mehō los arë sën Anutu ggoin yi raḵ lo, og ggoin yi raḵ in bē mehō saga su rëḵ gegin yi gökin rē, gaḵ natu Kerisi yi ngaa. ²³ Anutu bago ham yom raḵ ngaa böpata, om ham natu yi ngaa geham su natu mehō ngwë hir ngaa mededeginengin maggin jaḵ ham. ²⁴ Arig lo, ham malamin sepa huk sën ham nevong wirek gAnutu ggoin ham raḵ tu yi ngaa lo.

Gagek Raḵ Maluh Los Avëh Sën Denedo Bu Lo

²⁵ Log ham loḵ tepëḵ in avëh avö vu sa loḵ ham kapiya nebë, “Yoh vu bē dejak maluh ma nama?” Mehöböp su tatekin ngaa saga vu sa rē, rëḵ mu vo semusën vu sa in bē sa gevong yi huk nivesa, om sa bē nanër sengo sa gagek ti jaḵ avëh avö lo. ²⁶ Sa kwag nevo bē: Vu buk sagi ngaa maggin netök vu hil, om maam ham ngo medo bu nabë sën ham nedo gwëbeng agi. ²⁷ Nabë geko avëh ggovek, og su kwam bo nabë gejuuk yi. Gaḵ nabë su geko avëh rē, og su gesero avëh nabë gweko. ²⁸ Rëḵ mu nabë gwëko avëh, og su gevong ngaa nipaya rē. Genabë avëh avö jaḵ maluh, og su vong ngaa nipaya rē. Gaḵ mu maluh los avëh sën denëko sir lo, og rëḵ degeko maggin vu dob sënë, lob sa bē ngaa nebë sënë su natök vu ham.

²⁹ Arig lo, sa nanër nebë sënë vu ham in buk dus raḵ. Om alam sën los venëj lo degevong huk vu Mehöböp nabë alam sën venëj ma lo. ³⁰ Galam sën denesu in hir heljäng lo degevong huk vu Mehöböp nabë alam sën su denesu rē lo. Galam sën denepisek in ngaa nivesa töḵ vu sir lo, degevong huk nabë alam sën su denepisek rē lo. Galam sën denebago ngaa lo degevong huk vu Mehöböp nabë alam sën hej kupeḵ ma lo. ³¹ Galam sën denevong huk in ngaa dob yi lo, og su degelë ngaa dob yi nabë hir ngaanon. In hil arak ni bē dob sënë rëḵ pekwë yi menatu agga ngwë jaḵ yōnon.

³² Sa nig lël bē ham su kwamin na ngahi. Mehōti sën su neḵo avëh rē lo, og kwa neya vu Mehöböp yi huk timu in bē Mehöböp kwa vesa in yi.

³³ Gaḵ mehö sën neḵo avëh lo, og kwa neya vu ngaa dob yi in bë venë kwa vesa in yi, ³⁴ lob kwa neya luu luu. Gavëh bu ma avëh avö, og yoh vu bë kwa na vu Mehöböp yi huk timu megevong huk in bë navi los ayo yö gëp niröp. Gaḵ avëh sën neraḵ maluh lo, og kwa neya vu ngaa dob yi benevong huk in bë regga kwa vesa in yi. ³⁵ Senër gagek sënë in bë dok vu ham beham medo nivesa. Sa su hevong in bë deginengin ham rë, gaḵ sa bë ham medo niröp begwevong Mehöböp yi huk noh vu buk, gengaa ngwë su geḵo ham kwamin seggi.

³⁶ Nabë mehöti kwa neya luu luu bë maḵ nevong paya vu nalu in nedo rot bavëh bu raḵ, gaḵ ahë ving bë jaḵ maluh rëḵ ma gedenejom yi ahon rot, og maam mehö sënë gevong noh vu yö kwa. Nabë gevong bavëh avö sënë jaḵ maluh, og ggovek, mehö sënë su nevong ngaa nipaya rë. ³⁷ Rëḵ mu nabë ngaa ti su vong newa newa loḵ yi rë gesu kwa neya luu luu rë, gaḵ ayo niwëek genër vorot bë nalu yö medo bu, og yik ggovek, nevong nivesa. ³⁸ Nebë saga om nabë mehöti gevong menalu jaḵ maluh og nivesa. Log mehöti bë najom nalu ahon gesu jaḵ maluh rë, og nivesa rot. ³⁹ Nabë avëh ti regga yö nahën nedo mala vesa, og mala sepa regga timu. Rëḵ mu nabë regga nadiik gevongin bë jaḵ maluh ngwë, og jaḵ. Rëḵ mu jaḵ maluh sën nesepa loḵ Mehöböp lo ti. ⁴⁰ Rëḵ mu sengo kwag nevo nebë: Nabë medo meris, og rëḵ kwa vesa rot. Lob sa kwag nevo nebë Anutu yi Anon Vabuung nedo ving sa bevo kwa vu sa.

8

Reggu Sën Denetung Netu Seriveng Vu Anutu-kuungsën Lo

¹ Log ham loḵ tepëḵ in reggu sën denetung netu seriveng vu anutu-kuungsën lo loḵ ham ḵapiya. Yönon, “Hil los kwad!” rëḵ mu hil kwad nevong mehil nehako hil raḵ, gaḵ bë hil ahëd geving mehönong og saga sën nevong behil nekedi los nid wëek. ² Nabë mehöti kwa bo nabë yö neraḵ ngaa pin ni ggovek ya, og mehöti saga yö nahën gesu kwa toḵ raḵ yönon rë. ³ Gaḵ nabë mehöti ayo ya timu vu Anutu, og Anutu raḵ ni bë yi mehö saga. ⁴ Om sa bë nanër gagek jaḵ reggu sën denetung netu seriveng vu anutu-kuungsën lo nabë: Hil arak ni bë anutu-kuungsën sënë su ngaanon rë. Besu anutu ngahi denedo rë, gaḵ yik Anutu perurek timu nedo. ⁵ Yönon, ngaa ngahiseḵë denedo ggëp yagek los dob, lob alam dahis denenër sir nebë anutu lo. Kë’, anutu los mehöböp ngahiseḵë nebë sënë denedo, ⁶ rëḵ mu hil naraḵ ni bë Anutu timu nedo, sën hil Amad Anutu soḵek. Ngaa pin degwajsekë yi, gehil degwad yi. Geyik Mehöböp perurek timu nedo, sën Yesu Kerisi, beyö tung ngaa pin. Behil nado malad-tumsën raḵ yi. ⁷ Rëḵ Kerisi-yi-alam vahi su derak gagek sënë ni rë, om sir la nahën denekuung bë anutu-kuungsën denedo. Om sën nabë dega reggu sën alam dahis denetung netu seriveng vu anutu-kuungsën lo, og denelë bë ngaanon, lom ayoj neggönengin gekwaj nevo bë ngaa nipaya neggëp vu sir. ⁸ Yönon, Anutu su nelë nos sën hil naha lo lom nelë hil paya ma nivesa rë. Nabë hil nid dëlin nos vahi, og saga su rëḵ semu hil rë. Log bë hil aga reggu pin, og hil su rëḵ nid paya jaḵ rë. ⁹ Rëḵ mu ham gwegin ham. Nabë ham nevong ving Anutu niwëek beham yoh vu bë gwa reggu saga, rëḵ mehö sën su nevong ving niwëek rë lo bë gelë ham geham gwa, og ham rëḵ gwevong paya vu yi bengaa nipaya rëḵ kepë yi.

¹⁰ Hong mehö sën geraḵ gagek ni ggovek-e! Nabë gena medo gegwa reggu gëp anutu-kuungsën yi dub, genabë mehöti sën ayo neggönengin

lo gelë hong, og maḵ rëḵ gwevong bemehö saga ga anutu-kuungsën yi seriveng geving. ¹¹ Gwelë! Hong mehö los kwam, rëḵ nabë gwevong nabë saga, og rëḵ gebasap mehö sën Kerisi diik in yi lo ti berëḵ mala nama in ayo neggönengin. ¹² Bë ham gwevong nabë saga, lob ham arimin lo vahi sën ayoj neggönengin lo degelë bedevong ngaa sën ayoj neggönengin lo, og ham nevonḡ paya vu sir gevu Kerisi ving. ¹³ Om nabë nos los reggu sën sa naha lo nekepë arig lo, og maam sa su rëḵ aga nah gōkin rë rot besa nadiik, in sëḵ gevonḡ bengaa nipaya kepë arig lo.

9

Paulus Kwa Vesa In Su Neko Monë Raḵ Huk Sinarë Rë

¹ Maḵ setu mehōti yi ngaa meris-a? Ma sa su sinarë ti rë? Maḵ sa su halë hil Mehöböp Yesu raḵ malag rë? Gehuk sën sa nehevong vu Mehöböp lo, maḵ su anon ham rë? ² Yōnon maḵ mehö la su derak sa nig bë sa sinarë ti rë, rëḵ mu ham og ham ngo raḵ ni, in ham vonḡ ving raḵ sa gageḵ, lob saga tato rangah bë Mehöböp yi sinarë sa.

³ Kë! Lok senër yah vu alam sën denenër pelë raḵ sa lo bë: ⁴ Maḵ su yoh vu bë Kerisi-yi-alam dedoḵ vu he medebo nos los bël kul vu he rë genama? ⁵ Ma maḵ su yoh vu bë he gaḵo Kerisi yi avëh medenatu he venëmin in degeḵo doḵ geving he nabë sën sinarë vahi geMehöböp ari lo losho Pita denevonḡ-ë rë? ⁶ Gemaḵ alu Barnabas ngo luu mu, balu su ayoh vu bë gevuu huk navimin yi geKerisi-yi-alam dedoḵ vu aluu rë? ⁷ Om maḵ alam-begö-yi tena denebago yō hir nos los tob gengaa begö yi in bë degevonḡ begö jak-a? Ma! Alam-begö-yi su denevonḡ nebë saga rë! Log mehö sën nevaroh huk wain lo, og yō neḵo anon menegga. Log mehö sën neḡin burmakau lo, og nepip hir rur menenum. ⁸ Om gageḵ sën sa nanër agi lo, og su mehōnon meris yō hir gageḵ rë, gaḵ dekevu meneggëp loḵ Horek ving. ⁹ Moses kevu gageḵ meneggëp loḵ yi horek bë, “Bë burmakau gevonḡ huk mebakë wit* lu ngaa, og su genaduu avi.” Maḵ Anutu yō nër raḵ burmakau mu, ¹⁰ ma nenër raḵ hil mehōnon ving-a? Gaḵ yiḵ nenër gageḵ sënë raḵ hil mehōnon ving! In mehö sën nevonḡ huk menejeliin dob lo nevo kwa in nos bë anon doḵ, gemehö sën nepelubin wit* gahis vër lo medo nevo kwa in in rëḵ ga geving. ¹¹ Nebë saga, om he nehevong huk in bë adoḵ vu ham anomin, om yiḵ yoh vu bë ham doḵ vu he navimin megwevonḡ nos los ngaa dob yi vahi vu he! ¹² Gaḵ ham nelok vu alam vahi nebë saga, om yoh vu bë ham doḵ vu he mekesuu sir. Rëḵ mu he haḵo Bengö Nivesa yök vu ham, log he nado los maggin gehe su nehaḵo ngaa vu ham rë, in he nimin lël bë he su agërin Kerisi yi Bengö Nivesa in ham. ¹³ Alam sën denevonḡ huk loḵ dub-vabuung-böp lo, og denëḵo hir nos los reggu teka vër in jepö medenegga. Ma ham su raḵ sënë ni rë? ¹⁴ Om sën Mehöböp nër gageḵ nare vorot bë alam sën denevonḡ yi huk medenenër Bengö Nivesa rangah lo, og degeḵo ngaa sën doḵ vu navij lo vu Kerisi-yi-alam sën denanër Bengö Nivesa rangah vu sir lo. ¹⁵ Rëḵ sa su haḵo ngaa ti nebë sënë vu ham rë. Log gwëbeng sënë ving og sa su kevu gageḵ sënë in bë gaḵo ngaa nabë sënë vu ham rë, log sa su rëḵ pekwë sa megaḵo rë, gaḵ sa kwag vesa rot in sa su nehaḵo ham ngaa saga rë. Om nabë sa nadiikahëḡ menadiik na, og ggovek gesa su rëḵ ḵetaḡ nos lu ngaa vu ham rë. ¹⁶ Sa su nehaḵo bengög raḵ in sën sa nanër Bengö Nivesa rangah agi rë, in Anutu vo huk sënë vu sa lob sa su yoh vu bë gevu na rë. Gaḵ nabë sa gevu na gesa su nanër Bengö Nivesa

rangah rē, og gēp in sa! ¹⁷ Bē sengo gevong huk sēnē noh vu sengo kwag, og maḵ sēḵ gaḵo monē jaḵ. Rēḵ mu sa su kwag nevo huk sagi behoo in sa raḵ in bē sa gevong rē, gaḵ Anutu yō vo loḵ ya sa nemaḵ om sa su yoh vu bē gevuu na rē. ¹⁸ Om sa su haḵo nyēvewen ti raḵ rē, gaḵ sa haḵo nyēvewen nebē sēnē: Ngaa sēn seyoh vu bē gaḵo jaḵ Bengō Nivesa lo, og yīḵ sa su nehako rē gema. Sa nanēr Bengō Nivesa sēnē vu alam nyēmasēn beyīḵ sa nyēvewen lo ggovek sēnē.

Paulus Tu Alam Pin Hir Hur-huk-yi

¹⁹ Su mehōti yi hur sa rē! Rēḵ sengo nehevong sa tu alam pin hir hur in bē sa gaḵo alam ngahiseḵē nom. ²⁰ Om sēn sa hevong sa tu alam Yuda ti raḵ alam Yuda malaj in bē segērin alam Yuda nom. Rēḵ Moses yi horek sēn denesepa loḵ lo su nejom sa ahon niwēēk rē, gaḵ sa nesepa loḵ yi horek raḵ malaj in bē sa gaḵo sir nom vu Anutu. ²¹ Log sēn sa nado ving alam sēn su denesepa loḵ Moses yi horek rē lo, og sa nesepa loḵ hir aggata in bē sa gaḵo alam sēn Moses yi horek main sir lo nom vu Anutu. Rēḵ sēnē su nebē sa hevuu Anutu yi horek rē, gaḵ sa nesepa loḵ Kerisi yi horek. ²² Log sēn sa nado ving alam sēn ayoj neggōnengin ngaa lo, og sa nahōnengin ngaa nebē saga ving in bē sa gaḵo sir nom. Gesa nesepa loḵ alam pin vahaj in bē sa gaḵo sir vahi nom. ²³ Sa nehevong huk pin sēnē in bē Bengō Nivesa na menoh vu nyēḡ pin geBengō Nivesa rēḵ semu sa geving.

Hil Serōḡ Niwēēk Begako Madub-kesuusēn-yi

²⁴ Ham raḵ ni bē alam sēn deneserōḡ in bē dekesuu sir lo, sir pin deneserōḡ, rēḵ mu sir timu nekesuu meneḵo kupek. Om ham gwevong nabē saga! Ham serōḡ niwēēk in ham kwesuu megweḵo kupek-yagekyi. ²⁵ Lob alam pin sēn denevongin bē dekesuu sir vahi lo, og denejom sir ahon gemedo denetahu sir raḵ buk. Denevong nebē sēnē in bē degeḵo madub sēn mehōnon denero raḵ keḵe ris, berēḵ meran na pevis lo, gaḵ hil og hil nehevong in bē gaḵo madub nivesa sēn medo degwata lo. ²⁶ Om sa neserōḡ, og sa su neserōḡ gemalaḡ malaḡ rē; gesa napēēng mehō ngwē, og sa su nehetē nemaḡ meneketul nyēḡ meris meris rē. ²⁷ Sengo netahu sa loḵ ngaa maggin in bē navig gengoin. In bē sēḵ nanēr balam vahi denam log tum Anutu juuk sa besa medo tamu.

10

Hil Gegin Hil In Pelēpinsēn Rēḵ Kepē Hil

¹ Arig lo, sa bē nanēr vu ham nabē beggob neyoh vavunē meneli hil ḵenud lo ya wirek lob Loo-ḵōḵ ruu yi ya vahi vahi gedeyoh tewit medeya. ² Log sir pin deripek bēl raḵ beggob los loo nebē saga benetato bē detu Moses yi alam. ³ Lob sir pin degga nos sēn Anutu yi Anon Vabuung vong yam lo, ⁴ gesir pin denum bēl sēn Anon Vabuung vong yam lo. Denum bēl sēn Anon Vabuung vong meneya ving sir beberup loḵ gelōng lo, lob gelōng saga yīḵ Kerisi. ⁵ Rēḵ ma gesir ngahiseḵē denevong ngaa nipaya bAnutu ahē sengēn vu sir, om sēn kevoh sir mesekēḡ neggēp nyēḡ yu meris meris. ⁶ Lob ngaa pin sēnē tato vu hil bē hil su malad anon in ngaa nipaya nabē sēn malaj anonin agi. ⁷ Geham su sepa doḵ anutu-kuungsēn yi ngaa nabē sēn sir la denevong wirek-ē. In gaḡek nēr neggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya nebē, “Alam Israel to denedo in bē dega los denanam log mēm dekedī raḵ in bē dedōo medejaḵ sir. ⁸ Log hil su gevong baggēb nabē sēn

sir la denevong wirek besir 23,000 malaj ma hes ti lo. ⁹ Gehil su seggi Mehöböp nabë sën sir la deseggi wirek lob nyël gga sir bemalaj ma lo. ¹⁰ Geham su gwevong ayemin vu Anutu nabë sën alam la denevong ayej vu wirek lob Anutu vong yi angër ya kevoh sir bemalaj ma lo. ¹¹ Ngaa pin sënë tøk vu alam Israel in bë mehönon pin dejak ni, lob gagek sënë neggëp loğ kapiya in bë bo kwa vu hil mehönon sën hil nado gwëbeng gedob vongin govek na agi. ¹² Om mehö sën yö kwa nevo yi bë nare niwëek lo gegin yi nivesa in rëk bës. ¹³ Seggisën sën netøk vu ham lo, og saga su agga ngwë rë, gağ yik luho seggisën sën netøk vu alam pin lo neggëp ti. Rëk Anutu su mehö kwa luu menetetuhin ham rë, om rëk gërin seggisën sën rëk kesuu ham nimin wëek lo in ham. Gağ nabë seggisën natøk vu ham, og rëk Anutu tato aggata in ham noh nenga in geham bare niwëek gesu ngaa nipaya kepë ham.

Hil Su Ayoh Vu Bë Tamuin Anutu Luho Memö Nipaya Doğ Ti Rë

¹⁴ Arig lo! Sahëg neving ham om ham gweruu demimin vu anutu-kuungsën yi ngaa geham beya in. ¹⁵ Ham alam los kwamin, om senër vu ham geham ngo rëk seggi sa gagek. ¹⁶ Kap los semusemu sën hil najom rak los ahëd nivesa vu Anutu lo, sënë vo Kerisi nikøk ggelek hil besupin hil loğ ti ma ma? Log brët sën hil nedebu ggelek hil lo, mağ sënë vo Kerisi navi ggelek hil besupin hil loğ ti ma ma? ¹⁷ Yik brët timu, rëk supin hil ngahisekë loğ ti behil atu anon timu, in yik hil pin naha brët timu.

¹⁸ Ham kwamin bo alam Israel rë. Sën denetung seriving rak ya jepö log denegga vewen lo, og denetung in bë ngupin losho Anutu sën yi jepö agi doğ ti ma ma? ¹⁹ Ma senër va sënë? Senër bë anutu-kuungsën yi seriveng ngaa anon-a? Ma senër bë anutu-kuungsën yö ngaa anon-a? ²⁰ Ma! Senër bë ngaa sën alam dahis denetung seriving vu lo, saga denetung vu memö nipaya, gağ su denetung vu Anutu rë. Lob sa bë ham los memö nipaya saga su ngupin ham doğ ti. ²¹ In ham su yoh vu bë nanum doğ Mehöböp yi kap genanum doğ memö nipaya yi kap geving rë. Log ham su yoh vu bë gwa nos jağ Mehöböp yi tevor gegwa jağ memö nipaya hir tevor geving rë. ²² Mağ bë hil gevong beMehöböp ahë sengën vu hil-a? Gemag hil nid wëek kesuu yi?

Hil Gağo Anutu Arë Jağ Noh Vu Buk

²³ Yönon! “Ngaa pin og yoh vu bë hil gevong” rëk mu ngaa pin su rëk doğ vu hil rë. Kë! “Ngaa pin yoh vu bë hil gevong”, rëk ngaa pin su nevong niwëek vu hil sën Kerisi-yi-alam lo rë. ²⁴ Mehöti su kwa bo nabë gegin yi jağ ngaa nivesa, gağ ham pin kwamin bo alam vahi beham gwegin sir nivesa. ²⁵ Reggu sën ham nebago ggëp maket lo, og ham gwa. Ham su kwamin na ngahi begwevong tepëk in nabë, “Anutu-kuungsën hir seriveng ma ma?” ²⁶ In hil arak ni bë, “Dob sënë los ngaa pin sën nedo dob-ë, yik Mehöböp yö ti yi ngaa pin.” ²⁷ Nabë mehöti su vong ving Yesu rë, rëk tahi ham bë ham na megwa nos geving yi, lob ham kwamin bo nabë na, og ggovek. Ham na megwa ngaa sën gevong vu ham lo, geham su kwamin na ngahi begwevong tepëk in. ²⁸ Rëk mu nabë mehö ngwë nanër vu ham nabë, “Sënëk reggu seriveng anutu-kuungsën yi!”, og ham kwamin bo mehöti sën nër gagek vu ham aga beham su gwa, in ayo neggöneng in.

²⁹ Degwa sën senër bē ham su gwa reggu agi lo su neggēp vu ham rē, gaḵ neggēp vu mehō sën ayo neggōneng in lo. Log nabē sa kwag bo anutu-kuungsën yi seriveng nabē ngaa meris, og sa su rēḵ ga rē, in mehō sën ayo neggōneng in lo rēḵ kwa na ngahi megelē sa paya. ³⁰ Rēḵ mu nabē sa najom jaḵ na vu Anutu los ahēḡ nivesa in reggu geseḡa, og alam sën ayoj neggōneng in lo rēḵ denanēr gageḵ nipaya jaḵ sa in va? ³¹ Om doḵ buk sën ham gwa ma ham nanum, ma ham gwevong ngaa ti lo, og ham gwevong ngaa pin sënë in bē geḵo Anutu arē jaḵ. ³² Ham kwamin bo alam pin, alam Yuda los alam Grik, gAnutu-yi-alam, beham su gwevong ngaa sën negelu vahaj bengaa nipaya nekepē sir lo. ³³ Ham gwevong nabē sën sa nehevong lo. Sa nehevong ngaa pin in bē alam pin degelē nivesa. Sa su nehevong in bē doḵ vu sa rē, gaḵ sa nehevong ngaa pin in bē doḵ vu alam pin bedegërin sir nom vu Anutu.

11

¹ Ham gwevong ngaa mesepa doḵ sa vahag nabē sën sa nesepa loḵ Kerisi vaha.

Avēh Degenum Yuj Medenajom Jaḵ

² Ham nevong nivesa, in ham ngo medo nesepa loḵ gageḵ sën sa haḵo meyōḵ nēr vu ham wirek lo menejom ahon. ³ Rēḵ sa hevongin bē ham jaḵ ni nabē Kerisi tu maluh pin alaj, gemaluh detu venēj ala, gAnutu tu Kerisi ala. ⁴ Om nabē maluh ti genum yu in najom jaḵ, ma nanēr Anutu yi gageḵ rangah, og mehō saga ḵo yi rak kesuu ala. ⁵ Log nabē avēh ti su genum yu rē genajom jaḵ ma, nanēr Anutu yi gageḵ rangah, og ḵo yi rak kesuu regga in nevong paya nebē saga, genabē nakēr yu mepepaab jaḵ og nevong paya nebē saga ving beyiḵ luho neggēp ti. ⁶ Gaḵ nabē avēh ti su genum yu rē, og ham kweping yu viis na. Rēḵ nabē ni nemumin bē su keping yu ma nakēr yu na rē, og maam yiḵ genum yu. ⁷ Gaḵ maluh og su degenum yuj in Anutu semu sir nebē yi in tato nabē Anutu mehō los niwēēḵ, rēḵ avēh og tato nebē maluh los niwēēḵ bekesuu yi. ⁸ In Anutu su semu maluh rak avēh rē, gaḵ semu avēh rak maluh. ⁹ Log Anutu su tung maluh in bē gadu avēh rē, gaḵ tung avēh in bē gadu maluh. ¹⁰ Nebē saga, om avēh yō degenum yuj in tato nabē deneggurek reggaj babuj, bangēr lo degelē. ¹¹ Rēḵ mu avēh su yoh vu bē yō gegin yi genidëlin maluh rē, log maluh su yoh vu bē yō gegin yi genidëlin avēh rē, gaḵ detu Mehōböp yi alam, om luho dedoḵ vu sir vewen vewen. ¹² In Anutu semu avēh rak maluh kweben, loḵ mēm avēh denēḵo maluh. Rēḵ mu degwa vu Anutu.

¹³ Ham ngo nanēr rē. Nabē avēh su genum yu rē genajom jaḵ vu Anutu og maḵ sënë nivesa? ¹⁴ Gaḵ nipaya, in hil maluh gavēh hil aggata tato vu ham nebē: Nabē maluh ti yu viis duḵ ading rot kesuu avēh, og rēḵ ni namum. ¹⁵ Gaḵ nabē avēh gevong beyu viis duḵ ading, og sagaḵ yi vuneksën nivesa. In Anutu yō tung bē yu viis duḵ ading in genum yu jaḵ. ¹⁶ Gaḵ nabē mehōti bē mehoo gageḵ sënë menanēr gageḵ jaḵ pangсэн, og su yoh vu rē, in he los Anutu yi dub pin nehevong nebē sënë.

Alam Korint Devasap Pasa

¹⁷ Log sa bē nanēr horek vahi vu ham, rēḵ sa su rēḵ gaḵo ham arëmin jaḵ in ngaa nipaya sën ham nevong agi rē. In ham nesupin ham in bē ham najom jaḵ, lob ngaa nipaya neverup loḵ saga kesuu ngaa nivesa sën ham nevong lo. ¹⁸ Sa hanḡo bē buk sën ham nesupin ham lo, og ham nevasuh ham ya yu ngahi, lob sa kwag nevo bē maḵ sagaḵ yōnon. ¹⁹ Kē!

Maḵ ham nevasuh ham nebë saga in bë tato alam sën denedo nivesa lok ham lo medenatōḵ nam rangah. ²⁰ Om nabë ham ngupin ham nabë sënë, og ham su yoh vu bë gwa Pasa niröp rë. ²¹ In ham nesupin ham in bë ham gwa Pasa, rëḵ ma geham nevonḡ newa newa meham ti ti ngo newa ham nos lok yah ham. Log mehō ngwë medo denediikahëj, log ngwë denenum wain pangsën medenekeyevin. ²² Ham nevonḡ nebë saga in va? Maḵ ham su bömin nedo in bë ham gwa los nanum doḵ rë? Ma maḵ ham kwamin vo Anutu-yi-alam sënë bë ngaa meris, om sën ham nevonḡ nimumsën vu sir vahi sën hej nos nemain sir lo? Sëḵ nanër nabë va vu ham-a? Maḵ sa gaḵo ham arëmin jaḵ-a? Ma rot! Sa su rëḵ gaḵo ham arëmin jaḵ in ngaa nabë sënë rë.

Mehöböp Yesu Vo Pasa Vu Yi Hur Maluh

²³ In sa hako gagek sënë vu Mehöböp behaḵo yök vu ham wirek nebë: Lok buk sën Yudas nër Yesu rangah vu alam-begö-yi lo, lob Yesu ḵo brët rak ²⁴ bejom raḵ los kwa vesa ya vu Anutu gedebu, log nër bë, “Sa navig sënë! Sa hevong in bë doḵ vu ham! Ham gwevonḡ nabë sënë in kwamin bo sa.” ²⁵ Degga ggovek log ḵo kap raḵ nebë saga benër bë, “Wain sënë tato bë sejoḵ gagek mewis ving ham raḵ sa nig kök meneggëp. Doḵ buk sën bë ham nanum sënë, og ham gwevonḡ nabë sënë in kwamin bo sa.” ²⁶ Log nabë ham gwa brët los nanum doḵ kap sënë, og sagaḵ ham tato rangah bë Mehöböp diik in ham. Lob ham gwevonḡ nabë sënë rot bena berup doḵ buk sën Yesu duk nom gökin lo.

Mehöti Gevonḡ Paya Vu Pasa Og Rëḵ Natök Jaḵ Nyëvewen

²⁷ Om sën nabë mehöti su jaḵ ni nivesa rë geyö ga Mehöböp yi brët sënë los nanum doḵ kap sënë meris mu, og vasap Mehöböp navi los nikök bengaa nipaya neggëp vu yi. ²⁸ Alam pin ti ti yö kwaj bo ayoj medegero rë, lok mëm dega brët sënë los denanum doḵ kap sënë. ²⁹ In mehöti bë ga los nanum jeggin jeggin gesu geḵo Mehöböp navi jaḵ rë, og nevonḡ ngaa nipaya berëḵ natök jaḵ nyëvewen. ³⁰ Yik raḵ degwa sënë sën ham vahi sekëj nema genij neraḵ gevahi denediik. ³¹ Gaḵ bë hil ti ti ngo kwad bo ayod megero, og Anutu su rëḵ gevonḡ nyëvewen natök vu hil rë. ³² Gaḵ nabë Mehöböp bo nyëvewen vu hil nabë saga, og nevonḡ in bë hil navid gesang bagërin hil in hil su malad nama geving alam sën denesepa lok aggata-dob-yi lo. ³³ Nebë saga om arig lo, nabë ham ngup ham in gwa Pasa, og ham gwegin ham vahi rë, lok mëm ham gwa doḵ ti. ³⁴ Nabë mehöti nadiikahë, og yö ga nos gëp yi beggang borot, in nabë ham ngupin ham og ngaa nipaya su gëp vu ham. Log gagek vewen yö nahën neggëp, om senök berup vu ham rë lok mëm sa gero.

12

Anon Vabuung Yi Semusën Aggagga

¹ Log arig lo, sa bë ham su kwetul doḵ in Anon Vabuung yi semusën. ² Ham ngo raḵ ni ggovek bë, wirek sën ham ngo nahën alam dahis lo, og ham ayomin tee yi in anutu-kuungsën sën su yoh vu bë bengwëḡ rë lo beham nesepa lok sir. ³ Om sën sa bë ham jaḵ ni nabë: Bë Anutu yi Anon Vabuung medo doḵ mehöti bedoḵ vu yi in gagek, og mehō saga su yoh vu bë nanër nabë Anutu nelë Yesu paya rë. Log alam sën Anon Vabuung su nelok vu sir in gagek rë lo, og su deyoh vu bë denanër nabë, “Yesu yik yi Mehöböp!” rë.

⁴ Log Anon Vabuung yi semusën aggagga neggëp rëk yik Anon Vabuung timu nedo. ⁵ Log hil huk aggagga sën hil gevong vu Mehöböp lo neggëp, rëk yik Mehöböp perurek timu nedo. ⁶ Log aggata aggagga neggëp in bë hil sepa dok megevong yi huk, rëk yik Anutu timu sënë sën nevang niwëek vu alam pin bedeyoh vu bë degevong. ⁷ Lob Anon Vabuung nevo semusën aggagga ggelek Kerisi-yi-alam pin ti ti in bë dok vu sir pin. ⁸ Kë! Yik Anon Vabuung nevang semusën vu mehöti in bë nanër gagek los kwa. Log yik Anon Vabuung timu sënë nevang semusën ngwë vu mehö ngwë in bë tatekin gagek degwa. ⁹ Log yik Anon Vabuung timu sënë nevang bemehö ngwë ayo neya timu vu Yesu niwëek beyoh vu bë gevong huk niwëek. Geyik Anon Vabuung timu sënë sën nevang bemehö ngwë neyoh vu bë gevong balam nijraksën nijvesa jak. ¹⁰ Log ngwë ko niwëek vu Anon Vabuung in bë gevong ngaa böp böp, gengwë ko kwa in bë seggi ngaahur aggagga mejak nij nabë nijvesa ma nijpaya. Log Anon Vabuung vong benyëg ngwë ayej verup mehö ngwë avi, gemehö ngwë ko kwa vu bepekwë ayej saga lo yam rangah. ¹¹ Ngaa pin sënë degwa vu Anon Vabuung yö timu rëk mëm nevo ggelek alam ti ti yoh vu yö kwa.

Hil Pin Atu Navid Timu Rëk Mëm Len Ti Ti Lo

¹² Mehönon navij timu rëk mëm navij len ti ti lo neggëp. Lok mëm navij len ti ti lo supin yom tu navij timu. Lob yik Kerisi-yi-alam lo pin supin yom tu Yesu anon nebë saga ving. ¹³ In hil pin aripek bël rak Anon Vabuung timu sënë behil atu anon timu. Hil Yuda los Grik, hil sën atu alam ngwë hir ngaa meris lo, gehil sën hil ngo nehegin hil lo. Anon Vabuung timu sënë gwang ya hil pin ti ti ayod. ¹⁴ Hil navid su len timu rë, gaḵ yi ngaa los arë arë neggëp. ¹⁵ Om maḵ vaha rëk nanër nabë, “Sak su nema rë om su navi len ti sa rë!” Nabë nanër nabë sënë og hen gagek anon ma, gaḵ yik navi len ti. ¹⁶ Log maḵ nenga rëk nanër nabë, “Sa su mala rë, om su navi len ti sën sa-ë rë!” Nabë nenga nanër nabë sënë, og hen gagek anon ma, gaḵ yik navi len ti. ¹⁷ Nabë hil navid pin yik hil malad, og hil rëk gango gagek nabë va? Log nabë hil navid pin yik hil nengad, og hil rëk pamu ngaa nabë va? ¹⁸ Rëk hil navid su nebë sënë rë, gaḵ Anutu yö tung len ti ti lo nedo rak hil navid yoh vu yö kwa. ¹⁹ Nabë hil navid len ti ti pin neggëp ti, og rëk hil navid sogek medo tena? ²⁰ Rëk su nebë sënë rë! Gaḵ hil navid len ngahisekë neggëp log hil navid yik timu. ²¹ Om hil malad su yoh vu bë rëk nanër nabë nilëlin hil nemad rë. Log hil yud su yoh vu bë rëk nanër nabë nilëlin hil vahad rë. ²² Gaḵ hil narak ni bë hil navid len vahi sën su nijwëek rë lo, og nabë su demedo rë, og hil navid su yoh vu bë medo rë, gaḵ rëk nama! ²³ Log hil navid len vahi sën hil nid nemumin lo, og hil nehako rak menaröp tob nivesa vesa lok. Log hil navid len vahi sën su malangeri rë lo, og hil navunek vu pangsen. ²⁴ Log hil navid len vahi sën nivesa lo og hil su nekebu rë. Rëk mëm Anutu nesupin hil navid len ti ti pin revuh ti yoh vu kwa, log nevang behil nesemu len ti ti sën su malangeri rë lo menehero. ²⁵ Vong nebë sënë in bë hil navid len ti ti su debasuh sir rë, gaḵ demedo jevuh ti mededok vu pin nivesa. ²⁶ Log nabë hil navid len ti gesang, og nesang yoh vu hil navid pin. Genabë hil semu len ti, og len ti ti pin kwaj vesa. ²⁷ Om yik Kerisi navi ham geham pin tu navi len ti ti lo.

²⁸ Lob Anutu ggooin Kerisi-yi-alam rak in bë degevong yi huk. Ggooin sinarë rak muḡinsën, lob mëm ggooin alam-denenër-gagek-rangahsën

raḵ netu luu, log tatovaha netu löö. Log alam sën denevong ngaa böp böp lo ggökin, log alam sën denevong alam niraksën nijvesa nerak lo ggökin sënë, lob alam sën denelok vu alam lo, galam ggev sën denegin huk pin lo, galam sën alam nyëg ngwë ayej aggagga neverup avij lo. ²⁹ Gaḵ sir pin su detu sinarë rë, gesir pin su detu alam-denener-gägek-rangahsën rë. Gesir pin su detu tatovaha rë. Gesir pin su deko niwëek in bë degevong ngaa böp böp rë. ³⁰ Gesir pin su deko niwëek in bë degevong alam nijraksën nijvesa jak rë. Genyëg ngwë ayej aggagga su neverup sir pin avij rë. Gesir pin su deyoh vu bë depekwë ayej saga lo nam rangah rë. ³¹ Rëḵ mu ham malamin sepa semusën böp böp sën senër mugin lo pangsën. Log sa bë tato aggata nivesa ti sën kesuu aggata pin lo vu ham.

13

Aggata Sën Hil Ahëd Geving

¹ Nabë sa nanër gägek doḵ mehönnon ayej ti ti lo, gedok angër ayej geving, rëḵ mu sa su ahëg neving mehönnon rë, og sëḵ gevong dedun meris mu nabë pedideng los ggageng nesu. ² Log nabë seyoh vu bë nanër Anutu yi gägek rangah los sejak gägek sën neggëp vunsën lo degwa pin ni venuh, genabë sejak ngaa pin ni, genabë sayog na timu vu yi niwëek ata beseyoh vu bë nanër kedu meseyesin yi megeto mena, rëḵ mu nabë sa su ahëg neving mehönnon rë, og setu ngaa meris. ³ Log nabë sebo sa ngaa pin gelek alam-kupek-masën, ma nabë sa gevong navig na in nengwah ga besa nadiik, rëḵ mu sa su ahëg neving mehönnon rë, og ngaa pin sënë su yoh vu bë doḵ vu sa rë.

⁴ Bë mehöti ahë geving mehönnon yönon, og nejom yi ahon gesu nevo loḵ yah nipaya nyëvewen vu alam sën denevong vu yi lo rë, gaḵ nevong ngaa nivesa mu vu sir. Mehö nebë sënë su ayo nesis yi vu mehö ngwë in hir ngaa nivesa rë, gesu netee yi raḵ menenër gägek paang paang rë, log su neḵo arë raḵ rë. ⁵ Log mehö nebë sënë su nevong bemehö ngwë ni nemum rë. Gesu kwa neya vu yi ngaa pangsën rë, gesu yi mehö ahë sengën rë, gesu kwa nevo ngaa nipaya sën denevong vu yi lo rë. ⁶ Log mehö nebë sënë su kwa vesa in ngaa nipaya rë, gaḵ kwa vesa in Anutu yi gägek anon. ⁷ Su pevis menelë mehö ngwë nebë mehö nipaya rë, gaḵ kwa nevo bë maḵ mehö nivesa berëḵ gërin yi megevong ngaa nivesa, lob nejom yi ahon menekerë maggin pin sën netök vu yi lo. ⁸ In ahë vingsën su rëḵ nama na rë, gaḵ yö rëḵ gëp degwata! Gaḵ mëm huk sën hil nanër Anutu yi gägek rangah lo, mu sën rëḵ nama na. Genyëg ngwë ayej su rëḵ berup hil avid gökin rë, gengaa pin los kwa sën hil narak ni gwëbeng agi rëḵ natu ngaa meris. ⁹ In gwëbeng hil narak ngaa vahi mu ni. Log Anutu su tatekin kwa pin los dahis vu hil rë, gaḵ vahi yö nahën neggëp vu yi. ¹⁰ Gaḵ vu tamusën gAnutu gero ngaa pin beniröp jak, og huk pin sën hil nehevong teka teka agi rëḵ nama na. ¹¹ Wirek sengo nahën hurmahen og vu buk saga sa nanër gägek nebë hurmahen. Loḵ mëm sa böp raḵ, lob sa hevu ngaa hurmahen yi ya. ¹² Kë! Log gwëbeng hil nehalë ngaa pin paya paya nebë sën hil nehalë malad loḵ dubdub malakenu ti, om su neggëp rangah rot rë. Rëḵ mëm vu tamusën og hil rëḵ galë Anutu anon soḱek jak malad. Gwëbeng serak ni teka teka, gaḵ nahub rëḵ sëḵ jak ni venuh nabë sën Anutu raḵ sa nig-ë. ¹³ Om ngaa löö mu sënë neggëp berëḵ gëp degwata: Sën hil ayod neya timu vu Anutu, gesën hil navo kwad in yi, gahë-vingsën. Rëḵ mëm ahë-vingsën netu muginsën vu luu sënë.

14

Anon Vabuung Yi Semusën Sënë Netu Muginsën

¹ Om ham malamin sepa ahë-vingsën namugin, lob ham kwamin bo Anon Vabuung yi semusën geving, rëk mu ham kwamin bo semusën ti sënë namugin, sën nebë ham nanër Anutu yi gagek rangah.

² Log mehöti sën alam-nyëg-ngwë ayej neverup avi lo, og su nenër vu mehönon rë, gaq yö nenër vu Anutu timu. In mehöti su rak gagek sënë ni rë geyö nenër gagek vunsën rak Anon Vabuung niwëëk. ³ Gaq mehö sën nenër Anutu yi gagek rangah lo, og nenër vu mehönon menelok vu sir benevo niwëëk vu sir benegadu sir. ⁴ Rëk mehöti sën alam-nyëg-ngwë ayej neverup avi lo, og yö nelok vu yi mu, gaq mehöti sën nenër Anutu yi gagek rangah lo, og mëm nelok vu Kerisi-yi-alam pin. ⁵ Sa bë alam-nyëg-ngwë ayej berup ham avimin pin, rëk mu sahëg neving pangsën rot bë ham nanër Anutu yi gagek rangah. Mehö sën bë alam-nyëg-ngwë ayej berup avi lo, nabë su pekwë gagek sënë in bë dok vu alam rë, og bengö ma. Gaq mehö sën nenër Anutu yi gagek rangah lo, og yi mehö-los-bengö. ⁶ Om arig lo, nabë senök vu ham balam-nyëg-ngwë ayej berup savig, rëk sa su nanër gagek mewis la sën Anutu tato vu sa lo rë, gesa su tatekin gagek degwa la vu ham rë, gesa su nanër Anutu yi gagek begëp rangah rë, gesa su navo kwa vu ham rë, og saga su rëk dok vu ham rë.

Hil Nanër Anutu Yi Gagek Dok Ayej In Dejak Ni

⁷ Log yik gevëëg los gita nebë sënë! Nabë hil gevë gevëëg ma angis gita jeggin jeggin, og alam su deyoh vu bë desepa dok raro rë. ⁸ Log nabë degeve biuka rëk su ngu niröp noh vu sën begö yi lo rë, og alam su rëk desemu sir in degevonng begö rë. ⁹ Lom ham gagek nebë saga. Nabë ham nanër gagek jeggin jeggin balam degenngo dedun mu gesu dejak ni rë, og rëk dejak ham gagek sënë degwa ni nabë va? Ma! Ham gagek saga yö ya meris mu. ¹⁰ Yönon, mehönon ayej ngahisekë rot neggëp dob, lob ti su dedun meris mu rë. Gaq yö denengo medenerak degwa ni. ¹¹ Log nabë sa su rak alam sënë ayej ni rë, og rëk degelë sa paya nabë mehö kwa masën ti. Log sëk galë sir paya nabë sir alam kwaj masën. ¹² Lob ham nebë saga. Ham ahëmin neving pangsën bë gweko Anon Vabuung yi semusën, om ham malamin sepa semusën sën nelok vu Kerisi-yi-alam lo namugin.

¹³ Nebë saga, om mehöti sën alam-nyëg-ngwë ayej neverup avi lo, og najom jak vu Anutu nabë bo niwëëk vu yi in pekwë gagek sënë betatekin degwa geving. ¹⁴ In nabë sa najom jak vu Anutu dok alam-nyëg-ngwë ayej, og mak sanog nejom rak, rëk sa kwag su nesepa lok rë. ¹⁵ Om mak sa gevonng nabë va? Sa kwag nevo nebë sënë bë: Sanog bë najom jak, log sa kwag jak ni geving, og nivesa. Log sanog bë gevonng raro, log sa kwag jak degwa ni geving, og nivesa. ¹⁶ Rëk mu nabë anom kwa vesa menajom jak na vu Anutu galam-nyëg-ngwë ayej berup avim, og mehö meris sën nedo ving hong lo su yoh vu bë ngoëkin hong jomraksën sënë rë. In nengo dedun rëk su rak hong gagek sënë degwa ni rë. ¹⁷ Yönon, mak genejom rak megenenër gagek nivesa, rëk mu su getatekin Anutu yi gagek vu mehö ngwë sagi megelok vu yi rë. ¹⁸ Sa kwag vesa vu Anutu in alam-nyëg-ngwë ayej neverup savig kesuu ham pin. ¹⁹ Rëk mu nabë sa bare Kerisi-yi-alam malaj dok dub ayo, og sa bë nanër gagek dus nemadvahi mu dok ayej gegagek hus adingsekë dok alam-nyëg-ngwë ayej nök gëp, in su rëk dejak ni rë.

²⁰ Arig lo, ham su medo los kwamin ngök ngök nabë hurmahen. Gak mêm nabë ngaa nipaya, og mêm ham medo ngök ngök nabë hurmahen. Rêk mêm ham kwamin bo ngaa nabë alam böp. ²¹ Loḵ Anutu yi horek, og dekevu meneggëp nebë sënë:

“Mehöböp nër bë,

‘Sa hevong sa gägek vu alam sënë loḵ ayej rêk ma,

om tum sêḵ gevong alam sën denevongwëng nyëḡ ngwë ayej lo denök in bë denanër sa gägek vu sir.

Log sêḵ gevong sa gägek berup alam beggang-bu ngwë avij geving, rêk mu rêk nama gesu rêk degevonḡ geving sa gägek rê.’”

²² Nebë saga om hil arak ni bë Anon Vabuung su nevonḡ balam-nyëḡ-ngwë ayej neverup hil avid in bë tato niwëëk vu Kerisi-yi-alam rê, gak nevonḡ in bë tato niwëëk vu alam dahis. Log su nevonḡ behil nanër Anutu yi gägek rangah in tatekin yi gägek degwa vu alam dahis rê, gak nevonḡ in bë tatekin vu Kerisi-yi-alam. ²³ Om nabë alam dahis la ma alam meris la deduk na demedo dub ayo geving ham sën Kerisi-yi-alam lo galam-nyëḡ-ngwë ayej berup ham avimin pin, og rêk denanër ham nabë ham yumin vong paya. ²⁴ Gak nabë ham pin nanër Anutu yi gägek rangah, galam dahis ti ma mehö meris ti yam nedo ving ham, og ham gägek pin rêḵ gelu ayo geham gägek pin rêḵ tato vu nabë nevonḡ ngaa nipaya meneggëp vu yi. ²⁵ Log ham gägek rêḵ baleḵ yi ngaa nipaya pin sën kwa nevo meneggëp kesii lok ayo lo, lob rêḵ nadudeḵ gegeko Anutu arë jak genanër rangah nabë, “Yönon rot, Anutu nedo ving ham!”

Hil Su Najom Jak Los Gevong Raro Niḵelap

²⁶ Om arig lo, ham gwevonḡ nabë va? Nabë ham ngupin ham doḵ dub ayo, og huk neggëp vu ham pin. Ti gevong raro, gengwë nanër Anutu yi gägek vu ham, geti tatekin gägek ti sën Anutu tato vu yi lo, galam-nyëḡ-ngwë ayej berup ngwë avi, log ngwë pekwë gägek sënë in ham jak ni, beham gwevonḡ ngaa pin sënë in bo niwëëk vu Kerisi-yi-alam pin.

²⁷ Lob nabë alam-nyëḡ-ngwë ayej berup mehö la avij, og luu mu degevonḡ, ma maḵ löö, og yik ggovek. Gesu denanër gägek niḵelap, gak sir ti ti kedi denanër mesepa doḵ, log mehö ngwë pekwë hir gägek in alam dejak ni. ²⁸ Rêḵ nabë mehöti su nedo in bë pekwë alam-nyëḡ-ngwë ayej sagi rê, og mehö sën bë nanër lo najom yi ahon gesu bengwëng doḵ dub ayo. Gak yö getah yi na loḵ mêm nanër yi gägek vu yi geving Anutu.

²⁹ Log alam sën denanër Anutu yi gägek rangah lo, og sir luu ma löö mu denanër, gesir vahi pin medo degengo hir gägek mekwaj bo. ³⁰ Log nabë mehöti köök nedo, loḵ Anutu tato gägek ti vu yi avuti, og mehö sën vare nenër gägek lo aye nama. ³¹ In ham pin ti ti nanër Anutu yi gägek rangah in alam pin dejak gägek ni bebo niwëëk vu sir. ³² Galam sën denanër Anutu yi gägek rangah lo deyoh vu bë degegin sir nivesa, gak anoj sën Anutu tung loḵ sir lo su rêḵ kehe sir medebengwëng niḵelap rê. ³³ In Anutu su ahë ving bë hil gevong ngaa jeggin jeggin rê, gak ahë ving bë hil medo revuh. Log ham gwevonḡ nabë sën Anutu-yi-alam pin denevonḡ loḵ hir dub lo. ³⁴ Avëh ayej nama doḵ dub ayo gesu debengwëng. Gak dedahun sir nabë sën dekevu meneggëp loḵ Horek lo. ³⁵ Genabë sir dugin gägek ti degwa bedevonḡin bë dejak ni, og sir ti ti yö rêḵ dedoḵ tepëḵ in reggaj gëp bej. Gak nabë avëh denanër gägek doḵ dub ayo og su yoh vu rê.

³⁶ Ma nebë va? Maḵ ham tu Anutu yi gägek degwa? Ma ham ngo neḵo Anutu yi gägek gesu alam vahi deneko ving rē? ³⁷ Nabë mehōti nanēr nabë yi mehō-nenēr-Anutu-yi-gägek-rangahsën ti ma, nanēr nabë ḵo Anon Vabuung kwa, om nabë yōnon, og rēḵ jaḵ gägek sën sa ḵevu vu ham-ē ni nabë Mehōböp yi horek. ³⁸ Gaḵ nabë mehōti su raḵ gägek sënë ni rē, og maḵ yi su mehō-nenēr-gägek-rangahsën ti rē. ³⁹ Nebë saga om arig lo, ham malamin sepa nabë ham natu alam sën denenēr Anutu yi gägek rangah lo, geham su gwērīn alam sën nyēḡ ngwē ayej neverup avij lo. ⁴⁰ Rēḵ mu ham jegelin huk pin megwero geham gwevong megēp niröp.

15

Kerisi Diik Ggovek Gekedi Raḵ Yah

¹ Log arig lo, sa bē bër ham kwamin gökin nah jaḵ Bengö Nivesa sën senēr vu ham lo. Sën ham ḵo raḵ lob ham medo nesepa loḵ lo. ² Nabë ham vong ving Bengö Nivesa sën senēr rangah vu ham lo yōnon, beham medo nesepa loḵ, og rēḵ geḵo ham nom vu Anutu beham medo malamin-tumsën.

³ Log senēr gägek sën sa haḵo wirek lo vu ham muginsën. Senēr bē Kerisi diik in hil nḡaa nipaya pin yoh vu sën dekevu wirek meneggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo. ⁴ Log debë yi loḵ ya bedub. Lok buk netu löö, lob kedi raḵ yah ggökin yoh vu sën dekevu wirek meneggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo. ⁵ Lom tato yi vu Pita muḡin, loḵ mēm tato yi vu yi hur nemadluho-bevidek-luu lo. ⁶ Log mēm tato yi ggökin vu hil arid lo ngahiseḵē loḵ ti, sir 500 gela sevōḵ. Lob hil arid lo sënë, sir ngahiseḵē rot nahën denedo vesaj gela dediḵ ggovek ya. ⁷ Lob mēm tato yi vu ari Yakobus, gevu sinarē lo pin. ⁸ Lok tum mēm tato yi vu sa nebë hurmahen sën pesuv lok atayo, gata su ḵo yi loḵ yi buk niröp rē lo. ⁹ Yōnon, sinarē nyēdahis pin lo arēj neggēp, gaḵ saḵ ma! In sa hevong paya vu Anutu-yi-alam, om maḵ su yoh vu bē denanēr sa nabë sinarē rē. ¹⁰ Rēḵ mu Anutu vo semusën vu sa, lom setu sinarē nebë sën sa nado gwēbeng-ē, lob yi semusën sagi su tu nḡaa meris banon ma rē, gaḵ sa nehevong huk böp menekesuu sinarē pin. Rēḵ su sengo ti nehevong rē, gaḵ yīḵ Anutu yi semusën sën nevo vu sa lo, sën yō nevang. ¹¹ Rēḵ mu sa su nanēr gägek agga ngwē rē, gaḵ yīḵ he sinarē pin nanēr gägek rangah neggēp ti, lom ham nevang ving gägek sagi.

Alam Diiksën Rēḵ Dekedi Jaḵ Nah

¹² Lom he nanēr gägek rangah raḵ buk bē: Kerisi diik, loḵ Anutu nēr mekedi raḵ yah ggökin. Loḵ nebë va sën ham vahi denenēr nebë, “Alam sën denediik lo su deyoh vu bē rēḵ dekedi jaḵ nah gökin rē”—ē? ¹³ Nabë alam-diiḵsën su rēḵ dekedi jaḵ nah yōnon rē, og Anutu su nēr meKerisi kedi raḵ ving rē! ¹⁴ Log nabë Anutu su nēr meKerisi kedi raḵ yah yōnon rē, og gägek sën he nanēr-ē anon ma, geham ayomin neya timu vu yi meris mu. ¹⁵ Om nabë nebë sënë, og he tu alam-gägek-kuungsën menanēr rangah bē Anutu nēr meKerisi kedi raḵ yah ggökin, gehe netetuhin ham bē Anutu yi gägek. Gaḵ nabë Anutu su rēḵ nanēr balam-diiḵsën dekedi jaḵ nah yōnon rē, og su nēr beKerisi kedi raḵ ggökin yah ving rē! ¹⁶ Yōnon, nabë Anutu su rēḵ nanēr balam-diiḵsën dekedi jaḵ gökin nah rē, og Anutu su nēr beKerisi kedi raḵ yah ving rē.

¹⁷ Log nabë Anutu su nēr beKerisi kedi raḵ yah yōnon rē, og ham ayomin neya timu vu yi meris mu, geham nḡaa nipaya nahën neggēp vu ham. ¹⁸ Galam sën ayoj ya timu vu Kerisi wirek rēḵ dediḵ lo malaj

ma ving. ¹⁹ Log nabë hil ayod neya timu vu Kerisi, rëk hil kwad bo nabë nelok vu hil ggëp dob sënë mu, gesu rëk doḱ vu hil vu tamusën rë, og gëp in hil. Hil nado paya yõnon gemehõnon pin rëk kwaj paya in hil. ²⁰ Rëk mu su nebë sënë rë! Gaḱ Kerisi diik, loḱ Anutu nër beked i raḱ yah yõnon rot, betu alam-diiksën hir mehõ muginsën.

²¹ Yõnon! Sën hil nadiik lo degwa neggëp vu mehõnon timu, log yik sën hil kedi jaḱ nah gökin lo, og degwa neggëp vu mehõnon ngwë nebë saga. ²² In mehõnon pin denediik gedegwa neggëp vu Adam, log mehõnon pin rëk dekedi jaḱ nah gökin gedegwa neggëp vu Kerisi. ²³ Rëk mu hil pin yu ti ti lo ngo rëk kedi jaḱ nah doḱ hil buk. Kerisi kedi muginsën gebuk sën duk nom lo, og hil sën yi alam hil lo, hil rëk kedi jaḱ gökin yi.

²⁴ Lob mëm tum ngaa pin mala nama na, log Kerisi rëk gevong gavman pin geggev pin los alam niwëek vahi pin denatu alam meris, log mëm bo yi nyëg pin doḱ nah Ama Anutu nema. ²⁵ In Kerisi tu Mehõ-los-bengõ berëk medo bena berup doḱ buk sën baḱë ngaa sën denevong in bë dedahun yi na lo pin geto dedoḱ nah vaha gebinë. ²⁶ Rëk kevoh ngaa sën bë dahun yi na lo pin govek, log rëk kevoh diiksën geving jaḱ gëp hus. ²⁷ In Anutu tung ngaa pin ggevek Kerisi vaha gebinë, lob hil arak ni vorot bë: Nabë Anutu tung ngaa pin ggevek vaha, og yi su ggevek vaha ving rë gema, in yö tu ala metung. ²⁸ Gemëm nahub gengaa pin degevek Kerisi babu begovek na rë, loḱ mëm tum Anutu Nalu yö rëk gurek Mehõ sën tung ngaa pin deggevek vaha lo babu, in Anutu yö rëk natu ngaa pin ala.

²⁹ Gaḱ nabë mehõnon su rëk dekedi jaḱ nah gökin vu bedub rë, og alam deneripek bël beron ngwë ggökin in bë dedoḱ vu alam-diiksën in degwa va? Nabë alam-diiksën su rëk dekedi jaḱ nah yõnon rë, og alam deneripek bël in bë dedoḱ vu alam-diiksën in va? ³⁰ Log he ving! He nado loḱ maggin sën bë kevoh he na lo in degwa va? ³¹ Arig lo, sa kwag vesa rot in ham in hil atu hil Mehõböp Yesu Kerisi yi alam ggëp ti, om sën sa nanër rangah vu ham bë: Raḱ buk pin og ngaa maggin nedeginengin sa benevongin bë sa malaḱ nama. ³² Log nabë sa kwag nevo bë sa gaḱo nyëvewen vu dob sënë mu, og sa su rëk ngis begõ vu reggu bemën nipaya lo gëp Epesus wirek rë. Nabë alam-diiksën su rëk dekedi jaḱ nah gökin yõnon rë, og maam vayikë:

“Hil ngo medo maga los nanum
in hil rëk nadiik neheng
bemalad nama.”

³³ Om ham su gwebë nengamin vu mehõnon hir gagek in rëk degekuung jaḱ in ham. Nabë hil sepa doḱ alam nij paya, og hil rëk nid paya jaḱ geving sir. ³⁴ Om ham gwevuu ngaa ngöḱ ngöḱ na geham kwamin bo ngaa niröp. Ham su gwevong ngaa nipaya gökin nah. Om ham gwengo rë! Ham la yö denahën gesu deneraḱ Anutu ni rë. Senër gagek sënë in bë ham nimin namum.

Hil Kedi Jaḱ Nah, Og Hil Rëk Agga Ngwë Jak

³⁵ Rëk mu mehõti maḱ rëk doḱ tepëḱ nabë, “Alam diiksën rëk dekedi jaḱ nah nabë va? Log rëk navij nabë va medenom-a?” ³⁶ Hong-e! Kwam ma! Gahis sën genehin lo, bë nakip og navi rëk petar na. ³⁷ Lob ngaa sën genehin lo, saga su genevaroh agga los ris los dahis rë. Gaḱ genehin gahis meris mu nebë sën saköm gahis ma ngaa gahis vahi. ³⁸ Lob mëm nekিপ beni nebë sën Anutu kwa nevo lo. Log nevang nos gahis pin agga ti ti lo yö denekip lom yö nij nelok yah sir. ³⁹ Log ngaa mala-tumsën pin

sën denedo dob lo, og su nij neggëp ti rë. Gağ mehönnon yööhu gereggü yööhu. Soğ yööhu gegël yööhu. ⁴⁰ Log ngaa yagek yi denedo, gengaa dob yi denedo, rëk ngaa yagek yi malaj ngeri nebë ngaa yagek yö yi, gengaa dob yi malaj ngeri nebë ngaa dob yö yi. ⁴¹ Log hes netum benivesa rot rëk yööhu, log kwev netum benivesa rot rëk yööhu, gebetuheng pin denetum benijvesa rot, rëk su nij neggëp ti rë. ⁴² Lob sën alam-diiksën dekedi jak nah lo yik nebë saga. Navi sën hil nalev ya lo, saga nepetar ya. Gağ navi sën kedi jak nah lo, og su rëk petar na rë. ⁴³ Navi sën hil nalev ya lo, sagak su ngaa nivesa rë, gağ navi sën kedi jak nah gökin lo, og saga sën mëm ngaa anon los arë. Navi sën hil nalev ya lo, og sagak ngaa sekë masën, gağ navi sën kedi jak nah lo, og saga ngaa los niwëëk. ⁴⁴ Navi sën hil nalev ya lo, og sagak ngaa dob yi, gağ navi sën kedi jak nah gökin lo, saga anon yö yi. In hil navid dob yi neggëp om sën hil navid anod yi neggëp ving.

⁴⁵ Log gagek neggëp loğ Anutu-yi-ğapiya ving nebë, “Adam ngwë muginsën tu mehönnon rağ menedo vesa”, log tum Adam ngwë tamusën rëk gevong behil anod medo mala-tumsën. ⁴⁶ Rëk mu hil su nado maladtumsën vu muginsën rë, gağ hil nado vesad mu vu dob sënë vu muginsën gehil rëk medo maladtumsën yönon vu tamusën. ⁴⁷ Mehö muginsën navi dob, om sën tu ngaa dob yi, rëk mehö tamusën yam vu yagek. ⁴⁸ Om hil pin vu dob nebë mehö-dob-yi sënë, log hil ana yagek, og hil pin rëk nid nabë mehö-yagek-yi sagi. ⁴⁹ Gwëbeng hil nid nebë mehö-dob-yi sënë, om rëk hil nid nabë sën mehö-yagek-yi saga.

⁵⁰ Arig lo, sa nanër niröp vu ham nabë hil navid dob yi su yoh vu bë doğ na Anutu-yi-Nyëg rë, gengaa sën nepetar lo su yoh vu bë doğ na ngaa sën su nepetar rë lo bej rë. ⁵¹ Ham gwengo rë! Sa bë nanër gagek vunsën ti rangah vu ham: Hil pin su rëk nadiik rë! Gağ hil pin sën nahën nado malad vesa lo ngo rëk napöö agga ngwë jak ⁵² pevis avuti doğ buk sën avuuk ngu vu tamusën lo. In avuuk rëk ngu, log alam-diiksën dekedi jak nah gesu rëk depetar gökin nah rë. Log hil sën hil nahën nado vesad lo, hil rëk pekwë menapöö agga ti jak. ⁵³ Yik nebë sënë: Navi sën nepetar lo rëk pekwë menatu ngaa sën su rëk petar rë lo, genavi sën nediik-ë, rëk pekwë bemedo mala-tumsën bemedo degwata. ⁵⁴ Kë! Om nabë hil galë nabë navi sën nepetar lo pekwë yi metu ngaa sën su nepetar rë lo, gehil galë nabë navi sën nediik lo pekwë yi benedo mala-tumsën, og doğ buk saga hil rëk ajak ni nabë gagek sën neggëp loğ Anutu-yi-ğapiya lo anon rağ. Sënë nebë, “Anutu kesuu ngaa pin bekevoh diiksën ya verök yi.”

⁵⁵ “Hil nadiik rëk mu diiksën su niwëëk rot bedeginengin hil rë.

Hil nadiik rëk mu diiksën su rëk kevoh hil yönon rë.”

⁵⁶ Horek tato bë hil nehevong ngaa nipaya, lob hil ngaa nipaya sagi tu diiksën yusekë. ⁵⁷ Rëk ma, om mëm hil kwad vesa vu Anutu in nevong behil Mehöböp Yesu Kerisi loğ yah hil bed bemëm hil rëk kesuu diiksën gemedo maladtumsën, yik degwa rağ Kerisi. ⁵⁸ Om arig lo, sahëg neving ham, om ham medo los nimin wëëk geham su medo los nimin yes yes. Gağ ham medo gwëvong Mehöböp yi huk jak buk pin geham su najom ham ahon, in ham nerak ni nebë huk sën ham nevong vu Mehöböp lo og ham su nevong meris rë.

16

Seriveng Sën Doğ Vu Anutu-yi-alam Lo

¹ Log seriveng sën ham gwetung in doḵ vu Anutu-yi-alam vu Yerusalem lo, og ham semu noh vu gägek sën senër vu Kerisi-yi-alam vu Galata bë degevong lo. ² Ham pin ti ti kwamin bo noh vu Soda pin nabë ham neḵo monë va la rak huk sën Anutu loḵ vu ham meham nevong lo, og mëm ham gweḵo ti ti vër in megwetung natu seriveng, in senök vu ham og ham su medo sero seriveng. ³ Lob ham ngo gooin ham alam la jak, in senök vu ham og sa kevu kapiya besebo medegeḵo geving ham seriveng sagi medena Yerusalem. ⁴ Gaḵ nabë seriveng böp besa kwag bo nabë maḵ sena geving, og he pin rëḵ ana.

Paulus Bë Na Gelë Alam Korint

⁵ Lob sëḵ noh na distrik Masedonia vuheng rë, loḵ mëm senök vu ham. In sa bë na Masedonia namugin rë. ⁶ Loḵ mëm sëḵ nöḵ berup ham nyëḡ, lob sa medo saga teka geving ham. Maḵ sëḵ medo geving ham bena berup doḵ kwev sën loo nesis böp lo benama na rë ma sa dug. Loḵ mëm sena nyëḡ ngwë, og ham yoh vu bë bo nos teka vu sa geham gweḵo sa na aggata. ⁷ In sa su bë nöḵ galë ham mu gesena pevis rë, gaḵ nabë Mehöböḵo ngogek, og sëḵ medo geving ham hus ading teka rë. ⁸ Rëḵ sa hevongin bë medo Epesus bebuk vabuung Pentikos govek na rë. ⁹ In sa halë bë sa huk böpata neggëp sënë beyoh vu bë ngis anon ngahiseḵë, rëḵ alam sën denelë sa paya lo denedo ving. ¹⁰ Genabë Timoti nöḵ berup vu ham, og ham semu yi in medo geving ham los kwa vesa, in yik nevong Mehöböḵo yi huk nebë sa. ¹¹ Ham su gwelë yi nabë ngaa meris megweruu demimin vu yi, gaḵ ham nahubin yi rot megweḵo yi nom aggata benom vu sa, in sa medo nehegin losho hil arid lo vahi. ¹² Gaḵ hil arid Apolos og sejj yi rot bë nöḵ vu ham geving hil arid lo vahi, rëḵ gwëbeng su bë rëḵ nöḵ rë, gaḵ yö rëḵ medo bemëm nabë natök vu aggata og mëm yö rëḵ nöḵ.

Gägek Hus La

¹³ Ham malamin ham los gwegin ham, geham ayomin na timu vu Yesu meham bare niwëëḵ nabë maluh. ¹⁴ Ngaa pin sën ham gwevong lo, og ham ahëmin geving mehönnon megwevong ham huk nivesa los ayomin sepëp.

¹⁵ Arig lo, sa bë nanër gägek ngwë vu ham. Ham rak Stepanus vu distrik Akaya ni bë losho yi alam detu Kerisi-yi-alam mugin kesuu alam Akaya pin, lob kwaj nevo Anutu-yi-alam pangsën medeneloḵ vu sir. ¹⁶ Nebë saga, om sa bë ham nengamin yes vu alam nabë saga, gevu alam sën deneloḵ vu sir bedenevong huk ving sir lo. ¹⁷ Sa kwag vesa rot in Stepanus luho Potunatus gAkaikus bedeyam vu sa in ham su yoh vu bë nam sënë rë, om deloḵ yah ham bömin medeyam vu sa. ¹⁸ Sir saga devong besa geham behil pin ayod nivesa, om ham gweḵo alam nebë saga arëj jak.

¹⁹ Lob Kerisi-yi-alam vu distrik Asia* pin kwaj nevo ham medenenër. Log Akwila luho Priska losho alam sën denesupin sir bedenejom rak vu Anutu loḵ luho hir beggang lo ahëj neving ham medenenër gägek semusën yöḵ vu ham in Mehöböḵo yi alam ham los sir. ²⁰ Hil arid lo pin kwaj nevo ham medenenër. Om ham pin ahëmin nivesa vu ham geham najom* nemamin in Mehöböḵo yi alam ham.

²¹ Log sa Paulus, sengo kevu gägek dus teka sën neggëp hus agi rak nemaḡ bë ham medo nivesa. ²² Mehöti bë su ahë geving Mehöböḵo rë, og Anutu gevong bemala nama. *Maranata!* (Degwa nebë Mehöböḵo duk

nom pevis!) ²³ Mehöböp Yesu yi semusemu nökö gëp geving ham. ²⁴ Sahëg neving ham pin in Kerisi Yesu duu hil pin revuh ti.

Kapiya Sën Paulus Kevu Netu Luu Vu Kerisi-yi-alam Vu Korint

¹ Sa Paulus sën Anutu ggooin sa rak in bë sa natu Kerisi Yesu yi sinarë lo. Alu hil arid Timoti kevu kapiya sënë yök vu ham sën Kerisi-yi-alam vu Korint aga, gevu Anutu-yi-alam pin sën denedo yoh vu distrik Akaya pin lo. ² Hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevonğ hir semusemu nök gëp geving ham beham ayomin gëp revuh.

Paulus Kwa Vesa In Anutu Lok Vu Yi

³ Hil gaço hil Mehöböp Yesu Kerisi Ama Anutu arë jak, in yi Anutu, mehö kwa vonginsën los aye semusën ala. ⁴ He nado los ngaa maggin medeginengin he pangsën rëk Anutu nesemu aye in he. Yö medo nevong nebë saga, om he ngo ayoh vu bë rëk semu ayemin in alam sën denedo lok maggin ayo lo, nabë sën Anutu nesemu aye in he agi. ⁵ In vanë aggagga sën tøk vu Yesu lo tøk vu he pangsën, rëk mu yik Kerisi aye semusën nedo ving he nebë saga ving. ⁶ Ngaa maggin tøk vu he in bë gevonğ beham ayomin sepëp beham nom vu Anutu. Log Anutu semu aye in he behe ayomin sepëp in bë gevonğ beham ayomin sepëp jak doğ buk sën ham kwerë maggin nabë he lo, bemëm ham bare niwëek. ⁷ He kwamin nevo ham behe rak ni vorot bë ham rëk gweko maggin nabë sën he, om Anutu rëk gevonğ beham ayomin sepëp jak geving nabë he.

⁸ Arig lo, ngaa maggin sën tøk vu he ggëp distrik Asia* lo, saga he su ayoh vu bë adah vun in ham rë. Gağ vasap he pangsën medeginengin he ahon rot kesuu behe kwamin nevo bë mağ he su rëk medo vesamin rë. ⁹ Ngaa saga tøk vu he rot behe kwamin vo bë he rëk malamin nama yönon. Rëk he rak ni bë ngaa nebë saga netøk vu he in bë he jak ni nabë he nimin wëek su yoh vu bë adok vu he rë, om hil getung malad in Anutu timu sën nenër balam-diiksën denekedi rak yah lo. ¹⁰ Anutu ko he vër in ngaa saga gehe su adiik rë, gerëk geço he vër nabë saga gökin. Yönon, he nehetung malamin in yi yö timu bë rëk geço he vër in ngaa vahi pin gök gökin nabë saga. ¹¹ Om hamek najom jak in doğ vu he geving. Nabë sënë in Anutu gengo alam ngahisekë hir jomraksën medok vu he, behe doğ vu alam ngahisekë bemëm kwaj vesa vu Anutu in he.

Paulus Su Nekuungin Alam Korint Rë

¹² He kwamin vesa in ngaa sënë behe rak ni bë yönon. Sënë nebë: He su kwamin nevo bë alam debo ngaa doğ nah he huk rë, gağ Anutu og nelok vu he, gehe nehevong ngaa niröp los gägek anon sën Anutu vong vu he lo vu ham los alam pin. ¹³ Gehe su nekevu gägek peggirinsën malah gägek vun in ham rë, gağ he nekevu meneggëp rangah in bë ham natevin beham jak degwa ni. ¹⁴ Ham ngo rak he gägek vahi ni ggovek beham kwamin vesa in he nebë sën he rëk kwamin vesa in ham doğ buk sën hil Mehöböp Yesu duk nom lo. ¹⁵ Sa kwağ nevo gägek saga gesayog kehe sa vorot bë senök vu ham, besa gevonğ beham kwamin vesa natu beron luu rë, rëk ma. ¹⁶ Wirek og sa kwağ nevo bë senök geto ham nyëğ lok mëm sena Masedonia. Log nabë sa vu sagu mesenom, og sëk nom geto ham nyëğ gökin, lok mëm ham gweli sa na aggata besenah Yudea. ¹⁷ Rëk ma gesa su yoh vu rë. Ma ham kwamin nevo bë senër bë sëk nök rëk ma

gesengo nêr jeggîn jeggîn gesa su kwag nevo nivesa rê? Ma ham kwamin nevo bê sa nanêr nebê sa gevong ngaa, loḵ ma gesa nehaḵo seggi seggi nebê alam-dob-yi? ¹⁸ Ma! Anutu mehō gageḵ anon degwa, om sa nebê saga ving. Sa su nayogek los nanêr ma loḵ ti rê. ¹⁹ In Anutu Nalu Kerisi Yesu sên alu Silvanus* geTimoti behe netateḵin yi degwa vu ham lo su nenêr gageḵ luu loḵ ti rê, gaḵ yîḵ nenêr yōnon mu. ²⁰ In gageḵ pin sên Anutu joo lo, og degwa los anon neggêp vu Yesu yō timu, om mêm hil gaḵo Anutu arê jaḵ behil angogekin nabê Anutu og mehō nenêr gageḵ anon mu. In Yesu vong banon raḵ. ²¹ Yîḵ Anutu saga sên nêr ving vu he gevu ham bê hil atu Kerisi-yi-alam yōnon lo, lob ggooîn hil raḵ in bê hil gevong yi huk. ²² Log vong yi Anon Vabuung vu hil vorot in bê tato rangah nabê hil atu yi alam ggovek ya, gAnon Vabuung sênê nedo loḵ hil ayod in bê tato nabê Anutu yi gageḵ sên geḵo hil nah vu yi lo rêḵ anon jaḵ yōnon.

Paulus Su Ya Pevis Vu Sir Rê

²³ Nabê sa hekuung raḵ, og Anutu rêḵ gelê lob ngis sa mesa nadiiḵ. Rêḵ ma gesenêr yōnon rot bê sa su bê gevong beham nimin namum in ngaa nipaya sên ham nevong lo rê, om sên sa su yōḵ Korint pevis rê. ²⁴ He su atu ham vongvingsên ala rê, gaḵ ham ngo vong ving Anutu niwêêḵ vorot menedo, rêḵ he bê adok vu ham in ham kwamin vesa in Anutu.

2

¹ Om sên sengo kwag nevo loḵ ayog wirek beneggêp bê sa su nōḵ vu ham begevong mehil ayod maggin in ham ngaa nipaya saga natu beron luu.

² Gaḵ nabê sa gevong beham ayomin maggin, og re yoh vu bê gevong mesa kwag vesa? Ma! Alam vahi su deyoh vu bê degevong besa kwag vesa göḵin rê. ³ Nebê saga om sên sa ḵevu ḵapiya saga yōḵ vu ham wirek in bê ham gwêrin ham in ngaa nipaya. In nabê senōḵ berup vu ham, og ham su gwevong besayog maggin in ham, gaḵ ham gwevong besa kwag vesa. Log sa kwag nevo ham nebê: Nabê sa kwag vesa in ngaa ti, og ham kwamin vesa geving behil kwad vesa doḵ ti. ⁴ In wirek sa ḵevu ḵapiya vu ham, lob sayog maggin gesa ayog ketul loḵ bemalaḵ ruk keseh, rêḵ sa su ḵevu in bê gevong nimumsên vu ham rê, gaḵ sa ḵevu in bê ham jaḵ ni rot nabê sahêḵ neving ham pangsên.

Alam Korint Dekevoh Mehō Sên Vong Ngaa Nipaya Lo Yi Nipaya Na

⁵ Lob mehōti sên vong paya lo, og su vong mesengo ti ayog maggin rê. Gaḵ vong beham pin ayomin maggin ving,—rêḵ mu sa su geḵev gageḵ, gaḵ sa bê nanêr nabê vong beham vahi ayomin maggin. ⁶ Rêḵ ham vahi ngahiseḵê devo nyêvewen vu mehō saga vorot om ggovek, ⁷ gemêm ham kwevoh yi nipaya na geham semu ayemin in yi, in rêḵ ayo maggin pangsên rot mekesuu, lom maggin sênê kepê yi bemala nama. ⁸ Om sa bê ham tato rangah nabê ham ahêmin neving yi yōnon.

⁹ Lob sa ḵevu ḵapiya yōḵ vu ham in bê sa seggi ham mesejaḵ ni nabê, ham rêḵ nengamin yes los dahis ma rêḵ nama! ¹⁰ Nabê ham dahun mehōti yi ngaa nipaya na, og sêḵ kwag birekin geving. Log ngaa nipaya sên sa dahun ya lo, og sa dahun ya neggêp Kerisi mala in bê doḵ vu ham. Mu sa kwag nevo bê maḵ su ngaa nipaya ti neggêp in bê sa dahun na rê. ¹¹ Rêḵ sa bê gero gageḵ rê, in Satan rêḵ pelêpin hil bekepê hil. In hil ngo arak kwa ni vorot.

Paulus Ayo Maggin Ggëp Troas

¹² Wirek seya verup Troas in bê nanër Kerisi yi Bengö Nivesa rangah, lob Mehöböp vong bedebê nengaj in sa gagek rot, lob sa medo nehevong yi huk vu sagu. ¹³ Rêk sa su nado nivesa rê, in arig Titus su verup vu sa rê. Lom tum sejom nemaj geseyom heto Masedonia.

Sinarë Denevong Mehöböp Yi Huk Raq Anutu Niwëek

¹⁴ Om sa nehako Anutu arë raq in Kerisi tu ngaa pin ala gehil atu yi alam meneli hil ving yi raq buk. Lom nevo huk vu hil bê hil gevong yi gagek na menoh vu nyëg pin nabë ngaa reggu nivesa balam pin degengo medejak ni. ¹⁵ In Anutu nelë hil nebë Kerisi yi ngaa reggu nivesa sën neya vu alam sën deneggërin sir los alam sën rêk malaj nama lo. ¹⁶ Lob vahi dengo bê nivë vongin gevong medenadiik, log vahi dengo bê reggu nivesa loq sir in demedo malaj-tumsën degwata. Lob huk saga maq re rêk gevong menoh vu los dahis-a? Ma! ¹⁷ Rêk mu heq su nanër gagek nebë alam vahi rê. Senër sir ngahisekë sën denenër Anutu yi gagek medeneko monë raq lo. Gaq heq atu Kerisi-yi-alam, om sën he ayomin timu genanër Anutu yi gagek menare mala.

3

Gagek Mewis Sën Anutu Joo Ving Mehönon

¹ Maq ham kwamin nevo bê he nehako arëmin raq ggökin yah-a? Ma maq he rêk gaqo kapiya vu mehö ngwë in bê tatekin he vu ham nabë sën alam vahi denevong lo? Ma maq ham kwevu kapiya nebë sënë ti in dok vu he? Ma! ² Yik ham ngo tu he kapiya sën tatekin he. Lob gagek sën neggëp loq kapiya sagi lo neggëp loq he ayomin, balam pin deyoh vu bê degelë medenatevin. ³ Lom neggëp rangah nebë ham tu Kerisi yi kapiya in tatekin yi Bengö Nivesa sën vo vu he behe hako yök vu ham lo. Rêk su kevu raq bêl veriik rê, gaq kevu raq Anutu sën malatumsën degwa lo yi Anon Vabuung. Log su kevu meneggëp raq gelöng petes la rê, gaq nekevu loq ham ayomin.

⁴ Lob he su ahöning in gagek sagi rê, gaq he nanër rangah meneggëp Anutu mala, in sën he tu Kerisi-yi-alam ggovek ya lo. ⁵ Yönon, he su ngo ayoh vu bê gevong Anutu yi huk rê, om sën he su rêk nanër nabë he ngo nehevong rê, gaq Anutu yö timu nelok vu he behe nehevong yi huk. ⁶ Yik yi timu sënë sën negadu he ahon behe yoh vu bê tatekin gagek mewis sën Kerisi joo vu hil lo. Lom gagek mewis sënë og su Horek sën dekevu wirek meneggëp loq kapiya lo rê, gaq sënëk Anon Vabuung yö yi gagek. In Horek sën neggëp loq kapiya lo og denedeginengin hil bedenënër bê hil rêk malad nama. Rêk ma gAnon Vabuung vër hil raq in bê hil medo malad-tumsën.

⁷ Anutu kevu Horek sagi raq neggëp gelöng bevo vu hil kenud lo wirek, rêk hil su ayoh vu bê sepa dok rê, lob tato bê hil vongin malad nama. Nebë saga rêk mu buk sën vo Horek vu hil kenud lo lo, og buk böpata los arë, lob Moses mala nikapiik ata bejeh loq alam Israel malaj besu deyoh vu bê degelë yi rê. Loq nahub rê lob nikapiik saga nemaya. ⁸ Nebë saga rêk mu hil narak ni bê buk sën Anon Vabuung gëgin hil lo, og buk böpata rot mekesuu buk ngwë sagi. ⁹ Gaq bê hil nanër Horek sën nenër rangah bê hil nehevong paya lo yi buk nabë böpata los arë, og hil nanër Anon Vabuung sën nenër bê hil mehönon yohvu lo yi buk nabë böpata rot mekesuu ngwë muginsën. ¹⁰ Yönon, buk sën hil anër wirek bê böpata

los arë lo, og gwëbeng arë maḵ maya, in buk ngwë sagi arë böpata rot bekesuu. ¹¹ Hil nanër Horek sën yi huk maya lo nebë nivesa, om hil nanër ngaa sën gevong behil rëḵ medo degwata lo nabë nivesa rot mekesuu.

¹² Lob he nehevong ving gagek sënë, om sën he su nimin ggöneng rë, gak he nanër rangah. ¹³ He su nehevong nebë Moses rë. Sën nekebu mala raḵ tob in bë alam Israel su degelë nabë mala niḵapiik nemaya in nama na verök yi lo rë. ¹⁴ Rëḵ mu alam Israel ayoj dahis raḵ besu derak ni nivesa rë, rot begwëbeng. Om nabë denanër gagek muḡeng sën Anutu joo ving sir nyëdahis lo rangah, og kwaj nahën maggin bevong bë tob nekebu malaj in gagek anon. Gak bë ayoj na timu vu Kerisi og mëm yi timu yoh vu bë kehe tob sënë vër in malaj medejak gagek anon ni. ¹⁵ Rëḵ mu ma, in yö nahën denetevin Moses yi ḵapiya, lob vong bë tob neggërin ayoj. Rot begwëbeng. ¹⁶ Rëḵ mu nabë degërin ayoj nom vu Mehöböp og rëḵ bo tob saga vër in sir. ¹⁷ In Mehöböp sënë og yik yi Anon Vabuung, lob Mehöböp yi Anon Vabuung sënë neḵo hil vër in ngaa pin sën nedeginengin hil lo gehil nado nivesa.

¹⁸ Lob hil sënë, og ngaa ti su neggërin hil malad rë, gak Mehöböp yi niḵapiik netum raḵ hil gehil nebë dubdub, om hil abër niḵapiik saga na menoh vu mehönnon vahi pin. Log niḵapiik netum raḵ hil yoh vu buk, lom nepekwë hil behil rëḵ nid nabë yi Mehöböp yö ḵenu. Log Mehöböp yik yi Anon Vabuung menevong nebë sënë vu hil.

4

Alam Sinarë Nebë Dëḡ Soḡek

¹ Anutu kwa vingin he lom vo huk sënë vu he, om sën he su seḵëmin nema in huk sagi rë. ² Gak he kehe he in ngaa nimumsën sën neggëp vunsën lo, gehe su nanër gagek kuungsën rë, gehe su nehaḵo gagek ngwë menanër loḵ yah Anutu yi gagek rë. Gak he nanër gagek anon ya rangah in bë alam pin degengo medejak huk sën he nehevong ggëp Anutu mala lo ni nabë yoh vu.

³ Lob Bengö Nivesa sën he nanër lo neggëp rangah. Yönon, maḵ yö neggëp vunsën in alam sën rëḵ malaj nama lo mu, ⁴ in su denevong ving rë. Gak dob ala Satan kebu kwaj in bë Kerisi sën ni nebë Anutu lo, yi Bengö Nivesa niwëëk los arë böpata su natum doḵ ayoj medejak ni. ⁵ In he su nanër he ngo bengömin rë, gak he nanër Kerisi sën tu Mehöböp lo bengö, lob he neseпа loḵ Yesu om sën he tu ham hur ving. ⁶ In yik Anutu sën nër nyëdahis bë malakenu rangah jaḵ lo vong berangah rak ggëp hil ayod ving behil arak Anutu niwëëk los niḵapiik ni. In Yesu töḵ yam rangah, behil halë bë rangah sënë neggëp rak mala.

⁷ Log he alam nimin paya nebë dëḡ soḡek sën ningöhëk lo, rëḵ Anutu tung yi ngaa nivesa anon loḵ yam he ayomin in bë mëm alam degelë medejak ni nabë he su alam los nimin wëëk rë. Gak mu yö nevong yi huk los niwëëk böpata loḵ he behe nehevong yi huk. ⁸ Yönon ngaa maggin neketumin he, rëḵ su nedahun he rë. He kwamin neketul loḵ, rëḵ he su kwamin nema verök yi rë. ⁹ Mehönnon denetii he, rëḵ Anutu su nevu he ya rë. Denesis he behe heto navuv dob, rëḵ ma gehe su nadiik rë. ¹⁰ He haḵo Yesu yi diiḵsën rak yom he navimin rak buk vu nyëḡ pin behe nehaḵo vanë bedus rak bë he nadiik. Rëḵ he su nimin tebö in rë, gak he nehaḵo vanë nebë saga in bë alam degelë medejak ni nabë Yesu yoh vu bë gevong behil medo malad-tumsën nabë yi geving. ¹¹ He nehevong

Yesu yi huk om sën denesis he sën nado vesamin lo yoh vu buk bebë he nadiik. Nebë saga in bë alam degelë he navimin medejaḵ ni nabë Yesu nedo mala-tumsën meneloḵ vu he. ¹² Yönon, yoh vu buk pin og vong bë he nadiik, rëḵ mu yiḵ nebë saga in bë mëm ham rëḵ medo malamin-tumsën vu tamusën.

¹³ Log Anon Vabuung vo niwëëḵ vu he in bë he ayomin na timu vu Anutu nabë sën dekevu meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo nebë, “Sayog neya timu vu Anutu om sën senër gägeḵ rangah.” Lom he ayomin neya timu vu yi ving, om sën he nanër yi gägeḵ rangah ving. ¹⁴ In he raḵ ni ggoveḵ ya bë Anutu nër beMehöböp Yesu kedi raḵ yah, gerëḵ nanër behe ḵedi jaḵ nah geving yi, gerëḵ geḵo he geving ham behil ana medo geving yi. ¹⁵ Kë! Ngaa maggin pin sënë netöḵ vu he in bë doḵ vu ham, log Anutu yi semusemu noh vu alam ngahiseḵë menapup ayoj. Lob sënë gevong balam ngahiseḵë rot kwaj vesa rot vu Anutu medegeḵo arë jaḵ mekesuu.

Ngaa Maggin Sën Netöḵ Vu Hil Lo Rëḵ Gevong Behil Arëd Böpata Jaḵ

¹⁶ Om sën he su sekëmin nema in huk sënë rë. Yönon, he navimin nevingin bë nipaya jaḵ, rëḵ Anutu nevo niwëëḵ vu he ayomin benetu mewis raḵ yoh vu buk pin. ¹⁷ In maggin sën netöḵ vu he agi, yiḵ he nehalë nebë ngaa meris benedo buk dus teka mu. Rëḵ Anutu nevong vu he in bë he arëmin böpata rot megëp degwata los degwata bekesuu, lob he su ayoh vu bë tahu luhu vu yi rë.

¹⁸ Lob he su malamin nesepa ngaa sën hil nehalë raḵ malad lo rë, gaḵ he malamin nesepa ngaa sën hil su nehalë raḵ malad rë lo. In ngaa sën hil nehalë raḵ malad lo og yiḵ nedo buk dus teka mu, rëḵ ngaa sën hil su nehalë raḵ malad rë lo, og nedo degwata los degwata.

5

Hil Rëḵ Ajöp Navid Mewis Yageḵ-yi

¹ In hil araq ni ggoveḵ bë hil navid sën hil nado loḵ vu dob gwëbeng agi og yiḵ nebë numeng mu. Log nabë numeng sënë petar na, og hil beggang ngwë sën Anutu rëḵ bo vu hilllo nedo. Mehönon su delev beggang saga raḵ nemaj rë, gaḵ yö nedo yageḵ beyö nedo degwata los degwata. ² Yönon, hil nado loḵ numeng sënë lob hil nado los susën. Om hil ahëd neving pangsën rot bë hil ajöp hil navid mewis gërin hil nabë tob benatu hil beggang yageḵ-yi. ³ In nabë hil ajöp hil navid mewis yageḵ-yi, og rëḵ gërin hil gehil kenud su rëḵ medo meris rë. ⁴ In hil nahën nado loḵ numeng sënë, lob hil medo nehango vanë menasu. Rëḵ mu hil su nehevongin bë rëḵ hil ḵenud medo meris rë, gaḵ hil navid sënë rëḵ nadiik, om hil nehevongin bë ajöp hil navid mewis yageḵ-yi göḵ na hil nabë tob mewis, behil medo malad-tumsën yönon.

⁵ Log Anutu yö ggooin hil raḵ in bë hil medo malad-tumsën nabë sënë, lob vo Anon Vabuung vu hil vorot in bë tato vu hil nabë rëḵ anon jaḵ. ⁶ Om sën he ngo nado los ayomin timu yoh vu buk, in he raḵ ni bë he navimin vong bë he beggang behe nado loḵ, rëḵ mu vu buk sën he nado agi, og he su nado ving Mehöböp loḵ yi nyëḵ rë geyö nahën. ⁷ In gwëbeng hil ayod neya timu vu yi mu gemedo naya, gaḵ hil su malad neraḵ yi rë. ⁸ Rëḵ mu senër ggoveḵ bë he nado los ayomin timu gehe ahëmin neving pangsën bë he gevuu navimin sënë na gehe na medo nivesa geving Mehöböp gëp ben. ⁹ Nebë saga, om nabë he medo geving yi doḵ ben, ma nabë he ngo nahën nemedo adingnë, og yiḵ he kwamin

nevo Mehöböp niwëek ata yoh vu buk bë he gevong ngaa noh vu sën ahë neving lo. ¹⁰ In hil pin rëk bare Kerisi mala megengo hil gägek pin nabë hil nado loḵ hil navid dob yi sagi, og maḵ hil nehevong ngaa nivesa ma hil nehevong ngaa nipaya. Lob hil pin ti ti ngo rëk gaḵo nyëvewen dok nah.

Hil Adoḵ Vu Alam In Denam Vu Anutu

¹¹ Lob he nahöneng in Mehöböp, om sën he nehevong huk in bë gevong balam ayoj na timu vu yi. Rëk he nado rangah atov ggëp Mehöböp mala, lob sa kwag nevo bë maḵ ham raḵ he nimin ving. ¹² He su kevu gägek sënë yök vu ham in bë ham gwëko he arëmin jaḵ rë, gaḵ he kevu in bë ham jaḵ ni. Lob ham yoh vu bë nanër gägek dok nah vu alam sën deneḵo sir raḵ in ngaa sën denevong raḵ alam malaj rëk anon su neggëp loḵ ayoj rë lo. ¹³ Yönon, nabë he kwamin masën nebë sën alam aga denenër lo, og he kwamin masën in bë he gevong Anutu yi huk beyiḵ ggovek. Gaḵ nabë he nado los kwamin, og he nado los kwamin in bë he dok vu ham. ¹⁴ In Kerisi yi ahëvingsën kengev he, om sën he nehevong yi huk. In he raḵ ni bë loḵ yah hil bed mediik in hil pin, lom sënë vong bë hil pin adiik ggovek ya. ¹⁵ Mehö sënë loḵ yah hil pin bed bediik in hil, om mëm hil mehönon sën nado malad vesa agi su medo mana noh vu ngo kwad gökin. Gaḵ hil kwad bo Mehö sën loḵ yah hil bed bediik in hil gekedi raḵ yah lo, behil gevong noh vu yö kwa jaḵ buk pin.

¹⁶ Wirek he nehalë mehönon navij mu benanër sir bë nijvesa genij paya, rëk gwëbeng he su nehevong nebë saga ggökin rë. Log wirek he nehalë Kerisi meseggi yi nebë saga ving, rëk gwëbeng he su neseggi yi nebë sënë ggökin rë. ¹⁷ Om nabë mehöti tu Kerisi-yi-alam, og Anutu vong yi betu mewis raḵ, gaḵ yi ngaa muḡeng og maya veröḵ yi genelë ngaa pin nebë pekwë yi bemewis raḵ.

¹⁸ Anutu yö timu vong ngaa pin sënë, log vong Kerisi yam in bë gevong mamer vu hil, loḵ mëm vo huk-mamer-yi sënë loḵ yam hil nemad ving. ¹⁹ Huk-mamer-yi nebë hil nanër rangah nabë Anutu vong Kerisi yam in bë geḵo mehönon pin denom vu yi, gesu rëk kwa bo hir ngaa nipaya sën denevong lo nabë nahën neggëp vu sir rë. Lob vo huk sënë vu hil bë hil nanër gägek-mamer-yi rangah. ²⁰ Om sën hil haḵo Kerisi avi menanër yi gägek rangah. Yiḵ sënë nebë Anutu netahi alam pin raḵ hil avid. Hil nalöḵ yah Kerisi ben menanër yi gägek vu alam pin menajij sir nebë, “Ham dahun ham, geham gwëvuu keyëhsën na geham los Anutu medo jevuh ti.” ²¹ Mehö sënë su nevong ngaa nipaya ti rë, rëk Anutu supin hil ngaa nipaya pin yah raḵ yi betum loḵ yah hil bed bediik. Log saga vong bAnutu nelë hil nebë sën hil aloḵ yah Kerisi ben batu mehönon yohvu lo.

6

Alam Sinarë Deneḵo Maggin Ngahiseḵë Raḵ Huk Sënë

¹ He nehevong huk ving Anutu om sën he nër niwëek vu ham bë: Ham ḵo Anutu yi semusën ggovek ya om ham su basap na meris. ² Gaḵ Anutu nër meneggëp loḵ yi ḵapiya bë:

“Getahi yam vu sa, lom sa hango loḵ buk sën sa halë hong nivesa lo.

Seloḵ vu hong loḵ buk sën sehooin raḵ in bë sa gaḵo mehönon denom vu sa lo.”

Om ham gwengo rë! Buk sën Anutu nelë hil nivesa lo yiḵ gwëbeng sënë, log buk sën geḵo hil nah lo yiḵ gwëbeng sënë.

³ He nimin lël bë alam su denanër gägek nipaya jak Anutu yi huk sën he nehevong lo, om sën he su nehevong ngaa ti bemehönon vahaj nelah loḵ medenevës rë. ⁴ Gaḵ he najom he ahon rak buk pin menehaḵo vanë sën netōḵ vu he lo. Loḵ buk sën he naraḵ vu in ngaa lo, gelok buk sën ngaa maggin nedeginengin he lo, og he nimin wëek meneḵerë vanë nebë sënë in bë tato nabë he tu Anutu yi hur yönon.

⁵ Log deneveek he gedenetung he ya ḵarabus. Alam pin denereseeh rur rak he, geyam denetetup he in bë dengis he. He nehevong huk böp rot gehe su nahëp buk nivesa rë, gemeyip nevonḡ he. ⁶ He nehevong ngaa niröp, gehe nehako kwa nivesa. He su hevong ahëmin sengën pevis rë. He nehevong nivesa vu alam, log Anon Vabuung nelok vu he, gehe ahëmin neving mehönön yönon. ⁷ He nanër gägek anon mu, gehe nehevong huk rak Anutu niwëek. He najom gägek niröpsën-yi betu he ngaa-begö-yi loḵ he nemamin vahi vahi, behe nahërin begö rak vahi log nasis begö rak vahi. Yönon, he nehevong ngaa pin sënë in bë tato nabë Anutu yi hur he.

⁸ Log alam la deneko he arëmin rak, galam vahi denedahun he arëmin. Gesir la denenër gägek nipaya yah nenga rak he, gesir la denenër vu alam vahi bë he nehevong ngaa nivesa. Gesir vahi og denekuung bë he alam gägek tetuhinsën, rëḵ ma gehe nanër gägek anon mu, gehe nehevong Anutu yi huk.

⁹ Log alam vahi su denengo he bengömin rë, rëḵ mu he bengömin neggëp. Denevonḡin bë dengis he behe nadiik, rëḵ ma gehe nahën nado vesamin. Denejoo gägek bë he nadiik, rëḵ ma gesu anon neraḵ rë. ¹⁰ He ayomin maggin, rëḵ ma gehe kwamin vesa rot yoh vu buk. He nado nebë alam sën denerak vu in ngaa lo, rëḵ ma gehe navo ngaanon vu alam ngahiseḵë. He alam sën he hömin ḵupeḵ lu ngaa ma lo, rëḵ ma genganon pin tu he ngaa. ¹¹ O ham alam Korint, he su nalah he gägek ti vun in ham rë gaḵ he tateḵin he ayomin los dahis vu ham. ¹² He ahëmin neving ham yönon, rëḵ ham su ahëmin neving he nebë saga rë. ¹³ Om ham gwevonḡ nabë saga—sa nanër gägek sënë nebë sën sa nanër vu nalug lo—benanër ayomin nom vu he geving.

Hil Atu Anutu Yi Dub Vabuung

¹⁴ Ham su najoo gägek menaduu ham betii alam sën su ayoj neya timu vu Yesu rë lo. In ngaa yohvu los ngaa nipaya su denegga rak sir rë, log rangah los malakenu su hir ngaa neggëp ti rë. ¹⁵ Ma Kerisi ahë neving Satan meluho denedo loḵ ti? Ma alam sën ayoj neya timu vu Yesu lo los alam sën su ayoj neya timu vu yi rë lo, og deyoh vu bë kwaj bo ngaa gëp ti? Ma rot! ¹⁶ Anutu yi dub los nyëḡ gebus hir ngaa su neggëp ti rë, log ham rak ni bë hil atu Anutu mala-tumsën yi dub vabuung yoh vu sën Anutu nër wirek meneggëp loḵ yi ḵapiya lo bë, “Sëḵ medo geving sir gesena geving sir. Gesëḵ natu hir Anutu, log rëḵ denatu salam.”

¹⁷ Nebë saga log Mehöböp nër ving bë:

“Ham gooin ham jak dok sir
geham na medo yu ngwë.

Ham pesu nemamin in ngaa nipaya,
loḵ mëm sëḵ gaḵo ham nom.”

¹⁸ “Sëḵ natu ham amamin
geham rëḵ natu sa nalug maluh los avëh lo.
Niwëek ala Mehöböp nër nebë sënë.”

7

¹ Om arig lo, sahëg neving ham log Anutu nër gägek semusemu nebë sagi vu hil meneggëp. Om hil kevoh ngaa nipaya pin na in hil navid los hil ayod gehil medo nid veseek, lob hil agöneng in Anutu gesemu hil in hil natu alam niröp yönon.

Alam Korint Deggërin Sir Lom Mëm Paulus Kwa Vesa Rot

² Ham ahëmin geving he. He su hevong ngaa nipaya vu mehöti rë, gehe su tahu mehöti loğ ngaa nipaya rë, gehe su hekuung in mehöti gehako yi kupek rë. ³ Sa su nanër gägek sënë in bë nanër jak ham rë, gağ senër ggovek bë he ahëmin neving ham rot. Om nabë ham medo vesamin, og he medo vesamin, genabë ham nadiik, og he nadiik geving. ⁴ Senër rangah rot vu ham gesa su nalah vun rë. Ngaa maggin tøk vu sa rot, rëğ sa kwağ vesa gesa napisek in ham. ⁵ Yönon, he ya verup distrik Masedonia wirek, lob he su nesewah navimin teka rë, gağ maggin aggagga netøk vu he. Begö tetup he rot, lob he newamin nerağ gekwamin neya ngahi rot. ⁶ Rëğ mu Anutu sën neving balam ayoj maggin ayoj sepëp nerağ lo vong behe ayomin sepëp rak, in vong Titus yam vu he. ⁷ Titus yam, lob saga mu su vong behe ayomin sepëp rak rë. Gağ ham vong beTitus ahë nivesa lob ko gägek sënë yam, lob yik rak saga sën Anutu vong behe ayomin sepëp rak ving. Titus nër vu he bë ham ahëmin ving pangsen rot bë ham gwelë sa, beham ayomin maggin in ham vong ngaa nipaya, geham kwamin vo sa pangsen rot bë ham dok vu sa. Sa hango gägek pin sënë, lob sa kwağ vesa rot. ⁸ Serağ ni bë sa काफी vong beham ayomin maggin, rëğ sa su ayog maggin in sënë rë. E! Wirek sayog maggin, in serağ ni bë काफी sënë vong beham ayomin maggin, rëğ yik dus teka mu. ⁹ Rëğ gwëbeng og sa kwağ vesa. Sa su kwağ vesa in sën ham ayomin maggin agi rë, gağ sa kwağ vesa in ham ayomin maggin sënë vong beham wërin ham. Serağ ni bë Anutu yö vong beham ayomin maggin, gağ he gägek su vong paya vu ham rë. ¹⁰ Yönon, ngaa maggin sën netøk vu hil lo, nabë gevong behil agërin hil nah vu Anutu bAnutu geğo hil, og maggin saga og ngaa nivesa gehil su kwad na luu luu in. Rëğ mu alam sën denesepa loğ aggata-dob-yi lo, nabë ngaa maggin natøk vu sir, og su rëğ degërin sir nah vu Anutu rë. Gağ nengaj dahis, lob maggin saga nekepë sir benevong bemalaj rëğ nama verök yi. ¹¹ Om ham kwamin bo maggin sën nedeginengin ham lo nabë Anutu neving vu ham, in maggin saga vong beham pevis beseggi gägek sën neggëp vu ham lo. Beham vengwëng rak pevis betatekin degwa, log ham höneng in Anutu benimin lëlin ngaa nipaya saga. Kë, log ham ahëmin ving rot bë ham gwelë sa, geham kwamin nevo sa rot, geham nimin wëek bevong nyëvewen vu mehö sën neving ngaa nipaya aga lo. Ham neving ngaa pin saga in bë ham semu ham gägek, lob tøk rangah ggovek ya bemaya. ¹² Om degwa sën sa kevu gägek yök vu ham wirek lo, og sa su kevu rak mehö sën vong ngaa nipaya lo mu rë, gesu degwa rak mehö ngwë sën ngwë neving paya vu yi lo mu rë, gağ sa kevu in bë ham jak ni gëp Anutu mala nabë ham ahëmin neving he yönon. ¹³ Lob ham nero gägek nebë saga, lob mëm he kwamin vesa.

Lob he kwamin vesa pangsen rot in ham vong beTitus ayo sepëp bekwa vesa rot. ¹⁴ In wirek sa hağo ham rak rak Titus mala, rëğ sa su nig mum in sa gägek sagi rë, gağ he gägek pin sën he nër vu ham wirek lo, og yönon. Om sën he hağo ham arëmin rak rak Titus mala lo, og mëm gwëbeng tøk

yam rangah ving bë yönon rot. ¹⁵ Lob Titus kwa vesa pangсэн vu ham in yök vu ham, log ham pin nengamin yes meko yi rak los ham hurek babu. ¹⁶ Lob sahëg nivesa in sa halë bë ngaa pin sën ham nevong lo og ham nevong nivesa.

8

Kerisi-yi-alam Hir Huk Nebë Dedok Vu Arij Lo

¹ Arig lo, sa bë geturin Anutu yi semusën sën vong banon rak vu Kerisi-yi-alam vu distrik Masedonia lo yi gagek vu ham rë. ² In maggin nedeginengin sir yoh vu buk rëk kwaj vesa rot. Sir alam sën denerak vu in ngaa yönon, rëk mu kwaj nevo gagek ti medenero. Gagek lo nebë degetung seriveng in dok vu alam vahi, lom detung beböpata rot. ³ Serak ni om sën sa nanër sir rangah bë yö denevong yoh vu kwaj, gak mehöti su gejiin sir rë, log hir monë sën yoh vu bë degetung natu seriveng lo, og saga denetung gedenetung la nesevök ving beneya böpata rot. ⁴ Gedeneketag vu he yoh vu buk bë he ngogek gegako hir seriveng na medok vu Yesu-yi-alam vu Yerusalem geving. ⁵ Lob su denetung monë mu yoh vu sën he kwamin nevo bë degetung lo rë, gak denetung sir netu seriveng vu Anutu muginsën, lok mëm denetung monë ving. Denesepa lok Anutu kwa bedenetung sir lok yam he nemamin bedenër bë degevong noh vu he ayemin. ⁶ Om sën he nër vu Titus bë gero huk sën nevong lok ham nyëg wirek lo benama na geving rë. Nabë sën alam Masedonia devong vorot lo. Sënëk sa nanër huk sën ham dok vu alam sën hej kupek lu ngaa ma lo. ⁷ Ngaa pin sën ham nevong lo, og ngaa nivesa rot. Ham ayomin neya timu vu Anutu yönon, lob ham netahu alam lok Kerisi yi gagek rot. Ham los kwamin, lob ham kwedi yönon bë gwevong Anutu yi huk, lob ham ahëmin neving he pangсэн rot, om sa nanër vu ham nabë hamek pasang dok vu alam sën denerak vu in ngaa lo rot geving. ⁸ Sa su bë rëk bo horek vu ham rë! Gak alam pin sagi denetung seriveng los nij yes, om sa bë seggi ham nabë ham rëk ahëmin geving Anutu yi huk yönon ma nama. ⁹ Ham rak ni bë hil Mehöböp Yesu Kerisi semu hil yönon. Yi mehö los arë ggoreksën-yi rëk vong yi lok yah tu mehö nema masën in ham, in bë nema masën sagi gevong beham gwërin ham, lob ham natu alam los bengömin ggoreksën-yi gëp yagek. ¹⁰ Rëk mu sengo nër yoh vu kwag mu, in sa kwag nevo bë: Nabë ham gwetung seriveng nabë sënë, og nivesa, in ham ngo nër huk sënë mugin beham tung seriveng la ggovek ya lok ta ngwë wirek. ¹¹ Om ham semu huk sën ham ko rak wirek lo menama na rë. Ham nengamin yes megwetung seriveng noh vu sën ham monë neggëp vu ham lo. ¹² Nabë mehöti ayo kehe yi begetung seriveng noh vu sën yi monë neggëp vu yi lo, og Anutu rëk gelë yi nivesa. Gak nabë yi ngaa su neggëp rë, og Anutu rak ni beyik ggovek. ¹³ Sa su nër bë ham gwetung seriveng böp in bë dok vu alam vahi geham jak vu in ngaa rë, gak sa bë ham pin medo nivesa gëp ti. ¹⁴ Gwëbeng sënë og ham ngaa ngahisekë neggëp, om ham dok vu sir sën hej ngaa ma lo. Rëk mu nahub genabë hir kupek la gëp vu sir geham hōmin nama, og tum rëk dedok vu ham beham semu ham wewen wewen nabë saga. ¹⁵ Noh vu gagek sën dekevu meneggëp lok Anutu-yi-kaþiya lo bë, “Alam sën denesupin mana* ngahisekë lo, og su la nedo mepetar ya rë, gesir sën denesupin hej paya teka mu lo, og su dediikahëj rë.”

Alam-huk-yi La Ya Deverup Korint

¹⁶ Sa kwaḡ vesa vu Anutu in vong beTitus ahë neving ham nebë sa.
¹⁷ Yönon, nenga yes vu sa gägek, rëk mu yö ahë neving ham, om sën yö kwa vo meneyök vu ham.

¹⁸ Log he hevong hil arid ti sën Kerisi-yi-alam pin denḡ bengö bë nenër tanësën nivesa lo beneyök ving yi. ¹⁹ Lob su saga mu rë, gaḡ Kerisi-yi-alam pin deggoin yi raḡ in bë na geving sa balu gaḡo seriveng semusën sën hil nehetung lo na vu alam sën hej nḡaa ma lo. He kwamin ya vu huk sagi gehe nimin wëek menehevong in bë gaḡo Anutu arë jak. ²⁰ Rëk he nimin lël bë mehö la su denanër gägek nipaya jak he nabë he su nehegin seriveng böpata sënë nivesa rë, om sën he hevong hil arid sënë yök ving. ²¹ He su kwamin vo bë he gevong nḡaa niröp gëp Mehöböp timu yö mala mu rë, gaḡ he bë gevong gëp mehönon malaj geving.

²² Log he hevong hil arid ngwë in bë nök geving luho. He seggi mehö ngwë sënë loḡ huk aggagga buk ngahisekë, rëk he halë bë niwëek menevong. Lob serak ni bë rëk niwëek rot megevong huk sënë geving, in ayo ya timu bë ham rëk gwevong nḡaa nivesa.

²³ Log Titus, og ham jak ni nabë sa mehö sën alu nehevong huk lok ti in bë adok vu ham lo. Gehil arid luu sënë, og ham jak ni nabë Kerisi-yi-alam hir hur luho, lob luho deneḡo Kerisi arë raḡ rot raḡ luho hir huk. ²⁴ Om ham ahëmin geving lööho megweḡo sir jak, bAnutu-yi-alam pin degelë medejak ni. Geham gwevong begägek sën he nehako ham raḡ vu lööho lo anon jak.

9

Seriveng Sën Dok Vu Anutu-yi-alam

¹ Ham ngo gägek raḡ seriveng sën dok vu Anutu-yi-alam lo ggovek ya, om sa su rëk kevu gägek adingsekë vu ham jak nḡaa sënë rë. ² In serak ni bë ham ayomin kehe ham vorot menedo, om sën sa haḡo ham rak vu alam Masedonia nebë, “Alam distrik Akaya detung seriveng ggovek ya lok ta ngwë wirek.” Lob denḡo ham bengömin bë ham nevong nebë saga, lom sir ngahisekë ayoj ggee rot, lom detung ving nebë ham. ³ Om sën sa hevong behil arid lo sagi deyök in bë he su gaḡo ham jak in gägek saga meris mu, gaḡ sa bë ham gwero nḡaa sënë borot begovek na. ⁴ Gaḡ nabë alam Masedonia la denök geving sa behe nök natök vu ham geham su supin ham seriveng ggovek ya rë, og ham rëk gwevong behe, geham, behil nid namum pangsën rot. In sayog ya timu vu ham behako ham arëmin raḡ bë ham supin ggovek ya. ⁵ Nebë saga, om sën sa gejiin hil arid lo sagi bë denamuḡin medenök vu ham in degevong beham gwetung ham seriveng sën ham nër lo begovek na borot. Rëk mu ham gwetung los ahëmin nivesa, gaḡ ham su gwetung los gwevong ayemin vu. ⁶ Om ham kwamin bo sënë rë: Mehöti bë baroh nos mahen teka, og yiḡ rëk geḡo nos anon mahen teka. Log mehöti bë baroh nos huk böpata, og rëk geḡo nos anon ngahisekë. ⁷ Om ham pin ti ti ngo kwamin bo dok ayomin nabë ham neyoh vu bë gwetung va la natu seriveng, og mëm ham gwetung noh vu saga. Ham su gwetung los ayomin maggin, geham su gwetung in ham nehöneng in mehö ngwë malaj. Gaḡ Anutu ahë neving bë mehönon degetung seriveng vu yi los kwaj vesa. ⁸ In Anutu yoh vu bë rëk bo semusën nivesa vesa pin vu ham, beham su jak vu in nḡaa ti rë,

gak ham yoh vu bë rëk medo nivesa bedok vu alam vahi geving jak buk pin. ⁹ Sënë yoh vu gagek sën neggëp lok Anutu-yi-kaþiya lo nebë:

“Mehö sënë nelok vu alam sën hej ngaa nema lo
gesu neggulin yi ngaa in sir rë.

Yö nevonng ngaa niröp nebë sënë,
om arë rëk gëp degwata.”

¹⁰ Anutu nevo nos vë vu mehö sën nevaroh lo, genevo nos anon sën ga lo vu yi ving. Om rëk gevong vë vu ham geving in ham gwetung natu seriveng, lob gevong beberöng rot. In mëm ngaa niröp sën ham nevonng lo rëk dok vu alam ngahisekë. ¹¹ Lob mëm rëk ham ngaa ngaa ngahisekë beham noh vu bë dok vu alam ngahisekë. Lob ham kupek lu ngaa sënë rëk gevong bekwaj vesa vu Anutu in he huk. ¹² Yönon, ham nevonng huk nivesa nebë sënë beham nelok vu Anutu-yi-alam in ngaa sën denerak vu in lo. Lob ham su nevonng saga mu rë, gak ham nevonng bekwaj vesa böpata rot vu Anutu in ngaa nebë sënë ving. ¹³ Huk sën ham nevonng menelok vu hil arid lo agi rëk tato ham rangah vu sir bedejak ham nimin rot nabë: Ham nesepa lok Anutu yi gagek menoro geham nehurek Kerisi yi Bengö Nivesa babu. Log rëk degelë nabë ham vo kupek lu ngaa vu sir rot, gevu alam vahi pin ving, lom degeko Anutu arë jak in ham. ¹⁴ Lob rëk dejak ni nabë Anutu yi semusën böpata neggëp vu ham, lob mëm ahëj geving ham pangsen gedenajom jak in ham vu Anutu. ¹⁵ Lob hil kwad vesa rot vu Anutu in ngaa böp ti sën vo vu hil lo, in ngaa böpata rot mekesuu ngaa vahi pin.

10

Paulus Dahun Gagek Nipaya Sën Denër Rak Alam Sinarë Lo Ya

¹ Alam la denenër gagek rak sa Paulus bë: Sa nado ving ham, og sa nanër gagek ahë yes vu ham, gak sa nado adingnë og sa nekevu gagek ahë sekë rak ham. Nebë saga, om sa kevu gagek dus ti sënë neyök vu ham. Sa dahun sa bemalag yes rak nebë Kerisi gesa ketag vu ham. ² Sa ketag vu ham nabë ham gwegin ham in senök berup vu ham, og sa su nanër gagek ahë sekë jak ham. Rëk mu sa kwag nevo bë mak sëk nanër niwëek vu ham la sën kwaj nevo bë he nehevong ngaa nebë alam-dob-yi lo. ³ Yönon, he mehönon, rëk he su nasis begö nebë sën mehönon denesis lo rë. ⁴ In ngaa-begö-yi sën he nasis begö rak lo, og su ngaa-dob-yi rë. Gak he nasis begö rak Anutu niwëek, om sën he ayoh vu bë kevoh katum niwëek sën alam nij paya lok denedo lo na. ⁵ Katum sënë nebë hir gagek tetuhinsen sën kwaj nevo lo, gegagek sevöksën pin sën alam denenër in bë degërin alam sën bë dejak Anutu ni lo. Gehe nahërin ngaa pin sën mehönon kwaj nevo lo, in bë alam yö dedahun sir medetamuin Kerisi.

⁶ Lom ham wërin ham ggovek ya beham tamuin Kerisi vorot, om nabë ham gwevong ngaa ti paya, og he rëk abo nyëvewen dok nah vu ham.

⁷ Ham kwamin bo ngaa sën neggëp rangah ggëp ham malamin agi rël Nabë mehöti kwa nevo bë tu Kerisi-yi-alam ti ggovek ya, og kwa bo nah bejak ni nabë su yi perurek timu tu Kerisi yi mehö rë, gak he tu Kerisi-yi-alam ving nebë yi, behil pin neggëp ti. ⁸ Mehöböp vong mesetu ggev in bë sedok vu ham beham gwevong geving niwëek, gak su vong sa in bë sa kevoh ham na rë. Mak ham kwamin nevo bë sa nehako sa rak in huk sënë, rëk mu sa su rëk nig namum in ngaa sën Anutu vong vu sa lo rë.

⁹ Gak sa su hevongin bë ham göneng in sa kaþiya mu, gesa malag og nama

rë. ¹⁰ Yönon, mehö la denenër gagek yah nenga raḡ sa bë, “Yi ḡapiya los maggin genenër gagek ahë sekë raḡ hil, gaḡ nabë berup og hil rëḡ galë yi nabë niwëek ma genepegöpin gagek.” ¹¹ Om mehö sën nenër gagek agi, og yö jak ni rë nabë: He nöḡ berup vu ham, og yik he rëḡ gevongŋŋaa timu noḡ vu gagek sën he neḡevu loḡ ḡapiya vu ham lo.

¹² Lob he su ayoh vu bë tahu alam sën deneko sir raḡ lo begako he jak nabë sir rë. In alam saga, og alam kwaj masën medenetaḡu sir vu mehö ngwë medeneseggi sir raḡ yö hir huk gedeneḡo sir raḡ meris mu. ¹³ Rëḡ he, og he su ayoh vu bë gaḡo he jak pangsen mekesuu huk sën Anutu vong loḡ he nemamin lo rë. Gaḡ he nesepa loḡ huk sën Anutu vo ggelek he lo, lob he hevongŋ yoh vu saga bayök verup vu ham ving. ¹⁴ He su ngo kwamin nevo beverup ayök vu ham meris rë, gaḡ he haḡo Kerisi yi Bengö Nivesa mayök vu ham nyëdahis in Anutu yö vo huk sënë vu he. ¹⁵ Mehö ngwë su denevong huk sënë rëḡ he nehako he raḡ in rë, gaḡ he ngo hevong huk in ham. Lob he malamin nesepa bë ham ayomin na timu vu Yesu anon rot rë, loḡ mëm ham gwevongŋ behe gevuu ham gana nyëḡ la geving. ¹⁶ Nabë sënë in he gaḡo Bengö Nivesa na vu alam vahi vu nyëḡ ngwë. He su rëḡ adok na mehö ngwë hir huk meḡako arëmin jak meris in ngaa sën denevong lo rë. ¹⁷ Rëḡ mu nabë mehöti napisek, og napisek in Mehöböp timu. ¹⁸ In mehöti sën yö neḡo arë raḡ lo, og Anutu su rëḡ ngoḡekin yi gagek rë. Gaḡ mëm nabë Mehöböp geḡo mehö sënë arë jak, og mëm rëḡ yi mehö-los-bengö yönon.

11

Paulus Nër Alam Sinarë Gagek-kuungsën-yi Hir Huk Rangah

¹ Sa bë ḡevu gagek-kwamasën-yi ti meham natevin rë! Om ham naköök geham natevin! ² Sa gagek sënë nebë: Anutu ahë neving ham pangsen meneggoo in ham raḡ netu yi ngaa, lom sa ahëḡ neving ham pangsen rot nebë sënë ving. Yönon, sehoo in ham raḡ gḡovek ya in bë ham jak vu maluh timu. Sa bë gevongŋ ham vu Kerisi nabë sën avëḡ avö yö nedo niröp anon merak vu maluh lo. ³ Rëḡ mu sa nahöneng in bë ngaa ti rëḡ kepe ham nabë sën nyël tetuhin Eva wirek bekepe yi lo. In maḡ ham rëḡ kwamin bo ngaa nipaya geham rëḡ gwevu Kerisi na geham su ayomin na timu vu yi rë. ⁴ Sa nahöneng nebë saga in sa kwag nevo bë mehö nidahis ti bë nöḡ berup vu ham benanër kerisi ngwë yööhu sën he su anër vu ham rë lo vu ham, ma nabë geḡo memö ngwë sën su Anon Vabuung soḡek rë lo, ma bengö ngwë yööhu sën ham su vongŋ ving wirek rë lo, og maḡ ham rëḡ gweḡo mehö saga jak pevis. ⁵ Rëḡ serak ni bë alam sën ham nër bë sinarë soḡek lo, og sir saga su dekesuu sa rë. ⁶ Yönon, maḡ sa nanër gagek mekwagŋ neketul loḡ in. Rëḡ mu ham raḡ ni bë sa kwagŋ neggëp, in he netateḡin gagek anon pin vu ham wirek beham nengo.

⁷ Ham raḡ ni bë sa nanër Anutu yi Bengö Nivesa vu ham wirek, og sa su nehako monë raḡ saga rë. Ma sën sa nedahun sa in bë gaḡo ham jak agi, og maḡ sa nehevongŋ paya ma nivesa? ⁸ Sa haḡo monë vu Kerisi-yi-alam vahi in bë doḡ vu sa gesa gevong huk in ham, lob sënë vong bë sën sa nahodeḡ hir monë. ⁹ Wirek sa nado ving ham lob sa narak vu in ngaa, rëḡ sa su neḡetaḡ ngaa menavo maggin vu ham ti rë. Gaḡ arig lo vu Masedonia medeverup Korint lom mëm deloḡ vu sa in ngaa lu ngaa sën sa narak vu in lo. Yönon, sa neḡeḡin sa nivesa gesa su neḡetaḡ in ngaa ti menavo maggin vu ham rë. Gesëḡ geḡin sa nivesa noḡ vu buk nabë

saga. ¹⁰ Kerisi yi gagek anon neggëp loḵ sayog, om senër beyönon rot bë sa su navo maggin vu ham rë, om mehöti su yoh vu bë rëḵ mehoo sa rë. ¹¹ Maḵ sa su nehaḵo monë lu ngaa vu ham rë in degwa va? Maḵ sa su ahëḡ neving ham rë? Ma! Anutu raḵ ni bë sahéḡ neving ham yönon! ¹² Rëḵ senḡo rëḵ medo gevonḡ noh vu sa gagek sagi, in alam la denesero aggata in bë yö degeḵo arëḡ jak balam degelë sir nabë he los sir neggëp ti. Rëḵ ma gesa nehevong in bë segërin aggata in sir. ¹³ In alam sënë sir sinarë kuungsën. Denepekwë arëḡ medenetetuhin ham bë Kerisi yi sinarë sir, rëḵ ma gesu denevonḡ yi huk niröp rë. ¹⁴ Om ham su gwelëḵ in ngaa sënë, in hil naraḵ ni bë Satan yö nepekwë yi benavi nivesa neraḵ neyoh vu angër rangah-yi. ¹⁵ Nebë saga, om nabë yi hur depekwë sir nabë saga geving balam degelë sir nabë sir alam nijvesa, og hil su avid natök in sir. Rëḵ mu alam sënë rëḵ denatök jak nipaya nyëvewen doḵ nah hir huk sënë vu tamusën.

Paulus Neko Maggin Ngahiseḵë Rak Huk Sinarë

¹⁶ Senër nebë sënë ggovek, rëḵ sa bë nanër gökin nah nabë: Mehöti su gekuung nabë sa mehö kwaḡ masën. Gaḵ nabë ham kwamin nevo nebë sënë, og ggovek. Ham ngo kwamin bo nabë saga, om ham nakoök gemëm sa napisek in sa teka rë. ¹⁷ Mehöböp su vo gagek sënë vu sa rë, gaḵ sa bë ngo nanër nabë sën alam ngök ngök denenër lo, in serak ni bë ngaa anon neggëp vu sa, om sëḵ napisek in. ¹⁸ Sa halë bë alam ngahiseḵë denepisek in ngaa sën denevonḡ ggëp dob lo, om maam sa bë napisek in sa ngaa vahi geving. ¹⁹ E kë mëm, ham alam los kwamin nivesa, om sën alam ngök ngök og ham nelë sir mu gedenenër gagek jeggin jeggin vu ham! ²⁰ Yönon! Nabë mehöti gedu gagek in ham nabë ham natu yi qarabus megwevonḡ yi huk, ma nabë ga ham ngaa pin, ma gevonḡ sebul in ham, ma geḵo yi jak vu ham, ma ketul ham malamin, og ham su neveya in yi rë. ²¹ Rëḵ he, og he su nehevong nimin wëëḵ bevasap ham nebë alam saga rë, om sën mëm maḵ sëḵ nig namum, in ham nër sa bë sa mehö nig wëëḵ masën.

Rëḵ mu nabë mehöti niwëëḵ menapisek in yi ngaa ti-om sa hevongin nanër gagek-kwamasën-yi-og sa nig wëëḵ mesa napisek in sa ngaa geving. ²² Sir alam Hibru? Og yik sa ving! Sir alam Israel-a? Og yik sa ving! Sir Abraham yi mewis-a? Og yik sa ving! ²³ Log Kerisi yi hur sir-a?—Sa nahën nesepa loḵ gagek-kwamasën-yi lo!—Og sa kesuu sir loḵ Kerisi yi huk. Sa nehevong huk böp niwëëḵ ata kesuu sir. Seya qarabus beron ngahiseḵë rot raḵ yi huk kesuu sir, gedeneveek sa beron ngahiseḵë rot kesuu sir bedus neraḵ in bë sa nadiik. ²⁴ Alam Yuda deveek sa ving buk nemadvahi, lob deveek sa beron 39* yoh vu pin. ²⁵ Log buk ti lob alam Rom deveek sa raḵ beggi, loḵ sireḵ deveek buk ngwë yah, loḵ sireḵ denevonḡ buk ti yah ving benetu beron löö. Log buk ngwë lob alam detengwa sa raḵ gelong beron ti. Log sa nehaḵo loḵ nyëḡ rot raḵ yaḡ, lob yaḡ löö devonḡ paya in sa beron löö bedelux ya loo gebinë. Beron ti saga og sehëp nahök loo yoh vu buk ti gerangah ngwë bedus raḵ bë sa nadiik na rëḵ ma. ²⁶ Sa naya aggata ading raḵ buk, lob bël nevaar benevonḡin bë geḵo sa na beron ngahi, rëḵ ma. Log buk vahi og alam-begö-hodeḵ bë dengis sa. Log buk vahi og senḡo salam Yuda bë dengis sa mesa nadiik, log buk vahi og alam-yu-ngwë bë dengis sa. Gebuk vahi

* **11:24:** Moses yi horek nër bë debeek mehöti og debeek mena berup dah doḵ mehödahis luu, in nabë dekesuu og maḵ rëḵ degelë mehönon nabë ngaa meris bedegevonḡ rii jak menadiik. Nebë saga om alam Yuda bë debeek mehöti og deneveek beron 39 mu.

og alam bë dengis sa gëp beggang telig atov mesa nadiik, log buk vahi bë dengis sa gëp vos ayo. Log buk vahi og loo bë jehöö sa, gebuk vahi og alam sën denetetuhin bë Kerisi-yi-alam sir lo bë dengis sa mesa nadiik. ²⁷ Sa nehevong huk böp rot mesekeg nemaya. Sehëp natum yoh vu buk ngahisekë. Sa nadiikahëg in nos gayog neveu in bël kul. Meyip nevong sa beron ngahi, gayöong nesis sa in tob nema in sa.

²⁸ Lob yik su sagi mu rë, gaq maggin ngahisekë nedeginengin sa yoh vu buk, log sa nado mekwag kwag rak buk pin ving besa nesero aggata in bë mëm sa gëgin Kerisi-yi-alam nivesa. ²⁹ Bë mehöti ayo neggöneng in ngaa, og sayog neggöneng in ngaa saga ving bë sa su rëk gevong rë in rëk kepë yi. Log bë ngaa nipaya nekepë mehöti, og sahëg sengën in ngaa nebë saga. ³⁰ Nabë sa napisek, og sëk napisek in sën sa nig wëek ma lo.

³¹ Lob Mehöböp Yesu Ama Anutu sën arë böpata neggëp degwata lo rak ni bë sa su netetuhin rë. ³² Sa nado nyëg böp Damaskus wirek, lob kiap sën mehö-los-bengö Aretas tung in gëgin nyëg sagu lo, nër bahëvavu la medo denegin aggata avi pin in bë denaduu sa medegetung sa na karabus. ³³ Rëk hil arid lo detung sa loq ya kadaaad medejom sa ggök ya katum yu meseya dobnë, bemëm sa veyä in yi meseyam.

12

Anutu Tato Ngaa Ngahisekë Lok Pesepsën Vu Paulus

¹ Aggata ngwë su neggëp rë! Yönon, ngaa sënë su yoh vu bë doq vu hil rë, rëk maam sengo napisek benanër pesepsën los gagek vunsën sën Mehöböp tato vu sa lo rangah rë. ² Serak Kerisi yi mehöti* ni, gAnutu ko yi rak ya yagek yi teb ti sën netu löö lo. Yö wirek rot beta nemadluho bevidek lubeluu ggovek ya-mak mehö sënë ya yönon ma ggëp banon mu ya ma, sa duGIN. Anutu yö rak ni.

³⁻⁴ Log serak ni bë Anutu ko mehö sënë ya Paradis ving-mak ya yönon, ma ggëp banon mu ya ma, sa duGIN. Anutu mu yö nerak ni. Log nengo gagek vabuung sën su yoh vu bë mehöti nanër rangah rë lo vu sagu. ⁵ Bë mehöti nabë sënë, og seyoh vu bë napisek in, rëk sa, og sa su rëk napisek in rë. Bë sa napisek in sa, og yik sëk nanër nabë sa su nig wëek rë beyik ggovek saga. ⁶ Nabë sengo napisek in sa, og sa su rëk nig namum rë, in sëk nanër los anon. Rëk sa su ngo rëk napisek in sa rë, in sa nig lël bë mehöti su kwa bo sa gagek saga megelë nabë sa mehö nig vesa. Gak sa hevongin bë ham gwelë ngaa sën sa nehevong los ham gwengo gagek sën sa nanër lo mu, beham jak sa nig niröp jak saga.

Ngaa Nebë Rurek Duu Paulus Navi

⁷ Gagek sën Anutu tato vu sa agi, og ngaa böpata rot, lob Anutu nilël bë sa su gako sa jak pangсэн, om sën vong ngaa ti nebë rurek yam bemedo neduu sa navig. Sënë vong bë Satan yi angër ti verup sis sa in bë dahun sa gesa su gako sa jak pangсэн.

⁸ Lob sa ketag vu Mehöböp niwëek rot beron löö bë geqo ngaa sënë vër in sa. ⁹ Rëk ma genër yom vu sa bë, “Sa semusën neyök vu hong rot om ggovek, in nim wëek ma, om sën sa nig wëek yoh vu bë gevong huk begëp rangah in mëm alam degelë medejak ni.” Mehöböp nër nebë sënë, om sën sëk napisek in sën sa nig wëek ma agi. Lob sa kwag vesa rot in serak ni bë Kerisi niwëek nedo loq sa. ¹⁰ Nebë sënë, om nabë sa gevong paya, ma

* **12:2:** Paulus yö nenër yi rëk nelah yi vun menenër bë mehöti.

alam denanër gagek nipaya jak sa, ma ngaa maggin aggagga natök vu sa, ma alam degevonğ paya vu sa in Kerisi yi hur sa, og sa kwag vesa rot. In nelok buk sën sa nig wëek nema lo, og Anutu negadu sa bemëm sa nig wëek nerağ yönon.

Paulus Negadu Alam Korint In Bë Degevonğ Geving Niwëek

¹¹ Gagek sën senër agi og yik gagek-kwamasën-yi, rëk mu degwa neggëp vu ham in ham su ko sa rak rë gema. Yönon, sa mehö meris, rëk ham alam sinarë sogek sënë su dekesuu sa rë. ¹² In sejom sa ahon gesa nehevong huk böp ngahisekë ggëp ham nyëğ besa tato sinarë hir gebum pin vu ham: Sa hevong ngaa böp böp los huk aggagga gengaa nidug. ¹³ Kerisi-yi-alam ham yönon, rëk nebë va sën ham kwamin nevo bë Kerisi-yi-alam vahi denevong ngaa nivesa medekesuu ham-ë? Mağ yik dekesuu ham loğ ngaa timu sënë, sën sa su nehağo ham ngaa menavo maggin vu ham rë agi. Om nabë ham kwamin nevo bë sa hevong paya vu ham nebë saga, og ham dahun sa ngaa nipaya sënë na!

¹⁴ Log gwëbeng sa semu sa netu beron löö in bë senök vu ham, rëk sa su rëk gağo ham ngaa mebo maggin vu ham rë. Gağ sa bë gağo ham nom mu. Sa su malağ anonin ham kupek lu ngaa rë. In ham rak ni bë hurmahen hej huk sën dengupin ngaa in doğ vu amaj los ataj lo ma. Gağ amaj lu ataj mu mëm sën hir huk neggëp medenesupin ngaa in bë doğ vu naluj lo. ¹⁵ Log nabë sa basap sa ngaa pin los sa geving in doğ vu ham anomin, og sa basap los kwag vesa beyik ggovek. Yönon, nabë ham su rëk ahëmin geving sa rë, og yik ggovek gesahëğ geving ham pangsen.

¹⁶ Rëk mağ ham la rëk denanër nabë, “Yönon, su neko hil ngaa benevo maggin vu hil rangah atov wirek rë, rëk mu yi mehö tetuhinsën, om netetuhin hil in bë geğo hil nah vu yi.” ¹⁷ Om alam sën sa hevong sir medeyök vu ham lo, mağ sa tetuhin geti ko ham ngaa yom vu sa? Ma! ¹⁸ Yönon, sa gejiin Titus beyök vu ham wirek, log sağ hevong hil arid sënë yök ving yi. Lom mağ Titus kuung in ham geğo ham ngaa ti? Mağ Anon Vabuung timu su neli aluu rë? Ma mağ alu su neseпа loğ aggata timu rë?

¹⁹ Sa kwag nevo bë mağ ham tevin gagek pin, lom ham kwamin nevo bë he nekevu in bë semu he gagek jak ham malamin. Rëk su nebë saga rë, gağ he tu Kerisi yi hur om he nanër gagek sënë beneggëp Anutu mala. Arig lo, sağëğ neving ham, om sën he nekevu gagek pin sënë in bë gadu ham beham gwevong geving niwëek. ²⁰ In sa nahöneng bë sëk nöğ berup vu ham, lob sëk natök vu ham geham su medo nabë sën sa kwag nevo bë ham medo nabë lo rë. Log ham rëk gwelë sa gesa medo nabë sën ham su ahëmin ving bë sa medo rë lo. Lom rëk ngaa aggagga nabë sënë rëk natök vu hil nabë: Hil rëk nanër hil, hil ayod ngis yi vu hil, hil ahëd sengën, hil basuh hil in gagek, hil nanër gagek nah nenga jak hil, gehil tanë gagek nipaya jak hil. Gemag he ngo rëk gağo he jak geham ngo rëk gweko ham jak, lob begö berup begevong paya vu hil huk.

²¹ Log sa nahöneng ving bë sëk nöğ vu ham, lob sa Anutu gevong besa nig namum in sën nabë ham ngaa nipaya nahën negëp vu ham lo. Lob sëk ayog maggin rot in ham alam vahi ngahisekë sën denevong ngaa nipaya wirek lob mağ su deneggërin sir bedeneruu demij vu rë lo. Sir sën kwaj verök medenevong ngaa nipaya, gedenevong baggëb, gedenevong ngaa sën su yoh vu bë degevonğ rë lo.

13

Alam Korint Degegin Sir Nivesa Medegevong Geving

¹ Gwëbeng sa bë nõk vu ham beron natu löö. Lob nabë mehö luu ma löö denanër gagek timu, og saga tato bë yõnon, om hil rëk sesor. ² Sa nado ving ham loḵ sën seyök beron netu luu lo, lom senër ngaa sën sa bë gevong lo vu alam sën denevong ngaa nipaya wirek lo, geham vahi ving. Log gwëbeng sa nado ading gesa bë nanër nõk vu ham gökin nabë: Nabë senök vu ham gökin, og sa su rëk galë alam sën denevong ngaa nipaya lo mu rë. ³ Gaḵ ham vongin bë jaḵ ni nabë Kerisi nevong gagek verup savig, om sëḵ gevong nyëvewen niröp vu sir. In ham raḵ ni ggovek ya bë Kerisi og su mehö sekë masën meneggöneng in ham rë. Gaḵ tato yi niwëëk vu ham vorot. ⁴ Yõnon, wirek og su tato yi niwëëk rangah rë, lom desis yi raḵ kelepeḵo*, rëḵ gwëbeng nedo mala-tumsën raḵ Anutu niwëëk. Lob he nesepe loḵ vaha, lom he nimin wëëk masën nebë saga ving. Rëḵ mu he rëḵ medo malamin-tumsën geving yi jaḵ Anutu niwëëk, lob he rëḵ tato yi niwëëk sënë vu ham. ⁵ Ham ngo seggi ayomin noh vu buk mejaḵ ni nivesa nabë maḵ ham ayomin neya timu vu yi yõnon ma ma! Ham ngo gwelë ham mejaḵ ni rë! Maḵ ham raḵ ni bë Yesu Kerisi nedo loḵ ham ayomin-a? Nabë ham dugin og su yi alam ham rë.

⁶ Log sa kwaḡ nevo bë: Nabë ham seggi he, og ham rëḵ jaḵ ni nabë he tu Kerisi-yi-alam yõnon. ⁷ He najom raḵ vu Anutu bë doḵ vu ham in ham su gwevong ngaa nipaya. He su anër nebë sënë in bë he bengömin natök nam rangah nabë he nehevong huk nivesa rë. Gaḵ nabë alam denanër he nabë he su nehevong huk nivesa rë gaḵ mëm ham mu nevong ngaa niröp, og yik ggovek. He rëḵ kwamin vesa in ngaa nabë saga. ⁸ In he su ayoh vu bë rëḵ gevong ngaa ti medahun gagek anon rë, gaḵ he yoh vu bë nanër na rangah metatekin mu. ⁹ Om nabë he nimin wëëk nama geham nimin wëëk gëp, og he rëḵ kwamin vesa, in he neketag vu Anutu yoh vu buk bë gevong beham natu alam yohvu. ¹⁰ Mehöböp vo niwëëk vu sa in bë sa gadu ham geham ayomin na timu vu yi yõnon. Gaḵ su vo vu sa in bë sa kevoh ham jaḵ rë, om sën gwëbeng sa nado nyëḡ ading gesa kevu gagek sënë yök vu ham in bë nabë senök berup medo geving ham, og sa su nanër gagek ahë sekë jaḵ ham.

Gagek Hus

¹¹ Om arig lo, sa bë semu gagek hus nabë ham kwamin vesa. Ham malamin sepa nabë ham natu alam yohvu. Ham gwebë nengamin vu sa gagek sagi! Ham gwevong ngaa gëp ti bemedo los ahëmin geving ham. GAnutu sën ahë neving hil genevong behil nado revuh lo rëḵ medo geving ham.

¹² Lob ham najom* ham nemamin los ayomin timu. ¹³ Yesu yi alam pin sënë denenër bë kwaj nevo ham. ¹⁴ Mehöböp Yesu Kerisi semu ham, gAnutu ahë geving ham, geham los Anon Vabuung gwa jaḵ ham.

Kapiya Sën Paulus Kevu Vu Kerisi-yi-alam Vu Galata

¹ Sa sinarë Paulus sënë, sa su hako niwëek vu mehönon rë, log mehönon ti su ggooin sa rak in huk sagi rë. Gaq Yesu Kerisi ggooin sa rak, luho hil Amad Anutu sën ko yi vër in alam-diiksën lo. ² Sa ving hil arid lo pin sën denedo ving sa agi, he kevu kapiya sënë yök vu ham sën Kerisi-yi-alam ham lo pin vu distrik Galata. ³ Hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevonng semusën vu ham bedegevonng beham ayomin gëp revuh. ⁴ Geyik Yesu sagi sën loq yah hil bed mediik in hil ngaa nipaya, yoh vu sën hil Amad Anutu kwa vo benër vu yi lo. Vong nebë sënë in bë geko hil vër in ngaa nipaya sën nepelëpin hil vu dob agi, ⁵ om hil gaqo arë jak na vavunë kesuu ngaa pin degwata los degwata. Yönon.

Yik Bengö Nivesa Timu Neggëp

⁶ Sa kenug ya in ham, in ham pevis beruu demimin vu Mehö sën ggooin ham rak bevong semusën vu ham in bë ham natu Kerisi-yi-alam lo. Log ham wërin ham yah menesepa loq gagek agga ngwë. ⁷ Rëk mu gagek agga ngwë su neggëp rë, gaq yik alam vahi denevongin bë dekepë ham, gedenevongin bë depekwë Kerisi yi Bengö Nivesa sënë benatu agga ngwë jak. ⁸ Om nabë he ma angër ti vu yagek pekwë Bengö Nivesa sën he nër rangah vu ham wirek lo benatu bengö agga ngwë jak, og Anutu rëk kevoh yi bemala nama. ⁹ Senër vorot gesa bë nanër beron ngwë gökin nabë: Bë mehöti pekwë Bengö Nivesa sën ham ngo lo benatu Bengö agga ngwë jak, og Anutu rëk kevoh mehö sagi bemala nama. ¹⁰ Nebë saga, om mak ham kwamin nevo bë sa nanër nebë sënë in bë mehönon degelë sa nivesa ma, Anutu gelë sa nivesa? Ma ham kwamin nevo bë sa nehevongin bë mehönon degeko sa jak-a? Bë nabë saga og mak sa su rëk natu Kerisi yi hur ti bemedo rë, gaq sëk gevuu na.

Degwa Sën Paulus Tu Sinarë

¹¹ Rëk arig lo, sa nanër vu ham yönon nabë Bengö Nivesa sën senër rangah lo su mehönon hir gagek rë. ¹² Log mehö la su denër tato vu sa rë, gesu denetahu sa loq rë, gaq Yesu Kerisi yö tatekin vu sa beserak ni. ¹³ Mak ham ngo sa bengög ggovek ya bë sa alam Yuda ti besa medo nesepa loq hir Horek niwëek rot-a? Lob sa nedeginengin ngaa maggin rak Kerisi-yi-alam rot gesa su kwaq paya in sir rë, gaq sa nevasap sir rot.

¹⁴ Log mak ham ngo bë sa nig wëek rot bekesuu alam Yuda sën he rig loq ti lo pin, in sa nesepa loq alam ggev wirek hen hir gagek pin. ¹⁵ Rëk mu sa nahën nare loq atağ ayo log Anutu ggooin sa rak bevong yi semusën vu sa in bë rëk geko sa nah vu yi. ¹⁶ Lob tato Nalu vu sa in bë sa nanër yi Bengö Nivesa rangah vu alam dahis. Nebë saga, lom sa su nesero mehö ngwë in bë gaqo kwa vu yi rë. ¹⁷ Gesa su ya Yerusalem balam sën detu sinarë muginsën lo detahu sa rë. Gaq sa kedi rak pevis beseya distrik Arabia loq tum sa sesor meyom verup Damaskus. ¹⁸ Lob sa nado Damaskus ta löö rë, loq mëm seya verup Yerusalem in bë galë Pita, lob seya verup nado soda luu ving yi. ¹⁹ Rëk sa su halë sinarë vahi ving rë, gaq yik sa halë Mehöböp ari Yakobus mu. ²⁰ Lom gagek sën sa kevu-ë, og yönon meneggëp Anutu mala, sa su nehekuung rak rë.

²¹ Nebë saga, lob sa nado Yerusalem ggovek, loḵ mēm seya distrik Suria los Kilisia, ²² galam sën denesepa loḵ Kerisi vu distrik Yudea lo denahën gesu deneraḵ sa nig rë. ²³ Gaḵ yik dengo mu bë mehö sën nevonḡin bë kevoh sir wirek lo, mēm gwëbeng nenër rangah bë alam ayoj na timu vu Yesu. ²⁴ Denengo nebë saga lob mēm denëḵo Anutu arë raḵ in sa.

2

Sinarë Vahi Pin Deyogëkin Bengö Nivesa Sën Paulus Nenër Rangah Lo

¹ Lob sa nado rot beta nemadluho-bevidek-lubeluu ggovek ya, loḵ mēm alöo Barnabas luho Titus sepa he bayah verup Yerusalem ggökin. ² Seyah verup in Anutu tato gägek ti vu sa bë sa gevong nabë saga. Lob mēm he los alam ggev lo ngo nado, lob senër Bengö Nivesa sën senër rangah vu alam dahis lo tato vu sir. Sa hevong nebë sënë in sa nehevongin bë dejak ngaa sën sa nehevong lo los ngaa sën sëḵ gevong lo ni bedengogëkin.

³ Lom deyogëkin bemëm Titus sën alu nesepa he lo, og yi Grik ti rëḵ su denër bë gerah* navi rë gema! ⁴ Yönon, hil arid lo vahi denenër bë gerah rëḵ ma. Rëḵ mu su hil arid sën Kerisi-yi-alam sir yönon lo rë, gaḵ denekuungin he bë hil arid sir gedeneyam vunsën loḵ he supinsën. Denevonḡin bë dejak ni nabë Kerisi ḵo hil vër in Horek sën deginengin hil wirek lo, og mēm denaduu hil bedegevong hil behil agevek Horek babu gökin medeginengin hil nah. ⁵ Loḵ sa nig lëlin bë su dedahun gägek anon sën neggëp loḵ Bengö Nivesa lo in ham, om sën sir alam los arëj rëḵ ma gesa su nahöneng in malajrë. Gaḵ sa nig wëëḵ rot bë he su gebë nengamin vu hir gägek.

⁶ Lob alam sën arëj neggëp nebë sir ggev lo, rëḵ sa su nahöneng in sir in sir alam ggev rë. Gaḵ Anutu nelë hil pin neggëp ti og su denenër gägek ti ya ving Bengö Nivesa sën sa nanër rangah lo rë. ⁷ Gaḵ yik denenër bë, “Yönon, Anutu ggooin hong raḵ in bë genanër Bengö Nivesa rangah vu alam sën su denerah* navij rë lo. Nebë sën ggooin Pita raḵ in bë nanër Bengö Nivesa rangah vu alam sën denerah* navij lo.” ⁸ In Anutu nevonḡ Pita netu alam sën denerah* navij lo hir sinarë, log nevonḡ niwëëḵ vu sa ving in bë sa gevong huk nabë saga vu alam-yu-ngwë. ⁹ Lom mēm Yakobus lööho Pita lu Jon sën detu Yesu yi dub vabuung yi mudeng lo, deraḵ ni bë Anutu nelë sa nivesa. Lom dejom alu Barnabas nemamin in bë tato nabë he pin nalok vu he menehevong huk timu bemëm alu rëḵ ana vu alam-yu-ngwë. Gesir mēm dena vu alam sën denerah* navij lo. ¹⁰ Lob yik lööho denër gägek timu vu aluu bë he rëḵ kwamin bo alam sën deneraḵ vu in ngaa lo badok vu sir, lob sa kwaḡ nevo gägek saga bë nivesa in sengo kwaḡ vo muḡin.

Paulus Nër Pita Yi Ngaa Nipaya Rangah

¹¹ Saga ggovek, loḵ tum nahub gePita verup vu he ggëp Antiok lob sa hevong gägek raḵ yi raḵ mala, in vong paya nebë sënë. ¹² Negga nos ving alam-yu-ngwë sën detu Kerisi-yi-alam lo. Loḵ tum Yakobus yi mehö la ya deverup, lob tah yi ya gesu negga nos ving sir ggökin rë in neggöneng in alam sën denenër niwëëḵ bë hil pin gerah* navid lo. ¹³ Lob alam Yuda vahi desepa loḵ vaha medenevonḡ nebë saga ving, lob Barnabas ving. Kwa ya vu alam Yuda saga ving betah yi in alam-yu-ngwë.

¹⁴ Sa halë sënë bë su denesepa lok Bengö Nivesa niröp rë, lob senër vu Pita galam pin vare denengo. Senër bë, “Hong alam Yuda ti rëḵ mu su

genesepa loḵ alam Yuda vahaj rē, gaḵ genesepa loḵ alam-yu-ngwē vahaj. Rēḵ gevonḡ maggin vu alam-yu-ngwē bē desepa doḵ alam Yuda vahaj in va?”

Mehō Sēn Ayo Neya Timu Vu Yesu Lo Tu Mehō Yohvu

¹⁵ He atamin Yuda bedēḵo he Yuda, gaḵ he su alam-yu-ngwē benimin paya rē. ¹⁶ Rēḵ mu hil arax ni bē nabē mehōti sepa doḵ Moses-yi-horek, og sēnē su yoh vu bē gevonḡ benatu mehō yohvu rē, gaḵ nabē ayo na timu vu Yesu Kerisi og mēm. Lob he ayomin neya timu vu Yesu Kerisi nebē ham, gaggata ngwē su neggēp rē, om sēn he nanēr bē hil ayod na timu vu Kerisi Yesu in bē hil natu mehōnon yohvu. Gaḵ nabē hil sepa doḵ Moses-yi-horek, og hil su ayoh vu bē rēḵ natu mehōnon yohvu rē. Yōnon, nabē mehōti sepa doḵ Moses-yi-horek, og horek sagi su yoh vu bē doḵ vu yi begevonḡ yi natu mehō yohvu rē. ¹⁷ Om gāgēk sēn senēr bē he Yuda su sepa doḵ Horek, gaḵ he sepa doḵ Kerisi nabē ham in he natu alam yohvu lo, og saga tato bē he alam nimin paya nebē ham alam-yu-ngwē. Nebē saga, om maḵ saga nēr bē Kerisi vonḡin bē hil sepa doḵ ngaa nipaya? Ma rot! ¹⁸ Om nabē segērin sa nah vu Horek sēn sa hevuū ya lo, og maḵ seyoh paya geseyom. ¹⁹ In Horek nēr sa bē sēḵ nadiiḵ bemalaḡ nama, om sēn gwēbeng sa su rēḵ gebē nengag vu Horek gökin rē. Gaḵ sēḵ malag sepa Anutu mu mesa gevonḡ noh vu kwa. In yik sēnē vonḡ bē sediiḵ raḵ ḵelepeko* ving Kerisi, ²⁰ rēḵ ma gesa nahēn nado vesag. Rēḵ mu yik su nebē sēn sengo nado vesag rē. Gaḵ yik Kerisi sēnē nedo vesa loḵ sayog lob gwēbeng sa nado vesag, in sayog neya timu vu Anutu Nalu sēn kwa pesivin sa bediiḵ loḵ yah sa böḡ lo. ²¹ Sa su rēḵ juuk Anutu yi semusēn sēnē rē, gaḵ nabē Moses-yi-horek yoh vu bē gevonḡ behil natu mehōnon yohvu, og Kerisi vasap yi bediiḵ meris.

3

Paulus Tateḵin Horek Los Sēn Hil Ayod Na Timu Lo Degwa

¹ Ham alam Galata! Va vonḡ ham-a? In he nēr Yesu Kerisi tato vu ham geham raḵ ni bē diiḵ raḵ ḵelepeko* in ham ggovek ya. Rēḵ mehōti maḵ tong ham kwamin ma va om sēn ham su nesepa loḵ gāgēk anon rē-ē? ² Sa bē doḵ tepēḵ in gāgēk ti vu ham rē. Maḵ ham nesepa loḵ Moses-yi-horek lom Anutu vonḡ Anon Vabuung vu ham-a? Ma ham ngo Bengō Nivesa beham vonḡ ving rēḵ mēm-a? ³ Ham kwamin ma rot, in Anon Vabuung neḵo ham yom, loḵ ham newērin ham yah vu ngaa sēn ham nevong wirek lo! ⁴ Anutu vo semusēn ngahiseḵē vu ham rēḵ ham kwamin nevo bē ngaa meris-a? Bē ham kwamin bo nabē saga og ham nevasap yi ngaa betu ngaa meris yōnon! ⁵ Ma maḵ Anutu vonḡ Anon Vabuung yōḵ vu ham benevonḡ ngaa böp loḵ ham in ham nesepa loḵ Moses-yi-horek-a? Ma nevong vu ham in ham nevong ving gāgēk sēn he nēr rangah vu ham wirek lo? Gaḵ ham nevong ving raḵ he gāgēk.

⁶ Ham kwamin bo Abraham rē! Dekevu meneggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bē, “Ayo neya timu vu Anutu lob Anutu raḵ ni benēr yi bē mehō yohvu.”

⁷ Om ham jaḵ ni nabē alam sēn ayoj neya timu vu Anutu lo og Abraham yi mewis sir yōnon. ⁸ Anutu raḵ ni wirek beneggēp loḵ yi ḵapiya bē, alam-yu-ngwē rēḵ ayoj na timu vu yi lob mēm geḵo sir nah vu yi. Bengō Nivesa sēnē neggēp loḵ yi ḵapiya vorot, loḵ gāgēk sēn Anutu nēr vu Abraham wirek lo nebē, “Sēḵ gevonḡ semusēn vu alam-yu-ngwē pin degwa jaḵ

hong!”⁹ Nebë saga om sën alam sën ayoj neya timu vu yi lo deneko semusen sën Abraham ko wirek in ayo ya timu vu Anutu lo.

¹⁰ Rêk mu alam sën kwaj nevo bê desepa dok Horek in demedo malaj-tumsën lo, og rêk malaj nama, in gagek neggëp lo Anutu-yi-ka-piya bê, “Mehöti sën nesepa lo Horek sën neggëp lo ka-piya-horek-yi rêk su niwëek menevong yoh vu gagek pin los dahis rê lo, og rêk mala nama.”

¹¹ Lob mehöti su yoh vu bê sepa dok Horek pin los dahis megevong yi natu mehö yohvu gëp Anutu mala rê. Gağ gagek neggëp lo Anutu-yi-ka-piya bê, “Alam yohvu ayoj neya timu vu Anutu lom mêm sën denedo malaj-tumsën degwata.”¹² Rêk Horek su nêr gagek rağ alam sën ayoj neya timu vu Anutu lo rê, gağ nêr bê, “Mehöti sën nesepa lo Horek pin los dahis lo rêk medo mala-tumsën degwata.”¹³ Rêk hil su ayoh vu bê sepa dok Horek pin los dahis rê, om Horek nêr bê hil rêk malad nama na verök yi. Rêk mu rêk nama, in Kerisi du hil gagek-nyëvewen-yi saga rağ yah yi. Nebë saga, in dekevu wirek meneggëp lo Anutu-yi-ka-piya nebë, “Anutu nelë mehönon sën derekô rağ kele lo paya.”¹⁴ Lom Anutu nevang nebë saga in bê Kerisi gevong begagek semusen sën nenêr vu Abraham wirek lo anon jağ. Gagek semusen sënê nebë rêk geko alam-yu-ngwë nah vu yi geving. Genevong in bê Anon Vabuung nam medo geving hil jağ sën hil ayod neya timu vu Kerisi.

Anutu Yi Horek Su Yoh Vu Bë Dahun Yi Gagek Semusen Sën Joo Vu Abraham Wirek Lo Na Rë

¹⁵ Arig lo, sa bê nanêr gagek ti metahu jağ ngaa sën hil mehönon nehevong vu dob lo rê. Bê mehöti najoo gagek venuh nabë nadiik loğ mêm debo yi kupek gelek nalu lo losho yi alam, lob kevu megëp balam degelë, og mehö ngwë su yoh vu bê jesöo gagek vewen na, ma kevu yi gagek dus ngwë megelu dok na geving rê.¹⁶ Lob gagek sën Anutu nêr wirek lo, og nêr rağ Abraham bê, “luho yi mewis”. Su dekevu bê “losho yi mewis” rê. Bê nabë saga og denanêr jağ alam ngahi, gağ yik dekevu rağ mehö timu bê, “luho yi mewis”, lob sënê valek Kerisi.¹⁷ Om gagek sën sa bê nanêr lo nebë: Anutu joo gagek ving Abraham ggovek ya nebë saga beneggëp, loğ mêm ngebek 430 maya lob mêm Anutu vong Horek vu Moses. Rêk Horek sënê yô nahên neverup tamusen rot, om su yoh vu bê kevoh gagek muginsën sën Anutu joo vorot lo na benatu gagek meris rê.¹⁸ Gağ nabë hil nanêr nabë alam sën su denesepa loğ Horek rê lo su deyoh vu bê degekô Anutu yi gagek semusen sënê rê, og hil kevoh gagek semusen sën Anutu joo ving Abraham muginsën lo ya betu gagek meris.¹⁹ Nebë saga, om mağ nevang Horek yam ving in va? Nevong yam in bê nanêr ngaa nipaya tato vu hil bena berup dok buk sën Abraham yi mewis ti berup lo. Yi mewis ti sën Anutu nenêr gagek semusen rak yi lo. Lob angêr denenêr Horek saga vu Moses in bê geko nam vu hil kenud lo.²⁰ Rêk mu wirek og Anutu nevang gagek semusen saga niröp vu Abraham, gangêr los mehönon su delok vu yi medenêr rê.

Horek Yi Huk Bë Geko Hil Nam Vu Kerisi

²¹ Om Horek mağ neggërin Anutu yi gagek semusen benetu ngaa merisa? Gağ ma! Bê Horek ti neggëp beyoh vu bê gevong behil medo malad-tumsën og nivesa. Yik rêk gevong behil natu mehönon yohvu.²² Rêk ma, geti su nebë saga rê. Anutu-yi-ka-piya tatekin bê hil pin nehevong ngaa nipaya meneggëp vu hil, om aggata timu neggëp. Bê hil ayod na timu vu Yesu Kerisi, og Anutu rêk gevong yi gagek semusen saga vu hil

banon jaḱ. ²³Wirek sën gagek vongvingsën-yi yõ nahën lo, og Horek tu ala bedeginengin hil. Rot beya verup loḱ buk sën Kerisi tatekin aggata vongvingsën-yi rangah vu hil lo. ²⁴Horek tu ala menengin hil in bê geli hil na vu Kerisi, in hil ayod na timu vu yi lob mêm Anutu nanër hil nabë hil alam yohvu. ²⁵Loḱ mêm gwëbeng hil ayod neya timu vu yi, lom mêm Horek su nedeginengin hil ggökin yah rë.

Sën Hil Ayod Neya Timu Vu Kerisi Lo Vong Behil Atu Anutu Nalu

²⁶Yõnon, ham pin tu Anutu nalu in ham ayomin neya timu vu Kerisi. ²⁷Log ham pin sën neripek bêl raḱ Kerisi arë lo, ham tu Kerisi-yi-alam beham los nevong ngaa neggëp ti. ²⁸Beham su rëḱ basuh ham gökin nah nabë ham alam Yuda ma ham alam-yu-ngwë rë. Geham su rëḱ basuh ham nah nabë ham vahi og hur meris geham vahi og ala rë. Geham su rëḱ basuh ham menanër ham nabë, “Heḱ maluh gehameḱ avëh!” rë. Gaḱ ham pin netu alam degwa timu beham los Kerisi Yesu nedo revuh ti. ²⁹Ham tu Kerisi-yi-alam om mêm ham tu Abraham yi mewis ving nebë saga, om ham rëḱ natöḱ vu semusën pin sën Anutu baḱo raḱ Abraham wirek lo geving.

4

Kerisi Yi Hur Hil Om Rëḱ Gevong Behil Natu Anutu Nalu

¹Bë mehöti nanër borot nabë nalu rëḱ doḱ nah ben megeḱo yi ngaa pin natu yi ngaa, rëḱ mu nalu yõ nahën mahen, og yik su anon raḱ beḱo pevis rë. Gaḱ yõ nahën nedo nebë hur ti. ²Log ama lo mewa lo getatovaha bedenengin yi rot beya neverup loḱ buk sën ama ggooin raḱ lo. ³Log hil nebë saga. Hil nahën nado nebë hurmahen gehil su arig rë, lob ngaahur sën denengin dob agi denedeginengin hil. ⁴Rëḱ mu buk sën Anutu tung lo verup ggovek ya, lob vong Nalu yam bavëh ti ḱo yi. Lob dahun yi gesepa loḱ Horek, ⁵in bê doḱ vu hil mehõnon sën Horek deginengin hil lo begeḱo hil nah natu Anutu nalu.

⁶Lob ham tu Anutu nalu ggovek, om sën nevong Nalu yi Anon Vabuong yam menedo loḱ hil ayod, benevong behil netahi bê, “Aba! nebë Amag!” ⁷Om su hong hur meris megenevong huk vu ala ngwë rë, gaḱ getu Anutu nalu. Getu Anutu nalu om nër bê yi ngaa pin tu hong ngaa.

Paulus Kwa Ya Ngahi In Alam Galata

⁸Wirek ham duḱin Anutu, lob ham tu anutu-kuungsën hir hur bedenengin ham, rëḱ mu anutu-kuungsën saga su sir anutu sogek rë.

⁹Loḱ mêm gwëbeng sënë ham neraḱ Anutu ni ggovek ya-E mu maḱ sa nanër nabë Anutu neraḱ ham nimin-loḱ ham bê gwërin ham nah vu ngaahur meris nebë saga benatu hir hur gökin in va? Su deyoh vu bê degevong ngaa nivesa ti vu ham rë, gesu deyoh vu bê dedoḱ vu ham rë. ¹⁰Ham nahën nesepa lok meneḱo hir buk los hir kwev mewis gesoda böp böp los ta mewis rak. ¹¹Wöp-o! Sa vasap sa mesa nehevong huk rot in ham rëḱ ma gesa huk anon ma!

¹²⁻¹³Arig lo! Ham sepa doḱ sa vahag nabë sën sa nesepa loḱ ham vahamin wirek lo. Sa nig raḱ wirek rëḱ ham su nevong paya vu sa rë. Gaḱ niraksën jom sa ahon besa nado ham nyëg, lom senër Bengö Nivesa vu ham nyëdahis. ¹⁴Niraksën saga vong huk böp vu ham, rëḱ ham su nimin nelëlin sa ma ham ruu demimin vu sa rë. Gaḱ ham ḱo sa raḱ nebë Anutu yi angër ti, ma nebë Kerisi Yesu yõ yök vu ham. ¹⁵Lob ham kwamin

vesa rot in sa, rëk gwëbeng og mak nebë va? Yönon! Seraḵ ni bē wirek og ham kwamin paya in sa rot beham vongin bē selupek malamin gahis vër mebo vu sa!

¹⁶ Lok nebë va? Ham nelë sa paya gwëbeng in senër gagek anon rangah vu ham ma va? ¹⁷ Loog seraḵ alam saga nij vorot bē deneko ham rak, rëk mu sir alam nij paya. Denevongin bē hil basuh hil gemëm ham nimin dëlin sa geham napiik vu sir mu pangsën. ¹⁸ Sa su newag neraḵ in ham rë! Gaḵ nabë sa su medo geving ham rë galam vahi kwaj bo nabë dedok vu ham yönon, og sagaḵ nivesa. ¹⁹ Rëk nalug lo! Sayog nikerus rot nebë sën ata vimeng in nalu beni nesang lo, in bē ham natu Yesu yi alam gökin nah. ²⁰ Sa hevongin bē sa medo geving ham lok mëm seyoh vu bē nanër gagek niröp vu ham. Rëk mu ma gesa kwag neya ngahi bē sa gevong nabë va!

Gagek Peggirinsën Raḵ Hagar Lu Sara

²¹ Ham bē gurek nah Moses-yi-horek babu beham sepa dok-a? Om ham gwengo gagek sën Horek nër agi rë! ²² Neggëp lok Horek nebë Abraham nalu luu. Luho yi hur avëh ti deko ngwë, geluho venë sogek yö deko ngwë. Venë sogek sënë og su hur avëh ti yi rë, gaḵ yö tu ala menëgin yi. ²³ Lob nalu ngwë sën luho yi hur avëh deko lo, og deko nebë sën hil pin nehaḵo nalud lo. Gaḵ ngwë sën luho venë sogek deko lo, og luho deko sir, lob Anutu nevong benalu lok in bē yi gagek sën nër vorot lo anon jak.

²⁴ Lob gagek peggirinsën raḵ gagek sagi. Avëh luu sënë nebë gagek luu sën Anutu joo vu mehönön lo. Hagar nebë Horek muginsën sën Anutu vo vu alam Yuda ggëp Kedu Sinai wirek lo, beyi mewis lo detu Horek yi ngaa meris. ²⁵ Kedu Sinai nedo dob Arabia sën Hagar yi mewis lo yö hir dob lo, lob sënë nebë Yerusalem sën nedo dob agi. Lob Yerusalem sën nedo dob agi, losho yi mewis lo detu ngaa-dob-yi yi ngaa meris bedëginengin sir pin. ²⁶ Rëk mu Yerusalem ngwë sën nedo vavunë lo, og saga nebë Abraham venë sogek, gengaa ti su tu ala medëginengin yi rë. Lob avëh saga vong bē hil pin atad. ²⁷ In dekevu meneggëp lok Anutu-yi-ḵapiya nebë:

“Hong avëh sën genare newam meris
gesu geḵo nalum ti rë lo,

kwam vesa rot!

Hong sën su genevimengin nalum ti rë lo.

Ayem jak megenanër rangah nabë ahëm nivesa rot!

In avëh sën regga ni nelëlin yi lo yi mewis rëk ngahij sekë rot
kesuu avëh sën nedo ving regga lo hen.”

²⁸ Log arig lo! Ham nebë Isaak. Ham nebë hurmahen sën Anutu vong yam in bē gagek semusën sën nër vorot lo anon jak lo. ²⁹ Rëk hurmahen sën ata ḵo yi nebë hil atad deneko hil pin lo nelë hurmahen ngwë sën degwa vu Anon Vabuung lo paya wirek basis begö vu yi, lom yik gwëbeng nebë saga ving. ³⁰ Rëk mu dekevu Sara yi gagek meneggëp lok Anutu-yi-ḵapiya bē, “Gwetii hong hur avëh luho nalu dena in hur avëh nalu su rëk dok nah böm geving sa nalug rë, gaḵ rëk nama!” ³¹ Om arig lo, hil su nebë hur avëh nalu hil rë, gaḵ hil nebë venë sogek nalu hil.

5

Hil Sën Kerisi Ḵo Hil Vër In Ngaa Nipaya Lo Hil Su Malad Anonin Ngaa Nipaya Gökin

¹ Kerisi ƙo hil vër in ngaa sën deginengin hil lo in bë hil su agurek nah ngaa ti babu megegin hil nah gökin. Om ham bare niwëek geham su gurek Horek babu medeginengin ham. ² Ham ngo! Sa Paulus sa bë nanër vu ham nabë: Nabë degerah* ham navimin, og Kerisi su rëk doƙ vu ham rë, gaƙ rëk nama!

³ Lob sa bë nanër gagek sënë vu ham gökin nah rë nabë: Bë ham gwerah* navimin, og ham rëk sepa doƙ Horek megwevong noh vu pin geving. Rëk nabë ham kweyëh horek timu og ham rëk malamin nama. ⁴ Nabë ham kwamin bo nabë ham sepa doƙ Horek in gevong meham natu mehönnon yohvu, og ham kwehe ham vër in Kerisi-yi-alam. Om Anutu su rëk nanër ham nabë ham alam yohvu rë, gaƙ rëk nama. ⁵ Rëk Anon Vabuung nelok vu hil behil nid wëek menavo kwad in buk sën Anutu nanër hil nabë hil mehönnon yohvu jaƙ sën hil ayod neya timu vu Kerisi lo. ⁶ In hil sën Kerisi-yi-alam hil lo, nabë hil herah* navid ma hil su herah* navid rë, og sakaƙ ngaa meris besu nelok vu hil rë. Gaƙ ngaa anon sogek nebë hil ayod neya timu vu yi, bahëd neving yi losho alam vahi pin sën ayoj neya timu vu yi lo. ⁷ Wirek ham nesepa loƙ yi nivesa, loƙ maƙ re ggërin ham om sën gwëbeng ham su nesepa loƙ gagek anon rë-ë? ⁸ Anutu sën ggooin ham raƙ lo su ggërin ham yah nebë saga rël! ⁹ Ngaa nipaya yik nebë yüst*. Gagek nipaya mahen teka nelok ya ham ti ti ayomin, lob denenër yoh vu ham pin lob neving beham pin nimin paya neraƙ. ¹⁰ Rëk Mehöböp vo niwëek vu sa besa kwag nevo bë ham rëk gwevuu gagek nipaya saga na, gemëm hil sepa doƙ kwa timu. Rëk mu alam sën denevong gagek nipaya neverup loƙ ham lo, nabë sir los arëj ma alam meris, og hir ngaa nipaya sënë neggëp vu sir berëk degeƙo nyëvewen doƙ nah.

¹¹ Lob arig lo, alam sagi ahëj sengën vu sa, in senër bë Yesu diik rak ƙelepeko* in bë geƙo hil nah vu Anutu. Gaƙ bë sa nanër nabë hil gerah* navid in bë hil anah vu Anutu, og su rëk ahëj sengën vu sa rë, gesu rëk dedeginengin ngaa maggin jaƙ sa rë. ¹² Ham nanër vu alam sën denevong gagek nebë agi neverup loƙ ham lo nabë sahëg neving bë degerah paya gedeketöv navij na!

¹³ Lob arig lo, Anutu ggooin ham raƙ in bë geƙo ham vër in ngaa sën deginengin ham lo. Rëk mu ham gwegin ham nivesa geham su kwamin bo nabë neƙo ham vër in Horek, om mëm ham gwevong ngaa sën ham malamin anonin lo jeggin jeggin noh vu kwamin. Gaƙ mu ham ahëmin geving ham beham ngo dahun ham. Ham su kwamin bo nyëvewen rë, gaƙ ham doƙ vu ham nyëmasën. ¹⁴ In hil nasupin Horek pin loƙ yah gagek timu sënë nebë: Ahëm geving alam sën denedo dus vu hong lo nabë sën ngo ahëm neving hong! ¹⁵ Ham gwegin ham nivesa. Gaƙ nabë ham medo nanër ham menakwër yalek doƙ ham ayomin, og ham rëk basap ham beham kwetëkin ham genyëg gëp meris.

Anon Vabuung Yi Ngaa Los Hil Ngaa Mugeng

¹⁶ Om sa nanër vu ham nabë: Nabë ham sepa doƙ Anon Vabuung megegin ham, og ham su rëk malamin anonin ngaa nipaya meham gwevong rë. ¹⁷ In hil nemalad anonin ngaa sën Anon Vabuung nelë bë su yoh vu rë lo, log Anon Vabuung ahë neving bë hil gevong ngaa nivesa sën hil ayod ninelëlin lo. Luho medo denesis begö vu sir, om ham su yoh vu bë rëk gwevong ngaa nivesa sën ham kwamin nevo lo banon jaƙ rë.

18 Rêk mu nabë ham nesepa lok Anon Vabuung, og Horek su negin ham rë.

¹⁹ Lob ngaa sën hil nemalad anonin lo nebë sënë: Hil nehevong baggëb, gehil nehevong ngaa sën su yoh vu rë lo, gehil kwad nevo ngaa jeggin jeggin rak ngaa sën alam denevun sir in lo. ²⁰ Hil kwad neya vu ngaa vahi kesuu Anutu, hil nehevong parahek los katoong. Hil nevasuh hil menasis begö vu hil vewen vewen, hil nanër hil, hil ayod nesis yi, hil ahëd sengën menehevong paang. Hil nevengwëng rak ngaa nipaya vunsën in bë gako hil jak, hil nemehoo hil, hil nevasuh hil. ²¹ Hil nehalë mehö ngwë paya in ngaa nivesa tök vu sir, hil nanum bël mengëës menekeyevin, hil nehevong nos böp los nanum benehevong raro nipaya gengaa jeggin jeggin, log hil nehevong ngaa nipaya aggagga pin nebë saga ving. Lob sa bë nanër vu ham gökin nabë sën senër vu ham wirek lo nabë: Alam sën denevong ngaa nebë aga, og su rëk dedok na Anutu-yi-nyëg bedemedo geving yi rë. ²² Rëk mu Anon Vabuung tahu hil lok ngaa nebë sënë: Hil ahëd geving hil, hil medo los kwad vesa, hil ayod gëp revuh, hil su abo dok nipaya nyëvewen, hil kwad bo mehö ngwë madok vu sir, hil napiik vu ngaa nivesa, hil gevong niröp noh vu sën hil nanër lo. ²³ Hil malad yes, hil najom hil ahon in ngaa nipaya. Gaç horek ti su neggëp in bë nanërin ngaa nebë sënë rë.

²⁴ Lob mehönon sën detu Kerisi-yi-alam lo, og desis ngaa sën malaj anonin lo los ngaa nipaya sën ayoj nevu nevu in lo rak ya kelepeko* in bë nama na. ²⁵ Anon Vabuung nevo niwëek vu hil, lob hil ayoh vu bë sepa dok ngaa nivesa, om hil agurek babu mesepa dok vaha jak buk pin. ²⁶ Hil su sepa dok ngaa sën geko hil arëd jak lo, gehil su gevong bemehö ngwë ahë sengën jak, gehil su galë mehö ngwë sën alam vahi deneko sir rak lo paya.

6

Hil Adok Vu Hil Arid Lo Sën Denetök Rak Maggin Lo

¹ Arig lo! Bë ham ti gevong ngaa nipaya ti beham jak ni, og ham sën nesepa lok Anutu niwëek lo tato aggata niröp vu yi. Rëk mu ham gwevong nabë saga los malamin yes. Geham su gweko ham jak, gaç ham gwegin ham, in ngaa nipaya rëk pelëpin ham beham rëk bës geving. ² Ham dok vu ham vewen vewen beham kwerë maggin sën netök vu ham lo. Ham gwevong nabë saga in ham gwevong noh vu Kerisi yi horek. ³ In nabë mehö meris ti kwa bo yi nabë yik mehö-los-bengö ti, og mehö saga nekuung in yi. ⁴ Rëk mu alam pin yö deseggi hir huk medejak ni rë, lok mëm nabë nivesa og mëm kwaj vesa in, gaç su degeko sir jak in nabë dekesuu mehö ngwë. ⁵ In Mehöböp rëk seggi hil pin ti ti in hil ngo hil huk sën hil nehevong lo.

⁶ Log ham dok vu ham alam sën denenër Anutu yi gagek vu ham lo jak ngaa navij yi. ⁷ Ham su gwekuung in ham! In hil su ayoh vu bë tetuhin Anutu rë, gaç rëk gevong nyëvewen vu hil noh vu ngaa sën hil nehevong lo. ⁸ Bë mehöti sepa dok ngaa nipaya sën mala anonin lo, og rëk natök jak nyëvewen nipaya bemala nama. Gaç nabë sepa dok Anon Vabuung megevong ngaa nivesa, og rëk geko nyëvewen nivesa vu Anon Vabuung bemedo mala-tumsën degwata. ⁹ Om hil su nid tebö in ngaa nivesa. In nabë hil su sekëd nama in rë gehil gevong niwëek, og hil rëk gako nyëvewen nivesa dok nah vu tamusën. ¹⁰ Om nabë aggata neggëp

behil ayoh vu bë gevong ngaa nivesa vu mehö ngwë, og hil gevong. Hil adok vu mehönon pin nabë saga, rëk mu hil kwad bo hil arid lo sën ayoj neya timu vu Yesu lo namugin kesuu alam dahis.

Paulus Kwa Vesa In Sën Kerisi Diik Raç Kelepeko

¹¹ Log ham gwelë gagek dus ti sën agi nivesa! Yik sengo kevu rak nemag niröp gesa kevu böpata! ¹² Alam sën denevongin bë ham gwerah* navimin lo denevong nebë saga in bë alam vahi degelë sir nivesa medegeko sir jak. Log denevong saga in bë denoh nenga in ngaa maggin sën netök vu alam sën denenër bë Kerisi diik raç kelepeko* in hil lo. ¹³ Yönon, denerah* navij, rëk mu su denesepa loç Horek pin rë gema. Gaç denevongin bë ham gwerah* navimin in bë yö denanër hir huk rangah medegeko sir jak in. ¹⁴ Rëk sa, og sa nehaço sa raç in ngaa timu sënë nebë: Hil Mehöböp Yesu Kerisi diik raç kelepeko*, lob vong bengaa dob yi su yoh vu bë najij sa gökin rë. Lob sa su rëk malag anonin ngaa dob yi gökin nah rë. ¹⁵ In mehöti sën tu Yesu Kerisi yi alam raç lo, nabë rah* navi ma su rah* navi rë, og sakaç ngaa meris, gaç ngaa anon nebë mehö saga tu mewis raç. ¹⁶ Lob alam pin sën kwaj nevo gagek agi bedenesepa loç lo, og Anutu kwa gevongin sir begevong bayoj gëp revuh, in detu alam Israel raç.

¹⁷ Om mehöti su geço gagek saga jaç gökin nah. Alam denevong rii raç sa in Yesu yi hur sa, bebegö niben neggëp loç sa navig vorot beyik ggovek saga.

¹⁸ Arig lo, hil Mehöböp Yesu Kerisi gevong semusën vu ham anomin. Yönon.

Kapiya Sën Paulus Kevu Vu Kerisi-yi-alam Vu Epesus

¹ Sa Paulus sën Anutu ggooin sa raḱ in bê sa natu Kerisi yi sinarë. Sa kevu kapiya sënë yök vu Anutu-yi-alam ham sën ham ayomin neya timu vu Kerisi menepiik vu lo. ² Hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevonḡ semusën vu ham beham ayomin gëp revuh.

Anutu Vo Semusën Pin Vu Hil Raḱ Kerisi

³ Hil gaḱo hil Mehöböp Yesu Kerisi Ama Anutu arë jaḱ in vong Kerisi yam, lom ko yaḡek yi semusën nivesa vesa pin sën neloḱ vu hil anod lo yam vu hil. ⁴ Yönon, yö ggooin hil raḱ wirek gesën su tung yaḡek los dob rë geyö nahën lo. Ahë neving hil beggooin hil raḱ betato hil bê hil natu Yesu yi alam gehil natu mehönon nid röpsën, gesu gelë nabë ngaa nipaya gëp vu hil. ⁵ Geyö kwa vo wirek ving bê rëḱ semu hil nabë sënë, lom nër vorot bê Yesu Kerisi rëḱ geko hil nah vu yi lom mëm nanër hil nabë nalu hil. ⁶ Hil su nehevong ngaa nivesa ti in bê mëm gevonḡ nabë saga doḱ nah vu hil rë, gaḱ ahë neving Nalu Yesu om sën nevonḡ vu hil nyëmasën, om hil gaḱo arë jaḱ na vavunë rot.

⁷ Log Nalu sagi keseh niköḱ ya in bê kevoh hil ngaa nipaya na gesu gëp vu hil, log mëm geḱo hil nah vu Anutu. ⁸ Lob nevonḡ yi semusën sënë böpata rot vu hil gesu neggulin rë. Genevo kwa los netatekin gagek degwa vu hil ving. ⁹ Tatekin gagek sën kwa nevo wirek beyö neggëp vunsën vu yi lo vu hil. ¹⁰ Nebë, buk govek na rë, loḱ mëm Kerisi natu ala bengupin ngaa pin jevuh ti bedegevek babu. Ngaa pin vu yaḡek gengaa pin vu dob.

¹¹ Lob Anutu nevonḡ ngaa pin banon nerak neyoh vu yö kwa, om kwa vo wirek benër vorot bê Kerisi rëḱ geko hil nom behil natu yi alam. ¹² Ggooin he alam Yuda raḱ wirek loḱ sën Nalu yö nahën gesu yam dob rë lo, in bê he kwamin bo Kerisi megegin yi. Lob saga neko Anutu arë raḱ benetato niwëëk rangah vu mehönon. ¹³ Loḱ mëm gwëbeng sënë ham alam-yu-ngwë nengo gagek anon ving beham hurek babu. Gagek anon sënë nebë Bengö Nivesa sën tatekin vu ham nebë Anutu ro aggata in bê geḱo ham nah vu yi lo. Ham vonḡ ving ggovek, loḱ mëm Anutu vonḡ Anon Vabuung yam beloḱ ya nedo ham ayomin yoh vu sën nër vorot lo, in bê tato nabë yi alam ham. ¹⁴ Lob Anon Vabuung saga netato rangah bê Anutu baḡo hil tu yi alam ggovek ya. Geyö rëḱ medo tato nabë sënë in geḱo Anutu arë los niwëëk jaḱ. Rot bena berup doḱ buk sën anon jaḱ bAnutu geḱo hil nah medo geving yi lo.

Paulus Jom Raḱ Bë Anutu Bo Kwa Vu Alam Epesus

¹⁵ Nebë saga lom sa hango bê ham ayomin neya timu vu Mehöböp Yesu geham ahëmin neving yi alam. ¹⁶ Lom sa ahëḡ nivesa rot vu Anutu in ham buk gerangah, mesa medo najom raḱ in ham gesa su nehevuu rë. ¹⁷ Sa medo najom raḱ nebë hil Mehöböp Yesu Kerisi yi Anutu sën Ama los niwëëk lo gevonḡ beham natu alam los kwamin beham jaḱ gagek los degwa ni beham jaḱ Kerisi ni nivesa.

¹⁸ Lob sa najom raḱ ving bê gevonḡ beyi gagek gëp rangah vu ham beham jaḱ ni, gemëm ham jaḱ ni geving nabë ham nevo kwamin in yi

menedo. In ggooin ham rak in bê ham natu yi alam bemedo geving yi gëp yagek. Log vongin bê gevong yi ngaa nivesa los arë arë ngahisekë rot vu ham. ¹⁹ Log sa bê ham jak ni nabë Anutu niwëëk bôpata rot kesuu ngaa vahi pin, log nevong niwëëk saga vu hil ving behil ayod neya timu vu yi. Nebë sën vong ngaa niwëëk bôpata ²⁰ sën ko Kerisi vër in alam-diiksën bevesa loḵ yah, betung yi ya nedo nema vesa ggëp yagek lo. ²¹ Lob tu ala mekesuu alam böp los ggev gengaa los arëj, gengaa niwëëk pin sën denedo yagek babu lo. Yönon, kesuu ngaa pin sën arëj neggëp vu dob agi, gesën arëj rëḵ berup gëp Buk-tamusën lo. ²² Log Anutu tung ngaa pin loḵ ya nema ggovok ya bevong tu Kerisi-yi-alam pin hir yusekë in ngaa pin ala yi. ²³ Lom vong bê Kerisi-yi-alam pin detu Kerisi navi, lob Kerisi sën nedo loḵ ngaa pin vu yagek los dob lo nedo loḵ yi alam pin ti ti ving benero sir yoh vu kwa.

2

Hil Bë Rëḵ Malad Nama Rëḵ Kerisi Luḵ Yam In Hil

¹ Lob wirek ham bê rëḵ malamin nama na verok yi in ham nekweyëh gagek los nevong ngaa nipaya. ² In ham nesepa loḵ aggata-dob-yi. Ham nevong ngaa nipaya geham nengamin yes vu memö nipaya hir ala Satan sën tu ala menëgin ngaa pin sën neggëp yagek babu los dob lo. Gememö sënë yö nahën nevong huk loḵ alam sën su nengaj yes vu Anutu rë lo ayoj. ³ Wirek og hil naha rak sir gehil medo nesepa loḵ ngaa sën hil ahëd neving lo menehevong. Hil ngo nesepa loḵ ngaa los ayo nevu nevu sën hil kwad nevo los hil malad anonin lo, gehil su kwad nelah loḵ rë. Lob Anutu ahë sengën vu hil rot wirek bevongin bê kevoh hil na. Nebë sën nahën ahë sengën vu alam vahi bevongin kevoh sir na agi, in nahën denesepa loḵ ngaa nebë sagi. ⁴ Rëḵ mu Anutu mehö kwa vonginsën degwa lob kwa pesivin hil pangsën rot. ⁵ In hil ngaa nipaya tato bê hil rëḵ malad nama, rëḵ ma gAnutu vong behil atu mewis nebë sën vong beKerisi vesa loḵ yah bekedo rak yah vu bedub lo. Ko hil yah vu yi nyëmasën, gaḵ su vong loḵ yah hil ngaa nivesa ti rë. ⁶ Hil atu Yesu-yi-alam lom Anutu ko hil rak ving yi benër vorot bê hil rëḵ medo dok ti gëp yagek. ⁷ Nevong nebë saga in bê alam degelë degwata los degwata vu Buk-tamusën nabë Anutu mehö semusën degwa yönon rot, in nevong ngaa nivesa saga vu hil degwa rak Kerisi Yesu. ⁸ Ham su yoh vu bê gwëvong ngaa ti dok nah in gwëko ham vër in ham nipaya nyëvewen rë. Gaḵ mu Anutu semu ham rak sën ham ayomin neya timu vu Yesu lo, bevong ham vër nyëmasën. ⁹ Degwa su neggëp vu ngaa nivesa sën ham nevong lo in bê ham rëḵ gwëko arëmin jak rë. ¹⁰ In Anutu nesemu hil yoh vu yö kwa. Nevong behil atu Kerisi-yi-alam in bê hil gevong huk nivesa vesa sën kwa vo wirek benër vorot bê hil gevong lo.

Kerisi Supin Alam Yu Luu Detu Yu Timu

¹¹ Om ham su kwamin birek in sënë: Wirek ham navimin tato ham nebë ham alam-yu-ngwë. Log alam sën denerah* navij lo denenër ham bê 'alam sën su denerah* navij rë' lo. ¹² Og vu buk saga ham su nevo kwamin in Kerisi rë, gaḵ alam Israel denelë bê ham alam-yu-ngwë, log gagek sën Anutu joo rak sir lo, og su joo rak ham ving rë. Log ham su nevo kwamin in ngaa nivesa ti menëgin nebë alam Israel rë, gAnutu sogek su nedo ving ham in bê dok vu ham rë. ¹³ Rëḵ mu mëm gwëbeng sënë og ham sën nedo adingnë wirek lo yam dus vu he Israel, in Kerisi keseh nikok in

ham. ¹⁴ In netu hil mehö-mamer-yi in bë hil medo jevuh ti, lob supin he alam Yuda ving ham alam-yu-ngwë yam. Log kevoh katum sën neruu hil lo ya gesupin hil behil atu alam degwa timu. ¹⁵ In degwa nebë vasap navi bediik mekevoh gagek sën nevonng behil nehalë hil paya lo ya. Gagek sën kevoh ya-ë, og yik Horek sën nedeginengin gagek ngahisekë rak he menenërin ngaa vahi vu he ving lo. Log nevonng nebë sagi in bë he Yuda geham alam-yu-ngwë behil natu yö yi alam mewis degwa timu bemedo jevuh ti. ¹⁶ Yönon, diik rak kelepeko* in bë gevong behil natu anon timu begagek sën neggëp vu hil lo nadiik na, loḵ mëm geḵo hil pin doḵ ti nah vu Anutu. ¹⁷ Om sën ḵo Bengö Nivesa mamer-yi beyam nër. Vong mamer vu ham sën nedo adingnë lo, gevu he sën nado dus lo ving. ¹⁸ Yönon, Yesu vong behil yu luu ayam loḵ ti vu Ama, gevong Anon Vabuung yam tatekin aggata vu hil.

Hil Sën Kerisi-yi-alam Lo Og Hil Atu Anutu Yi Dub Sogek

¹⁹ Nebë saga om gwëbeng sënë ham su nebë alam-yu-ngwë los alam nenga nenga rë. Gaḵ ham tu Kerisi-yi-alam geyi nyëḡ tu ham nyëḡ, geham nebë alam sën denedo loḵ Anutu yi beggang ving yi. ²⁰ Log ham nebë beggang sën Anutu lev, gemudeng sën ham nare rak nebë alam sinarë nyëdahis losho alam-denenër-gagek-rangahsën. GeYesu tu degwasekë nebë gelöng niwëëk sën beggang nyëketu yi. ²¹ Lob gadu beggang sekë pin ahon bebeggang anon pin köpek, lob beggang saga tu dub vabuung yönon betu Mehöböḵ yi ngaa. ²² Log Kerisi-yi-alam ham, lob ham nebë beggang sekë sën delev beggang rak beham tu Anutu yi dub in Anon Vabuung doḵ medo.

3

Paulus Yi Huk Bë Nanër Bengö Nivesa Vu Alam-yu-ngwë

¹ Nebë saga, om sën sa Paulus seya nado karabus in sën senër Yesu Kerisi rangah vu ham alam-yu-ngwë lo. ² Maḵ ham ngo ggovek bë Anutu vo gagek semusën sën vongin bë nanër vu ham lo vu sa in bë sa gaḵo nöḵ vu ham. ³ Log yik tato gagek sën neggëp vunsën wirek lo rangah vu sa, yoh vu gagek dus sën sa kevu yöḵ vu ham wirek lo. ⁴ Om nabë ham natevin, og ham yoh vu bë jaḵ ni nabë serak Kerisi yi gagek sën neggëp vunsën wirek lo ni. ⁵ Anutu su tatekin gagek sënë vu alam sën denedo dob wirek lo ti berak ni rë. Gaḵ gwëbeng og Anon Vabuung tatekin vu Anutu yi sinarë los yi alam-denenër-gagek-rangahsën mederak ni. ⁶ Log gagek sënë nër bë Yesu Kerisi vong Bengö Nivesa yam in bë ham alam-yu-ngwë doḵ nam geving he alam Yuda behil natu alam degwa timu. Lob gagek sën Anutu joo wirek bë gevong vu he lo, og vong vu ham ving.

⁷ Lob Anutu vong semusën vu sa nyëmasën rak yö yi niwëëk, gevong besetu yi hur in bë sa nanër Bengö Nivesa sënë rangah. ⁸ Gaḵ sa mehö nig paya gAnutu-yi-alam pin nijvesa kesuu sa. Rëḵ vong semusën anon saga loḵ yam sa nemag nyëmasën, in bë sa nanër Kerisi yi ngaa anon nivesa sën nevonng in bë doḵ vu alam-yu-ngwë lo rangah vu sir. ⁹ Log sa tatekin vu mehönön pin nabë Anutu vong gagek sën neggëp kesii wirek lo toḵ yam rangah banon rak nebë sënë. In gagek sagi yö neggëp kesii loḵ Anutu ayo vu buk sën tung dob lo rot begwëbeng. ¹⁰ Neggëp kesii wirek in bë ngaahur hir ggev los ngaahur nij wëëk vu yagek babu degelë Kerisi-yi-alam gwëbeng sagi medejaḵ ni nabë Anutu mehö kwa böḵ kesuu sir pin.

¹¹ In yö kwa vo nyëdahis meneggëp loḵ ayo vorot bë hil Mehöböp Kerisi Yesu rëḵ gevongŋŋгаа sënë banon jaḵ. ¹² Hil ayod neya timu vu Yesu om sën hil su nahönneng in Anutu mala rë, gaḵ hil naha raḵ yi los najom raḵ ya vu yi nebë sën hil atu yi alam niröp lo. ¹³ Om sën sa bë nanër vu ham nabë ham su newamin jaḵ gesekëmin nama inŋгаа maggin sën nedeginengin sa lo rë. Gaḵ mu ham napisek inŋгаа saga töḵ vu sa, in netök vu sa raḵ degwa sën sa nehaḵo Bengö Nivesa yöḵ vu ham lo.

Paulus Vongin Bë Alam Epesus Dejaḵ Ni Nabë Kerisi Ahë Neving Sir

¹⁴ Om sën sa najom raḵ in ham pangsën geneketaḵ vu hil Mehöböp Yesu Kerisi Ama Anutu bë doḵ vu ham. ¹⁵ In alam yageḵ-yi los dob-yi pin degwaj yi. ¹⁶ Sa najom raḵ vu yi nebë: Ngaanon los niwëëḵ nivesa pin neggëp vu yi, om gevongŋŋ Anon Vabuung nöḵ vu ham in bo gadu doḵ ham ayomin beham bare niwëëḵ. ¹⁷ Gesa najom raḵ nebë: Ham ayomin na timu vu Kerisi, lom mëm yö rëḵ medo doḵ ham ayomin. Lob ham jaḵ ni nabë Anutu ahë neving ham rot, bemëm ham bare niwëëḵ jaḵ degwa saga, nabë sën kele gëga neluḵ ya dob benare niwëëḵ. ¹⁸ Bemëm ham los Anutu-yi-alam pin rëḵ jaḵ ni nabë Anutu ahë neving hil pangsën raḵ buk pin kesuuŋŋгаа vahi pin, gesu mala nenga in hil ma ni nelëlin hil rë. ¹⁹ Gesa najom raḵ bë ham jaḵ ni nabë Kerisi ahë neving hil rot kesuuŋŋгаа pin sën hil mehönon naraḵ ni lo. Om mëm Anutu rëḵ doḵ medo ham ayomin begevongŋŋ beham nabë yi, gengaa nipaya ti su gëp vu ham. Gaḵ ham gwevongŋŋгаа pin nabë sën Anutu nevongŋ lo.

²⁰ Log hil gaḵo Anutu arë jaḵ, in yö yoh vu bë gevongŋŋгаа böp böp vu hil kesuuŋŋгаа pin sën hil ayoh vu bë keḵtaḵ in los kwad bo lo. Nevongŋŋгаа nebë saga raḵ yö niwëëḵ sën nevongŋ huk loḵ hil ayod lo. ²¹ Nebë saga om hil sën Kerisi-yi-alam hil lo, og hil los Kerisi Yesu ngo medo gaḵo Anutu arë jaḵ noh vu buk pin degwata los degwata. Yönon.

4

Hil Sën Kerisi-Yi-Alam Hil Lo Atu Kerisi Anon

¹ Sa nado ḵarabus in Mehöböp yi mehö sa. Om sa bë nanër vu ham nabë Anutu ggooin ham raḵ, om ham gwevongŋŋгаа pin nivesa noh vu sën kwa nevo bë yi alam degevongŋ lo. ² Ham su gweḵo ham jaḵ, gaḵ ham malamin yes beham nahubin ham, geham najom ham ahon geham su bo doḵŋŋгаа nipaya sën ham vahi denevongŋ vu ham lo, gaḵ ham ahëmin geving ham. ³ Ham nimin wëëḵ in ham su basuh ham, gaḵ ham medo jevuh ti nabë sën Anon Vabuung ahë neving bë ham gwevongŋ lo. In nabë ham gwelë ham nivesa bemedo jevuh ti, og saga rëḵ naduu ham ahon beham natu degwa timu. ⁴ In yik hil atu anon timu, geyikŋŋ Anon Vabuung timu nedo, log ham bo kwamin in sën Anutu ggooin ham raḵ lo. ⁵ Kë! Yik hil Mehöböp timu nedo, gehil nehevongŋ ving ggëp ti, gehil naripek bël ggëp ti. ⁶ Log yik hil Anutu timu nedo. Hil pin Amad yi, genetu hil pin alad, genevongŋ behil pin nehevongŋ yi huk, genedo loḵ hil pin ayod. ⁷ Rëḵ Kerisi vo yi semusën ti ti ggelek hil pin, behil haḵo nyëmasën yoh vu yö kwa.

⁸ Yoh vu sën dekevu meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo nebë:
 “Kesuuŋŋгаа alam sën denesis begö vu yi lo
 beduu sir ahon,
 log mëm raḵ yah vavunë
 bevo semusën ggelek mehönon nyëmasën.”

⁹ Rêk gâgek sên nêr agi bê raq yah vavunê om saga maq tato bê luq yam dob sên neggêp gebinê agi mugin. ¹⁰ Gaq mehô sên luq yam lo, yik mehô sên raq yah vavunê mekesuu yagek teb pin lo, lob raq yah vavunê in bê natu ala megegin ngaa pin.

¹¹ Log vo semusên aggagga vu yi alam nebê sênê: Vahi denetu sinarê, gevahi denetu alam-denenêr-gâgek-rangahsên, gevahi deneko loq nyêg medenenêr Bengô Nivesa vu alam dahis. Vahi denegin Kerisi-yi-alam gevahi denetu tatovaha. ¹² Nevong yi semusên ggelek nebê sênê in bê Anutu-yi-alam pin denatu anon timu medegevong yi huk mededok vu sir, geKerisi-yi-alam ngahijsekê jak bedebare nijwêek. ¹³ Rot behil pin gevong geving gâgek gêp ti, gehil pin ajak Anutu nalu ni, lob mêm hil natu mehônnon yohvu nabê Kerisi sên mehô yohvu genirôp los dahis lo. ¹⁴ Rêk mu hil su medo gevong ngok ngok nabê hurmahen. Bê hil gevong nabê saga, og mehônnon pin hir gâgek sên kwaj nevo medenenêr lo rêk geko hil nah menom nabê sên sang neko kele nema los ris. Mehônnon kuungsên rêk dekepê hil galam nijpaya los kwaj rêk detetuhin hil. ¹⁵ Rêk mu nabê hil ahêd geving hil benanêr gâgek anon mu, og hil rêk nabê Kerisi behil gevong ngaa pin nabê sên nevong lo, geyô rêk natu yusekê bebegin hil pin. ¹⁶ Saga nebê sên yusekê nesupin mehôti ni len ti ti pin in bê semu anon jak. Gehil pin ti ti nebê telitek menelok vu anon bevo niwêek vu navi. Gelen ti ti nevong huk agga ti ti yoh vu sir. Gemêm ahêj neving sir mesir bôp neraq loq ti medenare niwêek medenetu anon timu.

Kerisi-yi-alam Desepa Dok Aggata Mewis

¹⁷ Ham tu Mehôbôp yi alam om sa bê nanêr niwêek vu ham nabê ham su gwevong ngaa jeggin jeggin nabê sên alam dahis denevong lo. In su denesepa loq ngaa anon rê, gaq kwaj nevo ngaa meris meris mu. ¹⁸ Alam saga og denedo loq malakenu, om sên su deyoh vu bê deseggi gâgek medejak degwa ni rê. Anutu vongin bê gevong medemedo malaj-tumsên rêk ma gedenedo adingnê, in ayoj ni tebô in yi gesu denerak ni rê. ¹⁹ Alam dahis og su deyoh vu bê deseggi ngaa nipaya los ngaa nivesa medejak ni rê, om sên deggêrin sir yah bemedo mekwaj nevo ngaa sên maluh los avêh denevun sir in lo mu pangsên. Log malaj anonin ngaa nipaya pin bedeneya vu pangsên. ²⁰ Rêk Kerisi su nêr bê ham gwevong nabê sênê rê. ²¹ Ma maq ham su ngo Kerisi yi gâgek anon sên he netahu ham loq lo rê? ²² Gâgek sênê nebê ham nakah ngaa mugengsên sên ham nevong wirek lo vêr in ham, geham gwevu ham ayomin wirek-hen-yi na. In ngaa mugeng og nesepa loq ngaa nipaya sên ham malamin anonin lo, genevong beham nimin paya neraq. ²³ Om ham ayomin mewis jak geham kwamin bo ngaa nivesa mu. ²⁴ Geham jôp gâgek anon nirôpsên-yi los vabuung dok nah ham, beham natu mewis jak benimin nabê Anutu. ²⁵ Hil atu alam degwa timu om ham gwevu gâgek lahsên vun los gâgek kuungsên pin na, geham nanêr gâgek los anon mu vu ham. ²⁶ Bê ham ahêmin sengên og ham gwegin ham nivesa in ngaa nipaya rêk gêp vu ham, gaq ham ahêmin nakul beham gwero gâgek pevis gehes mala su duk na. ²⁷ In nabê nama og ham rêk tatekin aggata vu Memô Nipaya Satan berêk kepê ham. ²⁸ Log mehô sên neggodek ngaa lo, og su godek ngaa ti gökin nah. Gaq yö sero huk ti megevong jak nema nirôp in geko monê teka jak medok vu yi, gerêk dok vu mehô ngwê sên neraq vu in ngaa lo geving.

²⁹ Log ham su nanër gägek jegginn jegginn berup ham avimin. Gaḵ ham bosek menanër gägek nivesa mu in doḵ vu alam sën denengo lo mesemu sir. ³⁰ Anutu yi Anon Vabuung loḵ ya nedo ham ayomin in bë tato namugin behil ajaḵ ni nabë Anutu rëḵ geḵo hil vër in ngaa nipaya nyëvewen behil anah medo geving yi. Om ham su gwevong bAnon Vabuung ayo maggin jaḵ. ³¹ Ham su gwelë mehö ngwë paya, geham su ahëmin sengën jaḵ, geham su gwevong paang, geham su nanër pelësën jaḵ mehö ngwë, geham su ahëmin nipaya vu mehö ngwë. ³² Gaḵ ham gwelë ham nivesa, geham doḵ vu ham. Log ham su kwamin bö ngaa nipaya sën mehö ngwë denevong vu ham lo. Gaḵ ham kwevoh na nabë sën Anutu kwa nevo Kerisi benekevoh ham ngaa nipaya ya lo.

5

Hil Sepa Doḵ Ngaa-Rangah-Yi

¹ Anutu ahë neving ham beham tu nalu lo, om ham sepa doḵ vaha begwevong ngaa noh vu sën Anutu nevonḡ lo. ² Log ham medo gwevong ngaa los ahëmin geving mehönon pin, nabë sën Kerisi ahë neving hil belok yah hil bed lo. Lob saga rëḵ natu seriveng nabë seriveng reggu nivesa sën denevesi in reggu nivesa berup na vu Anutu lo.

³ Log baggëb los ngaa ningöhek sën hil navun hil in lo, gengaa nipaya sën ham ayomin nevu nevu in lo, og ham sën Kerisi-yi-alam ham lo, ham su bengwëḡ jaḵ, in sakaḵ su yoh vu rë. ⁴ Ham su nanër gägek nipaya paya berup avimin, geham su sevërin gägek kwamasën-yi, geham su nanër gägek jegginn jegginn sën su yoh vu rë lo genanöp in. In ngaa nebë saga og su yoh vu bë ham gwevong rë, gaḵ ham nanër ham kwamin vesa vu Anutu in ngaa nivesa vesa pin sën nevonḡ vu ham lo. ⁵ In ham rak ni ggovek bë mehö sën neggodeḵ avëh avö, gemehö sën nevonḡ ngaa ningöhek, gemehö sën ahë neving baggëb benevonḡ jegginn jegginn lo, sënë nebë nesepa loḵ ngaa kuungsën wirek hen nebë jepö los nyëḡ gebus beḵo arëj rak, og alam nebë sënë su deyoh vu bë dedoḵ na Kerisi luho Anutu hir nyëḡ rë. ⁶ Ham su gwebë nengamin vu alam sën denevongin bë detetuhin ham beham gwevong ngaa nipaya lo. In Anutu ahë sengën vu alam sën denekeyëh aye medenevong ngaa jegginn jegginn nebë agi, log rëḵ bö nyëvewen vu sir geving. ⁷ Om ham los su gwebë doḵ ti. ⁸ In ham nedo loḵ malakenu wirek, rëḵ gwëbeng og Mehöböp nevonḡ beham nedo loḵ rangah, om ham gwevong ngaa pin nabë alam sën denedo loḵ rangah lo. ⁹ In alam sën denedo loḵ rangah lo, og denevong ngaa nivesa mu los ngaa yohvu, gedenesepa loḵ gägek anon. ¹⁰ Ham seggi ngaa pin bemailamin sepa ngaa sën Mehöböp ahë neving lo. ¹¹ Ham noh nenga in ngaa nipaya los ngaa malakenu-yi in su nelok vu hil rë, gaḵ ham tato rangah vu alam nabë ngaa nebë saga og nipaya. ¹² In ngaa nipaya pin sën denevong vunsën lo, og hil su bengwëḡ jaḵ, in hil nid nemum in. ¹³ Gaḵ ngaa pin sën neggëp rangah lo, og alam pin denelë medeneraḵ ni, ¹⁴ in ngaa pin sën rangah gelu rak lo, og neggëp rangah rot. Nebë gägek sën dekevu meneggëp lo nebë:

“Hong sën genewëp lo! Kwedi!

Gwevuu diiksën na in

lob Kerisi gevong benyëḡ geheng in hong gegemedo doḵ rangah!”

¹⁵ Om ham gwegin ham nivesa. Ham su gwevongŋŋaa jeggin jeggin nabë alam kwaj masën, gaḵ ham gwevongŋŋaa pin nabë alam los kwaj. ¹⁶ Ham su basap buk na meris rë, gaḵ ham ninin wëëk megwevong huk jaḵ buk pin, inŋaa nipaya neggëp loḵ buk sën hil nado agi. ¹⁷ Om ham su gwevong nabë sën alam kwaj masën denevong lo, gaḵ ham kwamin bo mejaḵŋŋaa sën Mehöböp ahë neving lo ni. ¹⁸ Geham su nanum mekweyevin, in saga nevasap ham beham rëḵ ninin paya jaḵ, gaḵ mu Anon Vabuung napup ham ayomin og mëm. ¹⁹ Ham medo gwevong Anutu yi sengii los raro, gegwevong tarot nivesa sën gadu ham ḵenumin, geham gwevong raro doḵ ham ayomin los kwamin vesa vu Mehöböp. ²⁰ Geham nanër vu Anutu jaḵ buk nabë ham ahëmin nivesa vu yi inŋaa pin sën nevong benetök vu ham lo. Ham nanër nabë saga vu hil Amad Anutu jaḵ Mehöböp Yesu Kerisi arë.

Gagek Raḵ Maluh Los Venëj

²¹ Log ham su gweḵo ham jaḵ vu arimin, gaḵ ham dahun ham in lob saga geḵo Kerisi arë jaḵ. ²² Log ham avëh, ham gurek reggamin babuj nabë sën ham nehurek Mehöböp babu lo. ²³ In ham reggamin tu ham alamin menegin ham nebë sën Kerisi tu yi alam alaj menëḵo sir yah vu Anutu lo. ²⁴ Om avëh nengaj yes vu reggaj inŋaa pin nabë sën Kerisi-yi-alam pin nengaj yes vu Kerisi lo.

²⁵ Log ham maluh! Ham ahëmin geving ham venëmin nabë sën Kerisi ahë neving yi alam pin bediik loḵ yah bej ²⁶ in bë geving benij röp los nij mewis jaḵ lo. Log neripek sir raḵ bël los nevong yi gagek vu sir, ²⁷ in bë denatu yi alam los nij veseek benijvesa jaḵ, gengaa ningöhek maŋaa nipaya su gëp vu sir, log mëm rëḵ geving bedenatu yiŋaa vabuung gengaa nipaya nama na verök yi in sir. ²⁸ Om ham maluh! Ham ahëmin geving ham venëmin nabë saga. Ham ahëmin geving ham venëmin nabë sën ham ngo ahëmin neving ham navimin lo, in mehöti sën ahë neving venë lo, og yö ahë neving yi. ²⁹ In mehöti su ni nelëlin yö navi rë, gaḵ yö nevet yi menegin yi nivesa rot nebë sën Kerisi yö negin yi alam lo. ³⁰ Kerisi negin hil nivesa in hil nebë yi reggos los seḵë gehil atu navi len ti ti. ³¹ Yoh vu sën Anutu yi gagek nër lo bë, “Maluh rëḵ gevuu ama lu ata ganapiik vu venë beluho denatu anon timu.”

³² Log gagek vunsën sënë og degwa böpata ngwë neggëp. Yönon, nenër rak Kerisi loḵo yi alam lo ving. ³³ Rëḵ mu ham maluh pin, ham ti ti ngo ahëmin geving venëmin nabë sën ham ngo ahëmin neving ham lo. Log ham avëh, og ham gurek reggamin babuj.

6

Gagek Raḵ Hurmahen Losho Amaj Lu Ataj

¹ Log ham hurmahen, ham huk neggëp. Ham tu Mehöböp yi alam, om ham nengamin yes vu ham amamin lu atamin megwevongŋŋoh vu hir gagek. ² In Anutu yi horek nër bë, “Gegurek amam lu atam babuj.” Lob horek saga tu ham Horek muginsën geyi gagek semusën neggëp ving. ³ Gagek semusën sënë nebë, “Ham rëḵ medo nivesa meham medo hus adingseḵë rot gëp dob.”

⁴ Log ham alam hib, ham su gwevongŋŋ paya vu ham nalumin lo bahëj sengën vu ham, gaḵ ham gwegin sir nivesa bedesepa doḵ Mehöböp yi gagek los degevangŋŋaa pin niröp.

Gagak Rak Hur Losho Alaj

⁵ Log ham hur, ham nengamin yes megwevong noh vu mehö sën tu alamin menegin ham lo aye. Ham gönengin sir, geham ayomin na timu vu sir nabë sën ham nevang vu Kerisi lo. ⁶ Geham su gwevong huk jak malaj mu in nabë ahëj nivesa in ham, gak ham gwevong nivesa vu sir, in ham tu Kerisi yi hur beham nesepa loğ Anutu kwa los ayomin timu. ⁷ Ham su gwevong huk in nabë mehönon degelë ham nivesa, gak ham kwamin vesa megwevong huk los niwëek in Anutu gelë ham nivesa. ⁸ In ham nerağ ni vorot bë: Nabë ham gwevong huk nivesa geham su nimin tebö rë, og Anutu rëğ gevang nyëvewen doğ nah vu ham sën tu hur lo, gevu ham sën tu ala lo geving.

⁹ Log ham sën tu ala lo, ham gwegin ham hur nivesa geving. Ham su gwevong paang los nanër gagak nipaya jak sir, in ham rak ni bë ham los ham hur ham alamin timu nedo yagak benelë ham pin neggëp ti.

Kerisi-yi-alam Nebë Alam-begö-yi

¹⁰ Log arig lo, sa gagak hus sënë nebë: Ham nimin wëek menatu Mehöböp yi alam yönon! Yi mehö niwëek ata, om ham gweko niwëek vu yi. ¹¹ Ham jöp Anutu yi kelenavi los ngaa sën neggërin begö lo doğ na ham navimin, in ham bare niwëek gengaa sën Memö Nipaya Satan nevang in bë tetuhin ham lo su kepë ham. ¹² In hil su nasis begö vu mehönon rë, gak hil nasis begö vu ggev los ngaa niwëek sën denegin ngaa malakenu-yi lo, gevu memö nipaya sën denegin yagak babu lo. ¹³ Om ham jöp Anutu yi kelenavi los ngaa sën neggërin begö lo pin doğ na ham, in nabë buk nipaya natök vu ham, og ham bare niwëek bengis begö rot begovek na, gemëm ham medo. ¹⁴ Ham gwevëh gagak anon gëp ham balomin beham bare. Geham gwevong ngaa niröp mu in gërin ham newamin. ¹⁵ Log ham jöp Bengö Nivesa sën nevang behil ayod neto revuh lo doğ na ham vahamin natu ham suu, in ham bare niwëek geham su jöpeğ. ¹⁶ Log ham ayomin na timu vu Yesu jak buk, lob saga natu ham kelenavi sën gërin ham navimin pin lo, in Memö Nipaya Satan yi apop sën netum daggen lo pin dejak vu medenakul. ¹⁷ Log ham kwamin bo sën Kerisi ko ham yah vu Anutu lo besaga natu ham aseeng sën ham nabun yumin doğ in gërin begö. Geham gweko gagak sën neggëp loğ Anutu-yi-ğapiya lo pin in Anon Vabuung gevang benatu ham paëp-yu-anil beham ngis begö jak.

¹⁸ Log ham najom jak los kwetag vu Anutu buk gerangah, gAnon Vabuung rëğ doğ vu ham. Ham su nimin tebö! Gak ham pasang najom jak in Anutu-yi-alam pin. ¹⁹ Log ham najom jak in sa geving nabë sa bengwëng og Anutu gevang gagak berup savig besa nanër Bengö Nivesa sën neggëp kesii wirek lo nam rangah, gesa su gönengin mehönon malaj. ²⁰ Setu Bengö Nivesa sënë yi hur ti in nanër rangah, lom deduu sa besën seyam nado karabus agi. Om ham najom jak nabë sa su göneng in mehönon megevuu huk sënë na, in saga og su yoh vu rë, gak sağ nanër rangah metatekin mena rot.

Gagak Hus

²¹ Hil arid Tukikus neloğ vu sa balu nehevong Mehöböp yi huk lob sa ahëğ neving yi. Lob neyök vu ham berëğ nanër sa los ngaa pin sën netök vu sa lo rangah vu ham bemëm ham jak huk sën sa nehevong lo ni. ²² Yik sa hevong yi meyök vu ham rak degwa sënë in bë nanër sa bengög vu ham begevong beham nimin wëek jak. ²³ He arimin ham, om hil Amad Anutu

luho hil Mehöböp Yesu Kerisi degevonḡ beham pin ayomin ḡep revuh, geham ahēmin geving ham, geham ayomin na timu vu luho. ²⁴ Luho degevonḡ semusēn vu ham sēn ham ahēmin neving hil Mehöböp Yesu Kerisi rot menedo lo.

Kapiya Sën Paulus Kevu Vu Kerisi-yi-alam Vu Pilipi

¹ Kerisi Yesu yi hur sa Paulus geTimoti, balu kevu kapiya sënë yök vu ham Pilipi pin sën Kerisi Yesu yi alam ham lo, ving ggev sën denegin dub los alam sën deneloğ vu ham lo. ² Hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevonğ semusën vu ham bedegevonğ ham ayomin gëp revuh.

Paulus Kwa Vesa Vu Anutu

³ Sën sa kwağ nevo ham lo, og sa najom rağ vu sa Anutu los kwağ vesa in ham rot. ⁴ Lob sën sa neketag vu Anutu bë doğ vu ham lo, og sa neketag los ahëğ nivesa in ham. ⁵ Sa kwağ vesa in ham nelok vu sa gesa nanër Bengö Nivesa rangah. Vu nyëdahis rot beverup gwëbeng. ⁶ Lob serak ni ggovek bë Anutu yö vong huk nivesa loğ ham ayomin vu nyë dahis, lob yö rëğ medo gevonğ rot begovek na doğ buk sën Kerisi Yesu duk nom lo.

⁷ Log sën sa kwağ vesa in ham lo, og sagağ yoh vu. In buk vahi og sa nado karabus, log buk vahi og sa nehevong huk in bë gadu Bengö Nivesa balam degevonğ geving niwëëk. Lob nelok buk saga pin, og ham kwamin nevo sa, om huk sën sa nehevong banon nerağ menesemu alam vahi lo, og yik ham nevonğ huk sagi ving behil kwad vesa loğ ti, om sën sa kwağ nevo ham yoh vu buk pin. ⁸ Senër yönon neggëp Anutu mala bë sayog nepibip sa in bë senök galë ham pin, in sahëğ neving ham nebë sën Kerisi Yesu ahë neving ham lo. ⁹ Lob sa najom rağ in ham bë ham ahëmin geving ham niwëëk rot noh vu buk pin bena meböpata jağ. Gesa najom rağ ving bë ham natök vu kwa nivesa rot beham seggi ngaa pin, ¹⁰ in ham jağ ni nabë nivesa ma nipaya. Nabë saga in ham natu alam yohvu gengaa nipaya su gëp vu ham rë, rot bena berup doğ buk sën Kerisi duk nom lo. ¹¹ Lob ngaa niröp sën Yesu Kerisi yoh vu bë gevonğ banon jağ doğ hil ayod lo napup ham ayomin rot. In sënë rëğ geğo Anutu arë jağ nabë mehö niwëëk los arë böpata.

Paulus Ya Karabus Lob Sënë Lok Vu Bengö Nivesa

¹² Arig lo, sa bë ham jağ ni nabë ngaa sën tök vu sa agi, og su ggërin Bengö Nivesa rë. Gağ nelok vu menaya rot. ¹³ In alam-begö-yi pin sën denegin mehö-los-bengö Sisar* yi beggağ lo, galam vahi pin, og derak sa nig ggovek ya bë seyam karabus in Kerisi yi hur sa.

¹⁴ Lob arig lo ngahisekë sën ayoj neya timu vu Mehöböp lo kwaj nevo sa bë seyam karabus, lob ayoj niwëëk rağ in sënë, lob devuu ggönengsën ya genij wëëk rağ medenër Anutu yi gägek rangah. ¹⁵ Yönon, sir vahi og ahëj nipaya in sarëğ ya, lob denevonğ in bë dedahun sa, om sën denenër Kerisi yi gägek rangah rağ degwa sënë, rëğ sir vahi og ahëj nivesa medenenër Kerisi arë los ayoj niröp. ¹⁶ Alam sënë derak ni bë sa nado sënë in bë sa gadu Bengö Nivesa, om sën ahëj neving sa medenenër gägek rangah. ¹⁷ Rëğ sir vahi og denenër Yesu yi gägek in bë degeğo yö arëj jağ. Gağ ayoj su niröp rë. Yönon, denevonğ in bë debo maggin la doğ na geving vu sa doğ karabus. ¹⁸ Rëğ yik sagağ ngaa meris. Bë denanër los ayoj niröp, ma su denanër los ayoj niröp rë, og yik ggovek. Denenër Kerisi yi gägek rangah, om sa kwağ vesa in sënë, gesëğ kwağ vesa rot. ¹⁹ In serak ni bë ngaa sënë rëğ doğ vu sa besëğ medo nivesa, in serak ni ggovek ya bë ham

nejom rak yoh vu buk in bë doḵ vu sa, lob Yesu Kerisi yi Anon Vabuung gadu sa. ²⁰ Sa navo kwag in ngaa timu, gesa hevong ving bë rëḵ anon jak nabë: Sa su rëḵ nig namun in ngaa sën sa nehevong ggëp dob lo ti rë. Gaḵ nabë sa nadiik, ma nabë sa medo vesag, og sa bë gevong ngaa pin sënë los nig wëëḵ in geḵo Kerisi arë jak. Vu pehi sënë, genoh vu buk pin. ²¹ In sa og sa kwag nevo nebë sënë: Nabë sa medo vesag og nivesa, in setu Kerisi-yi-alam ti ggovek ya. Gaḵ nabë sa nadiik og nivesa rot, in sëḵ medo geving Kerisi yönon. ²² Rëḵ mu nabë sengo nahën medo vesag vu dob, og sëḵ gevong huk vahi geving banon jak, om maḵ sëḵ gevong nabë va? Sa duḡin! ²³ Sa kwag luu luu in sënë. Sa bë nadiik bena medo geving Kerisi in sënëḵ nivesa rot. ²⁴ Gaḵ mu nabë sengo nahën nemedo dob, og yik nivesa rot, in mëm sëḵ medo medoḵ vu ham rë. ²⁵ Om sa kwag neya timu meseraḵ ni bë maḵ sëḵ medo vesag medoḵ vu ham in ham gwevong geving niwëëḵ bekwamin vesa rot. ²⁶ Nebë saga, om nabë dekevelekin sa besenök berup vu ham gökin, og ham rëḵ kwamin vesa in begweḵo Kerisi Yesu arë jak pangsën.

Alam Pilipi Losh Paulus Degebë Doḵ Ti Medengis Begö In Bengö Nivesa

²⁷ Rëḵ mu ham sepa doḵ Kerisi yi Bengö Nivesa niröp in nabë senök galë ham, og sejak ni. Ma nabë sa gango ham bengömin mu, og yik ggovek, gesëḵ gango nabë ham ahëmin neving ham menare loḵ ti, bayomin ti, beneloḵ vu ham menesis begö in Bengö Nivesa in bë na meniweëḵ jak balam degevong geving. ²⁸ Sa hevongin bë gango ham bengömin nabë ham su nehönengin alam sën denekeyëḵ ham gageḵ lo rë. Gaḵ sa bë gango nabë ham nare niwëëḵ. Bë ham bare niwëëḵ nabë saga, og saga netato bë rëḵ malaj nama. Log netato ving bë Anutu rëḵ geḵo ham nah vu yi beham medo nivesa. ²⁹ In Anutu su vo semusën sënë vu ham bë ham ayomin na timu vu Kerisi mu rë, gaḵ vo semusën ngwë vu ham bë kwerë maggin vahi geving in ham tu yi alam. ³⁰ Yik hil nasis begö ggëp ti in Bengö Nivesa, nebë sën ham lë gesa nehevong wireḵ lo, genebë sën ham ngo bë sa nahën nehevong gwëbeng agi.

2

Hil Dahun Hil Gahëd Geving Arid Lo

¹ Maḵ ham neḵo niwëëḵ vu Kerisi? Kerisi ahë neving ham lom saga vong beham ayomin to revuh-a? Gemak Anon Vabuung neduu hil tu alam yu timu? Gemak ham ahëmin neving mehönon gekwamin nevingin sir-a? ² Om nabë nebë saga og mëm ham sepa doḵ kwa timu. Ham ahëmin geving ham anon rot, beham medo jevuh ti, beham malamin sepa huk timu. Bë ham gwevong nabë saga, og ham rëḵ gwevong besa kwag vesa böpata rot. ³ Ham su kwamin bo ham mu beham gweḵo ham jak. Gaḵ ham gureḵ alam vahi babuj geham kwamin bo sir nabë dekesuu ham rak ngaa nivesa. ⁴ Geham su gwegin ham ngo ham ngaa mu, gaḵ ham gwegin mehö ngwë hir ngaa geving.

Kerisi Dahun Yi Lob Anutu Ko Arë Rak

⁵ Ham kwamin bo ngaa nabë sën Kerisi Yesu nevong lo.

⁶ Anutu soḡek yi,

rëḵ mu su kwa nevo bë najom aggata sën luho Anutu neggëp ti lo ahon rë.

⁷ Gaḵ vuu aggata sënë ya getu mehönon rak,

bevonḡ nḡaa nebē hur meris.

⁸ Tu mehōnon bedelē yi nebē mehōnon soḡek,
rēk mēm yō dahun yi genesepa loḡ Anutu aye rot bediik.
Yōnon, diik raḡ kelepēko* nebē alam nij paya.

⁹ Om sēn Anutu ko yi raḡ, raḡ yik degwa sēnē,
beko yi raḡ yah vavunē rot.

Lob tung ggev ti sēn kesuu ggev vahi pin lo raḡ yi.

¹⁰ In nabē degengo Yesu arē,
og alam pin vu yaḡek gevu dob gevu dob gebinē
rēk dengun lusej vu yi.

¹¹ Log mehōnon pin rēk denanēr rangah doḡ ayej nabē:

Yesu Kerisi tu Mehōbōp.

Gedeḡeko Ama Anutu arē jaḡ nabē saga.

Hil Najēh Nabē Betuheng

¹² Om sa mehō lo! Ham ngo medo gwevonḡ noh vu sayeḡ nabē sēn ham nevonḡ aga. Yōnon, sēn sa nado ving ham wirek lo og ham nevonḡ, gaḡ gwēbeng sēnē sengo nado adingnē, om ham pasang gwevonḡ nabē saga. Anutu ko ham yah vu yi om ham ayomin na timu beham ḡoneng in yi begurek babu in mēm rēk ḡeko ham nah vu yi beham medo geving yi vu tamusēn. ¹³ In hil arak ni bē Anutu nevonḡ huk loḡ ham. Yō nevēr ham kwamin, lob mēm ham nevonḡ nḡaa yoh vu sēn ahē neving lo.

¹⁴ Log nḡaa pin sēn ham gwevonḡ lo, og ham gwevonḡ los nimin yes, gaḡ ham su gwevonḡ ayemin vu los ḡok ham in. ¹⁵ Ham gwevonḡ nabē sēnē in nḡaa nipaya su ḡep vu ham, gaḡ ham medo nirōp nabē sēn Anutu nalu ham lo. Yōnon, ham nedo loḡ alam nij paya los alam ḡaḡek tetuhinsēn vuheng, rēk mu ham rēk najēh jaḡ sir nabē betuheng. ¹⁶ Ham nanēr ḡaḡek sēn yoh vu bē gevonḡ bemehōnon demedo malaj-tumsēn lo vu sir in mēm sa napsek in doḡ buk sēn Kerisi duk nom dob lo. In sēk jaḡ ni nabē sa su nevasap sa menehevonḡ huk meris rē. ¹⁷ Alam Yuda denesis reggu tu seriveng, lob denekeseh wain raḡ ving, lob yik sēn ham ayomin neya timu vu Kerisi lo nebē seriveng saga. Log nabē dengis sa, og yik ḡgovek, in sa niḡ kōk rēk keseh nabē wain sēn denekeseh raḡ ham seriveng lo, lob sēk kwag vesa geving ham. ¹⁸ Om yik ham kwamin vesa geving nabē saga behil kwad vesa doḡ ti.

Timoti Yi ḡaḡek

¹⁹ Nabē Mehōbōp Yesu kwa bo, og sēk gevonḡ Timoti nōk vu ham, loḡ mēm rēk nom nanēr ham bengōmin vu sa besa kwag vesa. ²⁰ In su sa mehō ngwē nedo balu kwamin nevo nḡaa negḡep ti nebē Timoti rē. Yō kwa nevo ham rot bē doḡ vu ham. ²¹ Gaḡ alam vahi pin og yō denegin yō hir nḡaa gesu kwaj nevo Yesu Kerisi yi huk rē. ²² Rēk Timoti og ham raḡ ni bē yi mehō nivesa beneloḡ vu sa in Bengō Nivesa nebē sēn hurmahen ti nelok vu ama. ²³ Sa bē gevonḡ yi nōk pevis vu ham, rēk mu sejaḡ nḡaa sēn rēk natōk vu sa lo ni namuḡin loḡ mēm. ²⁴ Rēk mu sa hevonḡ ving bē Mehōbōp rēk tateḡin aggata gesengo rēk nōk vu ham geving.

Epaproditus Yi ḡaḡek

²⁵ Log sa kwag nevo bē maḡ sēk gevonḡ hil arid Epaproditus nah vu ham ḡokin pevis. Wirek ham vonḡ yi loḡ yah ham bōmin beyam loḡ vu sa, balu nehevonḡ huk loḡ ti galam desis begō vu aluu in Bengō Nivesa. ²⁶ Rēk tum nevo kwa in ham bē nōk gelē ham. Gayo maggin rot in ham

ngo bë nirak. ²⁷ Yönon, nirak böpata lob dus rak bë nadiik na. Rëk Anutu kwa vongin aluu beloḵ vu yi in bë su nadiik besayog maggin böpata rot rë. ²⁸ Om sën sa kwag nevo rot bë sa gevong yi nöḵ pevis beham gwelë yi gökin bekwamin vesa lob mëm sa maggin rëḵ ahë yes jak teka geving. ²⁹ Om ham gweḵo yi nöḵ vu ham los kwamin vesa in Mehöböp yi hur yi. Geham gweḵo alam nabë sënë arëj jak. ³⁰ Dus rak bë nadiik doḵ Kerisi yi huk. In ham su yoh vu bë doḵ vu sa rë, om sën loḵ yah ham bömin beneloḵ vu sa, rëḵ toḵ vu niraksën sënë bedus rak bë nadiik.

3

Mehöti Sën Ayo Na Timu Vu Kerisi Lo, Og Yi Mehö Yohvu Yönon

¹ Arig lo, sa bë semu gagek sënë hus nabë ham kwamin vesa in Mehöböp. Sa nanër gagek timu sënë yoh vu buk, rëḵ mu sa su rëḵ nig tebö jak in rë, in gagek saga rëḵ gadu ham. ² Ham gwegin ham in alam sën denevong huk nipaya nebë anöö bemën lo. Ham gwegin ham in alam nij paya sën denevongin bë dekepë ham lo. Geham gwegin ham in alam sën denevongin bë degerah* ham navimin in mëm ham natu Anutu-yi-alam lo. ³ In degwa su neggëp vu ngaa saga rë, gak hil sagi og Anon Vabuong nelok vu hil behil nehako Anutu arë rak, om hil atu yi alam sogek. Hil su kwad nevo navid rë, gak hil napisek in Kerisi Yesu yö timu. ⁴ Yönon, mak sengo yoh vu bë kwag bo sa navig. Nabë mehö la kwaj nevo sën derah* navij lo bë yoh vu bë geḵo sir nah vu Anutu, og seyoh vu bë nanër rot kesuu sir. ⁵ In satag ḵo sa lob buk tu nemadvahi-bevidek-löö lob derah* sa navig. Saḵ Israel ti. Sa degwa vu Benyamin. Saḵ Hibru ti gesamaḵ lu atag og Hibru ving. Log sa Parisai* ti gesa nesepa loḵ Moses yi horek nebë sën sir lo. ⁶ Sa nig wëëḵ rot bë sa gevong Anutu yi huk, om sën wirek og sa nasis Kerisi-yi-alam rot. Rëḵ mu nabë mehöti seggi sa jak Moses yi horek, og rëḵ gelë nabë sa nesepa loḵ pin los dahis.

⁷ Lob wirek sa hekuung bë ngaa pin sënë og ngaa böp rot, loḵ tum sehërin sa tu Kerisi yi mehö lob serak ni bë ngaa pin sënë og yik ngaa meris. ⁸ Sa su nanër rak Yuda hir ngaa mu rë. Gak serak ni bë Kerisi Yesu tu sa Mehöböp, om sën sa nehalë ngaa vahi pin bë ngaa meris. Sa nesepa loḵ Kerisi vaha, besa hevuu ngaa vahi pin ya, besa nehalë nebë laa, gesa bë najom Kerisi ahon ⁹ benatu yi mehö. Yönon, Horek su yoh vu bë gevong besa natu mehö yohvu rë. Rëḵ sayog neya timu vu Kerisi, om sën Anutu nër sa bë sa mehö yohvu, in Anutu nenër mehönon bë sir alam yohvu degwa rak sën ayoj neya timu vu Yesu lo. ¹⁰ Sa bë sejak Kerisi ni yönon. Gesa bë gaḵo niwëëḵ vu yi in diik gekedi rak yah. Sa hevongin bë gaḵo ḵerus nabë sën ḵo lo, gesa bë sa su kwag bo sa, gak sa bë dahun sa nabë sën Kerisi dahun yi bediik lo. ¹¹ Sa nehevong nebë sënë, in sa kwag nevo bë rëḵ gevong besëḵ kedi jak nah gëp bedub geving.

Paulus Serög Niwëëḵ In Bë Geḵo Kupek Nivesa Vu Yagek

¹² Yönon, sa su kwag nevo bë sa nehevong ngaa pin saga niröp beseyoh vu ggovek ya rë. Gak sengo nesepa loḵ ngaa pin sënë rot in bë sëḵ gaḵo niyëwewen nivesa sën Kerisi Yesu ggoin rak in bë gevong vu sa lo.

¹³ Arig lo, sa su rëḵ gaḵo sa jak nabë sa haḵo anon ggovek ya rë. Gak yik sa nanër gagek timu sënë nabë: Sa hevuu ngaa wirek hen pin ya, gesa nehevong huk niwëëḵ in bë sa gaḵo ngaa tamusën-yi. ¹⁴ Sa neserög niwëëḵ in bë sa natök na telig vewen sën lo medegebë sarëḵ, loḵ mëm

Anutu tahi sa mesena vavunë megako nyëvewen jak Kerisi Yesu yi huk. ¹⁵ Om hil sën Anutu nër hil nebë hil alam yohvu lo, hil pin kwad bo gagek gëp ti nabë hil gevong nabë sagi. Rëk nabë ham kwamin nevo gagek ngwë yööhu, og Anutu rëk tatekin ham kwamin. ¹⁶ Rëk mu gagek anon sën hil neseпа loк agi, og hil ngo najom ahon menapiik vu.

¹⁷ Arig lo, ham pin sepa dok sa vahag. Geham gwelë alam vahi sën deneseпа loк sa lo geving nivesa, beham sepa dok he vahamin. ¹⁸ Senër vu ham beron ngahisekë ggovek ya, log gwëbeng sak nanër vu ham gökin los malag bël nabë: Alam ngahisekë denelë Kerisi paya bedenevongin bë dedahun gagek sën netatekin yi kelepeko* lo na. ¹⁹ Alam sënë malaj anon in nos los reggu lu ngaa rot bedeneko rak tu hir anutu. Denepisek in ngaa nimumsën aggagga, gekwaj nevo ngaa dob yi mu. Om alam sënë rëk malaj nama gëp Nyëg Nipaya. ²⁰ Gak hil og hil atu alam-yagek-yi, lob hil nehegin bë Mehöböp Yesu Kerisi vu yagek meduk nom begeko hil nah. ²¹ Rëk gevong behil navid nipaya sënë pekwë yi bемalangeri jak nabë sën yö navi. Rëk gevong nabë sënë jak niwëek sën yoh vu bë getung ngaa pin degevek babu lo.

4

Paulus Nër Bë Ahëj Geving Sir Gekwaj Bo Ngaa Nivesa

¹ Nebë sënë om arig lo, ham tu Mehöböp yi alam om ham ngo bare niwëek. Sahëg neving ham, besa nehevongin bë galë ham gökin. In sa kwag vesa in ham, geham vong bë sa sok sengii yi.

² Log hong Ewodia, gehong Suntuке, melu gwengo rë! Melu semu gagek in Mehöböp yi hur avëh meluu. ³ Log hong sën alu nehebë loк ti in huk-e! Sa nanër vu hong nabë gedok vu avëh luu sënë. In wirek og alöö nalok vu he in Bengö Nivesa ving Klement losho alam vahi sën he nehevong huk timu barëj neggëp loк kapiya-mala-tumsën-yi lo. ⁴ Ham kwamin vesa in Mehöböp jak buk pin, gesak nanër gökin nabë ham pasang kwamin vesa rot. ⁵ Ham gwevong balam pin dejak ham nimin nabë ham nejom ham ahon, geham su neko ham rak rë. In Mehöböp yam dus rak ggovek ya. ⁶ Om ham su newamin jak! Gak nabë ham jak vu in ngaa ti, og ham najom jak bekwetag vu Anutu in, lob ham najom jak benanër los kwamin vesa vu yi geving. ⁷ Loк mëm Anutu rëk gevong beham ayomin gëp revuh. Alam dob-yi dugin ngaa sënë degwa besu detok rak rë, rëk mu sën ham ayomin gëp revuh lo rëk gevong beham ahëmin nivesa rot geham kwamin niröp jak in Kerisi Yesu yi alam ham.

⁸ Arig lo, sa bë nanër gagek ti vu ham gökin nabë ham kwamin bo ngaa nabë sënë noh vu buk: Ngaa pin sën anon lo, gengaa sën niröp lo, gengaa sën neyohvu lo, gengaa pin sën nivesa lo, gengaa sën malangeri lo. Geham kwamin bo ngaa sën hil galë nabë nivesa lo los ngaa pin sën yoh vu bë hil gako arë jak lo. ⁹ Ngaa pinek sa tahu ham loк, lob ham ko ggovek ya, gengaa pin sën sa nanër los sa nehevong lo, og ham ngo los ham lë ggovek ya, om ham gwevong nabë saga noh vu buk. Nabë saga, lob Anutu sën nevong behil ayod neggëp revuh lo rëk medo geving ham.

Paulus Kwa Vesa In Alam Pilipi

¹⁰ Sa kwag vesa rot gesa napisek in ham vu Mehöböp, in ham nedo hus ading rëk gwëbeng ham kwamin vo sa beloк vu sa gökin. Yönon, ham kwamin nevo sa wirek bë dok vu sa, rëk aggata su neggëp in bë ham

gwevong nam rē. ¹¹ Sa su bē rēk nanēr nabē sa narak vu in ngaa rē. Gaḵ wirek og sa newag nerak in ngaa sēn netōk vu sa lo, rēk gwēbeng og setu Yesu yi hur, lob sa nado revuh in ngaa pin. ¹² Sehög ngaa bē paya teka, og yik ggovek, genabē ngahisekē og yik ggovek. Log bē sega nos menajom sa ahon, ma meyip gevong sa, ma nabē senoh vu ngaa pin, ma sejak vu in ngaa, og sa nehalē ngaa pin sēnē bē yik neggēp ti, lob vu nyēg pin geyoh vu buk pin, og sayog sepēp. ¹³ Mehō sēn lo negadu sa, lob seyoh vu bē gevong ngaa pin jak niwēēk. ¹⁴ Rēk ham nevong nivesa, in ham nelok vu sa beham nekwerē sa maggin. ¹⁵ Yōnon, ham alam Pilipi, ham ngo rak ni bē wirek sa nanēr Bengō Nivesa vu distrik Masedonia nyēdahis lob ggovek gesa naya rak, rēk alam saga la su denevengwēng ving sa bē he dok vu he vewen vewen rē. Gaḵ ham mu sēn mēm ham nevong.

¹⁶ In sa nado Tesalonika wirek, lob ham nelok vu sa benevong kupek vu sa, rēk su beron timu rē. ¹⁷ Rēk saga su nebē sa malag anonin kupek rē. Gaḵ sa hevongin bē ham gwevong huk nivesa nabē sēnē in gevong beham nyēvewen bōp jak besemu ham. ¹⁸ Lob gwēbeng og sa haḵo ngaa pin ggovek ya bengahisekē rot, beseyoh vu ggovek ya. Ham vong kupek vu sa bEaproditus ḵo yam loḵ ya sa nemaḡ ggovek ya. Kupek sēnē vong bē seriveng sēn ham nevesi bereggu nivesa verup neya vu Anutu lo. Om Anutu rēk gelē nivesa nabē yi seriveng, lob ahē nivesa in. ¹⁹ Lob ham tu Kerisi Yesu yi alam, om sa Anutu rēk gegin ham nivesa in ngaa pin sēn ham nerak vu in lo jak ngaa nivesa vesa pin sēn neggēp vu yi lo. ²⁰ Om hil gaḵo hil Amad Anutu arē jak na vavunē degwata los degwata. Yōnon.

Gagek Hus

²¹ Sa bē nanēr na vu Kerisi Yesu yi alam pin nabē sa kwag nevo sir. Log hil arid lo sēn denedo ving sa agi denēr bē kwaj nevo ham ving. ²² Yōnon, Anutu-yi-alam pin denēr bē kwaj nevo ham. Gesir vahi sēn denevong huk ggēp mehō-los-bengō Sisar* yi beggang lo denēr niwēēk bē kwaj nevo ham ving. ²³ Mehōbōp Yesu Kerisi yi semusēn nōk gēp geving ham ḵenumin.

Kapiya Sën Paulus Kevu Vu Kerisi-yi-alam Vu Kolosi

¹ Sa Paulus sën Anutu ggoin sa raḵ in bē sa natu Kerisi Yesu yi sinarē lo. Alu hil arid Timoti ² kevu kapiya sēnē yōk vu Kerisi-yi-alam ham sën ham nedo Kolosi aga. Vu he arimin ham sën ham ayomin neya timu vu Kerisi yōnon lo. Sa neḵetaḡ vu hil Amad Anutu in ham bē semu ham beḡevong ham ayomin ḡep revuh.

Anutu Vong Balam Kolosi Ayoj Ya Timu Vu Kerisi

³ Alu kwamin vesa vu hil Mehōbōp Yesu Kerisi Ama Anutu in ham neyoh vu buk pin sën alu najom raḵ in ham lo. ⁴⁻⁶ Yōnon, he najom raḵ in ham rot loḵ buk sën he hangō ham bengōmin bē ham ayomin neya timu vu Kerisi Yesu geham ahēmin neving Kerisi-yi-alam pin lo, rot besēn verup ḡwēbeng. Ham ngo Bengō Nivesa yi ḡaḡek anon wirek, loḵ mēm ham raḵ ni bē ham rēḵ medo malamin-tumsēn degwata ḡep yaḡek. Bengō Nivesa saga ya meyoh vu nyēḡ pin, lob nevong balam denesepa loḵ Kerisi. Lob tōḵ verup vu ham ving, lob ham vong ving besepa loḵ loḵ buk sën ham ngo muginsēn berāḵ ni bē Anutu yi ḡaḡek semusēn yōnon lo, rot beverup ḡwēbeng. ⁷ Epapras sën tahu ham loḵ Bengō Nivesa sēnē beham raḵ ni lo, og yīḵ mehō nivesa balu nehebē loḵ ti in huk. Kerisi yi hur nivesa yi meneloḵ yah he bōmin benevong yi huk ḡḡep ham nyēḡ. ⁸ Loḵ mēm nēr ham bengōmin yom vu he bē Anon Vabuung loḵ vu ham beham ahēmin neving Kerisi-yi-alam.

Paulus Jom Raḵ Bē Anutu Gadu Alam Kolosi

⁹ Epapras nēr ḡaḡek yom vu he nebē saga, lob mēm alu najom raḵ in ham yoh vu buk pin gehe su nehevuu rē. ḡaḵ alu neḵetaḡ vu Anutu bē ḡevong beham natu alam los kwamin yōnon, ḡAnon Vabuung tateḵin ham kwamin beham jaḵ ngaa pin ni nabē nivesa ma nipaya. In mēm ham jaḵ ngaa pin sën Anutu ahē neving bē hil ḡevong lo ni. ¹⁰ Nabē sēnē, loḵ mēm ham yoh vu bē sepa doḵ Mehōbōp yi aggata nirōp bemēm kwa vesa in ham. Lob ham rēḵ ḡwevong ngaa nivesa jaḵ buk pin banon jaḵ, ḡemēm ham jaḵ Anutu ni ḡōkin rot.

¹¹ Log alu najom raḵ in ham ving bē Anutu mehō niwēēk ala los ḡayeheng bo niwēēk vu ham rot in ham najom ham ahon beham kwerē maggin pin bebare los kwamin vesa ¹² begweḵo hil Amad arē jaḵ. In vong beham yoh vu bē doḵ na ḡeving yi alam pin behil rēḵ medo doḵ yi Nyēḡ-rangah-yi. ¹³ Yōnon, ḵo hil vēr in malāḵenu niwēēk, ḡetung hil loḵ ya ving Nalu sën ahē ving yi pangsēn lo yi alam. ¹⁴ In Anutu Nalu baḡo hil yom ḡgovek ya bedahun hil ngaa nipaya ya.

Kerisi Yi Aggata Los Yi Huk

¹⁵ Anutu Nalu yīḵ luho Anutu sën hil su ayoh vu bē ḡalē yi rē lo negḡep ti. Yō nedo nyēdahis betu ngaa pin sën Anutu tung aḡi ala. ¹⁶ Tung ngaa pin vu yaḡek ḡevu dob. Tung ngaa pin sën nedo hil malad aḡi, ḡengaa vahi sën hil su nehalē rē lo. Tung alam-los-bengōj, ḡegavman, ḡegḡev, ḡalam sën denetu ala lo. Yōnon, tung ngaa pin sēnē bengaa pin yō tu yi ngaa. ¹⁷ Yō nedo nyēdahis ḡengaa la su nedo rē, log medo neḡin ngaa pin sën tung lo medenedo nivesa raḵ yō niwēēk. ¹⁸ Kerisi-yi-alam pin detu

degwa timu log tu hir yusekë. Yi mehö muginsën sën kedi rak yah ggëp bedub lo. Kedi rak in bë yö ti natu ngaa pin ala. ¹⁹ Anutu vongin bë luho Nalu gëp ti, om sën vong yi ngaanon vu yi beggërin ayo los dahis. ²⁰ Anutu vongin bë gevong mamer vu mehönon los ngaa pin sën vu yagek los dob lo, in bë hil los medo jevuh ti. Om sën vong Nalu yam bediik rak kelepoko* loq yah hil bed in bë gagek nadiik na.

²¹ Wirek og ham tu alam bemën in Anutu. Ham kwamin nevo ngaa nipaya mu menesepa loq, lob saga vong beham los Anutu nelë ham paya. ²² Rëk Kerisi diik loq yah ham bömin in bë ham los Anutu medo jevuh ti. Vong nebë sënë in bë geqo ham nah vu yi beham natu alam nimin röp los alam nimin vesa gegagek su gëp vu ham gëp Anutu mala. ²³ Gak ham ayomin na timu vu Kerisi beham bare niwëek ata. In ngaa ngwë rëk geqo ham kwamin seggi lob tum ham rëk gwevuu aggata sën ham vong ving niwëek rak Bengö Nivesa sën ham ngo lo na. Denër Bengö Nivesa sënë ya meyoh vu mehönon pin vu dob, lob sa Paulus setu hur ving menaner ving.

Paulus Loq Vu Alam Kolosi

²⁴ Gwëbeng sënë sa haqo maggin, rëk maggin sënë nelok vu ham om sa kwag vesa. Log maggin sën sa nekerë loq sa navig agi, og sa nekerë loq yah Kerisi ben. Sa nekerë in bë dok vu Kerisi-yi-alam pin los dahis, om yik su sengo ti nekerë rë, gaq alu Kerisi nekerë loq ti.

²⁵ Lob Anutu yö ggooin sa rak tu yi alam pin hir hur bevo huk loq sa nemaq bë sa nanër yi gagek pin vu ham. ²⁶ Gagek sënë yö neggëp vunsën in mehönon vu nyëg pin wirek, beneggëp rot beberup gwëbeng. Rëk gwëbeng og tok yam rangah vu Kerisi-yi-alam bederaq ni ggovek ya. ²⁷ Anutu yö kwa vo bë tatekin gagek vunsën sënë vu yi alam pin, besir sën yu-ngwë lo dejak ni geving nabë gagek nivesa rot belos bengö. Gagek vunsën sënë nebë Kerisi nedo ving ham, lob ham nevo kwamin in yi bë geqo ham nah medo nivesa rot geving yi. ²⁸ Om sën he medo nanër Kerisi yi Bengö Nivesa rangah gehe nalev horek vu mehönon bë degegin sir nivesa. He netatekin gagek los kwa nivesa pin vu alam pin in bë gaqo sir pin denah vu Kerisi medenatu yi alam niröp, gaq su demedo dug dug in ngaa ti. ²⁹ Nebë saga, om sën sa nehevong huk böp rot menavimengin, rëk Kerisi yö negadu sa menevong niwëek vu sa.

2

Hil Gevong Geving Niwëek Genid Dëlin Gagek Kuungsën

¹ Yönon, sa bë ham jak ni nabë sa nehevong huk böp rot in bë sedok vu ham los alam Laodisea galam ngahisekë sën su malaj nerak sa malaq rë lo. ² Sa nehevong huk böp sënë in bë ham bare niwëek los ahëmin nivesa, gesa nehevongin bë ham ahëmin geving ham, in saga rëk naduu ham ahon beham medo jevuh ti. Log sa hevongin bë ham jak gagek ni los degwa, bejak ni nabë gagek anon. Senër gagek sën netatekin Kerisi vu hil lo. In neggëp vunsën ving Anutu wirek, rëk tok yam rangah gwëbeng beyoh vu bë gevong kwa nivesa rot vu ham. ³ Yönon, Anutu kwa pin los degwa geyi gagek los kwa böp böp pin neggëp vu Kerisi. ⁴ Senër gagek saga vu ham in bë mehöti su bo bël dok ham betetuhin ham. ⁵ Sa su nado ving ham rë, rëk sa kwag nevo ham rot bevong bë sën sa nado ving ham, lob sa kwag vesa in sën ham nedo revuh ti geham ayomin neya timu vu Kerisi lo.

Hil Aga Jaḵ Kerisi In Hil Medo Malad-Tumsën Yönon

⁶ Ham ḵo Kerisi Yesu tu ham Mehöböp ggovek ya, om ham bare mena geving yi nabë saga. ⁷ Ham bare niwëëḵ jaḵ yi, nabë sën kele nare niwëëḵ raḵ dob, genabë sën beggang nedo niwëëḵ raḵ mudeng lo. He nër Bengö Nivesa vu ham, om ham gwevong geving niwëëḵ bemëm rëḵ gadu ham beham bare, lob ham kwamin vesa vu Anutu jaḵ buk. ⁸ Ham gwegin ham. In rëḵ mehöti nanër gagek kwa dob yi mu benanër gagek meris vu ham begekuung in ham begërin ham. Alam nebë sënë og denevengwëng raḵ alam böp wirek hen hir ngaa los ngaa dob sënë yi horek meris aggagga, gesu denevengwëng raḵ Kerisi rë. ⁹ Yesu og Anutu soḡek, log Anutu Anon nedo loḵ yi beggërin yi los dahis. ¹⁰ Lob ham tu yi alam, om ggërin ham ving nebë saga beham su nerak vu in ngaanon ti rë. In yi yö tu ala bekesuu angër los arëj gengaahur böp böp pin. ¹¹ Lob ham su rah* navimin in bë ham natu Kerisi-yi-alam rë, gak vong bë Kerisi rah* ham navimin vorot, rëḵ su rah ham raḵ nema rë. Gaḵ ham vuu ham ngaa mugeng ya gewërin ham yah vu Kerisi, lob saga nebë sën rah* ham navimin beham tu yi alam. ¹² Ham ripek bë, lob sënë tahu bë ham diik bedelev ham ya bedub ving yi. Log tahu ving bë ham kwedi raḵ ggökin, in ham vong ving bë Anutu og mehö niwëëḵ meḵo Yesu vër in bedub benedo mala-tumsën. ¹³ Wirek ham nevong ngaa nipaya aggagga, geham nesepa loḵ ngaa kwa-mugeng-yi, lob sënë vong beham tu ngaa diiksën-yi in bë malamin nama. Rëḵ ma gAnutu kevoh ham ngaa nipaya ya, om rëḵ gevong behil medo malad-tumsën geving Kerisi. ¹⁴ Horek yi gagek vahi sën nevongin bë dahun hil lo neggëp vu hil, bevong bë hil rëḵ bare gagek, rëḵ ma gAnutu kevoh ya. In sënë nebë sën tul brëm ya gagek sënë vetii kelepeko* ving Yesu bepin maya. ¹⁵ Om angër los arëj gengaahur böp böp su arëj neggëp in bë hil nadudeḵ vu sir rë. Gaḵ Yesu kesuu sir raḵ kelepeko* betato rangah raḵ alam pin malaj bë detu ngaa meris benijwëëḵ masën.

Yiḵ Hil Nebë Sën Hil Adiḵ Ving Kerisi Ggovek Ya

¹⁶ Nebë saga, om nabë mehö la denanër ham in ngaa sën ham newa los nenum lo, gedenanër ham in ham su nesepa loḵ hir buk aggagga sën detung yoh vu ta gekwev gesoda lo rë, og ham su gwebë nengamin vu sir. ¹⁷ In ngaa nebë sënë og yiḵ ngaa sën rëḵ anon jaḵ vu tamusën lo yi tahusën mu. Gaḵ mëm Kerisi mu mëm yiḵ ngaanon. ¹⁸ Om ham gwegin ham in alam sën denenër ngaa sën denelë loḵ pesepsën lo. Geham gwegin ham in alam sën denedudeḵ vu angër lu ngaa lo. In alam nebë saga og kwaj nevo ngaa dob yi bedenevongin bë degërin ham nah vu sir, geham su gwëḵo nyëvewen nivesa sën Kerisi bë gevong vu ham lo rë. Gaḵ yö devongin bë degeḵo sir jaḵ mu, ¹⁹ gesu denepiḵ vu Kerisi sën tu hil yud lo rë. Yönon, hil pedus los telitek nevo niwëëḵ yoh vu hil anod geneduu hil ahon. Rëḵ mu hil yud og negin hil anod los dahis nivesa in bë hil ajig benid wëëḵ jaḵ noh vu Anutu kwa. Lob Kerisi yiḵ nebë hil sën Kerisi-yi-alam hil lo yud. ²⁰ Vong bë ham diḵ ving Kerisi, lob ham vuu dob sënë yi ngaa meris meris ya. Rëḵ nebë va sën ham nevong ngaa nebë alam-dob-yi-ë? In ham nesepa loḵ Horek ggökin nebë, ²¹ "Su genajom ngaa sënë; su gegwa ngaa saga; su gwebë nemam jaḵ ngaa sënë!" ²² Horek nebë sënë og nenër raḵ ngaa sën hil aga bemala nama na veröḵ yi lo. In horek nebë sënë og mehönon yö hir gagek mu, gaḵ su ngaanon rë. ²³ Yönon, mak hil rëḵ gekuung nabë horek nebë sënë og nivesa los kwa. In gejiin hil bë

hil ana soda los raro lu ngaa, gedenenër bē hil ngo dahun hil gehil ngo basap hil navid besu gēgin nivesa rē. Rēk ma, gengaa nebē sēnē og su yoh vu bē doḵ vu hil yōnon rē, in hil ayod maḵ nahēn nevu nevu in ngaa nipaya behil nesepa loḵ.

3

Yiḵ Hil Nebē Sēn Hil Kedi Raḵ Yah Ving Kerisi

¹ Nabē ham kwedi raḵ yah ving Kerisi, og ham malamin sepa ngaa sēn nedo vavunē vu nyēg sēn Kerisi tu Mehō-los-bengō menedo Anutu nema vesa lo mu. ² Ham kwamin bo ngaa-vavunē-yi noh vu buk, gaḵ ham su medo mekwamin bo ngaa-dob-yi. ³ In Kerisi diiḵ loḵ yah ham bömin lob saga vong bē ham diiḵ ya, rēk ma geham rēk medo malamin-tumsēn geving Anutu. ⁴ Lom sēn hil kedi jaḵ bemedo malad-tumsēn lo, og degwa yō vu Kerisi, om yō rēk natōk rangah vu tamusēn, lob vu buk saga ham rēk kwedi geving yi beberup los vunēḵ vunēḵ yaḡek yi.

Hil Natu Mehōnon Mewis

⁵ Nebē saga om ham gwevuu ngaa-dob-yi sēn neggēp loḵ ham ayomin lo pin na. Ngaa-dob-yi sagi nebē: Baggēb aggagga pin, ngaa ningōhek sēn su yoh vu bē hil gevong rē lo, gengaa nipaya sēn hil ayod neggurek in lo, gengaa nipaya sēn hil malad anon in lo. In sēnē og nebē sēn hil nesepa loḵ anutu-kuungsēn. ⁶ Alam sēn denevong ngaa nebē agi, og Anutu rēk gevong nipaya nyēvewen doḵ nah vu sir. ⁷ Wirek ham newa raḵ alam nebē sēnē, beham nevong ngaa pin sēnē ving. ⁸ Rēk mu gwēbeng sēnē og ham gwevuu ngaa nebē sēnē pin na. Ham su gwelē mehōnon paya, ham su gwevong paang, ham su ahēmin sengēn, ham su nanēr pelēsēn, geham su gwevong nevumin. ⁹ Ham su dah gāḡek vun genanēr gāḡek kuungsēn vu ham. In ham vuu ngaa mugeng ya, beham su nesepa loḵ yah rē. ¹⁰ Ham tu mehōnon mewis raḵ ggovek ya. Yōnon, Anutu semu ham beham tu mehōnon mewis raḵ, lob nevo kwa vu ham yoh vu buk in bē ham rēk nabē yi. ¹¹ Hil atu mewis, om hil su basuh hil nabē: Sireḵ alam-yu-ngwē gehileḵ alam Yuda. Genabē, hileḵ neherah* navid, gesireḵ su denerah* navij rē. Gehil su nanēr alam vahi nabē: Sir sagi og alam bemēn, gesir saga og alam duḡ duḡ, galam sēnēḵ detu ngaa meris, galam sagaḵ yō denēgin sir. Ma! Gaḵ yiḵ Kerisi nevong balam pin neggēp ti geKerisi nedo loḵ alam pin neggēp ti.

Hil Sepa Doḵ Aggata Sēn Hil Ahēd Geving Hil

¹² Anutu ggooin ham raḵ ggovek ya beham tu yi alam, lob ahē neving ham. Nebē saga, om ham sepa doḵ ngaa nabē sēnē: Ham kwamin gevongin alam pin mesemu sir. Ham dahun ham, geham nahubin mehōnon geyiḵ maam degevong paya vu ham. ¹³ Ham su ahēmin sengēn vu arimin sēn Kerisi-yi-alam sir lo pevis rē, gaḵ ham ahēmin geving sir beham najom ham ahon. Lob nabē gāḡek neggēp vu ham ti in ari vong paya vu yi, og maam gelē ari mu gedahun ari yi nipaya na. In Mehōbōp kevoh ham ngaa nipaya ya, om ham gwevong nabē saga vu arimin lo.

¹⁴ Log sēn hil ahēd geving hil lo, og sēnē kesuu ngaa vahi pin, beneduu ngaa nivesa pin revuh ti. Om ham sepa doḵ ngaa pin sēn aga, beham ahēmin geving ham pangsēn kesuu ngaa vahi. ¹⁵ Lob Kerisi gevong beham ayomin geto revuh, lob sēnē yō gēgin ham rot. In Anutu tahi ham in bē ham natu degwa timu gayomin ḡēp revuh, geham kwamin

vesa vu Anutu noh vu buk. ¹⁶ Lob Kerisi yi gagek napup ham ayomin rot, bemem ham rek medo nivesa menatu alam los kwamin. Log ham tatekin gagek vu ham, bebarah ham verok jak. Ham ayomin nivesa vu Anutu megwevong sengii jak are los gwevong tarot sen neko are rak lok ayo peggo lo, geham gwevong raro megweko are jak. ¹⁷ Log ngaa pin sen ham nenar lo gengaa pin sen ham nevong lo, og ham gwevong in geko Mehobop Yesu are jak, in yo tatekin aggata, om ham nah vu hil Amad Anutu menaner kwamin vesasen vu yi.

Gagek Rak Maluh Los Venej Genaluj Lo

¹⁸ Ham aveh, ham gurek reggamin babuj, in Mehobop nele sena be yohvu.

¹⁹ Log ham maluh! Ham ahemin geving ham venemin, beham su bo maggin vu sir.

²⁰ Log ham hurmahen, ham nengamin yes vu amamin lu atamin in ngaa pin, in mem Mehobop gele ham nivesa.

²¹ Log ham sen amaj ham lo, ham su gwevong paya vu nalumin ayoj bahaj sengen jak, in rek ayoj maggin jak bedegoneng.

Gagek Rak Hur Los Ggev

²² Log ham sen hur lo, ham gweba nengamin vu ham alamin hir gagek. Ham su gwevong huk jak malaj mu in naba kwaj vesa in ham. Gak ham gonengin Mehobop, geham ayomin na nirap vu huk. ²³ Gengaa pin sen ham gwevong lo, og ham ayomin na timu vu beham gwevong niweek. In ham su nevong huk vu mehnon mu re, gak ham nevong vu Mehobop. ²⁴ Om Mehobop yo rek bo dok nah beham weko nyevewen sen ggooin rak vu ham lo. In ham tu Mehobop Kerisi yi hur. ²⁵ Gak meh sen naba gevong paya lo, og rek geko nyevewen jak ngaa nipaya sen nevong lo. In hil su ayoh vu be gevong bAnutu gurek hil babud re.

4

¹ Log ham sen tu ala menegin hur lo, ham gwevong ngaa nivesa los nohvu vu sir nirap. In ham Mehobop nedo yagek beyi hur ham ving.

Hil Najom Jak Vu Anutu Los Ayod Timu

² Ham najom jak los ayomin timu, geham su nimen tebo. Ham kwamin sepa beham najom jak los kwamin vesa vu Anutu. ³ Log ham najom jak vu Anutu in he geving naba tatekin aggata vu he, in he naner yi gagek rangah betatekin Kerisi degwa sen neggep vunsen wirek rek mem tok yam rangah gwebeng agi. Yonon, deko sa yam karabus in sa naner gagek sena, ⁴ om ham najom jak in sa naba sa tatekin nivesa begap rangah noh vu huk sen Anutu vo vu sa lo. ⁵ Ham gwevong ngaa nivesa los kwamin jak alam dahis malaj, log naba aggata neggep in be ham naner Bengo Nivesa vu sir, og ham su nimen tebo. ⁶ Ham naner gagek malangeri los nivesa vu sir noh vu buk, log ham kwamin bo sir ti ti naba denedo naba va og ham naner gagek nirap bedok vu sir.

Paulus Vong Tukikus Luho Onesimus Deya

⁷ Tukikus mem rek naner huk sen sa nehevong lo bengo vu ham. Hil arid anon Tukikus. Sahag neving yi balu nesepa he menehevong Mehobop yi huk, lob nelok vu sa rot gesu nitebo re. ⁸ Sa hevong yi yok vu ham rak degwa sena, in be ham jak he huk ni, gegevong beham ayomin niweek jak.

⁹ Lob sa hevong Onesimus yök ving yi. Ham ngo ham alam ti yi yönon, in yi vu Kolosi behil arid anon yi, gehil ahöd neving yi. Lob luho rök denanër ngaa sën anon rak ggëp agi vu ham.

Paulus Kevu Bë Kwa Nevo Alam Kolosi

¹⁰ Aristarkus yam qarabus ving sa, lob kwa nevo ham menenër. GeMarkus sën Barnabas gadë lo kwa nevo ham menenër ving. Sën sa kevu wirek vu ham lo bë: Nabë nök berup vu ham, og ham gweko yi jak. ¹¹ Log Yesu Yustus kwa nevo ham ving menenër. Yiķ alam Yuda löö mu sagi sën denevong huk ving sa behe nehevong Anutu yi huk, in bë yi nyëg anon jak. Lööho sënë denegadu sa rot.

¹² Log ham mehö Kolosi ngwë sën Epapras lo kwa nevo ham ving menenër. Kerisi Yesu yi hur yi, log nejom rak in ham yoh vu buk. Nejom rak vu Anutu bë ham bare nimin wëëk nabë maluh, beham jak Anutu kwa ni, besepa dok noh vu buk pin. ¹³ Serak ni ggovek ya, om sën senër bë nevong huk böp rot in bë dok vu ham gedok vu alam Laodisea los alam Hirapolis geving. ¹⁴ Hil dokta Lukas sën hil ahöd neving yi lo, luho Demas kwaj nevo ham ving bedenenër.

¹⁵ Log ham nanër sa vu hil arid lo sën denedo Laodisea agu nabë sa kwag nevo sir ving menanër. Geham nanër vu Numpa losho Kerisi-yi-alam sën denesupin sir medenejom rak loķ yi beggang lo geving. ¹⁶ Ham natevin kapiya sënë govek log ham gwevong na vu Kerisi-yi-alam vu Laodisea bedenatevin geving. Geķapiya sën sa kevu ya vu Kerisi-yi-alam vu Laodisea lo, og ham natevin geving. ¹⁷ Geham gwevong gagek sënë na vu Arkipus nabë kwa bo huk sën Mehöböp vo loķ nema lo, begevong niwëëk banon jak. ¹⁸ Sa Paulus sengo kevu gagek dus teka sagi rak nemag bë sa kwag nevo ham. Ham kwamin bo sa in sengo nahën nado qarabus los sëng. Anutu gevong semusen vu ham.

Kapiya Sën Paulus Kevu Muginsën Vu Kerisi-yi-alam Vu Tesalonika

¹ Sa Paulus, geSilvanus* lu Timoti, alöö kevu kapiya sënë yök vu ham sën Kerisi-yi-alam lo vu Tesalonika. Vu ham sën ham ayomin neya timu vu hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi lo. Alöö hevongin bë Mehöböp luho nalu sagi degevang semusën vu ham, log degevang beham medo revuh.

Alam Tesalonika Devong Ving Niwëek Medenedo Nivesa

² Alöö najom rak in ham yoh vu buk gehe ahëmin nivesa vu Anutu in ham. ³ Gehe nër ham tato vu hil Amad Anutu yoh vu buk bë ham nevong huk nivesa beneggöp rangah bë ham ayomin neya timu vu hil Mehöböp Yesu Kerisi menehurek babu. Ham nevong huk böpata sagi in degwa nebë ham ahëmin ving yi, log ham nevo kwamin in yi bë rëk duk nom dob.

⁴ Arig lo! He arak ni ggovek bë Anutu ahë neving ham lob ggooin ham rak. ⁵ He narak ni nebë saga in he haço Bengö Nivesa yök vu ham, lob ham su kwamin vo bë sang meris rë, gaç Anon Vabuung vo niwëek loç beham rak ni venuh bë gägek anon. Log he nado ving ham, lob ham nelë ngaa pin sën he nehevong in bë doç vu ham lo. ⁶ Ham nelë bekwamin nevo, lom mëm ham nesepa loç ngaa sën he nehevong lo, geham nesepa loç Mehöböp ving. Alam pin sën denedo dus vu ham lo dedeginengin maggin rak ham, rëk ham jom Bengö Nivesa ahon gemëm Anon Vabuung vong beham kwamin vesa. ⁷ Lom mëm ham vo niwëek vu Kerisi-yi-alam pin vu distrik Masedonia los Akaya rak saga, lom kwaj nevo bedenesepa loç ham. ⁸ In ham vong Anutu yi gägek ya meyoh vu dob pin. Su ya vu distrik Masedonia los Akaya mu rë, gaç ham bengömin sën ham ayomin neya timu vu Anutu lo, ya meyoh vu dob pin. He su ayoh vu bë rëk nanër ham vu mehöti rë, in derak ni ggovek ya. ⁹ Alam vu nyëg pin denenër yom vu he bë he haço Anutu yi gägek mayök vu ham, lob ham vuu yeseç los seriveng wirek hen ya, geham wërin ham yom vu Anutu beham tu Anutu anon sën mala-tumsën degwa lo yi hur. ¹⁰ Gedenenër vu he bë, ham nevo kwamin in Nalu Yesu sën Ama Anutu nër bekedi rak in alam-diiksën lo bë: Rëk nom vu yägek gökin begeço hil vër in nipaya nyëvewen sën rëk nam natöç vu mehönon pin lo.

2

Huk Sën Paulus Nevong Vu Tesalonika

¹ Arig lo! Ham rak ni bë he su ayök vu ham mehe huk ya meris rë. ² Geham rak ni bë deveek he vu Pilipi gedenër gägek nipaya rak he, log ham sis begö vu he ving. Rëk he Anutu vo niwëek vu he behe nër Bengö Nivesa rangah vu ham gehe su ahönengin ham rë. ³ He haço gägek anon rak menanër niwëek vu ham rak degwa nebë sënë: He su nehekuung rak menanër rë, log he su ayomin ningöheç genanër rë, gehe su nanër in bë tetuhin ham rë. ⁴ Gaç Anutu nelë he nivesa bekwa vo he bë he nanër yi Bengö Nivesa rangah. Lob su he nanër gägek in bë mehönon ahëj nivesa vu he rë, gaç he bë Anutu sën nerak he kwamin ni venuh lo ahë nivesa vu he. ⁵ Ham rak ni ggovek, gehe nanër nebë sagi los nanër yönon neggöp

Anutu mala nebë: He nado ving ham wirek, og he su anër gagek in bë abo bël doḱ ham rë gema rot, gehe su alam ayomin luu manër in bë gaḱo ham monë rë. ⁶ Gehe su nehevong in bë mehõnon degeḱo he arëmin jaḱ rë. Ham ma alam vahi. ⁷ Gaḱ Kerisi yi sinarë he los arëmin, om he yoh vu bë nanër vu ham nabë ham doḱ vu he in ngaa sën doḱ vu he rëḱ ma. He su ayoh vu bë nanër gagek nabë saga medeginengin ham rë. Gaḱ he nebë ata sën negin nalu nivesa menevet sir lo. ⁸ Nebë saga, gehe kwamin nevo ham benehegin ham in he ahëmin neving ham rot, om sën he pasang nanër Anutu yi Bengõ Nivesa vu ham. Yõnon, gehe yoh vu bë nadiḱ in ham geving.

⁹ Arig lo, ham kwamin bo nabë he nehevong huk rot. He su nesewah buk ma rangah rë, in bë he su ḱetag ngaa ngaa vu ham mabo maggin vu ham doḱ buk sën he nanër Anutu yi Bengõ Nivesa vu ham lo. ¹⁰ Lob ham lë beham raḱ ni, log Anutu raḱ ni ving bë he nehevong ngaa nivesa vesa los yohvu vu ham sën Kerisi-yi-alam ham lo, geham ti su yoh vu bë nanër gagek nipaya jaḱ he rë. ¹¹ Ham raḱ ni bë he nehegin ham pin nebë sën ama negin nalu lo. ¹² He vo horek vu ham in bë ham sepa doḱ aggata nîröp. Gehe gadu ham, gehe nër niwëëḱ vu ham bë ham gwevong ngaa pin noh vu Anutu kwa. In Mehõ los niwëëḱ sagi ggooin ham raḱ in bë ham medo geving yi doḱ yi nyëḱ niḱapiik.

Devong Ving Anon Medenare Niwëëḱ Bë Degeḱo Maggin

¹³ Log he ahëmin nivesa vu Anutu raḱ buk pin ving in ham, in he nër gagek sënë vu ham bë Anutu yi gagek, lob ham pevis beḱo raḱ menër bë Anutu yi gagek anon gaḱ mehõnon su denër yoh vu yõ kwaj rë. Lob yik Anutu yi gagek yõnon, begwëbeng nahën nevong huk loḱ ham sën ham nevong ving lo ayomin.

¹⁴ In arig lo, ham nebë alam distrik Yudea sën denesepa loḱ Yesu Kerisi bedetu Anutu-yi-alam lo, in ham alam dedeginengin ham raḱ maggin nebë sën hir alam denedeginengin sir lo. ¹⁵ Alam Yuda desis Mehõböp Yesu losho alam-denenër-gagek-rangahsën bedediḱ, log denede-ginengin ngaa maggin raḱ he nebë saga ving gedenesepa loḱ aggata nipaya sën Anutu nilëlin lo. Om denesis begõ vu mehõnon pin ¹⁶ medeneggërin he in bë he su nanër gagek rangah vu alam dahis megako sir nah vu Anutu. Medo denevong ngaa nipaya rot gesu denevuu ya rë, rëḱ mu Anutu ahë sengën vu sir rot bevongin malaj nama.

Paulus Ahë Ving Rot Bë Gelë Sir Gökin

¹⁷ Arig lo, he hevu ham ya. Senër he navimin mu, gaḱ he kwamin nevo ham yoh vu buk behe ahëmin ving pangsën bë he galë ham malamin gökin, ¹⁸ lob he sero aggata rot in bë anök vu ham rëḱ ma. Sa Paulus, sa hevongin bë senök vu ham beron ngahi rëḱ Satan ggërin he. ¹⁹ Ham kwamin nevo bë he kwamin vesa los he napisek in va? Gaḱ yik ham! Ham netu he madub nivesa, om doḱ buk sën Mehõböp duḱ nom lo, og he rëḱ napisek in ham kesuu ngaa vahi pin. ²⁰ He napisek los he kwamin vesa rot in ham.

3

Paulus Vong Timoti Ya In Bë Gadu Sir

¹ He su ayoh vu bë anök rë in aggata ma, om sën he ayomin maggin rot gehe kwamin nevo bë su yoh vu bë he medo rë, om sa kwag vo bë maam

sengo ti medo Atens beyik ggovek. ² Om he hevong he arimin Timoti sën nelok vu Anutu benevong Kerisi yi Bengö Nivesa yoh vu nyëg pin lo yök vu ham in bë gadu ham in ham ayomin na timu vu Kerisi niwëëk. ³ In ngaa maggin sën tök vu ham gwëbeng lo su kepë ham. Anutu yi horek nër vorot nebë ngaa maggin vahi rëk natök vu hil yönön. ⁴ He nahën nado ving ham, log he nër rangah vu ham bë hil rëk natök jak ngaa maggin medeginengin hil, lok mëm gwëbeng sënë ham tök rak. ⁵ Om sën sa su yoh vu bë naköpek bemedo meris rë, om sën sa hevong Timoti yök in bë sa gango nabë ham ayomin neya timu vu Kerisi ma ma. Sa hekuung bë Mehö Pelëpinsën mak jij ham niwëëk rot bekepë ham gehe vasap he huk böpata rak ham ganon ma.

Timoti Kō Gagek Bengö Yom Lom Paulus Kwa Vesa

⁶ Lok mëm Timoti yök beyom verup vu he ggovek, lob nër gagek nivesa rak ham bë ham ayomin neya timu vu Yesu, geham ahëmin neving mehönön. Genër ving bë ham kwamin nevo he pangsën geham nevingin bë ham gwelë he malamin nabë sën he nehevongin bë galë ham lo.

⁷ Arig lo! Nebë saga lob ngaa maggin deginengin he bevong he ayomin maggin rak, rëk mu mëm he kwamin vo bë ham ayomin neya timu vu Yesu lom mëm he ayomin sepëp rak. ⁸ Gemëm he ayomin to revuh ggökin, in ham nahën kwamin nevo Mehöböp beham nejom yi gagek ahon. ⁹ Om he rëk gaço Anutu arë jak in ham bena berup tena? He su ayoh vu rë, in he kwamin vesa pangsën rot vu Anutu in ham. ¹⁰ He medo najom rak vu Anutu buk gerangah nebë gevong behe galë ham malamin gökin nah, lok mëm nabë ham su ayomin neya timu vu Yesu niwëëk rë, og he rëk adok vu ham babo niwëëk vu ham.

Paulus Jom Rak Bë Anutu Geço Yi Na Vu Sir

¹¹ Ko nabë hil Amad Anutu luho hil Mehöböp Yesu Kerisi detatekin aggata in he nök vu hamek-a! ¹² Lob Anutu gevong niwëëk vu ham rot, in ham ahëmin geving ham los mehönön pin pangsën nabë sën he ahëmin neving ham lo. ¹³ Lob Anutu dok vu ham megevong ham ayomin niröp jak in gagek ti su gëp vu ham gëp hil Amad Anutu mala dok buk sën hil Mehöböp Yesu Kerisi losho yi alam vabuung pin denam lo.

4

Anutu Ahë Ving Bë Hil Gevong Nabë Sënë

¹ Lob arig lo, gagek ti nahën! He ketag los avo horek vu ham in Mehöböp yi alam hil, gehe nanër nebë ham gwevong ngaa pin niröp geham su gwevuu na, gak ham pasang gwevong niwëëk ata. Senër ngaa pin sën Anutu ahë neving bë hil gevong lo. Sën he nër rangah vu ham wirek beham nesepa lok lo. ² Ham rak gagek sën selok yah Mehöböp Yesu mala behaço yök vu ham lo ni. ³ Ngaa sën Anutu ahë neving bë ham gwevong lo nebë: Ham natu mehönön niröpsën. Log ahë neving bë ham noh nenga in baggëb. ⁴ Log ahë neving bë ham gweko avëh ti ti beham gwevong niröp los noh vu sën ham los venëmin ko ham. ⁵ Gak ham su malamin anonin ham jeggin jeggin nabë alam dahis sën su deraç Anutu ni rë lo. ⁶ Log Anutu vongin bë mehöti su gevong ngaa nipaya vu mehö ngwë begodek venë rë, ma rot. In rëk bo nyëvewen dok nah ngaa nipaya nebë saga pin nabë sën he nër vu ham vorot lo. ⁷ In Anutu ggërin hil yah vu yi in bë hil gevong ngaa niröp gehil su gevong ngaa sën su yoh vu rë lo.

⁸ Om nabë mehöti nidëlin gagek sënë, og su nilëlin mehönon hir gagek rë, gaḵ nilëlin Anutu sën vong yi Anon Vabuung yök vu ham lo yi gagek.

⁹ Log gagek ngwë neggëp nebë hil ahëd geving hil arid lo sën denesepa loḵ Yesu lo. Rëḵ mehöti su yoh vu bë kevu gagek jaḵ ngaa sënë vu ham rë, in Anutu tato vu ham ggovek nebë saga beham ahëmin neving ham vorot. ¹⁰ Ham ngo nevang nebë sënë vu hil arid lo pin sën denedo distrik Masedonia lo. Rëḵ arig lo, he vo gadu loḵ ham bë ham pasang ahëmin geving sir pangsën, ¹¹ beham medo revuh bemalamin sepa. Ham ngo gwevong ham huk, geham gwevong huk bisnis teka in ham medo nivesa nabë sën he nër vu ham wirek lo. ¹² Ham gwevong nabë sënë in ham su jaḵ vu in ngaa ti rë, lob mëm alam sën su denesepa loḵ Yesu rë lo degelë ham medejaḵ ni nabë ham alam nimin vesa.

Mehöböp Rëḵ Gevong Behil Kedi Jaḵ Nah

¹³ Arig lo, he hevongin bë ham jaḵ ngaa sën rëḵ natök vu alam-diiksën lo ni venuh in lob ham su ngu bengis ham in sir nabë alam sën su ayoj neya timu vu Anutu medenevo kwaj in yi rë lo. ¹⁴ Hil nehevong ving bë Yesu diik bekedi raḵ ggökin, lob hil nehevong ving bë alam sën denesepa loḵ Yesu rëḵ denediik lo, rëḵ nabë saga. Rëḵ malaj natum nah, lom Anutu geḵo sir nom geving Yesu. ¹⁵ He nanër sënë vu ham in Mehöböp yö nër rangah vu he vorot. Bë hil vahi rëḵ nahën nemedo vesad mena berup doḵ buk sën Mehöböp duk nom lo, og hil su nid vesa kesuu hil sën Kerisi-yi-alam lo vahi sën dediik ggovek lo rë. ¹⁶ Gaḵ Anutu yi avuuk rëḵ ngu log angër hir ggev aye jaḵ menanër, lob Mehöböp rëḵ duk vu yaḵek menom. Lob alam sën denesepa loḵ Yesu rëḵ denediik lo, rëḵ dekedi jaḵ namugin. ¹⁷ Lob mëm rëḵ degeḵo hil vahi sën hil nahën nado vesad lo jaḵ na beggob ayo vavunë geving sir in hil gebuu Mehöböp vu yaḵek babu, lob mëm hil medo geving Mehöböp degwata los degwata. ¹⁸ Om ham kwamin bo gagek nabë sagi beham gadu ham jaḵ.

5

Hil Semu Hil Bemedo In Mehöböp Rëḵ Nom

¹ Arig lo, ham su gwekuung nabë he rëḵ kevu gagek jaḵ Yesu yi ngebek los buk vu ham. ² Gaḵ ham raḵ ni venuh nebë Mehöböp yi buk rëḵ nam natök vu hil nabë mehö hodeḵ ti yam loḵ buk vuheng. ³ Yik rëḵ nabë sënë: Alam rëḵ denanër nabë, “Buk nivesa behil medo revuh!” log doḵ buk saga ngaa maggin rëḵ nam vu sir avuti, nabë sën avëh nalu loḵ lob nivanë töḵ vu yi pevis geyi dugin. Yik rëḵ nabë saga, lob mehöti su yoh vu bë beya doḵ buk saga rë.

⁴ Rëḵ arig lo, buk sagi su rëḵ natök vu ham nabë sën mehö hodeḵ ti yam loḵ buk geham dugin yi lo rë, in ham su nedo loḵ malaḵenu rë. ⁵ Gaḵ ham alam rangah los hes tumsën yi. Su alam buk los malavahis-yi hil rë. ⁶ Om hil su agëp nabë alam vahi pin, gaḵ hil medo malad natum gehil su ketul doḵ bekwad birek nabë alam sën denenum bël mengëës lo. ⁷ Alam deneggëp og deneggëp buk, log alam denenum medenekeyevin, og denenum buk. ⁸ Rëḵ mu hil alam-rangah-yi om hil su nanum meḵeyevin, gaḵ hil medo los kwad bo ngaa niröp. Hil ayod na timu vu Yesu behil ahëd geving hil, og mëm saga natu ḵelenavi megërin hil newad in begö. Log hil kwad bo nabë Yesu yam in bë geḵo hil nah vu Anutu, og mëm saga natu bun sën gërin hil yud in begö. ⁹ Anutu su ggooin

hil rak in bê hil natök jak hil ngaa nipaya nyëvewen rë, gak ggooin hil rak in bê hil Mehöböp Yesu Kerisi geko hil behil anah vu yi. ¹⁰ Hil Mehöböp Yesu Kerisi sënë diik lox yah hil bed in bê nabë hil medo vesad ma hil nadiik, og hil rëk medo malad-tumsën geving yi. ¹¹ Om mëm ham gadu ham los dox vu ham in ham nimin wëek jak, nabë sën ham nevong lo.

Paulus Semu Gagek Hus

¹² Arig lo, he nanër vu ham nabë ham jak Mehöböp yi alam sën detu gev medenevong huk medenedo vu ham lo nij. ¹³ Ham gweko sir jak, geham ahëmin geving sir in denevong huk sagi, geham medo jevuh ti.

¹⁴ Log arig lo, he nanër vu ham nabë ham gwevong nabë sënë: Ham bo horek vu alam sehëb, geham gadu alam sën deneggöneng lo. Geham dox vu alam sën su denevong ving niwëek rë lo, log ham nahubin alam pin beham nanër gagek ahë yes vu sir. ¹⁵ Ham su bo dox nah ngaa nipaya nyëvewen vu mehöti sën vong vu ham lo, gak ham nimin wëek megwevong ngaa nivesa mu vu ham gevu mehönon pin. ¹⁶ Ham medo los kwamin vesa noh vu buk pin, ¹⁷ geham najom jak pehi geneheng, buk los rangah. ¹⁸ Ham tu Yesu Kerisi yi alam, om ham ahëmin nivesa vu Anutu in ngaa pin sën netök vu ham lo, in Anutu vongin bê ham gweko yi jak nabë saga. ¹⁹ Ham su napuv Anon Vabuung yi nengwah, ²⁰ geham su nanër pelësën jak gagek sën Anutu vo vu yi alam medenenër rangah lo. ²¹ Gak ham seggi ngaa pin beham najom ngaa nivesa ahon, ²² log ngaa nipaya pin og ham najulin. ²³ Log Anutu sën nevong behil nado revuh lo gevong beham natu mehönon nimin röp anon. Log gegin ham kenumin los anomin genavimin nivesa, in ham medo nivesa gegagek su gëp vu ham dox buk sën hil Mehöböp Yesu Kerisi duk nom lo. ²⁴ Anutu sën ggooin ham rak lo su rëk gevu ham na rë, gak yö rëk medo medok vu ham. ²⁵ Arig lo, ham najom jak in he. ²⁶ Ham najom* arimin lo pin nemaj noh vu sën ham nevong lo. ²⁷ Sa Mehöböp yi mehö sa, om sa nanër vu ham nabë ham natevin kapiya sënë barimin lo pin degengo. ²⁸ Hil Mehöböp Yesu Kerisi yi semusën gëp geving ham.

Kapiya Sën Paulus Kevu Netu Luu Vu Kerisi-yi-alam Vu Tesalonika

¹ Sa Paulus geSilvanus* luho Timoti, balöö nekevu kapiya sënë vu ham sën ham tu hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi hir alam vu Tesalonika lo. ² Hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevang hir semusemu vu ham bedegevang beham ayomin gëp revuh.

Alam Tesalonika Denare Niwëëk

³ Arig lo, huk sënë neggëp vu he rak buk pin bë he kwamin vesa vu Anutu in ham. In ham ayomin neya timu vu yi rot beniwëëk rak, lom ham nesepa loḵ bahëmin neving ham rot beya meniwiëëk rak. ⁴ Yik nebë sënë, om sën he nehaḵo ham rak vu Anutu-yi-alam vahi pin. In ham töḵ vu maggin rot benekwerë vanë böpata, rëḵ ham nare niwëëk bayomin neya timu vu Yesu.

Anutu Neseggi Hil Niröp

⁵ Lob vanë sën ham nekwerë gwëbeng agi, og sënë tato vu hil bë Anutu nevang ngaa pin niröp, in maggin sënë nevang beham yoh vu bë rëḵ na medo Anutu yi nyëg. ⁶ Lob Anutu nevang huk niröp mu, om nahub rë loḵ mëm rëḵ bo maggin vu alam sën denevo maggin vu ham gwëbeng agi. ⁷ Log Anutu rëḵ geḵo ham vër in ngaa maggin sën ham nekwerë gwëbeng agi, geham rëḵ medo nivesa geving he doḵ buk sën Mehöböp Yesu duk nom vu yageḵ geving yi angër niwëëk lo lo. ⁸ Yesu rëḵ duk nom los nengwah daggen böpata in gevang nyëvewen vu alam sën su deneggurek Anutu babu rë, gedeneruuk hil Mehöböp Yesu yi Bengö Nivesa ya lo. ⁹ Lob hir nyëvewen sënë nebë: Demedo nenga in Anutu doḵ Nyëg Nipaya degwata los degwata. Su deyoh vu bë demedo geving Mehöböp rë, gesu rëḵ malaj jaḵ yi nabë yi Mehö niwëëk los bengö ¹⁰ doḵ buk sën duk nom lo rë. Gaḵ Anutu-yi-alam, og rëḵ degeḵo yi jaḵ rot kesuu, galam pin sën ayoj neya timu vu yi lo og rëḵ degelë yi medenapisek in. Lob yik ham og ham ayomin neya timu vu yi vorot rak gaḵeḵ sën he nër vu ham lo.

Paulus Jom Rak Ya Vu Anutu Bë Gadu Alam Tesalonika Niwëëk

¹¹ Yik nebë sënë, om he medo najom rak ya vu Anutu yoh vu buk bë: Ggoin ham rak tu yi alam, om doḵ vu ham beham sepa doḵ yi niröp. Ham nevang ving yi om bo niwëëk vu ham in huk sën ham nevang los ngaa nivesa vesa pin sën ham malamin nesepa lo, banon jaḵ nivesa. ¹² Nebë sënë in bë ham huk pin geḵo hil Mehöböp Yesu Kerisi arë jaḵ na vavunë log hil Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevang hir semusemu vu ham, bedegeḵo ham arëmin jaḵ geving.

2

Alam Sën Denekeyëh Horek Lo Rëḵ Detetuhin Ham

¹ Arig lo, hil Mehöböp Yesu Kerisi rëḵ nom gökin nah, lob hil rëḵ angupin hil na vu yi, om he bë nanër vu ham nabë ham su kwetul doḵ in gaḵeḵ sënë. ² In mehö la rëḵ denanër vu ham nabë Mehöböp yi buk töḵ yam ggovek ya gedenanër nabë ngaahur ti nër vu sir mederak ni. Ma denanër nabë he kevu kapiya nebë saga ya vu sir. Rëḵ ma geham su kwam kwamin in hir gaḵeḵ sënë genewamin jaḵ pevis. ³ In mehöti rëḵ tetuhin

ham, gaḵ buk sënë og su yoh vu bê rëḵ nam meris rë. Gaḵ mëm nabë alam ngahiseḵë degeḵo sir jaḵ los degeruu demij vu Anutu namugin, gemehöti sën rëḵ natu Mehö-keyëhsën-horek-ala lo natöḵ nam rangah geving rë, loḵ mëm. Yik Mehö Nipaya sën rëḵ mala nama doḵ Nyëḡ Nipaya lo. ⁴ Mehö sënë og rëḵ ngis begö vu ngaa pin sën mehönon denenër bê anutu lo los ngaa pin sën deneko raḵ lo, gegeḵo yi jaḵ jaḵ nabë kesuu. Om rëḵ getung yi sëa doḵ na Anutu yi dub böp ayo vabuung genanër nabë yik yi Anutu. ⁵ Ma ham kwamin virek in gaḡeḵ sën sa nado ving ham wirek gesenër vu ham lo?

⁶ Log ham raḵ ngaa sën neggërin aggata in mehö agi gwëbeng-ë ni ving. In yi buk yö nahën, om su yoh vu bê natöḵ nam rangah rë. ⁷ Yönon, Mehö-keyëhsën-horek-ala medo nevong huk gwëbeng menedo, rëḵ mu nahën neggëp vunsën beyö rëḵ gëp nabë saga bena berup doḵ yi buk. In Mehö ti nahën neggërin yi aggata gwëbeng, rëḵ mu getahin bër ⁸ og mëm Mehö-keyëhsën-horek-ala rëḵ natöḵ nam rangah. Lob Mehöböp Yesu Kerisi rëḵ ngis yi jaḵ avi rasap menadiik. Log Mehöböp mëm rëḵ natöḵ nam rangah los nikapiik böpata, lob nikapiik sënë rëḵ kevoh Mehö-keyëhsën-horek-ala bemala nama na veröḵ yi. ⁹ Mehö-keyëhsën-horek-ala sënë natöḵ nam rangah, og rëḵ nam los Satan yi niwëëḵ begevong ngaa böp böp los niwëëḵ, gehuk aggagga in tetuhin hil. ¹⁰ Rëḵ gevong ngaa nipaya aggagga pin in gekuungin alam sën vongin malaj nama lo. Bë ahëj geving gaḡeḵ anon medegevong geving, og yoh vu bê geko sir nom vu Anutu, rëḵ mu ma om rëḵ malaj nama. ¹¹ Su deḵo Anutu yi gaḡeḵ anon rë, om Anutu rëḵ dëëin sir lob gaḡeḵ kuungsën los niwëëḵ nam in tetuhin sir medegevong geving gaḡeḵ sën anon ma lo. ¹² In alam pin sën su denevong ving gaḡeḵ anon agi rë geyö denevong ahëj nivesa in ngaa nipaya mu lo degeḵo nipaya nyëvewen doḵ nah bemalaj nama.

Anutu Ggoin Ham Raḵ Bë Rëḵ Geḵo Ham Nom

¹³ Rëḵ mu arig lo, huk neggëp vu he bê he najom jaḵ los ahëmin nivesa vu Anutu in ham noh vu buk. In Anutu ahë neving ham beggoin ham raḵ vu nyëdahis vorot in bê Anon Vabuung gevong beham ayomin niröp jaḵ. Lob ham gwevong geving gaḡeḵ anon, loḵ mëm geḵo ham nom vu Anutu. ¹⁴ Vongin bê ham gweḵo hil Mehöböp Yesu Kerisi nikapiik los arë böp nöḵ vu ham geving, om vong behe haḵo Bengö Nivesa yöḵ vu ham in bê tahi ham nom vu yi. ¹⁵ Nebë sënë, om arig lo, ham ngo bare nimin wëëḵ, beham sepa doḵ Anutu yi gaḡeḵ pin sën he nër vu ham ggëp avimin los kevu loḵ kapiya lo. ¹⁶ Lob hil Mehöböp Yesu Kerisi luho hil Amad Anutu sën ahëj neving hil lo devong behil ayod sepëp raḵ berëḵ gëp nabë sënë degwata. Vong semusemu vu hil nyëmasën in bê hil ajaḵ ni nabë rëḵ geḵo hil nah vu yi yönon, om hil medo navo kwad in. ¹⁷ Om sa neketag in ham bê luho degevong beham ayomin sepëp jaḵ gedegevong nij wëëḵ vu ham in ham nanër ngaa los gwevong ngaa nivesa mu.

3

Ham Najom Jaḵ Vu Anutu Nabë Doḵ Vu He

¹ Log arig lo, he hömin gaḡeḵ ti nahën neggëp nebë: Ham najom jaḵ vu Anutu nabë doḵ vu he in Mehöböp yi gaḡeḵ serög mena menoh vu nyëḡ pin, balam pin degeḵo jaḵ pevis barë böp jaḵ nabë sën ham aga. ² Log ham najom jaḵ vu Anutu nabë bo he vër in alam sën nij paya los su nij röp rë lo nemaj, in ham raḵ ni bê alam ngahiseḵë su ayoj neya timu vu Anutu

rë. ³ Rëk mu Mehöböp og su mehö kwa luu rë, gax rëk gevong niwëek vu ham rak buk los gegin ham in Satan. ⁴ Log Mehöböp tatekin he kwamin behe rak ham nimir bë ham medo nevong ngaa pin sën he nër vu ham lo gwëbeng menedo, geham rëk medo gwevong nabë saga rot geving. ⁵ Om Mehöböp bër ham kwamin in ham kwamin bo nabë Anutu ahë neving ham, lob gevong beham bare mekwerë maggin los ayomin niwëek nabë sën Kerisi nevong lo.

Alam Pin Denajom Huk Noh Vu Sir

⁶ Log arig lo, hil atu Mehöböp Yesu Kerisi yi alam, om he vo horek vu ham banër niwëek bë: Ham gwetah ham in arimin vahi sën nij tebö gesu denevong huk rë lo, in sagak su denesepa loğ gagek sën he nër vu ham lo rë. ⁷ Gax ham sepa doğ he vahamin, in ham ngo rak ni bë wirek sën he nado ving ham lo, og he su nahëp sehëb rë. ⁸ Lob he su hağo ham nos lu ngaa meris rë. Gax he nebağo, gehe nehevong huk niwëek rot menavimengin buk gerangah, in bë he su abo maggin vu ham. ⁹ He yoh vu bë gağo ham nos lu ngaa, rëk ma gehe nehevong nebë sënë in bë ham gwelë besepa doğ he vahamin. ¹⁰ He nado ving ham wirek, lob he vo horek vu ham nebë sënë bë: Mehöti bë ni tebö in huk megëp sehëb, og ham su bo nos vu yi. ¹¹ Rëk mu he hango gagek bë ham vahi deneggëp sehëb gesu denevong huk ti rë, gax yö medo denerak nij in mehö ngwë hir ngaa. ¹² He tu Mehöböp Yesu Kerisi yi hur om sën he vo horek vu alam nebë saga bahee vu sir bë degevong huk nivesa bedemedo gedegeko monë jak, bemëm debağo yö hir nos jak medega niröp.

¹³ Log arig lo, ham su nimir tebö in huk nivesa, gax ham medo gwevong noh vu buk. ¹⁴ Rëk mu nabë mehöti su sepa doğ gagek pin sën he kevu loğ kapiya agi rë, og ham ngo jak mehö saga ni nivesa, beham ngo medo ading in yi. Lob mëm rëk ni namum in yi ngaa sën nevong lo begërin yi. ¹⁵ Rëk mu ham su gwelë mehö sënë paya rot, gax ham kwamin bo nabë ham arimin rëk nevong paya, om ham bo kwa nivesa vu yi.

Paulus Semu Gagek Hus

¹⁶ Hil Mehöböp sën ayo neggëp revuh lo gevong beham ayomin gëp revuh in ngaa pin sën töğ vu ham lo, begëp noh vu buk pin. Log Mehöböp medo geving ham pin.

¹⁷ Sa Paulus sënë, sengo kwag nevo ham bemëm sa kevu gagek dus ti sënë rak sengo nemağ yoh vu sën sa nehevong loğ sa kapiya pin lo, in bë ham jak ni nabë sengo kevu yönon.

¹⁸ Hil Mehöböp Yesu Kerisi yi semusemu medo geving ham pin.

Kapiya Sën Paulus Kevu Muginsën Vu Kerisi-yi-alam Vu Timoti

¹ Sa Paulus sën Yesu Kerisi yi sinarë sa. Anutu sën ƙo hil yom vu yi lo luho Kerisi Yesu sën hil navo kwad in lo, yô denër bē sa gevong huk sagi. ² Lob sa ƙevu ƙapiya sënē yök vu hong Timoti sën sa nehalē hong bē sa nalug anon hong in ayom neya timu vu Kerisi lo. Hil Amad Anutu luho hil Mehöböp Kerisi Yesu degevang semusemu vu hong los kwaj gevongin hong, gedegevang bayom gëp revuh.

Hil Dahun Gagek Kuungsën Na

³ Wirek sa hevongin bē sena Masedonia jak, lob senër vu hong, rëƙ sa bē nanër gökin nah vu hong nabē: Gemedo Epesus in genanërin alam vahi saga nabē sa desarömin gagek kuungsën doƙ na medetahu alam doƙ. ⁴ Log genanër vu sir nabē degevu ƙeriing los gagek sën denetateƙin degwaj lo na, in gagek nebē sagi nevonğ mekwaj kwaj. Gaƙ su nelok vu sir bayoj neya timu vu Anutu rē. ⁵ Sa hevong horek sënē yök vu hong rak degwa timu sënē: Sa hevongin bē desepa doƙ bayoj niröp jak gekwaj verök jak bayoj na timu vu Yesu, lob mēm demedo los ahēj geving sir. ⁶ Yönon, in alam vahi devuu aggata niröp sënē ya, geya deneketul lok in gagek meris medenesap sir in jeggin jeggin. ⁷ Alam sënē denekuung bē detu alam horek degwa. Rëƙ su denerak yô hir gagek sën denevongwëng rak lo degwa ni rē, log sir duğin gagek sënē degwa ving.

⁸ Nabē hil galē Anutu yi horek niröp nabē neggëp in bē tato aggata niröp vu hil, og hil rëƙ ajaƙ ni nabē ngaa nivesa. ⁹ Yönon, hil araƙ ni bē horek og su yam in bē nanërin alam sën nijröp rak lo rē, gaƙ yam in bē nanërin alam sën denekeyëh horek lo, los alam sën denevong ngaa jeggin jeggin los nengaj dahis lo. Geyam in bē nanërin alam sën deneruu demij vu Anutu lo, los alam nij paya, gesir sën denevasap Anutu yi ngaa vabuung lo, gesir sën denesepa lok ngaa dob yi mu lo; geyam in bē nanërin alam sën denesis amaj los ataj medenediik lo, los alam sën denesis mehönon vahi medenediik lo ving. ¹⁰ Geyam in bē nanërin maluh los avëh sën denevong baggëb lo los denevong paya vu maluh ngwë lo. Geyam in bē nanërin alam sën deneggodeƙ alam in bē degeƙo monë jak sir lo, los alam gagek tetuhin sën, galam sën denelah gagek vun lo. Yönon, horek yam in bē nanërin ngaa nebē sënē los ngaa nipaya vahi pin sën nevonğ paya vu gagek anon lo. ¹¹ Gagek anon sënē neggëp lok Bengö Nivesa sën Anutu vo vu sa in bē sa nanër rangah lo, log Bengö Nivesa sagi netateƙin Anutu arë böp los niwëëƙ vu hil bē semusën ala yi.

Paulus Ahë Nivesa Vu Anutu In Kwa Pesivin Yi

¹² Hil Mehöböp Kerisi Yesu vo niwëëƙ vu sa, gekwa nevo sa bē seyoh vu bē sa gevong yi huk, lob vong huk sënē lok ya sa nemag, lom sa ahēj nivesa vu yi. ¹³ Yönon, wirek og senër pelë rak yi, log sa nehevong begö vu yi alam rot gesa nehaƙo sa rak vu yi pangsën. Sa nehevong nebē saga in sa su rak degwa ni rē, gesa su hevong ving yi rē, rëƙ ma gekwa pesivin sa. ¹⁴ Lob Mehöböp vong semusemu ngahiseƙë rot vu sa, bemēm sayog neya timu vu Yesu Kerisi, besahēj ving yi pangsën. ¹⁵ Gagek sënëƙ yönon rot, beyoh vu bē alam pin degengo medegevang geving nabē Kerisi Yesu

luḡ yam dob in bê geḡo hil alam nid paya nom vu yi. Lob sa mehō nig paya verōḡ yi rot kesuu alam nij paya vahi pin. ¹⁶ Rêḡ mu Kerisi Yesu kwa vongin sa mugin betato rangah raḡ sa bê nejom yi ahon rot. Lob alam vahi pin sên rêḡ ayoj na timu vu yi lo degelê jaḡ sa bedejak ni nabê rêḡ kwa gevongin sir nabê saga geving, bedemedo malaj-tumsên degwata. ¹⁷ Om hil gako mehō-los-bengō sên nedo degwata los degwata lo arê jaḡ. Arê bōpata los niwêek gēp rangah beyō gēp degwata los degwata, in mehō sênê og su nediik rê, gehil su ayoh vu bê galê yi rê, log yik yi perurek timu saga sên Anutu soḡek.

Timoti Bare Niwêek Begedu Alam Sên Denesis Begō Vu Anutu Lo

¹⁸ Nalug Timoti-e! Sebo horek sênê vu hong nabê: Kwam bo gagek sên alam-denenêr-gagek-rangahsên denêr raḡ hong wirek lo. Gebasu gagek sagi doḡ na ayom, loḡ mēm pasang gwevong begō megebare niwêek nabê mehō-begō-yi nivesa ti. ¹⁹ Lob gwevong geving niwêek megebare, gegemedo los ayom nirōp. In alam vahi su denesepa loḡ ngaa nivesa in bê ayoj nirōp jaḡ rê, om sên deneyoh paya medevasap sir nebê sên yaḡ ya mesis yi raḡ saap. ²⁰ Yik Humenaius luho Aleksander devong nebê sênê, lob sa hevong luho loḡ yah Satan nema in bê luho degeḡo vanê medejak ni, in luho su denanêr pelêsên jaḡ Anutu arê nah gökin.

2

Hil Najom Jaḡ Nabê Sênê

¹ Sa bê nanêr niwêek vu hong nabê ham gwevong ngaa sênê natu muginsên: Ham najom jaḡ in alam pin. Ham kwetaḡ vu Anutu nabê doḡ vu sir bebo niwêek vu sir medebare, log ham najom jaḡ los kwamin vesa vu yi in sir. ² Log su kwam birek in alam-los-bengōj galam pin sên denetu ala medenegin hil lo. Gaḡ genajom jaḡ in sir noh vu buk in mēm hil sepa doḡ Anutu megaḡo arê jaḡ nirōp, log hil medo nivesa gengaa maggin su dahun hil. ³ Jomraksên nabê sênê og mēm yoh vu, bAnutu sên ḡo hil yom lo rêḡ kwa vesa in. ⁴ Neko hil yom vu yi, genevong in bê geḡo alam pin nom geving, bemēm dejak gagek anon degwa ni. ⁵ In hil arak ni bê Anutu yō timu nedo, log Mehō mamer-yi timu nare loḡ Anutu los mehōnon vuheng atov. Yik yi Kerisi Yesu, geyi mehōnon. ⁶ Lob tōḡ yam rangah loḡ yi buk nirōp sên Anutu yō ggooin raḡ menêr lo, bediik loḡ yah alam pin bej in bago sir nom. ⁷ Log Anutu ggooin sa raḡ bê sa natu sinarê begevong yi huk menanêr yi gagek sênê rangah. Sagi og sa su nehekuung raḡ rê, gaḡ sa nanêr yōnon. Geggoin sa raḡ, menevong sa ya vu alam-yu-ngwê in bê sa tateḡin gagek vu sir bayoj na timu vu yi medejak gagek anon ni. ⁸ Nebê sênê, om sa hevongin bê alam denajom jaḡ noh vu nyēḡ pin. Rêḡ mu degevuu gagek petupeksên los ahê sengênsên na gedepesu nemaj in ngaa nipaya loḡ mēm debarah nemaj jaḡ medenajom jaḡ na vu Anutu.

Gagek Raḡ Avêh

⁹ Log sa hevongin ving bê: Avêh dedahun sir bedejōp rōprōp lu ngaa nivesa sên yik yoh vu bê avêh dejōp lo. Gaḡ su degeḡo sir jaḡ medebii yuj los debunek vu navij jaḡ ḡumḡum goor lu vuneksên malangeri aggagga, los rōprōp sên yi monê bōpata lo. ¹⁰ Gaḡ degevong huk nivesa aggagga noh vu sên Anutu yi hur avêh lo degevong lo, og mēm sênê natu hir vuneksên anon rot. ¹¹ Avêh dedahun sir bayej nama gedenggo gagek medejak ni

nivesa. ¹² Sa hevongin bë avëh ti su natu tatovaha ma ggev vu maluh rë, gaḵ sir avëh og avij gemir gemedo denapöö jaḵ gageḵ mu. ¹³ In degwa nebë Anutu semu Adam muḡin loḵ mëm semu Eva tamusën. ¹⁴ Lob Adam su bë nenga vu gageḵ kuungsën rë, gaḵ avëh mu yö keyëh mebé nenga vu gageḵ. ¹⁵ Rëḵ mu avëh hir huk bë degeko naluj, om yik degevonḡ nabë saga, gayoj na timu vu Yesu geving bahëj nivesa vu mehönnon medesepa doḵ aggata niröp los degegin sir nivesa, og Anutu rëḵ geḵo sir nah vu yi.

3

Gageḵ Raḵ Ggev Sën Denegin Kerisi-yi-alam Lo

¹ Gageḵ sënë og yönon: Bë mehöti gevongin nabë natu ggev begegin Kerisi-yi-alam, og sënëḵ gevong in huk nivesa ti. ² Nebë sënë, om ggev gegin yi nivesa in ngaa nipaya su gëp vu yi. Yik geḵo avëh timu natu venë. Su gevong ngaa jeggjin jeggjin, gaḵ yik sepa doḵ kwa nivesa mu megevonḡ huk niröp pin, gegegin alam vatëveḵ nivesa, getateḵin Anutu yi gageḵ nivesa megero. ³ Ggev nebë sënë og su nanum pangsën mekeyevin, log su ahë sengën jaḵ pevis, gaḵ nahubin alam gesu gevong begö jeggjin jeggjin, gesu gëp natumin monë pangsën. ⁴ Geyö gegin venë lo nalu lo nivesa begevonḡ benalu lo nengaj yes vu aye medegurek babu. ⁵ In mehö sën su neḡin venë lo nalu lo nivesa rë lo, og su yoh vu bë rëḵ natu Anutu-yi-alam lo hir ggev megegin sir nivesa rë. ⁶ Log ham su gwevonḡ bemehö mewis ti sën nahën neggërin yi yom vu Kerisi lo natu ggev. In rëḵ geḵo yi jaḵ jaḵ lob rëḵ bës benatöḵ vu nyëvewen nabë Satan. ⁷ Om nabë hil getung mehöti natu ggev, og alam dahis la denanër geving rë nabë yi mehö nivesa, og mëm yoh vu bë natu ggev. Gaḵ nabë hil su gango rë, og maḵ rëḵ gageḵ nipaya natöḵ rangah jaḵ yi, lob doḵ Satan yi gegweeng.

Gageḵ Raḵ Kerisi-yi-alam Hir Hur

⁸ Log gwetung alam sën kwaj nivesa lo denatu Kerisi-yi-alam hir hur geving nabë saga. Alam sën su denevonḡ kwaj luu rë lo, galam sën su denenum wain rot medenekeyevin rë lo, galam sën su ggëp denetumin monë luu ngaa rë lo. ⁹ Gaḵ mëm sir sën ayoj yö neggëp niröp gedeneraḵ gageḵ-anon-vongvingsën-yi ni venuh lo og mëm. ¹⁰ Ham seggi sir namuḡin rë, loḵ nabë gageḵ ti su neggëp vu sir rë, og mëm denatu Kerisi-yi-alam hir hur. ¹¹ Log ham gwetung avëh sën kwaj nivesa lo geving nabë saga. Avëh sën su denenër gageḵ nipaya yah nenga raḵ mehö ngwë rë lo, gesu denevonḡ ngaa jeggjin jeggjin rë lo, gaḵ denenër gageḵ niröp bedenevonḡ yoh vu lo.

¹² Lob Kerisi-yi-alam hir hur lo, og degeḵo avëh ti ti natu venëj, lob degegin venëj los naluj nivesa. ¹³ Lob sir sën detu Kerisi-yi-alam hir hur bedenevonḡ huk nivesa lo, og rëḵ bengöj nivesa, lob deyoh vu bë rëḵ degevonḡ Kerisi Yesu yi huk nivesa los niwëëḵ.

Anutu Yi Aggata Degwa

¹⁴ Yönon, gwëbeng sa nekevu ḵapiya sënë yök vu hong, rëḵ mu sa bë nöḵ vu hong pevis. ¹⁵ Rëḵ mu nabë sa su nöḵ pevis rë, og gwelë gageḵ sënë megejaḵ ni nabë Anutu-yi-alam sën detu Mehöböḵ Mala-tumsën-degwa yi alam lo, og rëḵ degevonḡ nabë sënë in denegin gageḵ anon medenegadu. ¹⁶ Yönon, gageḵ sën duu hil yah vetii Anutu lo, og gageḵ böḵata rot bedegwa neggëp. Gageḵ sënë nebë:
Tu mehönnon raḵ betöḵ yam rangah,

log Anon Vabuung tatekin yi degwa bë yi mehö yohvu.
 Angër delë yi,
 log bengö yoh vu alam dahis.
 Mehönon ayoj neya timu vu yi,
 lob Anutu ço yi rak yah vavunë beko arë rak.

4

Gagek Rak Alam Tetuhinsën

¹ Anon Vabuung nër rangah bë dus jak Buk-tamusën og alam vahi rëk degevuug gagek sën hil nehevong ving lo na, getum rëk degebë nengaj vu memö kuungsën ayej bedesepa dok Satan yi angër nipaya lo hir gagek. ² Ngaa sënë rëk nam vu alam kwaj luu sën denenër gagek kuungsën lo. Alam sënë rëk ayoj bev rasap nabë aën nikërus, besu deyoh vu bë deseggi ngaa nipaya los niröp medejak ni rë. ³ Log alam saga rëk denanërin nabë maluh los avëh su degeko sir, gak demedo bu, log rëk denanërin nos los reggu vahi nabë hil su aga. Rëk mu su yoh vu rë, gak Anutu yö tung ngaa pin sënë in bë hil mehönon sën hil ayod neya timu vu yi menarak yi gagek anon ni lo, hil aga gahëd nivesa vu Anutu. ⁴ In ngaa pin sën Anutu tung lo og nivesa, om hil su ajuuk, gak hil nanër ahëd nivesa vu Anutu gehil aga. ⁵ Eë, yönon, Anutu yi gagek los hil jomraksën saga nevonng benivesa nerak.

Timoti Tu Kerisi Yi Hur Nivesa

⁶ Log nabë genanër gagek pin saga vu hil arid lo sën Kerisi-yi-alam lo, og mëm saga rëk tato nabë getu Yesu Kerisi yi hur nivesa ti gegenesepa lok gagek niröp megenerak gagek sën hil nehevong ving lo degwa ni. ⁷ Rëk mu nim dëlin keriling nipaya los avëh atov hir gagek turinsën meris meris, gak mëm getahu hong dok Anutu yi aggata nivesa. ⁸ Yönon, hil netahu hil lok ngaa navid yi in bë hil navid gengoin, rëk mu yik nelok vu hil paya teka mu. Gak mu nabë hil tahu hil dok Anutu yi aggata, og yoh vu bë rëk dok vu hil pangsën rot. Sagi og yoh vu bë dok vu hil vu buk sën hil nado gwëbeng agi, gehil rëk medo malad-tumsën vu tamusën geving.

⁹ Gagek sënëk yönon rot, beyoh vu bë alam pin degengo medegevonng geving. ¹⁰ Om sën hil nehevong huk böp los nid kerus kerus. Hil ahurek Anutu sën mala-tumsën degwa lo babu in nevonngin bë geko alam pin nom vu yi, lob ço hil sën hil ayod neya timu vu yi lo yom yönon. ¹¹ Om genanër gagek sënë vu sir megetahu sir dok in desepa dok. ¹² Nabë alam degelë hong nabë genahën magëm, bekwaj bo nabë hong mehö meris, og su gwevuug huk rë. Gak gemedo megetato aggata vu Kerisi-yi-alam pin jak ngaa pin sën genanër los gwevong lo. Getato vu sir nabë ahëm neving sir yönon gayom neya timu vu Yesu, gegenesepa lok ngaa niröp mu. ¹³ Su nim tebö, gak nim wëëk megenatevin Anutu yi gagek vu alam, begenanër Bengö Nivesa rangah megetatekin vu sir rot bena berup dok buk sën senök berup vu hong lo. ¹⁴ Su nim yes yes in Anutu yi semusën sën vo vu hong lo, in alam ggev debë nemaj rak hong wirek. Log alam-denenër-gagek-rangahsën denër bë semusën sënë rëk natök vu hong. ¹⁵ Om gwegin huk sagi nivesa noh vu buk begemedo dok rot, lob mëm alam pin rëk degelë nabë hong huk neya nivesa. ¹⁶ Gwegin hong los huk sën genevonng agi bekwam bo gagek sën getahu sir dok lo nivesa.

Gwevong huk sënë niwëek rot, og mëm rëk gweko hong nom vu Anutu, begweko alam sën degengo hong gagek lo nom geving.

5

Timoti Geli Alam Doḱ Aggata Niröp

¹ Su gebo gagek jaḱ alam böp, gaḱ gwelë sir nabë amam lo benahub gebo horek vu sir. Log gwelë alam magëm nabë arim lo sir. ² Log avëh böp og gwelë sir nabë atam lo, log gwelë avëh avö nabë avëhnöm lo gengaa nipaya nöḱ gëp.

Gagek Raḱ Avëh Alov

³ Log gwegin avëh alov lo sën reggaj diik gehej alam ma lo nivesa. ⁴ Gaḱ avëh alov sën nalu lo ma bu lo denedo lo, og mëm dejak ni nivesa nabë hir huk neggëp bë dedoḱ vu amaj los ataj gebuj medegegin sir nivesa doḱ nah sën denegin sir wirek lo. In Anutu kwa vesa in ngaa nebë sënë. ⁵ In avëh alov sën yö perurek timu nedo lo, og rëk ayo na timu vu Anutu rot, lob rëk bengev jaḱ meketag na vu Anutu in alam buk gerangah. ⁶ Rëḱ mu avëh alov sën yö kwa nevo ngaa sën nesemu navi mu lo, og nahën nedo vesa rëḱ mu tu ngaa diiksën. ⁷ Om genanër ngaa sënë tato vu avëh geving, in desepa doḱ medemedo niröp gegagek la su gëp vu sir. ⁸ Rëḱ mu nabë mehöti su gëgin yö yi alam nivesa rë, og mehö sënë su ayo neya timu vu Yesu rë. Yönon, nabë mehöti su gëgin sir sën losho beggang ayo timu lo nivesa rë, og yi mehö nipaya veröḱ yi rot kesuu alam dahis.

⁹ Lob nabë kwevu avëh alov arëj nabë Kerisi-yi-alam degegin sir, og kwevu sir nabë sënë arëj: Avëh sën raḱ maluh timu rëḱ diik genedo alov, lob yi ta mehödahis löö ya ggovek lo. ¹⁰ Gavëh sën alam denenër bengö bë nevong ngaa pin nivesa lo, og kwevu avëh nabë sënë lo arëj. Gavëh sën negin nalu lo nivesa, genevet alam vatëveḱ, geneḱo Kerisi-yi-alam vahi raḱ genelok vu alam sën denetök vu maggin lo, genevong huk nivesa vesa aggagga lo. Kë, avëh nabë sënë og mëm kwevu arëj. ¹¹ Gaḱ su kwevu avëh sën nahën navij mewis gereggaj nediik lo arëj, in rëḱ ayoj gurek in maluh, bahëj geving nabë dejak maluh ngwë gökin, lob su kwaj bo Kerisi timu rë. ¹² Lob alam rëḱ denanër sir nabë nij paya, in dekeyëh gagek sën denër bë degevong huk vu Kerisi timu lo. ¹³ Rëḱ su rëḱ degevong nabë sënë mu rë. Gaḱ rëḱ nij tebö jaḱ pevis medegëp sehëb, gedegetup doḱ alam hir beggang medenenḱo mehö ngwë hir gagek medejak nij in mena detanë medenanër gagek aggagga sën hil su ayoh vu bë nanër rë lo. ¹⁴ Nebë sënë om sa bë avëh alov sën nahën navij mewis lo, og dejak reggaj nah in degeko naluj meyö degegin doḱ hir beggang. Yik degevong nabë sënë in Mehö sën nesis begö vu hil lo su natök vu gagek nipaya ti menanër jaḱ hil. ¹⁵ In geraḱ ni bë avëh la devuu aggata nivesa ya ggovek ya nebë sënë gedenesepa lok Satan. ¹⁶ Nabë Anutu yi hur avëh ti yi alam la reggaj denadiik gedemedo alov, og avëh saga yö gëgin sir. Yö gevong nabë sënë in su debo maggin vu Kerisi-yi-alam vahi medegegin sir. Nabë sënë in Kerisi-yi-alam mëm yik degegin avëh alov sën hir alam main sir lo mu.

Gagek Raḱ Alam Ggev

¹⁷ Alam ggev sën denevong huk nivesa rot lo, og ham sën Kerisi-yi-alam ham lo gweko arëj jaḱ geham doḱ vu sir nivesa rot. Sënëḱ sa nanër alam ggev sën denevong huk niwëek medenenër Anutu yi gagek rangah medenetateḱin nivesa vu alam lo. ¹⁸ Nabë saga in gagek

neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya nebë, “Su getaya burmakau sën denevong huk bedenevaḵë wit* lo avij,” gaḵ gëp in yik dega teka! In gageḵ ngwë neggëp ving bë, “Mehö sën nevong huk lo, og yoh vu bë geḵo nyëvewen jak.”

¹⁹ Log nabë mehö ti nanër ggev ti nabë nevong paya, og su gwebë nengam vu aye, gaḵ mëm nabë mehö luo ma mehö löö denanër og mëm.

²⁰ Gaḵ mëm nabë ggev ti gevong ngaa nipaya ti, og gebarah yi veröḵ jak alam ggev pin malaj, in sir vahi degelë lob degöneng in sir. ²¹ Sa nanër vu hong niwëëḵ jak Anutu geKerisi Yesu losho angër sën Anutu ggooin sir raḵ lo malaj nabë: Gesepa doḵ gageḵ sën sa ḵevu agi niröp, besu ḵwam bo mehöti doḵ ayom namugin nabë vong paya, ma su vong paya rë, gaḵ gwengö gageḵ nivesa megeseggi loḵ mëm. Log su genanër gageḵ ahë seḵë vu alam vahi gegenanër gageḵ ahë yes vu hong alam.

²² Log su gweko mehö ti megwevong natu ggev pevis rë, in yi ngaa nipaya rëḵ nom peḵa jak hong geving, om ngo gwegin hong nivesa in gemedo nivesa gengaa nipaya su gëp vu hong.

²³ Log su genanum bël kul meris mu rë, gaḵ genanum wain teka geving, in gevong bahëm medo nivesa, geniraksën sën netöḵ vu hong buk ngahi lo nivesa jak teka.

²⁴ Log alam vahi, og hir ngaa nipaya neggëp rangah behil pin arak ni bë rëḵ denatöḵ vu nyëvewen doḵ nah, rëḵ mu alam vahi, og hir ngaa nipaya yö neggëp vunsën, benahub rë loḵ mëm netöḵ yam rangah. ²⁵ Yik ngaa nivesa vahi neggëp rangah nebë saga ving, gaḵ nabë neggëp vunsën og yö rëḵ netöḵ yam rangah tamusën in su yoh vu bë gëp vunsën degwata rë.

6

Gageḵ Raḵ Hur Sën Detu Ngaa Meris

¹ Alam pin sën mehö la denebago sir medenetu hir ngaa meris lo, nabë Kerisi-yi-alam sir og degurek alaj lo babuj in gageḵ nipaya su jikin Anutu arë los yi gageḵ sën hil nanër lo.

² Log hur sën alaj detu Kerisi-yi-alam lo, og su kwaj bo nabë arij om degevong huk paya paya gesu degöneng in sir rë. Gaḵ ahëj geving alaj sënë rot in Kerisi-yi-alam sir, gepasang degevong huk nivesa rot vu sir. Om getateḵin vu alam nabë degevong ngaa nabë sënë, log genanër bedevong.

Hil Su Ahëd Geving Monë Pangsën

³ Hil Mehöböḵ Yesu Kerisi yi gageḵ netatekin Anutu yi ngaa rangah menero vu hil niröp. Om nabë mehöti gebë gageḵ sënë geto getahu mehönon doḵ gageḵ agga ngwë, ⁴ og hil ajaḵ ni nabë mehö sënë neḵo yi raḵ meris mu. Su kwa teka neggëp rë, gaḵ kwa nipaya neggëp vu yi. In ahë neving bë luho mehö ngwë degök sir in gageḵ la bedekesuu sir. Log ahë neving bë demehoo sir in gageḵ degwa. Ngaa nebë sënë og nevong balam ayoj nesis yi, gedenevong begö, gedenenër pelësën raḵ sir, gekwaj nevo ngaa nipaya raḵ alam vahi. ⁵ Log denenër sir in gageḵ bahëj sengën yoh vu buk in kwaj nipaya, gaḵ gageḵ anon su neggëp vu sir rë, in denekuung bë hil nesepa loḵ Anutu in hil agorek ḵupeḵ lu ngaa.

⁶ Yönon, nabë mehöti sepa doḵ Anutu niröp begelë ngaa sën neggëp vu yi lo nabë yik yoh vu yi, og nelë saga bë neḵo ngaa ngahiseḵë rot. ⁷ In hil atad ḵo hil los nemad meris vu dob, log buk sën hil gevuu dob lo, og hil rëḵ

anah nemad meris nabë saga. ⁸ Om nabë hil nos los tob neggëp vu hil, og yik ggovek behil medo revuh los kwad vesa. ⁹ Rëk alam sën kwaj nevo bë degeko kupek ngahisekë rot lo, og seggisën rëk natök vu sir, lob rëk debës nabë sën mehõnon deneko reggu luk söv. Ayoj nekehe sir in kupek lu ngaa, lob denesepa lok ngaa kwamasën los ngaa nipaya agga ngahisekë, om rëk kebu jak sir bedenadiik bermalaj nama. ¹⁰ In ngaa nipaya aggagga degwa neggëp vu sën alam ahëj neving monë lo. Yõnon, alam vahi ahëj neving monë pangsën rot, lob nedadii sir gedenevuu vongvingsën ya, log denevasap sir rak sënë medenetök vu maggin böpata rot.

Genapiik Vu Sën Gemedo Malam-Tumsën Degwata Lo Niwëek

¹¹ Rëk mu hong sën Anutu-yi-alam hong lo, og gweruu demim vu ngaa nabë sënë gegebeya in. Gağ yik nim wëek megesepa dok ngaa niröp los Anutu yi aggata soğek. Ayom na timu vu yi, log ahëm geving alam pangsën. Genajom hong ahon megebare niwëek gemalam yes. ¹² Ayom neya timu vu Kerisi, om getahu dok alam sën deneserög in bë degeko kupek-yagek-yi lo bepasang geserög niwëek in gemedo malam-tumsën degwata los degwata. In Anutu ggooin hong rak wirek lok buk sën genër rangah rak alam ngahisekë malaj bë rëk gesepa dok gagek anon lo. ¹³ Sa nanër vu hong jak Anutu sën nevo saheng vu ngaa malaj-tumsën pin lo, luho Kerisi Yesu sën nër yi gagek anon rangah rak Pontius Pilatus mala gesu ggõneng in rë lo malaj nabë: ¹⁴ Gwegin gagek pin sënë nivesa. Su genanër la paya, gesu gwevong bemehõ ngwë denanër gagek nipaya jak. Gağ ngo gwegin nivesa begëp niröp, rot behil Mehõböp Yesu Kerisi duk nom. ¹⁵ Yõnon, Anutu ggooin yi buk rak ggovek ya bë rëk tato Kerisi rangah, lob yik Anutu timu sënë sën semusën degwa geyi ala menegin ngaa pin los dahis. Alam-los-bengöj pin hir mehõ-los-bengö yi, gemehõ böp pin hir Mehõböp. ¹⁶ Yik yi timu sënë sën su nediiğ rë. Yõ nedo lok rangah soğek, om hil su ayoh vu bë ana dus jak yi rë. Mehöti su lë yi rë, gemehöti su yoh vu bë rëk gelë yi rë. Arë böpata rot geniwëek rot berëk medo degwata los degwata nabë saga. Yõnon.

Gagek Rak Alam Sën Deneggorek Ngaa Ngahisekë Lo

¹⁷ Genanër vu alam sën deneggorek ngaa-dob-yi ngahisekë lo nabë su degeko sir jak vu alam vahi, gesu kwaj na vu hir ngaa sënë nabë dok vu sir, in rëk mala nama na pevis. Gağ mëm ayoj na timu rot vu Anutu, in yi saga yõ nevong yi ngaa nivesa vesa ngahisekë vu hil in bë hil medo los kwad vesa. ¹⁸ Genanër vu alam sën deneggorek ngaa aga nabë degevong huk nivesa vesa ngahisekë, log degevong ngatum bedebo hir ngaa gelek alam bededok vu sir medegero. ¹⁹ Nabë degevong nabë saga, og rëk dengupin ngaa ngahisekë in dok vu sir vu tamusën, lob deyoh vu bë rëk denatök vu mala-tumsën soğek.

Gwegin Hong Huk Nivesa

²⁰ O Timoti, gwegin huk sën Anutu vo lok yök nemam aga nivesa. Gweruu demim vu gagek meris meris pin sën anon ma lo, los gagek jeggin jeggin sën su neya niröp vu Anutu yi gagek rë lo. Log gweruu demim vu gagek sën denenër medenekuung rak bë kwa böpata neggëp lok, rëk ma genesis begö vu Anutu yi gagek lo. ²¹ Alam vahi ahëj neving gagek nebë saga bedeneko rak, lob deneyoh paya in gagek anon. Anutu yi semusemu medo geving ham.

Kapiya Sën Paulus Kevu Netu Luu Vu Kerisi-yi-alam Vu Timoti

¹ Sa Paulus sën Anutu ggooin sa rak bevong sa tu Kerisi Yesu yi sinarë in bë sa nanër rangah nabë Kerisi Yesu yoh vu bë gevong bemehönon demedo malaj-tumsën. ² Lob sa kevu kapiya sënë yök vu hong Timoti in sahëg neving hong nebë sën sa nalug hong. Hil Mehöböp Kerisi Yesu luho Ama Anutu degevang hir semusën nyëmasën vu hong bekwaj pesivin hong gedegevang bayom gëp revuh.

Hil Su Nid Namum In Bengö Nivesa

³ Sa kenug lo detu Anutu yi hur wirek medeneko yi rak, lom sa nesepa lok vahaj menehevong nebë saga ving, lob sa neseggi lok ayog menehangö, rëk mak sa nehevong niröp. Lob sa najom rak in hong los kwag vesa vu yi in hong rak buk pin. ⁴ Sa kwag nevo sën gesu wirek lo, om sa nehevong rot buk gerangah bë sa galë hong gökin, lok mëm sëk kwag vesa jak los dahis.

⁵ Lob sa kwag nevo bë ayom neya timu vu Anutu yönon, gak su genetuhin rë. In bum avëh Lois vong ving nyëmuğinsën, lob atam Ainike sepa lok vaha bevong ving, log serak nim bë hong nebë saga gwëbeng ving. ⁶ Om sa bë nanër vu hong nabë: Sa hebë nemag rak hong wirek, lok mëm Anutu vo semusën vu hong in bë gwevong yi huk. Om gegwee dok semusën saga beniwëek jak. ⁷ In Anutu su vong Anon Vabuung vu hil in bë hil agöneng in hil rë, gak vong vu hil in bë hil nid wëek bahëd geving mehönon, behil ngo gëgin hil nivesa. ⁸ Om su nim namum in hil Mehöböp begegöneng in sën gënanër yi gagek rangah lo. Gesu nim namum in sën seyam nado lok karabus in yi mehö sa agi. Gak mëm gweko niwëek vu Anutu bekwerë maggin jak Bengö Nivesa geving sa. ⁹ In Anutu ko hil yah vu yi beggooin hil rak in bë hil sepa dok ngaa niröp mu. Su vong nebë sënë rak sën hil nehevong ngaa nivesa lo rë, gak vong yoh vu yö kwa besemu hil nyëmasën, degwa rak Kerisi Yesu. In nër vorot lok buk sën yö nahën gesu tung yagek los dob rë lo bë rëk gevong nabë saga. ¹⁰ Rëk mëm gwëbeng Kerisi Yesu, mehö sën ko hil vër in hil ngaa nipaya nyëvewen lo, tök yam rangah ggovek ya betatekin gagek sënë lo degwa rangah vu hil. Log tatekin yam rangah bë: Nabë hil gevong geving Bengö Nivesa, og hil rëk medo malad-tumsën degwata los degwata, gak hil su rëk nadiik bermalad nama na verök yi rë.

¹¹ Lob tato sa bë sa natu yi sinarë benanër Bengö Nivesa sagi rangah getahu mehönon dok, ¹² om sën gwëbeng setök rak maggin. Rëk mu sa su nig nemum in rë, in sa narak mehö sën sayog neya timu vu yi lo ni, gesa narak ni bë yoh vu bë rëk gëgin ngaa sën tung lok yam sa nemag lo nivesa rot, beberup dok buk sën hil bare mala lo. ¹³ Om gesepa dok gagek niröp sën senër tato vu hong wirek lo, los ayom na timu vu yi bahëm geving yi losho yi alam, in Kerisi yi mehö hong. ¹⁴ Yönon, Anutu tung ngaa nivesa anon sënë lok ya nemam in bë gwegin, om gwegin nivesa jak Anon Vabuung sën nedo lok hil ayod lo yi niwëek.

¹⁵ Log gerak ni vorot bë alam pin vu distrik Asia*, ving Pugelus luho Hermogenes, bedeneruu demij vu sa gesu denegga rak sa ggökin rë.

¹⁶ Rêk sa najom raḡ vu Anutu bē semu Onesiporus lo sho yi alam, in nevonḡ besayog nivesa neraḡ yah beron ngahisekē. Su ni nemum in sēn sa nado karabus agi rē, ¹⁷ gaḡ yam Rom lom sero sa niwēēk rot betōk vu sa. ¹⁸ Om Mehōbōp kwa pesivin yi doḡ buk sēn duḡ nom dob lo. Yōnon, ngaa pin sēn nevonḡ ggēp Epesus wirek in doḡ vu sa lo, saga geraḡ ni venuh.

2

Genatu Yesu Kerisi Yi Hur-begō-yi Nivesa

¹ Om nalug-e! Gweḡo semusēn sēn Kerisi Yesu nevo vu hil nyēmasēn lo in doḡ vu hong beḡebare niwēēk. ² Log gāgēk pin sēn senēr rangah vu mehōnon ngahisekē meḡengo lo, og ḡenanēr vu alam nijvesa vahi sēn su rēk dekeyēh ayem rē lo, in mēm na denanēr na vu alam vahi geving. ³ Genatu Kerisi Yesu yi mehō-begō-yi nivesa ti meḡekwerē maggin los kwam vesa nabē sa. ⁴ In mehō-begō-yi og su yah nejom huk agga ngwē ving rē, gaḡ netahu yi loḡ begō mu, in bē mēm ala sēn ḡo arē in bē natu yi mehō-begō-yi lo kwa vesa in yi. ⁵ Gekwam bo mehō sēn neserōḡ in bē kesuu alam vahi lo rē! Nabē su sepa doḡ horek sēn denenēr bē alam desepa doḡ medekesuu sir lo rē, og su yoh vu bē rēk kesuu meḡeḡo madub rē.

⁶ Log mehō sēn nevaroh nos loḡ huk anon benevonḡ huk bōp in lo, rēk ḡeḡo nos nyē namuḡin mega. ⁷ Kwam bo sa gāgēk sēnē nivesa rē, loḡ mēm Mehōbōp rēk tateḡin pin degwa vu hong meḡeḡaḡ ni. ⁸ Log kwam bo Yesu Kerisi sēn yi degwa vu Davit* lo, nabē diiḡ, rēk kedi raḡ yah vu bedub yoh vu sēn sa nanēr loḡ Bengō Nivesa lo. ⁹ Yiḡ sa nanēr Bengō Nivesa sēnē rangah, om sēn sa nekerē maggin raḡ agi. Yōnon, deduu sa ahon rak sēng nebē sēn sa mehō niḡ paya ti, rēk mu su deyoh vu bē denaduu Anutu yi gāgēk rē. ¹⁰ Om sēn sa niḡ wēēk meneḡerē maggin pin sēn netōk vu sa lo, in bē sedoḡ vu alam sēn Anutu gḡooin sir raḡ bē denatu yi alam lo. In Kerisi Yesu ḡeḡo sir nah bedemedo geving Ama medemedo nivesa rot los vunek vunek yaḡeḡk yi degwata los degwata. ¹¹ Gāgēk sēnē og yōnon:

Nabē hil dahun hil bayod na timu vu yi,

og yiḡ nebē sēn hil adiḡk ving yi.

Om nabē hil gevonḡ nabē saga yōnon,

og hil rēk medo malad-tumsēn geving yi geving.

¹² Log nabē hil ḡerē vanē bebare nidwēēk,

og hil rēk natu alam los bengōd meḡeḡin ngaa pin geving yi.

Gaḡ nabē hil nanēr nabē hil duḡin yi,

og rēk nanēr nabē yi duḡin hil geving nabē saga.

¹³ Hil mehōnon su nehevong yoh vu hil gāgēk rē,

rēk Kerisi og yō nesepa loḡ yi gāgēk menevonḡ yoh vu.

Gaḡ su yoh vu bē rēk pekwē yi besepa doḡ aggata ngwē rē.

Hur Sogek Arēj Neggēp Nivesa Raḡ Anutu Mala

¹⁴ Om ḡebēr kwaj in gāgēk sagi, ḡegenanēr niwēēk vu sir nabē su dengis begō jaḡ gāgēk meris meris, in ngaa nebē saga og su neloḡ vu mehōnon rē. Gaḡ nevonḡ paya vu alam vahi sēn vare denengo lo benevasap sir. ¹⁵ Gegwēp ḡenatum in ngaa sēn gevonḡ bAnutu kwa vesa in hong lo. Gwevonḡ huk nivesa beḡetateḡin Anutu yi gāgēk anon nirōp in lob su nim namum in Anutu mala. ¹⁶ Gaḡ ḡenajul in gāgēk meris meris sēn su nesepa loḡ Anutu yi gāgēk rē lo, los gāgēk kwamasēn sēn anon nema lo, in

ngaa nebë saga neli alam yah gedeneruu demij vu Anutu. ¹⁷ Gagek nebë sënë nevasap hil nebë sën pegges böp nevong behil vahad lu ngaa nediiik lo. Lob Humenaius luho Piletus delok ya ngaa sënë. ¹⁸ Luho devuu gagek anon ya gedenenër bë hil kedi rak yah ggovek ya, gağ hil su rëk kedi jağ vu bedub gökin nah rë. Lob dekepë alam vahi rak gagek tetuhinsën saga bedeggërin sir yah gedevuu Kerisi ya. ¹⁹ Rëk mu mudeng sën Anutu varah luk ya lo nare niwëek begagek neggëp rak bë, “Mehöböp yö rak yi alam nij.” Log gagek ngwë neggëp ving bë, “Alam pin sën denenër bë Mehöböp yi alam sir lo, og degevuun ngaa nipaya na gesu degevonğ!”

²⁰ Log loğ mehö-los-bengö yi beggang, og gabum su goor los seriva yö meris nedo rë, gağ vahi og desemu rak kele los ngagek. In vahi og denevenah in nos böp yi, gevahi og denegga nos loğ rak buk. ²¹ Om nabë mehöti gevuu ngaa nipaya sën sa nanër agi na, og yi rëk nabë gabum malangeri sën nos böp yi lo beyoh vu bë Mehöböp benah bemedo in rëk gevong huk nivesa vesa pin jağ.

²² Log gebeya in ngaa nipaya paya sën magëm los avö ayoj nevu nevu in lo, gağ gesepa doğ ngaa niröp. Gwevong noh vu hong gagek sën genenër lo. Ahëm geving mehönon, geham los alam sën denejom rak ya vu Mehöböp los ayoj niröp lo medo jevuh ti. ²³ Genajul in alam sën denevongwëng rak gagek meris meris los kwamasën lo, in gerak ni bë ngaa nebë saga nevong balam deneggök sir in gagek. ²⁴ In Mehöböp yi hur og su neggök alam in gagek rë, gağ nemala yes vu alam pin. Netatekin gagek vu sir nivesa genejom yi ahon gesu nevo loğ yah nipaya vu sir rë.

²⁵ Log bë mehö la demehoo yi gagek, og netatekin gagek degwa niröp vu sir los ahë yes, in Anutu mağ rëk gevong bedeggërin ayoj medejak gagek anon ni nivesa. ²⁶ In Satan ko sir loğ yi gegweeng in bë degevonğ noh vu kwa, rëk mu nabë denakah sir vër in, og mëm rëk kwaj bo ngaa niröp mu gökin.

3

Nгаа Nipaya Ngahisekë Rëk Berup Jağ Gëp Hus

¹ Sa bë gejak ni nabë dus jağ in dob sënë govek na, og buk nipaya rëk berup menatök vu hil. ² Alam rëk kwaj bo sir mu, gemalaj sepa monë lu ngaa rot. Degeko sir jağ nabë sir alam böp gedegelë alam vahi nabë sir ngaa meris medenanër gagek nipaya jağ sir. Su rëk degebë nengaj vu amaj lu ataj hir gagek rë, log su rëk kwaj vesa in ngaa nivesa sën alam denevong vu sir lo rë. Gesu rëk degönengin Anutu rë. ³ Su rëk ahëj geving naluj los amaj gataj lu ngaa rë, gesu rëk ahëj nakul rë. Rëk denanër gagek kuungsën jağ mehönon ngwë, log su rëk denajom sir ahon rë, gağ rëk desepa doğ yö kwaj medegeko sir jağ jağ los ahëj sengën. Berëk degelë ngaa nivesa pin nabë nipaya, ⁴ log rëk debo hir alam doğ na alam nij paya nemaj. Rëk degevonğ ngaa jeggin jeggin gesu degöneng in rë. Rëk degekuung nabë sir los bengöj, gesu rëk malaj sepa Anutu rë, gağ rëk malaj sepa ngaa pin sën nesemu los nereyiiv navij lo. ⁵ Rëk dena soda los raro bavij nanër nabë Anutu-yi-alam sir, rëk mu ma gerëk denanër nabë ngaa meris besu niwëek neggëp loğ rë. Om ham su gwa jağ alam nabë sënë.

⁶ Log alam la nebë sënë ving, og rëk denadëgek mededok na beggang in bë detetuhin avëh kwaj masën bedesepa doğ hir gagek. Avëh nebë sënë

og medo mekwaj nesero aggata sën kevoih hir ngaa nipaya na lo, gemalaj anon in ngaa aggagga medenevuu rak rak. ⁷ Denevong in bë dejak gagek degwa ni, rëk su deyoh vu bë denatök jak gagek anon sënë rë. ⁸ Alam nebë sënë denevong ayej vu gagek anon nebë sën alam-yuj-töksën luu devong ayej vu Moses yi gagek wirek lo, Yanes luho Yabres. Alam nebë sënë og kwaj nesepa lok ngaa nipaya mu, gesu denevong ving Anutu yönon rë. ⁹ Rëk mu hir ngaa sënë su rëk na meböpata jak rë, gak rëk alam pin dejak ni nabë ngaa kwamasën nebë sën Yanes luho Yabres hir ngaa wirek lo.

Genajom Anutu Yi Gagek Ahon

¹⁰ Gak hongek genesepa sa wirek, om gerak gagek sën sa nanër vu mehönon lo ni vorot, gegerak ngaa pin sën sa nehevong lo ni ving. Gerak huk sën sa bë gevong banon jak lo ni, gegerak ni bë sayog neya timu vu Anutu yönon. Gerak ni bë sa su ahëg sengën nerak pevis rë, gak sahëg neving alam pin besa nekerë maggin los kwag vesa. ¹¹ Gerak ngaa nipaya sën alam dedeginengin rak sa lo, los vanë sën tök vu sa ggëp Antiok los Ikonium geLustra lo ni. Yönon, gerak ngaa maggin pin sën sa nekerë lo ni bë netök vu sa, rëk mu Mehöböp nevo sa vër in ngaa pin saga. ¹² Yönon, gerak ni bë alam pin sën denesepa lok Kerisi Yesu bedenevongin bë degevong noh vu yi gagek lo, og rëk denatök vu vanë. ¹³ Rëk mu alam nij paya los alam gagek kuungsën saga rëk detetuhin alam vahi. Log yö rëk detetuhin sir geving, lob mëm rëk nij paya jak na verök yi rot.

¹⁴ Rëk mu hong, og gesepa dok gagek sën detahu hong lok begerak ni vorot bë gagek anon lo. Om kwam bo alam sën denetahu hong lo, ¹⁵ log kwam bo nah Anutu-yi-kapiya vabuung, sën wirek ngo genahën hurmahen gegerak ni rot beberup gwëbeng agi. Kapiya sënë yoh vu bë bo kwa vu hong megejak sënë ni nabë: Bë ayom na timu vu Kerisi Yesu og mëm rëk geko hong nah vu Anutu begemedo nivesa geving yi. ¹⁶ Gagek pin sën neggëp lok Anutu-yi-kapiya lo, og Anutu yö nër vu yi alam bedekëvu yam rangah beyoh vu bë dok vu hil. Gagek sagi nevo kwa vu hil, genetato hil ngaa nipaya rangah vu hil, log neggërin hil yah benetato aggata niröp vu hil, ¹⁷ in bë hil sën Anutu-yi-alam hil lo anoh vu rot bemedo in hil gevong huk nivesa vesa pin niröp.

4

Getatekin Anutu Yi Gagek Anon Niröp

¹ Kerisi Yesu rëk gengo alam-malaj-vesa los alam-diiksën hir gagek, om sa nanër niwëek vu hong gëp Anutu mala, gegëp Kerisi Yesu sën rëk duk nom dob menatu ala lo mala nabë: ² Genanër yi gagek rangah! Nabë alam degebë nengaj vu, ma nij dëlin, og ggovek gehongek pasang genanër jak buk pin, in gwelu ayoj medegërin sir. Genanër hir ngaa nipaya rangah vu sir. Gegwejiin sir nabë desepa dok aggata nivesa. Su nim tebö jak, gak genajom hong ahon megetahu sir nivesa. ³ In nahub rë og mak su rëk degebë nengaj vu gagek anon rë. Gak rëk ahëj geving gagek mewis mewis begetup deserög in nabë degebë nengaj vu tatovaha agga ti ti lo in degevong bahëj nivesa. ⁴ Lob rëk degemir nengaj vu gagek anon, gedegërin sir nah vu keriiing los gagek kuungsën. ⁵ Rëk mu hong, og gwëgin hong nivesa begesepa dok ngaa niröp mu. Gebare niwëek megweko vanë. Gegemedo megenanër Bengö Nivesa rangah nabë sinarë lo, lob gesemu hong huk pin megwero, gesu nim tebö in.

Paulus Vongin Semu Yi Huk Begovek Na

⁶ In sa, og yik vong bë sa niğ kōk keseh nebë sën denekeseh wain tu seriveng vu Anutu lo. Yōnon, sa buk ggovek ya bedus rak bë sa nadiik. ⁷ Sa nasis begö nivesa rak buk, lob ggovek ya. Gesa niğ wëek mesa neserög rot, om sëk sewah na. Sayog neya timu vu Yesu rot menado. ⁸ Lob sa madub nivesa sën tato nabë sa mehö yohvu lo neggëp, om Mehöböp rëk bo vu sa dok buk sën hil bare mala lo in yik rëk gengo mehōnon hir gagek meseggi niröp. Su rëk gevong vu sengo timu rë, gağ rëk gevong vu alam pin sën kwaj nevo bedenevongin bë duk nom lo.

Gagek Hus

⁹ Nabë geyoh vu bë genam vu sa, og su genaköpek, gağ genam pevis. ¹⁰ In Demas ahë neving ngaa-dob-yi bevuu sa ya geya Tesalonika, log Kreskens ya distrik Galata, geTitus ya distrik Dalmatia. ¹¹ Gağ yik Lukas yö timu nahën nedo ving sa. Om gweko Markus sepa bemelu nam, in mehö nivesa beyoh vu bë dok vu sa balu gevong huk dok ti. ¹² Gağ Tukikus, og sa hevong ya Epesus. ¹³ Bë genam, og gweko tob-ayöong-yi sën sa hebë meneggëp Karpus ben vu Troas lo, los kapiya sën neggëp ving lo, megenam. Gesu kwam birek in sipsip navi sën hil nekevu gagek rak lo, gağ gweko nam geving. ¹⁴ Gağ Aleksander sën mehö nesemu dëg lu ngaa rak kopa lo, og mëm nevonğ paya vu sa rot, om Anutu rëk bo dok nah nyëvewen vu yi noh vu ngaa sën nevonğ lo. ¹⁵ Om ngo gwegin hong nivesa vu yi geving, in nesis begö rak he gagek benemehoo he rot.

¹⁶ Log sën sa nare gagek nyëdahis lo, og mehöti su nare ving sa menelok vu sa rë. Gağ alam pin deveya in sa, rëk yik ggovek gesa najom rak vu Anutu bë su bo dok nah vu sir. ¹⁷ Rëk mu Mehöböp nedo ving sa bevo niwëek vu sa in bë mëm Bengö Nivesa berup niröp gëp savig begëp rangah vu alam dahis medegengo, lob Anutu vo sa vër in reggu bemën saga avi. ¹⁸ Lob Mehöböp rëk geço sa vër in ngaa nipaya pin sën nabë degevonğ vu sa lo, gegeko sa na yi nyëg nivesa vu yagek. Om hil gaço arë jak na vavunë degwata los degwata. Yōnon.

¹⁹ Log genanër sayeg vu Priska luho regga Akwila losho Onesiporus yi alam nabë sa kwag nevo sir. ²⁰ Erastus nedo Korint, log Tropimus og nirak, lob sa hebë meneggëp Miletus. ²¹ Nabë genam, og genam pevis dok buk nivesa sën ayöong yö nahën agi. Ebulus luho Pudens geLinus luho Klaudia belosho hil arid lo pin denër bë kwaj nevo hong. ²² Mehöböp medo dok ayom, log Anutu gevong semusën vu ham.

Kapiya Sën Paulus Kevu Vu Titus

¹ Sa Paulus, Anutu yi hur sa, geYesu Kerisi yi sinarë sa, in bë sa gevong balam sën Anutu ggooin sir raḥ lo ayoj na timu vu yi medejaḥ gagek anon sën netatekin aggata niröp vu hil in hil sepa doḥ lo ni. ² Tato sa in bë sa nanër medejaḥ ni nabë deyoh vu bë demedo malaj-tumsën degwata los degwata, noh vu sën Anutu nër yö wirek lo, gaḥ su nekuung raḥ rë. ³ Log Anutu sën neḥo hil yah vu yi lo nër gagek sagi yam rangah niröp loḥ buk sën yö kwa vo beggooin raḥ lo. Lob vo huk sënë loḥ sa nemaḡ bë sa nanër rangah vu mehönon.

⁴ Lob sa kevu kapiya sënë yök vu hong Titus in aluu hoho nehevong ving gagek sënë, om sën getu sa nalug yönon raḥ saga. Hil Amad Anutu luho Yesu Kerisi sën neḥo hil yom vu yi lo degevong semusemu nyëmasën nöḥ vu hong los degevong bayom gëp revuh.

Gagek Raḥ Alam Ggev Sën Denegin Kerisi-yi-alam Lo

⁵ Sa hevuu hong megenedo Krete in bë gesemu huk vahi sën nahën gesu niröp nerak rë lo, begwetung ggev jaḥ alam la noh vu beggang-bu pin saga in degegin Kerisi-yi-alam. Noh vu sën senër tato vu hong wirek lo bë: ⁶ Nabë alam denelë mehöti bë su nevong ngaa nipaya rë, geyik venë timu. Genabë nalu lo denevong ving Kerisi ving, log gagek su neggëp vu sir bë ahëj neving ngaa nipaya jeggin jeggin genengaj dahis rë, og mëm gwetung alam nabë saga denatu ggev. ⁷ In mehö sën netu ggev lo, og tu Anutu yi hur in gegin yi alam los yi huk. Om sepa doḥ aggata niröp mu, in lob alam su denatök vu ngaa nipaya gegëp vu yi. Gesu geḥo yi jaḥ jaḥ, gesu ahë sengën jaḥ pevis, gesu nanum mekeyevin, gesu ngis alam jeggin jeggin, gesu gëp natumin monë lu ngaa nabë gekol ngahisekë. ⁸ Gaḥ mëm gevong nivesa vu alam sën deneyam vu beggang-bu ngwë lo; gahë geving aggata nivesa pin besepa doḥ kwa nivesa mu, in bë medo niröp rot megevong noh vu Anutu kwa. Najom yi ahon, ⁹ genajom gagek anon sën denetahu yi loḥ lo ahon geving. Og mëm yi yö yoh vu bë tatekin vu mehönon meḡadu sir jaḥ gagek niröp pin, geyoh vu bë nanër gagek los kwa, bananër alam sën bë dedahun gagek anon na lo hir gagek tato nabë su niröp rë.

Alam Kuungsën Ngahisekë Denedo Krete

¹⁰ Yönon, alam ngahisekë rot vu saga su denesepa loḥ gagek niröp rë, gaḥ yö medo denenër gagek meris meris gedenevongin bë degekuungin alam. Lob alam sën derah* navij bedetu alam Yuda lo, denevong nebë sagi pangsën rot. ¹¹ Om gwevong balam nabë sagi avij gemir, in denetahu mehönon loḥ gagek sën su yoh vu rë lo gedeneḥo monë rak. Lob denekepë alam ngahi raḥ hir gagek sagi beneggërin sir yah vu sir. ¹² In alam Krete ti sën denër yi bë hir mehö-nenër-gagek-rangahsën ti yi lo, nër sir wirek bë, “Alam Krete sagi, og sir alam gagek kuungsën ata, gesir nebë reggu bemën nipaya, log denevong ahëjta gedenegegëp sehëb.” ¹³ Gagek sagi og yönon rot. Om genanër niwëëk vu sir in dejaḥ hir ngaa nipaya ni borot bedegërin sir, lob mëm degevong geving gagek anon niwëëk. ¹⁴ Gaḥ su degevong geving alam Yuda hir keriiing meris aggaga los alam sën deneruu demij vu gagek anon lo hir horek aggaga. ¹⁵ Nabë mehöti ayo

niröp bekwa bo ngaa ti nabë nivesa, og ngaa saga nivesa vu yi. Rëk mu alam ayoj ningöhek sën su denevong ving Anutu rë lo, og denelë ngaa pin nebë su nivesa rë, gaḵ kwaj nipaya los ayoj ningöhek rak. ¹⁶ In avij nenër bë derak Anutu ni, rëk mu ngaa sën denevong lo netato bë deruu demij vu yi. Sir alam nij paya gedenekeyëh yi gägek, log su deyoh vu bë degevang ngaa nivesa ti rë.

2

Gagek Rak Alam Atov

¹ Gaḵ hong, og genanër Anutu yi gägek megetatekin niröp vu sir megenanër nabë: ² Alam böp og su denanum medekeyevin. Gaḵ demedo revuh mekwaj bo ngaa niröp, gayoj na timu vu Kerisi niwëek bahëj geving mehönon, log debare niwëek in ngaa maggin pin.

³ Log avëh böp degevang nabë saga geving. Desepa doḵ aggata sën yoh vu lo, gesu denanër gägek nah nenga jaḵ mehö ngwë, gesu denanum bël niwëek pangsën begëp denatumin. Gaḵ denatu tatovaha avëh medetahu aggata niröp vu alam vahi. ⁴ Detatekin vu avëh avö nabë dejaḵ reggaj log ahëj geving reggaj los naluj lo, bekwaj bo ngaa niröp gedegegin sir nivesa in ngaa nipaya. ⁵ Degegin hir huk nivesa log degegin reggaj los naluj lo nivesa, gededok vu alam vahi geving, log degurek reggaj hir gägek babu. Degevang ngaa pin sënë in alam su denanër pelë jaḵ Anutu yi gägek.

Gagek Rak Magëm Lo

⁶ Log getato aggata niröp vu magëm lo geving nabë saga, nabë degegin sir nivesa. ⁷ Lob ngaa pin sën genevong lo, og gwevong in degelë medejak ni nabë degevang nabë sënë og mëm nivesa. Log nabë getahu alam doḵ gägek, og su gesarömin gägek nipaya geving. Gaḵ kwam bo gägek nivesa jaḵ buk pin begenanër. ⁸ In nabë genanër gägek niröp mu nabë saga, og mëm alam sën denelë hil paya lo su rëk denatök jaḵ nipaya ti gegëp vu hil rë, lob nij namum.

Gagek Rak Hur Sën Denevong Huk Vu Alaj

⁹ Log genanër vu hur sën alam denebago sir bedenetu hir ngaa meris lo nabë degurek alaj babuj in ngaa pin. Degevang huk nivesa in alaj kwaj vesa in sir, gaḵ su denanër gägek nipaya nah vu alaj. ¹⁰ Log su degodek alaj hir ngaa mahen teka, gaḵ desepa doḵ aggata niröp mu noh vu buk pin. Loḵ mëm huk pin sën degevang lo gëp nivesa, in lob nabë hil nanër gägek jaḵ Anutu sën neḵo hil yah vu yi lo, og alam degelë nivesa.

Hil Gegin Hil Nivesa Bemedo Gegin Kerisi Yi Buk

¹¹ Anutu vong yi semusemu vu hil nyëmasën beneggëp rangah rot bë alam pin deyoh vu bë denom vu yi bedemedo nivesa geving yi. ¹² Anutu yi semusemu sagi sën netatekin vu hil bë hil gevuu ngaa pin sën nevang behil su nesepa loḵ Anutu niröp rë lo na; los hil gevuu ngaa nevu nevu dob yi pin sën hil kwad neya vu lo na. Gehil gegin hil nivesa los tetuu aggata niröp mesepa doḵ Anutu yi ngaa noh vu buk pin sën hil nahën nado agi. ¹³ Gehil medo mabo kwad in Anutu yi semusemu nabë rëk anon jaḵ. In Kerisi Yesu diik in bë geḵo hil nom. Om hil medo gegin buk sën luhö Anutu böp denatök nom rangah los arëj böpata gelos hir vunëk vunëk yagek-yi lo. ¹⁴ Yönon, Kerisi diik loḵ yah hil bed in bë bago hil nom los bo hil vër in ngaa nipaya pin, gejevu hil ayod mesemu. Bemëm hil natu yö yi alam, gehil malad sepa ngaa nivesa mu begevong. ¹⁵ Om

genanër gägek sagi vu mehönon noh vu buk. Gegwee vu sir nabë desepa doḡ gägek sënë, gegenanër hir nḡaa nipaya rangah vu sir. Gelok yah Anutu ben, om genanër gägek vu sir, gemehöti su nanër nabë hong mehö meris mekeyëh hong.

3

Hil Bare Nidwëek Megevang Ngaa Nivesa

¹ Gebër mehönon kwaj noh vu buk nabë degurek gavman los alam pin sën denevong huk gavman lo babuj, gedegetung malaj in huk nivesa pin bedegevong. ² Su denanër gägek nipaya jaḡ mehö ngwë, gesu degevong begö. Gaḡ demedo los mamer, gedegevong nḡaa los malaj yes jaḡ alam pin malaj. ³ In gerak ni bë wirek og hil kwad ma ving. Lob hil neḡeyëh gägek. Lob Satan nekuung in hil, behil nesepa lok nḡaa nevu nevu los nḡaa sën nesemu los nereyiiv hil navid lo mu. Hil nehevong nḡaa nipaya bayod nesis yi. Alam vahi denelë hil bë hil alam nid paya, gehil nehale sir lok yah bë nij paya. ⁴ Rëḡ mu Anutu sën neḡo hil yom vu yi lo, vong Yesu yam in bë tateḡin rangah nabë nelë mehönon nivesa bekwa pesivin sir. ⁵ Su neḡo hil yom degwa rak huk yohvu sën hil nehevong lo rë, in huk yohvu su neggëp vu hil rë. Gaḡ neḡo hil yom rak sën yö kwa pesivin hil lo. Lob ripek hil nḡaa nipaya ya, gevong behil atu mewis rak. Lob Anon Vabuung semu hil behil nid vesa rak yah. ⁶ Yönon, Yesu Kerisi sën neḡo hil yom vu Anutu lo tateḡin aggata in Anutu gevong Anon Vabuung jaḡ nam hil rot. ⁷ Vong nebë sënë in bë nanër hil nabë hil alam yohvu jaḡ yi semusën nyëmasën, getato hil nabë hil rëḡ medo malad-tumsën degwata geving yi. Om sën hil navo kwad in gägek sënë bë anon jaḡ. ⁸ Gägek sagi og yönon rot.

Lob sa nehevongin bë genanër gägek sënë niwëek, in alam sën ayoj neya timu vu Anutu lo og mëm rëḡ malaj sepa huk nivesa vesa medegevong. In nḡaa nebë sënë og nivesa benelok vu alam. ⁹ Rëḡ mu tepëḡ kwamasën aggagga sën degwaj ma lo, los sën denetateḡin degwaj lo, gegägek ahë sengënsën, gesën denemehoo sir in horek lo, og gebeya in nḡaa nabë saga. In nḡaa sënë og su rëḡ doḡ vu hil rë, gaḡ anon ma. ¹⁰ Log mehöti sën gevongin nabë basuh Kerisi-yi-alam lo, og gwero yi gägek noh vu beron ti ma luu. Rëḡ nabë su gengo ayam rë, og ggovek, genim dël jaḡ yi. ¹¹ In gerak ni bë mehö nebë sagi og vuu aggata niröp ya, om rëḡ geḡo nyëvewen doḡ nah yi nḡaa nipaya sagi.

Gagek Hus

¹² Sëḡ gevong Artemas ma Tukikus nöḡ berup vu hong, lob mëm rëḡ genam pevis vu sa vu Nikopolis. In sa kwag nevo bë sëḡ medo saga bebuk-ayööng-yi govek na rë. ¹³ Gedok vu mehö-horek-yi Senas luho Apolos megwero luho hir aggata in luho su deḡaḡ vu in nḡaa la gëp aggata.

¹⁴ Log hil alam pin yö detahu sir doḡ huk nivesa geving in demedo nivesa, bededok vu alam sën denerak vu in nḡaa lo geving. Gaḡ su degëp sehëb behej huk anon nama. ¹⁵ Alam pin sën denedo ving sa agi kwaj nevo hong medenenër. Log genanër vu Kerisi-yi-alam sën ahëḡ neving he lo geving, nabë he kwamin nevo sir. Anutu yi semusën nyëmasën nöḡ gëp geving ham.

Kapiya Sën Paulus Kevu Vu Pilemon

¹ Sa Paulus, sa nado karabus rak sën sa nanër Kerisi Yesu yi gagek rangah. Alu hil arid Timoti kevu kapiya sënë yök vu hong Pilemon sën alu ahëmin neving hong balöö nehevong Anutu yi huk loḵ ti lo. ² Alu kevu kapiya sënë vu melu he avëhnömin Apiya, gevu Arkipus sën tu Anutu yi mehö-begö-yi ving hil lo. Log alu kevu vu Yesu-yi-alam sën yam denesupin sir loḵ hong beggang lo pin ving. ³ Hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevong hir semusemu nyëmasën nöḵ vu ham beham ayomin gëp revuh.

Pilemon Ahë Naving Mehöböp

⁴ Sa kwag nevo hong mesa najom rak in hong vu sa Anutu yoh vu buk pin nebë sahëg nivesa vu yi in hong. ⁵ In sa nehango galam denenër bë ahëm neving Mehöböp Yesu, bayom neya timu vu yi rot, log ahëm neving Anutu-yi-alam pin ving. ⁶ Log sa najom rak bë hil medo jevuh ti, in hil nehevong ving ggëp ti. Lob sënë rëḵ gevong begejaḵ ngaa nivesa vesa pin sën tu hil ngaa in Kerisi-yi-alam hil lo ni. ⁷ Arig-e, yönon! Ahëm neving Anutu-yi-alam megeneloḵ vu sir lob ayoj sepëp rak. Gesaga vo niwëëḵ vu sa ving besa kwag vesa rot.

Pilemon Geḵo Onesimus Nom Nabë Ari

⁸ Log sa bë ketag ngaa ti vu hong. Kerisi yi mehö sa, om seyoh vu bë nanër los niwëëḵ vu hong nabë gwevong nabë sënë. ⁹ Rëḵ mu su rëḵ nabë saga rë, gaḵ sëḵ nahub ketag vu hong in alu ahëd neving hil. Yönon, sa Paulus sën sa neketag vu hong lo! Sa atov rak, gesa nado loḵ karabus rak sën sa nanër Yesu Kerisi yi gagek rangah lo. ¹⁰ Sa ketag vu hong nabë: Gwelë sa nalug Onesimus nivesa. In sën sa nado karabus lo, lob sehërin yi yom vu Kerisi benebë sën tu sa nalug. ¹¹ Wirekeḵ su nevong huk nivesa meneloḵ vu hong rë, gaḵ gwëbeng sënë og rëḵ gevong huk nivesa bedoḵ vu hong gesa geving.

¹² Lob sa nehevong yi yök vu hong ggök yahin, rëḵ mu sagi vong bë sa vepul sa navig len ti vër behevong yök vu hong. ¹³ Yönon, sa nado loḵ karabus rak sën sa nanër Bengö Nivesa rangah, lob sa nehevongin bë gulin yi bemedo geving sa in doḵ nah böm bemedo gëgin sa nivesa. ¹⁴ Rëḵ ma gesa su rëḵ gevong jeggin rë, in su genedo in bë gengogekin rë. Gaḵ mëm nabë ngo gemedo bekwam bo nabë gwevong nivesa vu sa, og mëm. ¹⁵ Onesimus tah yi vër in hong dus teka, om maḵ ngaa saga verup in bë mëm rëḵ gwëḵo yi nah gökin bemedo degwata geving hong. ¹⁶ Om gwëḵo yi nöḵ vu hong, rëḵ mu su gwelë yi nabë hur sën tu ngaa meris mu. Gaḵ sakaḵ maya gegwëbeng og tu arim ti, om ahëm geving yi. Yönon, sahëg ving yi rot, rëḵ mu mëm maḵ ahëm geving yi kesuu sa, in ngo hong hur rëḵ mëm tu arim ving. ¹⁷ Genelë sa nebë alu nehebë loḵ ti in Yesu yi huk, om gwelë Onesimus nabë sa, megwëḵo yi nöḵ vu hong.

¹⁸ Lob nabë vong ngaa ti paya vu hong, ma su vo loḵ hong ngaa ti wirek rë, og ggovek, getum gwëbë sarëg doḵ nah in sebo doḵ. ¹⁹ Sengo kevu gagek sënë rak nemaḵ niröp bë, sa Paulus sengo rëḵ bo doḵ nah ngaa sënë nyëvewen vu hong. (Log sa su rëḵ nanër vu hong nabë sa nyëvewen ti neggëp vu hong in sën sa haḵo hong yom vu Anutu wirek lo rë.)

²⁰ Arig-e! Mehöböp yi mehö hong, om sa bë gwevong ngaa nivesa vu sa. Nabë gweko Onesimus nök vu hong los ahëm nivesa vu yi, og saga rëk gevong besa kwag vesa jak gesa gevong Kerisi yi huk los ayog sepöp.

²¹ Log serak ni besa kwag nevo bë rëk gwevong noh vu gagek sën sa kevu agi. Yönon, serak ni ggovek ya bë rëk gwevong pangsën rot mekesuu ngaa sën senër vu hong gwëbeng agi.

²² Log sa gagek ngwë nahën nebë: Gwero sa nyëg ayo ti begöp borot, in sa kwag nevo bë Anutu rëk gengo ham jomraksën, lob rëk bo sa vër besenök vu ham.

Gagek Ahë-nivesa-yi

²³ Log Epapras sënë nedo karabus ving sa rak sën nenër Kerisi Yesu yi gagek rangah lo. Kwa nevo hong ving benër bë ahë nivesa in hong.

²⁴ Log sir sën he nehevong Anutu yi huk lok ti lo, Markus, gAristarkus, geDemas, geLukas lo, kwaj nevo hong ving bedenënër. ²⁵ Hil Mehöböp Yesu Kerisi yi semusemu medo geving ham pin anomin.

Kapiya Sën Ya Vu Alam Hibru

Anutu Nalu Ƙo Gagek Yam Vu Hil

¹ Wirek Anutu vong gagek vu hil kenud lo verup alam-denenër-gagek-rangahsën lo avij beron ngahisekë, geraƙ aggata ngahisekë. ² Rëƙ vu buk sënë sën Buk-tamusën vongin berup lo, om Anutu nenër gagek vu hil verup Nalu avi. Anutu ggooin yi raƙ ggovek ya bë doƙ nah ben begeƙo ngaa pin natu yi ngaa, lob semu ngaa pin los dahis raƙ Nalu nema ving. ³ Nalu og yik Anutu yi niwëek los niƙapiik yi, beyik luho Anutu neggëp ti. Lob yi gagek los niwëek nevong bengaa pin sënë nedo niwëek. Revu hil mehõnon hil ngaa nipaya ya raƙ yõ niƙõƙ, loƙ mëm yah nedo Mehõ-los-bengõ Anutu nema vesa vu vavunë.

Anutu Nalu Kesuu Angër Pin

⁴ Lob tu ala bekesuu angër pin, in Ama nër bë arë böpata rot kesuu angër pin arëj. ⁵ In Anutu su nër vu angër ti wirek bë:

“Sa nalug hong.

Sa haƙo hong gwëbeng” rë.

Log su nër raƙ angër ti wirek bë:

“Sëƙ natu Ama,

gerëƙ natu sa Nalug” rë.

⁶ Gaƙ mëm loƙ buk sën vong Nalu Aguu luk yam dob lo, og mëm nër bë: “Anutu yi angër pin denadudeƙ vu yi.”

⁷ Log nër raƙ angër lo bë:

“Vong beyi angër lo deneserög pevis nebë sang.

Gevong yi hur lo bedenekevoh ngaa nebë sën nengwah daggen lo.”

⁸ Rëƙ mëm nër raƙ Nalu bë:

“O Anutu, getu mehõ-los-bengõ megenedo degwata los degwata.

Gegenesepa loƙ ngaa yohvu mu megenegin hong alam niröp.

⁹ Ahëm neving ngaa niröp pangsën,

genim nelëlin keyëhsën gagek.

Om Anutu sën tu hong Anutu niröp lo ggooin hong raƙ kesuu hong alam vahi pin,

lob rikin wël* kwa-vesasën-yi raƙ hong.”

¹⁰ Log nër raƙ yi ggökin bë:

“Mehõböp, ngo getung dob sënë nyëdahis,

lob nedo niwëek rot.

Geyagek pum raƙ nim wëek ving.

¹¹ Yagek los dob sënë rëƙ mala nama,

gaƙ hongëƙ ngo genedo degwata.

Kë, log yagek los dob rëƙ muƙeng jaƙ nabë tob siis.

¹² Lob rëƙ gepesu nabë sën mehõnon denepesu tob lo,

gerëƙ gwetung mewis nabë sën mehõnon deneröp röpröp mewis lo.

Gaƙ hong, og ngo genedo nebë saga in gemedo,

log hong buk su rëƙ govek na rë.”

¹³ Log Anutu su nër raƙ angër ti wirek bë:

“Genam gemedo sa nemaƙ vesa,

gesëƙ gevong begebakë alam sën denesis begõ vu hong lo

doƙ na vaham gebinë” re.

¹⁴ In angër og yik sir nebë ngaahur bedetu Anutu yi hur, bAnutu nevonng sir ya in bë dedok vu alam sën geço sir nom lo.

2

Sën Anutu Geço Hil Nah Agi Og Ngaa Böpata Rot

¹ Nebë sënë, om hil najom gagek sën hil nehango ggovek lo ahon mesepa dok. In rëk hil nid yes yes, lob hil gevuu na. ² Wirek Anutu nër gagek la verup angër lo avij, lob gagek sënë nare niwëek. Alam pin sën denesevok medenekeyeh gagek agi, og denetok vu nyëvewen niröp lok yah hir ngaa nipaya sën denevong lo. ³ Om nabë hil geruu demid vu ngaa böpata sën Anutu vong in bë geço hil nom vu yi lo, og hil rëk beya manoh nenga in ngaa nipaya nyëvewen nabë va? Rëk nama! In Mehöböp yö tatekin gagek semusën sënë rangah nyëmuğinsën, lob alam sën denengo ggöp avi lo denër rangah vu hil bë gagek sënë yönon rot.

⁴ Log Anutu tato ving bë hir gagek sën agi og yönon. In nevo niwëek vu sir bedenevong ngaa böp böp aggagga los ngaa niwëek aggagga. Log nevonng Anon Vabuung yi semusemu vu sir nyëmasën yoh vu yö kwa.

Yesu Tu Alad Sogek Sën Geço Hil Nah Vu Anutu

⁵ Anutu su tung angër in bë degegin dob ngwë sën hil nanër bë rëk berup vu tamusën agi rë gema. ⁶ In mehöti nër gagek meneggöp lok len ti lok Anutu-yi-kaپیya bë:

“Mehönon og mak sir va, om sën kwam nevo sir-ë?

Gemehönon og sir va, in sën geneğin sir lo?

⁷ Ngo genevong mehönon besir mahen, gangër denekesuu sir dus teka mu,

lok mëm genevong bedenetu alam-los-bengöj gelos arëj böpata kesuu angër.

⁸ Gegetung ngaa pin ggevek vahaj gebinë in degegin.”

Om nabë Anutu tung ngaa pin ggevek vahaj yönon, og su ggulin ngaa ti in sir rë. Eë, gwëbeng og yö nahën gehil su halë bë mehönon denegin ngaa pin rë. ⁹ Gağ mëm hil halë Yesu bë tu mahen rağ gangër dekesuu yi dus teka lok sën dahun yi mekerë vanë mediik lo, lok gwëbeng og tu Mehö-los-bengö barë böpata rot. Lob yik Anutu yi semusën sënë sën vong vu hil nyëmasën lo bë: Nalu nadiik dok nah mehönon pin bej. ¹⁰ Anutu yö tung ngaa pin gedegwaj yi. Log vongin bë geço nalu lo ngahisekë denah demedo nivesa los vuneğ vuneğ yağek yi geving yi. Nebë saga, om sën vong beYesu ço vanë, lob vanë sënë vong betu hil mehö muğinsën beyi timu yoh vu bë geço hil nah. Lob ngaa sën Anutu vong agi og nivesa rot. ¹¹ In mehö sën nevonng balam denetu alam nij röp lo losho alam sën yö vong bedenetu alam nij röp lo, sir pin degwaj timu. Om sën su ni nemum in sir rë, gağ nenër sir bë ari lo. ¹² Nër bë:

“O Anutu, sëğ nanër arëm rangah vu arig lo.

Gesëğ gevonng raro megako arëm jağ dok sa alam vuheng.”

¹³ Log nër ggökin bë:

“Sëğ ayog na timu vu yi.”

Log nër ggökin ving bë:

“Gwelë! He los hurmahen sën Anutu vo vu sa lo nado lok ti.”

Yesu Tu Mehönon Sogek Rağ In Bë Dok Vu Hil

¹⁴ Hurmahan pin sir mehōnon neggēp ti, lob yik Yesu tu mehōnon rak ving benij neggēp ti. Vong nebē sēnē in bē nadiik bebasap Satan, mehō sēn nevong bemehōnon denediik lo. ¹⁵ Mehōnon deneggōneng in diiksēn, lob ggōnengsēn nejom sir ahon yoh vu buk pin sēn denedo dob lo, om Yesu diik in bē geko sir vēr in ggōnengsēn sēnē. ¹⁶ Yōnon rot, su yam in bē dok vu angēr rē, gaḡ yam in bē dok vu Abraham yi mewis.

¹⁷ Lob yik aggata timu neggēp, om sēn sepa loḡ metu mehōnon rak, lob ni los vong ngaa pin los dahis nebē ari lo. Nebē saga in bē natu alam-neko-seriveng-yusekē nivesa ti bekwa gevongin yi alam megevong Anutu yi huk nirōp, in bo dok nah mehōnon hir ngaa nipaya nyēvewen gesu gēp vu sir. ¹⁸ In yō neḡo vanē rak seggisēn aggagga pin sēn netōḡ vu yi lo, om yō yoh vu bē dok vu alam sēn seggisēn netōḡ vu sir lo geving.

3

Yesu Arē Bōp Kesuu Moses

¹ Arig vabuung lo, Anutu sēn nedo yagek lo ggooin ham rak tu yi alam. Om ham kwamin bo Yesu nivesa in hil sinarē los hil alam-deneḡo-seriveng hir yusekē yi, lob hil nehevong ving yi benanēr arē rangah. ² Anutu tung yi huk sēnē loḡ nema, lob nesepa loḡ Anutu aye menevong yoh vu, nebē sēn Moses nevong wirek menegin Anutu-yi-alam Israel pin los dahis lo. ³ Rēḡ Anutu kwa vo bē Yesu yoh vu bē geko arē bōpata kesuu Moses arē. In mehō sēn nelev beggang lo arē bōp kesuu beggang. ⁴ In hil nehalē beggang ti nedo, og hil narak ni bē mehōti lev, log hil narak ngaa pin sēn nedo-ē ni ving nebē saga bē mehōti netung, lob mehō saga og yik Anutu. ⁵ Yōnon, Moses tu Anutu yi hur, lob nesepa loḡ aye nirōp menevong huk in yi alam. Nenēr gagek rak ngaa pin sēn Anutu rēḡ tato nam rangah vu hil lo. ⁶ Rēḡ Kerisi og Anutu Nalu, om sepa loḡ Ama aye nirōp. Tu ala menegin Anutu-yi-alam, om nabē hil ayod na timu vu yi niwēek jaḡ buk, bekwad vesa geḡeggin yi, og hil atu Anutu-yi-alam ving yōnon.

Alam Sēn Denekeyēh Anutu Aye Lo Og Su Rēḡ Desewah Rē

⁷ Om hil gango Anon Vabuung yi gagek sēn neggēp loḡ Anutu-yi-ḡapiya lo bē:

“Pehi sēnē nabē ham gwengo Anutu aye,

⁸ og ham su ayomin niwēek pangsēn

nabē sēn wirek alam Israel devong

loḡ buk sēn deko sir rak medekeyēh sayeg lo,

log ayoj niwēek bedeseggi sa loḡ nyēḡ-yumeris wirek lo.

⁹ Vu sagu og ham kenumin lo delē ngaa pin sēn sa nehevong lo

yoh vu ngebek mehōdahis luu,

rēḡ ma geyō deseggi sa rot.

¹⁰ Lob sahēḡ sengēn rak vu sir lob senēr bē,

‘Ayoj nevu ngaa nirōp ya yoh vu buk pin,

gesu kwaj nevo sa aggata medenesepa loḡ rē.’

¹¹ Om sēn sahēḡ sengēn pangsēn mesenēr yōnon venuh bē,

‘Su rēḡ dedok nam sa nyēḡ-sewahsēn-yi rē,

gaḡ rēḡ nama verōḡ yi.’”

Hil Gegin Hil Nivesa, Gaḡ Hil Su Keyēh Anutu Aye Nabē Alam Israel

¹² Om arig lo, ham gwegin ham nivesa. In ham ti rëk ayo nipaya jak gesu gevong geving rë, lob geruu demi vu Anutu sën mala-tumsën degwa lo. ¹³ Om ham medo mebo horek vu ham wewen wewen jak buk mebër kwamin noh vu buk pin sën hil nado agi, in rëk ngaa nipaya tetuhin ham ti lob gërin ayo beniwëek jak. ¹⁴ Gağ nabë hil ngo ayod na timu vu Kerisi niwëek bemedo rot benadiik na, og mëm hil rëk ana medo nivesa geving yi gëp yi nyëg. ¹⁵ Hil arak ni bë gägek sënë yö nahën neggëp bë:

“Pehi sënë nabë ham gwengo Anutu aye,

og ham su ayomin niwëek pangsën

nabë sën wirek alam Israel devong loğ buk sën deko sir rak medekeyëh sayeg lo.”

¹⁶ Om mağ alam tena dengo Anutu aye wirek rëk deko sir rak medekeyëh aye? Gağ yik alam pin sën Moses li sir vu Ejep medeyam lo! ¹⁷ Log mağ Anutu ahë sengën vu alam tena yoh vu ngebek mehödahis luu-a? Gağ yik alam sën denevong ngaa nipaya lob denediik benij hel to neggëp aggatata loğ nyëg-yumeris lo.

¹⁸ Log mağ Anutu nër vu alam tena genër yönon venuh bë su rëk dedok na yi nyëg-sewahsën-yi rë? Gağ yik alam Israel sën dekeyëh yi gägek wirek lo. ¹⁹ Nebë saga om hil arak ni bë su ayoj neya timu vu yi rë, om sën su deyoh vu bë rëk dedok na yi nyëg-sewahsën-yi rë.

4

Anutu Yi Alam Hir Sewahsën

¹ Anutu joo gägek vorot benahën neggëp bë hil adok na yi nyëg-sewahsën-yi. Om hil gëgin hil nivesa in hil ti rëk noh paya besu rëk dok na rë. ² In hil hango Bengö Nivesa ving nebë sën alam Israel dengo wirek lo. Rëk Bengö Nivesa sën dengo lo su nelok vu sir rë, in denengo meris mu gesu denevong ving rë. ³ Gağ hil sën hil ayod neya timu vu yi lo, hil rëk adok na yi nyëg-sewahsën-yi. In wirek og Anutu nër bë:

“Sahëg sengën pangsën mesenër yönon venuh bë

su rëk dedok na sa nyëg-sewahsën-yi rë, gerëk nama verök yi.”

Rëk Anutu yi huk ggovek ya loğ buk sën semu dob lo, ⁴ nebë sën nër rak buk nemadvahi-bevidek-luu loğ yi kapiya len ti meneggëp lo bë, “Anutu semu yi huk pin beggovek ya gesewah loğ buk netu nemadvahi-bevidek-luu.” ⁵ Rëk gägek sagi lo nër bë, “Su rëk dedok na sa nyëg-sewahsën-yi rë, gağ rëk nama verök yi.” ⁶ Gägek sënë neggëp vorot bë alam la rëk dedok na yi nyëg-sewahsën-yi, rëk ma galam sën dengo Bengö Nivesa wirek lo denekeyëh gägek, om su rëk dedok na rë.

⁷ Loğ tum yam beyam lob Anutu ggooïn buk ngwë rak ggökin benër bë ‘yik pehi sënë’ verup Davit avi loğ gägek sën hil anër agi lo bë:

“Yik pehi sënë, nabë ham gwengo Anutu aye,

og ham su ayomin niwëek pangsën.”

⁸ Yönon, bë Anutu kwa bo dob Yudea sën Yosua li sir meya denedo loğ lo, benanër jak nabë yik yi nyëg-sewahsën-yi saga, og su rëk nanër buk ngwë vu tamusën gökin rë, gağ rëk nama. ⁹ Om hil arak ni bë nyëg-sewahsën-yi ti nahën neggëp vu Anutu-yi-alam, nebë sën yik tahu rak Buk-sewahsën-yi* vu hil agi. ¹⁰ Gağ bë hil aloğ ya Anutu yi nyëg-sewahsën-yi, og yik hil huk ggovek ya saga, gehil rëk sewah nabë sën wirek Anutu semu yi huk ya gesewah lo. ¹¹ Om hil gevong huk niwëek rot in hil adok na nyëg-sewahsën-yi sënë. In hil ti rëk sepa dok alam sënë mekeyëh gägek nabë

sir lob bës bemala nama. ¹² Anutu yi gagek nebë ngaa mala vesa belos niwëek. Nevu rot bekesuu paëp-yu-anil sën nevu vahi vahi lo. Lob negelu mehõnon ayoj benegwang ya ayoj peggo rot beyoh vu bê gelov kenuj in navij gegelov sekëj pedus in sekëj peggo, log neseggi ngaa sën hil kwad nevo loḵ ayod lo pin. ¹³ Yõnon, Anutu tung ngaa pin, om ngaa ti su yoh vu bê bun yi in yi rë, gaḵ ngaa pin netateḵin yi genedo rangah ggëp Anutu mala, om hil rëḵ tateḵin hil gagek pin rangah vu yi geving.

Anutu Tung Yesu Tu Alam-deneḵo-seriveng Alaj

¹⁴ Lob hil ggev böp ti nedo. Yiḵ alam-deneḵo-seriveng pin alaj, lob rak beya meloḵ ya yagek. Yiḵ Yesu sën Anutu Nalu lo, om hil ngo ayod na timu vu yi rot nabë sën hil anër vorot lo. ¹⁵ In hil mehõ-neḵo-seriveng sagi rak ngaa pin sën neseggi hil lo ni, in ngaa pin saga tõḵ vu yi ggovek ya beseggi yi. Rëḵ su vong ngaa nipaya ti rë, om sën kwa paya in hil in rak ni bê hil su nid wëek nebë yi rë. ¹⁶ Nebë saga om hil ana dus jaḵ meketag vu Anutu sën nesemu hil lo gehil su agõneng, in hil arak ni bê kwa nevingin hil berëḵ doḵ vu hil doḵ buk sën hil su ayoh vu bê bare niwëek in seggisën rë lo.

5

Mehõ-neḵo-seriveng Yesu Yoh Vu Bë Geḵo Hil Nah

¹ Mehõnon sën detu alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp lo pin, og hir huk bê degero mehõnon hir gagek vu Anutu. Denetung ngaa sën mehõnon denevong vu Anutu los kwaj vesa lo tu seriveng vu yi. Log denevesi seriveng sën mehõnon denevong loḵ yah hir ngaa nipaya lo vu yi ving. ² Om sën deyoh vu bê kwaj gevongin alam sën kwaj ma lo, galam sën denevu Anutu yi aggata ya lo. In deraḵ ni bê yiḵ sir og nij wëek ma ving nebë sir, om ngaa nipaya yoh vu bê kepë sir geving. ³ Nebë saga om sën denevesi seriveng in bê dahun alam hir ngaa nipaya na, gehej geving. ⁴ Om mehõti su yõ neḵo yi rak meneggoin yi rak bê gevong huk sënë rë. Gaḵ Anutu yõ neggoin yi rak nebë sën ggoin Aaron rak wirek lo.

⁵ Lob yiḵ Kerisi nebë saga ving. Su yõ ggoin yi rak tu mehõ-neḵo-seriveng rë, gaḵ Anutu ggoin yi rak in bê gevong huk sënë, lob nër vu yi bê:

“Sa nalug hong.

Sa haḵo hong gwëbeng.”

⁶ Log nër loḵ len ngwë bê:

“Getu mehõ-geneḵo-seriveng degwata los degwata yoh vu Melkisedek.”

⁷ Wirek Yesu tu mehõnon menedo dob, og vu buk saga nejom rak meneketag vu Anutu. Nesu vu Mehõ sën yoh vu bê geḵo yi vër in diiḵsën lo, rot bemala ruḵ nekeseh. Dahun yi rot beggurek Anutu babu, lob Anutu bê nenga vu aye. ⁸ Yesu og Anutu Nalu yi, rëḵ neḵo vanë in bê vanë sënë barah yi verök besepa doḵ Anutu aye. ⁹ Om sën tu mehõ yohvu yõnon, log mëm ḵo alam pin sën denesepa loḵ aye lo yah vu Anutu berëḵ demedo geving yi degwata los degwata. ¹⁰ Lob Anutu ggoin yi rak betung ggev böp rak yi benër yi bê alam-neḵo-seriveng alaj yoh vu Melkisedek.

Hil Su Gevong Ngaa Nabë Hurmahen Niḵöḵ

¹¹ Melkisedek yi gagek ngahisekë neggëp, lob he bë nanër vu ham, rëk gwëbeng ham ayomin dahis raq gesu ham yoh vu bë natök jak rë. Om sën he nehevong huk böp in bë tatekin gagek sënë degwa vu ham. ¹² Buk ggovek beyoh vu bë ham natu tatovaha, rëk ma geham nahën nerak vu in kwa. Om mehöti maq rëk nöc tahu ham gökin dok Anutu yi gagek degwa muginsën sën sepëp lo rë. In ham su yoh vu bë gwa nos niwëek rë, gaq ham yoh vu bë nanum rur mu.

¹³ Lob hil araq ni bë alam sën denenum rur mu lo, og sir hurmahen nij kök besu deyoh vu bë dega nos niwëek rë. Yik sa peggirin raq gagek degwa böp böp sën netatekin bë hil natu alam yohvu lo. ¹⁴ Gaq nos niwëek og alam sën sir böp nerak ggovek lo yö hir nos. Alam nebë sënë og medo mekwaj nevong huk in gagek los degwa raq buk bedeneseggi ngaa pin niröp medeneraq ni bë nivesa genipaya.

6

Hil Gevong Geving Bemedo Nid Wëek

¹ Nebë saga, om hil gevuu gagek sepëp sën hil anër raq Kerisi lo na benök gëp, gehil adok na gagek degwa böp böp nabë sën alam böp los kwaj lo. Hil su medo mekwad bo nah gagek sepëp sën hil nanër bë hil gevuu ngaa wirek hen na gagërin hil nah vu Anutu lo.

² Log hil su medo mekwad bo nah sën hil naripek bë lo, los sën hil nehebë nemad jak alam lo. Gehil su nanër gökin nabë alam-diiksën rëk dekedo jak nah gökin, genabë mehönon rëk degeko nyëvewen dok nah hir ngaa nipaya degwata los degwata. In ngaa pin saraq ham raq ni vorot.

³ Om nabë Anutu mëm yö kwa bo, og hil rëk adok ana gagek mewis.

⁴ Alam la detök vu Anutu yi rangah ggovek ya, gederak semusemu sën Anutu vong yam vu yagek nyëmasën lo ni ggovek ya. BAnon Vabuung nedo lok sir ggovek ya. ⁵ Dengo Anutu yi gagek bederak ni nivesa rot, gedelë ngaa niwëek nebë ngaa niwëek sën rëk berup dok Anutu-yi-nyëg vu tamusën lo ggovek ya. ⁶ Rëk mu nabë dekehe sir in Anutu, og aggata ngwë su neggëp in bë depekwe sir nom gökin rë. Gaq ngaa sënë og nebë sën denesis Anutu Nalu raq yah kelepeko* ggökin. Derekö yi raq yah ggökin balam denenër pelë raq yi. ⁷ Yönon, nabë hob geto buk ngahisekë beduk na dob len ti benos ngis anon nivesa dok dob saga bedok vu alam sën denevaroh lok lo, og yik hil nanër nabë Anutu vong semusemu vu dob len ti saga. ⁸ Rëk mu nabë vos los ngaa niggin aggagga mu nakip dok, og dob nipaya, om hil nid dëlin, gemaq hil nanër vu Anutu nabë tebë benengwah ga.

⁹ Arig lo, gwëbeng senër gagek maggin sënë yök vu ham. Rëk mu he rak ni rot bë ham su rëk malamin nama nabë saga rë, gaq ham nesepa lok Anutu, om rëk geko ham nah vu yi. ¹⁰ In Anutu og su mehö nipaya rë, om su rëk kwa birek in huk sën ham nevong lo rë. Yönon, su rëk kwa birek in sën ham ahëmin neving yi benelok vu yi alam wirek lo rë. Geham nahën medo nevong nebë sagi ving.

¹¹ Lob he ahëmin ving rot bë ham pin nimin wëek megwevong nabë saga, beham gwevong geving niwëek bemedo mebo kwamin in Anutu geko ham nah. Ham gwevong nabë sënë rot beham nadiik na los. ¹² Ham su nimin tebö jak. Gaq ham sepa dok alam sën ayoj neya timu vu Kerisi niwëek gesu nij tebö nerak pevis rë lo vahaj. In alam nebë sënë og rëk degeko semusën pin sën Anutu nër wirek bë rëk bo vu nalu lo lo.

Hil Gevong Geving Anutu Yi Gagek Sën Joo Lo Niwëek

¹³ Anutu joo gagek vu Abraham wirek, rëk mehöti su böpata kesuu yi in bë nanër yönon getato nema na vavunë jak arë rë. Om sën nër yönon getato nema ya vavunë rak yö arë. ¹⁴ Nër bë, “Sëk gevong semusën böpata vu hong yönon rot, gesëk gevong behong mewis ngahijsekë dok rot.”

¹⁵ Lob Abraham yö medo nevo kwa in gesu ni tebö nerak pevis rë. Lok mëm lë ganon rak yoh vu sën Anutu nër wirek bë rëk bo vu yi lo. ¹⁶ Nabë mehönon degevongin nabë degadu hir gagek nabë yönon, og denenër mehöböp sën kesuu sir lo arë ving gedenetato nemaj ya vavunë. Lob mehöti sën nevong bë agi, og alam denevong ving bë nenër gagek yönon lob ayej nema. ¹⁷ Lob yik Anutu vong nebë saga ving. Vongin bë tato vu alam sën joo gagek vorot vu sir bë rëk semu sir lo nabë su yoh vu bë rëk geço yi gagek sënë seggi rë. Om yö nër arë getato nema ya vavunë. ¹⁸ In Anutu su rëk pekwë arë los yi gagek rë, gak yö rëk gëp degwata los degwata. Om nër luho lok ti in bë tato nabë su netetuhin rë. Om sënë rëk bo niwëek dok hil sën hil veya bayam vu Anutu in bë gegin hil lo ayod. Lob hil medo mekwad bo ngaa sën Anutu nër vu hil bë rëk bo vu hil lo. ¹⁹ Om hil kwad bo Anutu yi gagek semusën saga rot, in najom hil ayod ahon bengoo dok niwëek nabë sën yag nesoo lok anka besu neggee rë lo. In vong bë anka sënë nedo lok tob ading sën nare lok dub-vabuung-böp ayo beneruu hil lo demi, betato bë hil ayoh vu bë adok na nyëg vabuung sogek. ²⁰ Lob Yesu lok yah hil bed bemugin melok ya nyëg vabuung sogek saga betu alam-deneko-seriveng pin hir yusekë nebë Melkisedek menedo degwata los degwata.

7

¹ In Melkisedek sënëk alam Salem hir Mehö-los-bengö yi, gAnutu vavunë yi mehö-neko-seriveng. Wirek Abraham ya begö besis alam-los-bengöj geyah to beggang, lok Melkisedek tok vu yi lok aggata lob jom rak vu Anutu bë semu Abraham. ² Lob Abraham vasuh kupek pin ya yu nemadluho bevo yu ti vu Melkisedek. Hil pekwë arë Melkisedek sënë dok ayed nabë ‘mehö-yohvu-los-bengö’ ga, ‘alam Salem hir mehö-los-bengö’ ving. Sënë degwa nebë ‘mehö-ayo-revuhsën-los-bengö’. ³ Ama lu ata arëj su neggëp lok Anutu-yi-kapiya sënë rë, gedegwa ma ving. Su nër buk sën ata ko yi to lo tato rë, gesu nër buk sën diik lo rë, gak yik nebë Anutu Nalu in tu mehö-neko-seriveng bevong bë nedo degwata los degwata. ⁴ Om ham kwamin bo nabë: Melkisedek sënë og mak yi böpata rot, in hil dobahë Abraham vasuh kupek lu ngaa nivesa vesa sën ya begö meko lo ya yu nemadluho, bevo yu ti sën netu nemadluho lo vu Melkisedek.

⁵ Log alam Israel denevasuh hir ngaa pin ya yu nemadluho nebë saga, lob horek neggëp bë Levi* yi mewis lo, sën detu alam-deneko-seriveng lo, og deyoh vu bë dejuh yu ti in degetung seriveng jak teka gela natu hir nos. Alam Israel og yik sir degwa ti in depum rak Abraham timu, lob sën deneko seriveng vu sir agi, og sënëk su denevong paya rë. ⁶ Rëk mu Melkisedek, og su yi degwa vu sir rë, rëk neko Abraham yi ngaa sën netu nemadluho lo. Lob Melkisedek sënë jom rak in mehö sën Anutu joo gagek vorot meneggëp vu yi bë rëk semu yi lo. ⁷ Lob hil arak ni bë mehö sën nesemu gagek vu Anutu in mehö ngwë lo, og kesuu mehö ngwë saga.

⁸ Lob alam* Levi* sën deneko ngaa sën netu nemadluho vu hir alam lo, og yik sir mehönon sën rëk denadiik. Gak Melkisedek, og ko ngaa sën

netu nemadluho lo ving, rëk gagek su neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bē diik rē, om sënë vong bē nedo mala-tumsën. ⁹ Nebë saga, om hil ayoh vu bē nanër nabë: Levi* yi mehō sën neruh ngaa sën netu yu nemadluho lo, rëk mu yi og vo yō yi ngaa sën netu yu nemadluho lo vu Melkisedek ving. In Melkisedek ḵo Abraham yi ngaa sën netu yu nemadluho lo ¹⁰ loḵ buk sën Melkisedek tōḵ vu Abraham loḵ aggata. Lob loḵ buk saga og Levi* nahën loḵ nare tava navi.

Alam Deneko Seriveng Mewis Deloḵ Yah Mugeng Bej

¹¹ In Anutu tung Levi* yi mewis detu alam-deneko-seriveng bedenenër Horek vu hil medenero. Nebë saga, om nabë hir huk sën agi yoh vu bē gevong behil natu alam yohvu, og yiḵ ggovek. Rëk ma gesu yoh vu rē, om sën Anutu vong bemehō-neko-seriveng mewis ngwë verup tamusën. Rëk mehō sënë og su yoh vu Levi* yi mewis Aaron rē, gaḵ yoh vu Melkisedek. ¹² Kē, mehō-neko-seriveng mewis ti yōöhu verup loḵ yah mugeng lo bej, om saga nër bē Horek mewis yōöhu doḵ nah horek mugeng lo bej geving. ¹³ Lob Mehō sën Anutu nër gagek raḵ yi agi, og yi yō vu degwa ngwë, gaḵ yi alam og sir ti su tu mehō-neko-seriveng wirek rē gema. ¹⁴ In hil arak ni bē hil Mehöböp verup loḵ Yuda yi mewis, rëk Moses su nër bē alam Yuda denatu alam-deneko-seriveng rē.

Yesu Og Yi Mehö-neko-seriveng Degwata Nebë Melkisedek

¹⁵ Log hil mehō-neko-seriveng ngwë verup, beluho Melkisedek neggëp ti. Lob sënë mēm tatekin mehō-neko-seriveng mewis yōöhu sënë degwa vu hil beneggëp rangah rot. ¹⁶ In mehō sënë su tu mehō-neko-seriveng loḵ Levi* yi mewis yoh vu horek sën deneggooi Levi* yi mewis mu raḵ medenetu alam-deneko-seriveng lo rē. Rëk niwëek neggëp vu yi berëḵ medo mala-tumsën degwata los degwata, om sën sënë vong betu mehō-neko-seriveng. ¹⁷ In Anutu nër raḵ yi bē:

“Genatu mehō-gweko-seriveng degwata los degwata noh vu Melkisedek.”

¹⁸ Lob Anutu vo Horek wirek hen vër raḵ gagek saga. In Horek sën nër bē alam* Levi* mu denatu alam-deneko-seriveng lo, og niwëek ma besu yoh vu bē doḵ vu hil rē. ¹⁹ In Horek su yoh vu bē gevong bemehöti natu mehō yohvu rē. Om sën Anutu tatekin aggata ngwë benivesa rot kesuu Horek. Lob hil ayoh vu bē rëḵ anoh aggata sënë bana dus jaḵ vu Anutu.

²⁰ Lob Anutu su ggooi Yesu sënë raḵ tu mehō-neko-seriveng meris mu rē, gaḵ tato nema ya vavunë menër bē rëḵ natu mehō-neko-seriveng yōnon. Alam-deneko-seriveng wirek hen, og mehöti su tato nema ya vavunë menër raḵ sir bē denatu alam-deneko-seriveng yōnon rē. ²¹ Rëḵ Anutu yō ti nër yōnon vavunë, log ggooi Yesu raḵ tu mehō-neko-seriveng, log nër vu yi bē:

“Mehöböp nër yōnon vavunë ggovek ya, om su yoh vu bē rëḵ pamook yi gagek rē.

Gaḵ genatu mehō-neko-seriveng degwata los degwata.”

²² Om hil ajaḵ ni nabë gagek mewis sën Anutu joo lo, og nivesa rot bekesuu gagek wirek hen, lob vong Yesu yam in tato nabë rëḵ anon jaḵ yōnon. ²³ Wirek og alam ngahisekë detu alam-deneko-seriveng. In denediik gesu denedo degwata rē. ²⁴ Gaḵ Yesu tu mehō-neko-seriveng, lob su mehō ngwë yoh vu bē rëḵ doḵ nah ben rē, in yō rëḵ medo degwata los degwata. ²⁵ Om yō yoh vu bē rëḵ geḵo alam pin sën denesepa loḵ yi

in bē denah vu Anutu lo nah, bedemedo degwata los degwata. In yi yō nedo mala-tumsēn degwata beneketaḡ vu Anutu bē doḡ vu sir.

Mehō-neḡo-seriveng Yesu Yoh Vu Rot Bē Doḡ Vu Hil

²⁶ Mehō-neḡo-seriveng nebē sēnē yoh vu rot bē doḡ vu hil, in yi mehō vabuung gesu ngāa nipaya ti neggēp vu yi rē. Gaḡ yi mehō niveseek anon, benejom yi ahon in alam nij paya. Log tu ala bekesuu ngāa pin vu yagek.

²⁷ Alam-deneḡo-seriveng hir ggev og hir huk bē debesi seriveng noh vu buk. Lob denevesi seriveng ngwē mugin in bē kevoh yō hir ngāa nipaya na rē, loḡ mēm denevesi sēn kevoh alam hir ngāa nipaya na lo tamu. Gaḡ Yesu og su nevonḡ nebē sēnē rē. Gaḡ yik yō tung yi tu seriveng vu Anutu yik beron timu beggovek ya. ²⁸ Gagek neggēp loḡ Horek bē degooin alam jaḡ medenatu alam-deneḡo-seriveng hir yusekē, rēḡ alam sēnē og su deyoh vu bē debare nij wēek rē. Rēḡ gagek sēn Anutu nēr genēr yōnon vavunē lo verup tamusēn beggoin Nalu raḡ tu mehō-neḡo-seriveng yusekē bōp, beyi mehō yohvu los dahis benedo nebē saga degwata los degwata.

8

Yesu Tu Mehō-neḡo-seriveng Bōp Loḡ Dub-vabuung Vu Yagek

¹ Gagek sēn hil anēr agi degwa nebē hil alam-deneḡo-seriveng alaj bōp nebē sēnē nedo, berak nedo sēa ggēp Mehō-los-bengō-ggōksēn nema vesa vu yagek. ² Negin Anutu yi dub vabuung vu yagek sēn mēm dub-supinsēn-yi soḡek lo. Mehōnon su delev sēnē raḡ nemaj rē, gaḡ Mehōbōp yō lev. ³ Deneggoin alam-deneḡo-seriveng hir ggev bōp pin rak in bē degeḡo seriveng aggagga bedebetung na vu Anutu. Om yik Yesu geḡo seriveng ti geving megetung nabē saga. ⁴ Bē medo dob, og su rēḡ natu mehō-neḡo-seriveng rē. In alam-deneḡo-seriveng lo, denedo vorot bedenetung seriveng aggagga vu Anutu yoh vu sēn Horek nenēr lo. ⁵ Denevonḡ huk loḡ dub-vabuung-bōp sagi, rēḡ yik sēnēḡ dub-vabuung soḡek sēn nedo yagek lo ḡenu los tahutahu mu. Yik nebē sēn Anutu nēr vu Moses wirek bē dev dub sēl lo lob nēr vu bē, “Gwelē megwero in gedev ngāa pin noh vu ḡenu sēn sa tato vu hong ggēp ḡedu agi.” ⁶ Rēḡ mēm Kerisi ḡo huk bōpata rot kesuu alam-deneḡo-seriveng pin hir huk. In Anutu joo gagek mewis nivesa rot kesuu gagek wirek hen, lob Yesu nare vuheng atov menevonḡ banon raḡ. Lob gagek mewis sēnē degwa neggēp vu Anutu yi gagek semusēn nivesa anon sēn kesuu gagek semusēn muḡeng lo.

Gagek Mewis Kesuu Gagek Mugeng

⁷ Bē gagek sēn Anutu joo muḡinsēn lo yoh vu, og Anutu su rēḡ najoo gagek ngwē nam ḡokin geving rē. ⁸ Rēḡ Anutu lē mehōnon hir ngāa nipaya lob nēr bē:

“Mehōbōp nēr bē,

‘Ham gwengō rē!

Buk ti rēḡ berup

lob sēḡ najoo gagek mewis

vu alam Israel los alam Yuda.

⁹ Gagek mewis sēnē su rēḡ nabē

gagek sēn seḡoo vu ḡenuj lo wirek lo rē.

Wirek seḡoo gagek saga,

log seḡom loḡ nemaj ggēp Ejep

besa heli sir yom.
Rëk su denesepa loḵ sa gagek
sën sejoo vu sir lo rë,
lob sa heruu demig vu sir.’

Mehöböp nër bē sënë.

¹⁰ Loḵ Mehöböp nër ggökin bē,

‘Buk sën sa heruu demig vu sir agi govek na rë,

loḵ saḵ najoo gagek ngwë vu alam Israel gökin nabë:

Sëḵ getung sa horek pin doḵ kwaj

gesëḵ kevu doḵ na ayoj,

log sëḵ natu hir Anutu

gedenatu salam.

¹¹ Log alam pin su rëḵ detahu hir mehö ngwë los arij lo

bedenanër nabë, “Gejaḵ Mehöböp ni” rë!

Gaḵ vu buk sënë,

og hurmahen galam böp besir pin

yö rëḵ dejaḵ sa nig.

¹² In sëḵ kwag pesivin sir

bekevoh hir ngaa nipaya na,

lob sa su rëḵ kwag bo ngaa nipaya

sën devong lo nah gökin rë.’ ”

¹³ Sën nër bē gagek mewis lo, lob saga tato bē gagek muginsën mugeng rak. Om ngaa sën netu mugeng rak lo, og yik medo buk dus teka mu log vongin nama na veröḵ yi.

9

Wirek Alam-deneḵo-seriveng Hir Ggev Denetung Köḵ Tu Seriveng

¹ Gagek sën Anutu joo muginsën lo, og nër horek la sepa ving betateḵin aggata vu alam Israel in bē desepa doḵ medegetung seriveng los denajom jaḵ lu ngaa. Log tateḵin dub-vabuung sën dedev bemedo vu dob lo ving. ² Lob delev dub-vabuung sël ti bayo luu. Lob detung ram sën nema nemadvahi-bevidek-luu lo ti getevor ti, gebrët sën nedo loḵ Anutu mala lo, benedo loḵ ayo muginsën. Lob denenër ayo ti sënë bē ayo vabuung. ³ Bedelah tob böpata ruu, log denenër ayo ngwë sën netu luu yah tob demi lo bē mēm ayo vabuung soḡek rot. ⁴ Lob desemu jepö sën denevesi kabaḅ rak baru reggu nivesa ya neyoh vu dub ayo lo rak goor. Bedetung los gagek-joosën-yi yi keröng loḵ ayo sënë. Depeka goor rak keröng sënë navi pin, gemana* nedo loḵ dëḡ goor menedo loḵ keröng sënë ayo. Log Aaron yi atoheng sën ggol loḵ wirek lo los gelöng petes luu sën Anutu kevu Horek rak neggëp lo, neggëp loḵ keröng sënë ayo ving. ⁵ Angër keḅu luu denare rak keröng sënë vavunë, benetahu bē Anutu los nikapiik nedo loḵ ayo vabuung sënë. Luho banisej kebu rak sëa sën denekeseh köḵ rak yoh vu ta in kevoh alam Israel hir ngaa nipaya na lo. Kë! Om maam yik ggovek saga, gesa su yoh vu bē rëḵ natevin ngaa pin sënë betateḵin degwa rë. ⁶ Desemu ngaa pin nebë sënë, log alam-deneḵo-seriveng deneloḵ ya dub-vabuung sël sënë ayo ngwë muginsën yoh vu buk pin bedenevong huk loḵ. ⁷ Gaḵ mēm ayo ngwë sën netu luu lo, og alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp yö timu nelöḵ ya ayo beron ti ti neyoh vu ngebek pin. Neḵo seriveng nikök beya netetëhin rak sëa in bē kevoh yö yi ngaa nipaya na, gekevoh alam Israel pin hir ngaa nipaya

sên devong rëk su kwaj nevo rë lo na geving. ⁸ Anon Vabuung tato vu hil rak sënë nebë: Nabë nahën denegevang huk doḵ dub sël ayo muginsën, og hil su ayoh vu bê adok na ayo vabuung sogek rot rë geyö rëk nahën. ⁹ Lob ayo muginsën netahu rak buk sên gwëbeng agi, in denesepa lok Horek medenetung seriveng aggagga vu Anutu lok ayo muginsën sënë. Rëk ngaa pin sënë su yoh vu bê gevang balam sên deneko seriveng yam lo ayoj niröp jak bedenatu alam nijvesa rë gema. ¹⁰ Horek seriveng-yi sënë, og horek rak nos los reggu gengaa numsen, gehorek aggagga rak sên ripeksën nemad lu ngaa lo. Rëk horek sënë og yik horek hil navid-yi mu. Rëk Anutu tung horek pin sënë in bê desepa doḵ rot bena berup doḵ buk sên gevang gagek mewis berup lo.

Kerisi Tung Yö Nikök Tu Seriveng

¹¹ Rëk gwëbeng Kerisi luḵ yam, lob tu alam-deneko-seriveng yusekë böp benegin ngaa mewis nivesa vesa sên gwëbeng agi. Loḵ mêm loḵ ya dub-vabuung sël sogek sên nedo yagek bemalangeri rot bekesuu muginsën lo. Mehönon su delev dub sënë rak nemaj rë, besu ngaa-dob-yi rë. ¹² Rëk su ko memëk los burmakau maluh tuvek nij kök betung tu seriveng rë. Gaḵ ko yö nikök beloḵ ya ayo vabuung sogek rot vu yagek betung tu seriveng beron timu beggovek ya. Lob baḡo hil yah rak sënë in bê hil medo malad-tumsën degwata los degwata. ¹³ Nabë mehöti keyëh Horek beningöhek rak, og alam-deneko-seriveng lo deneko memëk los burmakau maluh nij kök ving vewev sên denevesi burmakau avëh menetepuv lo, bedenetetëhin rak yi in bê navi niveseek jak nah gökin gëp Anutu mala. ¹⁴ Rëk mu Kerisi nikök kesuu sënë in ngaa nipaya ti su neggëp vu yi rë. Lob Anon Vabuung sên nedo degwata los degwata lo lok vu yi betung yi tu seriveng nivesa vu Anutu. Om nikök su ripek hil navid mu rë. Gaḵ sekee hil ayod peggo ving geḡo ngaa diiksën vër, gemëm hil nehevong Anutu sên mala-tumsën degwa lo yi huk.

Kerisi Nikök Vo Gadu Loḵ Gagek Mewis

¹⁵ Nebë saga, om Kerisi nedo hil los Anutu vuheng atov in bê gevang begagek mewis anon jak. Diik in bê geḡo alam nom bekevoh hir ngaa nipaya pin sên denevang wirek loḵ buk sên gagek wirek hen yö nahën neggëp lo na. Nebë saga, om alam pin sên degengo Anutu yi köök medetamuin lo, og degeko ngaa sên Anutu nër wirek bê bo vu nalu lo lo, bedemedo malaj-tumsën degwata los degwata. ¹⁶ Mehö sên nenër yi kupek lu ngaa ggelek yi alam vorot in kwa nevo bê rëk nadiik lo, og nekevu loḵ kapiya menejoo niwëek. Lob nabë mehö la sënë kwaj nevo bê degeko ngaa saga natu hir ngaa, og alam pin yö dejak ni namugin nabë mehö saga lo diik ya yönon, loḵ mêm degeko. ¹⁷ Yönon, mehönon nediik ggovek loḵ mêm gagek sên lo anon nerak. Gaḵ nabë mehö sên lo su diik rë geyö nahën nedo mala vesa, og yi gagek sên joo lo su anon rak rë geyö nahën. ¹⁸ Kë! Lob sên alam Yuda denesis reggu medenekeseh nij kök lo, yik rak degwa saga in bê tato nabë gagek sên Anutu joo vu sir lo anon rak beneloḵ vu sir. ¹⁹ Wirek Moses nër Horek yi gagek pin vu alam ggovek, loḵ mêm ko burmakau tuvek ti nikök los memëk ti nikök ving bêl, log dagoo sipsip niviis kök los vos ti nebë bigbig ris loḵ betetëhin rak kapiya-horek-yi, gerak alam pin ving. ²⁰ Log nër bê, “Kök sënë in bê tato nabë Anutu joo gagek vu ham.” ²¹ Log yik Moses tetëhin kök rak dub-vabuung sël nebë saga ving gerak gabum lu ngaa pin sên huk-dub-ayo-yi

lo. ²² In Horek nêr ngaa ngahisekê rot bê kôk gevong benij veseek jak, gak nabê kôk su keseh rê, og Anutu su nekevoh mehônnon hir ngaa nipaya ya rê.

Kerisi Yö Tung Yi Tu Seriveng In Kevoh Hil Ngaa Nipaya Na

²³ Yônnon, denekeseh kôk nebê sênê in bê dub los yi kupek lu ngaa pin sên nedo dob agi nijveseek* jak. Rêk mu dub sênê og dub anon sogek sên nedo yagek lo kenu mu. Om nabê dub anon sogek sên nedo yagek lo yi ngaa nijveseek jak, og hil sero seriveng nivesa rot sên kesuu lo in gevong benijveseek jak. ²⁴ Hil arak ni bê Kerisi su loğ ya dub-vabuung sên mehônnon delev rak nemaj tu Anutu yi dub-vabuung kenu lo rê, gak loğ ya yagek niröp. Lob gwëbeng loğ yah hil bed menare Anutu mala in bê doğ vu hil. ²⁵ Alam-deneko-seriveng hir ggev böp neko kôk yoh vu ta pin in bê getung natu seriveng vu Anutu, lob nekol meneloğ ya dub ayo vabuung. Rêk sênê og su yö nikôk rê. Rêk mu Yesu loğ ya yagek betung yi tu seriveng vu Anutu beron timu, gesu vong nebê sênê ggök ggökin rê. ²⁶ Bê gevong beron ngahisekê, og rêk geço kerus beron ngahisekê rot gëp sên Anutu tung dob lo benam berup doğ sên gwëbeng agi. Rêk mu ma. Gemëm gwëbeng dus rak bê dob nama na, lob Kerisi yik luk yam dob beron timu in bê getung yi natu seriveng vu Anutu in kevoh hil ngaa nipaya na. ²⁷ In mehônnon pin yik denadiik beron timu, log mêm debare nam gagek. ²⁸ Om sên Kerisi tung yi tu seriveng beron timu vu Anutu in bê kevoh hil ngahisekê hil ngaa nipaya na. Log rêk nom beron ngwë gökin, rêk mu su rêk nom in kevoh mehônnon hir ngaa nipaya na rê. Gak nom in geço alam sên medo denegin yi lo medenah.

10

Seriveng Sên Wirek Lo Su Yoh Vu Bê Kevoh Hil Ngaa Nipaya Na Rê

¹ Hil nehalê Horek nebê ngaa sên rêk berup tamusên lo kenu mu, gak su ngaa anon yônnon rê. Horek nêr bê degetung seriveng gëp ti noh vu ngebek pin, rêk su yoh vu bê sesor alam sên denesepa loğ lo benijvesa jak rot rê. ² Gak nabê Horek yoh vu bê gevong benijvesa jak yônnon, og su rêk degetung seriveng gök gökin rê. In alam sên denesepa loğ aggata saga lo yik sir pin nij veseek jak jak yik seriveng timu saga lob su rêk kwaj bo nah nabê ngaa nipaya neggëp vu sir rê. ³ Rêk ma geseriveng sênê nevong bekvaj nevo hir ngaa nipaya neyoh vu ta ti ti lo. ⁴ Rêk burmakau maluh los memêk nij kôk su yoh vu bê kevoh ngaa nipaya na rê. ⁵ Om sên Kerisi yam dob lob sepa loğ Saam sên neggëp loğ Anutu-yi-ğapiya lo benêr rak Anutu bê:

“Nim lël bê su dengis reggu los degetung seriveng aggagga vu hong,
rêk mu gero navi ti in gebo vu sa.

⁶ Reggu sên denevesi los dahis rak jepö lo,
geseriveng sên denetung in bê kevoh hir ngaa nipaya na lo,
og su ahëm neving rê.

⁷ Om sên senêr gagek yoh vu sên dekevu rak sa
meneggëp loğ hong çapiya lo bê,

‘Anutu, seyam lo!

Seyam in bê sepa doğ kwam!’ ”

* **9:23:** Niveseek sênê nêr bê detetêhin kôk rak ngaa sênê gedejom rak in, in bê ngaa nipaya ti su gëp doğ. Gak natu ngaa yohvu, lob tu Anutu yi ngaa vabuung beyoh vu bê degevong Anutu yi huk jak.

⁸ Nër raḵ seriveng sën denesepa loḵ Horek medenetung lo mugin bë, “Nim lël bë su dengis reggu los degetung seriveng aggagga vu hong, gereggü sën denevis los dahis raḵ ya jepö lo, geseriveng sën denetung in bë kevhoh hir ngaa nipaya na lo, og su ahëm neving rë.” ⁹ Lok yom nër raḵ neggëp hus bë, “Seyam lo! Seyam in bë sepa dok kwam!” Nër gagek saga in bë tatekin nabë ngaa muginsën saga nöḵ gëp, gengaa mewis dok nah ben. ¹⁰ Yesu Kerisi sepa loḵ Anutu kwa betung navi netu seriveng yik beron timu, lob sënë vong behil atu alam nid röp raḵ.

Kerisi Yi Seriveng Yoh Vu Bë Kevoh Hil Ngaa Nipaya Na

¹¹ Alam-deneḵo-seriveng pin denare medenevong hir huk yoh vu buk pin. Denetung seriveng yik nebë sën lo lok yah yahin, rëḵ seriveng sënë su yoh vu bë kevhoh ngaa nipaya na rë. ¹² Rëḵ Kerisi tung seriveng yik perurek timu in bë kevhoh ngaa nipaya na, lob yik timu sënë venuh ya meneggëp in gëp. Vong nebë sënë ggovek, log yah meya nedo Anutu nema vesa, ¹³ beyö nedo bemedo negin in bë Anutu getung alam sën denesis begö vu yi lo degevek na vaha gebinë. ¹⁴ Alam sën neving benij röp nerak lo, og yik vong benijvesa raḵ rot. Yik raḵ seriveng perurek timu sënë, om rëḵ demedo nivesa degwata los degwata. ¹⁵ Lob Anon Vabuung tatekin vu hil bë gagek sënë anon raḵ in nër muginsën meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bë:

¹⁶ “Mehöböp nër bë, ‘Buk sënë govek na rë,
loḵ saḵ najoo gagek mewis ngwë sënë vu sir nabë:
Sëḵ getung sa horek pin dok ayoj,
gesëḵ kevu dok kwaj.’”

¹⁷ Log nër ving bë,
“Sa su rëḵ kwag bo hir ngaa nipaya
los ngaa sën neggëp vu sir lo gökin rë.”

¹⁸ Nebë sënë, om Anutu kevhoh hil ngaa nipaya ya, gehil su rëḵ getung seriveng ngwë gökin in kevhoh hil ngaa nipaya na rë.

Hil Gevong Geving Anon Bana Dus Vu Anutu

¹⁹ Yesu keseh niḵöḵ in hil, om arig lo, hil ayoh vu bë adok na Anutu yi dub ayo vabuung soḵek rot, gaḵ hil su agöneng. ²⁰ Yönon, Yesu diik raḵ ḵelepeko* betatekin aggata mewis vu hil behil ayoh vu bë geruu tob sën neruu dub ayo vabuung soḵek rot lo gadok na. Aggata sënë og yik yö navi baggata-mala-tumsën-yi. ²¹ Yik hil alam-deneḵo-seriveng yuseḵë böp ti nedo, benegin Anutu-yi-alam pin. ²² Tetëhin yö niḵöḵ loḵ ya hil ayod in bë jevu gekevhoh ngaa nipaya sën hil arak ni bë neggëp vu hil lo na. Geripek hil navid raḵ bël malangeri. Nebë saga om hil ayod nidëlin ngaa kuungsën pin na, gehil ayod na timu vu Anutu yönon behil ana dus jak yi. ²³ Hil nanër ngaa nivesa sën hil medo nehegin lo rangah gehil najom ahon bemedo. In hil arak ngaa pin sën Anutu nër bë rëḵ gevong vu hil lo ni bë rëḵ gevong yönon.

²⁴ Log hil kwad bo arid lo geving babër kwaj in desepa dok aggata-ahëvingsën-yi los degevong huk nivesa vesa. ²⁵ Gehil su nid tebö in sën hil los Kerisi-yi-alam angupin hil begalë Soda los gevong raro lu ngaa lo, nabë sën alam vahi nij tebö raḵ lo. Gaḵ hil medo dok ti megadu hil vewen vewen. Kë, hil gevong nabë sënë rot in hil arak ni bë Kerisi yi buk yam dus raḵ.

Hil Su Geruu Demid Vu Anutu Nalu

26 Nabë hil arak Kerisi yi gagek anon ni vorot, rëk hil anom kwad bo besepa doḡngaa nipaya, og seriveng ngwë su neggëp in bë kevoh hil ngaa nipaya sënë na rë. 27 Gaḡ hil rëk agöneng rot gemedo gegin sën Anutu gengo hil gagek log getë hil doḡ na nengwah lo. In nengwah niḡerus ata nedo in bë ga alam sën denevong ayej vu Anutu lo. 28 Hil arak Moses yi Horek ni bë: Nabë mehöti keyëh, lob mehö luu ma mehö löö degelë bedenänër yi nipaya sënë rangah doḡ ti, og yi alam su rëk kwaj gevongin mehö sënë rë, gaḡ rëk dengis yi menadiik. 29 Nebë saga, om ham jaḡ ni nabë mehöti sën baḡë Anutu Nalu duk kebus lo, og rëk natök vu maggin böpata rot mekesuu. In Kerisi yi kök sën tato bë Anutu joo gagek mewis vu hil lo vong bemehö saga niröp rak. Rëk ma gelë kök sënë nebë ngaa meris gesu vabuung rë, benër pelë rak Anon Vabuung semusën-yi. 30 Hil arak Mehö sënë ni, sën nër bë, “Vo loxsën nipaya nyëvewen og sengo sa huk. Om ham naköök gesengo rëk bo nipaya nyëvewen doḡ nah.” Log nër ggökin ving bë, “Mehöböp yö rëk gengo yi alam hir gagek beseggi.” 31 Nabë Anutu sën mala-tumsën degwa lo najom hil ahon in bo ngaa nipaya nyëvewen vu hil, og hil rëk agöneng böpata rot in ngaa sënë.

Hil Gevong Geving Niwëek Bemedo

32 Rëk mu ham kwamin bo nah buk sën ham tu Kerisi-yi-alam nyëdahis lo nabë ham alam vahi dedeginengin ham rak ngaa maggin rot beham kwerë. 33 Denevarah ham buk la ya alam pin malaj, gedenenër gagek nipaya rak ham, gedenesis ham rak malaj. Gebuk la og ham nelok ya ving alam sën denekerë maggin nebë agi, beham los nekwerë menelok vu sir. 34 In ham kwamin nevongin alam sën deneya qarabus lo. Log alam la denevo ham ngaa lu ngaa vër in ham, rëk mu ham kwamin vesa menelë sir mu. In ham rak ni ggovek ya bë ham ngaanon sën kesuu ngaa-dob-yi lo, yö nahën nedo berëk medo degwata los degwata. 35 Om ham su gwevuu sën ham nevong ving niwëek ata lo na, in ham rëk gweko nyëvewen nivesa böpata rot. 36 Ham bare niwëek nabë sënë in nabë ham sepa doḡ Anutu aye, og mëm ham rëk gweko ngaa nivesa sën Anutu nër wirek bë rëk gevong vu ham lo. 37 In Anutu nër meneggëp lok yi qapiya bë,

“Su hus ading rë, gaḡ yik buk dus teka mu,
log mehö sën bë rëk nam lo vongin nam.
Su rëk naköpek rë.

38 Salam yohvu lo rëk demedo malaj-tumsën
in ayoj neyam timu vu sa.

Gaḡ nabë denajul medenah,
og sa su rëk ahëg nivesa vu sir rë.”

39 Rëk mu hil su alam-julsën-yi sën hil rëk malad nama lo rë. Gaḡ hil alam-vongvingsën-yi sën hil rëk medo malad-tumsën.

11

Sën Hil Ayod Na Timu Vu Anutu Lo Degwa Nebë Sënë

1 Lob sën hil ayod neya timu lo vong behil narak ni bë ngaa sën hil navo kwad in bë Anutu bo vu hil lo rëk anon jaḡ. Gevong behil narak ni ving bë ngaa sën hil su malad narak rë lo nedo yönon. 2 In wirek og alam teta ayoj neya timu vu Anutu, om sën ko sir rak bë sir alam nijvesa. 3 Yönon, hil ayod neya timu vu Anutu, om sën hil narak ni bë tung yaḡek los dob

raḵ avi. Nesemu nḡaa pin sēn nedo mehil nehalē agi raḵ nḡaa sēn hil su ayoh vu bē galē jaḵ malad rē lo.

Abel Lööho Enok Lu Noa

⁴ Abel ayo ya timu vu Anutu, om sēn Anutu lē yi seriveng nivesa bahē neving kesuu ari Kain hen, lob nēr yi bē yi mehō yohvu. Lob Abel diiḵ, rēḵ mu yi ḡageḵ sēn ayo neya timu lo yō nahēn negḡep menenēr vu hil.

⁵ Log Enok ayo neya timu vu Anutu om sēn Anutu ḵo yi raḵ ya yaḡeḵ gesu diiḵ rē. Mehōnon desero yi rēḵ ma gesu detōḵ vu yi rē, in Anutu ḵo yi ya. In ḡageḵ negḡep loḵ Anutu-yi-ḵapiya nebē Enok yō nahēn nedo dob, log Anutu kwa vesa in yi, in nevonḡ nḡaa yoh vu Anutu kwa.

⁶ Rēḵ mu nabē mehōti su ayo na timu vu Anutu rē, og su yoh vu bē rēḵ gevonḡ bAnutu kwa vesa in yi rē. In alam sēn denevonḡ in bē dena vu Anutu lo, og degevonḡ geving nabē Anutu nedo, gedegevonḡ geving nabē nevo nyēvewen nivesa vu alam sēn denesero yi lo, loḵ mēm deyoh vu bē denatōḵ vu yi.

⁷ Log Anutu nēr nḡaa sēn vongin berup lo vu Noa. Su mala raḵ rē geyō nahēn, rēḵ vong ving Anutu aye beggureḵ babu mesemu yaḡ bōpata ti in bē luho venē genalu lo bededoḵ na demedo nivesa doḵ, in su malaj nama. Noa nevonḡ nebē sēnē in ayo neya timu vu Anutu, lob sēnē tato bē nḡaa nipaya negḡep vu alam pin vu dob. Lob Anutu nēr Noa bē yi mehō yohvu, degwa raḵ sēn ayo neya timu lo, lob yiḵ Anutu nenēr alam sēn ayoj neya timu vu yi lo pin nebē saga.

Abraham

⁸ Log Anutu tahi Abraham wireḵ, lob Abraham vong yoh vu aye bevuu yi nyēḡ ya, geya dob len ti sēn Anutu nēr bē rēḵ gevonḡ vu yi bemēm natu yi nirōp lo. Abraham su rak dob sēn bē na lo ni rē, rēḵ vong ving beya in ayo neya timu vu Anutu. ⁹ Ayo neya timu, om sēn luḵ meya nedo dob len ti sēn Anutu nēr tato bē rēḵ gevonḡ vu yi lo, lob nedo loḵ dob sēnē nebē sēn yi mehō nyēḡ ngwē ti. Nedo loḵ begḡang sēl ving nalu Isaak lu bu Yakop-mehō luu sēnē rēḵ degeḵo dob geving yi noh vu sēn Anutu nēr wireḵ lo. ¹⁰ Rēḵ mu Abraham yō nahēn medo mekwa nevo bē doḵ na begḡang-bu soḡeḵ los niwēēḵ sēn Anutu semu vu yaḡeḵ menero lo.

¹¹ Log venē Sara yi buk sēn geḵo nalu lo maya, rēḵ mu ayo ya timu vu Anutu om sēn vong beniwēēḵ yoh vu bē geḵo nalu. Kwa nevo bē Anutu joo ḡageḵ ggoveḵ ya bē geḵo nalu, om rēḵ gevonḡ banon jaḵ.

¹² Nebē saga, lob yiḵ mehō timu saga sēn atov ya bedus raḵ bē nadiiḵ agi tu alam nḡahiseḵē degwaj. Yi mewis deverōḡ rot besir nḡahiseḵē raḵ nebē betuheng sēn denedo yaḡeḵ babu lo los raggēr loo nenga, lob mehōnon su deyoh vu bē denetevin rē. ¹³ Alam pin sēnē ayoj neya timu vu Anutu medenedo bedediḵ ya gesu deḵo nḡaa nivesa sēn Anutu nēr wireḵ bē bo vu sir lo vu dob rē. Gaḵ yō denare adingnē gedenelē bekwaj vesa gedenenēr bē, “He nado dob sēnē nebē vatēvek. He yam nehaḵo loḵ dob sēnē mu.” ¹⁴ Alam sēn denenēr gageḵ nebē agi, og hil ajaḵ ni nabē denevonḡ in bē denatōḵ vu yō hir nyēḡ nirōp. ¹⁵ Su kwaj nevo nyēḡ sēn devuu gedeyam lo rē. Bē kwaj bo nyēḡ saga, og aggata negḡep beyoh vu bē denah medena ḡokin. ¹⁶ Gaḵ sēnēḵ ayoj neya vu nyēḡ yō ngwē sēn kesuu benivesa rot lo. Nyēḡ sēnē negḡep vu yaḡeḵ, om sēn Anutu su ni nemum in sēn denenēr bē hir Anutu yi lo rē, in tongin nyēḡ bōpata ti in bē demedo doḵ.

17-18 Lob Anutu seggi Abraham, rëk Abraham ayo ya timu vu yi, om sën vongin bë getung nalu Isaak natu seriveng. Yönon, Anutu joo gägek vu Abraham ggovek ya bë, “Rëk denanër Isaak yi mewis lo mu nabë hong mewis sir,” rëk vongin bë getung nalu perurek timu sënë natu seriveng. ¹⁹ In kwa nevo bë: Nabë nadiik, og ggovek gAnutu yoh vu bë rëk gevong bevesa doḱ nah. Nebë sënë, om yönon, hil ayoh vu bë nanër gägek peggirinsën jaḱ sagi nabë Abraham ḱo Isaak vu diḱsën yom.

Isaak Lööho Yakop Lu Yosep

²⁰ Log yik Isaak sënë ayo neya timu vu Anutu ving, om sën jom raḱ in nalu Yakop luho Esau bë Anutu semu luho, gekah ngaa ngaa sën rëk natöḱ vu luho vu tamusën lo raḱ ya luho.

²¹ Log yik Yakop ayo neya timu vu Anutu, om sën dus raḱ bë nadiik lob pesohek raḱ atoheng medudeḱ, gejom raḱ in Yosep nalu maluh luho bë Anutu semu luho.

²² Log yik Yosep ayo neya timu vu Anutu, om sën dus raḱ bë nadiik, lob nër bë nahub rë, rëk alam Israel rëk degevuu Ejep gedena jaḱ lob degeḱo sekë sepa.

Moses

²³ Log Moses ama lu ata ayoj neya timu vu Anutu, om sën Moses ata ḱo yi to, lob ama lu ata delë yi bë hurmahen nivesa rot. Lob luho su deggöneng in mehö-los-bengö Parao yi horek rë, gaḱ devun yi meneggëp beggang ayo yoh vu kwev löö.

²⁴ Log Moses ayo neya timu vu Anutu, om sën yi böp raḱ lob nilël bë su denanër yi nabë Parao nalu avëh nalu yi. ²⁵ Gaḱ yö kwa vo bë geḱo maggin geving Anutu-yi-alam in nilël bë su sepa doḱ ngaa nipaya sën vongin mala nama na agi. ²⁶ Alam Ejep denenër pelë raḱ mehö sën Anutu ggoin raḱ in bë geḱo yi alam nah lo, rëk Moses su neggöneng in hir gägek rë. Gaḱ nelë bë nivesa bekesuu Ejep hir monë los vunëḱ vunëḱ pin. In kwa nevo nyëvewen nivesa sën Anutu rëḱ bo vu yi lo. ²⁷ Moses ayo neya timu vu Anutu, om sën kedi vu Ejep meya, gesu ggöneng in mehö-los-bengö Parao bë rëḱ ahë sengën rë. Mehönon su denelë Anutu raḱ malaj rë, rëḱ mu Moses vong nebë sën lë Anutu raḱ mala, om sën niwëëḱ. ²⁸ GeMoses ayo ya timu vu Anutu, om sën sepa loḱ Anutu aye bevong Buk-ggöksën-yi* nyëdahis, benër bederikin sipsip ḱöḱ raḱ Israel hir veluung avi in bë angër sën nesis Ejep naluj aguu lo su ngis Israel naluj aguu.

Israel Ngahiseḱë Rot Ayoj Neya Timu Vu Anutu Wirek

²⁹ Log alam Israel ayoj ya timu vu Anutu, om sën degwang Loo-ḱöḱ vuheng atov medeyoh tewit medeya. Log alam Ejep to denetahu ving, rëḱ ma geloo yom dahun sir medediik.

³⁰ Log alam Israel ayoj ya timu vu Anutu, om sën ya deḱo loḱ Yeriko hir ḱatum gelöng degwa yoh vu buk nemadvahi-bevidek-luu, log ḱatum pekëpin.

³¹ Log avëh baggëb Rahap ayo ya timu vu Anutu, om sën loḱ vu mehö luu sën deya ḱasöm lo. Om sën nedo vesa galam Yeriko pin malaj ma in su ayoj neya timu vu Anutu rë.

³² Log sëḱ nanër gägek va geving-a? Ma! Bë sa nanër gägek jaḱ Gideon, geBarak, geSamson, geYepta, geJaḱ Davit luho Samuel galamdenenër-gägek-rangahsën lo, og maḱ buk su yoh vu rë. ³³ Alam sënë

ayoj neya timu vu Anutu, om sën devong begö niwëek medekesuu alam-los-bengöj ngahisekë hir alam-begö-yi. Desepa loḵ ngaa niröp bedeneko ngaa sën Anutu nenër bē rēḵ bo vu sir lo. Gesir vahi devong bereggu böp layon nyëj neköpek. ³⁴ Gesir vahi denepuv nengwah tumsën böpata menekul. Log sir vahi deneruh anil nivesa gesu begö netök vu sir medenediik rē. Nij wëek masën, rēḵ Anutu nelok vu sir benij wëek nerak, betum denevong begö niwëek bedenetii alam-yu-ngwë hir alam-begö-yi bedeneyah bej. ³⁵ Gavëh la, og naluj nediik rēḵ ma gedenedeki rak yah ggökin bedeneko sir vu diiksën yom. Galam vahi og alam nij paya denejom sir ahon medenevasap navij in bē gesang böpata medenediik. In nabë degeruu demij vu Anutu, og rēḵ alam nij paya dedëin sir medena. Rēḵ ma gekwaj nevo bē rēḵ dekedi jak nah gökin gëp bedub vu tamusën, bedemedo malaj-tumsën nivesa rot, om denejom sir ahon. ³⁶ La deneko maggin rak sën alam nij paya denenër pelë rak sir los deneveek sir rak aggis, gedeneduu sir la rak sëng medeneko sir ya karabusa lo. ³⁷ Gedenetengwa sir la rak gelöng. Gedeneko segë medenehek sir la rak luu. Gedenepelëpin sir la pangsën rot. Gedeneketöv la kwaj rak paëp-yu-anil. Gesir la og yö denevëh sipsip los memëk navij netu tob gedeneḵo loḵ loḵ. Denerak vu in ngaa navij yi pin, galam denevasap sir medenevo maggin vu sir rot. ³⁸ Sir alam nijvesa rot, lob alam sën denesepa loḵ aggata-dob-yi lo su yoh vu bē losho alam vongvingsën sënë demedo dok ti rē. Om sën ya deneketul loḵ medenevun sir ggëp nyëg-yumeris los kedu, gepekë len los waak. ³⁹ In alam sënë pin ayoj neya timu vu Anutu pangsën, lob arëj nivesa neggëp Anutu mala. Rēḵ yö denahën gesu deḵo ngaa nivesa sën Anutu nër wirek bē rēḵ bo vu sir lo rē. ⁴⁰ In Anutu kwa vo bē rēḵ gevong ngaa nivesa rot ti vu hil kesuu gagek semusën muginsën. Lob anon rak in bē mëm hil los sir sën ayoj neya timu vu yi wirek lo natu alam nid vesa rot gëp ti.

12

Hil Malad Na Vu Yesu Megevong Geving

¹ Yönon, alam sën ayoj neya timu vu Anutu wirek lo, og sir yu böpata bemalaj nesepa hil. Om hil gerurin ngaa sën neḵo hil malad vër lo pin, gengaa nipaya sën nejom hil ahon lo geto, gehil nid wëek meserög niwëek in ngaa nivesa sën Anutu ggoo in rak vu hil bē hil serög in lo. ² Hil malad na vu Yesu besepa dok yi, in vong nivesa rot kesuu alam sën ayoj neya timu vu Anutu agi pin. Ayo neya timu vu Anutu yönon rot, gaḵ sir ti su vong nebë yi rē. Kwa nevo bē rēḵ kwa vesa rot vu tamusën, lob jom yi ahon bekerë maggin gediik rak kelepeḵo*, in lë kelepeḵo* yi nimumsën nebë ngaa meris. Lob gwëbeng nedo ggëp Anutu yi sëa nema vesa.

Maggin Netök Vu Hil In Bë Hil Agërin Hil

³ Ham kwamin bo nabë alam nij paya denelë Yesu paya wirek bedene sis begö vu yi rot, rēḵ mu yö nare niwëek. Om ham kwamin bo nabë sënë in ham su nimin tebö benim in yes yes. ⁴ Ham nesis begö vu ngaa nipaya in bē ham dahun na, rēḵ mu ham ti su piv köḵ mediik rē geyö nahën. ⁵ Maḵ ham kwamin virek in gagek sën Anutu vong vu ham in bē ham ayomin niwëek jak lo? Nër bē yö nalu ham. Om nër bē:

“Naluḵ, nabë Mehöböp gevong ngaa maggin natök vu hong in barah hong verök

og su genanöp jak nabë sënëḵ ngaa meris.

Genabë bo gagek jak hong,
og ayom su ni tebö jak.

⁶ In ham rak ni bë: Nabë Mehöböp ahë geving mehöti,
og nevo maggin vu yi in bë barah yi verök,
log nabë geço mehöti benanër yi nabë nalu,
og neveek yi.”

⁷ Anutu nevonḡ bemaggin netök vu ham in bë barah ham verök. Nevonḡ ngaa nebë sënë vu ham in nelë ham nebë nalu lo. Ma hurmahen re yö nedo gama su nevarah yi verök rë? ⁸Ma! Alam pin denevarah naluj verök. Om nabë su barah ham verök rë, og su nalu anon ham rë, gaḡ ham nebë hurmahen sën ataj ḡo sir duum lo. ⁹Ham rak sënë ni ving bë: Hil amad vu dob denevarah hil verök, gehil nahurek babuj. Hil nehevong nebë sënë vu hil amad dob-yi, om yik hil dahun hil bagurek hil Amad sën negin hil anod lo babu nabë sënë pangsen rot, in mëm hil medo maladtumsën degwata. ¹⁰Hil amad vu dob denevarah hil verök hus dus teka mu neyoh vu kwaj. Rëḡ Anutu og nevarah hil verök in bë doḡ vu hil behil rëḡ nid röḡ jak rot nabë yi. ¹¹Yönon, hil amad denevo maggin vu hil in bë debarah hil verök, rëḡ hil su kwad vesa in rë. Gaḡ hil ayod maggin loḡ tum tamusën og nevonḡ behil nahërin hil, lob mëm hil nehevong ngaa niröp gehil nado revuh.

Hil Adev Doḡ Bebare Niwëëḡ

¹²Om nabë ham sekëmin nama, og hameḡ ngol nimin telitek gegvong huk niwëëḡ. Log nabë ham lupin natuugin, og hameḡ ngol ham bebare niwëëḡ. ¹³Ham noh aggata sën neya niröp lo, in ham rëḡ kwetul vahamin vahi sën nipaya lo benipaya jak. Gaḡ ham nahubin, in nivesa jak gökin. ¹⁴Ham gwevong huk niwëëḡ in ham los alam pin medo jevuh ti. Geham gwevong huk niwëëḡ in ham natu alam vabuung, in alam sën su denetu vabuung rë lo, og su rëḡ degelë Mehöböp rë. ¹⁵Ham gwegin ham nivesa, in ham arimin ti rëḡ bës bemala nama gesu natök jak Anutu yi semusën rë. Log ham gwegin ham nivesa in ham ti rëḡ gelë ngwë paya bemedo natumin, lob böḡ jak nabë sën kele nipaya ti kip loḡ ham vuheng besis anon ni mengëës, lob bo maggin vu ham. Lob ngaa nebë sënë rëḡ gevong ningöhek jak ham pin gëḡ Anutu mala.

¹⁶Log ham gwegin ham nivesa in ham ti rëḡ sepa doḡ aggata baggëb-yi, log ngwë rëḡ gelë Anutu yi semusën nabë ngaa meris, nabë sën Esau vong wirek lo. Lëëin semusemu sën alam aguu deneko lo yah rak ari amon in nos yik buk timu yi. ¹⁷Ham rak ni bë Esau yom vong rak rak rot vu tamusën in bë geço semusën nah vu yi, rëḡ ama nër bë su yoh vu rë. Yönon, su rot bë gevong nom vu yi, rëḡ ma gesu yoh vu bë pekwë gagek rë.

Hil Verup Kedu Nivesa Sion* Ggovek Ya

¹⁸Gwëbeng ham su verup ya nedo dus vu ngaa sën ham yoh vu bë parah lo rë, nebë sën alam Israel denelë rak malaj ggëḡ kedu Sinai wirek lo. Ham su ya verup vu nengwah böḡ los malakenu gemala vahis, gesang niwëëḡ ata, ¹⁹gesën avuuk nesu lo, gesën aye ti nevengwëng lo rë. Alam Israel dengo aye sën nevengwëng yam vu sir agi, lob desu vu Moses bë nij lël bë su degengo gökin. ²⁰Deggöneng rot in gagek sën Anutu nër vu sir lo bë, “Nabë mehöti, ma reggu ti, na pavil kedu sënë, og ham tengwa yi jak gelöng menadiik.” ²¹Deggöneng rot in ngaa sën delë lo, lob Moses

nër ving bê, “Sa helêk anon mekenug verup.” ²² Rêk mu ham su ya verup vu ngaa nebê sên sir agi rê. Gağ ham ya verup vu kedu Sion* mu, gevu Anutu sên mala-tumsên degwa lo yi nyêg. Yik Yerusalem sogek sên nedo vu yagek lo. Ham yam dus rağ angêr mehômehô sên desup sir medenedo los kwaj vesa lo, ²³ losho Kerisi-yi-alam pin sên detu Anutu nalu aguu bekevu arêj neggêp yagek bê yô hir nyêg niröp lo. Log ham verup nare dus rağ Anutu sên neseggi mehônnon pin hir gagek lo, losho alam kenuj vu yagek. Sir sên Anutu nêr sir bê sir alam yohvu benijvesa rağ vorot lo. ²⁴ Geham verup dus rağ Yesu sên nare vuheng in gevong begagek mewis anon jağlo. Gagek mewis sên Anutu joo lo. Yesu keseh nikök in bê gevong behil nid vesa jak. Lob nikök sênê su nebê Abel nikök sên ngeek in Anutu bê bo nyêvewen doğ nah wirek lo rê. Gağ sênê kevoğ hil ngaa nipaya ya, om kesuu.

Hil Gegin Hil Nivesa

²⁵ Ham gwegin ham! In ham rêk gwemir nengamin vu Anutu yi gagek. Vo gagek niwêek vu alam Israel vu dob sênê wirek, rêk dekeyêh aye, lom deko nyêvewen loğ yah. Su deyoh vu bê debeya in hir ngaa nipaya nyêvewen bedenoh nenga in rê. Om gwêbeng Anutu nedo yagek gevo gagek niwêek ata vu hil. Rêk nabê hil geruu demid yu yi, og hil su ayoh vu bê rêk beya banoh nenga in hil ngaa nipaya nyêvewen rê, gağ rêk nama. ²⁶ Wirek vu buk saga, og Anutu vengwêng, lob dob sesêsin. Lok gwêbeng nêr vu hil bê, “Sêk sesêsin jağ dob beron ngwê gökin. Lob sa su rêk sesêsin jağ dob mu rê, gağ sêk sesêsin jağ dob los yagek doğ ti.” ²⁷ Lob gagek sên nêr bê beron ngwê gökin agi tato vu hil bê: Ngaa sên Anutu tung wirek beyoh vu bê sesêsin jağ lo, og ngaa sênê rêk kehe bemala nama na. Gağ ngaa anon sên su yoh vu bê sesêsin jağ rê lo mu mêm yô rêk demedo. ²⁸ Om nyêg sên vo vu hil lo, og mehôti su yoh vu bê sesêsin jağ mekepê rê. Om hil kwad vesa vu Anutu in sênê, behil nadudeğ vu yi, gehil gevong yi huk noh vu sên ahê neving lo. Hil gağo arê jağ gehil agöneng in yi. ²⁹ In hil Anutu og nebê nengwah böpata sên negga ngaa pin lo.

13

Hil Ahêd Geving Kerisi-yi-alam

¹ Ham ahêmin geving arimin sên Kerisi-yi-alam lo noh vu buk pin. ² Ham su kwamin birek in sên ham doğ vu alam nyêg ngwê sên deneyök ham beggâng lo. In ham rağ ni bê wirek mehô la denevong nebê sênê, lob deko angêr la loğ ya hir beggâng ayo bedegin sir. Su derak ni bê angêr rê, gağ dekuung bê yik mehônnon mu. ³ Ham kwamin bo arimin lo sên ya denedo karabus lo, nabê sên ham nedo loğ karabus ving sir. Geham kwamin bo alam sên deneko maggin rağ navij lo, in ham rağ ni bê yik ham los navimin neggêp ti. ⁴ Sên maluh los avêh deneko sir lo, og hil gağo jağ nabê ngaa nivesa. Om ham maluh los avêh pin sên ham ko ham ggovek lo, ham gwegin ham nivesa gêp Anutu mala. In ham rağ ni bê Anutu rêk bo doğ nah nyêvewen vu magêm los avô sên deneggodeğ sir lo, gevu maluh los avêh sên deneko sir ggovek rêk denevong baggêb lo geving. ⁵ Ham su ayomin nevu nevu in monê, gağ ngaa sên neggêp vu ham lo, og yik ham kwamin bo nabê nivesa beggovek. In Anutu nêr vorot bê:

“Sa su rêk gevuu hong rê,
gesa su rêk geruu demig vu hong rê.”

⁶ Nebë sënë om hil ayod niwëëk genanër nabë:
 “Mehöböp nelok vu sa, om sa su göneng.

Ma mehönon rëk degevonng va vu sa? Rëk nama!”

Hil Sepa Dok Alam Ggev Wirek Hen Vahaj

⁷ Ham kwamin bo ham ggev lo sën denenër Anutu yi gagek vu ham lo. Beham malamin sepa hir aggata sën denevonng medenedo bedediik lo, beham ayomin na timu nabë sir. ⁸ Yesu Kerisi og yö nesepa lok aggata timu, veseveng, gegwëbeng, gerëk degwata los degwata. ⁹ Alam vahi denenër horek aggaga rak nos los reggu, rëk su nelok vu sir sën denesepa lok lo yönon rë. Om ham su sepa dok gagek mewis aggagga nabë saga, in rëk geko ham vër geham gwevuu Anutu na. Gak nabë Anutu yi semusën gevong beham ayomin niwëëk jak, og mëm sagak nivesa.

Seriveng Sën Anutu Ahë Neving Lo

¹⁰ Hil jepö ti nedo in bë hil aga seriveng jak. Rëk mu alam-deneko-seriveng sën nahën denesepa lok alam Yuda hir Horek muginsën bedenevonng huk lok dub-vabuung-böp lo, og su deyoh vu bë dega reggu* sën tu seriveng menedo rak jepö agi rë. ¹¹ In alam-deneko-seriveng hir ggev neko reggu nij kök benelok ya ayo vabuung sogek benetung netu seriveng in kevoh ngaa nipaya na. Rëk reggu sënë anon, og denevesi ggëp dobnë menetepuv ya.

¹² Lob yik Yesu ko vanë yah katum nenga dobnë ving nebë saga, in bë nikök gevong balam nij röp jak. ¹³ Nebë saga om hil geto mana dobnë† vu yi geving, bedegevonng paya vu hil geving nabë sën devong vu yi lo behil kerë maggin nabë yi. ¹⁴ In vu dob sënë, og hil nyëg böp ti su neggëp degwata in bë hil medo dok rë. Gak hil nesero nyëg böp ti sën rëk berup vu tamsën lo. ¹⁵ Nebë sënë, om hil kwad vesa vu Anutu jak Yesu arë, behil gevong kwad vesa sënë vu yi degwata los degwata nabë seriveng. Hil gako arë jak rot benanër rangah jak avid.

¹⁶ Log ham su kwamin birek in sën ham gwevonng ngaa nivesa vesa vu alam lo, los ham dok vu alam sën denerak vu in ngaa lo. In Anutu ahë neving seriveng nebë sënë. ¹⁷ Ham alam ggev sën denegin ham bedenemalajin ham anomin yoh vu buk lo, yö rëk denanër hir huk pin sën denevonng lo rangah vu Anutu vu tamsën. Om ham gwebë nengamin vu ayej begurek babuj. Nabë ham gwevonng nabë sënë, og rëk kwaj vesa bedenajom hir huk ahon gesu rëk ayoj maggin rë. Gak nabë ayoj maggin, og sënë su rëk dok vu ham rë.

Jomraksën Sën Dok Vu Mehö Ngwë

¹⁸ Ham najom jak vu Anutu nabë dok vu he. In he kwamin nevo bë he ayomin niröp rak ggëp Anutu mala, lob he hevongin bë sepa dok ngaa yohvu jak buk. ¹⁹ Yönon, sa nehevong nig wëëk in bë ham kwetag vu Anutu nabë tatekin aggata besenök vu ham pevis. ²⁰ Anutu sën nevonng bemehönon ayoj neggëp revuh lo, joo gagek mewis berëk gëp degwata los degwata. Lob vong beYesu keseh nikök in bë tato nabë gagek mewis sënë anon rak. Lok ko yi yom in alam-diiksën betung yi tu sipsip alaj böpata los

* **13:10:** Reggu sënë og yik peggirin rak Kerisi. Hil ayoh vu bë aga in nër vu hil bë hil gevong nabë saga. Rëk mu alam sën denesepa lok aggata muginsën in dekuung bë rëk geko sir nah vu Anutu lo, og su deyoh vu bë dega rë, om deyoh paya. † **13:13:** Sën hil geto mana dobnë lo nër bë hil gevuu aggata muginsën na gesepa dok Yesu yi gagek.

bengö. ²¹ Om Anutu sënë gevongŋŋaa nivesa vesa pin vu ham, in ham gwevongŋŋaa sën kwa nevo lo banon jak. Hil atu Yesu Kerisi yi alam om yö gevong behil sepa dokŋŋaa sën ahë neving lo mu. Hil gaço arë jak nabë yi mehö niwëek los gayeheng degwata los degwata. Yönon.

Gagek Hus

²² Arig lo, sa kevu kapiya yik dus teka sënë vu ham, om sa bë nanër niwëek vu ham nabë ham gwebë nengamin vu gagek sën sa nanër agi, in gadu ham ayomin. ²³ Ham jak ni nabë devo hil arid Timoti vër in karabus, lob nabë berup vu sa pevis, og aluhoho rëk anök dok ti megalë ham. ²⁴ Ham nanër vu ham alam ggev pin sën denegin ham lo losho Anutu-yi-alam pin nabë he kwamin nevo sir benanër. GeKerisi-yi-alam vu dob Itali kwaj nevo ham ving medenenër. ²⁵ Anutu yi semusën gëp geving ham pin.

Kapiya Sën Yakobus Kevu Vu Kerisi-yi-alam

¹ Sa Yakobus, Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi hir hur sa, lob sa kevu kapiya sënë yök vu ham Israel degwa nemadluho-mevidek-luu sagi, sën ham vuu ham nyëg ya geham kwetëkin ham beyök nedo nyëg ngwëga. Ham medo nivesa.

Seggisën Nevong Niwëëk Vu Hil

² Arig lo, nabë ngaa maggin aggagga nam seggi ham, og ham kwamin vesa in. ³ In ham ngo rak ni bë ngaa saga tök vu ham in bë seggi nabë ham ayomin neya timu vu Yesu ma ma. Log netök vu ham in bë ham bare niwëëk. ⁴ Nebë sënë, om ham bare niwëëk bekwerë maggin noh vu buk in ham natu Anutu yi mehönnon yohvu los dahis, geham su jak vu in ngaa nivesa ti.

Mehöti Bë Jak Vu In Kwa Nivesa Og Bengev Jak

⁵ Bë ham ti dugin mekwa kwa, og yi yö ketag vu Anutu nabë tato aggata niröp vu yi, gemëm Anutu sën nengö yi alam pin ayej gesu neggulin ngaa rë lo rëk tato vu yi. ⁶ Rëk mu mehö sën neketag lo gevong geving nabë Anutu rëk gengo aye, gağ su kwa na luu luu. In mehö sën kwa neya luu luu lo, og sënë nebë loo sën nesis yam rëk sang nevë benetëë ya jeggin jeggin lo. ⁷ Alam nebë sënë og su degekuung nabë Mehöböp rëk bo ngaa ti vu sir. ⁸ Gağ rëk nama, in alam nebë sënë kwaj neya jeggin jeggin bedenener ngaa rak rak.

Alam Kupek Masën Galam Los Kupek Ngahi

⁹ Log hil arid sën yi mehö meris lo, kwa vesa in Anutu ko arë rak vorot. ¹⁰ Log hil arid sën mehö bengö-ggoreksën lo, og kwa vesa in Anutu dahun yi, bemedo mala yes. In yi kupek lu ngaa su rëk dok vu yi rë, gağ rëk nadiik nabë sesik sën nare vos ayo lo. ¹¹ In hes verup netum benikerus rot, lob vong bevos pin meran ya gesesik rurin to pevis beni malangeri saga mala maya. Om alam sën bengöj-ggoreksën lo og rëk nahën medo degevang hir huk loğ denadiik pevis nabë sënë.

Seggisën Yi Gagek

¹² Nabë mehöti bare niwëëk mekerë ngaa maggin sën seggi yi lo, og kwa vesa. In Anutu rëk gevong nyëvewen vu bemedo mala-tumsën nabë sën nër vorot bë rëk gevong vu alam pin sën ahëj neving yi lo. ¹³ Rëk nabë mehöti kwa vo bë gevong ngaa nipaya ti, og su nanër nabë, “Anutu vong seggisën sënë vu sa!” In Anutu su kwa nevo ngaa nipaya menevong rë, log su neli mehönnon loğ ya ngaa nipaya in bë seggi sir rë. ¹⁴ Rëk mu seggisën degwa nebë hil pin ti ti ngo kwad nevo ngaa nipaya behil nesepa loğ in bë hil gevong. ¹⁵ Log bë hil kwad bo ngaa nipaya rot, og hil rëk gevong banon jak benatu ngaa nipaya begëp vu hil. Lob nabë ngaa nipaya saga böpata jak begërin hil ayod, og rëk gevong behil malad nama.

¹⁶ Sarig lo, sahëg neving ham om ham gwegin ham, beham su kwetul dok in gagek sënë. ¹⁷ Ngaa nivesa vesa los ngaa anon pin sën netök vu hil lo neyam vu hil Amad vu vavunë. Hil Amad sënë tung hes los kwev gebetuheng pin, rëk buk vahi og su denetum nivesa rë. Rëk mu Anutu og nesepa loğ aggata timu gesu nepekwë yi benevong ngaa nipaya yam rë.

18 Yö kwa vo lob vong yi gagek anon yam in bë gërin hil nah vu yi bemëm hil natu yi alam muginsën kesuu ngaa pin sën netung lo.

Hil Pin Gangö Gagek Betamuin Geving

19 Sarig lo, sahëg neving ham yönon, om ham jak ngaa sënë ni nivesa rot. Ham semu ham pevis in gwengo gagek, rëk mu ham su newa newa megwevong gagek. Log ham su ahëmin sengën jak pevis. 20 In nabë mehöti ahë sengën, og su yoh vu bë gevong ngaa niröp gëp Anutu mala rë. 21 Om ham gwevuu ngaa nipaya pin sën nahën neggëp loḵ ham ayomin lo los ngaa sën su yohvu rë lo na. Log ham gurek gagek sën Anutu yö varoh luḵ ya ham ayomin lo babu, in gagek sënë yoh vu bë geḵo ham anomin nah vu Anutu.

22 Ham tamuin Anutu yi gagek. Ham su gwengo meris mu, gaḵ bë ham gwengo meris mu, og sagaḵ ham tetuhin ham. 23 Mehöti bë gengo Anutu yi gagek meris gesu sepa doḵ rë, og saga nebë sën mehöti nelë mala loḵ dubdub. 24 Lë mala, loḵ ya, lob pevis bekwa virekin mala ggökin. 25 Lob ngaa nipaya neduu hil ahon, rëk Anutu yi gagek nivesa yoh vu bë gelov aggis gegeḵo hil vër nah vu yi. Lob nabë mehöti sepa doḵ yi gagek nivesa begevong noh vu, log su gengo gekwa birekin rë, gaḵ yö medo sepa doḵ, og gagek saga rëḵ gevong bekwa vesa jak buk pin. 26 Log nabë mehöti kwa bo nabë, “Sa mehö-bël-yi nivesa mesengo najom raḵ vu Anutu rot!” rëḵ mu su negin daggen nivesa rë, og sagi yö kuungin yi, lom yö ko yi raḵ los nejom raḵ meris mu. 27 Bë hil hevongin bë natu Kerisi-yi-alam nivesa gehil ngaa nipaya su gëp hil Amad Anutu mala rë, og hil gevong nabë sënë: Hil adok vu hur meten losho avëh alov sën denetök vu maggin lo, log hil najom hil ahon in ngaa nipaya sën alam-dob-yi denesepa loḵ lo.

Hil Kwad Gevongin Alam Pin Gëp Ti

2

1 Sarig lo! Ham ayomin neya timu vu hil Mehöböp Yesu Kerisi, Mehöböp sën niwëëk los arë böpata lo. Om ham su gwelë mehönon nij navi benapisek in vahi megweko jak, gegweruu demimin vu vahi. 2 Ham kwamin bo rë! Bë ham ngupin ham doḵ dub in bë najom jak na vu Anutu, lob mehöti getung seges vegöv doḵ seḵë bejöp röprüp nivesa rot benök vu ham, log mehö-ḵupeḵ-masën ti jöp röprüp nipaya benök geving, 3 og ham neli mehö sën neröp röprüp los trases nivesa lo loḵ yöḵ beham nenër vu bë, “Genam gemedo jak sëa nivesa sagi!” Log tum ham nenër vu mehö ngwë sën ḵupeḵ masën lo bë, “Hong saga og gebare na sagu!” ma, “Genam gemedo doḵ sa vahag!” 4 Bë ham gwevong nabë sënë, og ham neseggi ham vahi bë nijvesa gevahi bë nijpaya, geham neḵo ham raḵ in bë ham gwengo mehönon hir gagek begooin sir jak noh vu ngo kwamin nipaya saga.

5 Sarig lo, sahëg neving ham, om ham gwengo rë! Yik alam sën alam-dob-yi pin denelë sir bë ngaa meris in hej ḵupeḵ ma lo, og Anutu ggooin sir raḵ in bë denatu alam-los-bengöj-vongvingsën-yi. Lob nër bë rëḵ gevong yi Nyëg vu alam sën ahëj neving yi lo benatu hir ngaa, om rëḵ gevong vu alam meris sagi. 6 Rëḵ mu ham nevong nimumsën vu alam-ḵupeḵ-masën! Ham ngo raḵ ni ggovek bë alam-los-bengöj-ggoreksën sënë denedeginengin ham medenevo maggin vu ham, gedeneḵo ham ya kot. 7 Log ham tu Yesu-yi-alam barë raḵ neggëp ham, rëḵ alam-los-bengöj-ggoreksën sënë denenër pelësën raḵ yi, rëḵ ham neḵo sir raḵ in-a? 8 Bë

mëm ham sepa dok Anutu-yi-kapiya og mëm. Sën dekevu horek los bengö meneggëp lok lo bë, “Ahëm geving alam sën denedo dus vu hong lo nabë sën ngo ahëm neving hong.”⁹ Gaḵ bë ham gwevong nivesa vu mehö ngwë geham gweruu demimin vu ngwë, og ham nevong paya begägek neggëp vu ham. Lob horek sënë tato bë ham kweyëh.¹⁰ In nabë mehöti sepa dok horek pin rëḵ keyëh horek timu, og sënë nebë keyëh horek pin.¹¹ Hil arak ni bë Anutu nër nebë sënë nebë, “Su gwevong baggëb!” Log nër ving nebë, “Su gengis mehönon medenadiik!” Om nabë su gevong baggëb rë, rëḵ gesis mehöti mediik, og kweyëh Anutu yi horek megägek neggëp vu hong.¹² Ham kwamin bo nabë Anutu rëḵ seggi ham gägek jaḵ horek mewis sën Yesu ḵo yam in bë geḵo hil vër in ngaa nipaya lo. Om ham nanër gägek los gwevong ngaa noh vu horek sagi.¹³ Yönon! Nabë mehöti su kwa paya in mehö ngwë rë, og Anutu rëḵ gevong nyëvewen dok nah yi ngaa nipaya pin gesu rëḵ kwa paya in yi rë. Gaḵ mehöti bë kwa paya in mehö ngwë, og su rëḵ gönengin buk sën Anutu genḵo gägek meseggi lo rë.

Vongvingsën Los Huk

¹⁴ Arig lo! Ham kwamin bo rë! Mehöti bë nanër nabë neving ving Kerisi rëḵ mu su vong ngaa nivesa ti in bë dok vu mehö ngwë rë, og yi vongvingsën tu ngaa meris. Gaḵ su yoh vu bë geḵo yi nah vu Anutu rë.¹⁵ Bë tob nama in ham arimin ti, ma avëhnömin ti, genos namain sir geving,¹⁶ lob maḵ bë ham ti nanër betalam nabë, “Genah los kwam vesa! Log gebenguh hong nengwah gegegwa nos bahëm napup!” Geham su vong yönon rë, og sakaḵ maḵ ham lok vu yi? Ma!

¹⁷ Log vongvingsën og yik nebë sënë! Nabë gëp meris gesu gevong huk nivesa banon jaḵ rë, og ngaa meris geham vongvingsën sagi tu diiksën.¹⁸ Rëḵ mu mehöti maḵ rëḵ nanër nabë, “Meho la denevong ving gemehö la denevong huk nivesa.” Bë nanër nabë saga og sëḵ nanër nah vu yi nabë, “Getato hong vongvingsën meris sën huk nivesa vesa main agi vu sa, og mëm sëḵ tato sa huk nivesa vu hong in gejaḵ ni nabë sa nehevong ving Yesu yönon.¹⁹ Genevong ving nebë Anutu timu yö nedo? Sakaḵ nivesa! Rëḵ mu Satan yi hur denevong ving gägek saga ving medeneggönengin sir rot, rëḵ su denetu yi alam rë!”²⁰ Om hong duḵin megenek-wetul lok! Genevongin bë sa tato vu hong nabë gevong ving mu, gaḵ su gevong huk nivesa ving rë, om hong vongvingsën tu ngaa meris-a?²¹ Wirek hil dobahë Abraham bë nalu Isaak raḵ ya jepö in bë besi yi natu seriveng vu Anutu. Nebë sënë lom Anutu nër yi lok buk sënë bë yi mehö niröp anon, og yik degwa raḵ sënë.²² Om geraḵ ni bë vong ving mevong huk nivesa ving. Lob yi huk sënë netato bë neving ving yönon.²³ Lob gägek sën dekevu meneggëp lok Anutu-yi-kapiya lo anon raḵ. Nebë, “Abraham vong ving Anutu om sën nër yi nebë mehö niröp.” Log nër bë yi mehö yi.²⁴ Om gwëbeng sënë ham raḵ ni bë Anutu su rëḵ nanër mehöti nabë yi mehö niröp jaḵ yi vongvingsën meris mu rë, gaḵ nabë gevong huk nivesa geving og mëm.

²⁵ Log avëh-baggëb Rahap yik nebë sënë! Negin mehö luu sën Yosua vong beluho deya ḵasöm medenelë Yeriko lo nivesa, betato aggata ngwë vu luho bedeyoh medeyah. Nebë sënë lob Anutu nelë Rahap nebë yi avëh niröp raḵ degwa sënë.²⁶ Hil arak ni bë: Bë hil anod su medo dok hil navid rë, og hil rëḵ nadiik. Lob yik nebë sënë. Hil bë gevong geving meris gesu gevong huk nivesa geving rë, og hil vongvingsën yik tu diiksën nebë sënë.

3

Hil Gegin Dagged Nivesa

¹ Arig lo, ham ngahisekë su kwamin bo nabë ham natu tatovaha, in hil arak ni bë Anutu rëk seggi tatovaha hir gagek bepelë sir rot kesuu alam meris. ² Lob hil ayoh paya in ngaa aggagga ngahisekë, rëk mu nabë mehöti su nanër gagek ti paya rë, og yi mehö nivesa rot beyoh vu bë gegin navi nivesa los dahis geving. ³ Ham kwamin bo hoos rë! Hil nesala aën dus teka lok hoos avij in bë nengaj yes jak medesepa dok hil kwad, lob mëm hil nepeggin anoj pin rak ngaa mahen teka sënë. ⁴ Log ham kwamin bo jak sip geving rë! Sip sënëk ngaa böpata rot, log sang nevë böpata benevongin bë geko na jeggin jeggin, rëk mu sip yi gang ma aën teka sën neko neru seggi lo, og yik ngaa mahen teka rot, rëk nepeggin sip meneya yoh vu sën kapten kwa nevo lo.

⁵ Lob yik hil dagged nebë sënë. Hil anod böp gedagged mahen rot, rëk mu sagi sën nevwengwëng böpata los neko hil rak nebë hil rëk gevong huk böp los arë. Ham kwamin bo nengwah rë. Nengwah mahen teka, og yoh vu bë dok nyëg mega kele lu ngaa pin. ⁶ Lom hil dagged nebë nengwah ving. Nedo lok hil navid vuheng atov, rëk nevong ngaa nipaya aggagga benevong behil nid paya nerak los dahis. Ko ngaa nipaya vu Satan benevong benegwang ya hil ayod los hil huk pin. ⁷ Hil ayoh vu bë gako reggu bemën agga ti ti lo vu vos ayo behil gevong bermalaj yes jak. Sok genyël gengaa pin sën deneggëp lok loo ayo lo ving. Lob mehö la denevong nebë sënë ggovek ya. ⁸ Alam sën denedo revuh lo denenër gagek lok ya alam ayoj in bë demedo jevuh geving. Yik nebë sën hil nehehin nos gahis lok huk lo in bë anon jak. Log nabë hil medo jevuh og yik rëk ngis anon sepasën aggata niröp. ⁹ Hil nehaço Mehöböp Yesu luho hil Amad arëj rak rak hil dagged, log hil nehevong nevud vu mehönon rak hil dagged ving, lom sënëk hil nanër gagek pelësen rak Anutu in nesemu hil mehönon behil nid nebë yi Anutu. ¹⁰ Gagek luu neverup rak hil avid timu. Ngwë sën hil nehaço Anutu arë rak, gengwë gagek nipaya. Om arig lo, hil su gevong nabë sënë! ¹¹ Bël veduvek los loo ahëggin su nebegi verup lok len timu rë. ¹² Arig lo! Maç mori yoh vu bë ngis anon vud-a? Ma prut jes yoh vu bë ngis anon mori? Ma! Lob yik nebë sënë: Loo su yoh vu bë begi berup bël nivesa rë.

Huk Nivesa Neyam Vu Anutu

¹³ Maç ham ti yi mehö los kwa böp benerak ngaa ni? Om mëm mehö sënë sepa dok aggata niröp begevong huk nivesa. Su geko yi jak jak, gak gevong ngaa pin los kwa in tato yi rangah vu alam pin medejak ni. ¹⁴ Rëk mu nabë ham medo los ayomin ngis yi vu mehö ngwë, geham gwevong huk pin in bë gweko arëmin jak kesuu mehö ngwë, og ham su gweko ham jak in ngaa saga in saga nekevoh gagek anon ya. ¹⁵ In ngaa pin sënë og su neyam vu Anutu rë, gak sënëk ngaa dob yi mu geneyam ggëp mehönon los Satan yö kwaj. ¹⁶ In nabë mehö la ayoj ngis yi vu mehö ngwë, gedegevongin nabë denatu böp kesuu alam vahi, og alam nebë sënë su rëk demedo jevuh ti rë. Gak ham rëk gwelë nabë alam nebë saga yö rëk medo degevong ngaa nipaya agga ti ti lo los dahis.

¹⁷ Rëk mu ngaa los kwa pin sën neyam vu Anutu lo, og sagak nivesa pin gengaa nipaya su nesarömin lok ving rë. Lob ngaa nebë saga nevong balam denedo revuh ti gedenahubin sir. Nevong balam malaj

yes medenengo gagek medenero gekwaj pesivin alam sën denetök vu maggin lo medeneloḵ vu sir. Log ngaa sën neyam vu Anutu agi nevonḡ balam denevonḡ nivesa vu alam pin neggëp ti, gesu ayoj luu rë. ¹⁸ Alam sën denedo revuh lo denenër gagek loḵ ya alam ayoj in bë demedo jevuh geving. Yik nebë sën hil nehehin nos gahis loḵ huk lo in bë anon jaḵ. Log nabë hil medo jevuh og yik rëḵ ngis anon sepasën aggata niröp.

4

Alam Sën Ahëj Neving Ngaa-dob-yi Lo Og Denesis Begö Vu Anutu

¹ Ham nesis begö vu ham geham nenër ham los ahëmin sengën rak degwa va? Degwa nebë ham medo mekwamin nevo ngaa nipaya aggagga loḵ ayomin benekengërin ham. ² Ham ahëmin neving ngaa aggagga in bë gweko, rëḵ ma, om sën ham kwamin nevo bë ham ngis alam. Ham malamin anonin ngaa aggagga rëḵ ham su yoh vu bë gweko rë, om sën ham ahëmin sengën vu ham beham nesis begö. Log ham neraḵ vu in ngaa, in ham su nekwetag vu Anutu bë doḵ vu ham rë. ³ Yönon, ham nekwetag in ngaa bë Anutu gevong vu ham, rëḵ ma gesu nevonḡ vu ham rë in ham nekwetag paya. Ham nekwetag in ngaa sën ham ahëmin neving bë semu ham navimin lo mu. ⁴ Ham alam gagek keyëhsën! Alam sën ayoj neya vu ngaa-dob-yi lo, og denelë Anutu paya bedenesis begö vu yi, ma ham su neraḵ sënë ni rë? Gaḵ nabë mehöti ayo na vu ngaa-dob-yi mu, og nelë Anutu paya benesis begö vu yi. ⁵ Ma ham nekuung bë Anutu-yi-ḵapiya nër gagek meris mekuungin hil-a? Sën dekevu meneggëp bë Anutu tung Anon loḵ yam nedo hil lob ahë neving pangсэн rot bë hil natu yi ngaa niröp lo? ⁶ Rëḵ mu Anutu neloḵ vu hil yoh vu sën yi ḵapiya nër lo nebë:

“Anutu nilëlin alam sën deneko sir rak lo
geneloḵ vu alam malaj yes benesemu sir.”

⁷ Om ham malamin yes megurek Anutu babu, geham dev doḵ megwedu Satan na, og rëḵ beya in ham mena. ⁸ Ham na dus jaḵ Anutu, log rëḵ nam dus jaḵ ham. Ham alam nimin paya. Ham pesu nemamin in ngaa nipaya geham su gwevonḡ! Ham alam sën kwamin neya luu luu lo, ham juuk kwamin nipaya sënë na in ham ayomin! ⁹ Ham medo los kwamin paya! Ham ngu in ham los ayomin maggin rot! Ham alam sën nenöp gwëbeng agi, ham nöpsën peggirin menatu susën. Log ham sën ham kwamin vesa agi, ham peggirin ham bayomin maggin jaḵ. ¹⁰ Ham dahun ham begurek Anutu babu og mëm Anutu rëḵ geḵo ham jaḵ.

Hil Su Tanë Gagek Jaḵ Arid Lo

¹¹ Arig lo, ham su tanë gagek nipaya jaḵ ham arimin lo. Mehöti bë tanë gagek nipaya jaḵ ari ti los nanër yi nabë yi mehö nipaya yönon, og sagak nebë sën tanë gagek nipaya rak Anutu yi horek benër bë horek nipaya. Gaḵ nabë gepelë horek og sënë nebë su genesepa loḵ rë, gaḵ geneḵo hong rak in bë genatu jaas megeseḡgi horek. ¹² Gaḵ yik mehö perurek timu nedo benevo yi horek vu hil. Log mehö sënë perurek timu tu jaas beyoh vu bë geḵo hil nah vu yi, geyoh vu bë gevong behil malad nama. Ma genekuung bë hong re om sën bë geseggi hong alam-ë?

Hil Su Gaḵo Hil Jaḵ Vu Anutu

¹³ Kë! Log ham vahi sën ham nenër nebë, “Pehi, ma neheng, rëḵ mëm hil ana nyëḡ böp sagu ma sëmagu, bemëm hil gevong huk bisnis noh vu ta

ti behil gako monë ngahisekë jak!" Rëk sa nanër vu ham nabë, ¹⁴ "Ham su rak ngaa sën rëk natök vu ham neheng lo ni rë!" Gak ham nebë beggob guggop sën netelë in bë nyëg geheng beneggëp dus teka loğ nemaya pevis lo. ¹⁵ Om mu mak ham nanër nabë sënë, "Nabë Mehöböp kwa, og hil medo vesad mehil gevong ngaa sënë ma ngaa sagu." ¹⁶ Rëk ham ngo neko ham rak benenër bë ham rëk gwevong huk böp böp, rëk ngaa nebë sënë og nipaya. ¹⁷ Om ham kwamin bo rë! Mehöti sën nerak ngaa ti ni nebë ngaa nivesa rëk mu su nevong yoh vu rë lo, og nevong ngaa nipaya beneggëp vu yi.

5

Gagak Rak Alam Sën Hir Kupek Ngahi Lo

¹ Om sa bë nanër gagak ti vu ham alam los bengömin ggoreksën! Ham kwamin bo ngaa maggin pin sën vongin natök vu ham lo, beham ngu los gwengeek pangsen in ham. ² Ham kupek los vuneksën pin sënë nepetar ya, log jeluj nelov ham tob lu ngaa benemaya. ³ Geham goor los seriva nipaya nerak, lob saga netato rangah nebë ham nevong ngaa nipaya beham rëk gweko nyëvewen dok nah. Lob nyëvewen rëk gevong paya vu ham navimin nabë sën monë nipaya nerak agi. Beyik rëk nabë nengwah bega ham in ham nesupin ngaa nivesa vesa vu dob sënë in ham kuung bë rëk dok vu ham vu tamusen, rëk mu rëk nama. ⁴ Om ham gwengo rë! Ham netetuhin alam sën denevong huk vu ham medenevo ham nos anon lo, geham nejom hir monë vewen ahon. Ham nevong ngaa nipaya rot nebë saga, lob alam sagi denesu böpata bededun neya vu Mehöböp Niwëek los Gayeheng. ⁵ Ham nedo dob, lob ham ko kupek nivesa vesa pin. Ham nevong ngaa pin sën ham ahëmin neving lo, geham su nehönengin ngaa ti rë. Ham newa nos ngahisekë rot beham nerig böpata, rëk buk sën dengis ham nadiik lo dus rak geham dugin. ⁶ Ham nër alam yohvu bë nij paya, lob ham sis sir medediik rëk su denesis ham loğ yah rë.

Hil Bare Nid Wëek Mekerë Maggin Geggin Mehöböp

⁷ Nebë sënë om arig lo! Ham naköök menajom ham ahon beham medo gwegin sën Mehöböp duk nom lo. Ham kwamin bo mehö sën nevaroh yi nos lo rë! Nejom yi ahon beyö köök medo negin hob bë geto in nos nakip bejig gengis anon in natök jak nos anon nivesa. ⁸ Om ham najom ham ahon menaköök bemedo gwegin Mehöböp nabë sënë! Ham medo nimin wëek, in yi buk sën duk nom lo dus nerak.

⁹ Arig lo, ham su gwelë ham paya, beham su gwebul nah nenga, in jaas nare yam dus in bë gengo ham gagak begevong dok nah ham nipaya saga nyëvewen. ¹⁰ Arig lo, ham kwamin bo alam sën denenër Anutu yi gagak rangah wirek lo rë! Maggin tök vu sir rot, rëk denejom sir ahon medenedo, om ham sepa dok vahaj megwevong nabë sir. ¹¹ In hil nanër nabë alam sën denejom sir ahon lo kwaj vesa. Log ham ngo Yop yi gagak bë maggin böpata tök vu yi rëk jom yi ahon rot. Lok tum vu tamusen lob Mehöböp vo ngaa nivesa vu yi ggökin yah. In Mehöböp kwa nevongin hil rot benevongin bë dok vu hil.

Hil Su Nanër Gagak Nabë Yönon Rot Gevayunë

¹² Rëk mu arig lo, gagak böp ti nahën neggëp! Gagak sënë nebë: Ham su nanër yagak los dob in bo niwëek vu ham gagak, geham su nanër yönon

vavunë! Gaq yik ham ngogek in mu nabë, “Ëë-ë!” og ggovek. Genabë ma, og ham nanër niröp nabë, “Ma!” beyik ggovek. In Anutu rëk bo nipaya nyëvewen doq nah vu ham.

Alam Yohvu Hir Jomraksën

¹³ Bë ham ti natök vu maggin, og mëm yi yö najom jak vu Anutu. Log nabë ham ti ahë nivesa los kwa vesa, og gevong raro in geço Anutu arë jak. ¹⁴ Bë ham ti nijak, og mëm tahi ham sën Kerisi-yi-alam lo ham ggev lo nabë nam denanër Mehöböp arë gedejikin wël* jak mehö sën nirak lo. Gemëm denajom jak na vu Anutu nabë doq vu mehö sagi benivesa jak nah. ¹⁵ Log nabë ayoj na timu vu Anutu yönon gedenajom jak nabë sënë, og mëm Mehöböp rëk gevong bevesa doq nah. Log nabë yi ngaa nipaya la neggëp vu yi, og Mehöböp rëk dahun na geving. ¹⁶ Om ham nanër ham ngaa nipaya rangah vu arimin lo, log ham najom jak na vu Anutu nabë Anutu gevong beham nimin vesa jak. In mehö sën nesepa loq Yesu yönon lo bë najom jak, og yi jomraksën sënë los niwëëk. ¹⁷ Elia og yik yi mehönon mu nebë hil, rëk mu jom rak niwëëk vu Anutu bë hob su geto jak, lob nyëg vang gehob su to rak rë yoh vu ta löö gekwev nemadvahi-bevidek-ti. ¹⁸ Loq jom rak yah, lob hob to rak ggökin, bemëm nos lu ngaa sën denevaroh loq ya dob lo nekip.

Hil Gaço Mehö Sën Neketul Loq In Aggata Lo Nom

¹⁹ Arig lo, bë ham ti gërin yi nah vu ngaa nipaya rëk ngwë geço yi nom gökin, ²⁰ og ham jak ni nabë mehöti sën ço ngwë yom in yi ngaa nipaya lo, og mehö sënë yö ço anon yom vu Anutu bemëm rëk medo mala-tumsën. Lob Anutu rëk gelë mehö ngwë sën ço ngwë vër in ngaa nipaya lo nivesa bedahun yi ngaa nipaya pin na.

Kapiya Sën Pita Kevu Muginsën Vu Kerisi-yi-alam

¹ Sa Pita sën Yesu Kerisi yi sinarë sa. Sa nekevu kapiya sënë yök vu ham sën Anutu-yi-alam ham, sën ham vuu beggang degwa ya geham yök nedo jeggin jeggin vu distrik Pontus los Galata geKapadosia, gAsia* los Bitunia aga. ² Hil Amad Anutu rak ham nimin ggovek ya yö wirek beggooin ham rak tu yi ngaa. Lob Anon Vabuung vong beham tu vabuung in bë ham sepa dok Yesu Kerisi aye benikök jipek ham beham nimin vesa jak. Anutu gevong semusemu nyëmasën vu ham rot beham ayomin gëp revuh pangsën rot.

Mala-tumsën Sogek Negin Hil Vu Yagek

³ Hil gako Anutu arë jak. In yi Anutu behil Mehöböp Yesu Kerisi Ama yi. Kwa pesiv in hil böpata rot, lob vong beYesu Kerisi kedi rak yah vu bedub, lob vong behil atu mewis ggovek ya rak yi. Lob hil medo navo kwad in buk sën Anutu geko hil nah lo gehil su nehevuu rë. ⁴ Ggooin hil rak ggovek ya in bë hil gako ngaa nivesa vesa rot vu yagek. Ngaa sënë semu yi ggovek genegin ham vu yagek. Lob su yoh vu bë rëk petar benipaya jak rë, gak yö nivesa anon gesu rëk mala nama rë. ⁵ Ham ayomin neya timu vu Anutu, lob negin ham nivesa rak yö niwëëk, om ham rëk medo nivesa rot. Semu aggata in bë geko ham nah vu yi yönon, lob rëk gevong sënë banon jak begëp rangah dok Buk-tamusën. ⁶ Mak yik ngaa maggin aggagga netök vu ham hus dus teka mu lok buk sagi meneseggi ham beham ayomin maggin teka. Rëk ma geham kwamin nevo bë Anutu rëk geko ham nah vu yi, lob ham kwamin vesa rot. ⁷ Anutu neseggi ham rak ngaa nebë sënë in bë jak ni nabë ham ayomin neya timu vu yi ma ma. Hil arak ni bë goor og denevesi rak nengwah in bë kale kale geto in genivesa jak, rëk mu goor sënë rëk mala nama vu tamusën. Gak sën hil ayod neya timu vu yi lo, og su nebë goor sënë rë, gak kesuu goor genivesa rot. Om nabë ngaa vahi seggi ham gwëbeng in ham ayomin neya timu bevong bë nengwah gga ham, og sagak nevong in bë ham bare nimin week. Lob vu tamusën sën Yesu Kerisi natök nom rangah lo, og ham rëk natu alam los arëmin böpata bemalamin ngeri gebengömin na jak sën ham ayomin ya timu agi. ⁸ Ham ngo nahën geham su malamin rak yi rë, rëk ham ahëmin neving yi. Yönon, ham ngo nahën gesu lë yi rë, rëk ham ayomin neya timu vu yi los kwamin vesa in yi rot. Ham kwamin-vesa-sën sënë kesuu hil kwad-vesa-sën sën hil kwad vesa in ngaa vu dob agi pin. Lob hil ayed su neggëp beyoh vu bë nanër kwa-vesa-sën sënë rangah metatekin rë, gak ma verök yi. ⁹ Lob sën ham ayomin neya timu vu yi agi anon nebë: Anutu rëk geko ham anomin nah bedemedo malaj-tumsën geving yi. ¹⁰ Alam-denenër-gagek-rangahsën denesero rot medenevong huk niwëëk in bë denatök vu gagek sën Anutu geko hil nah lo degwa, lob denër gagek rangah rak ngaa sën tök vu ham gwëbeng agi. ¹¹ Kerisi yi Anon Vabuung nedo lok alam-denenër-gagek-rangahsën sagi ayoj lob nër gagek rangah verup avij mugin rak Kerisi bë: Vanë aggagga rëk natök vu yi, genahub rë lok rëk natu mehö los arë böp. Lob yö medo denesero gagek sënë degwa medenelok tepëk in sir bë, “Vu buk tena rëk nam-a?”

Gemaḵ “Va ti rēḵ berup doḵ buk saga?” ¹² Anutu tato vu sir ggovek bē su denenēr gāgēk saga rangah in bē doḵ vu sir rē, gaḵ denevong huk in bē dedoḵ vu ham. Dengo bengō sēnē muginsēn, lob Anutu vong Anon Vabuung yam vu yaḡek bevo niwēēk vu alam vahi beyam denenēr Bengō Nivesa rangah los degwa vu ham vu gwēbeng sagi ving. Lob yīḵ angēr lo ahēj neving rot bē dekeḵooin medegelē ngāa sēnē geving.

Anutu Tahi Hil Yam In Bē Hil Abo Vabuung In Hil

¹³ Nebē saga, om ham su kwamin bo ngāa jeggin jeggin, gaḵ ham kwamin bo ngāa nirōp geham medo revuh. Beham ayomin timu bemedo gwēgin sēn Yesu Kerisi natōḵ nom rangah begevong semusemu nyēmasēn jaḵ na ham lo. ¹⁴ Ham gwevong nabē sēn hurmahen denebē nengaj vu gāgēk medenesepa loḵ lo. Wirek og ham kwamin ma, om sēn ham medo nesepa loḵ aggata malanon-yi. Gaḵ gwēbeng sēnē og ham su sepa doḵ nah gökin. ¹⁵ Gaḵ Anutu yi mehō vabuung betahi ham ggovek ya, om ham bo vabuung in ham in ngāa pin sēn ham gwevong lo nabē yi. ¹⁶ In gāgēk neggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bē, “Sa vabuung, om ham natu vabuung geving.”

Anutu Bago Hil Yom Raḵ Ngāa Bōpata Rot

¹⁷ Anutu og su kwa nevo hil arēd meneseggi bē ti tena kesuu rē, gaḵ neseggi hil ti ti raḵ ngāa sēn hil nehevong lo. Om nabē ham ayemin doḵ ti benanēr nabē Amamin, og ham gwēgin ham nivesa begōneng in yi noh vu buk pin sēn ham nedo vatēvek mu vu dob agi. ¹⁸ Ham raḵ ni bē wirek og ham nedo los ngāa nipaya sēn ham alam hib detahu ham loḵ lo, rēḵ Anutu vo ham vēr in ngāa saga. Su bago ham yom raḵ seriva lu goor ma ngāa-dob-yi sēn rēḵ mala nama lo ti rē. ¹⁹ Gaḵ bago ham yom raḵ Kerisi ni kōḵ. Yesu ni kōḵ sēnē su nebē ngāa sēn hil nebago raḵ monē bōpata rot lo rē, gaḵ kesuu. GeKerisi sēnē nebē sipsip nalu sēn yō nivesa rot gesu navi len ti nipaya neggēp raḵ yi rē, lob desis yi tu seriveng. ²⁰ Anutu su tung dob sēnē rē geyō nahēn, log yō ggooin Kerisi raḵ vorot in bē gevong huk sēnē. Rēḵ mu yō nahēn nedo bemēm Buk-tamusēn dus raḵ, lob tōḵ yam rangah in bē doḵ vu ham. ²¹ Loḵ vu ham beham ayomin ya timu vu Anutu sēn vong beKerisi kedi raḵ yah vu bedub bevong arē bōp raḵ lo. Yōnon, ham ayomin neya timu vu Anutu benevo kwamin in yi los ahēmin nivesa bē rēḵ nom begeḵo ham nah.

Hil Ahēd Geving Hil Arid Sēn Kerisi-yi-alam Lo

²² Ham nesepa loḵ gāgēk anon sēnē, lob vong beham ayomin nivesa raḵ. Lob ham los hil arid lo nelē ham nivesa. Ham su nevong los kwamin luu rē, om ham pasang gwēvong huk niwēēk rot beham ahēmin geving ham vewen vewen pangēsēn. ²³ Ham tu mewis ggovek ya nebē sēn nos kip loḵ huk anon. Rēḵ mu ham su pum raḵ nos gāhis sēn nepetar lo rē! Gaḵ ham pum raḵ nos gāhis sēn nedo degwata lo. Nos gāhis sēnē og yīḵ Anutu yi gāgēk, lob mala-tumsēn neggēp loḵ beyō rēḵ gēp degwata los degwata. ²⁴ In gāgēk neggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bē: “Mehōnon pin nebē vos.

Log hir vunēḵ vunēḵ nebē vos anon kweḵsēn.

Vos nameran log anon kweḵsēn nerurin to.

²⁵ Gaḵ Mehōbōp yi gāgēk, og yō neggēp degwata los degwata.”

Gāgēk sagi og yīḵ Bengō Nivesa sēn denenēr rangah vu ham lo.

2

Mehöböp Tu Gelöng Nivesa Sën Mala-tumsën-yi

¹ Om ham su gwelë ham paya, geham su tetuhin ham. Ham su gwevong kwamin luu, geham su ayomin ngis yi vu mehö ngwë, geham su nanër gagek nipaya nah nenga jak mehö ngwë. ² Ham nebë hurmahen nikök sën ataj nahën neko sir bahëj neving rur mu lo. Om yik ham pasang ahëmin geving rur sën nelok vu ham anomin lo. Ham nanum rur sën su desarömin ngaa kuungsën ving rè agi pangsën, in gevong beham jig bemedo nivesa geving Anutu. ³ Yönon, mak ham seggi Mehöböp ggovek ya beham rak ni bë kwa nevingin ham rot. ⁴ Om ham ngo nam vu yi in mehö mala-tumsën-yi, beniwëek rot nebë gelöng ti. Mehönon denekuung bë mak gelöng nipaya om sën deruuk ya. Rëk mu Anutu ggooi yi rak vorot benelë bë ngaanon benivesa rot. ⁵ Lob vong bë yik ham nebë gelöng mala-tumsën-yi saga ving, om Anutu kwa nevo bë gevong beham natu Anon Vabuong yi beggang. Nebë saga om ham natu alam-deneko-seriveng niröpsën-yi lo, beham ngo gwetung ayomin natu seriveng vu Anutu. Nabë ham gwevong nabë saga, og Anutu rëk kwa bo ham nabë Yesu Kerisi yi alam ham, lob geko seriveng saga. ⁶ In gagek rak ngaa sënë meneggëp lok Anutu-yi-kaapiya ving nebë:

“Ham gwengö rè!

Sehooi gelöng malangeri anon rot ti rak in gadu beggang nyë ketu,

lob gwëbeng sa varah menare nyëg böp Sion.*

Om nabë mehöti ayo na timu vu yi,

og su rëk ni namum rè,
gak rëk nama verök yi.”

⁷ Kerisi nebë gelöng sënë lob ham sën ham ayomin neya timu vu yi lo, og ham nelë bë ngaanon benivesa rot. Gak alam sën su ayoj neya timu vu yi rè lo, og gagek rak sir meneggëp lok Anutu-yi-kaapiya nebë:

“Alam sën denelev beggang lo nij lëlin gelöng ti sënë,
rëk mu mëm sënë netu gelöng niwëek beggang nyë ketu yi.”

⁸ Log gagek ngwë nër bë:

“Netu hir gelöng sën deketul vahaj jak lo.

Genetu hir gelöng sën detalek medebës lo.”

Su devong ving Anutu yi gagek sënë rè, om detalek medevës, in Anutu nër wirek bë rëk devong nabë sënë.

Hil Natu Anutu Yi Hur Maluh Los Avëh

⁹ Rëk Anutu ggooi ham rak ggovek ya tu yi alam. Ham tu Mehö-los-bengö Anutu yi alam-deneko-seriveng. Ham tu alam yu vabuong ti. Ham tu Anutu-yi-alam niröp in bë ham rëk tatekin ngaa nivesa pin sën neving vu ham lo. In ham nedo lok malakenu wirek, rëk tahi ham beko ham lok yam yi rangah nivesa anon sënë ayo. ¹⁰ Wirek og ham alam meris, rëk gwëbeng og ham tu Anutu-yi-alam. Wirek og ham nedo nenga in Anutu lob su kwa nevingin ham rè, rëk gwëbeng sënë og Anutu kwa nevingin ham.

Hil Gevong Ngaa Nabë Sën Anutu Yi Hur Hil

¹¹ Sa mehö lo, sahëj neving ham, om sa nanër vu ham niwëek nabë: Ham nedo dob sënë nebë ham alam-nyëg-ngwë los alam vatëvek mu. Om ham dëein ngaa malanon-yi sën hil navid nevingin lo na. In ngaa nebë

* 2:6: Denenër nyëg böp Yerusalem arë ngwë nebë Sion.

sënë nesis begö vu ham kenumin. ¹²Ham gwevong ngaa nivesa dok alam dahis vuheng. Yönon, denenër gagek nipaya rak ham gwëbeng bë ham neseпа lo ngaa nipaya. Rëk mu rëk degelë ngaa nivesa sën ham neving lo, lob rëk degeko Anutu arë jak in ham huk sënë dok buk sën natök nam in bo nyëvewen vu sir lo. ¹³Ham tu Mehöböp yi alam om ham sepa dok horek sën mehönon denejoo lo pin. Ham sepa dok mehö-los-bengö sën netu yusekë vu dob lo aye. ¹⁴Geham sepa dok ggev gavman ayej nabë saga. In mehö-los-bengö ggooin sir rak in bë debo nyëvewen dok nah vu alam sën degevong ngaa nipaya lo, gedegeko alam sën degevong ngaa nivesa lo arëj jak. ¹⁵Anutu ahë neving bë ham sepa dok ngaa niröp nabë saga in alam kwaj masën sën sir dugin gagek lo, su denatök vu gagek nipaya jak ham medenanër. ¹⁶Ham su nabë alam sën detu mehö ngwë hir ngaa meris balaj denegeginengin ngaa maggin rak sir gedenevasap sir lo, gak ham gwevong ngaa nabë alam sën yö denegin sir lo. Rëk mu ham su gwëbom navimin dok mu log ham bun ham in ngaa nipaya megwevong, gak ham natu Anutu yi hur yönon. ¹⁷Ham gwëko alam pin arëj jak, geham ahëmin geving arimin lo sën Anutu-yi-alam sir lo. Ham göneng in Anutu, log ham gwëko mehö-los-bengö sën tu yusekë lo arë jak.

Hil Sepa Dok Kerisi Vaha Megako Vanë

¹⁸Ham sën hur lo, ham göneng in alam sën denebago ham netu hir ngaa meris medenegin ham lo, beham gurek babuj in ngaa pin. Ham su gurek alamin sën nijvesa los malaj yes lo mu babuj. Gak yik ham gurek alamin sën denevong nij paya vu ham lo babuj geving.

¹⁹Kë! Log nabë degwa nama geyö debo vanë vu ham meris mu rëk mu ham najom ham ahon geham gwengo vanë in Anutu-yi-alam ham, og yik ggovek. In Anutu ahë neving ngaa nebë saga. ²⁰Gak nabë ham gwevong ngaa nipaya ti lob dengis ham rëk yik ham gwelë sir mu, og ham su vong ngaa nivesa in bë degeko ham arëmin jak rë, gak ma. Gak mëm nabë dengis ham jak ngaa nivesa sën ham gwevong lo rëk ham gwelë sir mu, og mëm Anutu nenër saga bë geving nivesa. ²¹Yönon, Anutu ggooin ham rak in bë ham sepa dok aggata saga. In Kerisi lok yah ham bömin beko vanë betato saga vu ham in bë ham sepa dok vaha.

²²“Su nevong ngaa nipaya rë,

log su nenër gagek kuungsën ti verup avi rë.”

²³Denër pelë rak yi, rëk su nër pelë lok yah rak sir rë. Log devo vanë vu yi, rëk su nër gagek ahë sengën lok yah rak sir rë. Gak yö vong yi lok ya Anutu sën neseggi ngaa pin niröp lo nema. ²⁴Yö ti ko nyëvewen lok yah hil ngaa nipaya rak yah navi bediik rak kelepeko*. Vong nebë sënë in bë hil gevuu ngaa nipaya pin na, gehil medo vesad besepa dok ngaa yohvu mu. Devasap navi lob saga vong beham nimin vesa rak. ²⁵Wirek ham nebë sipsip ata main nalu geyö vare deneya jeggin jeggin bedeneketul lok in aggata. Lok gwëbeng sënë og ham lok yom vu sipsip ala sën negin ham anomin lo.

3

Gagek Rak Maluh Los Avëh Sën Deko Sir Ggovek Lo

¹Log ham avëh sën rak reggamin ggovek ya lo, og ham gurek reggamin babuj geving nabë saga. Log nabë sir la su denesepa lok Anutu yi gagek rë, og ham avëh sën venëj ham lo gwevong ngaa niröp jak buk in degelë bedegerin sir. Gak ham su nanër gagek ngahisekë vu sir. ²Kë! In mëm

degelë nabë ham negin ham nivesa geham nesepa loḵ aggata niröp, lob degërin sir. ³ Ham su bunëḵ vu navimin, geham su bii yumin viis, geham su bunëḵ vu navimin jaḵ kupek nivesa vesa, geham su jöp tob malangeri aggagga in nabë alam degelë ham. ⁴ Gaḵ mëm ham sejong ayomin peggo, in ngaa sën ham sejong ayomin jaḵ lo, og su yoh vu bë rëḵ nipaya jaḵ rë. In vunëḵ vunëḵ ham ayomin peggo yi sënë nebë: Ham ayomin gëp revuh, geham malamin yes. Og mëm Anutu rëḵ gelë nabë ngaanon benivesa rot. ⁵ In avëh sën ayoj ya timu vu Anutu wirek medenegin sir nivesa lo yik denvong nebë sagi. Denesejong ayoj raḵ ngaa nebë sënë gedeneppurek reggaj babuj. ⁶ Sara nevong nebë sënë, benebë nenga vu regga Abraham aye, genenër yi bë “Mehö böp”. Om nabë ham nevong ngaa nivesa, geham su newamin neraḵ benehöng in ngaa la rë, og ham nebë sën Sara nalu lo ham.

⁷ Log ham maluh sën avëh regga lo, ham gwevong nabë saga geving. Ham kwamin bo ham venëmin begwevong nivesa vu sir in ham los medo nivesa. Ham nahubin avëh in su nij wëëḵ nebë ham rë. Ham kwamin bo sir in yik deko Anutu yi semusemu ving beham rëḵ medo malamin-tumsën dok ti. Bë ham sepa dok aggata sënë, og ngaa ti su rëḵ gëp begërin ham beham gwevu jomraksën na rë.

Hil Medo Los Ahëd Geving Hil

⁸ Ggovek saga, om sa bë semu gagek hus nabë ham pin medo los ahëmin geving ham gekwamin pesivin alam pin. Ham kwamin bo arimin lo besemu sir, geham gwevu sën ham ngo neḵo ham raḵ lo na. ⁹ Bë alam degevong paya vu ham, og ham su bo nipaya dok nah nipaya nyëvewen vu sir. Log nabë denanër gagek nipaya jaḵ ham, og ham su nanër gagek nipaya jaḵ sir dok nah nyëvewen. Gaḵ ham gwevong ngaa nabë sënë dok nah: Ham najom jaḵ na vu Anutu nabë gevong semusën vu sir. In Anutu ggoo in ham raḵ bë ham gwevong nabë saga in mëm ham gweḵo semusën vu yi geving. ¹⁰ In gagek neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bë:

“Nabë mehöti ahë neving bë medo nivesa
los kwa vesa noh vu buk pin sën nedo mala vesa agi,
gëngaa maggin nama in yi,

og yö gegin avi besu nanër gagek nipaya,
geyö gegin daggen in su nanër gagek kuungsën.

¹¹ Gaḵ geruu demi vu ngaa nipaya ga,
gevong ngaa nivesa mu,
geyö medo mala sepa sën ayo gëp revuh lo,
bahë geving rot nabë natök jak anon.

¹² In Mehöböp mala neggëp menelë alam sën nij röp lo benelöḵ vu sir,
log netung nenga in hir jomraksën yoh vu buk pin.
Rëḵ alam sën denvong ngaa nipaya lo, og Mehöböp neraḵ nij,
lob nevo nyëvewen loḵ yah hir ngaa nipaya vu sir.”

Hil Ayoh Vu Bë Gako Vanë Jak Huk Nivesa Sën Hil Nehevong Lo

¹³ Bë ham nimin wëëḵ mesepa dok ngaa nivesa mu, og re yoh vu bë rëḵ gevong paya vu ham-a? Maḵ rëḵ nama! ¹⁴ Rëḵ mu nabë ham sepa dok ngaa niröp lob ham gweḵo vanë jaḵ, og ham kwamin vesa. Log nabë alam denanër nabë debasap ham in nabë ham göneng, og ham su göneng in sir benewamin jaḵ. ¹⁵ Gaḵ ham gwetung Kerisi timu yö natu ham Mehöböp bemedo dok ham ayomin. Ham semu ham jak buk pin in Bengö Nivesa sën ham medo negin agi. Loḵ mëm nabë alam dedök tepëḵ

in gagek sënë degwa vu ham, og ham medo in nanër nah niröp vu sir. Rëk mu ham nahub nanër gagek ahë yes nah vu sir jak gagek nivesa.

¹⁶ Log ham ayomin yö gëp niröp menivesa rot. In nabë alam denanër gagek nipaya kuungsën jak ham in ngaa nivesa sën ham nevonng mengesepa loğ Kerisi vaha lo, og degelë benij namum. ¹⁷ In nabë Anutu vongin bë hil gako kerus jak ngaa nivesa sën hil nehevong lo, og yik ggovek. Rëk mu nabë hil gağo vanë jak ngaa nipaya sën hil nehevong lo, og sënëk su yoh vu rë.

Kerisi Diik In Bë Kevoh Hil Ngaa Nipaya Na

¹⁸ Hil kwad bo Kerisi geving, in yik diik beron timu sënë in kevoh hil ngaa nipaya na. Yi mehö yohvu rëk loğ yah hil alam nid paya bed in bë geğo hil nom vu Anutu. Tu mehönon rağ lob mehönon desis yi mediik, rëk mu Anon og nedo bekeci rağ yah menedo mala-tumsën. ¹⁹ Log Anon sënë ya meloğ ya vu mehönon kenuj sën denedo karabus vu Nyëğ Nipaya lo menër gagek vu sir. ²⁰ Loğ sën Noa yi buk wirek lo, og alam sënë dekeyëh Anutu yi gagek, rëk mu Anutu su newa rağ mevo loğ yah nyëvewen vu sir pevis rë. Gağ yö jom yi ahon menedo rot, geNoa semu yag loğ buk sënë, lob yik sir yu mahen teka mu denedo vesaj loğ yag ayo. Sir maluh avëh yoh vu nemadvahi-bevidek-löö denedo mu gebël su rehöö sir rë. ²¹ Bël sënë netahu bël-ripeksën sën neğo ham yom lo. Bël sënë og su bël sën neğo ham nimin ngöhek ya lo rë, gağ sënë sën nevonng beham netahi ya vu Anutu bë gevonng beham ayomin mewis jak lo. Lob neko ham yom degwa rağ sën Yesu Kerisi kedi rağ yah lo. ²² Kedi rağ yah beyah nedo Anutu nema vesa vu yagek, lob angër los hir ggev sën arëj böp lo, gengaa los niwëek vu yagek pin, deneggurek babu.

4

Hil Gevuu Alam Dahis Hir Ngaa Na Gehil Gağo Vanë

¹ Ham kwamin bo nabë Kerisi ko vanë rot rağ navi, om ham kwamin na vu niwëek megwevonng nabë yi. In nabë ham gweğo vanë jak navimin, og ham vuu ngaa nipaya yi aggata ya ggovek ya. ² Nabë saga, in lob ham su newamin jak in ngaa nipaya mesepa doğ gökin nah noh vu buk pin sën ham medo dob agi. Gağ ham sepa doğ Anutu kwa. ³ Wirek og ham nevonng ngaa nebë sënë rot menesepa loğ ngaa sën alam dahis ahëj neving pangsen bë degevonng lo. Ngaa lo nebë sënë: Ham su nejom ham ahon rë, geham nevonng malamin anon in ngaa pin sën su yoh vu rë lo benevonng. Ham kwamin nevo baggëb lu ngaa loğ ayomin; ham nenum rağ buk meyumin nevonng paya; geham nevonng ahëmin ta menevonng nos böp genevonng ngaa nipaya loğ ayo; geham nesupin ham benenum bël niwëek pangsen benevonng ngaa nipaya; log ham nekweyëh Anutu yi gagek genejom rağ vu keriiing lu ngaa beneğo sir rağ. Rëk gwëbeng og ham vuu ya. ⁴ Yönon, gwëbeng sënë og ham su nevonng ngaa nipaya benevasap ham rağ ngaa jeggjin jeggjin ving alam dahis ggökin yah rë. Om sën denelëk in ham, lob denenër gagek nipaya rağ ham. ⁵ Rëk mu vu tamusën og alam dahis sënë yö rëk detatekin hir gagek jak ngaa sënë nah vu jaas böp sën neseggi gagek lo medegeğo nyëvewen doğ nah gagek sagi. In semu yi ggovek ya menedo in gengo alam-diiksën los alam malaj vesa hir gagek meseggi. ⁶ Yik degwa rağ gagek sënë om sën Bengö Nivesa tøk ya vu mehönon diiksën kenuj betatekin aggata vu anoj in bë denah

medemedo malaj-tumsën geving Anutu. In navij diik nebë sën Anutu nër vu muginsën bë mehõnon pin navij rëk denadiik lo vorot.

Hur Nivesa Netatekin Anutu Yi Semusën

⁷ Buk sën ngaa pin vongin govek na lo dus rak, om ham kwamin bo nivesa, geyumin sepëp jak, beham najom jak noh vu buk pin. ⁸ Ham pasang napiik vu aggata sën ahëmin geving arimin lo lo niwëek rot kesuu ngaa vahi pin. In nabë hil ahëd geving mehõnon, og hil rëk dahun hir ngaa nipaya ngahisekë na. ⁹ Ham gwegin arimin lo sën yam denedo ving ham lo nivesa, geham su gwevong ayemin vu sir. ¹⁰ Ham pin ti ti ngo ko Anutu yi semusën aggagga yoh vu ham nyëmasën, om ham gwevong huk jak in dok vu arimin lo. Lob mëm ham rëk natu hur nivesa in ham dok vu mehõnon jak Anutu yi semusën sagi. ¹¹ Nabë mehõti tatekin gagek, og tatekin niröp noh vu Anutu yi gagek. Log nabë mehõti gevong huk in dok vu mehõ ngwë, og gevong huk jak Anutu niwëek sën vo vu yi lo. Hil gako Yesu Kerisi arë jak na vavunë. In niwëek pin neggëp vu yi degwata los degwata benevong semusën saga yam vu hil in bë hil gevong bAnutu arë böp jak rot. Yõnon.

Hil Gako Maggin Geving Kerisi Nabë Sënë

¹² Sa mehõ lo-e! Vanë sën netök vu ham lo, tök vu ham in bë seggi ham. Yõnon, vong bë nengwah vev rak ham, rëk mu ham su gwelëk in ngaa sënë bekwamin bo nabë ngaa yõ agga ti tök vu ham. ¹³ Gak vanë sënë in bë ham gweko maggin geving Kerisi. Om ham ngo medo los kwamin vesa, log mëm arë böp los vunek vunek yagek yi rëk natök nam rangah vu tamusën. Lob tum mëm ham rëk kwamin vesa böpata rot dok buk saga. ¹⁴ Ham tu Kerisi-yi-alam, om nabë denanër gagek nipaya jak ham in saga, og ham kwamin vesa. In Anutu yi Anon Vabuung sën vunek vunek yagek yi degwasekë yi lo yök nedo ving ham. ¹⁵ Gak ham ti su ngis mehõnon medenadiik ma, godek ngaa ma, gevong ngaa nipaya aggagga ma, jak ni in mehõ ngwë hir gagek, lob debo vanë vu yi dok nah sënë. ¹⁶ Rëk mu nabë ham ti kerë maggin in nesepa lok Kerisi yi aggata, og su ni namum in, gak yi alam yi om geko Anutu arë jak. ¹⁷ In buk sën Anutu bë geko huk jak megevong nyëvewen dok nah mehõnon hir huk lo yam dus rak ggovek ya, menevongin bë gevong vu hil sën yi alam hil lo namugin. Om nabë gevong nabë sënë vu hil, og mak rëk gevong nabë va vu alam sën nengaj dahis vu Bengõ Nivesa lo? Gak rëk gevong maggin nipaya verök yi rot vu sir! ¹⁸ In dekevu meneggëp lok Anutu-yi-kaþiya nebë:

“Nabë huk böp neggëp in geko alam sën denesepa lok ngaa niröp lo nom, og alam sën deneruu demij vu Anutu gedenevong ngaa nipaya lo og sir mak rëk nabë va?”

Gak mak rëk malaj nama verök yi. ¹⁹ Nebë sënë, om nabë Anutu kwa bo nabë alam la degeko vanë, og alam sënë yõ rëk desepa dok ngaa niröp mu, gedegevong bekenuj dok nah Anutu nema geving in gegin. In yi yõ tung hil, log yõ rëk medo megevong noh vu yi gagek.

5

Ham Ggev Gwegin Anutu Yi Sipsip Lo

¹ Log gwëbeng sa bë nanër gagek dus ti vu ham ggev lo nabë: Yik sa ggev ti ving ham, log sa halë rak malağ bë Kerisi ko vanë. Log sa ving ham behil pin rëk medo nivesa los vunek vunek yagek yi dok ti

doḵ buk sën Mehöböḵ rëḵ natöḵ nom rangah vu tamusën lo. Om sën sa bë gejiin ham ggev lo nabë: ² Ham gwegin Anutu-yi-alam sën denedo nebë sipsip loḵ ham nemamin lo nivesa. Rëḵ mu alam su medo denajij ham nabë ham gwevong huk sënë, gaḵ ham ngo gweko jaḵ megwevong nivesa los kwamin vesa. Geham su gwevong huk sënë in nabë gweko monë mu, gaḵ ham ayomin kedi in huk sënë nabë ham gwevong niröp. ³ Ham su gwevong nabë ham böḵ beham dahun alam sën Anutu tung loḵ ham nemamin bë ham gwegin sir lo. Gaḵ ham gweli Anutu yi sipsip lo nivesa metato aggata vu sir medesepa doḵ ham vahamin. ⁴ Bë ham gwevong nabë sënë, og sipsip alaj böḵ rëḵ natöḵ nom rangah, lob ham gweko madub nivesa los vunëḵ vunëḵ yaḡek-yi sën malangeri rot besu rëḵ meran na rë lo.

Hil Dahun Hil Gekwad Bo Ngaa Niröp

⁵ Nebë saga, om sa bë nanër vu ham hur magëm geving nabë: Ham gurek alam ggev babuj. Rëḵ mu su sir magëm mu rë, gaḵ ham pin sepa doḵ aggata sën ham dahun ham lo, beham los arimin pin lo gurek babumin vewen vewen. In gaḡek sënë neggëḵ loḵ Anutu-yi-ḵapiya bë: “Anutu neruuk alam sën deneko sir raḵ lo,

gaḵ mëm nesemu alam sën denedahun sir lo.”

⁶ Anutu mehö niwëëḵ ata, om ham dahun ham begurek babu, gedoḵ yö yi buk sën lo, og rëḵ geḵo ham jaḵ. ⁷ Om ham bo ham maggin pin doḵ nah nema, in kwa nevo ham menegin ham.

⁸ Lob ham gwegin ham nivesa bemedo malamin ham. In ham mehö nipaya Satan neḵo loḵ rot nebë reggu böḵ layon sën negga mehönon lo, lob nengeeḵ böḵata geneggevek meneyam in bë pesöng jaḵ hil. ⁹ Om ham ngo ayomin na timu vu Anutu niwëëḵ bemedo in ham dev doḵ megwedu yi na. In ham neraḵ ni bë ham arimin lo pin sën denedo yoh vu dob pin agi yik deneko vanë nebë ham. ¹⁰ Semusemu pin degwa Anutu yö tahi ham yam raḵ Kerisi, in bë ham medo nivesa los gweko vunëḵ vunëḵ yaḡek-yi geving yi degwata. Om yik ham rëḵ gweko vanë yik buk dus teka mu, log mëm Anutu rëḵ gevong beham nimin vesa jaḵ gökin, bebarah ham na, begadu ham, geham medo niwëëḵ. ¹¹ Om hil gaḵo arë jaḵ nabë Mehö niwëëḵ ata degwata los degwata. Yönon.

Gagek Hus

¹² Sa kevu gagek dus ti sënë vu ham mesevo loḵ Silvanus* nema in bë geḵo nöḵ vu ham. In sa nehalë yi nebë hil arid, in Kerisi yi mehö yi yönon. Sa bë bër ham kwamin jaḵ beham najom Anutu yi semusën soḡek sën senër rangah vu ham lo ahon beham bare nimin wëëḵ in. ¹³ Kerisi-yi-alam vu Babulon* sën Anutu ggooḵin sir raḵ ggovek ya ving ham lo kwaj nevo ham medenenër.

Log Markus sën vong bë sa nalug lo kwa nevo ham menenër ving. ¹⁴ Ham najom* sir sën Kerisi-yi-alam ham lo nemaj in tato nabë ham ahëmin neving sir. Ham sën ham tu Kerisi-yi-alam lo pin ayomin yö gëḵ revuh.

Kapiya Sën Pita Kevu Netu Luu Vu Kerisi-yi-alam

¹ Yesu Kerisi yi hur los yi sinarë sa Simon Pita. Sa nekevu kapiya sënë yök vu ham sën ham ayomin neya timu vu yi nebë he behil nehevong ving ggëp ti lo. Yesu Kerisi tu hil Anutu, getu hil mehö sën neko hil yom vu yi lo. Yi mehö yohvu om sën vong behil ayod neya timu vu yi. ² Gwëbeng ham raç Anutu luho hil Mehöböp Yesu nij venuh, om luho degevong semusemu nyëmasën nök böpata jaç vu ham, gedegevong beham ayomin gëp revuh rot.

Anutu Ggoin Hil Raç Tu Yö Yi Ngaa

³ Hil araç Anutu ni in ggoin hil raç in bë hil gaço niwëëk los vunek vunek yaçek-yi natu hil ngaa behil sepa doç yi aggata nivesa. Lob vong ngaa pin sën hil narac vu in lo vu hil in yi mehö niwëëk degwa, om sën hil ayoh vu bë medo nivesa besepa doç aggata niröp mu. ⁴ Yönon, ngaa pin sën nedo dob agi og rëç petar na bemala nama na, in mehönon malaj nesepa ngaa nipaya paya mu. Gaç hameç su rëç malamin nama na verök yi nabë saga rë. In Anutu rëç geço ham vër gegevong yi semusemu böp los nivesa anon sagi vu ham in ham natu yi alam benimin nabë yi. ⁵ Ham kwamin bo ngaa saga beham gwevong huk niwëëk rot geving. Ham ayomin neya timu vu Yesu om ham gwegin ham begwevong ngaa nivesa vesa geving. Ham gwevong ngaa nivesa, log ham gwevong huk in gagek pin in ham natök jaç degwa mejaç ni geving. ⁶ Ham natök jaç kwamin mejaç gagek degwa ni nabë saga, log ham gwegin ayomin nivesa geving. Ham gwegin ayomin nivesa, log ham najom ham ahon bebare niwëëk geving. Ham najom ham ahon mebare niwëëk, log ham sepa doç Anutu yi aggata niröp geving. ⁷ Ham sepa dok Anutu yi aggata niröp, log ham gwelë Kerisi-yi-alam nivesa geving. Ham gwelë Kerisi-yi-alam nivesa, log ham ahëmin geving mehönon pin geving. ⁸ In nabë ham sepa dok ngaa pin sënë begwevong pangсэн, og ham su rëç medo meris geham huk anon nama rë. Gaç ngaa sënë rëç gevong beham jaç hil Mehöböp Yesu Kerisi yi ngaa pin ni los dahis. ⁹ Gaç mehö sën su hen huk nebë agi neggëp rë lo, og yi nebë mehö mala kenod. Genebë mehö mala raru sën su yoh vu bë gelë ngaa gëp adingnë rë lo. In ggërin demi yom vu gagek sën Anutu ripek yi ngaa nipaya wirek hen ya lo. ¹⁰ Om arig lo, Anutu ggoin ham raç ggovek betato ham bë ham natu yi alam, om ham ngo pasang gwevong huk niwëëk in anon jaç vu ham. Nabë ham sepa doç ngaa pin sënë, og ham su yoh vu bë rëç bës rë. ¹¹ Yönon, nabë ham gwevong nabë sënë, og rëç tatekin aggata vu ham, beham doç na hil Mehöböp Yesu Kerisi sën neko hil vër in hil ngaa nipaya nyëvewen lo yi nyëg. Sën rëç gëp degwata los degwata lo. ¹² Sënëk yönon, ham raç ngaa pin sënë ni vorot. Lob ham ko gagek anon sënë raç ggovek ya, lob ham nare niwëëk in. Rëç sa bë nanër vu ham gök gökin, in sebër ham kwamin beham kwamin bo gökin. ¹³ In sa kwag nevo bë ngaa sënëk nivesa, om noh vu buk sën sëç nahën nemedo vesag lo, og sëç nanër vu ham gök gökin in sebër ham kwamin. ¹⁴ In hil Mehöböp Yesu Kerisi nër rangah vu sa wirek beseraç ni bë yiç sa hevongin getur sa vër in navig nyë dus teka. ¹⁵ Om sën sa nehevong huk

niwëek rot menekevu gagek yök vu ham, in bë nabë sa nadiik, og ham yoh vu bë rëk kwamin bo gagek sënë gökin noh vu buk pin.

He Halë Kerisi Nikapik Ggovek Ya

¹⁶ Gagek sën he nanër agi og he su nanër keriring tetuhinsën nebë sën mehõnon los kwaj yõ kwaj nevo medenenër lo rë. Gaḱ he halë raḱ malamin bë Mehõbõp los bengõ yõnon. Om sën he nër vu ham ggovek ya beham raḱ hil Mehõbõp Yesu Kerisi niwëek ni, geham raḱ ni bë rëk nom gökin. ¹⁷ Yõnon, Ama Anutu tato niwëek los arë bõp rangah loḱ buk sën gagek yam vu nikapik degwa beḱo yi raḱ lo bë, “Sa nalug sënë, sahëg ving yi pangsën gesa ahëg nivesa rot vu yi.” ¹⁸ Alõõ nado ving yi ggëp kedu vabuung wirek behango aye sënë yam vu yagek.

¹⁹ Nebë saga, lob he halë bë alam-denenër-gagek-rangahsën hir gagek anon raḱ. Om bë ham najom hir gagek ahon, og saga mëm nivesa rot. In alam-denenër-gagek-rangahsën hir gagek og nebë ram sën netum loḱ nyëg malakenu, benedo rot benyëg neheng raḱ lob Betuheng Majelëë kedì netum loḱ ham ayomin lo. ²⁰⁻²¹ Rëk mu ham jaḱ sënë ni namugin rë nabë wirek og Anutu yi gagek su verup mehõti avi yoh vu yõ kwa rë. Gaḱ Anon Vabuung yõ neggee vu sir bedenener Anutu yi gagek yam rangah. Nebë sënë om hil su ayoh vu bë tatekin gagek sën neggëp loḱ Anutu-yi-ḱapiya lo ti degwa jeggin jeggin noh vu hil ngo kwad rë, gaḱ Anon Vabuung doḱ vu hil og mëm.

2

Alam-gagek-kuungsën Hir Ngaa Nipaya

¹ Wirek og alam-gagek-kuungsën deverup loḱ alam Israel, om yik tatovaha-gagek-kuungsën-yi rëk deberup doḱ ham geving nabë saga. Rëk debun sir gedenanër gagek kuungsën aggagga in debasap alam, geyõ rëk degeruu demij vu Mehõbõp sën bago sir yom lo geving. Rëk degevonḱ nabë sënë, rëk mu rëk malaj nama pevis avuti. ² Nebë saga rëk mu alam ngahiseḱë rëk desepa doḱ alam saga hir ngaa nipaya aggagga, lob tum rëk degevonḱ balam jeggin jeggin la denanër gagek nipaya jaḱ aggata-gagek-anon-yi. ³ Alam sagi malaj anõõ verõḱ yi, om rëk denanër gagek kuungsën ngahiseḱë in degeḱo ham hõmin monë lu ngaa nah vu sir. Rëk mu Anutu yõ ro buk sën genḱo hir gagek lo wirek meneggëp vorot bë rëk malaj nama. Lob ngaa sën basap sir lo, og su ggëp ying rë, gaḱ yõ medo negin.

⁴ Log yik angër la devonḱ ngaa nipaya wirek, rëk Anutu su nelë sir mu rë. Gaḱ duu sir loḱ ya ḱarabus ggëp Nyëg Nipaya loḱ waak malakenu. Lob nahën denedo loḱ rot medenegin buk-nyëvewen-yi.

⁵ Log yik alam sën denedo wirek lo, og yik nebë saga ving. Su kwa pesivin sir rë. gaḱ vonḱ mebel vuuk bõpata merehõõ sir vahi sën deruu demij vu Anutu lo bemalaj maya. Gaḱ yik Noa timu sën nenër gagek yohvu yam rangah lo, om Anutu gin yi, gegin yi alam nemadvahi-bevidek-luu medenedo nivesa ving.

⁶ Log vo nyëvewen vu alam Sodom los Gomora ving nebë saga. Anutu vesi begganḱ bu bõp luu sënë raḱ nengwah megga sir bemalaj maya verõḱ yi. Gevewev meris mu nedo. Nebë saga in bë nabë alam degeruu demij vu Anutu, og kwaj bo nah gagek wirek hen sagi, lob deḱaḱ ni nabë rëk denatõḱ vu nyëvewen nabë sënë. ⁷ Gaḱ Lot og yi mehõ yohvu, om Anutu ḱo yi vër in Sodom los Gomora, benedo nivesa gesu mala ma rë. In

Lot ayo maggin böpata in alam nij paya hir baggëb lu ngaa sën denevong lo. ⁸ Yönon, mehö niröp sënë nedo ving sir beyö nelë hir ngaa nipaya los nengo hir gägek nipaya yoh vu buk pin. Yi og ayo yö neggëp niröp, om ayo maggin rot in hir ngaa nipaya sën denevong medenekeyëh horek lo. ⁹ Yönon, Mehöböp neko alam sën denesepa lok yi lo vër in ngaa nipaya sën neseggi sir lo, genetung alam nij paya medenedo rot in na berup dok buk sën gengo hir gägek gebo nyëvewen dok nah vu sir lo.

¹⁰ Lob alam-gägek-kuungsën lo saga vahi rëk degeko nipaya nyëvewen böpata rot kesuu. Sir sën ahëj neving ngaa-ningöhek-baggëb-yi mu medenesepa lok, gekwaj nevo Mehöböp aye bë ngaa meris lo. Alam nebë sënë deneko sir rak bedenesepa lok yö kwaj mu. Om sën su deneggöneng rë, gedenenër pelë rak angër yägek yi. ¹¹ Angër lo dekesuu alam gägek kuungsën sënë, genij wëek böpata rot kesuu sir ving. Rëk mu su denenër pelë rak sir rë, gesu denenër sir rangah vu Mehöböp rë. ¹² Gak alam gägek kuungsën sënë, og denenër pelë rak ngaa sën su derak ni rë lo. Sir nebë reggu sën kwaj masën lo, om sën kwaj neya vu navij medenesepa lok ngaa-navij-yi mu. In ataj ko sir in bë mehönon denajom sir ahon bedengis sir medenadiik. Om yik ngaa nipaya sën denesepa lok lo rëk gevong bemalaj nama na verök yi. ¹³ Rëk degeko nyëvewen nipaya dok nah hir ngaa nipaya. In su ahëj neving rot bë dega nos böp los denanum bël niwëek pangсэн buk mu rë, gak denevong rangah atov ving. Log denelok ya ving ham beham los newa nos-ahëvingsën-yi lok ti. Rëk mu denetetuhin ham gekwaj vesa in ngaa nipaya sën denevong vu ham agi, om sir nebë ngaa ningöhek gengaa nipaya lok len. ¹⁴ Malaj anon medenelë avëh yoh vu buk in bë degodek sir. Lob malaj su yoh vu bë rëk gevu ngaa nipaya rë, gak ma verök yi. Alam sënë denepelëpin alam sën su ayoj niwëek rë lo, bedenedadii sir ya in bë degevong ngaa nipaya geving sir. Ayoj yö tahu sir lok aggata sën ayoj nevu nevu in mehö ngwë hir ngaa lo, om Anutu rëk kevoh alam sënë na verök yi. ¹⁵ Alam-gägek-kuungsën lo sënë deruu demij vu aggata nivesa, om sën deneketul lok medeneya jeggin jeggin, beya denesepa lok Beyor nalu Balaam sën ahë neving monë pangсэн rot beneko rak terotsën lo vaha. ¹⁶ Dogi su denevongwëng rë, rëk mehö-nenër-gägek-rangahsën Balaam yi dogi vengwëng nebë mehönon benër Balaam yi ngaa nipaya sën nevong agi rangah. Lob ggërin ngaa kwamasën sën bë gevong lo.

¹⁷ Log alam-gägek-kuungsën nebë sënë, og sir nebë bël veyë sën netewii ya lo. Gesir nebë beggob sën sang neko meneya jeggin jeggin lo. Om Anutu ggooin nyëg mala vahis verök yi rak vu sir in bë demedo dok. ¹⁸ Sir sënë denevongwëng avij böp medeneko sir rak in gägek meris meris sën anon ma lo. Lob denevo bël lok alam sën nahën denevuu ngaa-alam dahis-yi ya lo, lob tum newaj nerak in baggëb los navij yi ngaa nipaya aggagga beyah denesepa lok sir. ¹⁹ Alam gägek kuungsën sënë denenër vu sir bë rëk degeko sir vër in horek pin besu deginengin sir rë. Rëk mu sir yö nahën denedo los ngaa nipaya sën neduu sir lo. In degwa nebë sënë bë ngaa sën kesuu mehöti lo, og mehö saga neggurek babu benesepa lok rot. ²⁰ Yönon, derak hil Mehöböp Yesu Kerisi sën ko hil yom lo ni, lob deveya in ngaa ningöhek nipaya sën neggëp dob agi bedeyom. Rëk mu nabë degërin sir nah bedega jak ngaa nipaya sënë gökin menaduu sir ahon, og rëk demedo paya na verök yi kesuu muginsën. ²¹ In derak aggata sagi ni bedeko horek vabuung sënë ggovek ya, lok yom deruu demij vu.

Gak bë yö demedo dug in ngaa niröp sënë yi aggata, og sagak nivesa vu sir. ²² In devong balam hib wirek hir gagek los kwa ti sënë anon rak rak sir nebë, “Anöö yah negga nyë muteksën ggökin.” Log gagek ngwë neggëp ving bë, “Böök ripek loğ bël ggovek, loğ tum yah sis madöp ggökin.”

3

Mehöböp Rëk Nom Yönon Rot

¹ Sa mehö lo-e! Sa kevu kapiya ngwë sënë netu luu vu ham. Lok kapiya luu sënë og sa kevu gagek in bë bër ham kwamin in gagek vahi gökin beham jak ni nivesa. ² Log ham kwamin bo nah gagek sën Anutu-yi-alam-vabuung denenër rangah wirek bë rëk anon jak lo. Geham kwamin bo Mehöböp sën ko hil yom lo yi horek sën ham sinarë lo denër vu ham lo geving.

³ Ham jak sënë ni namugin nabë Buk-tamusën dus jak, og alam sën denenër pelësën lo rëk deberup bedegevong noh vu kwaj nipaya medenanër pelë nabë, ⁴ “Nër bë rëk nom gökin-a? Lob mak yom benedo tena? Su yom rë! Alam hib wirek dediik ya, geyam beyam verup gwëbeng sënë, rëk mu ngaa pin yö neggëp loğ ben nebë sën wirek Anutu tung lo.” ⁵ Alam pelësën sënë nij nelël bë su kwaj sero medejak ngaa sënë ni nabë: Vu muginsën og Anutu nër, lob yagek anon rak. Log nër, lob dob ggooïn yi rak in loo benedo loğ loo vuheng atov. ⁶ Lob dob nedo rot, loğ mëm Anutu nër, lom mëm bël vuuk meggërin dob bekevoh ngaa pin ya.

⁷ Lob Anutu nër ving bë yagek los dob sën denedo gwëbeng agi, og nengwah rëk ga. Rëk mu gëp degegin buk sën Anutu nom mebo nyëvewen doğ nah vu alam sën deneruu demij vu yi lo bemalaj nama rë. ⁸ Rëk mu sa mehö lo-e, ham su kwamin birek in ngaa timu sënë: Mehöböp su nelë buk timu nebë dus gengebek 1,000 nebë ading rot rë, gak nelë luho bë luho neggëp ti. ⁹ Mehöböp su nesis buk rak rak in ngaa sën nenër menevenuh ya vorot lo nebë mehönon vahi sën kwaj nevo bë denanër gagek medengis jak jak lo rë. Gak ahë neving bë alam pin degërin sir in mehöti su mala nama, om sën nahën nejom yi ahon genegin ham.

Dob Los Yagek Sënë Rëk Malaj Nama Na

¹⁰ Rëk mu buk sën Mehöböp nom lo, og rëk nam nabë sën alam hodek deneyam. Doğ buk sagi, og yagek rëk tetap böpata log mala nama na. Log ngaa mahen mahen pin sën nedo loğ lo, og rëk niķerus jak bedëtek, log nengwah ga megovek na. Log nengwah rëk ga dob los ngaa pin sën mehönon desemu menedo loğ lo geving. ¹¹ Ngaa pin sënë rëk nama na nabë sënë. Om ham pasang gwevong ngaa niröp mu, begwegin ham gesepa doğ Anutu yi aggata noh vu buk pin. ¹² Geham medo gwegin Anutu yi buk sën yagek rëk natum doğ benama na, log ngaa mahen mahen pin niķerus jak bedëtek benengwah ga begovek na lo. Lob ham gwetung malamin geham bo kwamin in buk sënë in lob natök nam pevis. ¹³ In hil nehegin yagek los dob mewis sën Anutu nër bë rëk getung bengaa niröp mu yö gëp doğ lo.

Hil Malad Sepa Megegin Mehöböp

¹⁴ Sa mehö lo-e, yik ham negin ngaa sënë, om ham nimin wëek begwegin ham nivesa in vu tamusën og ngaa nipaya ti, ma gagek ti, su gëp vu ham. Gak ham los Anutu medo los gagek ahë yes. ¹⁵ Rëk ham kwamin bo sën Mehöböp nejom yi ahon benahubin hil lo nabë: Sënë

tatekin aggata in bë hil agërin hil nah vu yi. Lob Mehöböp vo kwa nivesa vu hil arid Paulus sën hil ahëd neving yi lo, bekevu gagek yik nebë sënë yök vu ham ving. ¹⁶ Kë'! Log loḵ yi kapiya pin sën lo, og kevu gagek raḵ ngaa sënë ving. Rëḵ mu gagek sën neggëp loḵ yi kapiya agi lo la, og su degwaj neggëp rangah rë, om hil nehevong huk böp in bë natök vu degwa. Lob alam dug dug los alam sën nij wëëḵ ma lo vahi, og deneyoh paya medeneko degwa yööhu verup raḵ yi gagek sënë, gerak gagek sën neggëp loḵ Anutu-yi-kapiya vahi lo ving. Om sënë rëḵ gevong bemalaj nama.

¹⁷ Sa mehö lo-e, ham raḵ ni mugin bë alam nebë sënë rëḵ deberup, om ham ngo gwegin ham nivesa rot. In alam sën su denebë nengaj vu horek rë lo rëḵ detetuhin ham mededadii ham nah, lob ham su rëḵ bare nimin wëëḵ rë geham rëḵ bës. ¹⁸ Gaḵ ham raḵ hil Mehöböp Yesu Kerisi sën neḵo hil yom lo ni beham ḵo yi semusemu nyëmasën. Nebë saga, om ham pasang gweḵo semusemu vu yi los gweḵo kwamin vu yi noh vu buk, in ham jaḵ ni rot. Hil gaḵo arë jaḵ na vavunë rot gwëbeng sënë gerëḵ gëp degwata los degwata nabë saga. Yönon!

Kapiya Sën Jon Kevu Muginsën Vu Kerisi-yi-alam

Gagek Mala-tumsën-yi

¹ Ngaa sënë og yö nedo vu nyëmuğinsën. Lob he hango los halë rak malamin. Gehe hetung malamin rak gehe hebë nemamin rak meparah. Ngaa sën he nanër gagek rak agi, og yik yi mehö sën tu Gagek sën nevonğ behil nado malad-tumsën lo. ² Lob Mehö mala-tumsën-yi sagi tu mehönon rak, betök yam rangah, behe halë yi. Lob he nanër gagek yönon sënë rangah, banër vu ham bë nedo mala-tumsën degwata los degwata ving Ama. Rëk tu mehönon rak behe halë yi rak malamin. ³ Ngaa sën he halë los hango ggovek lo, sën he nanër rangah vu ham ving, in bë hil nid ga jak hil nabë sën he los Ama luho Nalu Yesu Kerisi nimin negga rak he agi. ⁴ Lob he kevu gagek sënë yök vu ham in bë hil ahëd nivesa rot gemaggin pin nama.

Hil Ana Jak Rangah

⁵ Lob gagek sën he hango banër rangah vu ham lo, yik nebë sënë: Anutu nesepa lok ngaa rangah-yi mu, gağ ngaa malakenu-yi teka su neggëp vu yi rë. ⁶ Bë hil nanër nabë, “Alu Anutu nimin negga rak he”, rëk mu hil nesepa lok ngaa malakenu-yi, og hil nehekuung rak, gağ hil su nesepa lok gagek anon rë. ⁷ Gağ bë hil medo jak ngaa rangah-yi nabë sën yö nedo rak ngaa rangah-yi vorot lo, og hil nid negga rak hil vewen vewen, lob Anutu Nalu Yesu niğök yö medo neripek hil ngaa nipaya pin ya, gehil nid vesa nerak. ⁸ Bë hil nanër nabë, “Sağ su nehevong ngaa nipaya rë”, og sakağ hil ngo netetuhin ayod meris mu, gağ gagek anon su nare lok hil ayod rë. ⁹ Rëk mu nabë hil nanër hil ngaa nipaya rangah vu yi, og rëk kevoh na, in yi og su nepekwë yi rë. Gağ yö nevonğ ngaa yohvu mu, om rëk jevu ngaa nipaya pin na in hil ayod gehil medo nid vesa. ¹⁰ Anutu nër bë hil pin nehevong ngaa nipaya, om nabë hil nanër nabë, “Sağ su nehevong ngaa nipaya ti rë”, og sënë nebë hil nemehoo yi gagek, benanër yah rak yi bë yi mehö gagek tetuhinsën, log yi gagek su neggëp lok hil ayod rë.

2

Kerisi Og Hil Mehö Sën Neloğ Vu Hil

¹ Naluğ lo, sa nekevu kapiya sënë yök vu ham in bë ham su gwevonğ ngaa nipaya. Gağ nabë mehöti gevong ngaa nipaya, og hil Mehö sën neloğ vu hil menenër hil gagek lo nedo ving Ama. Mehö sënë og yik mehö yohvu Yesu Kerisi. ² Yö diik lok yah hil bed in bë kevoh hil ngaa nipaya na begagek ahë yes jak in hil. Rëk mu su nevonğ huk sagi in bë doğ vu hil mu rë, gağ nevonğ in bë doğ vu alam pin sën denedo yoh vu dob pin agi geving. ³ Nabë hil nesepa lok Anutu yi horek, og hil ajağ ni nabë hil narak yi ni. ⁴ Log nabë mehöti nanër nabë nerak Anutu ni, rëk mu su nesepa lok Anutu yi horek rë, og yi mehö gagek kuungsën ala, gağ gagek anon su neggëp lok ayo rë. ⁵⁻⁶ Gağ nabë mehöti sepa doğ Anutu yi gagek, og saga tato bë nesepa lok Anutu yi aggata ahëvingsën-yi yönon rot. Log mehöti sën nenër bë luho Anutu denedo revuh ti lo, og gevong ngaa pin

noh vu sën Kerisi nevang lo, in mêm hil ajaḵ ni nabë luho Anutu denedo loḵ ti yõnon.

Mehöti Sën Ahë Naving Ari Lo Lo, Og Nedo Raḵ Rangah

⁷ O sa mehö lo-e! Horek sën sa kevu vu ham-ë, og su mewis rë, gaḵ yik horek mugeng sën yik yök vu ham wirek lo. Horek mugeng saga yik gagek sën ham ngo nyëdahis lo. ⁸ Rëḵ horek sën sa kevu vu ham agi, og horek mewis. In Kerisi yam nedo dob, lob sepa loḵ horek sagi beneggëp rangah, log ham nesepa loḵ ving. In malakenu maya geheng ya, berangah anon to dob beneggëp ya. ⁹ Log nabë mehöti nanër nabë nedo raḵ rangah, rëḵ mu nelë ari paya, og mehö saga yõ nahën nesepa loḵ ngaa malakenu-yi. ¹⁰ Gaḵ mehöti sën ahë naving ari lo, og nedo rak rangah, om ngaa ti su rëḵ gevang mebës rë. ¹¹ Gaḵ mehöti sën nelë ari paya lo, og nesepa loḵ ngaa malakenu-yi. Nesepa loḵ ngaa malakenu-yi om neketul loḵ in aggata niröp, in ngaa malakenu-yi sënë neggërin mala.

¹² in Anutu kevoh ham ngaa nipaya ya raḵ Kerisi arë.

¹³ Log ham alam hib, sa nekevu gagek sënë yök vu ham, in ham raḵ Mehö sën yõ nedo wirek rot menedo gwëbeng agi degwa ni.

Gesa nekevu gagek sagi yök vu ham hur magëm sën ham kwesuu Mehö Nipaya Satan ggovek ya lo ving.

¹⁴ Sa nekevu gagek yök vu ham hurmahen in ham raḵ Amamin vu yaḡek ni nivesa.

Log sa nekevu gagek sagi yök vu ham alam hib in ham raḵ Mehö sën yõ nedo vu wirek rot benedo gwëbeng agi degwa ni.

Gesa nekevu gagek sënë yök vu ham hur magëm, in ham hur magëm los nimin wëëk, lob Anutu yi gagek neggëp loḵ ham ayomin beham kwesuu Mehö Nipaya Satan ggovek ya.

Hil Su Ahëd Geving Aggata-dob-yi

¹⁵ Ham su ahëmin geving aggata-dob-yi los ngaa-dob-yi pin. Nabë mehöti ahë geving aggata-dob-yi rot, og su yoh vu bë ahë geving Ama vu yaḡek rë. ¹⁶ In hil arak ngaa-dob-yi pin sagi ni bë ngaa sën hil navid nevangin lo, gengaa sën hil malad anon in lo, gengaa sën hil nehako hil raḵ in lo, og su yam vu hil Amad Anutu rë. Gaḵ yõ verup raḵ aggata-dob-yi. ¹⁷ Rëḵ mu ngaa-dob-yi los ngaa sën hil malad anon in vu dob lo pin, og rëḵ mala nama na. Gaḵ mehöti bë sepa doḵ Anutu aye, og rëḵ medo degwata.

Alam Sën Denelë Yesu Paya Lo Deverup

¹⁸ Naluḡ lo-e! Gwëbeng og hil verup loḵ buk sën dob vingin govek na lo. Wirek og ham ngo gagek bë mehö sën nevangin bë dahun Kerisi na lo rëḵ berup. Lob gwëbeng og alam ngahi nebë saga detök yam rangah ggovek ya, om hil arak ni bë buk dus raḵ bevongin govek na. ¹⁹ Alam sën bë dedahun Kerisi na aga, og yik sir Kerisi-yi-alam nebë hil. Rëḵ dekehe sir vër in hil, om su hil alam sir niröp rë. Gaḵ bë hil alam sir niröp, og rëḵ demedo geving hil rot. Rëḵ ma gedevuu hil ya, om hil arak ni niröp bë su hil alam sir rë. ²⁰ Rëḵ mu Kerisi vong Anon Vabuung yök nedo ving ham, om ham pin raḵ gagek anon ni. ²¹ Sa su nekevu gagek sagi yök vu ham in bë maḵ ham duḡin gagek anon rë! Gaḵ sa nekevu in ham raḵ gagek

anon ni vorot geham raḵ ni bē gāgek anon og su nenēr gāgek kuungsēn ti verup loḵ rē. ²² Mehō re gāgek kuungsēn ala? Gaḵ yīḵ mehō sēn nelah Kerisi vun bē su yi mehō sēn Anutu ggooin raḵ in bē geḵo hil nah rē lo. Mehō saga og yīḵ mehō sēn nevang in bē dahun Kerisi na lo, lob neruu demi vu Nalu gevu Ama ving. ²³ Mehōti bē geruu demi vu Nalu, og su Ama yi alam yi rē. Gaḵ mehōti sēn nenēr rangah bē nevang ving Nalu lo, og Ama yi alam yi ving.

Anon Vabuung Netahu Hil Loḵ Gāgek Anon

²⁴ Gāgek sēn ham ngo wirek mugin lo, og ham ngo najom ahon. Nabē ham najom gāgek sēn ham ngo mugin lo ahon, og ham los Ama lu Nalu rēḵ medo jevuh ti. ²⁵ Lob nēr gāgek vu hil benare vorot bē rēḵ gevong behil medo malad-tumsēn degwata los degwata. ²⁶ Sa nekevu gāgek sēnē yōḵ vu ham in bē nanēr alam sēn vongin degekuung in ham aga tato vu ham. ²⁷ Rēḵ mu ham ḵo Anon Vabuung vu Kerisi ggovek ya benahēn nedo ving ham. Om ham su nesero mehō ngwē in bē tateḵin gāgek vu ham rē, gaḵ Anon Vabuung yō netateḵin ngaa pin vu ham. Lob Anon Vabuung yi gāgek og gāgek anon, gaḵ su gāgek kuungsēn rē, om ham najom gāgek sēn netateḵin vu ham lo ahon begwa jaḵ Kerisi.

²⁸ Yōnon, nalug lo! Ham ngo gwa jaḵ yi rot, loḵ mēm vu tamusēn sēn natōḵ nom rangah lo, og hil bare nid wēēk los kwad vesa doḵ buk saga, gaḵ hil su agōneng in yi. ²⁹ Ham neraḵ Kerisi ni bē yi mehō yohvu, om ham jaḵ sēnē ni geving nabē alam sēn denevang ngaa yohvu lo, og detu Anutu nalu.

3

Gwēbeng Hil Atu Anutu Nalu Lo

¹ Alam-e! Ham kwamin bo nabē hil Amad Anutu ahē neving hil pangsēn rot, om sēn nenēr hil bē nalu hil lob sagāḵ yōnon-Anutu nalu hil. Rēḵ alam sēn denesepa loḵ aggata-dob-yi lo, og su derāḵ sēnē degwa ni rē, in sir dugin Anutu.

² Sa mehō lo-e! Gwēbeng sēnē hil atu Anutu nalu, rēḵ hil dugin sēn hil rēḵ nid nabē lo, in Anutu su tateḵin meneggēp rangah rē. Gaḵ hil arāḵ ni bē tamusēn, sēn Yesu rēḵ natōḵ nom rangah gōḵin lo, og hil rēḵ nid nabē yi, in hil rēḵ galē anon soḵek. ³ Log alam pin sēn denevo kwaj in gāgek sagi bē anon jaḵ lo, og yō denegin sir bedenevangin bē denatu mehōnon nijvesa rot nabē sēn mehō nivesa Kerisi. ⁴ Gaḵ alam pin sēn denevang ngaa nipaya lo, og denekeyēh horek, in ngaa nipaya og yīḵ ngaa sēn nekeyēh Anutu yi horek. ⁵ Lob ham raḵ ni bē Yesu og ngaa nipaya ti su neggēp vu yi rē, gaḵ tōḵ yam rangah in bē geḵo hil ngaa nipaya nyēvewen vēr in hil. ⁶ Mehōti sēn negga raḵ yi lo, og su nesepa loḵ ngaa nipaya rē. Gaḵ mehōti sēn nesepa loḵ ngaa nipaya yi aggata lo, og hil naraḵ ni bē su nelē Kerisi rē, gesu neraḵ Kerisi ni rē.

⁷ Oo sa hur mahen lo! Ham gwegin ham in mehōti rēḵ tetuhin ham. Mehō sēn yō nevang ngaa yohvu lo, og yi mehō yohvu nebē sēn mehō yohvu Kerisi. ⁸ Satan ḵo ngaa nipaya raḵ nyēmuginsēn bemedo nesepa loḵ, om mehōti sēn nesepa loḵ ngaa nipaya lo, og Satan yi alam yi. Rēḵ mu Anutu Nalu tōḵ yam rangah in bē basap Satan gekevoḵ yi huk na. ⁹ Mehō sēn tu Anutu nalu lo, og su nesepa loḵ ngaa nipaya rē. Gaḵ Anutu vong beni nebē yi, om su yoh vu bē sepa doḵ ngaa nipaya rē, in tu Anutu nalu. ¹⁰ Nabē hil nehevongin bē ajaḵ Anutu nalu lo nij, gajaḵ Satan nalu

lo nij, og hil ajak nij nabë sënë: Alam sën su denevong ngaa nivesa rë lo, og su Anutu-yi-alam sir rë. Log alam sën su ahëj neving arij lo rë lo, og su Anutu nalu sir ving rë.

Aggata Sogek Sën Hil Ahëd Geving Arid Lo Lo Nebë Sënë

¹¹ Ham ngo gagek sënë vu nyëdahis beyam bë: Hil ahëd geving hil vewen vewen. ¹² Hil su gevong ngaa nabë Kain. In Satan yi mehö yi, om sën sis ari mediik. Sis ari mediik degwa rak va? Degwa nebë yi mehö nesepa lok aggata nipaya, gari nesepa lok aggata niröpsën-yi.

¹³ Arig lo! Nabë alam sën denesepa lok aggata-dob-yi lo sënë degelë ham paya, og ham su gwelëk mejanga nemamin in ngaa saga. ¹⁴ Hil ahëd neving arid lo, om hil arak ni rak sënë bë: Hil hevuu sën hil nadiik na verök yi lo ya, gatök yam sën hil medo malad-tumsën degwata lo. Gaç mehöti sën su ahë neving ari lo rë lo, og yö nahën nedo lok diiksën.

¹⁵ Mehöti sën nelë ari paya lo, og sënë nipaya böpata rot nebë sën sis yi mediik. Lob ham rak ni bë alam sën denesis mehönon medenediik lo, og mala-tumsën sën gevong behil medo degwata los degwata lo su neggëp vu sir rë. ¹⁶ Yesu diik lok yah hil bed in bë dok vu hil, lob hil arak ahëvingsën anon degwa ni rak sënë. Om yik hil geving. Hil dahun hil badok vu arid lo nabë saga, genabë hil nadiik og yik ggovek. ¹⁷ Rëç mu nabë mehöti yi ngaa dob sënë neggëp, lob lë gari ti rak vu in ngaa ti, rëç ruu demi vu ari sënë, gesu lok vu yi rak yi ngaa rë, lok nenër bë ahë neving Anutu in va?

¹⁸ Oo sa hurmahen lo, hil su ahëd geving arid lo jak vengwëngsën los avid meris mu, gaç hil ahëd geving sir yönon begevong huk madoç vu sir.

Alam Sën Denevong Ving Anutu Lo, Og Su Deneggöneng In Mala Rë

¹⁹ Nabë hil gevong nabë saga, og rëç tato vu hil nabë: Hil nesepa lok gagek anon yönon, genabë hil ayod neggëp nivesa, om hil su rëç agöneng in Anutu mala rë. ²⁰ Gaç nabë hil ayod nanër hil nabë hil nehevong ngaa nipaya, og hil kwad bo nabë Anutu og böpata kesuu hil ayod menerak ngaa pin ni los degwa.

²¹ Sa mehö lo-e! Nabë hil ayod su nanër hil nabë hil nehevong ngaa nipaya rë, og hil su agöneng in Anutu mala. ²² Log ngaa sën hil neketag in vu yi lo, og nevong vu hil. In hil nesepa lok yi horek behil nehevong ngaa yoh vu sën ahë neving lo.

²³ Log yi horek nebë sënë: Hil gevong geving Nalu arë nabë yik yi Yesu Kerisi, gehil ahëd geving hil vewen vewen nabë sën nër vu hil vorot lo. ²⁴ Nabë mehöti sepa dok Anutu yi horek, og luho Anutu detu timu gAnutu nedo lok yi. Lob Anon Vabuung sën Anutu vong vu hil lo tato vu hil behil narak ni bë Anutu nedo lok hil ayod.

4

Anutu Yi Anon Vabuung Ga, Memö Lo

¹ Oo sa mehö lo! Alam-gagek-kuungsën ngahisekë denedo yoh vu nyëg vu dob. Nebë saga, om ham su gwevong geving mehönon pin sën denenër bë Anon Vabuung nedo lok sir lo. Gaç ham seggi ngaa sën nedo lok sir lo pin mejak ni rë nabë Anon Vabuung sën neyam vu Anutu lo yönon ma ma. ² Log ham yoh vu bë jak ni nabë Anutu yi Anon Vabuung nedo lok mehöti og rëç nabë sënë: Alam pin sën denanër nabë Yesu Kerisi tu mehönon rak

meyam dob lo og Anutu yi Anon Vabuung nedo loḵ sir. ³ Gaḵ alam pin sën su denenër nebë agi rë lo, og ngaa sën nedo loḵ sir lo su yam vu Anutu rë. Gaḵ yam vu mehö sën vongin bë dahun Kerisi na, beham ngo bengö wirek bë rëḵ nam lo. Lob gwëbeng yam ggovek ya benedo dob.

⁴ Oo sa hurmahen lo! Anutu yi ngaa ham, lob ham dahun alam-gägek-kuungsën lo ggovek ya. In Anon Vabuung sën nedo loḵ ham aga kesuu Memö Nipaya sën nedo loḵ alam vu dob agi. ⁵ Alam-gägek-kuungsën sën aga, og denesepa loḵ aggata-dob-yi. Lob hir gägek pin og yik denenër ngaa-dob-yi mu, lob alam sën denesepa loḵ aggata-dob-yi lo denebë nengaj vu ayej. ⁶ Gaḵ hilek Anutu yi ngaa hil. Om mehöti sën nerak Anutu ni lo, og nebë nenga vu hil gägek. Gaḵ mehöti sën su Anutu yi mehö yi rë lo, og su nebë nenga vu hil ayed rë. Yik hil ngo rëḵ ajaḵ Anon Vubuung gägek-anon-yi ni, gajaḵ memö gägek-kuungsën-yi ni jaḵ ngaa nabë sënë.

Ahëvingsën Degwa Sogek Anutu

⁷ Oo sa mehö lo! Hil pasang ahëd geving hil vewen vewen. In sën hil ahëd geving alam lo, og degwa vu Anutu. Om mehö sën nesepa lok aggata-ahëvingsën-yi lo, og Anutu nalu yi benerak Anutu ni yönon. ⁸ Gaḵ mehö sën su ahë neving ari lo rë lo, og yi dugin Anutu, in ahëvingsën degwaseḵë Anutu. ⁹ Anutu yik nalu perurek timu nedo, lob vong luḵ yam dob in bë doḵ vu hil behil medo malad-tumsën jaḵ yi. Lob sënë tato vu hil bë Anutu ahë neving hil. ¹⁰ Ahëvingsën degwa nebë sënë: Anutu su ahë neving hil in hil ahëd neving yi muḡin rë. Gaḵ yö ahë neving hil muḡin bevong Nalu luḵ yam dob in bë natu seriveng doḵ nah hil bed, bekevoh hil ngaa nipaya na.

¹¹ Oo sa mehö lo! Ngaa sënë tato vu hil bë Anutu ahë neving hil pangsën rot, om yik hil gevong nabë saga behil ngo ahëd geving hil vewen vewen. ¹² Mehöti su mala raḵ Anutu rë. Rëḵ mu nabë hil ahëd geving hil vewen vewen, og Anutu rëḵ medo doḵ hil ayod, lob mëm hil rëḵ ahëd geving hil niröp rot nabë sën Anutu ahë neving hil lo. ¹³ Vo yö yi Anon Vabuung vu hil, lob hil narak ni rak sënë bë hil los Anutu atu timu, genedo loḵ hil ayod. ¹⁴ He halë raḵ malamin bë Ama vong Nalu luḵ yam dob in bë geḵo alam vu dob nah vu yi, om sën he nanër gägek sënë rangah. ¹⁵ Nabë mehöti nanër rangah nabë Yesu sënëḵ Anutu Nalu, og Anutu nedo loḵ mehö saga, geluho mehö saga detu timu.

¹⁶ Lob hil arak ni benehevong ving bë Anutu ahë neving hil. Ahëvingsën degwaseḵë Anutu, log mehöti sën nesepa loḵ aggata-ahëvingsën-yi lo, og luho Anutu detu timu gAnutu nedo loḵ ayo. ¹⁷ Nabë hil medo dob sënë begevong ngaa nabë Kerisi, og hil arak ni bë hil nesepa loḵ aggata-ahëvingsën-yi niröp rot. Om hil su rëḵ agöneng in buk böpata sën nyëvewen-yi lo rë. ¹⁸ Nabë hil ahëd geving yönon, og hil su rëḵ agöneng rë. Yönon, nabë hil sepa doḵ aggata-ahëvingsën-yi niröp rot, og saga rëḵ juuk ggönengsën na. Ggönengsën degwa nebë mehönon kwaj nevo bë rëḵ denatök jaḵ hir ngaa nipaya nyëvewen. Om nabë mehöti nahën neggöneng, og hil narak ni bë su nesepa loḵ aggata-ahëvingsën-yi niröp rot rë. ¹⁹ Ahëvingsën neggëp vu hil in degwa raḵ sën Anutu yö ahë ving hil muḡin lo. ²⁰ Nabë mehöti nanër nabë ahë neving Anutu, loḵ hil halë bë nelë ari paya, og mehö saga yö kuung raḵ. In lë ari raḵ mala rëḵ su ahë neving yi rë, om su yoh vu bë rëḵ ahë geving Anutu sën su lë raḵ mala rë lo. ²¹ In hil haḵo horek sënë vu Kerisi bë: Mehöti sën ahë neving Anutu lo, og yik ahë geving ari lo geving nabë saga.

5

Alam Sën Denevong Ving Lo, Og Denedahun Ngaa-dob-yi Ya

¹ Alam sën denevong ving Yesu bë yi mehö sën Anutu ggooin rak in bë geḱo hil nah lo, og alam saga detu Anutu nalu. Log alam sën ahëj neving Anutu lo, og ahëj neving nalu lo pin ving. ² Om nabë hil ahëd geving Anutu besepa doḱ yi horek, og saga tato vu hil bë hil ahëd neving Anutu nalu lo ving. ³ Bë hil ahëd neving Anutu, og hil rëḱ sepa doḱ yi horek, lob yi horek su rëḱ maggin vu hil rë. ⁴ In alam pin sën denetu Anutu nalu lo, og denevuu ngaa-dob-yi ya. Log sën yik hil ayod neya timu vu Kerisi lo og vong behil hevuu ngaa-dob-yi ya gehil nare nidwëëḱ. ⁵ Mehö nebë tena nevuu aggata-dob-yi ya genare niwëëḱ-a? Gaḱ yik mehö sën nevong ving Yesu bë Anutu Nalu lo.

Anutu Nër Nalu Yi Gagek Rangah

⁶ Yik Yesu Kerisi sënë sën yam los bël-ripeksën-yi lo, geyam in bë keseh ḱöḱ jak kelepeḱo*. Su bël mu tateḱin yi rangah rë, gaḱ bël los ḱöḱ detateḱin yi rangah loḱ ti. Lob Anon Vabuung tateḱin gagek rak Kerisi ving, in Anon Vabuung og mehö gagek-anon-yi. ⁷ Sir löö sënë denetateḱin yi rangah: ⁸ Anon Vabuung, gebël, gekök, lob yik lööhoho denenër gagek neggëp ti. ⁹ Hil nehango gagek sën mehönon denenër vu hil lo benehevong ving, rëḱ mu gagek sën Anutu nenër lo kesuu gagek sën mehönon denenër agi. Lob gagek sën Anutu nër agi, og yik gagek sën netateḱin Nalu rangah lo. ¹⁰ Mehöti sën ayo neya timu vu Anutu Nalu lo, og rak ni loḱ ayo bë gagek sën Anutu nër agi og yönon. Gaḱ mehöti sën su ayo neya timu vu Anutu rë lo, og sagak nenër bë Anutu mehö gagek-kuungsën. In su nevong ving Anutu Nalu yi gagek anon sën Anutu yö tateḱin rangah lo rë. ¹¹ Gagek anon sën Anutu nër agi nebë: Anutu vo mala-tumsën degwata los degwata vu hil, degwa rak Nalu. ¹² Mehöti sën yö negga rak Anutu Nalu rot lo, og mala-tumsën neggëp vu yi. Gaḱ mehöti sën nedo ading in Anutu Nalu lo, og mala-tumsën sënë su neggëp vu yi rë.

Hil Ajak Ni Nabë Hil Rëḱ Medo Malad-tumsën Degwata

¹³ Sa kevu gagek sënë yöḱ vu ham, in bë ham sën ham nevong ving Anutu Nalu arë lo jak ni borot nabë ham ḱo mala-tumsën degwata los degwata yöḱ vu ham ggovek ya. ¹⁴ Bë hil ḱetaḱ ngaa ti vu Anutu, og hil su agöneng in yi, in hil narak ni vorot bë: Nabë hil ḱetaḱ noh vu sën kwa nevo lo, og rëḱ gebë nenga vu hil. ¹⁵ Yönnon, hil arak ni vorot bë nebë nenga vu hil in ngaa pin sën hil neḱetaḱ vu yi in lo, om hil ajak sënë ni geving nabë vong ngaa sën hil ḱetaḱ in vu yi lo vu hil ggovek ya. ¹⁶ Bë mehöti lë gari vong ngaa nipaya ti, rëḱ mu ngaa nipaya sënë su yoh vu bë gevong bari sënë na mala nama doḱ Nyëḱ Nipaya rë, og najom jak vu Anutu in yi, lob Anutu rëḱ gevong bemedo mala-tumsën. Yik senër alam sën denevong ngaa nipaya sën su yoh vu bë gevong bemalaj nama doḱ Nyëḱ Nipaya rë lo. Gaḱ ngaa nipaya sën rëḱ gevong bemehönon malaj nama doḱ Nyëḱ Nipaya lo, og sa su nër rak saga bë ham kwetaḱ in rë. ¹⁷ Ngaa pin sën su neyoh vu rë lo, og sagak ngaa nipaya pin. Rëḱ ngaa nipaya vahi og su nevong bemehönon malaj nema veröḱ yi loḱ Nyëḱ Nipaya rë. ¹⁸ Hil arak ni bë alam pin sën detu Anutu nalu lo, og su denesepa loḱ ngaa nipaya rë. Gaḱ Anutu Nalu nemalain sir nivesa, om Satan su yoh vu bë gebë nema jak sir rë. ¹⁹ Hil narak ni bë hil atu Anutu nalu lo, gaḱ Satan tu mehönon sën denesepa loḱ aggata-dob-yi lo pin alaj. ²⁰ Hil arak ni bë Anutu Nalu

yam ggovek ya, lob tatekin hil kwad in bë hil ajaḵ Anutu soḡek ni rot. Lob hil los Anutu soḡek atu timu, in hil los Nalu Yesu Kerisi atu timu ggovek ya. In Nalu og yiḵ yi Anutu soḡek, bemala-tumsën degwa neggëp degwata los degwata vu yi.

²¹ Oo sa hurmahen lo! Ham gwegin ham vu anutu-kuungsën.

Kapiya Sën Jon Kevu Netu Luu Vu Kerisi-yi-alam

¹ Kerisi-yi-alam hir ggev ti sa, besa nekevu kapiya sënë yök vu hong avêh* sën Anutu ggooin hong raq tu yö yi ngaa lo. Sa kevu vu ham los nalum lo. Sahëg neving ham yönon rot, lob su sengo ti rë, gaq alam pin sën deneraq gagek anon ni lo ahëj neving ham ving. ² Sa ahëg neving ham in gagek anon neggëp vu hil, lob yö rëk gëp geving hil degwata los degwata. ³ Hil nesepa lok gagek anon bahëd neving hil. Om hil Amad Anutu luho Yesu Kerisi sën Ama Nalu lo desemu hil los kwaj gevingin hil bedevong behil ayod gëp revuh.

Hil Sepa Dok Aggata Sën Hil Ahëd Geving Hil

⁴ Sa kwag vesa rot in sa hangö gagek bë nalum lo vahi denesepa lok gagek anon yoh vu sën hil Amad Anutu nër bë hil sepa dok lo.

⁵ Oo avêh-e! Sa su nekevu kapiya sënë yök vu hong in bë geving horek mewis ti vu hong rë. Gaq yik sa nekevu horek sën hil hako vu nyëdahis bë hil ahëd geving hil vewen vewen lo. ⁶ Aggata ahëvingsën-yi nebë sënë: Hil sepa dok Anutu yi horek. Lob ham ngo horek sënë nyëmuğinsën bë ham pasang sepa dok bahëmin geving ham.

Hil Ngo Pasang Sepa Dok Kerisi Yi Gagek Niwëek

⁷ Alam tetuhinsën ngahisekë detah sir in hil beyah denesepa lok aggata-dob-yi. Alam sënë su denevong ving bë Yesu Kerisi tu mehönön raq yönon rë, om sir og sir alam gagek tetuhinsën ata, gesir alam sën denevongin bë dedahun Kerisi na lo. ⁸ Ham gwegin ham nivesa in ham rëk gwëvuu ngaa pin sën ham vong huk in ggovek ya lo na. Gaq mëm ham ngo medo niwëek in ham natök vu nyëvewen nivesa dok nah. ⁹ Bë mehöti su sepa dok Kerisi yi gagek niwëek rë, gepesöng lok ya gagek ngwë, og Anutu su nedo ving yi rë. Gaq mehöti bë najom Kerisi yi gagek ahon niwëek, og Ama lu Nalu denedo ving yi. ¹⁰ Nabë mehöti nökö berup vu ham, rëk su kö gagek anon nebë sënë rë, og ham su gwëko yi dok na ham beggang, geham su bengwëng vu yi. ¹¹ Gaq mehöti bë bengwëng vu yi, og nelök vu yi in yi huk nipaya saga.

Gagek Hus

¹² Sa kwag nevo gagek ngahisekë bë sa kevu vu ham, rëk ma gesa kwag nevo bë su yoh vu bë sa kevu jak bël veriik dok kapiya rë. Gaq sa kwag nevo bë mëm senök galë ham behil medo bengwëng dok ti, og mëm hil rëk kwad vesa rot. ¹³ Anutu ggooin arim sënë† raq tu yö yi ngaa, log arim sënë nalu lo kwaj nevo hong medenenër.

* **1:1:** Jon nër bë kevu gagek vu avêh ti, rëk alam ngahi kwaj nevo bë maq kevu vu Kerisi-yi-alam yu ti lok beggang-bu ti, rëk peggirin gagek raq yah avêh, gesir ti ti sën denedo lok yu ti agi nebë nalu lo † **1:13:** Jon nër ari sënë, og maq peggirin gagek raq Kerisi-yi-alam yu ngwë sën losho yi Jon denedo lo, log nalu lo og nenër raq yi ving sir

Kapiya Sën Jon Kevu Netu Löö Vu Kerisi-yi-alam

¹ Kerisi-yi-alam hir ggev ti sa, besa nekevu kapiya sënë yök vu hong Gayus. Sa nehalé hong bë sarig sogek hong, in sahëg neving hong yönon rot.

² Oo sa mehö sogek! Sa bë ngaa pin sën genevong lo anon jak nivesa, gesa bë gemedo nivesa geving. Seraḱ ni bë kenun nedo nivesa. ³ Hil arid lo la deverup vu sa bedenër bë genesepa loḱ gägek anon, lob sa kwag vesa rot. Yönon rot, seraḱ ni bë vare geneya los gägek anon. ⁴ Sa nehango bë sa hurmahen lo saga denesepa loḱ gägek anon, og sa kwag vesa rot. Lob sa su kwag vesa in ngaa ngwë kesuu sën sa kwag vesa in sir agi rë.

Gayus Nevong Huk Nivesa

⁵ Oo sa mehö-e! Sën genelok vu hil arid lo lo, og saga genevong nivesa. Yönon, genegin Kerisi-yi-alam sën deneyam vu nyëg vahi lo ving, om sakaḱ genevong nivesa rot. ⁶ Hil arid lo sënë denare Kerisi-yi-alam pin malaj medenër hong rangah bë ahëm neving sir. Om ngo gemedo gwevong nabë saga vu sir sën denah medenom lo, megedok vu sir in ngaa-aggata-yi noh vu sën Anutu ahë neving lo, og sakaḱ nivesa. ⁷ Alam nebë sënë deneya huk sënë in bë degeko Yesu arë jak, lob su deneko monë lu ngaa vu alam dahis rë. ⁸ Om hil adok vu alam nebë sënë megegin sir nivesa, in hil los sir nehebë loḱ ti in huk gägek-anon-yi.

Diotrepes Nevong Paya

⁹ Sa kevu gägek ti yök vu Kerisi-yi-alam saga wirek, rëḱ Diotrepes nevingin bë natu alaj, lob su bë nenga vu he gägek rë. ¹⁰ Om nabë senök vu ham, og mëm sëḱ nanër yi ngaa sën nevong lo rangah vu ham. Netanë gägek kuungsën nipaya paya raḱ he. Lob su nevong sënë mu rë, gaḱ nevong nebë sënë gesu neḱo hil arid sën Kerisi-yi-alam lo deneya ben menegin sir ving rë. Lob neggërin Kerisi-yi-alam vahi ving, bë su degeko sir vahi sën deneyök vatëveḱ aga dok na hir beggang, genetii sir ya in dub.

Demetrius Nevong Nivesa

¹¹ Oo sa mehö-e! Su gesepa dok ngaa nipaya nabë saga. Gaḱ gesepa dok ngaa nivesa. Mehöti sën gevong ngaa nivesa lo, og Anutu yi mehö yi. Gaḱ mehö sën nevong ngaa nipaya lo, og mehö saga su raḱ Anutu ni rë. ¹² Demetrius og alam pin deneko arë raḱ, lob Anutu yi gägek anon vong barë böp raḱ ving. Gehe nehaḱo arë raḱ ving, log geraḱ ni bë he nanër gägek og he nanër yönon.

Gägek Hus

¹³ Sa bë kevu gägek ngahiseḱë vu hong, rëḱ mu sa kwag nevo bë su yoh vu bë sa kevu jak bël veriik dok kapiya rë. ¹⁴⁻¹⁵ Gaḱ sa hevongin bë senök pevis balu mëm medo dok ti bebengwëng. Ayom gëp revuh. Hil alam kwaj nevo hong medenenër.

Log genanër sayeg vu sa mehö lo nabë sa kwag nevo sir menanër.

Kapiya Sën Yut Kevu Vu Kerisi-yi-alam

¹ Sa Yut, sën Yesu Kerisi yi hur sa, geYakobus ari sa. Lom sa kevu kapiya sënë yök vu ham sën hil Amad Anutu ggooin ham rak bahë neving ham benegin ham nivesa in Yesu Kerisi yi alam ham lo. ² Sa bë Anutu kwa paya in ham rot megevong beham ayomin gëp revuh, bahë geving ham pangsen.

Yut Nër Gagek Rak Alam Sën Bë Dekevoh Bengö Nivesa Na Lo

³ Sa mehö lo-e, sahëg neving ham, om sa bë kevu kapiya ti nök vu ham menanër gagek la jak sën Anutu neko hil pin lok ti yom vu yi lo. Rëk ma gesa halë bë huk neggëp vu sa bë sa kevu gagek ngwë vu ham nabë: Anutu-yi-alam hil, behil haço Bengö Nivesa vorot. Rëk alam vahi bë dedahun na, om sën sa bë nanër vu ham nabë ham nimin wëëk, beham gwedu sir nah, in gagek pin sën hil nehevong ving agi bare niwëëk. ⁴ In alam vahi devun sir medelok yam ving ham geham su nerak nij rë. In Anutu-yi-alam dekevu gagek rak sir wirek meneggëp vorot bë alam nebë sënë rëk deberup, beham lë ggovek ya. Log gagek sagi nër bë rëk degeko nyëwewen berëk malaj nama. In nij nelëlin Anutu medenepekwë yi gagek semusen sën nevo vu hil nyëmasën lo, medenenër nebë hil ayoh vu bë gevong baggë jegin jegin, gegagek rëk nama. Log deneruu demij vu hil alad perurek timu sën hil Mehöböp Yesu Kerisi lo.

⁵ Wirek Mehöböp ko alam Israel vër in dob Ejep gedeneyom, lok nahub rë lob sis alam sën su ayoj neya timu vu yi rë lo bedediik. Sagi ham rak ni, rëk sa bë bër ham kwamin gökin.

⁶ Log sa bë bër ham kwamin jak angër lo geving rë. Wirek og denedo nivesa lok hir huk muginsën, rëk ma gedevuu hir nyëg ya gedevongin bë degeko sir jak. Lob Anutu duu sir rak sêng sën gëp degwata los degwata lo, betung sir lok ya denedo malakenu nipaya medeneğin Anutu yi buk böpata sën seggi alam pin hir gagek lo.

⁷ Log wirek og alam Sodom los Gomora, galam beggang böp vahi sën denedo dus vu sir lo, og yik denevong ngaa nipaya nebë saga ving. Malaj nesepa baggëb gedenevong ngaa nipaya nimumsën-yi ving maluh los avëh vahi jegin jegin. Nebë sënë lob Anutu vo nyëwewen vu sir bedenedo lok nengwah sën su nekul ya rë lo degwata los degwata. Lob ngaa sënë tato vu hil in bë hil agöneng in gehil su tamuın sir. ⁸ Rëk mu alam vahi sën senër gwëbeng bë devun sir lok ham vuheng lo, og yik denevong nebë sënë ving. Vong bë deneggëp medenepesep, om sën yö denetetuhin sir bë Anutu su rëk bo dok nah nyëwewen vu sir rë, lom denevong rii rak navij rak ngaa sën su yoh vu rë lo. Log su denebë nengaj vu hil Mehöböp yi gagek rë, log denenër gagek pelësën rak angër sën niwëëk los arëj böp lo ving. ⁹ Rëk saka su yoh vu rë. In wirek og angër yusekë Mikael luho Satan denenër sir bedeggök sir in Moses navi bë ngwë tena geço. Rëk mu Mikael su ko yi rak nebë sënë menër gagek pelësën rak Satan rë, gak yik dahun yi menër bë, “Mehöböp yö rëk bo gagek jak hong!” ¹⁰ Rëk mu alam vahi sën senër lo, og denenër gagek nipaya rak ngaa pin sën su denerak degwa ni rë lo. Gak ngaa sën denevong lo, og denesepa lok ngaa sën navij nevingin lo nebë sën böök los anöö denevong lo, lob ngaa sënë rëk basap sir bemalaj nama.

¹¹ Om gëp in sir, in denesepa loḵ Kain vaha, log yiḵ deneseröḡ pevis in bē degevonḡ ngaa nipaya nabē sēn Balaam nevonḡ wirek bemala anon in ḵupeḵ lo. Log denevonḡ ngaa sevōḵ sevōḵ vu Anutu nebē sēn wirek Kora nevonḡ lo, om rēḵ malaj nama yōnon rot.

¹² Log sēn ham nedo revuh ti menevonḡ nos böp ahēvingsēn-yi lo, og alam sagi deneluk yōḵ ving besir nebē saap sēn neggëp vunsēn loḵ loo ayo beneveröp yag lo. In malaj anon in nos mu medeneyam, besir nebē anöo bekwaj nevo sir mu. Alam sagi og sir nebē beggob sēn sang neḵo sir benēḵo loḵ loḵ lo, rēḵ mu hob su loḵ nedo meneto rē gema. Gesir nebē aperek maluh sēn su denesis anoj loḵ hir buk rē lo. Aperek nebē sēnē og vonḡ bē dediik beron luu, in ngwē sēn su denesis anoj rē lo, log ngwē sēn hil navuv sir ya los degwaj lo. ¹³ Log sir nebē loo. Denevonḡ ngaa nimumsēn bekebu raḵ sir nebē loo nyē kos sēn nesis böpata beberup neggërin loo rot lo. Gesir nebē betuheng sēn detōḵ vu yageḵ meto malaj nema gesu denejēh raḵ hil rē lo. Om alam nijpaya saga na demedo nyēḡ malaxenu degwata los degwata nabē saga.

Alam Nebē Sēnē Rēḵ Degeḵo Ngaa Nipaya Nyēvewen

¹⁴ In Enok sēn yi degwa vu Adam beberup yi netu nemadvahi-bevidek-luu lo tu mehō-nenēr-gageḵ-rangahsēn nyēdahis menēr gageḵ raḵ alam sagi bē, “Ham gwengo rē! Mehōböḵ losho yi alam vabuung mehōmehō rēḵ denam ¹⁵ in degengo mehōnon pin hir gageḵ bemēm bo nyēvewen geleḵ alam nijpaya doḵ nah ngaa nipaya pin sēn denevonḡ lo, gevu alam sēn nij nelēlin yi lo. Log rēḵ bo nyēvewen doḵ nah hir gageḵ pelēsēn sēn denenēr raḵ yi lo geving.” ¹⁶ In alam sagi og denenēr gageḵ yah nenga raḵ alam, log ahēj nipaya in ngaa pin sēn netōḵ vu sir lo. Log denesepa loḵ ngaa pin sēn malaj anon in lo. Log denevonḡ taveḵ beyō denevengwēḡ jeggin jeggin medeneḵo sir raḵ bē sir alam böḵ. Log denevonḡ gageḵ jeji jeji vu mehō ngwē in bē dedoḵ vu sir jaḵ ngaa vahi.

Ham Ngo Gwevonḡ Geving Bemedo

¹⁷ Rēḵ mu sa mehō lo-e. Ham ngo kwamin bo hil Mehōböḵ Yesu Kerisi yi sinarē lo hir gageḵ sēn denenēr wirek lo rē. ¹⁸ Denenēr bē, “Doḵ sēn nabē Buk-tamusēn dus jaḵ lo, og mehō la rēḵ deberup medenanöp jaḵ alam sēn denesepa loḵ Anutu lo. Alam sagi rēḵ desepa doḵ ngaa nipaya pin sēn malaj anon in lo mu.” ¹⁹ Alam sagi rēḵ deḵaḵ ngaa-dob-yi ni mu, gAnon Vabuung su rēḵ medo geving sir rē, lob degevonḡ in nabē begō berup beKerisi-yi-alam debasuh sir. ²⁰ Rēḵ mu ham sēn sa mehō ham lo, ham nevonḡ ving Anutu yi gageḵ vabuung vorot. Om ham najom ahon bekwamin bo jaḵ buk in ham nimin wēēḵ jaḵ. Log Anon Vabuung tateḵin ham kwamin beham medo najom jaḵ los niwēēḵ. ²¹ Ham su gwetah ham in Anutu sēn ahē neving ham lo. Geham gwegin hil Mehōböḵ Yesu Kerisi in kwa vonḡin ham, om rēḵ gevonḡ beham medo malamin-tumsēn degwata los degwata. ²² Log nabē alam nijpaya saga hir gageḵ gevonḡ balam vahi kwaj na luu luu, og ham tateḵin gageḵ anon vu sir. ²³ Log vonḡ bē alam vahi denedo loḵ nengwah, om ham gwetah sir vēr pevis. Log alam vahi og ham doḵ vu sir. Rēḵ mu ham gwegin ham nivesa begōneng in hir ngaa nipaya bemedo ading in. In rēḵ jikin ham geving, in saga nebē tob ningōhek.

Hil Ahēd Nivesa Vu Anutu

²⁴ Anutu yoh vu bë gegin ham nivesa beham su rëk bës rë, gaḵ yoh vu bë geḵo ham nah medo geving yi sën mehö niwëëk los gayeheng lo. Yö yoh vu bë rëḵ gevong bengaa nipaya su gëp vu ham rë, gaḵ ham rëḵ medo geving yi los ahëmin nivesa rot. ²⁵ Anutu yik perurek timu sën lo neḵo hil yom vu yi raḵ ngaa sën hil Mehöböp Yesu Kerisi vong lo, om hil gaḵo arë jaḵ na vavunë rot menanër nabë yi Mehö niwëëk los gayeheng, getu ngaa pin ala. Yö nedo nebë sënë wirek, gegwëbeng, gerëḵ medo vu Buk-tamusën geving, degwata los degwata. Yönon.

Gagek Sĕn Kerisi Tato Vu Jon Nebĕ Pesepsĕn

¹ Wirek gagek sĕnĕ yĕ neggĕp vunsĕn, loĵ mĕm Anutu tato yam rangah vu Yesu in bĕ tato vu yi hur lo nabĕ: Ngaa nabĕ sĕnĕ vongin anon jaĵ pevis. Lob vong yi angĕr yam vu sa Jon sĕn yi hur sa, benĕr gagek vu sa. ² Lob sa Jon, sa halĕ ngaa pin sĕnĕ beĵevu, lob senĕr rangah bĕ Anutu yi gagek los gagek sĕn Yesu Kerisi nĕr rangah lo yĕnon. ³ Gagek sĕnĕ netatekin ngaa pin sĕn rĕĵ anon jaĵ vu tamusĕn lo. Om nabĕ mehĕti natevin og rĕĵ kwa vesa. Log alam sĕn degengo lo, nabĕ degebe nengaj vu medesepa doĵ, og rĕĵ kwaj vesa geving in buk dus raĵ.

Jon Kĕvu Gagek Ya Vu Kerisi-yi-alam Yu Nemadvahi-bevidek-luu

⁴ Sa Jon ĵevu gagek sĕnĕ yĕk vu Kerisi-yi-alam ham yu nemadvahi-bevidek-luu sĕn ham nedo ggĕp distrik Asia* aga. Anutu sĕn nedo gwĕbeng, geyĕ nedo vu nyĕdahis, geyĕ rĕĵ nam vu tamusĕn lo, losho yi ngaahur nivesa nemadvahi-bevidek-luu sĕn denare dus vu sĕa-los-arĕ lo, degevong semusemu los degevong beham ayomin ĵĕp revuh. ⁵ Log Yesu Kerisi mehĕ sĕn nenĕr Anutu yi gagek rangah nirĕp lo gevong semusemu los gevong beham ayomin ĵĕp revuh nabĕ saga geving. Yiĵ yi sĕnĕ sĕn kedĭ raĵ muĵin vu bedub tu hil arid agu lo. Lob tu mehĕ-los-bengĕ bĕpata benegĭn alam-los-bengĕj pin vu dob sĕnĕ. Yĕ ahĕ neving hil, lob ripek hil ngaa nipaya pin ya raĵ nikĕk. ⁶ Vong behil atu Ama Anutu yi alam los yi alam sĕn nehako seriveng lo, in bĕ hil gevong huk vu yi. Om hil gaĵo arĕ jaĵ na vavunĕ rot, geniweĕk ĵĕp vu yi degwata los degwata. Yĕnon.

⁷ Ham gwengo rĕ! Rĕĵ nam los beggob,
lob mehĕnon pin mĕm yĕ rĕĵ degelĕ jaĵ malaj.
Alam sĕn degelu yi raĵ ĵele los detul brĕm ya yi lo,
og rĕĵ degelĕ yi geving.
Lob mehĕnon pin vu dob rĕĵ deketul newaj
gedengu rot in yi.

Ĕĕ-ĕ, sĕnĕ rĕĵ anon jaĵ yĕnon rot.

⁸ In Mehĕbĕp Anutu nĕr bĕ, “Yiĵ sengo hevong bengaa pin anon raĵ vu muginsĕn, log sĕĵ semu ngaa pin benivesa jaĵ vu tamusĕn.” Yiĵ yi sĕnĕ sĕn yĕ nedo vu gwĕbeng, geyĕ nedo vu nyĕdahis, gerĕĵ nam vu tamusĕn lo. Nĕr nebĕ sĕnĕ, in niweĕk pin neggĕp vu yi.

Jon Lĕ Yesu Raĵ Mala

⁹ Sa Jon sĕn ham arimin sa, in Yesu yi alam sa ving ham lo. Sa nehako maggin ving ham, lob setu Anutu yi alam ving ham. Lob hil pin nare niweĕk loĵ ti beneĵerĕ maggin. Senĕr Anutu yi gagek rangah, log senĕr Yesu yi Bengĕ Nivesa rangah ving. Senĕr nebĕ sĕnĕ, lob deruuk sa bedevong beseyam nado ĵedu loo vuheng sĕn Patmos agi. ¹⁰ Lob loĵ Mehĕbĕp yi buk sĕn Soda lo, lob Anon Vabuung yam ggĕrin sa rot. Lob sa hangĕ mehĕti aye yam niweĕk ggĕp sa demĭg nebĕ sĕn avuuk ti, ¹¹ benĕr bĕ, “Ngaa pin sĕn gelĕ agi, og ĵekwevu doĵ na ĵapiya begwevong na vu Kerisi-yi-alam yu nemadvahi-bevidek-luu. Gwevong na vu Epesus, gena vu Smurna ga, na vu Pergamum ga, na vu Tuatira ga, na vu Sardis ga, na vu Piladelpia ga, na vu Laodisea.”

¹² Lob sehërin yah in bë galë mehö sën nenër gagek vu sa agi, loḵ tum sa halë ram sën desemu raḵ goor lo nemadvahi-bevidek-luu medo netum. ¹³ Lob sa halë mehöti nare loḵ ram saga vuheng atov. Ni nebë Mehönon Nalu, geröp tob adingsekë beggërin vaha, log vaku kabî goor loḵ newa. ¹⁴ Log yu og yu viis yö ni veroo rot nebë ahök niviiis, genebë beggob veroo, log mala gahis netum nebë nengwah leleksën. ¹⁵ Log vaha nepelibin nebë braas, lob malangeri benikapiik rot. Log sa hangö aye nebë lubek böpata dedun. ¹⁶ Nejom betuheng nemadvahi-bevidek-luu loḵ nema vesa. Gepaëp-yu-anil nevu vahi vahi ti, benevu rot bevare nesoo loḵ avi. Log mala netum nebë sën hes netum niwëëk rot lo.

¹⁷ Sa halë yi, lob sediiḵ besevës beheto nahëp loḵ vaha nebë sën heljëng ti. Loḵ bë nema vesa raḵ sa genër bë, “Su gegöneng! Sa mehö muḡinsën los mehö tamusën yönon rot. ¹⁸ Sa nado malag-tumsën. Wirek sediiḵ, rëḵ gwelë! Gwëbeng sa nado malag-tumsën degwata los degwata. Lob kii diiksën-yi los Nyëg-Nipaya-yi neggëp vu sa besetu ala menehegin. ¹⁹ Om kwevu ngaa pin sën gelë ggovek lo, los ngaa sën genelë gwëbeng agi, gengaa sën vongin berup agi geving. ²⁰ Gelë betuheng nemadvahi-bevidek-luu sën nedo loḵ sa nemaḡ vesa lo, los gelë ram goor nemadvahi-bevidek-luu sagi, og sënëḵ tahutahu mu bedegwa nebë sënë: Betuheng nemadvahi-bevidek-luu sënë tahu Kerisi-yi-alam yu nemadvahi-bevidek-luu hir angër. Log ram nemadvahi-bevidek-luu sënë, og yiḵ tahu Kerisi-yi-alam yu nemadvahi-bevidek-luu.”

2

Yesu Nër Gagek Raḵ Kerisi-yi-alam Vu Epesus

¹ “Log kwevu gagek na vu Kerisi-yi-alam sën denedo Epesus agu hir angër nabë:

Mehö sën nejom betuheng nemadvahi-bevidek-luu loḵ nema vesa, gevare neyoh ram goor nemadvahi-bevidek-luu vuheng atov agi lo, vong gagek sënë yöḵ vu hong bë: ² Serak aggata pin sën genesepa loḵ lo ni. Geserak hong huk niwëëk sën genevong vu sa lo ni. Geserak ni bë nim wëëk bekwerë vanë los kwam vesa, genim nelëlin alam nij paya. Log alam vahi denër vu hong bë, ‘He alam sinarë ving’, rëḵ mu sir sagak su sinarë yönon rë. Rëḵ ngo geseggi hir gagek begetök raḵ hir ngaa sën denevong lo degwa bë sir alam tetuhinsën mu. ³ Alam denelë bë genesepa loḵ sa arëḡ, lob denevong paya vu hong. Rëḵ mu ngo genare niwëëk begenekwerë maggin gesu nim tebö nerak rë. Besënëḵ serak ni. ⁴ Rëḵ mu sa gagek ti neggëp raḵ hong nebë: Wirek sën nahën genevong ving mewis lo, og ahëm neving sa pangsën, gaḵ gwëbeng og ma! ⁵ Wirek og genevong ngaa nivesa, rëḵ gevuu aggata saga ya geḡeya gevës. Om kwam bo nah aggata sën genevong wirek lo beḡegwërin hong, log gwevong ngaa nabë sën gevong muḡinsën lo. Gaḵ nabë su gegwërin hong rë genama, og sëḵ natök nöḵ vu hong besebo hong ram vër. ⁶ Rëḵ mu huk nivesa ti sënë nahën neggëp vu hong: Genelë Nikolas yi alam hir ngaa nipaya sën denesepa loḵ lo paya. Lob yiḵ sa nehalë hir aggata saga paya ving nebë saga.

⁷ Nebë saga, om nabë mehöti nenga neggëp, og gengo gagek sën Anon Vabuung nër vu Kerisi-yi-alam lo megero! Mehöti sën kesuu ngaa maggin los ngaa nipaya pin lo, og sëḵ ngoḡekin yi bega ḵele sën gevong

behil medo malad-tumsĕn lo anon. Ƙele sĕn nare loƘ Anutu yi huk anon lo.”

Yesu Nĕr Gagek RaƘ Kerisi-yi-alam Vu Smurna

⁸ “Log kwevu gagek na vu Kerisi-yi-alam vu Smurna hir angĕr nabĕ:

Mehō muginsĕn los mehō tamusĕn sĕn diik wirek rĕƘ gwĕbeng nedo mala-tumsĕn ggōkin lo vong gagek sĕnĕ yōƘ vu hong bĕ: ⁹ Serak maggin los nivanĕ sĕn netōƘ vu hong lo ni, beseraƘ ni ving bĕ devasap hōm ngaa-dob-yi rot gegenedo paya yōnon. RĕƘ mu hong ngaa-yageƘ-yi ngahiseƙĕ neggĕp! Log serak gagek sĕn alam la denenĕr pelĕ raƘ hong lo ni. Alam sĕnĕ denenĕr sir bĕ sir degwa vu Yuda. RĕƘ mu su degwaj vu Yuda yōnon rĕ, gaƘ Satan yō yi alam sir. ¹⁰ Nahub teka rĕ, loƘ ham rĕƘ gwĕƙo vanĕ, rĕƘ mu ham su newamin jaƘ in ngaa saga. Ham gwengo rĕ! Satan rĕƘ naduu ham la na ƙarabus in seggi ham. Lob ham rĕƘ gwĕƙo maggin los vanĕ noh vu buk nemadluho. RĕƘ mu ngo gwevong geving rot, bena berup dok buk sĕn genadiik lo, lob mĕm sĕƙ gevong madub nivesa vu hong. Madub saga og yik sĕn gemedo malam-tumsĕn degwata lo.

¹¹ Nebĕ saga, om nabĕ mehōti nenga neggĕp, og gengo gagek sĕn Anon Vabuung nĕr vu Kerisi-yi-alam agi! Nabĕ mehōti kesuu ngaa maggin los ngaa nipaya pin, og diiksĕn sĕn netu luu lo su rĕƘ natōƘ vu yi rĕ, gaƘ rĕƘ nama verōƘ yi!”

Yesu Nĕr Gagek RaƘ Kerisi-yi-alam Vu Pergamum

¹² “Log kwevu gagek na vu Kerisi-yi-alam sĕn denedo Pergamum agu hir angĕr nabĕ:

Mehō sĕn paĕp-yu-anil benevu malangeri genevu vahi vahi bevare nesoo loƘ avi lo, vong gagek sĕnĕ yōƘ vu hong bĕ: ¹³ Serak hong nyĕg ni bĕ Satan tu mehō-los-bengō benevong yi huk loƘ. RĕƘ genejom sarĕg ahon niwĕĕƙ gayom neyam timu vu sa, gesu genelash sarĕg vun rĕ. Yōnon, wirek og Antipas nenĕr sa gagek rangah benedo ving ham. Yō nesepa loƘ sayeg yōnon rot. Lob desis yi mediik loƘ hong nyĕg sĕn Satan tu mehō-los-bengō benevong yi huk loƘ lo. Log loƘ buk sĕnĕ ving, og su gelah sarĕg vun rĕ. ¹⁴ RĕƘ mu sa gagek la neggĕp raƘ hong bĕ: Hong mehō la vu Pergamum denejom Balaam yi aggata ahon niwĕĕƙ. Balaam yi aggata lo nebĕ sĕnĕ: Tato aggata-tetuhinsĕn-yi vu Balak in bĕ tetuhin alam Israel begevong bengaa nipaya kepĕ sir. Lob Balak vong balam Israel degga reggu sĕn alam vahi denesis medetung tu seriveng vu anutu-kuungsĕn lo, gevong bedenevong baggĕb ving. ¹⁵ Log yik hong alam la ving denejom Nikolas yi alam hir gagek nipaya ahon niwĕĕƙ rot. ¹⁶ Om gegwĕrin hong. GaƘ nabĕ nama, og teka rĕƘ sa hevongin nōƘ vu hong begevong begō vu alam nijpaya saga jaƘ paĕp-yu-anil sĕn vare nesoo loƘ savig agi.

¹⁷ Om nabĕ mehōti nenga neggĕp, og gengo gagek sĕn Anon Vabuung nĕr vu Kerisi-yi-alam agi megero! Nabĕ mehōti kesuu ngaa maggin los ngaa nipaya pin, og sĕƙ bo nos-yageƘ-yi sĕn nahĕn neggĕp vunsĕn gwĕbeng agi vu yi, log sebo gelōng veroo ti vu yi. Sa ƙevu ggev mewis raƘ gelōng sĕnĕ, lob mehō ngwĕ su rĕƘ jaƘ ggev sĕnĕ ni rĕ. GaƘ yik mehōti sĕn rĕƘ geƙo gelōng lo yō timu rĕƘ jaƘ ni.”

Yesu Nĕr Gagek RaƘ Kerisi-yi-alam Vu Tuatira

¹⁸ “Log kwevu gagek na vu Kerisi-yi-alam vu Tuatira hir angĕr nabĕ:

Mehö sën mala gahis netum niwëek ata nebë nengwah leleksën, gevaha nebë braas beyö medo nepelibin lo vong gagek sënë yök vu hong bë: ¹⁹ Serak ngaa pin sën genevong lo ni. Serak ni bë ahëm neving alam, log ayom neyam timu vu sa, gegenevong huk pin in bë dok vu mehönon. Serak ni bë genare niwëek in maggin pin sën netök vu hong lo. Serak aggata sën genesepa loğ mugin lo ni bë nivesa. Log sën gwëbeng agi, og nivesa rak ya verök yi rot. ²⁰ Rëk mu sa gagek sënë neggëp rak hong bë: Genevong bavëh ti nebë Yesebel nedo ving hong. Avëh sënë nenër bë yi avëh-nenër-gagek-rangahsën, rëk mu ma genetahu sa hur lo bë desepa dok baggëb, gedega reggu sën denetung netu seriveng vu anutu-kuungsën lo. Lob netetuhin sir rak ngaa nebë sënë. ²¹ Rëk sa hevongin bë gërin yi, om sën sa nehalë yi mu genedo buk la, rëk ma genilël bë su gërin yi begeruu demi vu yi baggëb sënë rë. ²² Om gwengo rë! Sëk gevong bavëh sënë navi gesang rot, log ni jak böpata bona megëp jak yi reek hus ading rot. Log maluh lo sën denevong baggëb vu yi lo, nabë su degërin sir bedegeruu demij vu ngaa sën avëh nevang lo rë, og sëk bo vanë böpata los maggin vu sir. ²³ Log sengis nalu lo medenadiik geving. Sëk gevong nabë sënë, lob mëm Kerisi-yi-alam pin rëk dejak ni nabë sa neseggi mehönon pin kwaj los ayoj menehero. Gedejak ni nabë sëk bo nyëvewen dok nah vu ham ti ti lo niröp noh vu ngaa sën ham nevang lo. ²⁴ Rëk gwëbeng sa bë nanër vu ham Tuatira vahi sën ham su nesepa loğ gagek nipaya agi rë lo nabë: Ham su nesepa loğ rë geham su kwamin netök rak ngaa sën denenër bë Satan yi gagek vunsën los degwa lo rë, om sa su rëk gevong huk böp ngwë vu ham rë. ²⁵ Rëk ngaa nivesa pin sën ham nejom lo, og ham ngo najom ahon niwëek rot bona berup dok buk sën sa natök nom lo.

²⁶ Nabë mehöti kesuu ngaa maggin los ngaa nipaya pin, gesepa dok sa aggata rot bona berup dok sën yi buk nama na lo, og sëk gevong arë böp vu yi benatu alam-yu-ngwë alaj—

²⁷ ‘Lob rëk najom aën dus ti begegïn sir jak

nabë sën mehöti sis dëg sogek lob puvïn teka teka.’

Huk sën sevo vu yi agi, og yik nebë huk sën Amag vo vu sa in bë sa gegïn mehönon lo. ²⁸ Lob sëk bo betuheng Majelëë vu yi, ²⁹ om nabë mehöti nenga neggëp, og gengo gagek sën Anon Vabuung nër vu Kerisi-yi-alam agi megero!”

3

Yesu Nër Gagek Rak Kerisi-yi-alam Vu Sardis

¹ “Log kwevu gagek na vu Kerisi-yi-alam sën denedo Sardis agu hir angër nabë:

Mehö sën ko Anutu yi ngaahur nivesa nemadvahi-bevidek-luu, gejom betuheng nemadvahi-bevidek-luu loğ nema lo vong gagek sënë yök vu hong bë: Serak ngaa pin sën genevong lo ni. Denenër hong bë: ‘Kerisi-yi-alam yu ti sënë nedo mala-tumsën’, rëk ma gegetu heljëng rak. ² Om kwedi jak bemalam natum! Hong aggata pin sën nahën neggëp bevongin nadiik na lo, og gebo gadu dok. In ngaa pin sën genevong lo, og sa su halë ti meneggëp niröp rot vu sa Anutu mala rë. ³ Wirek gengo Bengö Nivesa sënë, lob geço yök vu hong ggovek ya los kwam vesa. Om kwam bo nah gökin megenajom gagek saga ahon begegwërin hong. Nabë su kwedi malam natum rë, og sa hevongin

natök nök vu hong nabë alam sën deneyök hodek lo, log hong rëk dugin buk sën sëk natök nök vu hong lo. ⁴Rëk mu hong alam Sardin la, og yö denahën denedo gesu denevong behir tob ningöhek neraç rë. Om sir sënë rëk dejöp tob veroo mewis behe los ana dok ti, in sir alam yohvu.

⁵Nabë mehöti kesuu ngaa maggin los ngaa nipaya pin, og sëk jöp tob veroo nabë sënë dok yi, log sa su rëk jesöö arë na dok kapiya-mala-tumsën-yi rë. Gak sëk nanër arë rangah jak Amag losho yi angër lo malaj. ⁶Om nabë mehöti nenga neggëp, og gengo gagek sën Anon Vabuung nër vu Kerisi-yi-alam agi megero!”

Yesu Nër Gagek Raç Kerisi-yi-alam Vu Piladelpia

⁷“Log kwevu gagek na vu Kerisi-yi-alam vu Piladelpia hir angër nabë:

Mehö vabuung sogek, sën nevong yoh vu yi gagek besu netetuhin rë lo, negin Davit yi kii sën Yerusalem mewis yi lo. Lob netahinin reping, gemehöti su yoh vu bë behii nah rë. Log nevehii reping, lob mehöti su yoh vu bë tahinin gökin rë. Mehö sënë vong gagek yök vu hong bë: ⁸Seraç ngaa pin sën genevong lo ni. Om gwelë rë. Sa hebë veluung avi meggëp netök loç malam, lob mehöti su yoh vu bë rëk behii nah rë. Seraç ni bë nim wëek teka mu, rëk genesepa loç sa gagek, gesu genelach sarëg vun rë. ⁹Log geraç alam sën Satan yi alam sir agi nij bë denenër sir bë sirek alam Yuda. Rëk mu ma! Sir su Yuda rë. Gak sir alam gagek tetuhinsën. Om gwengo rë! Sëk gevong balam saga nam depetev medegëp dok malam, log dejak ni nabë sahëg neving hong. ¹⁰Ngo genesepa loç sa gagek, lob ngo genare niwëek in ngaa maggin pin sën netök vu hong lo. Nebë saga, om sengo rëk malagin hong rot, lob seggisën sën rëk berup beseggi alam pin noh vu dob pin lo su rëk natök vu hong rë. ¹¹Sëk natök nök vu hong pevis. Om ngaa sën gëko vorot lo, og ngo pasang genapiik vu niwëek. In tum rëk degeko hong madub-kesuusën-yi vër medebo vu mehö ngwë.

¹²Nabë mehöti kesuu ngaa maggin los ngaa nipaya pin, og sëk barah yi nabë mudeng in gadu sa Anutu yi dub vabuung ahon. Lob su rëk gevuu dub vabuung gegeto menah dobnë gökin rë. Gak rëk nama verök yi. Sëk kevu sa Anutu arë jak yi, los sa kevu sa Anutu yi nyëg arë jak yi. Nyëg böp sagi og yik Yerusalem mewis sën sa Anutu rëk gevong megevuu yagek geduk nam lo. Log sëk kevu sengo arëg mewis jak yi geving. ¹³Om nabë mehöti nenga neggëp, og gengo gagek sën Anon Vabuung nër vu Kerisi-yi-alam agi megero!”

Yesu Nër Gagek Raç Kerisi-yi-alam Vu Laodisea

¹⁴“Log kwevu gagek na vu Kerisi-yi-alam vu Laodisea hir angër nabë:

Mehö gagek anon degwa sën nenër Anutu yi gagek pin niröp los nenër gagek yönon mu yoh vu buk pin lo vong gagek sënë yök vu hong. Ngaa pin sën Anutu tung lo degwa yi, benër bë: ¹⁵Seraç ngaa pin sën genevong lo ni. Seraç nim bë su ayom nikul* rë, gesu ayom niķerus rë. Gak bë mëm ngo gemedo nikul ma gemedo niķerus los dahis og mëm! ¹⁶Rëk ma gegenedo vuheng atov, geyik ayom niķerus mahen teka mu. Gak su ayom niķerus rot rë, gesu ayom nikul rot rë. Om sëk namutek hong nom in avig. ¹⁷Log genenër nebë sënë, ‘Sa monë ngahisekë, gesa ngaa ngaa ngahisekë nedo. Sa su naraç vu in ngaa ti rë.’ Rëk mu ma,

* **3:15:** Sën nër bë ayoj su nikul gesu niķerus rë lo, og nër bë su denelëin Kerisi ya yönon rë, gesu denepiik vu yi yönon rë, gak denedo vuheng atov.

gegenedo paya verōk yi, beyoh vu bē alam kwaj paya in hong. Gerak vu in ngaanon rot, gemalam kenod, gegenedo ahēm tōksēn, gengo genedo dug dug in hong. ¹⁸ Nebē saga, om sebo kwa sēnē vu hong: Maḵ mēm gebago goor sēn nengwah gga lob tu mewis bemalangeri rak lo vu sa, lob mēm rēḵ gegorek ngaanon-yagek-yi. Log gebago tob veroo vu sa in kwebu navim jak, in su ahēm natōk vu alam benim namum. Gegebago marasin vu sa in gwetung doḵ malam, in malam natum begwelé nyēḡ. ¹⁹ Nabē sahēḡ neving alam, og sa navo gagek rak sir benesesor hir aggata. Om kwam bo hong beḡegwērīn hong yōnon. ²⁰ Gwelē! Sa nare bayeg nerak genavoseḵ, om nabē mehōti gengo sayeg betateḵin ayo, og sēḵ doḵ na vu yi bemedo geving yi. Lob sēḵ ga nos geving yi, gega nos geving sa.

²¹ Nabē mehōti kesuu ngaa maggin los ngaa nipaya pin, og sēḵ ngogekin yi bemedo geving sa jak sa sēa-los-arē, nabē sēn sa kesuu ngaa maggin los ngaa nipaya pin wirek, lob sa nado ving Amag rak yi sēa-los-arē agi. ²² Om nabē mehōti nenga neggēp, og gengo gagek sēn Anon Vabuung nēr vu Kerisi-yi-alam agi megero!”

4

Denedudeḵ Vu Anutu Vu Yagek

¹ Sēnē ggovek, log sa halē veluung avi ti ggēp netōk vu yagek. Lob mehōti sēn sa hangō aye wirek nebē avuuk nesu lo nēr vu sa ggōkin bē, “Gejak nam vavunē sēnē rē, loḵ mēm sēḵ tato ngaa pin sēn rēḵ natōk nam vu tamusēn lo vu hong.” ² Lob Anon Vabuung verup ggērīn sa niwēēk avuti, lob sa halē sēa-los-arē ti nedo yagek, lob Mehō lo rak nedo sēa sēnē. ³ Sa halē Mehō sēn nedo rak sēa agi ni nebē gelōng sekwahek veroo malangeri los gelōng kōk rubi, log marubggii ti varah tetup loḵ yi sēa, lob sa halē gemedo nepelibin nebē gelōng nimewis emeral. ⁴ Log sēa-los-arē mehōdahis-bevidek-lubeluu nedo tetup loḵ sēa-los-arē bōp sēnē, lob alam ggev mehōdahis-bevidek-lubeluu rak denedo sēa sagi. Ggev lo sēnē derōp tob veroo, gedetung madub goor rak yuj. ⁵ Davēs nevēr rak sēa-los-arē sēnē menejēh ya, log dedun nerak, gevaḵuvek netetap. Log detaggi dee nemadvahi-bevidek-luu mevare denetum loḵ sēa sēnē mala. Nengwah sēnē og yik Anutu yi ngaahur nivesa nemadvahi-bevidek-luu. ⁶ Log ngaa ti nebē loo benedo loḵ sēa-los-arē sēnē mala. Ni nebē garas malangeri sogek sēn denenēr arē nebē kristel lo bemala rangah rot.

Log ngaa lubeluu denedo malaj-tumsēn medenedo loḵ vuheng, lob detetup loḵ sēa-los-arē sēnē medenare, gemalaj gahis ngahiseḵē vunin malaj los yuj gemu. ⁷ Ngaa sēn nedo mala-tumsēn netu muḡinsēn ni nebē reggu bōp layon. Log ngaa sēn netu luu ni nebē burmakau maluh bōp ti. Log ngaa sēn netu lōō mala nebē mehōnon. Log ngaa netu lubeluu ni nebē tuḡ bōpata sēn nevēēng vavunē lo. ⁸ Ngaa lubeluu sēn denedo malaj vesa lo banisej nemadvahi bevidek ti ti yoh vu sir. Log malaj gahis ngahiseḵē nedo ggērīn anoj pin gebanisej pin ving. Lob denevong raro buk gerangah bē:

“Niwēēk pin neggēp vu Mehōbōp Anutu. Yi mehō vabuung, yi mehō vabuung, yi mehō vabuung. Yō nedo wirek, benedo gwēbeng, gerēḵ nam.”

Gesu denesewah rē. ⁹ Ngaa la sēn denedo malaj-tumsēn agi, denenēr Mehō sēn nedo rak sēa-los-arē benedo mala-tumsēn degwata los degwata

lo rangah. Log deneko arē rak, gedenepisah in yi, gayoj netee yi vu yi. Log yoh vu buk, og yik ngaa lubeluu sēn denedo malaj-tumsēn agi denevong raro nebē sēnē. ¹⁰ Lob alam ggev mehōdahis-bevidek-lubeluu sēn denepetev medeneggēp loḵ Mehō sēn nedo rak sēa lo mala medeneko yi rak. In Mehō sēnē nedo degwata los degwata. ¹¹ Log denetē hir madub goor ya meto nedo loḵ mala, gedenenēr bē:

“Oo Mehōbōp, he Anutu hong.

Geyoh vu rot bē alam pin denanēr nim wēek rangah,

los degeḵo arēm jak,

gedegurek nim wēek babu.

In ngo getung ngaa pin.

Ngo getung ngaa yoh vu kwam,

lob anon rak,

lob ngaa pin sagi nedo rot begwēbeng.”

5

Jon Lē Ḷapiya Ti Sēn Dejegwi Rak Ḷele Nikegwi Bemir Rot*

¹ Log sa halē Mehō sēn nedo rak sēa-los-arē lo jom Ḷapiya ti loḵ nema vesa, begageḵ neggēp rak vahi vahi. Log devevir bedemir rak Ḷele nikegwi* loḵ len nemadvahi-bevidek-luu, bekanak rak neggēp Ḷele nikegwi*. ² Log sa halē angēr los niwēek ti genetahi bōpata bē, “Mehō re yō nivesa rot, beyoh vu bē napuvin Ḷele nikegwi* in Ḷapiya sēn agi gegepuh-a?” ³ Rēḵ mehō ti su nivesa menedo yageḵ, ma nedo dob, ma nedo dob gēbinē, in bē gepuh Ḷapiya sēnē benatevin rē. ⁴ Sa halē gesu detōḵ vu mehōti beyoh vu bē gepuh Ḷapiya sēnē genatevin rē. Lob sayog maggin besesu rot. ⁵ Rēḵ ggev ti nēr vu sa bē, “Su gēngu! Gaḵ gwengō rē! Reggu bōp layon sēn yi degwa vu Yuda geverup loḵ Davit-yi-mewis nebē sēn megen neggol loḵ Ḷele degwa lo nedo. Mehōti sēnē kesuu Satan los ngaa dob yi pin. Om yi sēnē yoh vu bē rēḵ napuvin Ḷele nikegwi* nemadvahi-bevidek-luu sagi na in Ḷapiya sēnē gegepuh.”

Jon Lē Sipsip Nalu

⁶ Log sa halē Sipsip Nalu ti nare, rēḵ ni nebē sēn desis mediik tu seriveng. Nare loḵ sēa-los-arē sēnē gengaa lubeluu sēn denedo malaj-tumsēn agi loḵo alam ggev lo vuheng atov. Vis nemadvahi-bevidek-luu, gemala gahis nemadvahi-bevidek-luu. Mala gahis sagi og yik Anutu yi ngaahur nivesa nemadvahi-bevidek-luu sēn Anutu vong sir ya meyoh vu dob pin lo. ⁷ Lob mēm Sipsip Nalu sēnē ya meḵo Ḷapiya sēnē loḵ Mehō sēn nedo rak sēa-los-arē lo nema vesa. ⁸ Ḷo Ḷapiya sēnē ggovek ya, log ngaa lubeluu sēn denedo malaj-tumsēn agi loḵo alam ggev mehōdahis-bevidek-lubeluu sēnē depetev medeneggēp loḵ Sipsip Nalu mala. Alam ggev pin deḵo ngaa-sengii-yi ni nebē gita, los gabum goor yoh vu sir pin. Log kabang reggu nivesa pup gabum pin ayoj. Yik sēnēḵ Anutu-yi-alam hir jomraksēn. ⁹ Log devong raro mewis ti nebē:

“Geyoh vu rot bē gweḵo Ḷapiya

begenapuvin Ḷele nikegwi* sēn neggērin lo.

In desis hong megediik tu seriveng,

lob gebago mehōnon yom vu Anutu rak nim ḵōḵ.

Yōnon, gebago alam loḵ mehōnon degwaj pin,

gelōḵ ayej ti ti pin,

gelōḵ dob ti ti pin.

10 Gegevong bedetu hil Anutu-yi-alam-deneḱo-seriveng
los detu yi alam-los-bengōj
in denatu ala bedegegin dob.”

Deḱo Sipsip Nalu Arē Rak

11 Log sa malag yah nelē, lob sa hango angēr ngahiseḱē rot ayej. Sir ngahiseḱē rot nebē sēn andet milion (100,000,000) gengahiseḱē rot rak neggēp mehōmehō medenare tetup sēa-los-arē sēnē gengaa la sēn denedo malaj-tumsēn lo los alam ggev. 12 Log devong raro bōpata bē:

“Sipsip Nalu sēn desis mediik tu seriveng lo,
yoh vu rot bē geḱo arē bōpata rot,
gengaa nivesa vesa pin, gekwa nivesa, geniwēek bōpata.
Yi yō yoh vu rot bē mehōnon pin degeḱo arē jaḱ,
gedenanēr niwēek los arē bōpata rangah,
gedenapisek in yi.”

13 Log sa hango ngaa aggagga pin sēn Anutu tung lo ayej rak ving. Ngaa sēn denevēeng ggēp yaḱek babu lo, gengaa sēn deneyoh dob lo, gengaa sēn deneggevek dob gebinē lo, gengaa sēn deneggēp loḱ loo lo, bayej rak medenēr bē:

“Mehō sēn nedo rak sēa-los-arē lo luho Sipsip Nalu,
hil gaḱo luho arēj jaḱ na vavunē, barēj bōp rot,
genij kapiik los nij wēek gēp degwata los degwata!”

14 Log ngaa lubeluu sēn denedo malaj-tumsēn lo deyogekin bē, “Yōnon!”
Lob alam ggev depetev medeneggēp loḱ luho malaj medeneḱo arēj rak.

6

Sipsip Nalu Puvin Kele Niḱegwi* Nemadvahi-bevidek-ti Vēr In Kapiya

1 Log sa halē Sipsip nalu nejom kapiya sēn kele niḱegwi* nemadvahi-bevidek-luu jegwi ahon lo, lob puvin ti ya. Lob sa hango ngaa sēn denedo malaj-tumsēn lo ti vengwēng, lob aye vong bē vaḱuvek tetap, benēr bē, “Genam!” 2 Log sa malag yah loḱ pevis besa halē hoos veroo ti, lob mehōti sēn rak nedo lo ḱo vasōl. Detung madub ti ni nebē madub sēn denevong vu alam sēn denevong begō medenekesuu lo rak yi. Log ya rak, lob vong begō mekesuu, lob yō arē in bē kesuu begō ngahiseḱē.

3 Log Sipsip Nalu puvin kele niḱegwi* sēn netu luu lo, lob sa hango ngaa sēn denedo malaj-tumsēn lo ngwē sēn netu luu lo nēr bē, “Genam!”

4 Lob hoos ngwē verup beniviis ḱōḱ. Lob mehō sēn rak nedo lo ḱo niwēek bōpata rot in bē geḱo mamer vēr in alam vu dob gedengis sir vewen vewen medenadiik. Nebē sēnē om devo paēp-yu-anil bōpata ti vu yi in bē gevong huk sēnē.

5 Log Sipsip Nalu puvin kele niḱegwi* ngwē sēn netu lōo lo, lob sa hango ngaa sēn denedo malaj-tumsēn lo ti sēn netu lōo lo nēr bē, “Genam!” Lob sa malag yah loḱ pevis besa halē hoos veriik ti. Lob mehō sēn rak nedo lo ḱo ngaa veviisēn sēn hil galē maggin jaḱ lo ti loḱ nema. 6 Lob sa hango gaḱek ti yam loḱ ngaa lubeluu sēn denedo malaj-tumsēn agi vuheng benēr bē, “Gebago alam hir huk jaḱ nos yō meris mu. Gwevong nos wit* dēg mahen teka sēn noh vu buk timu lo doḱ nah hir huk buk timu yi. Log gwevong nos barli* dēg mahen teka lōo mu doḱ nah

* 6:6: Nos mahen ti nebē padi los wit, rēḱ mu yō agga ngwē teka

hir huk buk timu yi. Rĕk mu su gebasap wĕl* sĕn denevesi nos raḵ lo los wain!”

⁷ Log Sipsip Nalu puvin kele niḵegwi* sĕn netu lubeluu lo, lob sa hango ngaa sĕn denedo malaj-tumsĕn lo ti sĕn netu lubeluu lo nĕr bĕ, “Genam!”

⁸ Log sa malaḡ yah, lob sa pevis behalĕ hoos nisangsang ti. Log mehō sĕn raḵ nedo lo arĕ nebĕ Diiksĕn. Lob Alam-diiksĕn-hir-nyĕḡ ketivin yi beneyam. Lob luho deḵo nij wĕĕk bōpata rot yoh vu bĕ debasuh alam vu dob na yu lubeluu bedengis yu ti. Luho rĕk dengis sir jaḵ begō medenadiiḵ, gejaḵ meyip, gejaḵ niraksĕn aggagga, gejaḵ reggu bemĕn aggagga.

⁹ Log Sipsip Nalu puvin kele niḵegwi* sĕn netu nemadvahi lo, loḵ sa halĕ alam heljĕng la anoj nedo Anutu yi jepō degwa. Alam sĕnĕ dejom Anutu yi gāgĕk ahon niwĕĕk wirek bedenĕnĕr rangah, lob alam sĕn denelĕ sir paya lo desis sir medediḵ. ¹⁰ Lob anoj sĕnĕ denĕr bōpata ya bĕ, “Oo Mehōbōp sĕn ḡetu he alamin lo, genedo vabuung, gehong aggata pin nirōp rot! Nangĕrek rĕk mĕm gwevong gāgĕk yu mehōnon pin sĕn denedo vu dob agi beḡbo doḵ nah he nimin ḵōḵ vu sir-a?” ¹¹ Loḵ devo to sĕn veroo ading loḵ yah sir ti ti, log denĕr vu sir bĕ, “Ham najom ham ahon bemedo dus teka geving rĕ. Gedengis ham vahi sĕn yiḵ ham nevong huk timu lo los ham arimin sĕn Kerisi-yi-alam lo vahi geving nabĕ sĕn desis ham agi. Balam sĕn Anutu ggooin sir raḵ lo pin degovek na rĕ. Loḵ mĕm Anutu rĕḵ bo doḵ nah ham nimin ḵōḵ.”

¹² Log Sipsip Nalu puvin kele niḵegwi* sĕn netu nemadvahi-bevidek-ti lo, lob sa malaḡ yah loḵ sa halĕ gejemapi bōpata ggee raḵ dob. Log hes ggĕrin yi bemalakenu raḵ nebĕ sĕn tob veriik. Log kwev mala ḵōḵ loḵ los dahis nebĕ hil nid ḵōḵ. ¹³ Log betuheng vu yagek depelubin medeyam dob nebĕ sĕn sang neggee raḵ kele banon nerurin to lo. ¹⁴ Log yagek mala maya nebĕ sĕn devevir ḵanyĕ in denaduu na. Log ḵedu pin los ḵedu loo vuheng devuu bej gedesejun medeneya. ¹⁵ Log alam-los-bengōj vu dob los alam bōp bōp, galam-begō-yi alaj sĕn denĕgin sir lo, galam-los-bengōj ggoreksĕn, galam los nij wĕĕk, galam pin sĕn alaj debaḡo sir medetu hir ngaa meris lo, galam pin sĕn yō denĕgin sir lo, og sir pin devun sir medenedo loḵ waḵ jeggin jeggin vu dob gebinĕ, gedenedo loḵ pekĕ len loḵ ḵedu babuj. ¹⁶ Lob denetahi vu ḵedu pin los ḡelōng bĕ, “Ham kwedub benam jaḵ medo he begwĕrin he in Mehō sĕn raḵ nedo sĕa-los-arĕ agu luho Sipsip Nalu, in luho ahĕj sengĕn. ¹⁷ In luho hir buk bōpata sĕn ahĕj sengĕn medebo doḵ nah ngaa nipaya nyĕvewen lo gwĕbeng tōḵ yam ggovek ya, lob re yoh vu bĕ bare mekesuu ngaa sĕnĕ?”

7

Anutu Yi Alam Israel 144,000 Rĕḵ Demedo

¹ Ngaa pin sĕnĕ ggovek, log sa halĕ angĕr lubeluu denare loḵ dob nenga lubeluu, bevare dĕnejom dob yi sang lubeluu ahon in bĕ su degevĕ dob, ma degevĕ loo, ma degevĕ kele rĕ. ² Log sa halĕ angĕr ngwĕ vu sĕn hes mala neverup lo meraḵ meyam. Ḷo Anutu sĕn nedo mala-tumsĕn lo yi ḵanaḵ sepa, log tahi ya niwĕĕk vu angĕr lubeluu sĕn deḵo niwĕĕk bōpata rot in debasap dob los loo lo bĕ, ³ “Ham su pevis megwevong paya vu dob, ma loo ḡeḵele lu ngaa rĕ. Gaḵ he ḡebĕ he Anutu yi ḵanaḵ jaḵ yi hur lo dabaj namuḡin rĕ, loḵ mĕm ham gwevong.” ⁴ Log sa hango alam sĕn

deneko ƙanaƙ raƙ dabaj lo bē sir 144,000 deyam vu alam Israel degwaj pin.

⁵ Sir 12,000 vu Yuda yi mewis,
log sir 12,000 vu Ruben yi mewis,
log sir 12,000 vu Gat yi mewis,

⁶ log 12,000 vu Aser yi mewis,
log sir 12,000 vu Naptali yi mewis,
log sir 12,000 vu Manase yi mewis,

⁷ log sir 12,000 vu Simeon yi mewis,
log 12,000 vu Levi* yi mewis,
log sir 12,000 vu Isakar yi mewis,

⁸ log 12,000 vu Sebulun yi mewis,
log sir 12,000 vu Yosep yi mewis,
log sir 12,000 vu Benyamin yi mewis.

Besir pin deko Anutu yi ƙanaƙ raƙ dabaj.

Alam Yu Bōpata Rot Dejom Raƙ Vu Anutu

⁹ Ngaa pin sēnē ggovek, log sa malag yah. Lob sa halē alam ngahisekē rot desupin sir medenedo, rēƙ mu mehōti su yoh vu bē natevin sir rē. Alam sēnē deyam vu mehōnon pin, gedeyam vu dob pin, gevu mehōnon degwaj ti ti lo pin, gevu ayej agga ti ti lo pin. Beyam denare sēa-los-arē mala ggēp Sipsip Nalu mala. Derōp tob veroo adingsekē, gedeko ƙapah bēƙ ris loƙ nemaj, ¹⁰ gedereseeh rur bē:

“Hil gaƙo Anutu sēn nedo raƙ sēa-los-arē lo luho Sipsip Nalu arēj jaƙ.

In luho deko hil yom lob gwēbeng hil nado nivesa!”

¹¹ Log angēr pin denare tetup sēa-los-arē los alam ggev losho ngaa lubeluu sēn denedo malaj-tumsēn lo ving. Lob depetev medeneggēp loƙ luho malaj bedebē dabaj raƙ dob gedeneƙo Anutu arē rak ¹² medenenēr bē:

“Yōnon rot!

Hil gaƙo hil Anutu arē jaƙ,

behil nanēr niwēēk los arē bōpata rangah!

Kwa nivesa pin neggēp vu yi,

lob hil kwad vesa vu yi behaƙo arē raƙ!

Arē bōpata rot geyi Mehō niwēēk ata,

gengaa pin sēnē yō neggēp vu yi degwata los degwata!

Yōnon rot!”

Alam Sēn Hir Nivanē Maya Gwēbeng

¹³ Lob ggev ti loƙ tepēƙ vu sa bē, “Alam sēn derōp tob veroo agi maƙ sir re lo? Deyam vu tena?” ¹⁴ Loƙ senēr yah vu yi nebē sēnē bē, “Sa Mehōbōp, saƙ duƙin. Gaƙ mu mēm hong mu ngo gerak ni.” Loƙ nēr yom ggōkin vu sa bē, “Alam sēnē deko maggin los vanē bōpata rēƙ denare nij wēēk, om deripek hir tob loƙ Sipsip Nalu niƙōƙ beveroo raƙ. ¹⁵ Nebē sēnē, om sēn denare Anutu yi sēa-los-arē mala.

Lob denevong tavē vu yi buk gerangah loƙ yi dub vabuung.

Gemehō sēn nedo raƙ sēa-los-arē agi yō ti rēƙ medo geving sir megegin sir.

¹⁶ Su rēƙ denadiikahēj nah gōkin rē,

gesu rēƙ ayoj bev in bēl nah gōkin rē.

Hes su rēƙ beek doƙ navij rē,

gengaa ti su rēƙ bev jaƙ navij rē.

¹⁷ In Sipsip Nalu sēn nedo raƙ sēa-los-arē lo rēƙ natu hir mehō sēn malain sir,

begeko sir na bël veyë bedenatum bël mala-tumsën-yi.
Log Anutu rëk jevu malaj bël,
gesu rëk dengu nah gökin rë.”

8

Sipsip Nalu Puvin Kele Niķegwi* Sën Netu Nemadvahi-bevidek-luu

¹ Log Sipsip Nalu puvin kele niķegwi* sën netu nemadvahi bevidek luu lo, lob ngaa pin vu yagek deduj ma gesu denevengwëng rë yoh vu awa nyëngelë ma ngaa ti. ² Ggovek lok sa halë angër nemadvahi-bevidek-luu denare ggëp Anutu mala, gedeneko avuuk nemadvahi-bevidek-luu lok nemaj yoh vu sir.

³ Log angër ti verup nare lok Anutu yi jepö degwa. Lob ko gabum goor gedevo kabang ngahisekë vu yi in besi seriveng bereggu nivesa berup na tagwavek doķ Anutu-yi-alam pin hir jomraksën. Besi seriveng jaķ Anutu yi jepö sën desemu rak goor yö meris menare lok Anutu yi sëa-los-arë mala lo, in reggu na. ⁴ Lob kabang aru reggu nivesa sënë los Anutu-yi-alam hir jomraksën pin devo sir vër in angër nema, gedeya vavunë beya deverup Anutu mala. ⁵ Lok angër ko gabum-arureggu-nivesa-yi beko nengwah sën ggëp neleleķ lo vu jepö bepup gabum, log të luķ ya dob. Log pevis bevakuvek tetap bededun rak, lob davës vër meya, log jemapi ggee.

Angër Lubeluu Devë Avuuk

⁶ Lob angër nemadvahi-bevidek-luu sën deko avuuk nemadvahi-bevidek-luu lo dero sir in bë degevë. ⁷ Lob angër muginsën vë yi avuuk, lob hob lulanon los nengwah sarömin yi ving kōķ bekeseh luķ ya dob. Lob devo den lok dob los kele ya yu löö, lob nengwah gga dob yu ti, geķele yu ti. Log vos ris ni mewis pin, og nengwah gga ving.

⁸ Log angër netu luu vë yi avuuk lob nengwah böp ti nebë sën ķedu böp ti tum lok, beya meto meluķ ya loo, lob vasuh loo ya löö. Ti kōķ rak nebë mehōnon nij kōķ geluu denedo nivesa. ⁹ Lob ngaa malaj vesa pin sën deneggëp lok loo kōķ agi dediķ geyu luu denedo nivesa. Log yaģ pin ving nebë saga, yu ti ya devong paya geloo rehōö sir, geyu luu denedo nivesa.

¹⁰ Log angër sën netu löö lo vë yi avuuk, lob betuheng böpata ti tum lok meluķ vu yagek meya betum nebë dee sën denetaggi lo, bevës meya. Lob vasuh bël pin vu dob ya yu löö. Vës meto meluķ ya bël ata los bël veyë yu ti lob vong paya vu, geyu luu nahën denedo nivesa. ¹¹ Denenër betuheng sënë arë nebë Marasin Nimengëës, lob bël yu ti sagi ni mengëës rak. Lob alam ngahisekë sën denenum bël agi, og sis sir medediķ ya.

¹² Log angër sën netu lubeluu lo vë yi avuuk, lob hes los kwev, gebetuheng pin devasuh sir ya len löö löö. Lob lej ti ti malaj ķenu lok yoh vu sir gelej luu luu netum. Log devo den lok rangah ya löö ving. Lob len ti mala vahis lok ya verōķ yi gelen luu og rangah. Log buk len ti yik mala vahis lok nebë saga ving, gelen luu og betuheng los kwev denetum.

¹³ Log sa halë tug böpata ti nevëëng menyoh yagek babu. Lob sa hango ngeek bë, “Wöp-o! Wöp-o! Wöp-o! Gëpin alam sën denedo dob agi! In angër löö denahën bedenevongin bë degevë avuuk gemëm maggin natōķ nam vu mehōnon!”

9

Angër Netu Nemadvahi Vë Avuuk

¹ Angër netu nemadvahi vë yi avuuk, lob sa halë gebetuheng ti kehulek vu yagek metök meyam dob. Lob devo kii asoreng böpata sën adingsekë rot lo yi vu yi. ² Tahinin asoreng sënë, lob aru rak verup nebë sën nengwah böpata ti aru. Lob aru sën rak verup asoreng agi bom hes los nyëg bemala vahis lok. ³ Lob gab ngahisekë nebë sepaak devo sir vër in aru sënë gedeluk ya dob. Lob nij wëek nebë veveeyagek böp nij wëek medenevong rii rak mehõnon. ⁴ Rëk deko gagek bë su debasap vos ris ma ngaa nimewis aggagga sën nekip vu dob agi, ma kele ti rë. Gaç mëm dekevoah alam sën Anutu yi kanak su neggëp rak dabaj rë lo na, ⁵ gedebovanë vu sir nabë sën veveeyagek böp. Denegga mehõnon medenevovanë vu sir lo noh vu kwev nemadvahi, rëk mu su dengis mehõnon medenadiik. ⁶ Dok buk sënë og mehõnon rëk desero aggata diiksën yi, rëk nama gesu rëk denatök jak rë. Rëk ahëj geving nabë denadiik, rëk mu diiksën rëk beya in sir.

⁷ Sa halë sepaak lo nij nebë hoos sën denero in bë na degevong begö jak lo. Log detung ngaa ti nebë madub goor rak yuj, log malaj nebë mehõnon malaj. ⁸ Log yuj belek ading nebë avëh yuj, genevuj nebë reggu böp layon nevuj. ⁹ Log devanuh aën ahë petes ggërin newaj nebë kelenavi, gebanisej nekelö böpata nebë sën hoos denedadii karis ngahisekë medeneserög medeneya begö lo. ¹⁰ Log husej nebë veveeyagek hus. Lob hir begö sën degelu mehõnon jak lo neggëp husej, om rëk degelu mehõnon jak noh vu kwev nemadvahi benavij gesang böpata. ¹¹ Hir mehõ-los-bengö og yik angër sën negin asoreng sën luk meya rot gahë degwa ma lo. Denenër angër sënë arë lok Hibru ayej bë Abadon, geGrik ayej nebë Apolyon. Log hil pekwë dok ayed nabë Mehõ-kevohsën-ngaa-pin.

¹² Maggin böp muginsën yi ggovek ya, geham gwengo rë! Maggin luu nahën neggëp bevongin natök nam.

Angër Netu Videk-ti Vë Avuuk

¹³ Log angër netu videk-ti vë yi avuuk, lob sa hangö mehõti aye yam lok vis lubeluu sën denedo jepö goor nyëketu lubeluu benedo lok Anutu mala lo. ¹⁴ Benër yam vu angër sën nejom avuuk netu videk-ti lo bë, “Kwevelekin angër lubeluu sën deduu sir rak sëng medenedo bël ata Yupretis lo vër medena.” ¹⁵ Lob kevelekin angër lubeluu sënë vër in bë na debasuh mehõnon na yu löö, lob dengis yu ti medenadiik. Detung angër lo sënë wirek, bemedo denegin hes mala sënë los buk sënë, gekwev sënë, geyik ta sënë, in bë degevong hir huk sënë. ¹⁶ Lob sa hangö bë hir alam-begö-yi sën denerak hoos lo sir yoh vu 200 milion. ¹⁷ Lob sa nig nebë sën sa pesep behalë hoos lo sënë los alam sën denerak lo. Deröp ngaa nebë kelenavi ggërin newaj, benikök nebë nengwah leleksën, geniraru nebë yagek, genisangsang nebë ahok kedë. Geyuj nebë reggu böp layon. Lob nengwah daggen los aru, gegelöng salpa* sën netum lo, rak verup avij begelu yi meya. ¹⁸ Lob desis mehõnon sën devasuh rak yu löö lo yu ti rak ngaa nipaya löö sënë medediik. Yik nengwah daggen los aru ga, gelöng salpa* sën tum berak deverup hoos avij lo. ¹⁹ Hoos sënë nij wëek neggëp ggëp avij los husej. Husej nebë nyël geyuj neggëp medenegga mehõnon rak. ²⁰ Rëk mu mehõnon vahi pin sën su dediik rak ngaa nipaya löö agi rë lo, og su deggërin sir bederuu demij vu ngaa sën denesemu rak nemaj lo rë. Yõnon, su denevuu sën denedudek vu memö los anutu-kuungsën sën yö denesemu rak goor los seriva, gebraas los gelöng, gekele lo rë. Ngaa sënë su deyoh vu bë degelë nyëg los degengo gagek, gedena rë. ²¹ Log

mehōnon vahi sēnē denesis mehō la medenediik, gedenevong parahek, gedenevong baggēb, gedeneggodek ngaa jeggin jeggin, rēk su deggērin sir mederuu demij vu ngaa sēnē ving rē.

10

Angēr Vo Kapiya MeJon Gga

¹ Sēnē ggovek, log sa halē angēr niwēek ata ti luk vu yağek meyam. Bom yi lok beggob, gemarubggi buu lok yu. Log mala netum nebē hes, gevaha netum nebē mudeng sēn nengwah gga bemedo netum rak lo. ² Jom kapiya mahen teka lok nema, lob puh yi beneggēp. Log varah vaha vesa rak loo gevaha kēj nare rak dob. ³ Log vong aye bōpata nebē sēn reggu bōp layon nengeek lo, log vakuvek nemadvahi-bevidek-luu detetap bedevengwēng lok yō ayej. ⁴ Vakuvek nemadvahi-bevidek-luu sēnē devengwēng ggovek, lob sa hevongin bē kevu ayej sēnē. Rēk sa hangō mehōti nēr aye yam vu yağek bē, “Vakuvek nemadvahi-bevidek-luu sēn detetap lo hir gāgek, og genajom ahon meyo gēp doğ yum mu, gağ su gekwevu!”

⁵ Log angēr sēn sa halē genare rak loo los dob lo, varah nema vesa rak ya yağek, ⁶ genēr yōnon vavunē rak Anutu sēn nedo mala-tumsēn degwata los degwata lo arē. Yiğ Anutu sēnē sēn tung yağek los ngaa pin sēn denedo lok lo, getung dob los ngaa pin sēn denedo lok lo, getung loo los ngaa pin sēn deneggēp lok lo. Log angēr nēr bē, “Buk vongin govek na pehi sēnē. Anutu su rēk gegin nah gökin rē. ⁷ Gağ nabē angēr netu nemadvahi-bevidek-luu gevē avuuk jağ gēp hus baye jağ, og Anutu rēk gevong beyi ngaa sēn neggēp vunsēn wirek lo anon jağ. Nabē sēn nēr lok Bengō Nivesa sēn vo vu yi hur-denenēr-gāgek-rangahsēn lo wirek lo.”

⁸ Log mehō sēn aye yam vu yağek mesa hangō lo, nēr vu sa ggōkin bē, “Gena gweko kapiya sēn yō puh yi meneggēp lok angēr sēn nare rak loo los dob lo nema.” ⁹ Lob seya vu angēr mesenēr vu bē, “Gebo kapiya mahen teka saga vu sa.” Lok nēr vu sa bē, “Gweco nōk begegwa. Saga rēk nengēn rot vu avim nabē beggoh. Rēk mu ahēm kevus og rēk mengēēs vu.” ¹⁰ Angēr nēr ggovek, log sa hağo kapiya mahen teka sēnē vēr lok nema beha. Lob nengēn rot lok savig nebē beggoh. Lok tum sa hengen ya, lob nimengēēs rot vu sahēğ kevus.

¹¹ Lob denēr vu sa bē, “Genanēr Anutu yi gāgek rangah nah gökin jağ ngaa sēn rēk natōk vu alam ngahisekē vu dob ngahisekē, gayej ngahisekē, gevu alam-los-bengōj ngahisekē geving lo.”

11

Mehō Luu Denēr Gagek

¹ Devo ngesing ti ni nebē atoheng vu sa in bē sa tahōo ngaa jağ, gedenēr vu sa bē, “Kwedi getahōo Anutu yi dub-vabuung-bōp ayo vabuung los jepō, gegenatevin alam sēn denesupin sir lok lo geving. ² Rēk mu dub-vabuung-bōp yi telig sēn neyom dobnē lo, og su getahōo, gağ gwevuu menōk gēp. In telig sagak alam dahis hir ngaa, om rēk debarah vahaj doğ nyēğ vabuung bōp Yerusalem na menoh vu kwev mehōdahis-luu-bevidek-luu. ³ Lob sēk bo niwēek bōpata rot vu mehō luu, gegevong luho na denanēr sa gāgek rangah. Luho rēk degevēh bēek nabē tob, in detato vu alam nabē degērin sir nah vu Anutu log denanēr sa gāgek rangah noh vu buk sēn 1,260 agi.”

⁴ Luho nebĕ kele oliv* vaha luu. Log luho nebĕ ram luu bedenare lok alam pin vu dob hir Mehöböp mala. ⁵ Nabĕ mehö la degevangin nabĕ degevang paya vu luho, og nengwah rĕk jaĕ berup luho avij bega sir sĕn denelĕ luho paya lo. Yönon rot, mehöti bĕ gevangin nabĕ kevoh luho na, og rĕk nadiik jaĕ ngaa sĕnĕ. ⁶ Luho nij wĕĕk böpata rot neggĕp beyoh vu bĕ degĕrin yagek gehob nama noh vu buk sĕn luho denanĕr Anutu yi gagek rangah lo. Log luho nij wĕĕk böpata rot neggĕp beyoh vu bĕ depekwĕ bĕl pin natu kök nabĕ mehönon nij kök, gedebasap alam vu dob jaĕ ngaa nipaya aggagga. Noh vu buk pin sĕn nabĕ luho kwaj bo nabĕ degevang lo, og luho deyoh vu bĕ degevang.

⁷ Luho degovek huk sĕn denanĕr Anutu yi gagek rangah agi na, log mĕm reggu bemĕn böpata ti rĕk vu asoreng sĕn luk ya rot gahĕ degwa ma lo, mejaĕ nam vavunĕ belöoho dengis sir. Lob rĕk kesuu luho bengis luho beluho denadiik. ⁸ Lob luho navij rĕk dok gĕp nyĕg böp sĕn hil nepeggin gagek rak bĕ Sodom los Ejep lo yi aggata böp. Yiĕ nyĕg böp saga sĕn desis luho hir Mehöböp rak kelepeko* loĕ wirek mediik lo. ⁹ Alam la rĕk vu navij agga ti ti pin, gevu mehönon degwaj pin, gevu ayej agga ti ti pin, gevu dob pin, berĕk degelĕ luho nij hel gĕp noh vu buk löö benyĕngelĕ. Log su rĕk dengogekin mehö la bededev luho nij hel rĕ. ¹⁰ Lob alam vu dob sĕnĕ rĕk kwaj vesa in luho dediik, lob rĕk dedöo gedega nos böp, gedebö kupeĕ nyĕmasĕn vu sir vewen vewen. In alam-denenĕr-gagek-rangahsĕn luu sĕnĕ denevo vanĕ pangsĕn rot vu alam pin vu dob wirek.

¹¹ Lob buk löö benyĕngelĕ ggovek ya, loĕ Anutu vongĕ saheng malatumsĕn-yi loĕ ya luho ayoj. Lob luho dekedi rak bedenare. Lob mehönon sĕn delĕ luho lo kenuj verup bedeggöneng böpata rot. ¹² Lob köök niwĕĕk ti yam vu yagek vu luho bedengo bĕ, “Melu jaĕ nam vavunĕ sĕnĕ.” Lob beggob ko luho merak ya yagek galam sĕn denesis begö vu luho lo, delĕ bĕ luho derak medeya. ¹³ Log pevis bejemapi ggee böpata, lob nyĕg böp saga len ti mala ma, geyik len nemadvahi-bevidek-lubeluu nahĕn denedo. Lob jemapi sĕnĕ sis alam 7,000 medediik. Galam vahi sĕn nahĕn denedo vesaj lo deggöneng böpata rot bedeko Anutu sĕn yagek ala lo arĕ rak.

¹⁴ Maggin böp netu luu sĕnĕ ggovek ya. Geham gwengö rĕ! Buk su rĕk hus ading rĕ, gaĕ maggin netu löö yiĕ vongin berup pevis.

Angĕr Netu Nemadvahi-bevidek-luu Vĕ Avuuk

¹⁵ Log angĕr netu nemadvahi-bevidek-luu vĕ yi avuuk, lob mehö la ayej rak vu yagek medetahi niwĕĕk bĕ:

“Hil Mehöböp tu dob pin hir Mehö-los-bengö ggovek ya,
geyi mehö sĕn ggoo in rak in bĕ geĕo hil nah lo tu Mehö-los-bengö ving
nebĕ saga,

berĕk medo gĕgin mehönon pin degwata los degwata!”

¹⁶ Lob alam ggev mehödahis-bevidek-lubeluu sĕn denedo rak hir sĕa lok Anutu mala lo depetev medeneggĕp lok Anutu mala bedepeĕa dabaj rak dob gedeko yi rak niwĕĕk, ¹⁷ medenĕr bĕ:

“Oo Mehöböp Anutu, niwĕĕk pin neggĕp vu hong.

Genedo gwĕbeng, gengö genedo yö vu muginsĕn.

Gĕko nim wĕĕk böpata ggovek ya,
begetu mehönon pin alaj vorot bemedo genĕgin sir.

¹⁸ Alam dahis pin ahĕj sengĕn, rĕk gwĕbeng,
og ahĕm sengĕn tök yam rangah ggovek ya.

Log buk sĕn alam-diiĕsĕn denatōĕ nam rangah megwengo hir gāĕĕk lo yīĕ sĕnĕ.

Gebuk gwĕbeng sĕnĕ, sĕn gebo nivesa nyĕvewen vu hong hur alam-denenĕr-gāĕĕk-rangahsĕn lo,

gevu hong alam lo,

gevu alam pin sĕn deneggōneng gedeneĕĕgurek babum lo.

Kĕ! Sir sĕn yuj ading lo, gesir sĕn alam meris lo ving.

Buk yam ggovek ya in bĕ gekwevoh alam sĕn denevasap ngaa vu dob lo na!”

¹⁹ Denĕr ggovek, log Anutu yi dub vabuung sĕn nedo yāĕĕk lo tatekin yi, log kerōng-horek-yi nedo rangah loĕ ayo vabuung soĕĕk. Yīĕ kerōng sagi sĕn Anutu joo gāĕĕk vu alam Israel wirek meneggĕp loĕ lo. Lob davĕs vĕr behang meya, log dedun raĕ, lob vaĕuvek tetap gedob lōngin, log hob lulanon lev ata.

12

Avĕh Luho Ngaa Bōpata Ti Nebĕ Ķarob

¹ Lob ngaa tahutahu-yi bōp ti tōĕ yam rangah ggĕp yāĕĕk, nebĕ sĕnĕ: Avĕh ti nedo, berōp hes mala loĕ navi nebĕ tob geraĕ nare kwev. Log tung betuheng nemadluho-bevidek-luu raĕ yu nebĕ madub. ² Log nalu loĕ, lob medo nevimeng in bĕ geko, rĕĕ vanĕ nevev raĕ yi pangsĕn rot. ³ Log ngaa tahutahu-yi ngwĕ tōĕ yam rangah ggĕp yāĕĕk. Ngaa sagi nebĕ sĕnĕ: Ķarob bōpata ti negĕp. Navi kōĕ geyu nemadvahi-bevidek-luu, gevis nemadluho. Lob tung mehō-los-bengō yi madub nemadvahi-bevidek-luu raĕ yu pin. ⁴ Log hus sekee betuheng yu ti vu yāĕĕk betĕ yam dob. Geyīĕ betuheng yu luu mu nedo yāĕĕk. Log ĕarob bōpata sĕnĕ ya nare loĕ avĕh sĕn nevimeng lo mala, in bĕ geko nalu geto lob ga. ⁵ Lob avĕh ĕo nalu maluh. Hur mahen sagi sĕn rĕĕ najom aĕn dus ti megeĕin mehōnon pin jaĕ lo. Lob avĕh ĕo nalu ggovek, lob deĕo raĕ ya vavunĕ pevis, bedĕo ya vu Anutu los yi sĕa-los-arĕ, ⁶ log avĕh sĕnĕ veyā meya nyĕg-yumeris. Anutu ro yi nyĕg vu sagu in bĕ degeĕin yi bedebo nos vu yi noh vu buk 1,260 sagi.

⁷ Loĕ begō bōpata verup vu yāĕĕk. Angĕr hir ggev Mikael losho yi angĕr vahi devong begō vu ĕarob bōp, om ĕarob bōp losho yi angĕr lo denevong begō loĕ yah vu sir. ⁸ Rĕĕ mu Mikael losho yi angĕr dekesuu sir medetii sir ya in yāĕĕk. ⁹ Ķarob bōpata sĕnĕ luĕ yam dob, yīĕ marub sĕn yō negĕp vu nyĕdahis lo lob denenĕr arĕ nebĕ Memō Nipaya, geSatan. Sĕn netetuhin mehōnon pin vu dob lo. Detĕ yi ya dob lob detĕ yi angĕr lo ya ving yi.

¹⁰ Lob sa hango mehōti tahi niwĕĕk yam vu yāĕĕk bĕ:

“Gwĕbeng hil Anutu ĕo hil yom ggovek ya,

geniwĕĕk tōĕ yam rangah ggovek betu mehō-los-bengō in gĕgin mehōnon!

Log yi mehō sĕn ggooin raĕ in bĕ geko hil nah lo arĕ bōp raĕ!

In mehō sĕn nenĕr gāĕĕk raĕ hil arid lo sĕn Kerisi-yi-alam sir lo,

nenĕr gāĕĕk raĕ sir vu hil Anutu buk gerangah.

Rĕĕ gwĕbeng angĕr lo detĕ yi ya dob ggovek ya.

¹¹ Ngaa sĕn vōng bedekesuu yi lo yīĕ rak sĕn Sipsip Nalu niĕōĕ keseh lo,

log rak sĕn denenĕr Yesu yi gāĕĕk rangah lo,

log rak sĕn su kwaj nevo navij pangsĕn bĕ demedo nivesa vu dob sĕnĕ rĕ lo.

Su kwaj nevo sir rĕ,

gaḵ bĕ alam dengis sir medenadiik og yik ggovek.

¹² Nebĕ sĕnĕ om ham pin sĕn nedo yaḡek lo, ham kwamin vesa!

Rĕḵ mu ham sĕn nedo dob los loo lo, ham gwĕgin ham!

In maggin bōpata vongin natōḵ vu ham.

Satan luḵ yōḵ vu ham ggovek ya,

lob ahĕ sengĕn bōpata rot,

in raḵ ni bĕ yik hen buk hus dus teka mu.”

¹³ Ḳarob bōpata sĕnĕ lĕ bĕ detĕ yi ya dob, lob tii avĕh sĕn ḵol nalu maluh lo besepa rot. ¹⁴ Rĕḵ mu devo tuḡ banis bōpata luu vu avĕh sĕnĕ in bĕ gevĕĕng mena ben nyĕḡ-yumeris, bena medo ading in marub bōp saga. Gerĕḵ degĕgin yi nivesa in nos vu sagu noh vu nḡbek lōō benyĕngĕlĕ saga, (yik buk 1,260 sĕn lo). ¹⁵ Lob marub sĕnĕ mutĕḵ bĕl verup avi bevaar meya nebĕ bĕl ata betamuin avĕh meya. Marub vongin bĕ bĕl geḵo avĕh sĕnĕ na bemala nama. ¹⁶ Rĕḵ dob loḵ vu avĕh bavi tōḵ gengon bĕl sĕn ḵarob mutĕḵ verup avi lo. ¹⁷⁻¹⁸ Lob ḵarob bōpata sĕnĕ ahĕ sengĕn rot vu avĕh, lob ya in bĕ gevong begō vu avĕh nalu lo vahi. Sir sĕnĕ denesepa loḵ Anutu yi horek medenetateḵin Yesu yi Bengō Nivesa rangah.

13

¹ Log yō nare raḵ raggĕr vu loo nenga.

Reggu Bemĕn Bōp Luu Deverup

Lob sa halĕ reggu bemĕn bōp ti raḵ verup loo. Yu nemadvahi-bevidek-luu gevis nemadluho. (Vis nebĕ burmakau). Lob alam-los-bengōj hir madub nemadluho nedo raḵ yoh vu vis pin. Log ngaa la arĕj raḵ neggĕp yu. Arĕj sĕnĕ og gāḡek pelĕsĕn aggagga sĕn nerāḵ Anutu lo. ² Reggu bemĕn sĕn sa halĕ agi ni nebĕ reggu bōp lepat, gevaha nebĕ reggu bōp bĕa vaha, gavi nebĕ reggu bōp layon avi. Lob ḵarob sĕn lo vo yi niwĕĕk vu reggu bemĕn sĕnĕ. Lob tung yi tu mehō-los-bengō nebĕ yi, lob vo niwĕĕk bōpata rot vu yi. ³ Lob sa halĕ bĕ reggu bemĕn yu lo ti vong bĕ degelu bebegō niben neggĕp raḵ. Niben bōpata beyoh vu bĕ nadiik, rĕḵ ma gebegō nyĕ sĕnĕ ggov ya geniben mu neggĕp. Lob alam pin ḵenuj ya in ngaa sĕnĕ, lob desepa loḵ yi. ⁴ Denepetev medeneggĕp loḵ ḵarob bōp sĕnĕ lo mala medenĕḵo yi raḵ, in vo yi niwĕĕk vu reggu bemĕn sĕnĕ. Gedenepetev medeneggĕp vu reggu bemĕn sĕnĕ ving, gedenenĕr bĕ, “Maḵ re luho reggu bemĕn sĕnĕ deneggĕp ti? Maḵ re yoh vu bĕ gevong begō mekesuu yi?”

⁵ Rĕḵ Anutu lĕ reggu bemĕm bōp sĕnĕ mu, geyō medo nevong paang menenĕr pelĕ raḵ yi. Geniwĕĕk bōpata rot neggĕp in gevong ngaa pin sĕn kwa nevo lo noh vu kwĕv mehōdahis-luu-bevidek-luu (yik buk 1,260 sĕn lo). ⁶ Yō avi raḵ benĕr pelĕ raḵ Anutu. Genĕr pelĕ raḵ Anutu arĕ, genĕr pelĕ raḵ yi dub-vabuung-bōp, geraḵ yi alam sĕn denedo yaḡek lo. ⁷ Lob Anutu lĕ yi mu, geyō vong begō vu Anutu-yi-alam beniwĕĕk mekesuu sir bedahun sir ya. Log ḵo niwĕĕk bōpata rot yoh vu bĕ natu alam pin, gedob pin, gayej pin, genavij aggagga pin, hir mehō-los-bengō. ⁸ Mehōnon pin vu dob sĕn su arĕj neggĕp loḵ ḵapiya vu buk sĕn Anutu tung dob rĕ lo, og rĕḵ degeḵo reggu bemĕn sĕnĕ jaḵ. Ḳapiya sĕnĕḵ Sipsip Nalu sĕn desis yi mediik wirek lo yi ḵapiya mala-tumsĕn-yi. ⁹ Mehōti bĕ nenga neggĕp, og gengō gāḡek sĕnĕ nivesa megero!

¹⁰ Nabĕ mehōti arĕ neggĕp bĕ na ḵarabus, og rĕḵ na.

Log nabĕ mehōti arĕ neggĕp bĕ dengis yi jak paĕp-yu-anil menadiik, og rĕk dengis yi menadiik.

Om Anutu-yi-alam denajom sir ahon rot medekerĕ, gayoj na timu vu Kerisi.

¹¹ Log sa halĕ reggu bemĕn bōp ngwĕ kedi loĵ dob gebinĕ merak verup. Vis luu nedo rak yu nebĕ sĕn sipsip tuvek ti, rĕk nengeek aye bōp nebĕ karob bōpata ti. ¹² Reggu bōp netu luu sĕnĕ tu reggu nipaya muginsĕn yi hur beko yi niwĕek bōpata pin, benevong bemehōnon los ngaa-dob-yi pin deneko reggu muginsĕn sĕnĕ rak. Yi sĕn wirek bego nyĕ bōpata neggĕp rak yu beyoh vu bĕ gevong menadiik, rĕk ma geggov ya in yi lo. ¹³ Reggu bemĕn ngwĕ sĕn netu luu nevong ngaa bōp aggagga, lob vong ngaa bōp ti nebĕ sĕnĕ: Vong benengwah luk vu yagek meyam dob rak alam malaj medelĕ. ¹⁴ Rĕk Anutu lĕ yi mu, genevong ngaa bōp aggagga ggĕp reggu bemĕn ngwĕ muginsĕn mala, lob netetuhin mehōnon vu dob sĕnĕ rak ngaa bōp bōp nebĕ sĕnĕ. Log loĵ ahĕj menĕr bĕ desemu reggu bemĕn muginsĕn kĕnu ti in degeko arĕ jak. Reggu bemĕn bōp sagi sĕn paĕp-yu-anil sis yi wirek, rĕk ma genahĕn nedo vesa lo. ¹⁵ Lob Anutu lĕ yi mu, gereggu bemĕn sĕn netu luu lo rov saheng loĵ ya reggu bemĕn ngwĕ muginsĕn kĕnu bevesa loĵ, benevengwĕng. Gaĵ nabĕ mehō la su degeko reggu bemĕn ngwĕ muginsĕn sĕnĕ jak rĕ, og rĕk ngis sir medenadiik.

¹⁶ Log reggu bemĕn sĕn netu luu lo nĕr, lob debĕ kanak ti rak alam pin nemaj vesa ma dabaj. Debĕ rak alam-meris los alam-yuj-ading, galam-ggoreksĕn los alam-kupek-masĕn, galam sĕn alaj debago sir tu hir ngaa meris lo los alam sĕn yō denegĕn sir lo. ¹⁷ Om nabĕ mehōti su geĵo reggu bemĕn sĕnĕ arĕ, ma yi kanak, jak gĕp yi rĕ, og su yoh vu bĕ rĕk bago alam hir ngaa ti rĕ. Gesu yoh vu bĕ alam debago hen ngaa ti rĕ. ¹⁸ Gagek sĕnĕ degwa neggĕp, om ham sĕn los kwamin lo, og ham kwamin bo reggu bemĕn yi kanak sĕnĕ nivesa mejak ni. In yik kanak sĕnĕ og mehōnon ti arĕ neggĕp vunsĕn loĵ, lob yik nebĕ sĕnĕ: 666.

14

Sir 144,000 Devong Raro Mewis

¹ Log sa malag yah, lob sa halĕ Sipsip Nalu nare rak kĕdu Sion*, balam 144,000 denare ving yi. Lob Sipsip Nalu luho Ama arĕj neggĕp rak sir pin dabaj. ² Log sa hango dedun nivesa yam vu yagek. Dedun nebĕ sĕn lubek bōp nevo dedun, genebĕ sĕn vakuvek netetap bededun bōpata. Sa hango dedun sĕnĕ vong bĕ sĕn sengii aye nivesa, bevong bĕ sĕn alam denesis gita baye nivesa verup. ³ Devong raro mewis ti rak, rak Anutu yi sĕa-los-arĕ mala, gerak ngaa lubeluu sĕn denedo malaj-tumsĕn lo malaj, gerak alam ggev malaj. Anutu bago alam 144,000 sĕnĕ vu dob yom, lob sir sĕnĕ mu deyoh vu bĕ deĵak raro sĕnĕ ni. Gaĵ alam vahi og su deyoh vu rĕ. ⁴ Alam sĕnĕ og yō delekĕn sir nivesa medenedo maluh bu gavĕh ma. Alam sĕnĕ medo denesepa Sipsip Nalu medeneya ving yi yoh vu nyĕg sĕn neya lo. Anutu ggooin sir rak loĵ alam vu dob ayo vuheng gebago sir yom in bĕ denatu alam muginsĕn medenatu seriveng vu Anutu, om sĕn ko sir yah tu luho Sipsip Nalu yō hir ngaa. ⁵ Vu buk sĕn denedo dob lo, og su denenĕr gagek tetuhinsĕn rĕ, gesu denevong ngaa ti paya meneggĕp vu sir rĕ.

Angĕr Lōō Denĕr Gagek

⁶ Log sa halè angër ti genevëeng meneya yagek babu vavunè rot. Kò Bengò Nivesa sèn neggëp degwata los degwata lo. Lob yi huk bè tatekin Bengò Nivesa sènè vu alam pin sèn denedo dob agi, genanèr vu mehònnon pin sèn denedo vu dob pin, genavij agga ti ti pin, gayej ti ti pin, gemehònnon degwaj pin lo. ⁷ Tahi niwëek bè, “Buk tøk yam govok ya in Anutu seggi mehònnon hir gagek. Om ham gönengin yi gegweko arè jak. Ham gweko Mehò sèn tung yagek los dob, geloo los bèl veyè pin lo arè jak.”

⁸ Angër ngwè tamuìn ngwè muginsèn beyam. Lob angër ngwè sèn netu luu agi tahi bè, “Babulon* böp bumeng ya! Bumeng ya! Vong bè nyëg böp Babulon* vo wain niwëek vu alam vu dob pin medenenum. Vong besir ngahisekè desepa lok yi baggëb lu ngaa bedenevong niwëek ata beggërin ayoj.”

⁹ Lok tum angër ti tamuìn luho beberup. Lob angër netu löö sènè tahi ya niwëek bè, “Nabè mehòti nadudek vu reggu bemèn sènè ma kenu, ma gebè yi kanak jak daba ma nema, ¹⁰ og rëk nanum wain ti. Wain sènè yik Anutu ahè sengèn, rëk mu Anutu su rëk saròmin bèl geving wain sènè rë. Gak yö rëk kesah ahè sengèn dok kap in bo dok nah nipaya nyëvewen, bemehòti sèn lo nanum. Lob rëk geko vanè nipaya rot jak nengwah nikerus sèn medo netum rak gelöng nisangsang salpa* lo, jak angër vabuung lo malaj, gejak Sipsip Nalu mala. ¹¹ Lob aru rëk jak berup nengwah sèn nevo vanè vu sir agi, berëk berup medo mena vavunè degwata los degwata. Alam sèn deneko reggu bemèn los kenu rak, gedeneko yi kanak rak neggëp sir lo, og su deyoh vu bè rëk desewah rangah los buk rë.” ¹² Om Anutu-yi-alam denajom sir ahon medebare niwëek, medesepa dok Anutu yi horek, gayoj na timu vu Yesu medemedo. ¹³ Log sa hangò mehòti aye yam vu yagek menèr bè, “Kwevu gagek nabè sènè: ‘Alam sèn degevong geving Mehòböp lok denadiik lo, og kwaj vesa!’ ” Log Anon Vabuung nër ving bè, “Yönon, kwaj vesa in rëk degevu huk kerus sèn denevong agi na gedesewah. In su rëk dena meris rë, gak ngaa nivesa sèn devong lo rëk na geving sir.”

Buk Sèn Dengupin Mehònnon In Bè Degeko Nyëvewen Dok Nah Hir Huk Lo

¹⁴ Log sa malag yah, lob sa halè beggob veroo ti nedo, lob mehòti rak nedo beggob sènè vavunè. Ni nebè Mehònnon Nalu, getung madub goor rak yu, log kii lok nema. ¹⁵ Log angër ngwè vu dub-vabuung-böp sèn nedo yagek lo meluk yam. Lob tahi ya niwëek vu mehò sèn rak nedo beggob vavunè lo bè, “Gebo nos jak hong paëp babasèn! Nos pin vu dob anon lok ggovek ya! Om vosèn anon yi buk gwëbeng sènè!” ¹⁶ Lob mehò sèn nedo rak beggob lo jom yi paëp babasèn rak bekesik ya dob, bekesik nos sèn anon lok vu dob lo.

¹⁷ Log tum angër ngwè luk vu dub-vabuung-böp sèn nedo yagek lo, beko paëp babasèn nevu malangeri ti ving. ¹⁸ Log angër ti sèn negin nengwah rak jepò lo tah yi vër in jepò beyam. Lob tahi ya niwëek vu angër sèn ko paëp babasèn nevu malangeri ngwè lo bè, “Gweko hong paëp babasèn sèn nevu malangeri rot aga, begena gwelov wain anon kod vu dob, begengupin bemedo! In anon pin monek ggovek ya!” ¹⁹ Lob angër sènè ko yi paëp babasèn rak bekesik ya dob, lob lov wain anon kod pin besupin menedo. Lob tè wain anon sènè luk ya gabum gelöng böpata in napip. Sènèk mu Anutu ahè sengèn. ²⁰ Lob devakè wain sènè lok gabum böpata medepip ggëp nyëg böp Yerusalem nenga. Lob

mehōnon nij kōk vu gabum meto meya bevaar meneya ading rot yoh vu 320 kilomita, log vuuk merak verup vavunē bading yoh vu bē gengon hil mehōnon.

15

Angēr Nemadvahi-bevidek-luu Deko Ngaa Maggin Rot Nemadvahi-bevidek-luu

¹ Log sa halē ngaa bōp ngwē tato yi vu yagek, lob sa kenug ya in. Sa halē angēr nemadvahi-bevidek-luu denedo bedeko ngaa maggin rot sēn rak neggēp hus lo in bē debasap mehōnon beron nemadvahi-bevidek-luu. Nabē ngaa maggin sēnē govek na, og la su rēk nom berup vu tamusēn gökin rē. Gaḱ Anutu ahē sengēn maya verōk yi rak ngaa maggin rot nemadvahi-bevidek-luu sēnē. ² Log sa halē ngaa ti nebē loo, gevong bē desarōmin garas los nengwah. Log alam sēn devong begō medekesuu bededahun reggu bemēn nipaya agi los kenu, garē yi kanaḱ lo, denare loḱ loo sēn nebē garas agi nenga, lob Anutu vo ngaa ni nebē gita ggelek sir bevare deneko. ³ Denevong Anutu yi hur Moses yi raro gedenevong Sipsip Nalu yi raro sēn nebē:

“Oo Mehōbōp niwēek pin ala hong.

Huk pin sēn genevong lo bōpata rot behe halē,
lob he kwamin ya ngahi in.

Oo mehōnon pin hir Mehō-los-bengō hong!

Hong ngaa pin og nirōp,
beyōnon verōk yi!

Mehōbōp hong ngo perurek timu vabuung.

⁴ Om alam pin rēk degōneng in hong
gedegeko arēm jaḱ na vavunē!

Mehōnon pin rēk denam
medenadudeḱ vu hong.

In genesepa loḱ aggata nirōpsēn mu
betōḱ yam rangah ggovek ya.”

⁵ Sēnē ggovek, gesa malaḱ yah loḱ bē ayo vabuung sogek sēn nedo yagek loḱ dub vabuung sēl ayo lo tahinin. Yiḱ Anutu yi dub vabuung sēl sēn netato bē Anutu nedo ving yi alam lo sēnē. ⁶ Lob angēr nemadvahi-bevidek-luu sēn deko ngaa maggin rot nemadvahi-bevidek-luu lo, vu dub-vabuung-bōp sēnē ayo medeluk yam dob. Derōp tob veroo malangeri beyō niveseek, log devaḱu kaḱi goor loḱ newaj. ⁷ Log ngaa lubeluu sēn denedo malaj-tumsēn lo ti vo gabum goor nemadvahi-bevidek-luu vu angēr nemadvahi-bevidek-luu sēnē. Lob Anutu sēn nedo mala-tumsēn degwata los degwata lo ahē sengēn pup gabum goor nemadvahi-bevidek-luu sēnē. ⁸ Log Anutu niwēek los yi vunek vunek yagek-yi pup dub-vabuung-bōp ayo, lob vong baru verup ggēr in rot, lob mehōti su yoh vu bē doḱ na rē. Gaḱ rēk degegin angēr nemadvahi-bevidek-luu sēn lo gedevong huk jaḱ ngaa maggin nemadvahi-bevidek-luu sēn lo begovek na rē, loḱ mēm.

16

Anutu Ahē Sengēn Nedo Loḱ Gabum Goor Nemadvahi-bevidek-luu

¹ Log sa hango mehōti aye rak loḱ dub-vabuung-bōp sogek, betahi niwēek ya vu angēr nemadvahi-bevidek-luu sēnē bē, “Ham na kweseh

Anutu ahē sengēn gabum nemadvahi-bevidek-luu sēnē duk na mejak dob!”² Lob angēr muginsēn ya keseh yi yi ya dob. Lob pegges nipaya verōk yi genivē rot rak alam sēn deneko reggu bemēn bōp yi kanak rak neggēp navij lo, gerak alam sēn deneko kenu rak lo.

³ Log angēr netu luu ko yi yi, beya keseh luk ya loo. Lob loo pōo alam-diiksēn nij bu rak, log ngaa mala vesa pin sēn denedo luk loo lo dediik ya.

⁴ Log angēr netu lōo keseh yi yi luk ya bēl ata pin los bēl veyē pin. Lob sir pin kōk rak nebē mehōnon nij kōk. ⁵ Lob sa hangō angēr sēn tu ala benegīn bēl lo nēr bē:

“Genedo gwēbeng, gengo genedo yō vu wirek.

Hong mehō yohvu rot in gevong nyēvewen nebē sēnē lok yah vu mehōnon.

⁶ Alam sēnē dekeseh hong alam losho hong alam-denenēr-gagek-rangahsēn nij kōk medediik,

om sēn gevo kōk vu alam nij paya sagi in bē denanum.

Deko hir nipaya nyēvewen saga ya meyoh vu.”

⁷ Log sa hangō Anutu yi jepō yō tahi bē:

“Eē-ē, yōnon, Mehōbōp Anutu, niwēek pin yō neggēp vu hong, om nyēvewen sēn genevong lo, og nirōp beyoh vu.”

⁸ Log angēr netu lubeluu keseh yi gabum rak hes, lob vong behes tum bōpata megga mehōnon. ⁹ Hes tum benikerus bōpata rot, lob vev rak mehōnon pangsēn rot. Rēk ma, gedenēr pelē rak Anutu sēn niwēek bōpata rot bevong ngaa maggin agi arē. Gesu deggērīn sir medeko Anutu arē rak rē.

¹⁰ Log angēr netu nemadvahi keseh yi gabum rak reggu bemēn bōp yi sēa-los-arē. Lob malakenu lok beggērīn alam sēn reggu bemēn negīn sir lo. Deko vanē pangsēn rot lob deranga daggej. ¹¹ Kwaj nevo vanē los pegges bōp sēn rak sir lo, rēk ma gedenēr pelē rak Anutu sēn tu yagek ala lo gesu deggērīn ayoj bederuu demij vu ngaa sēn denevong lo rē.

¹² Log angēr netu videk ti keseh yi gabum luk ya bēl bōp Eprates, lob tuus ya, gaggata neggēp vu alam-los-bengōj sēn denam vu nyēg mala neverup lo. ¹³ Lob sa halē memō ningōhek lōo nij nebē dek, berak deverup karob bōp lōoho reggu bemēn lu mehō-nenēr-gagek-kuungsēn avij. ¹⁴ Memō lōo sēnē og memō nij paya kenuj, bedeyoh vu bē degevong ngaa bōp aggagga. Lob deneya vu alam-los-bengōj pin vu dob, in bē dengupin sir bedevong begō dok Niwēek Pin Ala Anutu yi buk bōpata sēnē.

¹⁵ “Ham gwengo rē! Sēk nōk vu ham nabē sēn mehō hodek neyam lo. Nebē sēnē, om nabē mehōti su gēp yiing rē, geyi tob jak gēp yi bemedo, og su rēk ahē natōk balam degelē beninamum rē. Gak mehō saga rēk kwa vesa!”

¹⁶ Lob memō lo desupin alam-los-bengōj losho hir alam lo ggēp nyēg sēn Hibru denenēr lok ayej bē Armagedon lo.

¹⁷ Log angēr netu videk luu keseh yi gabum ya merak nyēg meris lok yagek los dob vuheng atov. Lob mehōti aye rak bōpata vu Anutu yi sēa-los-arē lok dub ayo vabuung sogek metahi yam bē, “Ggovek ya saga!” ¹⁸ Log davēs vēr behang meya, gededun rak, lob vakuvek tetap, gejemapi ggee bōpata rot. Vu buk pin sēn mehōnon denedo vu dob agi, og jemapi ti su neggee bōpata rot nebē ti sēnē wirek rē. ¹⁹ Nyēg bōp Yerusalem vasuh yi ya yu lōo, lob mehōnon pin hir nyēg bōp bōp pin detamang beto denedo.

Log Anutu kwa vo nyĕg bōp Babulon* ving, lob vong ba, Babulon* num loḵ kap sĕn wain nedo loḵ lo. Wain sĕnĕ og yīḵ Anutu ahĕ sengĕn. ²⁰ Log ḵedu loo vuheng pin malaj maya, log ḵedu pin derurin to, besu denare ggōkin rĕ. ²¹ Log hob lulanon lev rak. Lob hob lulanon sĕnĕ, og ḵemu bōp bōp beti ti hir maggin yoh vu padi bĕĕk ti. Luḵ yam vu yaḡek beto nesis mehōnon, lob deḵo maggin nipaya verōḵ yi rak hob lulanon sĕnĕ, rĕk ma gedenenĕr ḡagek nipaya rak Anutu in hob lulanon sĕn to mesis sir agi.

17

Avĕh Baggĕb Bōp Ḷol Nipaya Nyĕvewen

¹ Angĕr nemadvahi-bevidek-luu sĕn deḵo ḡabum nemadvahi-bevidek-luu lo ti yam vu sa benĕr bĕ, “Dus rak bĕ avĕh baggĕb los bengō sĕn tu ala menegin yi alam ggĕp bĕl ngahi nengaj lo ḡeḵo yi nipaya nyĕvewen. Om genam besa tato vu hong. ² Alam-los-bengōj pin vu dob devong baggĕb ngahiseḵĕ vu avĕh sĕnĕ. Gemehōnon pin vu dob devong baggĕb vu yi ving, lob yuj vong paya nebĕ sĕn mehōnon denenum meyuj nevong paya lo.”

³ Log angĕr sĕnĕ ḵo sa ḵenug meya nyĕg-yumeris ti. Lob sa halĕ avĕh ti rak nedo reggu bemĕn ḵōḵ ti demi vu sagu. Lob ḡagek ngahiseḵĕ neggĕp rak reggu bemĕn sĕnĕ navi beggĕrin pin. ḡagek sĕnĕ og yīḵ arĕ sĕn ḡagek pelĕsĕn nipaya aggagga. Log reggu bemĕn bōp ti sĕnĕ yu nemadvahi-bevidek-luu, gevis nemadluho. ⁴ Avĕh sĕnĕ rōp tob ḵōḵ los mala saḡap beyi vunek vunek aggagga rak goor ga, vunek vunek sĕn denesemu rak ḡelōng malangeri los ḵumḵum sĕn yi monĕ bōpata lo. Log jom kap goor loḵ nema. Lob ngaa nivĕ aggagga sĕn Anutu nelĕ bĕ su yoh vu rĕ lo, los avĕh baggĕb sĕnĕ yi ngaa ningōhek aggagga, bepin pup kap sĕnĕ. ⁵ Log dekevu arĕ rak neggĕp daba. Arĕ sĕnĕ og yīḵ ḡagek peggirinsĕn mu nebĕ:
 NYĔG BŌP BABULON* AVĔH BAGGĔB PIN LOS NGA A NIPAYA VERŌ Ḷ YI
 PIN VU DOB LO ATAJ.

⁶ Avĕh sĕnĕ sis Anutu-yi-alam losho alam sĕn denevong ving Yesu medenenĕr arĕ rangah lo medediḵ. Avĕh sĕnĕ num nijḵōḵ lob sa halĕ bĕ yu vong paya nebĕ sĕn alam denenum bĕl mengĕĕs lo. Sa halĕ sĕnĕ, lob sa helĕk bekwag ya ngahi.

⁷ Loḵ angĕr lok tepĕḵ vu sa bĕ, “Kwam neya ngahi in va? Sengo rĕḵ tateḵin avĕh sĕnĕ luho reggu bemĕn hir ḡagek vunsĕn degwa rangah vu hong. Yīḵ reggu bemĕn sĕn yu nemadvahi-bevidek-luu, gevis nemadluho, beḵo avĕh meneya agi. ⁸ Gelĕ reggu bemĕn bōp sĕnĕ ggovek ya. Yō nedo vu wirek, rĕḵ ḡwĕbeng og su nedo rĕ. Rĕḵ mu vu tamusĕn, og rĕḵ yi vu asoreng sĕn luḵ meya rot ḡahĕ degwa ma lo bejak nom vavunĕ, loḵ mĕm mala nama na verōḵ yi. Alam dob yi sĕn Anutu su kevu arĕj loḵ ya ḵapiya-mala-tumsĕn-yi loḵ buk sĕn tung dob los yaḡek lo rĕ, og rĕḵ degelĕ reggu bemĕn nipaya sĕnĕ, lob ḵenuj na in yi. In nedo wirek, log ḡwĕbeng og su nedo rĕ, loḵ rĕḵ nom berup ḡōkin vu tamusĕn. ⁹ Mehōti sĕn kwa nivesa lo, og yoh vu bĕ rĕḵ jak ngaa sĕnĕ ni megero. Yuseḵĕ nemadvahi-bevidek-luu sĕnĕ og yīḵ nepeggin rak ḵedu nemadvahi-bevidek-luu, lob avĕh sĕnĕ nedo rak ḵedu nemadvahi-bevidek-luu sĕnĕ. ¹⁰ Log yuseḵĕ nemadvahi-bevidek-luu sĕnĕ og yīḵ nepeggin rak alam-los-bengōj nemadvahi-bevidek-luu. Nemadvahi malaj ma vorot, log ti nahĕn nedo ḡwĕbeng, log ti nahĕn gesu tu mehō-los-bengō rĕ. Om rĕḵ natu mehō-los-bengō vu tamusĕn. Govek, loḵ yīḵ medo hus dus teka mu.

¹¹ Log reggu bemèn sèn nedo vesa wirek rëk su nedo gwëbeng rë agi, lok ya ving betu nemadvahi bevidek löö rak. Rëk mu yik alam-los-bengöj nemadvahi-bevidek-luu sënë ti yi, rëk mu rëk mala nama na verök yi.

¹² Log vis nemadluho sèn gelë lo, og yik nepeggin rak alam-los-bengöj nemadluho. Rëk mu yö denahën gesu detu alam-los-bengöj rak rë. Rëk mu rëk degeko nij wëek böpata rot geving reggu bemèn böpata sënë, medenatu alam-los-bengöj noh vu yik hes mala timu. ¹³ Alam-los-bengöj sënë yik kwaj nevo ngaa neggëp ti. Niwëek los niwëek böpata rot sèn neggëp vu sir lo, og rëk degadu reggu bemèn nipaya jak mededok vu. ¹⁴ Lob rëk losho Sipsip Nalu dengis sir, lob Sipsip Nalu ngis sir mekesuu sir na verök yi. In yi tu alam böp böp pin hir Mehöböp, galam-los-bengöj pin hir Mehö-los-bengö. Lob yi alam sèn denesepa lok yi lo, og rëk degevang begö sënë medekesuu. Sir sèn tato sir vorot beggoin sir rak bedetu yö yi ngaa bedenevang ving aye lo.”

¹⁵ Log angër nër vu sa bë, “Bël ngahi sèn gelë avëh baggëb nedo nengaj lo, og sagak yik alam pin, gesir yu böp böp sèn desupin sir medenedo lo, galam pin sèn navij aggagga lo, gayej agga ti ti pin. ¹⁶ Log vis nemadluho sèn gelë ggovek ya bë peggin rak alam-los-bengöj nemadluho lo, og sir pin losho reggu bemèn böp rëk degërin sir medegelë avëh baggëb sèn lo paya. Rëk debasap yi bedenakah hen tob pin vër gegëp ahë töksën. Log rëk dega reggos gedebesi sekë lu ngaa jak na nengwah. ¹⁷ Yönon, Anutu vo kwa sënë lok ya ayoj in bë degevang ngaa sèn kwa nevo lo. Lob kwaj bo ngaa gëp ti. Log niwëek böp sèn deko in denatu alam-los-bengöj lo, og rëk degadu reggu bemèn nipaya jak mededok vu rot, bena berup dok buk sèn Anutu yi gagek pin anon jak lo. ¹⁸ Log avëh sèn gelë lo, og yik peggin rak nyëg böp Babulon* sèn tu alam-los-bengöj pin vu dob hir yusekë lo.”

18

Nyëg Böp Babulon Mala Maya*

¹ Sënë ggovek, log sa halë angër ti vu yagek beluk yam. Yi niwëek böpata rot, genikapik jëh rak dob bemedo nepelbin mu. ² Lob tahi yam niwëek bë:

“Nyëg böp Babulon* bumeng ya! Bumeng ya!

Gwëbeng tu memö nij paya hir nyëg rak.

Memö nij ngöhek pin,

gesok nij paya pin sèn hil nahönengin lo bej.

³ In alam pin denevang ngaa baggëb yi ngahisekë vu yi.

Lob sënë vong bë sèn denum yi wain niwëek beyuj vong paya.

Galam-los-bengöj lo vu dob sënë devong baggëb vu yi ving.

Galam-dob-yi sèn denevang huk bagosën lo denevang huk bagosën rak ngaa sèn ayo nevu nevu in lo,

bedeneko monë ngahisekë rak.”

⁴ Log sa hango gagek ngwë yam vu yagek menër bë:

“Sa alam, ham gwetah ham in nyëg böp saga. Gemedo na nenga.

In ham los sir rëk gwebë dok ti in yi ngaa nipaya saga.

Geham los sir rëk gwebë dok ti begweko yi ngaa nipaya nyëvewen.

⁵ Yi ngaa nipaya vong bë sèn yu böpata megelu lok ya yagek.

Lob Anutu medo mekwa nevo nyëg böp sënë yi ngaa nipaya pin.

⁶ Ham kwamin bo ngaa agga ti ti sèn avëh baggëb agi nevang lo, beham bo dok nah vu yi nabë sënë niröp rot.

Ham bo nyĕvewen doḵ nah ngaa sĕn nevonḡ lo niröp,
gegwevonḡ la mesevök geving.

Avĕh sĕnĕ tee marasin nimengĕĕs loḵ kap in bĕ mehö ngwĕ denanum,
om yiḵ ham jaa ngaa ngaa nimengĕĕs nabĕ saga doḵ nah,
geyu ngwĕ sevök geving begwete doḵ kap in nanum.

⁷ Yö nekerĕ arĕ rak benevonḡ ngaa nipaya
sĕn ayo nevu nevu in lo agga ngahisekĕ.

Om ham gwevonḡ meyö pasang ngu rot doḵ nah.
In kwa nevo loḵ ayo nebĕ sĕnĕ bĕ,

‘Setu avĕh-los-bengög benado rak avĕh-los-bengö yi sĕa.
Sa su nebĕ avĕh sĕn regga diik genedo alov lo rĕ.

Om maggin su rĕḵ natök jaḵ sa mesengu rĕ,
gak rĕḵ nama verök yi.’

⁸ Om ngaa maggin rot aggagga rĕḵ natök vu yi avuti doḵ buk timu.
Niraksĕn ngahisekĕ rĕḵ berup,
lob yi alam ngahisekĕ rĕḵ pasang dengü in hir heljĕng rot,
gemeyip böpata rĕḵ berup.

Log nengwah rĕḵ ga nyĕg böp Babulon* los dahis.

Yönon, Mehöböp Anutu yi mehö niwĕĕk los gayeheng,
om seggi yi benĕr vorot bĕ geḵo nipaya nyĕvewen doḵ nah.

⁹ Alam-los-bengöj vu dob losho avĕh sĕnĕ denevonḡ baggĕb los
denevonḡ ngaa agga ngahisekĕ sĕn ayoj nevu nevu in lo. Om alam-los-
bengöj sĕnĕ rĕḵ degelĕ genengwah natum bega yi baru jaḵ, lob rĕḵ dengü
medengis sir. ¹⁰ Rĕḵ degöneng rot in vanĕ sĕn töḵ vu yi agi, lob rĕḵ debare
ading gedenanĕr nabĕ:

‘Wöp-o, gĕpin nyĕg böp Babulon*!

Nyĕg böp los niwĕĕk ata hong!

Nyĕvewen nipaya töḵ vu hong ggovek ya yiḵ pevis avuti!’

¹¹ Lob alam vu dob sĕn denevonḡ huk bagosĕn lo rĕḵ kwaj bo nyĕg
böp sĕnĕ, lob rĕḵ dengü in, bedemedo los ayoj maggin. In mehönon la
su denebago hir kupek yah ggökin rĕ. ¹² Hir kupek lo yiḵ nebĕ sĕnĕ:
Goor los seriva, gegelöng malangeri los kumkum sĕn yi monĕ böpata
lo, getob veroo malangeri, getob mala sagap aggagga, getob niyes yes
sĕn nikapiik lo, gejerujeng navi, geḵele sĕn reggu nivesa lo, gengaa pin
sĕn denesemu rak reggu böp elepant vis lo, gengaa pin sĕn denesemu
rak kele sĕn yi monĕ böpata lo, gedenesemu rak braas, gerak aĕn gerak
gelöng ni ketungsĕn lo. ¹³ Log kupek la nebĕ sĕnĕ: Kele sinamon navi
los yesĕk lu ngaa sĕn nos yi lo, gekabang aru reggu nivesa ga, mur los
praginsĕj*, gewain los wĕl*-oliv-yi sĕn denevesi nos rak lo ga, parawa brĕt
yi los wit*, geburmakau los sipsip, gehoos los karis sĕn hoos denedadii
lo, gemehönon sĕn denebago sir in denatu hir ngaa meris lo, log mehönon
sĕn denebago sir in debasap sir noh vu yö kwaj lo. ¹⁴ Log denĕr bĕ, ‘Yönon,
nos sĕn kwam nedu in bĕ gegwa lo, og pin devuu hong gedeya. Geḵupek
nivesa vesa pin lu ngaa sĕn yi monĕ böp lo, los hong vunĕksĕn nivesa vesa
pin sĕn lo, og devuu hong ya. Mehönon su rĕḵ degelĕ ngaa nabĕ sĕnĕ gökin
gemedo vu hong rĕ!’

¹⁵ Yönon, alam sĕn denevonḡ huk bagosĕn rak ngaa agi, bedeneḵo
monĕ ngahi vu nyĕg böp agi rĕḵ degöneng rot in vanĕ sĕn natök vu nyĕg
böp agi, lob rĕḵ debare ading in yi gedengü medengis sir, gemedo los ayoj
maggin. ¹⁶ Log denanĕr nabĕ:

‘Wöp-o, gëpin nyëg böp sënë!

Wirek og yö neröp tob veroo malangeri ngeri,
getob sagap los kòk,
genevunek vu navi rak goor,
gerak gelöng malangeri los kumkum sën yi monë böp rot lo.

17 Rëk ma gemonë sënë los kupek gevunek vunek bemalaj maya yik pevis avuti.’

Log kapten los alam sën deneko yag lo pin, galam pin sën denevong huk rak yag lo, galam pin sën denevong huk bagosën rak yag medeneggök loo lo, yö rëk debare gëp ading in nyëg böp Babulon*. ¹⁸ Log degelë nengwah sën negga yi lo aru jak, lob degengeek nabë, ‘Nyëg böp ti tena los arë böp mak nebë nyëg böp sënë menedo? Ma! Yik yö timu!’ ¹⁹ Log yö rëk dejaa kebus dok yuj, gedengu bedengis sir bedemedo los ayoj maggin. Log rëk detahi nabë:

‘Wöp-o, gëpin nyëg böp sënë!

Yag alaj lo sën denedo rak loo lo detu alam-los-bengöj-monë-ggoreksën rak nyëg böp sënë yi monë.

Gëpin-o! Yik mala maya verök yi pevis avuti!

20 Om ham vu yagek los Anutu-yi-alam, geham sinarë los alam-denenër-gagek-rangahsën lo!

Ham pin kwamin vesa in ngaa sën tök vu nyëg böp agi.

Anutu seggi yi, lob vo nipaya nyëvewen vu yi

loḵ yah ngaa nipaya sën nevong vu ham lo.’ ”

²¹ Gagek sënë ggovek, log angër niwëek ata ti ko gelöng ti ni nebë gelöng böp sën denerii wit* rak lo, lob vaḵu rak betë luḵ ya loo, log nër bë:

“Rëk degeko nyëg böp Babulon* medegetë na niwëek nabë sagi,
gemehönon su rëk degelë yi nah gökin rë.

²² Nebë sënë om gita aye, gegevëëg aggagga ayej,

gegevëëg apel los avuuk ayej,

og su rëk degengo ngaa pin sënë ayej dok hong nah gökin rë.

Gemehöti sën tahu yi loḵ huk agga pin lo,

og su rëk degelë alam nabë sënë demedo vu hong nah gökin rë.

Gegelöng böpata sën nerii wit* genesu maye neya lo,

og su rëk degengo aye sënë gengu dok hong nah gökin rë.

²³ Ram su rëk natum dok hong

bahëggi nah gökin rë.

Log su rëk degengo avëh los maluh sën deneko sir lo

gedebengwëng los kwaj vesa gökin rë.

Wirek hong alam lo sënë devong huk bagosën, lob detu böp vu dob.

Log gekuung in alam pin rak hong ngaa aggagga sën genetung bu rak lo.

²⁴ Log detök rak alam-denenër-gagek-rangahsën losho Anutu-yi-alam gesir pin

sën denesis sir medenediik vu dob lo pin nij kòk loḵ hong Babulon,
bedegwa neggëp vu hong.”

19

Alam Kwaj Vesa In Babulon* Mala Maya

¹ Sënë ggovek, log sa hangö ngaa ti nebë sën alam ngahisekë denevong raro vu yagek, bedenenër bë:

“Aleluya!

Hil Anutu, yi yō timu sĕn ƙo hil yom vu yi.

Yi mehō niwĕĕk los vuneƙ vuneƙ yageƙ-yi malangeri rot.

² Nengo gageƙ, og nesepa loƙ ngaa nirōp mu meneseggi alam raƙ,
benevong nyĕvewen loƙ yah vu sir nirōp rot.

Lob avĕh-baggĕb-los-bengō sĕnĕ nevasap alam-dob-yi pin raƙ yi baggĕb,
om sĕn Anutu vo nipaya nyĕvewen loƙ yah vu yi,
bevo nyĕvewen loƙ yah yi alam sĕn nesis lo nij ƙōƙ.”

³ Loƙ detahi yah ggōkin bĕ:

“Aleluya! Hil gako Anutu arĕ jak!

Nengwah sĕn gga nyĕg bōp agi aru medo nerak degwata los deg-
wata!”

⁴ Log alam ggev mehōdahis-bevidek-lubeluu sĕn lo, losho ngaa lubeluu
sĕn denedo malaj-tumsĕn lo, depetev medeneggĕp loƙ Anutu sĕn nedo
rak sĕa-los-arĕ lo mala, gedeko arĕ raƙ bĕ:

“Yōnon rot! Aleluya!”

⁵ Lob mehōti aye raƙ ggĕp Anutu yi sĕa-los-arĕ, benĕr bĕ:

“Ham sĕn Anutu yi hur ham,

beham nehōnengin yi lo,

geham alam yumin ading los ham alam meris,

ham pin gweko Anutu arĕ jak!”

Sipsip Nalu Ƙo Avĕh Medenevong Nos Bōpata

⁶ Log sa hangō ngaa ti nebĕ sĕn alam ngahiseƙĕ rot desupin sir
bedenenĕr gageƙ, lob dedun nebĕ sĕn lubek bōpata. Genebĕ sĕn vaƙuvek
netetap bededun bōpata lo, bedenenĕr bōpata bĕ:

“Aleluya! Hil gako Anutu arĕ jak!

Hil Mehōbōp Anutu, yi mehō los niwĕĕk!

Gwĕbeng tu ala soƙek menegin ngaa pin!

⁷ Hil ahĕd nivesa menapiseƙ in yi rot gegako arĕ jak!

In buk dus raƙ ggovek ya in Sipsip Nalu vongin geƙo avĕh.

In venĕ ro yi ggovek ya menegin.

⁸ Lob Anutu vo rōprōp veroo malangeri vu yi berōp loƙ yi.

Rōprōp sĕnĕ yō mewis anon benepelibin.”

(Rōprōp veroo sĕnĕ yīƙ tahu ngaa nirōp sĕn Anutu yi alam denevong lo.)

⁹ Log angĕr nĕr vu sa bĕ, “Gekwevu gageƙ sĕnĕ nabĕ: Alam sĕn Anutu
vong dik ya in sir bĕ denam in nos bōp sĕn Sipsip Nalu geƙo avĕh lo, og
kwaj vesa!” Log nĕr vu sa ving bĕ, “Gageƙ sĕnĕ og Anutu yi gageƙ anon.”

¹⁰ Lob sa petev loƙ angĕr vaha gesa bĕ gaƙo arĕ jak, loƙ nĕr vu sa bĕ,
“Su gwevong nabĕ sĕnĕ! Yīƙ sa hur mu nebĕ ham los arim lo pin sĕn
ham ayomin neya timu vu Yesu menenĕr yi gageƙ rangah lo. Yīƙ ham
gweko Anutu yō timu arĕ jak. Hil arak ni bĕ Anon Vabuung vong huk loƙ
alam-denenĕr-gageƙ-rangahsĕn ayoj bĕ denanĕr Anutu yi gageƙ rangah,
genevong huk loƙ alam sĕn denenĕr Yesu arĕ rangah lo ving nebĕ sĕa.”

Mehō Sĕn Rak Hoos Veroo

¹¹ Log sa halĕ yageƙ tateƙin gehoos veroo ti nare. Bemehōti raƙ nedo,
barĕ nebĕ “Mehō Sĕn Nevong Yoh Vu Yi Gageƙ” ga, “Mehō Gageƙ Anon
Yi”. Nabĕ mehōti sĕnĕ gengō gageƙ, genabĕ gevong begō, og nesepa
loƙ aggata nirōp mu menevong. ¹² Mala gahis netum nebĕ nengwah
daggen, gemehō-los-bengō yi madub ngahiseƙĕ raƙ nedo yu. Gedekevu
arĕ raƙ neggĕp navi, rĕƙ yō timu raƙ arĕ sĕnĕ ni, gaƙ alam vahīƙ su derak

ni rĕ. ¹³ Generöp röpröp ading sĕn dedagoo loĵ kōk lo. Log denenĕr arĕ bĕ, “Anutu yi Gagek”. ¹⁴ Log alam-begō-yi vu yagek derak hoos veroo, bedetamuin yi medeya. Gederöp tob veroo malangeri benikapiik menepelĭbin. ¹⁵ Paĕp-yu-anil nevu malangeri rot ti vare nesoo loĵ alaj avi, beneggĕp in bĕ ngis mehōnon jak. Log nejom aĕn dus ti loĵ nema in gegin mehōnon jak. Anutu mehō niwĕĕk ata, bahĕ sengĕn bōpata vu alam sĕn su ayoj neya timu vu yi rĕ lo, om rĕk bakĕ sir na nabĕ sĕn denevakĕ wain anon loĵ gabum bōp ayo lo. ¹⁶ Gedekevu mehō sĕnĕ arĕ raĵ neggĕp yi tob los vagi nebĕ:

“ALAM-LOS-BENGÖJ PIN HIR MEHÖ-LOS-BENGÖ, GALAM BÖP PIN HIR MEHÖBÖP.”

¹⁷ Log sa halĕ angĕr ti nare loĵ hes mala. Genetahi ya vu soĵ pin sĕn denevĕĕng medeneyoh vavunĕ lo bĕ, “Ham pin ngupin ham nam in Anutu yi nos bōp. ¹⁸ Ham rĕk gwa alam-los-bengōj nij reggos geham rĕk gwa alam yuj rĕmek los alam anil degwa nij reggos gehoos los alam sĕn deneraĵ lo nij reggos. Ham rĕk gwa alam pin nij reggos, alam sĕn yō denegin sir lo, losho alam sĕn alam denebago sir medenetu hir ngaa meris lo, galam sĕn yuj ading los alam meris lo.”

¹⁹ Lob sa halĕ reggu bemĕn bōp galam-los-bengōj pin vu dob losho hir alam-begō-yi desupin sir yam ggovek ya in bĕ dengis begō vu mehō sĕn rak nedo hoos veroo lo losho yi alam-begō-yi. ²⁰ Rĕk ma gedekesuu sir bedejom reggu bemĕn bōp ving yi mehō sĕn nenĕr-gagek-kuungsĕn-rangah lo ahon mededuu luho. In wirek og reggu bemĕn nipaya sĕnĕ lĕ gemehō-nenĕr-gagek-kuungsĕn sĕnĕ nevong ngaa bōp ngahisekĕ benetehin alam sĕn deneko reggu bemĕn yi kanak rak navij gedeneĵo kĕnu rak lo. Om reggu bemĕn luho mehō-nenĕr-gagek-kuungsĕn sĕnĕ yō nahĕn denedo los malaj vesa. Log detĕ luho luĵ ya nengwah sĕn bōpata rot nebĕ ngaggee, genikerus ata gegelōng salpa* medo netum loĵ lo. ²¹ Log mehō sĕn neraĵ hoos lo sis luho hir alam vahi sĕn nahĕn denedo vesaj lo pin rak paĕp-yu-anil sĕn vare nesoo loĵ avi lo medediik. Log soĵ pin yam degga alam sĕnĕ nij reggos bahĕj pup ya.

20

Satan Nedo Karabus Ta 1,000

¹ Lob sa halĕ angĕr ti vu yagek meluĵ yam. Lob jom kii asoreng sĕn luĵ meya rot gahĕ degwa main lo loĵ nema, bejom sĕng bōpata rot loĵ nema ving. ² Jom karob bōp sĕnĕ ahon. Yiĵ marub sĕn yō neggĕp vu nyĕdahis lo. Yi Memō Nipaya, geyi Satan. Lob angĕr duu yi rak sĕng niwĕĕk in bĕ medo noh vu ta 1,000. ³ Log tĕ yi luĵ ya asoreng sĕn luĵ meya rot gahĕ degwa main lo, gepeĵa avi yah, basis loĵ in, gejegwi kele niĵegwi* rak. Om Satan su yoh vu bĕ tetuhin alam gökin rĕ, gaĵ yō rĕk gegin ta 1,000 sĕnĕ begovek na rĕ, loĵ mĕm degeĵo yi vĕr beyiĵ medo hus dus teka mu.

⁴ Log sa halĕ sĕa-los-arĕ la denedo bemehō la rak denedo. Anutu vo huk vu sir in bĕ deseggi mehōnon hir gagek. Gesa halĕ alam ngahisekĕ sĕn denevong ving Yesu lo anoj. Sir sĕn denenĕr Yesu yi gagek tato, gedenenĕr Anutu yi gagek rangah, lob alam nij paya deketōv kwaj bedenediik lo. Su denedudeĵ vu reggu bemĕn nipaya, ma denedudeĵ vu kĕnu rĕ. Gesu denebĕ yi kanak rak dabaj ma rak nemaj rĕ. Lob vesaj loĵ yah bedetu alam-los-bengōj, belosho Kerisi denegin ngaa pin yoh vu ta 1,000. ⁵ Yiĵ buk muginsĕn sĕn alam deĵedi jak vu bedub lo sĕnĕ. Rĕk

alam diiksĕn vahi pin su rĕk dekedu jak nah doḡ buk sĕnĕ rĕ, gaḡ yō rĕk degĕp rot, beta 1,000 saga govek na rĕ. ⁶ Alam sĕn dekedu jak nah doḡ buk muḡinsĕn agi, og kwaj vesa bedemedo vabuung. In diiksĕn sĕn natu luu lo niwĕĕk su yoh vu bĕ dahun sir rĕ. Gaḡ rĕk denatu Anutu luho Kerisi hir alam-denko-sriveng lo. Lob rĕk denatu alam-los-bengōj belosho Kerisi degegin ngaa pin noh vu ta 1,000 sĕnĕ.

Satan Kepĕ Ya

⁷ Ta 1,000 sĕnĕ govek na, loḡ mĕm degeḡo Satan bĕr in ḡarabus, ⁸ gegeto mena in tetuhin alam pin, benoh vu alam sĕn denedo dob nenga ḡetu lubeluu lo, vu Gok losho yi alam Magok. Satan rĕk ngupin sir in na degevong begō, lob sir ngahiseḡĕ rot nebĕ sĕn raggĕr loo nenga. ⁹ Bededok na nyĕḡ pin medeketumin Anutu-yi-alam doḡ nyĕḡ sĕn denedo loḡ lo. Yiḡ nyĕḡ bōp sĕn Anutu ahĕ neving pangsĕn lo. Rĕk mu nengwah rĕk duk nam vu yagek mega sir. ¹⁰ Satan tetuhin sir, om Anutu rĕk getĕ yi duk na ngaggee bōpata sĕn nengwah niḡerus ggĕp netum raḡ ḡelōng salpa* lo. Reggu bemĕn nipaya luho mehō-nenĕr-gaḡek-kuungsĕn-rangah denedo loḡ sĕnĕ vorot, om lōōho rĕk degeḡo vanĕ buk gerangah degwata los degwata gesu rĕk desewah rĕ.

Buk-gaḡek-yi Tōḡ Yam

¹¹ Log sa halĕ sĕa-los-arĕ veroo bōp ti nedo, bemehōti nedo raḡ. Gedob los yagek veva meya in yi, genyĕḡ meris. ¹² Gesa halĕ alam-diiksĕn denare, alam yuj ading los alam meris, medenare loḡ sĕa-los-arĕ sagi mala. Gemehō sĕn raḡ nedo sĕa lo vong medetĕḡin ḡapiya la. Detĕḡin ḡapiya mala-tumsĕn-yi, gedetĕḡin ḡapiya sĕn neseggi alam-diiksĕn raḡ lo la ving. Nelĕ ngaa pin sĕn mehōnon denevong lob denekevu loḡ ya ḡapiya agi beneseggi sir raḡ yoh vu. ¹³ Log alam sĕn denediik medeneggĕp luḡ loo lo, galam sĕn denediik medeneggĕp loḡ dob gebinĕ lo, losho alam-diiksĕn pin deyom, bemehō sĕn nengo gaḡek lo seggi sir ti ti loḡ yah ngaa sĕn denevong wirek lo. ¹⁴ Lob tĕ alam malaj-masĕn-yi los alam sĕn denedo loḡ Nyĕḡ Nipaya lo luḡ ya ngaggee bōpata sĕn nengwah medo netum loḡ lo. Ngaggee bōpata sĕn nengwah medo netum loḡ agi, og yiḡ diiksĕn sĕn netu luu lo. ¹⁵ Lob alam sĕn su arĕj neggĕp loḡ ḡapiya mala-tumsĕn-yi agi rĕ lo, og tĕ sir pin luḡ ya ngaggee bōpata sĕn nengwah medo netum loḡ lo ving.

21

Yagek Los Dob Mewis

¹ Log sa halĕ yagek los dob mewis neggĕp. Yagek muḡinsĕn los dob muḡinsĕn mala maya verōḡ yi. Geloo su neggĕp ggōkin rĕ. ² Gesa halĕ nyĕḡ bōp vabuung sĕnĕ, og yiḡ Yerusalem mewis. Sa halĕ nedo ving Anutu, lob vuu yagek beluḡ yam los vuneḡ vuneḡ nivesa nebĕ sĕn avĕh nevuneḡ vu yi raḡ vuneḡ vuneḡ nivesa in jak regga. ³ Log sa hangō aye bōpata ti tahi yam ggĕp sĕa-los-arĕ bĕ, “Ham gwengō rĕ! Gwĕbeng Anutu yi dub-vabuung-bōp nedo ving mehōnon! Log Anutu rĕk medo geving sir bedenatu yi alam. Yōnon, Anutu yō rĕk medo geving sir benatu hir Anutu. ⁴ Rĕk jevu sir pin malaj bĕl na. Galam su rĕk denadiik ggōkin rĕ, gesu rĕk ayoj maggin ggōkin rĕ, gesu rĕk dengū medengis sir ggōkin rĕ, genavij su rĕk gesang nah rĕ. Gaḡ ngaa wirek hen pin maya verōḡ yi.”

⁵ Lob mehō sēn rak nedo sēa-los-arē lo nēr bē, “Ham gwengo rē! Sēk gevong ngaa pin natu mewis jak yik pehiko sēnē!” Log nēr vu sa bē, “Kwevu gāgek sēnē, in gāgek sēnē og yōnon rot, beyoh vu bē alam degevonḡ geving rot.” ⁶ Log nēr vu sa ggōkin bē, “Ngaa pin sēnē tōk yam ggovek ya! Sengo ti hevong bengaa pin anon rak vu muginsēn, log sak semu ngaa pin vu tamusēn sagi beggovek ya. Setu ngaa pin degwasekē los yusekē. Nabē mehōti ayo bev in bēl, og sēk gevong bēl veyē mala-tumsēn-yi benanum nyēmasēn. ⁷ Mehōti sēn kesuu ngaa maggin los ngaa nipaya pin lo, og rēk gēko ngaa sēn senēr wirek bē rēk gēko lo natu yi ngaa, gesa natu yi Anutu genatu sa naluḡ. ⁸ Gaḡ alam sēn deneggōneng medeneggērin sir yah lo, galam sēn deneruu demij vu Anutu lo, galam sēn denesepa loḡ ngaa nipaya verōk yi medenēko rak lo, galam sēn denesis mehōnon medenediik lo, galam sēn denevonḡ baggēb lo, galam sēn denevonḡ parahek lo, galam sēn denedudek vu keriing lo, galam pin sēn denenēr gāgek kuungsēn los denelah gāgek vun lo, og sir pin rēk dedok na ngaggee bōpata sēn nengwah nivanē medo netum rak ḡelōng salpa* lo. Yik diiksēn netu luu lo sēnē.

Yerusalem Mewis

⁹ Lob angēr nemadvahi-bevidek-luu sēn deko ngaa maggin nemadvahi-bevidek-luu loḡ gabum nemadvahi-bevidek-luu in bē dekevoh mehōnon jak lo ti yam vengwēng vu sa benēr bē, “Genam rēk sēk tato avēh sēn Sipsip Nalu rēk gēko natu venē lo vu hong.” ¹⁰ Log angēr ko sa kenug meya kedu bōp adingsekē ti, betato nyēḡ bōp vabuung Yerusalem sēnē vu sa. Nedo ving Anutu, lob vuu yaḡek geluḡ yam. ¹¹ Anutu nikapiik jēh niwēek rak nyēḡ bōp sēnē. Nikapiik yō agga ti nebē ḡelōng sēn denebago rak monē bōp lo. Kē! Nebē ḡelōng malangeri jaspera, gemala rangah rot nebē garas. ¹² Log katum og vaha adingsekē rot, geyi veluung avi nemadluho-bevidek-luu neggēp loḡ, bangēr nemadluho-bevidek-luu denare yoh vu pin. Log alam Israel degwaj nemadluho-bevidek-luu arēj ti ti neggēp rak veluung avi ti ti pin. ¹³ Veluung avi lōo neggēp loḡ katum nenga sēn neya los hes mala neverup lo, ḡelōo neggēp ya los sēn ayōōng neyam lo. ḡelōo neggēp ya los sēn sang neverup lo, ḡelōo neggēp ya los sēn hes mala nemasusek ya. ¹⁴ Nyēḡ bōp sēnē yi katum ahē degwa, og ḡelōng sēn bo niwēek vu lo nemadluho-bevidek-luu neggēp loḡ, lob Sipsip Nalu yi sinarē nyēdahis nemadluho-bevidek-luu sēn lo arēj rak neggēp ḡelōng sēnē.

¹⁵ Log angēr sēn vengwēng vu sa lo, jom atoheng goor ti in bē tahōo nyēḡ bōp sēnē los yi veluung avi geyi katum jak. ¹⁶ Nyēḡ bōp sēnē yi katum nenga vahi vahi pin neggēp ti, nyē los kweben neggēp ti. Angēr tahōo nyēḡ bōp sēnē nenga telēsen rak yi atoheng, lob ading yoh vu 2,400 kilomita. Nyēḡ bōp nenga vahi vahi pin ading nebē sēnē, geraḡ rak yi bepin neggēp ti. ¹⁷ Log tahōo katum ving, rēk adingsekē berak ya vavunē rot yoh vu 66 mita. Yik angēr tahōo katum nebē sēn yik hil netahōo lo. ¹⁸ Anutu semu katum sēnē rak ḡelōng malangeri jaspera. Log semu nyēḡ bōp sēnē rak goor yō meris bemedo netum nebē garas. ¹⁹ Anutu vunek vu nyēḡ bōp yi katum ahē degwa rak ḡelōng malangeri aggagga sēn yi monē bōpata lo.

ḡelōng jaspera nedo ya ahē degwa mugin.

Log ḡelōng lapis lasuli sēn niraru lo netu luu.

Log ḡelōng aget sēn niraru nebē lo netu lōo.

Log gēlōng nimewis emeral netu lubeluu.

²⁰ Log gēlōng sardoniks sēn kōk los veroo nesala yi lo netu nemadvahi. Gēgelōng kōk konelian netu videk ti.

Gēgelōng krisolit sēn nisansang lo netu videk luu.

Log gēlōng nimewis ngwē sēn beril lo netu videk lōō.

Log gēlōng nisansang ngwē sēn topas netu videk lubeluu.

Log gēlōng nimewis ngwē sēn krisopres netu nemadluho.

Log gēlōng niraru ngwē sēn hiasint netu nemadluho-bevidek-ti.

Log gēlōng sekwahek agga ngwē sēn mala sagap medenenēr arē nebē ametist lo netu nemadluho-bevidek-luu.

²¹ Log vong reping nemadluho-bevidek-luu sēn lo rak kumkum veroo (perl) sēn yi monē bōp lo nemadluho-bevidek-luu. Deko kumkum bōp bōp medesemu reping pin rak, gedesemu aggata pin vu nyēg saga rak goor yō meris bemala rangah rot nebē garas. ²² Log sa su halē dub-vabuung nedo lok nyēg bōp sēnē rē. Gaḱ Mehōbōp Anutu, mehō los niwēek, luho Sipsip Nalu, yik detu nyēg bōp sēnē yi dub-vabuung. ²³ Lob alam nyēg saga su rēḱ deḱak vu in hes los kwev nabē natum vu sir rē. Gaḱ Anutu nikapiik netum rak nyēg saga, geSipsip Nalu tu nyēg sēnē yi ram. ²⁴ Om alam pin rēḱ dena ḱak nyēg bōp sēnē yi rangah. Galam-los-bengōj vu dob rēḱ dengupin hir kupek nivesa vesa medegeko mededok na. ²⁵ Su rēḱ debehii katum yi veluung avi rangah rē, gesu rēḱ nabuk dok dok nyēg sēnē rē. ²⁶ Alam pin rēḱ dengupin hir ngaa nivesa vesa los hir kupek malangeri mededok na nyēg sēnē. ²⁷ Gaḱ ngaa ningōhek, gemehōnon sēn denvong ngaa nipaya aggagga lo, gemehōnon sēn denenēr gagek kuungsēn lo, og su rēḱ dedok na nyēg sēnē rē. Gaḱ alam sēn arēj neggēp lok Sipsip Nalu yi kapiya-mala-tumsēn-yi bē demedo malaj-tumsēn degwata lo mu mēm sēn rēḱ dedok na.

22

Bēl Los Kele Mala-tumsēn-yi

¹ Log angēr sēnē tato bēl bōp mala-tumsēn-yi vu sa, lob sa halē gemala rangah nebē garas. Bēl sēnē nebegi verup Anutu luho Sipsip Nalu hir sēalos-arē benevaar meneya, ² beneyoh nyēg bōp yi aggata vuheng atov. Log kele mala-tumsēn-yi denare lok bēl sēnē nenga vahi vahi. Lob denesis anoj beron nemadluho-bevidek-luu neyoh vu ta pin. Denesis anoj rak kwev. Lob kele sēnē ris, og deyoh vu bē degevong bemehōnon nijraksēn nijvesa ḱak.

³ Log gagek maggin-yi sēn Anutu nēr rak mehōnon vu muginsēn lo, og ggovek ya. Gaḱ su rēḱ medo nah gökin rē. Anutu luho Sipsip Nalu hir sēalos-arē rēḱ medo dok nyēg bōp sēnē. Log Anutu yi hur lo rēḱ degeko yi ḱak.

⁴ Log mēm rēḱ degelē mala. Log arē rēḱ ḱak gēp dabaj. ⁵ Su rēḱ buk dok nah gökin rē. Log ram hen huk sēn netum lo, los hes hen huk sēn netum lo maya. Gaḱ Mehōbōp Anutu rēḱ gevong rangah vu sir. Lob rēḱ denatu alam-los-bengōj medegegin ngaa pin degwata los degwata.

Yesu Rēḱ Duk Nom Pevis

⁶ Log angēr nēr vu sa bē, “Gagek pin sēnē og yōnon rot, beyoh vu bē alam pin degevong geving yi rot. Mehōbōp Anutu sēn nevong yi Anon Vabuung vu alam-denenēr-gagek-rangahsēn in bē denanēr yi gagek rangah lo, vong yi angēr yam in bē nanēr ngaa pin sēn rēḱ anon ḱak pevis lo vu yi hur lo pin.

⁷ Log Yesu nĕr bĕ, ‘Ham gwengo rĕ! Sĕk natōk nōk vu ham pevis.’ Mehōti sĕn nesepa lok Anutu yi gāgek sĕn neggĕp lok Anutu-yi-ķapiya agi-yik űaa sĕn rĕk anon jak vu tamusĕn lo-og mehō sĕnĕ kwa vesa!’

⁸ Log sa Jon, sa hango gāgek sĕnĕ, gesa halĕ űaa pin sĕnĕ. Sa hango los halĕ ggovek, log sa petev menahĕp lok angĕr sĕn tato űaa pin vu sa agi mala, gesa bĕ gako yi jak. ⁹ Lok pevis menĕr vu sa bĕ, “Su gwevong nabĕ sĕnĕ! In sa hur ti yik nebĕ hong ving arim lo sĕn sir alam-denenĕr-gāgek-rangahsĕn lo. Geyik hur mu sa nebĕ alam sĕn denesepa lok ķapiya agi yi gāgek lo. Gaķ yik gwĕko Anutu yō timu jak.”

¹⁰ Lob nĕr vu sa ving bĕ, “Anutu yi gāgek sĕn neggĕp lok ķapiya agi, og su gĕgulin, in buk sĕn Anutu bĕ gevong űaa pin agi dus rak ggovek ya. ¹¹ Om mehō sĕn nesepa lok űaa nipaya lo, og yō medo gevong yi űaa nipaya nabĕ saga rot. Gemehō sĕn nesepa lok űaa ningōhek lo, og yō medo gevong yi űaa ningōhek nabĕ saga rot. Log mehō sĕn nesepa lok űaa nivesa lo, og yō medo gevong yi űaa nivesa nabĕ saga rot. Gemehō sĕn nesepa lok űaa nirōp lo, og yō medo gevong yi űaa nirōp nabĕ saga rot.” ¹² Yesu nĕr bĕ, “Ham gwengo rĕ! Sĕk natōk nōk vu ham pevis. Lob sĕk gaķo nyĕvewen menōk vu mehōnon pin, lob sebo doķ na vu sir ti ti noh vu űaa pin sĕn denevong lo. ¹³ Sengo ti hevong bengaa pin anon rak vu muginsĕn, log sĕk semu űaa pin menivesa jak vu tamusĕn. Sa mehō muginsĕn los tamusĕn. Setu űaa pin degwaseķĕ los yuseķĕ. ¹⁴ Alam sĕn deneripek hir tob bemewis neraķ lo, og kwaj vesa, in deyoh vu bĕ rĕk dega ķele mala-tumsĕn-yi anon. Gedeyoh vu bĕ rĕk dedoķ na ķatum nyĕg bōp saga avi mena dedoķ na. ¹⁵ Gaķ alam sĕn nij paya verōk yi nebĕ anōo lo, los mehōnon sĕn denevong parahek lo, galam sĕn denevong baggĕb lo, galam sĕn denesis mehōnon medenediik lo, galam sĕn denejom rak vu ķeriing lo, galam pin sĕn ahĕj neving gāgek kuungsĕn medenenĕr lo, og rĕk nah demedo nenga in Anutu yi nyĕg bōp sĕnĕ.

¹⁶ Sa Yesu, sa hevong sa angĕr yōk vu ham in bĕ nanĕr gāgek sĕnĕ vu ham sĕn sa alam ham lo. Yik sa sĕnĕ sĕn Davit* yi mewis, besa degwa vu yi. Lob yik sa sĕnĕ sĕn Betuheng Majelĕĕ.”

¹⁷ Log Anon Vabuung luho Sipsip Nalu venĕ denĕr bĕ, “Genam!” Lob mehōti bĕ gengo gāgek sĕnĕ, og nanĕr nabĕ, “Genam!” Log nabĕ mehōti ayo bev in bĕl, og nam, in mehōti bĕ nanum, og yoh vu bĕ nam nanum bĕl-mala-tumsĕn-yi nyĕmasĕn.

¹⁸ Log sa bĕ nanĕr gāgek niwĕĕk ata vu alam pin sĕn denengo gāgek loķ ķapiya agi, rak űaa sĕn rĕk berup vu tamusĕn lo nabĕ: Bĕ mehōti gelu gāgek ngwĕ doķ na gāgek sĕnĕ, og Anutu rĕk ngupin űaa maggin pin sĕn nĕr meneggĕp loķ ķapiya agi nah vu yi. ¹⁹ Lob nabĕ mehōti gelov gāgek la bĕr in gāgek sĕn rak űaa tamusĕn-yi meneggĕp loķ ķapiya agi, og Anutu rĕk gelov yi bĕr gesu rĕk ga ķele mala-tumsĕn-yi sĕnĕ anon rĕ. Gesu rĕk doķ na nyĕg vabuung bōp sĕn sa netatekin meneggĕp loķ ķapiya agi rĕ.

²⁰ Mehō sĕn nĕr űaa pin bĕ rĕk anon jak agi nĕr bĕ, “Sĕk nom pevis yōnon rot!” Ēĕ, oga! Mehōbōp Yesu, genam!

²¹ Mehōbōp Yesu yi semusemu nōk gĕp geving ham pin. Yōnon.